A MAGYAR

KERESKEDELMI JOG

KÉZIKÖNYVE

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A BIRÓI GYAKORLATRA ÉS A KÜLFÖLDI TÖRVÉNYHOZÁSOKRA.

IRTA

DR NAGY FERENCZ.

HATODIK JAVITOTT ÉS BŐVITETT KIADÁS

II. KÖTET

ATHENAEUM
·1868·

BUDAPEST
AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-T. KIADÁSA
1904

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Budapest, az Athenaeum r.-t. könyvnyomdája.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

TARTALOMJEGYZÉK.

MÁSODIK RÉSZ.

Kereskedelmi ügyletek.

ELSŐ CZIM.

Kereskedelmi ügyletek általában.

Első fejezet. A kereskedelmi ügyletek meghatározása.

Lap

114. §. A kereskedelmi ügyletek fogalma és nemei ... 1
115. §. Az alapügyletek. I. A tárgyilagos kereskedelmi ügyletek ... 7
116. §. II. Az alanyi alapügyletek ... 17
117. §. A mellékügyletek ... 24
117a. §. Az ingatlanokra vonatkozó ügyletek ... 31
118. §. Egyoldalu és kölcsönös kereskedelmi ügyletek ... 35

Második fejezet. A kereskedelmi ügyleteket tárgyazó általános határozatok.

119. §. Áttekintés ... 41
120. §. A kereskedelmi ügyletek értelmezése ... 43
121. §. Egyetemleges kötelezettség ... 47
122. §. Gondosság és kártérités ... 52
123. §. A kereskedelmi ügyletek megerősitése ... 56
124. §. Felén túli sérelem ... 64
125. §. A viszontszolgáltatás kereskedelmi ügyleteknél ... 65
126. §. Különösen a kamatokról ... 68
127. §. Kereskedelmi számlák ... 74
128. §. Kereskedelmi megbizás és meghatalmazás ... 81
129. §. Az értékpapirokról; azok fogalma és lényege ... 84
130. §. Az értékpapirok nemei ... 95
131. §. A rectapapirok ... 99
132. §. A rendeleti vagy forgatható papirok ... 102
133. §. A bemutatóra szóló papirok ... 108
134. §. Az értékpapirok megsemmisitése és elévülése ... 110
135. §. Különösen a kereskedelmi utalványok és kötelezőjegyek ... 115
136. §. A dologi jogok jóhiszemü megszerzésének védelme ... 124
137. §. Kereskedelmi zálogjog ... 128
138. §. Kereskedelmi megtartási jog ... 135

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Harmadik fejezet. A kereskedelmi ügyletek megkötése.

Lap

139. §. A keresk. ügyletek megkötésének helye ... 142
140. §. A kereskedelmi ügyletek alakja ... 146
141. §. Ajánlat és elfogadás ... 150
142. §. A hallgatás mint elfogadás ... 156

Negyedik fejezet. A keresk. ügyletek teljesitése.

143. §. A teljesitès tárgya ... 160
144. §. A teljesitès módja ... 165
145. §. A teljesitès helye ... 168
146. §. A teljesitès ideje ... 171
147. §. Különösen a kétoldalu szerződések teljesitéséről ... 176

MÁSODIK CZIM.

Vétel.

Első fejezet. Általában.

148. §. A kereskedelmi vétel fogalma és nemei ... 180
149. §. A vétel megkötése, különösen a vételár meghatározása ... 185
150. §. Az eladó kötelezettségei ... 189
151. §. Az eladó felelőssége az áru minőségeért ... 195
152. §. A vevő kötelezettségei ... 204
153. §. Az eladót és a vevőt illető jogok gyakorlásának közelebbi feltételei 215

Második fejezet. A vétel különös nemei.

154. §. Vétel megtekintésre vagy próbára ... 222
155. §. A mustra vagy próba szerinti vétel ... 225
156. §. A visszalépési jog melletti vétel ... 227
157. §. A tőzsdeügyletek ... 228

HARMADIK CZIM.

Bizományi ügylet.

158. §. A bizományi ügylet fogalma, természete, kellékei és fenforgása 236
159. §. A bizományi ügyletből származó jogviszonyok általában ... 240
160. §. A bizományos kötelezettségei ... 244
161. §. A bizományos jogai ... 249
162. §. A bizományos mint önszerződő fél ... 253

NEGYEDIK CZIM.

Szállitmányozási ügylet.

163. §. A szállitmányozási ügylet fogalma, természete, kellékei és az abból eredő jogviszonyok általában ... 258
164. §. A szállitmányozó kötelezettségei és felelőssége ... 261
165. §. A szállitmányozó jogai ... 265
166. §. A szállitmányozó mint önszerződő fél ... 269

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ÖTÖDIK CZIM.

Fuvarozási ügylet.

Első fejezet. Általában.

Lap
167. §. A fuvarozási ügylet fogalma, természete, fajai ... 271
168. §. A fuvarozási ügylet megkötése s a fuvarozási ügyletnél előforduló okiratok ... 277
169. §. A fuvarozó kötelezettségei ... 282
170. §. A fuvarozó felelőssége ... 286
171. §. A fuvarozó jogai ... 298
172. §. Az átvevő jogállása ... 304
173. §. A rakjegy ... 308

Második fejezet. Eltérő intézkedések a vaspályák fuvarozási ügyleteit illetőleg.

174. §. Általában ... 313
175. §. Megengedett korlátozások a felelősség terjedelmére nézve ... 316
176. §. Egyéb megengedett korlátozások ... 319
177. §. Nemzetközi vasuti fuvarozás ... 322

HATODIK CZIM.

Közraktári ügylet.

178. §. Közraktári ügylet és közraktár; a közraktári ügylet szabályozása általában ... 327
179. §. A közraktárak felállításának feltételei és a közraktári üzletre vonatkozó jogok és kötelességek általában ... 331
180. §. A közraktári jegy ... 333
181. §. A közraktár jogai és kötelezettségei az egyes ügyletekből kifolyólag ... 339
182. §. A közraktári jegy birtokosai közti viszony ... 342

HETEDIK CZIM.

Biztositási ügylet.

Első fejezet. Általános határozatok.

183. §. A biztositás alapeszméje és a biztositási vállalkozás alakjai ... 346
184. §. A biztositás határai, kellékei és nemei ... 350
185. §. A biztositási ügylet jogi szabályozása általában ... 353
186. §. A biztositási vállalatok által teljesitendő közjogi feltételek és kötelességek ... 356

Második fejezet. Kárbiztositás.

187. §. A kárbiztositási ügylet fogalma és kellékei ... 362
188. §. A kárbiztositás tárgya és a biztositott ... 366
189. §. A kárbiztositás terjedelme, különösen a túlbiztositás ... 369

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Lap

190. §. A kárbiztositási ügylet megkötése és alakja ... 374
191. §. A biztositott kötelezettségei ... 386
192. §. A biztositó kötelezettségei ... 394
193. §. A kárbiztositási szerződés s az abból eredő igények megszünése 399
194. §. A kárbiztositás különös fajai ... 405
195. §. Különösen a tűzkárbiztositás ... 407
196. §. A jégkár- és fuvarozási biztositás ... 410

Harmadik fejezet. Életbiztositás.

197. §. Az életbiztositás fogalma, fajai, természete ... 414
198. §. Az életbiztositási ügylet megkötése s az abból eredő jogok és kötelezettségek ... 422
199. §. Az életbiztositási szerződés s az abból eredő igények megszünése 428

Negyedik fejezet. Viszontbiztositás.

200. §. ... 431

NYOLCZADIK CZIM.

Kiadói ügylet.

201. §. A kiadói ügylet és kiadói jog fogalma és természete ... 435
202. §. A kiadói jog terjedelme ... 441
203. §. A szerző és kiadó kölcsönös jogai és kötelezettségei ... 444
204. §. A kiadói ügylet megszünése ... 447

KILENCZEDIK CZIM.

Alkuszi ügylet.

205. §. Az alkuszi ügylet és alkusz fogalma s az alkuszok fajai ... 450
206. §. Az alkusz kötelességei ... 453
207. §. Az alkusz jogai és kiváltságai ... 456

Betürendes tárgymutató ... 461

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

MÁSODIK RÉSZ.

Kereskedelmi ügyletek.

ELSŐ CZIM.

Kereskedelmi ügyletek általában.

ELSŐ FEJEZET.

A kereskedelmi ügyletek meghatározása.[1])

114. §.

A kereskedelmi ügyletek fogalma és nemei.

I. Bármily nagy jelentőséggel birjanak a kereskedelemre nézve azok az intézmények, melyekkel az első részben foglalkoztunk, azok még sem képezik a kereskedelem tulajdonképeni tartalmát, hanem csak feltételei, eszközei. A kereskedelem igazi tartalma azokból a cselekvényekből, azokból az ügyletekből áll, melyek annak körében előfordulnak s melyek épen azért, mert a kereskedelemhez tartoznak, kereskedelmi ügyleteknek *(Handelsgeschäfte, actes de commerce)* neveztetnek. A keresk. czégek és czégjegyzékek, a keresk. könyvek, a keresk. meghatalmazottak és segédszemélyzet, épugy mint a keresk. társaságok csak ezeknek szolgálatában állanak, s a mint tudjuk, a kereskedelemből eredő jogviszonyok: a keresk. ügyek is legfőképen

[1]) V. ö. különösen *Goldschmidt* Handbuch I. köt. 2. kiad. 398. s k. l.; *Thől* id. m. I. 97. s köv. l.; *Hahn* id. m. II. 1. s k. l.; *Behrend* id. m. I. 86. s k. l.; *Lyon-Caen* és *Renault* Traité I. 77. s k. l.; *Beslay* Des actes de commerce. Paris, 1865.; *Manara* Gli atti di commercio. Torino, 1887.; *Duchange* Traité des actes de commerce par relation. Paris, 1900.; *Lévy B.* A kereskedelmi jog elhatárolásának kérdése. 86. s k. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ezekből származnak (l. fentebb 5. §.). A keresk. ügyletekben rejlik tehát a keresk. jog sulypontja.

A K. T. a keresk. ügyletekből eredő viszonyokat a II. részben szabályozza és pedig először azokat, melyek a keresk. ügyletekből általában származnak, valamennyinél fordulnak elő; azután azokat, melyek egyes meghatározott ügyletekből erednek.[2]) Megelőzőleg azonban szükségesnek tartotta közelebbről meghatározni, hogy mely ügyletek azok, a melyek a keresk. ügyletek fogalma alá esnek? Tette ezt a kereskedelem fogalmának határozatlansága miatt (l. fentebb 5. §.) s a végből, hogy ha már a keresk. ügyek fogalmát általában nem határozta meg, legalább azoknak fő- és az a tömege ne nélkülözze a kellő határozottságot, melynél a kereskedelmi minőség legközvetlenebbül jön kérdésbe. De tette ezt azért is, mert a keresk. ügyletek fogalmán nyugszik különösen a k e r e s k e d ő fogalma (l. fentebb 13. §.), a keresk. ügyletek határozatlansága tehát azt is bizonytalanná tette volna, hogy ki tekintendő kereskedőnek s kire alkalmazandók a kereskedőkre vonatkozó határozatok?[3]) A kereskedelem fogalmának bizonytalansága hozta magával egyuttal, hogy a K. T. tartózkodott attól, mikép a keresk. ügyletekről egységes fogalommeghatározást, definitiót, állitson fel. Ily fogalommeghatározás annyira elvont és határozatlan lett volna, hogy a jogalkalmazást nem tette volna sokkal biztosabbá, mint ha a keresk. ügyletek meghatározása egészen mellőztetik. E helyett a K. T. czélszerűbbnek találta részletesen meghatározni az egyes ügyleteket, melyeket kereskedelmieknek tekinteni akar, illetve részletesen megállapitani azokat a feltételeket, melyek mellett valamely ügylet keresk. ügyletnek tekintendő? Még azt sem tartotta pedig kielégitőnek, hogy a részletezés csak példaképen történjék, hanem olyképen határozta meg a keresk. ügyleteket, hogy ilyenek gyanánt kizárólag csakis azok az ügyletek ismerhetők el, melyeket

---

[2]) A keresk. ügyletekből általában származó viszonyok az I. czim 2., 3. és 4. fejezetében szabályoztatnak, az egyes keresk. ügyletekből származó viszonyok a II. s k. czimekben, a nélkül azonban, hogy valamennyi keresk. ügylet szabályoztatott volna. E szabályozásnak megfelelőleg általános és különös részt különböztethetünk meg a keresk. ügyleteknél.

[3]) Ugyanaz áll részben a k e r e s k. t á r s a s á g o k r a nézve, ha és mennyiben t. i. csak akkor kereskedelmiek, ha keresk. ügyletekkel foglalkoznak. V. ö. fentebb 15. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

maga határozottan mint keresk. ügyleteket megjelöl és csakis azon feltételek mellett, melyeket maga felállit. A keresk. törvényben elismert keresk. ügyleteken kivül más keresk. ügyletek tehát nem léteznek,[4]) s még az sem lehetséges, hogy a keresk. ügyleteknek a keresk. törvényben megvont köre hasonszerüség *(analogia)* utján terjesztessék ki.[5])

II. A keresk. ügyletek meghatározása általában két ellentétes elvi alapon történhetik. Ha abból indulunk ki, hogy a keresk. forgalomban nemcsak kereskedők, hanem nemkereskedők is vesznek részt, az abban előforduló ügyletek nem mindig iparszerüleg, hanem egyes kivételes esetekben, alkalomszerüleg, is köttetnek, e mellett tekintetbe vesszük, hogy a kereskedő ebbeli minősége az általa kötött ügyletek kereskedelmi minőségét már feltételezi: akkor a keresk. ügyleteket az azokban résztvevő személyektől egészen függetlenül, egyedül belső természetük, tárgyilagos ismérveik szerint, kellene meghatározni (tárgyilagos, objectiv rendszer). Ha ellenben azt tartjuk szem előtt, hogy a keresk. jog a hivatásszerü kereskedelem, a kereskedők körében fejlesztett ki különös szabályokat, a melyek épen azért csak a kereskedők számára valók: akkor csupán azokat az ügyleteket lehetne keresk.

---

[4]) A keresk. törvényen kivül csak keresk. ügyek léteznek, de nem keresk. ügyletek. Még a mennyiben a keresk. törvényen kivül keresk. ügyek jogügyletekből származnak (v. ö. fentebb 5. §. 20. jegyz.), ezek még sem keresk. ügyletek. Ebben ugyan nincs teljes következetesség; mert ha a keresk. ügyletek jogügyletek, melyekből keresk. ügyek, mint a keresk. jognak alávetett jogviszonyok származnak, akkor megforditva minden jogügyletnek, a melyből keresk. ügyek származnak, keresk. ügyletnek kellene lennie.

[5]) Ez ugyan nincs kifejezetten kimondva, de eléggé kitünik abból a határozottságból, melylyel a keresk. ügyletek felsoroltatnak, illetve azoknak feltételei meg vannak állapitva. Hasonló eljárást követnek általában a külföldi törvényhozások is. Igy már az 1673. évi franczia *Ord. du com.* és a *Code de com.*, azzal a különbséggel, hogy a keresk. ügyletek közvetlenül csak a keresk. bíróságok hatásköre szempontjából soroltatnak fel, holott a későbbi keresk. törvények helyesen első sorban vagy épen kizárólag az anyagi jog szempontjából sorolják fel azokat. Igy nevezetesen a német (régi és uj), a németalföldi, a rev. belga, az olasz és román K. T. Kivételt képez a spanyol és portugálliai K. T., melyek a keresk. ügyleteket nem sorolják fel s az általuk szabályozott ügyleteken kivül azokat is keresk. ügyleteknek tekintik, melyek analog természettel birnak (uj spanyol), illetve kereskedőktől származnak és nem lényegileg magánjogi természetüek (uj port.). A hasonszerü kiterjesztést egyébiránt a franczia irók is többnyire megengedik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ügyleteknek minősiteni és a keresk. jog alá vonni, melyek a kereskedőktől származnak, iparszerü tevékenység elemei (alanyi, subjectiv rendszer). A K. T. ezen ellentétes rendszerek egyikét sem fogadja el kizárólag, hanem tekintettel arra, hogy a nem iparszerü keresk. tevékenység gyakran szintén a keresk. jog szerint követeli az elbirálást, számos ügylet ellenben csakis az iparszerüség feltétele mellett bir kifejezett kereskedelmi jelleggel: azoknak okszerü egybefoglalásával vegyes rendszert követ.[6]) Ennek megfelelőleg a K. T. értelmében a keresk. ügyleteknek két főosztálya különböztetendő meg: 1. tárgyilagos *(objectiv)* keresk. ügyletek, melyek t. i. tárgyilagos módon és az azokat megkötő felek hivatására, illetve az iparszerüségre való tekintet nélkül vannak mint ilyenek elismerve;[7]) 2. alanyi *(subjectiv)* keresk. ügyletek, melyek csak annyiban keresk. ügyletek, a mennyiben iparszerüleg folytattatnak vagy általában

[6]) V. ö. *Tervezet* ind. 316. l. Mig a keresk. jog még lényegileg rendi jog volt, a keresk. ügyletek meghatározása is kizárólag az alanyi rendszeren nyugodott. De már az 1673. évi franczia *Ord. du eom.*, bár egészben véve még az alanyi rendszeren nyugszik, a váltóból, a más helyre történő pénzutalványozásból *(remises d'argent)* és a tengerjogi ügyletekből származó kereseteket a felek kilétére való tekintet nélkül utasitja a keresk. bíróságok hatáskörébe. Sőt már az olasz statutárius jogban is mutatkozik hajlandóság, a keresk. ügyleteket, illetve a belőlök származó kereseteket, a kereskedői minőségtől függetleniteni. V. ö. *Goldschmidt* id. m. 438. l. A tulajdonképeni fordulatot azonban csak a *Code de com.* idézte elő, mely elvileg tárgyilagosan határozza meg a keresk. ügyleteket s csak kivételesen tekint az iparszerüségre, illetve a kereskedői minőségre. Ezt követte különösen a németalföldi, a régi s az uj olasz, a rev. belga és a román K. T., mig a német K. T. annyiban ismét bizonyos visszafejlődést mutat, a mennyiben az alanyi rendszernek nagyobb engedményeket tesz. Ez is csak nagy küzdelmek árán volt elérhető, sokan, igy különösen *Thől*, elvileg is az alanyi rendszert pártolván. Az uj német K. T. el is hagyta ezt a vegyes rendszert s kizárólag a kereskedők ügyleteit nyilvánitja keresk. ügyleteknek (1., 343. §§.). — A magyar K. T. e részben is a (régi) német törvényt követi, bár az egyes ügyletek tekintetében lényeges eltérésekkel. Egyébiránt nálunk már azelőtt is a váltó- és áruszerzési ügyek az azokban résztvevő személyekre való tekintet nélkül tartoztak a váltóbiróság hatáskörébe. V. ö. 1840 : XV. tcz. 2. r. 18. §., 1844 : VI. tcz. 28. §.

[7]) Neveztetnek feltétlen vagy *absolut* keresk. ügyleteknek is. E megjelölés azonban azért nem egészen helyes, mert épen a legfontosabb tárgyilagos ügyletek is csak bizonyos feltételek mellett tekintetnek keresk. ügyleteknek. Csak annyi igaz, hogy a feltételek nem vonatkoznak a felek személyére.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kereskedőktől mint ilyenektől származnak, melyeknek keresk. ügyletek gyanánt való minősitése tehát az azokban résztvevő felekre való tekintettel történik.[8]) Minthogy pedig a K. T. először a tárgyilagos ügyleteket határozza meg s az alanyi ügyleteket másodsorba helyezi, azt lehet mondani, hogy az általa követett vegyes rendszer tárgyilagos kiindulási ponttal bir, a tárgyilagos rendszer felé hajlik.[9])

III. Az előbbi megkülönböztetéssel párhuzamos s tőle független, bár ugyanazon ügyletekre kiterjedő, egy másik megkülönböztetés, melyet a K. T. arra való tekintettel tesz, hogy minő jelentőséggel birnak a keresk. ügyletek a kereskedői hivatás szempontjából? Nem minden keresk. ügylet, a mely iparszerüleg köttetik, alkalmas arra, hogy keresk. üzlet és következőleg a kereskedői minőség alapját képezze. Vannak ügyletek, a melyek csak járulékos természetüek, azonkivül minden kereskedő legalább kivételesen más ügyleteket is köt, mint a melyekre tulajdonképen az ő üzlete irányul. Minthogy pedig ezeket is el kellett ismerni mint keresk. ügyleteket, tekintve, hogy szintén a kereskedő üzleti tevékenységének alkatrészei: szükségessé vált határozottan kijelölni azokat az ügyleteket, a melyek a kereskedői minőség megalapitására szolgálnak. Az e czélra kijelölt ügyletek épen azért alapügyleteknek, s ezekkel szemben azok a keresk. ügyletek, melyek a már megalapitott kereskedői minőséget feltételezik s csak azért keresk. ügyletek, mert oly egyéntől származnak, a ki már különben is kereskedő, járulékos természetüknél fogva járulékos (*accessorius*) vagy mellékügyleteknek nevezhetők.[10])

---

[8]) Neveztetnek viszonylagos (*relativ*) vagy feltételes keresk. ügyleteknek is, mely megjelölés azonban a megelőző jegyzetben mondottak miatt szintén nem egészen helyes. — Minthogy kereskedő az, a ki keresk. ügyletekkel iparszerüleg foglalkozik: a kereskedő és az alanyi keresk. ügyletek (legalább az alapügyletek) fogalma körben mozog, mindegyik a másiknak feltételezője és egyuttal feltételezettje lévén.

[9]) Ez annyiban is áll, a mennyiben a továbbadási szándék melletti vétel, a mely tárgyilagos ügyletnek van minősitve (258. §. 1. pont), a keresk. forgalomnak legfőbb és tulnyomó számban előforduló ügylete. Ha azonban azt nézzük, hogy minő ügyletek vannak faj szerint tulsulyban? akkor forditva áll a dolog.

[10]) A *Code de com.* a keresk. ügyleteknek ezt a categoriáját még nagyon hiányosan állitotta fel. A franczia jogtudomány azonban az u. n. *théorie de l'accessoire* segitségével teljesen kiépitette (v. ö. *Lyon-Caen* és *Renault* id.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Az alapügyletek a K. T. által részletesen és kimeritően vannak felsorolva s ugy tárgyilagos, mint alanyi keresk. ügyletek. A tárgyilagos keresk. ügyletek kivétel nélkül alapügyletek; az alanyi ügyletek ellenben részint alap-, részint melléküglyletek, minek folytán első- és másodrendü alanyi ügyleteket is meg lehet különböztetni. A melléküglyletek a törvényben nincsenek részletesen felsorolva, hanem csak általános critériumok szerint vannak meghatározva. Az alanyi alapügyletek is azonban pusztán csak mint melléküglyletek keresk. ügyletek akkor, ha nem iparszerüleg, hanem csak alkalomszerüleg köttetnek.

IV. A keresk. ügyletek, elvontan véve, mindig csak az egyik oldalról, az egyik szerződő fél részén vannak mint olyanok minősitve. A keresk. ügyletek tehát elvontan véve mindig csak egyoldalu keresk. ügyletek.[11]) Concrét esetben lehetséges azonban, hogy egy és ugyanazon ügylet mindkét szerződő fél részén keresk. ügylet. Ilyenkor kétoldalu vagy kölcsönös keresk. ügyletről beszélünk.

V. A keresk. forgalomban előforduló ügyletek nagy részben ugyanazon fogalmi természetüek, mint a melyek az általános magánjog által szabályoztatnak, igy különösen az adás-vétel. Vannak azonban oly keresk. ügyletek is, melyek a magánjog ügyleti categóriái alá nem vonhatók, hanem különleges természetüek. Az utóbbiak a keresk. jog kizárólagos sajátjai, az előbbiek ellenben csak akkor vonhatók mint keresk. ügyletek a keresk. jog körébe, ha kereskedelmi jelleget öltenek. Hogy ez mikor veendő fel, azt a K. T. közelebbről határozza meg s különösen a nyereszkedési szándék *(speculatio)* volt az, mely e részben irányadó ismérvül szolgált, a nélkül azonban, hogy ezt mint tételes kelléket állitotta volna fel, miért is concret esetben annak fenforgása nem okvetlenül szükséges (v. ö. fentebb 5. §. alább köv. §.). Bárminő közelebbi természete legyen egyébiránt a keresk. ügyleteknek, mindenesetre csak élők közti olyan jogügyletek tekintetnek ilyenekül, melyek a forgalmi vagyonjog körébe esnek.[12]) A mennyiben azonban valamely ügylet dolgokra vonat-

m. I. 49. l.) s ez alapon lett az azután a német K. T.-ben szabatosabban formulázva.

[11]) A francziák ezeket vegyes keresk. ügyleteknek *(actes mixtes)* is nevezik.

[12]) Kivétetnek tehát pl. a család- és örökösödési jog ügyletei; ugyszintén az ajándékozás. Továbbá pl., mint nem jogügyletek, a vétségek és

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kozik, az csak akkor keresk. ügylet, ha a dolog ingó.[13]) Az ingatlanokra vonatkozó ügyletek tekát a keresk. ügyletek köréből ki vannak véve (l. közelebbről alább 117*a*. §.).

VI. Végül kiemelendő, hogy az a körülmény, mikép valaki hivatalánál, állásánál, iparrendészeti vagy más hasonló okoknál fogva keresk. ügyletekkel nem foglalkozhatik, a keresk. ügyletek minőségére és érvényességére befolyással nincsen. [**K. T. 263. §.**] Valamint az iparszerü tevékenység s ez alapon a kereskedői minőség (l. fentebb 18. §.), ugy az egyes keresk. ügyletek ebbeli minőségének megállapitásánál is egyedül az illető ügyletek megkötésének tényе irányadó.[14])

115. §.

Az alapügyletek. I. A tárgyilagos kereskedelmi ügyletek.

A tárgyilagos keresk. ügyleteket a **K. T. 258. §**-a öt pontban sorolja fel. Mint ilyenek tekintendők:

1. Áruk[1]) általában ingó dolgok vétele vagy egyébkénti megszerzése[2]) azon szándékkal, hogy

---

ezekhez hasonló tények *(quasi delicta)*. A jogügyletek alatt azonban nemcsak szerződések értendők. *Quasi contractus* sincs kizárva, pl. a megbizás nélküli ügyvitel *(negotiorum gestio)* s lehet egyoldalu igéret, pl. ajánlat, értékpapirkibocsátás. Nem keresk. ügyletek (legalább jogi értelemben) ellenben a különböző tényleges ügyletek, melyek a keresk. forgalomban előfordulnak.

[13]) Az ingó és ingatlan dolgok fogalma iránt az általános magánjog irányadó.

[14]) Az iparengedély hiánya tehát nem fosztja meg az ügyletet keresk. jellegétől, ha máskülönben az. V. ö. **C.** 712/88. (D. Uj f. 49., 44. l.)

[1]) Az »áruk« kifejezése itt nem műértelemben, hanem a köznapi felfogásnak megfelelőleg oly tárgyakra használtatik, melyek rendesen a keresk. forgalomban előfordulnak. Csakis ily értelemben jogosult is az áruknak az egyéb ingó dolgokkal való párhuzamba állitása, mert műértelemben véve ezek is áruk, ha épen keresk. ügyletek tárgyai. V. ö. fentebb 5. §. Sem az »áruk«, sem az egyéb ingó dolgok alatt ellenben itt állampapirok, részvények és más a keresk. forgalom tárgyát képező értékpapirok nem értetnek. Ezekről külön a 3. pontban van szó. Tehát csak oly értékpapirok, a melyek nem állampapirok, részvények, illetve melyek nem a keresk. forgalom tárgyai, esnek az 1. pont alá. Mint ingó dolog ide tartozik továbbá a pénz, sőt még értékpapirokban meg nem testesitett jogok is, pl. találmányi szabadalmak, a szerzői és kiadói jogok, engedélyek stb. Hirlapi és irodalmi termékek: V. ö. **B. T.** 543/902. (D. III. f. 22., 133. l.)

[2]) »Egyébkénti megszerzés« alatt minden oly jogügylet értendő, mely, miként a vétel, visszteher melletti tulajdonszerzésre irányul.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

azok természetben át- vagy feldolgozva,[3]) ismét tovább adassanak.[4]) A keresk. forgalomnak ez a legfőbb és

Tehát nevezetesen: csere, kölcsönvétel (v. ö. **S.** 4600/80. D. 25., 58. l.), fizetés helyetti elfogadás *(acceptatio in solutum)*, oly letéti, bérleti, zálogügylet, melynél a letéteményes, bérlő, hitelező ugyanazon faju más dolgot adhat vissza (u. n. irreguláris letét, bérlet, zálog), *contr. aestimatorius* (a magánjogban nálunk u. n. eladási bizomány) stb. Ellenben nem értetik oly megszerzés, mely ingyenes jogügyleten, pl. ajándékozáson alapszik, vagy mely nem is más személylyel kötött jogügylet, pl. foglalás (vadászat, halászat, madarászat), termelés stb. Utóbbi módja a tulajdonszerzésnek már azért sem lehet keresk. ügylet, mert abból magából más személy irányában közvetlenül jogviszony nem származik. Legfelebb abból a szempontból jöhet kérdésbe, vajjon a vadászattal, halászattal, termeléssel iparszerüleg foglalkozó egyének kereskedők-e? De ezt sem szabad felvenni, a mint ez a termelőre nézve a 259. §. 6. pontjából is kitünik. V. ö. 1888 : XIX. tcz. is, mely a halászati társulatokat keresk. társaságoknak nem tekinti. A megszerzési ügylet keresk. minősége folytán természetesen maga a tényleges megszerzés (átvétel) is keresk. ügylet, az arra adott meghatalmazás pl. tehát keresk. meghatalmazás.

[3]) Át- vagy feldolgozás alatt minden emberi tevékenység által közvetlenül vagy közvetve pl. természeti erők segitségével (gépekkel, vegyi uton) történt alakváltoztatás (idomitás, javitás) értendő, feltéve, hogy az átvagy feldolgozott tárgy a megszerzett tárgygyal azonosnak tekinthető, a nélkül azonban, hogy ezt nagyon szigoruan kellene venni. A törvény különösen ipari tevékenységre gondol, melyet a továbbadási szándék melletti megszerzés esetében a tulajdonképeni kereskedéssel egyenlősiteni akart. V. ö. *Tervezet* ind. 318. l. Tárgyilagos keresk. ügylet tehát s az azzal foglalkozók kereskedők, ha nyersanyagok vagy félgyártmányok megszereztetnek, hogy azokból továbbadási szándékkal valamely iparczikk vagy gyártmány állittassék elő, pl. ha a szabó posztót, a czipész bőrt vesz, hogy belőle kabátot, czipőt csináljon. Nem vonható ellenben ide, ha valaki pl. vetőmagot, vagy tengerit hizlalásra vesz azon szándékkal, hogy a termesztett gabonát vagy a hizlalt állatokat eladja, mert ezek nem a vetőmag, tengeri, puszta átdolgozásai, hanem egészen külön dolgok. Maga a hizlalás, felnevelés azonban az át- vagy feldolgozással egyenlőnek veendő, állatoknak e végből továbbadási szándékkal történt vétele tehát keresk. ügylet. Nem vonható ide továbbá, ha a megszerzett dolgok az iparczikkek vagy gyártmányok előállitásánál csak mint segédeszközök, mellékdolgok szerepelnek. Pl. czérna, gombok, zsinórok a szabónál, hordók a bortermelőnél, festék a festőnél stb. Vagy ha a megszerzett dolgok nem ipari, hanem művészeti termék előállitására használtatnak, pl. vászon a festőnél. V. ö. **B. T.** 1170/97. (Ü. L. 97., 21. sz.): márvány a szobrásznál. Ha azonban az illető dolgok csak a továbbadás után lesznek más dologra felhasználva vagy azzal összekapcsolva, akkor ez még az esetben sem jön tekintetbe, ha annak folytán ingatlanná válnak. L. alább 117*a*. §.

[4]) A továbbadás alatt első sorban az eladás, de e mellett a megszerzésnek megfelelőleg minden oly visszteherrel járó jogügylet értendő, mely

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

leggyakoribb ügylete, ennek segitségével történik tulajdonképen a kereskedelmet jellemző közvetités. Röviden ugy is mondhatjuk: a továbbadási szándék melletti megszerzés. Nem minden megszerzés tehát, nevezetesen vétel, tárgyilagos keresk. ügylet, hanem csak oly megszerzés, mely továbbadási szándék és pedig a megszerzés utáni továbbadás szándéka mellett történik.[5]) E továbbadási s az azzal rendszerint járó nyerészkedési szándék az, mely a megszerzésnek feltétlenül kereskedelmi jelleget kölcsönöz;[6]) ily szándék nélkül a megszerzés vagy egyáltalában nem keresk. ügylet,[7]) vagy csak annyiban az, a mennyiben keresk. üzlet folytatásához tartozik.[8]) A továbbadási szándéknak pedig legott

---

a tulajdon átruházására irányul, tehát nevezetesen: csere, fizetés helyetti adás *(datio in solutum)*, kölcsönadás, *contr. aestimatorius* a dolog átadója részéről, irreguláris letét, bérlet, zálog a letevő stb. részéről. Nem esik ellenben a továbbadás alá ingyenes jogügylet (ajándékozás), vagy a puszta teljesités *(traditio)* ujabb kötelmi jogügylet nélkül. A ki tehát ily czélból szerzi a dolgot, nem köt tárgyilagos keresk. ügyletet. Ki van véve továbbá oly ügylet, mely a megszerzett dolgok puszta használatának átengedését foglalja magában; igy nevezetesen a közönséges bérbeadás, a haszonkölcsön stb., pl. zsákkölcsönzés, ha ugyanazon zsákok adandók vissza: **S.** 23,393/79. (D. 24., 58. l.) A franczia *Code de com.* s utána a legtöbb K. T. a használat átengedése végetti megszerzést is tárgyilagos keresk. ügyletnek minősiti. Csak a német és magyar K. T. képeznek kivételt.

[5]) Ha a továbbadásra irányuló ügylet a megszerzéskor már meg volt kötve, akkor a 2. pont esete forog fenn s e részben nem jön tekintetbe, hogy a tényleges továbbadás *(traditio)* ily esetben is csak a megszerzés után történik. A törvény a továbbadás alatt épen a továbbadási ügyletet, nem pedig ennek teljesitését érti. L. még alább a 24. jegyz.

[6]) A megszerzés stb. abban a várakozásban történik, hogy a megszerzett dolgok ára emelkedni fog, tehát drágábban adhatók el. U. n. *à la hausse* spekuláczió. V. ö. **C.** 612/98. (D. III. f. 13., 344. l.) A nyerészkedési szándék azonban, valamint általában, ugy a továbbadási szándék melletti vételnél sem lényeges. Többnyire szükségesnek tartják ugyan s a *Tervezet* is abból indul ki (l. Ind. 318. l.), de minthogy a törvény nem tartalmazza, azt belevinni sem szabad s annál kevésbbé kell, mert a fő ennél az ügyletnél a közvetités, ez pedig nyerészkedési szándék nélkül is megvan. Ellenk. **S.** 2301/80. (D. 25., 58. l.): izraelita hitközség által történt lisztvásárlás a hivek közt a beszerzési áron leendő felosztás végett.

[7]) Igy rendesen akkor, ha a megszerzés nemkereskedőtől származik, vagy kereskedőtől ugyan, de nem tartozik az üzlet folytatásához, hanem házi használat vagy fogyasztás czéljából történik.

[8]) Tehát mint mellékügylet, a K. T. 260. §. értelmében. Pl. ha a kereskedő üzleti könyveket, butort, eszközöket vesz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a megszerzéskor kell fenforognia s a megszerző nyilatkozatából vagy a körülményekből külsőleg felismerhetőnek kell lennie.[9]) Ha a továbbadási szándék a megszerzéskor hiányzik, ez még akkor sem lesz tárgyilagos keresk. ügylet, ha a megszerzőben később ily szándék megfogamzik.[10]) Szükséges egyuttal, hogy a továbbadási szándék, ha nem is mint kizárólagos, de legalább mint főszándék legyen meg; ha az csak mellékes, másodrendü: tárgyilagos keresk. ügylet nem forog fenn.[11]) Vajjon azonban a továbbadási szándék később tényleg foganatosittatik-e vagy nem? vajjon a megszerző a továbbadástól később önként eláll, vagy az lehetetlenné válik? a megszerzést a tárgyilagos keresk. ügylet jellegétől meg nem fosztja. Csak a továbbadási szándék, nem a

---

[9]) V. ö. *Tervezet* ind. id. l. — Határozott nyilatkozat hiányában a továbbadási szándék különösen a szerződési tárgy minősége, mennyisége, a teljesitési hely, az üzlet természete s más körülmények alapján vélelmezhető. V. ö. általában **S.** 7332/76. (D. 17., 64. l.); továbbá **S.** 4930/76.: rövid idő alatt oly nagy mennyiségben történt vásárlás, hogy egyedül házi szükségletre való fordítás a valószinüséggel ellenkezik; **B. T.** 26/82. (D. Uj f. 1., 316. l.) **C.** 244/97. (D. III. f. 10., 290. l.), 1153/99. (U. o. 19., 75. l.): általában nagy mennyiségben történt vásárlás; **C.** 712/88. (D. Uj f. 21., 44. l.): áru minősége és a vételárból következtethető nagyobb mennyiség; **S.** 1034/77. (D. 18., 30. l.): a lakhelytől különböző oly helyre leendő szállitás kikötése, mely élénkebb keresk. hely; **C.** 372/86. (D. Uj f. 15., 224. l.), 1376/94. (U. o. 40., 153. l.): nemkereskedő által csekélyebb mennyiségben történt vásárlásnál a továbbadási szándék nem vélelmezhető. — Az ilyen vélelmezés nem vonható ugyan a törvényes vélelem azon fogalma alá, a milyen a K. T. 261. §-ban állittatik fel, de mint közvetett bizonyitás (1868 : LIV. tcz. 155. §.) mégis azt eredményezi, hogy vele szemben a puszta tagadás nem elégséges, hanem ellenbizonyitás szükséges, a mely azonban szintén lehet csak közvetett. V. ö. **S.** id. 7332/76. Vélelem hiányában a továbbadási szándékot az tartozik bizonyitani, a ki az ügylet keresk. minőségét állitja. V. ö. **S.** 20,016/78. (D. 21., 53. l.), **C.** id. 372/86., **B. T.** 142/82. (D. Uj f. 1., 317. l.) Megjegyzendő azonban, hogy *kereskedőnél* a helyzet annyiban változik, a mennyiben minden általa kötött szerződés az üzlet folytatásához tartozónak s már ez alapon keresk. ügyletnek vélelmeztetik (l. alább 117. §.), következésképen nála egészen fölösleges azt kérdezni, vajjon a megszerzés továbbadási szándékkal történt-e? Az a nélkül is keresk. ügyletnek vélelmeztetik; legfelebb azt mondhatjuk, hogy a kereskedőnél az üzleti hozzátartozóság vélelme folytán a továbbadási szándék is vélelmeztetik.

[10]) Pl. ha valaki lovat egyelőre saját használatára vesz, később azonban a kedvező árak által indittatva, azt eladni kivánja.

[11]) Pl. ha valaki lovat első sorban saját használatára, de azon mellékszándékkal vesz, hogy ha nyerhet rajta, eladja.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tényleges továbbadás az, mely a megszerzést tárgyilagos keresk. ügyletté teszi. A tényleges továbbadás ugyan kiegészitő lánczszeme, végrehajtása *(realisatioja)* a megszerzésben nyilvánuló speculatiónak, de jogilag már semmi összefüggésben a megelőző megszerzéssel nincs, s ha később történik is, attól egészen függetlenül biráltatik el; az nem tárgyilagos keresk. ügylet, hanem vagy egyáltalában nem keresk. ügylet, vagy csak mint alanyi keresk. ügylet jelentkezik.[12])

2. Oly áruk általában ingó dolgok, nemkülönben értékpapirok[13]) szállitásának elvállalása, melyeket a szállitó félevégből szerez meg. Szállitás alatt a törvény oly visszterhes tulajdonátruházást ért,[14]) mely nem

---

[12]) Nem keresk. ügylet, ha a megszerző nemkereskedő; alanyi (mellék) keresk. ügylet, ha a kereskedő üzletének folytatásához tartozik, feltéve, hogy a kereskedő nem kézmüves. (K. T. 260. §.) A továbbadás csak akkor tárgyilagos keresk. ügylet, ha a megszerzést megelőzi, azaz a 2. pont értelmében. Hogy nem feltétlenül az, a K. T. 260. §. 2. bek.-ből világosan kitünik, mert midőn a kézmüvesek eladásait a mellékügyletek köréből kiveszi, ezzel egyuttal kifejezi, hogy a többi kereskedők eladásai mellékügyletek. L. alább 117. §.

[13]) A K. T. nyilván helytelenül van szövegezve, midőn a 2. pontban azt mondja: »az előbbi pontban érintett tárgyak« stb. Az 1. pontban az áruk és egyéb ingó dolgok alatt az állampapirok, részvények és más, a keresk. forgalom tárgyát képező értékpapirok azért nem értetnek, mert azoknak megszerzéséről a 3. pont külön intézkedik. Ellenben a 3. pont az értékpapirok szállitásáról, eladásáról nem szólván, a 2. pont az olyan értékpapirokra is vonatkozik, melyek a 3. pontban emlittetnek, tehát mindenféle értékpapirokra nyer alkalmazást. Ha ezt fel nem vennők, akkor pl. a tőzsdeügyletek, melyek értékpapirok szállitására vonatkoznak, nem volnának tárgyilagos keresk. ügyletek, pedig azok többnyire még inkább speculativ természetüek mint más dolgok szállitásának elvállalása. A helytelen szövegezés onnan ered, hogy a német K. T. 271. cz. 1. pontjának megfelelőleg a *Tervezet* 267. cz. 1, pontjában az értékpapirok is emlittetnek, tehát a 2. pontban helyesen csak utalás történt az 1. pontra. Midőn azután az *Értekezlet* az 1. pont alól az emlitett értékpapirokat kivette, s azoknak megszerzését a 3. pontban külön minősitette, teljesen kikerülte a figyelmét, hogy ez a 2. pont módositását is maga után vonta. Hogy a 2. pontra nézve valóban nem szándékoltatott eltérés az eredeti *Tervezet*, illetve a német K. T.-től az Értekezl. jk.-ben foglalt azon kijelentésből: »A második pont változatlanul fogadtatott el« (l. 248. l.), kétségtelenül kitünik. A hibás törvény szövegi helyesbitése pedig nem esik a megengedett törvénymagyarázat fogalmán kivül, itt is csak arról lévén szó, hogy a törvényhozó valódi akarata állapittassék meg.

[14]) Ugyanazt, mint az 1. pontban a »továbbadás« alatt. Ki van véve

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

rögtön az átruházási ügylet, nevezetesen adás-vétel megkötésekor, hanem későbbi időpontban történik. Maga az ilyen átruházási ügylet, nevezetesen adás-vétel, mint egész, szállitási ügyletnek [15]) neveztetik; de tárgyilagos keresk. ügylet magában véve csak a szállitás, tulajdonátruházás elvállalása, az eladás.[16]) Itt tehát az első pontban érintett ügyletnek épen megforditottjáról van szó. De a szállitás elvállalása sem feltétlenül tárgyilagos keresk. ügylet, hanem csak akkor, ha a szállitandó tárgyak a szállitó fél által a szállitási kötelezettség teljesitése czéljából szereztetnek meg; [17]) a miben egyuttal benrejlik, hogy a szállitandó tárgyak megszerzésének a szállitás elvállalása után kell történnie.[18]) Oly tárgyak szállitásának elvállalása, melyek a szállitási ügylet megkötésekor a szállitó fél tulajdonában vannak, akár mástól szerezte, akár maga termelte azokat, nem tárgyilagos keresk. ügylet.[19]) Megjegyzendő azonban, hogy valamint az első pont alatt

tehát az ingyenes tulajdonátruházás épugy, mint a puszta használat átengedése. V. ö. *Tervezet* ind. 319. l.

[15]) Össze nem tévesztendő a szállitmányozási, vagy pedig a fuvarozási ügylettel. Az előtt a szállitási ügylet, a mennyiben adás-vétel, »áruszerzési kötés«-nek neveztetett. V. ö. 1840 : XV. tcz. 2. r. 28. §. és 1844 : VI. tcz.

[16]) Lehet azonban tárgyilagos keresk. ügylet a másik fél részéről is, ha a megszerzés ez által továbbadási szándékkal történik (1. pont). E nélkül a másik fél által történt megszerzés vagy egyáltalában nem keresk. ügylet, vagy csak alanyi mellékügylet a K. T. 260. §. értelmében.

[17]) Valamint azonban az 1. pontban, ugy itt is közömbös, vajjon a megszerzendő áru természetben, avagy pedig át- vagy feldolgozva szállitandó, pl. ha ruha szállitása vállaltatik el s az elvállaló a szükséges posztót szerzi meg. V. ö. **C.** 514/93. (D. Uj f. 36., 179. l.): gépalkatrészek megszerzése a szállitandó géphez.

[18]) V. ö. *Tervezet* ind. 319. l. A K. T. a 2. pontban különösen a speculatio azon módjára gondol, melynél a szállitó arra számit, hogy a szállitandó tárgyak ára esni fog, s ő a kikötött vételárnál kisebb árért fogja azokat megvehetni: u. n. *à la baisse* speculatio vagy *à découvert* szállitás. Ha az »e végből való megszerzés« oly megszerzést is jelentene, mely csak azután elvállalandó szállitás czéljából történik: akkor az 1. pontban emlitett továbbadás is tárgyi keresk. ügylet volna, a mi pedig sem a törvény szándékának, sem az ily továbbadás mint puszta végrehajtási ügylet természetének nem felelne meg.

[19]) Az ily szállitás elvállalása vagy egyáltalában nem keresk. ügylet, igy nevezetesen ha a termelő saját terményét természetben szállitja — v. ö. **S.** 1310/77. (D. 17., 67. l.), 26,954/77. (D. 19., 82. l.), 26,530/77. (U. o. 85. l.), 5738/80. (D. 25., 71. l.), **B. T.** 6295/84. (P. T. 11., 55. l.): még ha a termelő

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nem a tényleges továbbadás, hanem csak a továbbadási szándék lényeges, ugy a szállitás elvállalásának tárgyilagos keresk. ügylet gyanánt való minősitésénél sem annyira az utólagos megszerzés tényе, mint inkább az utólagos megszerzés szándéka határoz.[20]) Vajjon ez a szándék, az utólagos megszerzés, tényleg egyáltalában foganatosittatik-e,[21]) avagy a szállitó fél eredeti szándékától eltérőleg a szállitást tényleg saját terméséből vagy általában már tulajdonában levő dolgokkal eszközli: [22]) nem jön tekintetbe; a mint megforditva, ha a szállitás elvállalása a már tulajdonában lévő dolgokra nézve szándékoltatott, az tárgyilagos keresk. ügylet még akkor sem lesz, ha a szállitó a szállitandó dolgokat később mégis mástól szerezte be. Ennek megfelelőleg a bizonyitás is mindig csak az utólagos megszerzés szándékára vonatkozhatik, nem pedig az utólagos megszerzés tényére.[23]) Valamint az 1. pont alatti ügyletnél a továbbadás, ugy itt a tényleges megszerzés az egész speculatio kiegészitő alkatrésze, befejezése ugyan; jogilag azonban a szállitás elvállalásával szintén már semmi közvetlen összefüggésben nincs, hanem mint külön

---

máskülönben kereskedő is, — vagy csak alanyi keresk. ügylet a K. T. 259. §. 2., 5. és 6. pontjai és a 260. §. értelmében. Ha a szállitás egységesen részben saját, részben megszerzendő árukra vonatkozik: a nagyobb rész határoz.

[20]) Ha ezt fel nem vennők, akkor az elvállalt szállitási kötelezettség szándékos nemteljesitése is azt eredményezné, hogy a szállitás elvállalása keresk. ügyletnek nem volna tekinthető.

[21]) Lehet különösen, hogy a felek utólag abban állapodnak meg, hogy csak a kikötött vételár és a szállitás napján létező tőzsdei vagy piaczi ár közti különbözet térittessék meg, a mi még nem esik az u. n. különbözeti *(differentiális)* ügylet fogalma alá. V. ö. alább 157. §.

[22]) Igy pl. ha tőzsdeüzér utólagos megszerzés szándékával oly értékpapirok szállitására kötelezi magát, melyekből néhány darabot tőkebefektetésképen tart, de azután a szállitandó darabokat megszerezni nem lévén képes (pl. mert valaki az összes forgalomban lévő darabokat összevásárolta), saját darabjait szállitja: a szállitás elvállalása mégis tárgyilagos keresk. ügylet marad.

[23]) Az utólagos megszerzés szándéka itt is a szállitó fél nyilatkozatából, vagy a körülményekből veendő ki. **S.** 15,323/76. (D. 16., 55. l.) szerint nálunk a keresk. gyakorlat az, hogy a saját termés szállitása határozottan kitétetik, ugy, hogy ha ez nem történt, az vélelmeztetik, hogy a szállitás utólagos megszerzés szándékával vállaltatott. A vevő tartozik tehát ez ellenkezőt bizonyitani. V. ö. **B. T.** 4952/92. (T. É. 9. sz.) és **C.** 514/93. is. (D. Uj f. 36., 179. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ügylet önállóan minősitendő s a tárgyilagos keresk. ügyletek közé semmi esetre nem tartozik.[24])

3. Állampapirok, részvények vagy más, a keresk. forgalom tárgyát képező értékpapirok[25]) vétele vagy egyébkénti megszerzése,[26]) az esetben

---

[24]) Az ellenkező nézet, melyet különösen *Goldschmidt* képvisel (l. id. m. I. 577. l.), s mely abból indul ki, hogy az 1. pontban a továbbadás a megszerzést meg is előzheti, hacsak a tényleges továbbadás *(traditio)* történik később (l. fentebb 5. jegyz.): kevés követőre talált. Ellene szól az is, hogy akkor nem volna összhang az 1. és 2. pont között, a mennyiben ugyanis az 1. pontnál ugy a kezdő ügylet (szállitás elvállalása), mint a végrehajtási ügylet (megszerzés) egyenlően tárgyilagos keresk. ügylet volna, mig a 2. pontnál csak a kezdőügylet (megszerzés) tárgyi keresk. ügylet, de nem egyuttal a végrehajtási ügylet (továbbadás), minthogy ez csak akkor tárgyi keresk. ügylet, ha a megszerzést megelőzi. Más volna, ha a 2. pontban a szállitás elvállalása a megszerzést követhetné is, de ez épen nem áll. Az utólagos megszerzés ehhez képest tehát vagy egyáltalában nem keresk. ügylet (igy ha a szállitó fél nem kereskedő), vagy csak alanyi keresk. ügylet a K. T. 259. §. 2., 5., 6. pontjai vagy a 260. §. értelmében. Sőt az is lehetséges, hogy a megszerzés egyáltalában nem is jogügylet, pl. ha a szállitó fél termelés, foglalás utján szerzi meg a szállitandó árut, vagy a már tulajdonában lévő árut szállitja. De ez csak a tényleges megszerzésre nézve áll. A szándékolt megszerzés alatt mindenesetre époly viszterhes jogügylet értendő, mint az 1. pontban, különben árkülönbözeti nyereségről nem lehetne szó.

[25]) Az állampapirok és részvények feltétlenül, tehát ha a keresk. forgalomban nem is szerepelnek, egyéb értékpapirok ellenben csak annyiban esnek a 3. pont alá, a mennyiben »a keresk. forgalom tárgyát képezik«; a mi nem azt akarja jelenteni, hogy tényleg a keresk. forgalomban szerepelnek, hanem azt, hogy arra vannak szánva, rendeltetve, abban rendes adás-vétel tárgyai (a mint a német K. T. mondja: *»für den Handelsverkehr bestimmten Werthpapieren).* Vajjon ez fenforog-e? a papir minőségéből, a tőzsdei jegyzésből, a papirban kifejezett névértékből és egyéb körülményekből állapitandó meg. Ide tartoznak nevezetesen: törvényhatósági, községi vagy magánkölcsönkötvények és sorsjegyek (de nem pl. magántársaság által kibocsátott s egyszeri huzásra szóló jótékonysági sorsjegyek: v. ö. **C.** 1112/82. D. Uj f. 8., 198. l.), elsőbbségi kötvények, bank- és pénztári jegyek, váltók (de csak akkor, ha rendeleti minőségüktől nincsenek megfosztva, továbbá csak az idegen váltók, saját váltók a kereskedők által nem igen használtatván), rendeletre szóló keresk. utalványok, közraktári és rakjegyek, hajóselismervények stb. Ellenben nem képezik a keresk. forgalom tárgyát pl. szinházi vagy hangversenyjegyek, vasuti menetjegyek, biztositási kötvények, szövetkezeti üzletrészek, takarékpénztári könyvek, postautalványok s hasonlók. — Az értékpapirok fogalmáról, nemeiről és közelebbi viszonyairól l. alább 129. s k. §§.

[26]) Megszerzés alatt itt ugyanaz értetik, mint az 1. pontban; igy külö-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

is, ha a megszerzés nem továbbadási szándékkal történt. Az itt érintett értékpapirok megszerzése tehát más ingó dolgok megszerzésével szemben sokkal tágabb mértékben és minden feltétel nélkül tárgyilagos keresk. ügylet; igy nevezetesen akkor is, ha az értékpapirok megszerzése pusztán tőkebefektetés czéljából történt.[27]) Az értékpapirok átruházása, nevezetesen eladása ellenben csak a 2. pont értelmében az.[28])

4. Biztositások elvállalása, azaz a biztositási ügylet a biztositó, vagyis annak részéről, a ki magát valamely esemény bekövetkezte esetére meghatározott összeg fizetésére kötelezi. Ellenben a biztositott, vagyis annak részéről, a ki valamely esemény által veszélyeztetik s a ki irányában a biztositó magát a fizetésre kötelezi: tárgyilagos keresk. ügylet nem forog fenn.[29]) Vajjon a biztositás elvállalása nyerészkedésből és előre

---

nösen a kölcsönvétel akkor, ha nem haszonkölcsön forog fenn, azaz, ha az értékpapir közelebbről nem jelöltetett meg, hanem csak mint nem *(genus)* adatott át, a midőn épen az átvevő tulajdonos lesz. **S.** 23,869/76. (D. 17., 50. l.), 4600/80. D. 25., 58. l.), **B. T.** sz. n. (P. T. 20., 151. l.) A megszerzés történhetik részletfizetés mellett is, az u. n. részletügylet (1883. évi XXV. tcz.) tehát a nemkereskedő vevő részéről is keresk. ügylet.

[27]) E kiterjesztést a *Tervezet* még nem tartalmazta, hanem azt az *Értekezlet* határozta el, az 5. §. 14. jegyz.-ben emlitett indokon kivül abból indulván ki, hogy majdnem lehetetlen meghatározni, vajjon az értékpapirok vásárlása továbbadási szándékkal, avagy tőkeelhelyezés czéljából történt-e? a mihez még hozzájárul az a körülmény, hogy az értékpapirokkal való kereskedés, történjék a vétel bármi czélból, külön keresk. szokásnak van alávetve és mindenkinél, a ki ilynemü ügylettel foglalkozik, az e részben fennálló jogelvek ismeretét fel kell tételezni. V. ö. Jk. 248. l.

[28]) Ebben ugyan nincs következetesség, mert azok az okok, melyek magukkal hozták, hogy az értékpapirok megszerzése legyen feltétlenül keresk. ügylet, azok eladása mellett is szólnak. Az *Értekezlet*, ugy látszik, tényleg akarta is az eladást a vétellel azonositani; legalább a Jegyzők. 248. lapján ezt olvassuk: »Az értekezlet ezen indokoknak nyomatékát beismervén, az értékpapirok adásvevését absolut keresk. ügyletnek fogadta el és elhatározta, hogy a hitelpapiroknak eladása és vétele külön pontba foglaltassék.« Ennek daczára azonban s nyomban ezen enuntiatio után a 3. pontba mégis csak a megszerzés jött bele.

[29]) V. ö. **S.** 461/78. (D. 19., 94. l.), 8756/78. (D. 20., 61. l.), **B. T.** 5864/82. (D. Uj f. 4., 297. l.) A biztositott részéről a biztositási ügylet vagy egyáltalában nem keresk. ügylet, ha t. i. nem kereskedő, vagy csak alanyi ügylet a K. T. 260. §. értelmében, pl. ha kereskedő árutárát tüz ellen biztositja. V. ö. **B. T.** 3694/88. (D. Uj f. 19., 366. l.) A *Bp. tvsz.* 104/95. (D. III. f. 1., 349. l.) szerint a kereskedő által kötött életbiztositás is keresk.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

meghatározott dij mellett, avagy pedig az u. n. kölcsönös biztositás alakjában történik-e? teljesen közömbös.[30]) Tárgyilagos keresk. ügylet továbbá a biztositás elvállalása nemcsak annyiban, a mennyiben azt a K. T. közelebbről szabályozza, hanem oly neme a biztositás elvállalásának is, mely a K. T. által nem szabályoztatik, igy nevezetesen a tengeri biztositás. Végül kiemelendő, hogy azon feltételek megtartása, melyeket a K. T. a biztositási vállalatokra nézve megállapit, az egyes biztositási ügyletnek mint tárgyilagos keresk. ügyletnek való minősitésére semmi befolyást nem gyakorol, és pedig még akkor sem, ha a biztositás elvállalása tényleg iparszerüleg történik.[31])

5. Utasok vagy javak tengeren leendő fuvarozásának elvállalása és hajókölcsönök kötése. Csak a tengeri fuvarozás tárgyilagos, a szárazföldi fuvarozás ellenben csak alanyi keresk. ügylet (l. a köv. §-t). De a tengeri fuvarozás is csak annak részéről tárgyilagos keresk. ügylet, a ki a fuvarozást elvállalja: vagyis a fuvarozó, hajóvállalkozó részéről.[32]) Hajókölcsön[33]) alatt a tengeri forgalomban a hajó, a fuvar-

---

ügylet, a mi azonban csak akkor helyes, ha az életbiztositás valóban az üzlet folytatásához tartozik, pl. a hitelezők biztositására szolgál. Erre való tekintettel helytelen viszont **K. V. T.** 27/95. (U. o. 338 l.), mely szerint a kereskedő által kötött életbiztositás sohasem keresk. ügylet az ő részéről. A viszontbiztositás rendesen keresk. ügylet a viszontbiztositott részéről is.

[30]) A *Tervezet* összhangzásban a német K. T.-nyel, csak a dij melletti biztositást tekintette keresk. ügyletnek. Az *Értekezlet* azonban a kölcsönös biztositást a dijbiztositással azonositotta, főleg abból az okból, mert gyakorlatilag az ügylet megkötése és az abból eredő jogviszonyok tekintetében nagy különbség nem létezik (l. Jegyzők. 249. l.). A külföldi tvhozások is mindinkább elejtik a megkülönböztetést. Tette már a németalföldi K. T.; az uj olasz és román K. T. pedig a kölcsönös biztositást kifejezetten emlitik. Az uj német K. T. megmaradt a régi K. T. álláspontján. Bővebben a dij melletti és a kölcsönös biztositás közti különbségről alább 183. §.

[31]) Ellenben minthogy a K. T. 468., illetve 506. és 509. §§. szerint a biztositási ügylet érvényességéhez irásbeli szerződés szükséges: kétségtelen, hogy e kellék nélkül keresk. ügylet sem lehet.

[32]) A feladó részéről vagy egyáltalában nem keresk. ügylet, vagy csak alanyi keresk. ügylet a K. T. 260. §. értelmében. — A tengeri fuvarozó nem okvetlenül a hajó tulajdonosa. Lehet, hogy valaki a tulajdonos hajóját kibérli, s a fuvarozást saját nevében vállalja el és eszközli.

[33]) A hajókölcsön *(Bodmerei, contrat* v. *prêt à la grosse* sc. *aventure, prestito a cambio maritimo)*, össze nem tévesztendő az u. n. hajójelzáloggal *(Schiffshypothek, hypothèque maritime)*, mely tengeri hajóra,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

dij vagy a rakomány elzálogositásával felvett [34]) oly kölcsön értetik, mely csak szerencsés megérkezés esetében fizetendő vissza. Ha a hajó vagy a rakomány utközben elvész, a kölcsönadó mitsem követelhet. A kölcsönadó tehát az ut veszélyét viseli,[35]) miért is a rendesnél nagyobb kamatokat huz. Az ily kölcsönről kiállitott és különös kellékekkel biró okmányok hajókölcsönleveleknek neveztetnek.[36]) A hajókölcsön csak a kölcsönadó, nem pedig a kölcsönvevő részéről tárgyilagos keresk. ügylet.[37])

116. §.

II. Az alanyi alapügyletek.

Az alanyi alapügyletek, vagyis azok az ügyletek, melyek csak akkor keresk. ügyletek, ha iparszerüleg folytattatnak: a **K. T. 259. §**-a által hét pontban soroltatnak fel. Mint ilyenek tekintendők:

1. Ingó dolgok[1]) fel- vagy átdolgozásának[2]) elvállalása mások részére, feltéve, hogy az átvál-

---

mint jelzálogra felvett kölcsönt jelent, s melyért az adós épugy felelős, mint a szárazföldi jelzálognál. Az előbbinek gyökere az ó-világban ismeretes *foenus nauticum*, *pecunia traiectitia*, bár ez zálogos kölcsön nem fogalmilag, hanem csak erre irányuló kikötés esetében volt. Bővebben l. *Szerző* Magyar tengerjog id. ért. és Törvényjavaslat a tengeri magánjogról. Részletes indokolás 54. s k. l.

[34]) A nálunk is érvényes *Code de com.*, valamint az olasz K. T. szerint hajókölcsönt akár a tulajdonos, akár a hajóparancsnok vehet fel, előbbi az ut megkezdése előtt is. A német K. T. s általában az ujabb tengerjog ellenben csak a hajóparancsnok által utközben és szükség esetében felvett zálogkölcsönt tekinti hajókölcsönnek. Igy az id. magyar javaslat is 166. §.

[35]) Ennyiben rokonság van a hajókölcsön és a biztositás között, miért is a hajókölcsön utáni kamat szintén dijnak neveztetik.

[36]) Ezek, a mennyiben rendeletre szólnak, forgatmány által átruházhatók. V. ö. K. T. 295. §. és alább 132. §.

[37]) A kölcsönvevő (hajós) részéről csak alanyi keresk. ügylet a K. T. 260. §. értelmében.

[1]) Ingatlanok fel- vagy átdolgozása *(opus in solo)*, pl. ház-, vasut-, csatornaépités, talajjavitás, kutfurás (**B. T.** 2224/900. D. III. f. 19., 50. l.) befedés, szobafestés, vakolás stb. nem tartozik ide s az azt elvállaló nem kereskedő a 259. §. 1. pontja értelmében. Épitésre szükséges egyes alkatrészek előállitása ellenben, pl. ácsok, asztalosok, kőfaragók stb. részéről, nincs kizárva, mert az általuk előállitott tágyak az előállitás után is ingók s csak a beépités folytán válnak ingatlanokká. V. ö. kőfaragóra nézve **C.** 897/97. (Ü. L. 97., 22. sz.) Hogy mennyiben tekinthetők az épitési vállal-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

laló üzlete a kisipar körét meghaladja. Értetnek itt a munkabéri szerződések a bérbeadó, vállalkozó részéről [3]) és pedig rendszerint azoknak az a faja, mely meghatározott mű előállitására vonatkozik *(locatio conductio operis).*[4]) Kivételesen azonban azoknak az a faja is, melynél a munkaerő általában, határozott műre mint eredményre való közvetlen tekintet nélkül adatik bérbe *(loc. cond. operarum)*, de csak oly esetben, midőn a bérbeadó önálló vállalkozó s nem a bérlő alárendeltje.[5]) Mindenesetre azonban csak anyagi, nem szellemi munka tartozik ide; [6]) de az anyagi munka elvállalása is csak akkor alanyi alapügylet, ha a bérbeadó, vállalkozó üzlete, habár nem is ugyanegy irányban,[7]) oly terjedelemben folytattatik, hogy az a kisipar, tehát nevezetesen a kézmű fogalmát meghaladja.[8])

---

kozók kereskedőknek a 258. §. 1. és 2. pontja értelmében s ennek folytán az épitési szerződések keresk. ügyleteknek mint melléküglyletek, arról l. alább 117ª. §. 7. és 8. jegyz.

[2]) A fel- vagy átdolgozás fogalmát l. a megelőző §. 3. jegyz.-ben.

[3]) A bérlő, megrendelő részéről csak a K. T. 260. §-a alapján lehet keresk. ügylet.

[4]) Ez magában foglalja azt, hogy a munkához szükséges anyagot, az át- vagy feldolgozandó tárgyat, a bérlő adja, akár vette, akár termelte légyen azt, mert ellenkezőleg egyszerü adás-vétel forog fenn. V. ö. osztrák p. t. 1158. §. Az azonban nincs kizárva, hogy a munkát elvállaló, bérbeadó, az anyagot a bérlő számlájára, bár saját nevében (mint bizományos), szerezze meg, vagy hogy a munkához szükséges mellékdolgokat adja, sőt az sincs kizárva, hogy a megrendelő az anyagot magától a vállalkozótól vegye meg.

[5]) Pl. ha valaki, a kinek vető- vagy cséplőgépei vannak, általában vetésre vagy cséplésre vállalkozik. A földbirtokosok által nem iparszerüleg vállalt cséplés azonban nem tartozik ide. V. ö. **S.** 27,491/79. (D. 22., 77. l.) Hasonlóképen ki van zárva az az eset, midőn maguk a gépek adatnak bérbe, ugy hogy a bérlő azokkal maga, illetve saját embereivel dolgozik. Ez nem munkabéri szerződés, hanem dologbérlet *(loc. cond. rei).*

[6]) Tehát nem pl. ha festő, szobrász, iró: kép, szobor, könyv megirására vállalkozik. Az ily vállalkozás még akkor sem keresk. ügylet, ha kiadói ügylet tárgya (l. alább az 5. pontnál).

[7]) Nem meghatározott nemü munka iránti vállalkozás, hanem az egész üzlet mérvadó. Hogy egyes nemü munkák csak kisebb terjedelemben fordulnak elő, nem jön tekintetbe, ha azoknak összesége mégis nagyobb üzleti tevékenységet foglal magában.

[8]) Nemkereskedők tehát az oly kisebb czipészek, szabók, asztalosok stb., a kik a bőrt, posztót, deszkát stb. nem maguk szolgáltatják, a midőn ők kereskedők a 258. §. 1. pont értelmében. Hogy mikor haladja meg tul az üzlet a kisipar körét? az itt is csak a concrét viszonyokhoz képest itélhető

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

2. A bank- és pénzváltói ügyletek. Hogy mit értünk pénzváltói ügyletek alatt? az már a kifejezésből tünik ki. Értjük alattuk mindennemü pénzek, ide számitva a papirpénz és bankjegyek, felváltását.[9]) Annál nehezebb, sőt lehetetlen szabatosan a bankügyletek fogalmát megállapitani. A legkülönbözőbb ügyletek, melyek a pénz- és hitelforgalom közvetitésére vonatkoznak, esnek e fogalom alá, de ugyanazon ügylet, mely bankügylet gyanánt szerepel, néha nem az, habár iparszerüleg köttetik.[10]) Mint bankügyletek részben oly ügyletek is szerepelnek, melyek már tárgyilagos keresk. ügyletek.[11]) Mérvadó egyedül a gyakorlati élet felfogása: a mit közönségesen bankügyletnek tekintenek, vagy a mely ügylet oly intézetek vagy egyének által folytattatik, a melyeket az üzletvilág bankoknak vagy bankároknak tekint, a törvény előtt is az. Rendesen különben a bank- és pénzváltói

---

meg (v. ö. fentebb 17. §.). Nagyipari kiterjedés azonban nem szükséges. A középipar is már ide tartozik. Különösen az ingó dolgok fel- vagy átdolgozásával foglalkozó gyárak vannak szem előtt tartva, pl. festő-, fonó-, szövő-, gyapjumosó-, szesz-, kőolaj- (petroleum-), czukorfinomitó stb. gyárak, gőzmalmok, hizlaló vállalatok, vashámorok stb. V. ö. *Tervezet* 322. l. Mindezek azonban többé-kevésbbé, esetleg kizárólag, saját számlájukra beszerzett vagy általuk termelt anyagokat dolgoznak fel, s ekkor nem ide, hanem a K. T. 258. §. 1., illetve 259. §. 6. pontja alá tartoznak.

[9]) Minő jogi természete van a pénzfelváltásnak? Nem egységes. Ha az egyik pénznem országos fizetési pénz (valutapénz), a másik pedig nem az, tehát csak mint áru jön tekintetbe: akkor adás-vétel; mig ha mindkettő egyenlő természetü: akkor csere. V. ö. e kérdésben: *Flesch* Jahrb. f. Dogmatik 7. köt. és *Riesser* u. o. 20. köt.

[10]) Igy pl. kölcsönök adása kézi zálogra (u. n. *lombard*-ügylet) a bankügyletek közé tartozik; de azért mégis pl. a közönséges kézizálogkölcsönügylet, melynél a zálog rendszerint használt dolgokból, ruhanemüekből, fehérnemüekből, használt ékszerekből stb. áll, habár iparszerüleg üzetik, bankügyletnek és következőleg keresk. ügyletnek nem tekinthető. Tényleg az 1881. évi XIV. tcz., mely a kézizálogkölcsönügylet iparát közelebbről szabályozza, sehol sem emliti azt, hogy az ily ügyletekkel foglalkozó egyének kereskedők s mint ilyenek czégbejegyzésre kötelezvék. V. ö. fentebb 13. §. 18. jegyz. és a kir. zálogházra nézve 16. §. 7. jegyz. A közönséges kézi zálogkölcsönügylet legfelebb melléküglet a K. T. 260. §. értelmében, mint pl. ha kivételesen pénzintézetek által folytattatik.

[11]) Igy pl. értékpapirok megszerzése és szállitása (K. T. 258. §. 1—3. pont), a megszerzés alatt különösen a leszámitolást *(escompt, disconto)* is kellvén érteni. A pénzváltói ügylet is már tárgyilagos keresk. ügylet. A 259. §. 2. pontja tehát részben ismétlést tartalmaz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ügyletek együttesen folytattatnak, sőt a pénzváltói ügylet maga is a bankügyletek fogalma alá vonatik.[12])

3. A bizományi, szállitmányozási és fuvarozási ügyletek, nemkülönben a személyfuvarozásra rendelt intézetek ügyletei; de csak a bizományos, szállitmányozó, fuvarozó részéről, a kik épen ily ügyletekkel iparszerüleg foglalkoznak. Mindezen ügyletek fogalmáról és az azokból eredő jogviszonyokról alább.[13]) Csak a fuvarozási ügyletről jegyezzük meg azt, hogy itt egyedül a szárazföldi fuvarozás értetik: a tengeri fuvarozás ugyis tárgyilagos keresk. ügylet lévén. De a szárazföldi fuvarozás is csak annyiban minden közelebbi feltétel nélkül alanyi alapügylet, a mennyiben árukra vonatkozik; a személyfuvarozásnál ellenben az üzlet terjedelme is figyelembe jön, a mennyiben ez csak akkor tekintetik alanyi alapügyletnek, ha nemcsak a kisipar körét meghaladólag, hanem egyenesen nagyban, tömeges módon folytattatik. Ez az, a mit a törvény ért, midőn személyfuvarozással foglalkozó »intézet«-et emlit, mely fogalom alá azonban nemcsak jogi személy, nevezetesen keresk. társaság, hanem természetes személy által fentartott nagyobb kiterjedési vállalat is esik.[14])

---

[12]) Bankügyleteknek tekintetnek a már emlitetteken kivül különösen: nemes fémek (arany-, ezüstrudak) adásvétele, állami és más kölcsönök adása, beleértve a jelzálogkölcsönügyletet is, kölcsönök felvétele, mely alá a helyes felfogás szerint a pénzbetétek elfogadása, a takarékpénztári ügylet is tartozik (v. ö. ennek jogi természetére nézve *Végh Arthur*nak a IX. m. jogászgyülés elé terjesztett véleményét. Évkönyv I. 210. s k. l. s e jogászgyülés tárgyalásait. U. o. II. 50. s k., 289. s k. l.); továbbá értékpapirok (kötvények, részvények, váltók, utalványok, bankjegyek, pénztárjegyek stb.) kibocsátása, vállalatok alapitása, a folyószámlaügylet (v. ö. alább 127. §.), letétek megőrzése és kezelése stb. Ide tartoznak a különböző tőzsdeügyletek is (l. alább 157. §.), melyek azonban szintén többnyire tárgyilagos keresk. ügyletek. Az 1875. évi osztrák tőzsdetörvény azokat kivétel nélkül tárgyilagos keresk. ügyleteknek minősiti.

[13]) A K. T. a bizományi, szállitmányozási és fuvarozási ügyletek fogalmát a 368., 384. és 393. §§-ban adja (l. alább 158., 163., 167. §§.). A személyfuvarozás azonban a 393. §-ban és általában a fuvarozási ügyletet szabályozó ötödik czimben nem emlittetik.

[14]) Biztos határvonalat elvileg felállitani nem lehet. Itt is a concrét viszonyokat kell helyes gyakorlati érzékkel vizsgálni. Az pl., hogy a személyfuvarozás nemcsak tényleges jelentkezés esetében, hanem előre megállapitott menetrend szerint történik, nem okvetlenül irányadó. Értetnek különösen: a vasuti és gőzhajózási vállalatok, beleértve a lóvasutakat *(tramways)*, villa-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

4. A közraktárak ügyletei.[15]) A közraktárak fogalmáról alább a VI. czimnél. Az általuk kötött ügyletek alatt itt csak azok értetnek, melyeknek iparszerü folytatása épen a közraktári vállalat fogalmát állapitja meg. Ilyenek egyedül: az áruk elhelyezése és közraktári jegyek kibocsátása.[16]) Minthogy pedig a közraktár felállitása legalább fél millió forintnyi tényleges alaptőkét tételez fel:[17]) ezzel ki van mondva, hogy a közraktárak ügyletei keresk. ügyleteknek csak nagyipari kiterjedés mellett tekintetnek.

5. A kiadói ügyletek, továbbá a könyv- és mükereskedés egyéb ügyletei, nemkülönben a nyomdai ügyletek, amennyiben ez utóbbiak a kisipar körét meghaladják. A kiadói ügyletek alatt itt mindazon ügyletek értendők, melyek által valaki mint kiadó[18]) irodalmi, müvészeti vagy müszaki munkák többszörözésére, közzétételére és forgalomba helyezésére vállalkozik.[19]) Könyvkereskedés alatt ugy uj, mint régi,

---

mos vasutakat és csavargőzös-vállalatokat, nagyobb társaskocsi *(omnibus)* és bérkocsi vállalatok, gőzsikló vállalatok stb., de nem egyes társas- vagy bérkocsi tulajdonosainak, avagy közönséges hajósok és fuvarosok ügyletei.

[15]) A *Tervezet* a közraktári ügyletet nem minősitette alapügyletnek, daczára hogy azt részletesen szabályozta. Az *Értekezlet* ezt az incongruentiát megszüntette.

[16]) V. ö. K. T. 434. §. Az egyéb ügyletek, melyeket a közraktárak kötnek (kölcsönadás, biztositás, árverések eszközlése stb.) csak járulékos természetüek, tehát csak mint melléküglyletek szerepelnek.

[17]) V. ö. K. T. 435. §. Oly raktárvállalatok ügyletei, melyek a közraktárak fogalma alá nem esnek, nem keresk. ügyletek, hacsak a vállalat tulajdonosa már különben is nem kereskedő. V. ö. fentebb 13. §. 18. jegyz.

[18]) Csakis ennek részéről vannak a kiadói ügyletek mint alanyi alapügyletek minősitve. A szerző részéről, a ki a munkát szolgáltatja, az ügylet nem keresk. ügylet.

[19]) A lényeges a közzététel és forgalombahelyezés. Az erre irányuló ügyletek, nevezetesen az előállitott példányoknak eladása a detailkönyv- és mükereskedők (u. n. *sortimenterek)* részére vagy esetleg közvetlenül: képezi a kiadói spekuláczió sarkpontját. E mellett teljesen közömbös, vajjon a kiadás tárgyául szolgáló munka megszerzése a K. T. által szabályozott kiadói ügylet (l. alább VIII. czim) utján történik-e, vagy pedig a kiadó a munkát más módon (pl. közönséges vétel utján közzétételi kötelezettség nélkül) szerzi, esetleg oly munkát ad ki, mely már más által adatott ki, pl. szerzői jog által már nem védett régi classicusokat. V. ö. *Tervezet* 324. l. Az is lehetséges, hogy a munkát maga szerzi (saját kiadás) s ha csak egyetlen egy munka kiadására vállalkozik, mégis kereskedő, feltéve, hogy azt iparszerüleg teszi (pl. nagy lexikon kiadása). Másrészt az az eset is ide tartozik, ha a kiadó

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

használt *(antiquarius)* könyvek, műkereskedés alatt zeneművek, képek, apró szobrok, metszetek, rajzok, fényképek stb. kereskedését kell érteni. Maguk az ügyletek, melyek a könyv- és műkereskedés alapját képezik, igen különfélék s nagyrészben már máskülönben is keresk. alapügyletek.[20]) A nyomdai ügyletek alatt a könyv-, kő-, fa-, réz-, aczél-metszet- stb. nyomdák[21]) azon ügyletei értendők, melyek nyomtatványok, műtárgyak előállítására és esetleg forgalomba helyezésére[22]) vonatkoznak. Vajjon az érintett nyomdák a kisipar körét meghaladják-e? szintén a concrét viszonyok szerint itélendő meg.

6. Azon termelők ügyletei, kik saját terményeiket át- vagy feldolgozzák és a bányaipar ügyletei, a mennyiben ez iparágak a kisipar körét meghaladják.[23]) A termelő fogalma nem a nemzetgazdaságtan

---

saját nevében ugyan, de a szerző számlájára adja ki a munkát (bizományi kiadás). Közömbös továbbá, hogy miképen eszközli a többszörösitést? Lehet, hogy saját magának van nyomdája, műintézete, de lehet, hogy másnál nyomatja, állittatja elő a munkát. Az erre irányuló szerződések szintén keresk. ügyletek, de csak mint mellékügyletek. Ide tartozik különösen a hirlapkiadás is, tekintet nélkül, vajjon a kiadó maga a szerkesztő is, vagy pedig külön szerkesztőt alkalmaz? V. ö. *Magyary Géza* A kiadói ügylet, Budapest, 1893. 62. s k. l.

[20]) Ide tartozik nevezetesen: irodalmi, művészeti vagy műszaki munkák példányainak vétele és egyébkénti megszerzése vagy feltétlenül (szoros számlára), vagy csak feltételesen *(à condition)*, vagyis ugy, hogy, ha a munka bizonyos idő mulva el nem adatik, a kiadó azt visszavenni tartozik, a mi a *contr. aestimatorius*nak felel meg (a németek *Conditionsgeschäft*nek nevezik, de néha helytelenül bizományi vételnek is, nálunk csak az utóbbi elnevezés használtatik, v. ö. *Benkő* Magyar könyvkeresk. szokásjog 10. s k. §§.; közelebbről tárgyalja ezen ügyletet *Buhl* Zeitschr. f. d. ges. HR. 15., 142. s k. l. és *Weidling* Das buchhändlerische Konditionsgeschäft. Berlin, 1885.). Továbbá ide tartozik a megszerzett munkák eladása, irodalmi s más munkák megszerzésének közvetitése (könyvbizományosok), előfizetések gyüjtése stb. A könyvkikölcsönzés ellenben csak mint mellékügylet szerepelhet, önállóan üzve tehát nem állapit meg kereskedői minőséget. V. ö. fentebb 13. §. 19. jegyz.

[21]) A nyomdák közé a fényképészeti műtermek is sorozhatók, a mennyiben t. i. a fényképek szintén műtárgyak számba mennek. A fényképészek tehát, ha üzletük a kisipar körét meghaladja, kereskedőknek tekintendők. Néha különben mint kiadók is kereskedők. Ellenk. **B. T.** 664/97. (Ü. L. 97., 11. sz.).

[22]) Pl. ha a nyomdász különféle mintákat (formulárékat) állit elő s maga árul.

[23]) E ponttal a K. T. a keresk. jognak oly kiterjesztést adott, minő

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

elméleti felfogása szerint, hanem közönséges értelemben veendő. E szerint termelő alatt őstermelő értendő, a ki t. i. a természettől nyersanyagokat nyer, különösen a földmivelő. Az őstermelés alá voltaképen a bányászat is tartozik, mely vele annyiban egyenlő módon is van minősitve, a mennyiben ugy a termelők mint a bányaipar ügyletei alatt különösen az előállitott termelvények eladásai értendők[24]) s mindkettőre nézve egyaránt nagyobb üzleti kiterjedés követeltetik. Mig azonban a bányaiparnál közömbös, vajjon a nyert termelvények nyers vagy átalakitott állapotban hozatnak forgalomba: addig a közönséges termelőknél nem elég, hogy a termelt czikkek természetben adatnak el, hanem az is szükséges, hogy maga a termelő által még át- vagy feldolgoztassanak s csak ezen át- vagy feldolgozott állapotban képezzék a forgalombahozatal tárgyát.[25]) A nyersterményeknek természetbeni eladása, szállitása a termelő által még akkor sem keresk. ügylet, ha nagy mennyiségben és pl. a keresk. szokások tekintetbe vételével történik.

---

a külföldi törvényhozásokban nem található, minőt azonban különösen a franczia gyakorlat is hajlandó adni, ha a saját termények fel- vagy átdolgozása nemcsak mellékes, hanem principális jelentőséggel bir. V. ö. *Lyon-Caen* és *Renault* id. m. I. 113. l. Az eredeti *Tervezet* e pontot nem is tartalmazta, hanem azt csak az *Értekezlet* vette fel (l. Jegyzők. 250., 251. l.).

[24]) V. ö. *Értekezl.* jk. 250. l. A termelők egyéb ügyletei, pl. a termeléshez szükséges gépek, eszközök, segédanyagok vétele stb. csak mint mellékügyletek kereskedelmiek; esetleg egyáltalában nem keresk. ügyletek, pl. az ingatlan (birtok, erdő, bánya) vétele, haszonbérlete.

[25]) Az át- vagy feldolgozás alatt nem lehet a termelő által gazdasága körében véghezvitt oly munkát érteni, mely rendszerint szükséges ahhoz, hogy a terményt értékesitse, hanem a törvény oly munkát ért, mely a gazdálkodás mellett külön iparág. Tehát nem pl. a gabonának learatása és kicséplése, a fának levágatása és feldarabolása]: **B. T.** 6628/87. (P. T. 15., 55. l.); **C.** 17/900. (D. III. f. 18., 32. l.); hasonlóképen nem keresk. alapügylet saját teheneitől származott tej természetbeni eladása: **S.** 5738/80. (D. 25., 71. l.). De igenis, ha az erdőtulajdonos saját fáját szénné feldolgoztatja: **B. T.** 1554/86. (M. IV. 174. l.), deszkává fürészelteti: **S.** 16,765/79. (D. 24., 47. l.); a tejből sajt vagy vaj készittetik; kőbányatulajdonos maga faragtatja meg a termelt köveket: **B. T.** 2941/94. (Ü. L. 94., 33. sz.); téglagyártás: **B. T.** 2030/95. (T. É. 95., 7. sz.); gőzmalomüzem: **B. T.** 155/95. (T. É. 95., 4. sz.) stb. A K. T. a 6. pontban a bányászat mellett különösen a földbirtokosok által fentartott czukorgyárak, szeszgyárak, serfőzdék, gőzfürészek, nagyobb mészégető kemenczék, téglagyárak, olajgyárak, gőzmalmok stb. ügyleteire gondol.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

7. A kereskedelmi ügyletek közvetitése. Értetik ez alatt első sorban keresk. ügyletek megkötésének közvetitése, vagyis a K. T. által szabályozott alkuszi ügylet (l. alább IX. czim); de a közvetités alá vonható maga a megkötés is, ha az más részére és más nevében, azaz meghatalmazotti minőségben történik,[26]) feltéve, hogy az illető azzal önállóan foglalkozik, azaz nem valamely kereskedő üzleti személyzetéhez tartozik.[27]) A közvetités tárgyának minden esetre keresk. ügyletnek kell lennie, más, különösen ingatlanokra vonatkozó ügyletek közvetitése tehát alanyi alapügylet nem lehet.[28]) Vajjon azonban a közvetitendő keresk. ügyletek alap- vagy mellékügyletek-e? az teljesen közömbös.[29])

117. §.

A mellékügyletek.

I. Alig van keresk. üzlet, melyben kizárólag oly ügyletek fordulnának elő, a minők az üzlet keresk. jellegét megállapitják, a mely ügyletek által az üzlet tulajdonosa kereskedői minőségét nyeri. A kereskedő többnyire oly ügyleteket is köt, sőt kénytelen kötni, ha az üzletet meginditani és folytatni akarja, melyek az ő iparszerü tevékenységének tulajdonképeni alapját nem képezik, s melyek épen azért, mert az üzlet keresk. minősége nem rajtuk alapul, jogilag csak mellékes, járulékos természettel birnak.[1]) Ezek

[26]) A német K. T. ezt kifejezetten emliti. De a mi törvényünk is igy magyarázandó, ha azt nem akarjuk, hogy oly egyénektől, a kik kétségkivül a kereskedőkhöz számittatnak, a kereskedői minőség megtagadtassék.

[27]) V. ö. **S.** 2138/79. (Dt. 24., 50. l.), 963/80. (U. o. 63. l.). Nem értetnek tehát a czégvezetők és általában a tulajdonképeni keresk. meghatalmazottak (l. fentebb 35. §.); hanem az önálló ügynökök, a mennyiben nem alkuszok vagy bizományosok (l. fent 36. §.), árverezők és árverési csarnokok (1880 : XXII. tcz.) tulajdonosai s hasonlók.

[28]) Ház-, birtok-, lakás- és cselédközvetitők mint ilyenek tehát nem kereskedők. Az ingatlanok közvetitése lehet azonban mellékügylet. L. alább 117ª. §.

[29]) Alanyi alapügylet tehát nemcsak a K. T. 258. §. 1. és 3. pontja alá eső vételek és eladások, továbbá biztositási ügyletek (önálló biztositási ügynökök), bank- és pénzváltói ügyletek stb., hanem kereskedők mint ilyenek számára kötendő kölcsönök, társasági és szolgálati szerződések (segédközvetitők), hirdetések (**C.** 1320/92. D. Uj f. 34., 198. l.) stb. közvetitése is.

[1]) Csak jogilag, a kereskedői minőség szempontjából. Ténylegesetleg époly főtárgyai az üzletnek, mint azon ügyletek, melyek a kereskedői minőséget megalapitják. Igy pl. az árukereskedésre nézve az eladások.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

az ügyletek lehetnek olyanok, melyek már tárgyilagos kellékeiknél fogva, azaz tárgyilagos keresk. ügyletek.[2]) Lehetnek azonban olyanok is, melyek belső természetüknél fogva az alanyi alapügyletek fogalma alá esnek, de a melyek azért, mert a kereskedő által nem iparszerüleg, hanem csak kivételes alkalomból, alkalomszerüleg köttetnek, nélkülözik azt a feltételt, melyet a törvény az alanyi alapügyleteknél megkiván.[3]) Lehetnek végre ezek az ügyletek olyanok, melyek a törvény által felsorolt alapügyletek között nem fordulnak elő, melyek azonban részint a kereskedő iparszerü tevékenységét kiegészitik, a milyenek általában azok az ügyletek, melyek az üzlet alapját képező ügyletek által kezdeményezett speculatió befejezésére, végrehajtására szolgálnak;[4]) részint azt lehetségessé teszik, elősegitik, biztositják, azaz mint segédügyletek jelentkeznek.[5])

Ezen az üzlet alapját képező ügyletekkel szemben csak járulékos természetü ügyletek közül azok, melyek tárgyilagos keresk. ügyletek, ebbeli jellegüket nem kevésbbé tartják fenn és nem kevésbbé keresk. ügyletek, mert oly kereskedőtől származnak, a kinek üzlete rendszerint más ügyletekre irányul.[6]) Keresk. ügy-

---

[2]) Igy pl. ha a kereskedő, kinek üzlete közönséges áruk vételére és eladására irányul, mellesleg értékpapirokat vesz.

[3]) Igy pl. ha a bizományos egyes alkalomból szállitmányozási vagy fuvarozási ügyletet köt.

[4]) Ezeket épen azért végrehajtási *(realisationalis)* ügyleteknek nevezik. Külön categóriát azonban nem képeznek. Legfontosabbak ezek között a továbbadási szándék mellett megszerzett áruk továbbadására vonatkozó ügyletek, nevezetesen az eladások. A német K. T. ezeket kifejezetten emliti.

[5]) Ilyenek pl. üzlethelyiség berendezésére vonatkozó ügyletek, üzleti eszközök vásárlása, meghatalmazottak és segédek alkalmazása, kölcsönök felvétele üzleti czélra: **S.** 57/80. (D. 24., 59. l.), az üzleti áruk és felszerelések biztositása, kezesség vállalása: **S.** 27,528/80. (D. 24., 61. l.), **B. T.** 22/84. (D. Uj f. 8., 320. l.); hirdetmények közzététele iránti szerződések: **S.** 19,162/78. (D. 21., 43. l.), 12,344/79. (D. 23., 61. l.), 24,800/80. (D. 24., 60. l.), **B. T.** 736/91. (J. Sz. 5., 400. l.), **C.** 1320/92. (D. Uj f. 34., 198. l.); ingó dolgoknak üzleti czélra való kibérlése: **C.** 1245/89. (P. T. 19., 134. l.); munkabéri, pl. üzleti eszközök javitása iránti szerződések: **S.** 27,054/80. (D. 24., 64. l.); társasági szerződések, megbizás értékpapirok vételére: **B. T.** 1864/86. (M. IV. 172. l.); letétbe vétel, még ha ingyenes is: **C.** 1092/92. (D. Uj f. 35., 277. l.) stb.

[6]) Ebből azonban nem következik, mintha a K. T. 260. §-a és a 261. §-ban felállitott vélelem a tárgyilagos keresk. ügyletekre semmi kiha-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

leteknek tekintendők azonban a kereskedő által nem iparszerüleg kötött azok az ügyletek is, melyek az alanyi alapügyletek közé tartoznak, nemkülönben azon ügyletei, melyek az alapügyletek között felsorolva nincsenek. És pedig épen azért, mert kereskedőtől származnak, és azon összefüggésnél fogva, melyben azok a kereskedő üzletével állanak. Ez az összefüggés az, melynél fogva azokat a kereskedelemhez hozzátartozóknak, tehát keresk. ügyleteknek kell elismerni. A K. T. ezt határozottan kifejezésre is hozza, kimondván: 1. hogy az alanyi alapügyletek gyanánt felsorolt ügyletek az esetben is keresk. ügyleteknek tekintetnek, ha nem iparszerüleg ugyan, de kereskedő által a keresk. üzlet körében köttetnek [**K. T. 259. §.** ut. bek.];[7]) 2. hogy a kereskedőnek mindazon ügyletei, melyek keresk. üzlete folytatásához tartoznak, keresk. ügyleteknek tekintetnek [**K. T. 260. §.**]. Megjegyzendő, hogy szoros okozati összefüggés a kereskedő concrét üzletével sem az első, sem a második helyen emlitett ügyleteknél nem szükséges. A mit a törvény követel, mindkét rendbeli ügyletekre nézve egyedül az, hogy azok a kereskedő által ebbeli minőségében köttessenek, a kereskedőtől mint ilyentől származzanak,[8]) ugy hogy tehát csak oly ügyletei a kereskedő-

tással nem birna. Sőt ellenkezőleg: a szóban forgó intézkedések által az ügyletnek tárgyilagos alapon való minősitése a kereskedőnél egészen fölöslegessé tétetik, a mi különösen akkor bir nagy jelentőséggel, ha a tárgyilagos feltételek igazolása nehézségeket okoz. A helyett ugyanis, hogy pl. a vételnél a továbbadási szándékot kellene kimutatni, a kereskedő üzletéhez való hozzátartozóság igazoltatik, illetve vélelmeztetik. V. ö. fentebb 115. §. 9. jegyz.

[7]) Ez még külön is ki van mondva a bizományi, szállitmányozási és fuvarozási ügyletre, illetve az ezekre vonatkozó jogszabályok alkalmazására nézve a K. T. 383., 392., 420. §§-ban. Megjegyzendő, hogy a 259. §. ut. bek. szabálya nemcsak azon ügyletekre vonatkozik, melyeknél általában iparszerüség követeltetik, hanem azokra is, melyeknél az is követeltetik, hogy az üzlet a kisipar körét meghaladja, illetve nagyipari vállalat legyen. Kivétel csak a közraktári ügyletre nézve van, a mely alkalmilag egyáltalában nem köthető.

[8]) Az alanyi alapügyletekre nézve, a melyekről csak az van mondva, hogy a »keresk. üzlet körében« köttetnek, ez kétségtelen, sőt a K. T. 283., 392., 420. §§. egyenesen arról szólnak, ha az illető ügyletek a kereskedő rendes üzletköréhez nem tartoznak. Kétséges ellenben az egyébkénti mellékügyletekre nézve, melyeknél a K. T. 260. §-a azt kivánja, hogy az ügyletek »az üzlet folytatásához« tartozzanak s tényleg ez az eltérő szövegezés, a mely bár némileg enyhébben, már a német keresk. törvényben tar-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nek nem tekintetnek keresk. ügyleteknek, melyek az ő üzleti tevékenységével semmi összefüggésben nem állanak, üzleti jelleg-

talmaztatik, néha ugy magyaráztatik, mintha a törvény azt követelné, hogy az utóbbi ügyletek a concrét üzlettel okozati összefüggésben álljanak (igy különösen *Hahn* id. m. II. 41. s k. l.). Azonban e magyarázat helytelen. A K. T., habár különbözőképen fejezi is ki magát, a 259. és 260. §§-ban mégis ugyanazt akarja érteni, t. i. hogy az ügyletek a kereskedő üzleti életéhez tartozzanak, a kereskedőtől mint ilyentől származzanak, azaz ne legyenek oly ügyletek, melyek a kereskedő magán-családi életéhez tartoznak; ugy hogy tehát okozati összefüggés a concrét üzlettel valamint a 259. §-ban, ugy a 260. §. esetében sem szükséges. Ezt bizonyitja mindenekelőtt az a megfontolás, hogy a törvény (a 259. §-ban felsorolt ügyletektől eltekintve is) sehol sem tiltja el a kereskedőt attól, hogy mint kereskedő más ügyleteket ne kössön, mint a melyek az ő concrét üzletével okozati összefüggésben vannak. Ő a K. T. értelmében jogositva van bármikor bármilyen más ügyletet kötni, sőt a K. T. ezt a lehetőséget még a kereskedő meghatalmazottjainál: a czégvezetőnél és a keresk. társaságok képviselőinél is megengedi. Ha pedig a kereskedő akármilyen más ügyletet is köthet, mint a mely concrét üzletével összefügg, akkor az egyes ügyleteknek keresk. ügyletek gyanánt való minősitése szempontjából a concrét üzlet nem is jöhet tekintetbe, hanem egyedül az a körülmény, hogy az ügylet a kereskedő mint ilyen által köttetett. De bizonyitja azt az észszerüség is. Mert ha nem igy volna a dolog, ha tehát a concrét üzlettel belsőleg össze nem függő és a 259. §-ban fel nem sorolt ügyletek a közönséges magánjog szerint volnának megitélendők, akkor valóban érthetetlen volna, miért tekint el a K. T. a 259. §-ban felsorolt ügyleteknél a concrét üzlettel való összefüggéstől? Van-e abban belsőleg indokolható különbség, ha pl. egy bankár üzlete körében fuvarozási ügyletet köt, a mi a 259. §. 2. bek. szerint kétségkivül keresk. ügylet, és ha ugyanaz a bankár pl. speculatióból vett gabonát ad el? Még kevésbbé volna érthető, miért akarja a K. T. a kereskedő által kötött ügyleteknek keresk. ügyletek gyanánt való minősitését még vélelmek által is biztositani, mint azt a 261. §-ban teszi? Hiszen ha a concrét üzlettel összefüggésben nem lévő ügyletek elvileg keresk. ügyleteknek nem tekintetnek, akkor, különösen az ily ügyletek nagy számát tekintve, valóban következetlenség, hogy azoknak keresk. minősége mégis vélelmeztetik, bárcsak azon az uton, hogy azoknak az üzlettel való összefüggése vélelmeztetik (a mint t. i. a 261. §-t magyarázni kellene, ha a 260. §-ban a concrét üzlettel való összefüggés követeltetnék). Utalunk végül a K. T. keletkezési történetére. A magyar K. T. alapjául szolgált német K. T. előmunkálataiban az, a mi a német és magyar K. T.-ben két kijelentésben foglaltatik, eredetileg csak egy intézkedés volt és pedig ugy szövegezve, hogy semmi kétség nem forgott fenn, miszerint a concrét üzlettel való okozati összefüggés nem követeltetik. Jóllehet pedig ez az egységes intézkedés később kettéválasztatott és különbözően szövegeztetett, az csak törvényszerkesztési, tehát külső okokból és semmi esetre nem azzal a szándékkal történt, mintha az egységes elvet

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

gel egyáltalában nem birnak, melyeket a kereskedő nem mint ilyen, hanem hivatásán kivül, mint közönséges magánegyén köt.[9])

Vajjon a kereskedő a czégjegyzékbe be van-e jegyezve vagy nem? a felállitott szabály alkalmazására nézve teljesen közömbös;[10]) helyt foglal nevezetesen még akkor is, ha kiskereskedő ügyleteiről van szó (l. fent 17. §.). Kivétel csak a kézművesek[11]) részéről történt eladások tekintetében van: ezek, a

---

magát két különböző elvvé akarták volna hasitani. V. ö. *Goldschmidt* id. m. I. 593., 648. s k. l.

[9]) Pl. ha a kereskedő maga és családja számára ruhát, butort, élelmi czikkeket vesz, életét biztositja (v. ö. fent 115. §. 29. j.), cselédséget szegődtet, saját termésü gabonáját adja el: **B. T.** 6295/84. (P. T. 11., 7. l.); épületfát vesz saját ingatlanán való épités végett: **B. T.** 2584/89. (P. T. 19., 136. l.) stb. A kereskedelmi társaságoknál ily megkülönböztetés egyáltalában nem szükséges, mert minden ügylet, mely a társaság nevében köttetik, a társaság üzletéhez tartozik és kereskedelmi ügylet, hacsak ingatlanra nem vonatkozik. Csak az egyes tagoknak (a kik mint ilyenek nem is kereskedők) lehetnek oly ügyletei, melyek magán-családi életükhöz tartoznak. Még nagyobb kiterjedést nyer a kereskedelmi ügyletek köre a részvénytársaságnál és szövetkezetnél, melyeknél az üzlet alapjában véve sem kell, hogy kereskedelmi üzlet legyen, ennek daczára pedig az általuk kötött ügyletek, mert épen kereskedőtől, mint ilyentől, származnak, kereskedelmi ügyletek. V. ö. fentebb 74. §.

[10]) V. ö. **S.** 18,842/76. (D. 16., 60. l.), 19,162/78. (D. 21., 43. l.), **B. T.** 48/82. (D. Uj f. 1., 319. l.). A K. T. 16. §. 2. bek. itt nem talál, tekintve, hogy valamely ügyletnek kereskedelmi ügylet gyanánt való minősitése nem jog, a mennyiben pedig jogok szülője, pl. hogy kártérités esetében az elmaradt nyereség is követelhető (K. T. 272. §.): ily jog a kereskedő előnyére épugy mint hátrányára szolgálhat. Más, ha a bejegyzés a kereskedői minőség egyenes feltétele, mint a részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél.

[11]) A kézművesek tulajdonképeni értelemben olyan iparosok, a kik szabad kézzel állitják elő készitményeiket. Ez azonban mai napság már nem talál, mert akárhány a kézművesekhez számitott iparos van, a ki gépekkel is dolgozik. Gondoljunk különösen a szabókra, a kik munkájuk nagy részét varrógépekkel végzik. E szerint tehát a kézművesek alatt általában azokat kell érteni, a kik ingó dolgok át- vagy feldolgozásával foglalkoznak, vagyis a közönséges értelemben vett iparosokat. V. ö. *Tervezet* 269. czikkét is, mely nem kézművesekről, hanem iparosokról szólt. De ezek között sem valamennyit, hanem egyrészt csak olyanokat, a kik a K. T. értelmében kereskedők, mert hisz csak ilyeneknek ügyletei lehetnek mellékügyletek; másrészt csak azokat, a kiknek üzlete a kisipar körét meg nem haladja, vagyis, a kik a kiskereskedők fogalma alá esnek s ez okból a czégjegyzékből ki vannak zárva. Csakis az utóbbi categóriába eső iparosokat szokás kézműveseknek nevezni. A kézművesekhez tartoznak tehát itt pl. a kisebbrendü czipészek, szabók, asztalosok, esztergályosok, lakatosok stb.,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mennyiben egyedül iparüzletük folytatásaként jelentkeznek,[12]) keresk. ügyleteknek nem tekinthetők [id. 260. §. 2. bek.].[13])

II. Az üzleti hozzátartozóság feltétele lévén annak, hogy a kereskedő érintett ügyletei keresk. ügyleteknek tekintessenek: az a fél, a ki ily ügylet keresk. minőségét vitatja, legyen az akár maga a kereskedő, akár a vele szerződő fél, ama feltétel fenforgásának bizonyitására volna kötelezve. Minthogy azonban a bizonyitás gyakran a legnagyobb nehézségekbe ütközik, különösen a kereskedővel szerződő másik félre nézve, a ki a kereskedő viszonyait nem ismeri s azokba betekintést nem vehet: a K. T. kiindulva abból, hogy a kereskedő oly ügyleteket, melyek egyáltalában keresk. ügyletek lehetnek, üzleti tevékenységén kivül csak kivételesen köt, a kereskedő által kötött ügyleteknek üzleti hozzátartozósága mellett *vélelmeket* állit fel, melyek folytán a bizonyi-

---

feltéve hogy a fel- vagy átdolgozandó anyagokat maguk szerzik be (K. T. 258. §. 1. pont). V. ö. fentebb 115. §. 3. jegyz. és 116. §. 8. j.

[12]) Azaz, a mennyiben csak az által volnának keresk. ügyletek, hogy azokat a kézműves üzleti tevékenységében, mint kereskedő, eszközölte. A kivétel nem szoritkozik tehát csupán azon iparczikkek eladására, melyeket a kézműves maga készitett, pl. szabó által készitett ruhák, czipész által készitett czipők eladására, hanem olyanokra is kiterjed, melyeket készen vett; továbbá oly tárgyak eladására is, melyek az iparüzlettel csak külső összefüggésben állanak, még ha épen csak ezeknek vétele folytán kereskedő, pl. ha könyvkötő mellesleg iróeszközöket, naptárakat árul. Sőt még olyan dolgok eladására is, melyek az iparüzletben csak kivételesen fordulnak elő. Pl. ha a szabó meglévő varrógépét adja el, mert uj rendszerüt akar venni.

[13]) A kivétel indokául a *Tervezet* azt emliti, hogy az »oly üzlet, mely a kézműipar körét meg nem haladja, keresk. üzletnek nem tekintetik« (326. l.). De ez tévedés (v. ö. fent. 17. §.), s ha igaz volna, a kivétel fölösleges volna. Az igazi indok az, hogy a törvényhozás nem akarta a kézművesektől vásárló közönséget a K. T. 264. §. értelmében a keresk. jognak alávetni. V. ö. a *német* K. T. tárgyalására összehivott értekezlet jegyzők. 1298., 1424. l. Minthogy azonban az itt szóba jövő kézművesek épen kereskedők, s az eladások épugy tartoznak az üzlethez mint más ügyletek, a belőlük származó viszonyok mégis keresk. *ügyeknek* tekintendők (l. fentebb 5. §.), a mi különösen fontos pl. a K. T. 48. §. alkalmazása szempontjából (l. fent. 40. §.). Már erre való tekintettel sincs jogosultsága a kivételnek. De egyébként is sulyos kifogás alá esik. Nincs semmi észszerüség abban, hogy a kézműves által talán csak a legnagyobb kivételképen kötött más mellékügylet, pl. kölcsön, keresk. ügylet, az eladás ellenben, a mely pedig általa iparszerüleg eszközöltetik, nem, s hogy a kézműves az iparához szükséges nyersanyagok vételéből a keresk. jog, az azokból készitett áruk eladásából ellenben a magánjog alá essék. Az uj *német* K. T. e kivételt el is ejtette.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tás tárgya nem az, hogy valamely ügylet a kereskedő üzletéhez tartozik, hanem ellenkezőleg az, hogy ahhoz nem tartozik, azzal összefüggésben nincs.[14]) E vélelmek által, melyek ugy a kereskedő, mint a másik fél javára szolgálnak, ha ők az ügylet minőségére akár a keresetben, akár kifogásképen hivatkoznak, de a melyek egyuttal mindkettőnek a perbeli helyzetét sulyositják, ha az ügylet nemkereskedelmi minőségét vitatják: a keresk. jog alkalmazása nemcsak jobban biztosittatik, hanem annyiban ki is terjesztetik, a mennyiben az ellenbizonyitás nem sikerülte miatt esetleg oly ügylet is keresk. ügyletnek minősittetik, mely tényleg a kereskedő üzletének folytatásához nem tartozik.[15])

A **K. T. 261. §**-a két ilyen vélelmet állit fel az üzleti hozzátartozóság mellett:[16]) 1. a kereskedő által kötött szerződésekre nézve [id. §. 1. bek.],[17]) mely azonban csak kétség esetében, azaz akkor foglal helyet, ha már az ügylet tartalmából vagy a körülményekből ki nem tünik, hogy az ügylet a kereskedő üzleti köréhez nem tartozik,[18]) s mely mint egyszerü törvényes vélelem *(praesumtio juris)* bármily bizonyitási eszközzel lerontható; —

---

[14]) Feltételeztetik azonban, hogy annak kereskedői minősége, a kinek ügylete keresk. ügyletnek vélelmezendő, a felek között nem vitás. Ellenkező esetben a bizonyitás először erre kell hogy irányuljon s e tekintetben nincs vélelem. V. ö. fentebb 13. §.

[15]) Erre való tekintettel vélelmezett *(praesumtiv)* keresk. ügyletekről is szokás beszélni. Ez azonban azért nem helyeselhető, mert ha adott esetben a vélelem az ügylet természetét tényleg meg is változtatja, jogilag az mégis csak az üzleti hozzátartozóság alapján keresk. ügylet. Külön categóriát képező ügyletekről tehát nincs szó. Másként áll a dolog pl. a vélelmezett keresk. meghatalmazottaknál (l. fent. 40. §.), a kik a meghatalmazottak között valósággal külön categóriát képeznek annak folytán, mert a K. T. reájuk nézve külön hatáskört állapit meg.

[16]) Szószerint ugyan csak a mellett, hogy a kereskedő által kötött szerződés, illetve az ő kötelezvénye »a keresk. üzlet folytatásához tartozónak tekintetik«. Ennek azonban ugyanaz az értelme, mint a 260. §-ban, melyhez a 261. §, szorosan csatlakozik.

[17]) »Szerződések« alatt a kereskedőnek mindennemü ügyletei értendők, a mennyiben azok általában keresk. ügyletek lehetnek, tehát nemcsak szorosan vett szerződések, azaz kétoldalu jogügyletek, hanem egyoldaluak is, pl. ajánlat, egyoldalu kötelező igéret. Továbbá nemcsak kötelmi jogi, hanem dologjogi ügylet is, pl. átadás *(traditio)*. Életbiztositási kötvény engedmény utjáni megszerzése is: **B. T.** 2485/97. (D. III. f. 10., 345. l.).

[18]) A biró tehát nem szorul az ellenbizonyitásra, hogy az ügyletet nemkereskedelminek minősitse.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

2. a kereskedő által kiállitott kötelezvényekre nézve [id. §. 2. bek.].[19]) Az ezekre vonatkozó vélelem is elvileg csak egyszerü, azaz ellenbizonyitást megengedő törvényes vélelem; mindazonáltal az ellenbizonyitás a lehető legszükebb körre van szoritva az által, hogy a kötelezvény a keresk. üzlet folytatásához tartozónak tekintetik, ha ennek ellenkezője magából az okmányból nem tünik ki.[20]) Az okmányon kivüli bizonyitás teljesen ki van zárva; a második vélelem tehát sokkal erősebb mint az első: minősitett vélelem jellegével bir.[21])

117*a*. §.
Az ingatlanokra vonatkozó ügyletek.

I. A legtöbb keresk. ügylet már különleges kellékei és belső természete szerint olyan, hogy csak ingó dolgokra vonatkozik.[1])

[19]) »Kötelezvény« alatt itt minden oly okirat értendő, mely a kereskedő részéről kötelezettséget állapit meg; közönséges szerződésekre vonatkozó okiratok épugy, mint értékpapirok, pl. váltók: **B. T.** 22/84. (D. Uj f. 8., 320. l.), keresk. utalványok, kötelező jegyek stb. Az is közömbös, vajjon jogczimet tartalmaznak-e vagy nem? A törvény még a pusztán bizonyitás czéljából kiállitott okiratoknál sem zárja ki a vélelmet, ámbár voltaképen ilyen esetben az okiratnak önálló jelentősége nincs.

[20]) Az okmánynak azt, hogy a kereskedő üzletéhez nem tartozik, nem kell épen kifejeznie, de mégis kétségtelen módon ki kell tünnie belőle. Abból pl., hogy a kereskedő magát az okmányban magánzónak nevezte, még nem következik, hogy az az üzlet folytatásához nem tartozik: **S.** 26,146/77. (D. 19., 90. l.). Az sem zárja ki a vélelmet, hogy a kereskedő nem czégét, hanem polgári nevét használta.

[21]) Az erősebb vélelemnek az oka az, hogy a kereskedő által kiállitott okiratok rendszerint a keresk. forgalomban való circulatióra vannak szánva, több kézen mennek keresztül s hogy, ha nemcsak az okiratból magából lehetne ellenbizonyitással élni, annak megszerzői, a kik a kiállitónál tudakozódni nem kötelesek, nem tudhatnák előre biztosan, hogy az ő jogaik keresk. vagy magánjog szerint lesznek-e elbirálva? De épen a *ratio legis* vezet arra, hogy az okirat birtokosa, nevezetesen az eredeti szerződő fél ne hivatkozhassék a vélelemre oly esetben, midőn neki határozott tudomása van arról, hogy az okirat az üzlet folytatásához nem tartozik. Ez részéről rosszhiszemüség volna, melynek alapján a kereskedő kifogással élhet, a mi az ellenfél tudomásától független ellenbizonyitással nem azonos.

[1]) Igy a 258. §. 1., 2., 3. pont és a 259. §. 1. pont kifejezetten csak ingókra vonatkozik. De a tengeri fuvarozás és hajókölcsön (258. §. 5. pont), a szállitmányozási és fuvarozási ügyletek (259. §. 3. pont), a közraktárak ügyletei (4. pont) és a kiadói és nyomdai ügyletek (5. pont) is már belső természetüknél fogva csak ingókra vonatkozhatnak.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

De a K. T. még tovább megy s mint általános nemleges kelléket állitja fel azt, hogy a keresk. ügyletek ingatlanokra nem vonatkozhatnak, kimondván határozottan, hogy az ingatlanok tekintetében keletkezett szerződések keresk. ügyleteknek nem tekintetnek [**K. T. 262. §.**].[2]) Ennek folytán tehát az olyan ügyletek, melyeknek tárgya ingatlanok épugy lehetnek mint ingók, szintén csak azon feltétel alatt keresk. ügyletek, ha ingatlan dolgokra nem vonatkoznak. Bármennyire meg legyenek az egyébkénti kellékek, melyek a keresk. ügylet megállapitásához szükségesek, az a körülmény, hogy az ügylet ingatlanra vonatkozik, azokat mind ellensulyozza, lenyomja. Ez annál kevésbbé kétséges, mert semmi értelme nem volna, ha a K. T. az ingatlanokra vonatkozó rendelkezést olyan ügyletekre vonatkozólag mondaná ki, melyek a keresk. ügyletek kellékeit különben is nélkülözik, a melyek akkor sem volnának keresk. ügyletek, ha nem ingatlanokra, hanem ingókra vonatkoznak. Az ilyen ügyletekről ugyis magától értetődik, hogy nem keresk. ügyletek, azokról tehát külön intézkedni fölösleges volt. Nem tekintetnek ennélfogva keresk. ügyleteknek az ingatlanokra vonatkozó ügyletek az esetben sem, *ha a kereskedő üzletének folytatásához tartoznak*. Ez semmivel sem erősebb kelléke a keresk. ügyletnek mint azok, melyek az alapügyletekre nézve állittatnak fel. Ha tehát a K. T. a keresk. ügyletek ebbeli minőségét általában attól teszi függővé, hogy nem ingatlanokra vonatkoznak, akkor nincs semmi ok arra, hogy a mellékügyletek tekintetében kivételt tegyünk.[3])

II. Ha azonban az ingatlanokra vonatkozó szerződések nem keresk. ügyletek, bár ezeknek egyébkénti kellékeivel birnak is: ez mégis csak olyan szerződésekről áll, melyeknek az ingatlan *közvetlen tárgyát* képezi. Ha a szerződés az ingatlanra nem közvetlenül, hanem csak közvetve, távolabbi vonatkozásban irányul,

---

[2]) V. ö. fent 5. §. 16. jegyz. A szerződések alatt, épugy mint a 261. §-ban, mindennemü, tehát egyoldalu jogügyletek is értendők. Pl. ingatlan vételére vonatkozó ajánlat.

[3]) Ezt annál inkább kellett hangsulyoznunk, mert a birói gyakorlatban erre vonatkozólag gyakran tévedésekkel találkozunk. V. ö. **B. T.** 5164/87. (M. IV. 181. l.), 6002/91. (T. É. 2. sz.), 1053/94. (T. É. 11. sz.), Tb. 393/83. (M. IV. 181. l.), 1150/91., 2421/93. (T. É. 2., 11. sz.). Pedig a K. T. 262. §-ának elrendezéséből is kitünik, hogy az a mellékügyletekre épugy vonatkozik mint az alapügyletekre.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

akkor az ingatlan, jogilag véve, nem is tárgya a szerződésnek, hanem tárgya az a dolog, melyre közvetlenül vonatkozik. Ez pedig ingó lévén, ha az egyébkénti feltételek megvannak, az ügylet kereskedelmi lesz, annak daczára, hogy közvetve ingatlanra vonatkozik.[3a]) Ehhez képest ingatlanra vonatkozólag kötött szerződés csak akkor nem keresk. ügylet, ha annak tárgya az ingatlan fölötti r e n d e l k e z é s i vagy h a s z n á l a t i jog, mert csak ilyen esetben mondható, hogy a szerződés közvetlenül az ingatlanra vonatkozik.[4]) E mellett feltételeztetik, hogy a rendelkezési vagy használati jog az illető ingatlannak ebbeli minőségére, nem pedig annak oly állapotára vonatkozzék, midőn az megszünik ingatlan lenni s mint ingó dolog szerepel. Az ilyen szerződés épugy keresk. ügylet, mint olyan szerződés, mely eredetileg ingó dologra vonatkozik;[5]) valamint megforditva az a szerződés, mely olyan ingatlanra vonatkozik, a mely még ingó dolgokból előállitandó, létesitendő, nem ingó, hanem ingatlan dologra vonatkozó szerződés, tehát keresk. ügyletnek nem tekinthető.[6]) Az a körülmény ellenben, hogy a szerződés tárgyát képező ingó dolog arra van szánva, hogy ingatlanná váljék, a szerződést nem teszi ingatlanra vonatkozó szerződéssé, ha épen az ingó dolog mint ilyen volt a szerződés tárgya.[7]) Hasonlóképen nem tekinthető ingatlanra vonatkozó

[3a]) Teljesen magáévá téve: **B. T.** 227/900. (D. III. f. 18., 176. l.)

[4]) Tehát nevezetesen ingatlanra vonatkozó adásvétel-, csere-, zálog- és szolgalmi jog, bérlet és haszonbérlet. Némelyek még szükebben magyarázzák a 262. §-t, a mennyiben csak az ingatlan á l l a g á r a vonatkozó szerződésekre alkalmazzák s ez alapon a kereskedő üzletének folytatásához tartozó használati, bérleti szerződéseket keresk. ügyleteknek minősitik. Igy **S.** 6945/78. (D. 20., 58. l.), **B. T.** 51,641/87. (J. Sz. 2., 209. l.), 3222/94. (Jogt. K. 94., 48. sz.), **C.** 1022/86. (P. T. 15., 13. l.) Azonban a használat époly közvetlenül érinti az ingatlant, mint a tulajdon, a melynek a használati jog egyik kiegészitő eleme. V. ö. helyesen **C.** 147/900. (D. III. f. 18., 100. l.)

[5]) Pl. jövendő termés vagy az erdőben még levágandó fa vétele vagy eladása: **B. T.** 307/84. (M. IV. 180. l.); **C.** 17/900. (D. III. f. 18., 32. l.), 5890/901. (U. o. 22., 303. l.); tölgykéreg vétele: **B. T.** 5993/84. (M. IV. 170. l.); lebontandó ház anyagának megszerzése: **B. T.** 969/91. (M. IV. 182. l.); kőbányából kifejtendő kövek vásárlása: **B. T.** 3345/91. (M. IV. 182. l.); szobából eltávolitandó kályha, ajtó, ablak vétele stb. De nem pl. ingatlannak bérlete termelés, favágás, kőfejtés végett. Utóbbira nézve: **B. T.** 11,395/91. (Ü. L. 91., 36. sz.)

[6]) Pl. még felépitendő háznak megvétele, kibérlése.

[7]) Pl. házépitéshez, vasutépitéshez stb. szükséges anyagok és épület-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szerződésnek az olyan szerződés, mely ingatlanok (házak, utak, vaspályák, csatornák) előállitására, épitésére, felszerelésére vonatkozik, mert ily szerződés tulajdonképeni tárgya nem az ingatlan, hanem az előállitás munkája (munkabéri szerződés), a mely akkor is az ingókhoz számitandó, ha ingatlanra vonatkozik.[8])

---

alkatrészek (téglák, kövek, parketták, kályhák stb.) vétele vagy szállitása. V. ö. **S.** 6700/80. (D. 25., 66. l.), **B. T.** 48/82. (D. Uj f. 1., 319. l.), 8336/90., 3449/93., 3266/93., 894/94. (T. É. 3., 9., 13. sz.), 813/91. (M. IV. 182. l.), 3345/91. (U. o.) 1075/92. (U. o. 183. l.), 1321/95. (T. É. 95., 6. sz.), 318/96. (T. É. 96., 3. sz.), **C.** 180/92. (J. Sz. 6., 347. l.), *Temesv. T.* 1658/91. (Ü. L. 92., 4. sz.), **C.** 7039/901. (D. III. f. 21., 1. l.) Helytelen ellenk. **S.** 11,356/79. (D. 22., 103. l.), **C.** 511/900. (D. III. f. 20., 328. l.) — Ez alapon az épitész (épitőmester), vasutépitési vállalkozó, a ki ily anyagok vételével, szállitásával iparszerüleg foglalkozik: kereskedő a 258. §. 1. vagy 2. pontja értelmében. V. ö. **C.** 1768/96. (D. III. f. 4., 329. l.), id. 7039/901., 778/903., **B. T.** 3015/95. (T. É. 95., 11. sz.), 227/900. (D. III. f. 18., 176. l.) Ellenk. **C.** id. 511/900. Feltételeztetik azonban, hogy az épitő nem saját részére épit, ugy hogy csak a kész házat adja el, hanem más részére épit. Előbbi esetben ugyanis a továbbadás, szállitás tárgya nem a vásárolt anyagok, hanem egészen uj dolog, mely nem egyszerüen a beépitett anyagok foglalatja. Utóbbi esetben ellenben a továbbadás, szállitás nem kevésbbé a vásárolt anyagokra vonatkozik, habár a beépités folytán ingatlanná válnak, mert midőn ez az átalakulás történik, azok már nem az épitész, hanem az épittető tulajdonát képezik. Ez akkor is áll, ha az épités nem részletes számlára, hanem átalányösszegért történik, mert ennek megállapitása (eltekintve a munkától) szintén a beépitendő egyes anyagok ára alapján történik.

[8]) Az épitési szerződések tehát (eltekintve is a szállitandó anyagok eladásától) keresk. ügyletek. Nem ugyan a 259. §. 1. pontja értelmében, mint **B. T.** 7820/88. (D. Uj f. 23., 57 l.) szerint, tekintve, hogy az épitő munkája nem az ingatlan (ház) egyes ingó alkatrészeire, hanem magára az ingatlanra nézve vétetik bérbe s mindenesetre ingatlanban történik (l. fent, 116. §. 1. jegyz.). De igen mint mellékügyletek, ha az épitész kereskedő (l. megelőző jegyz.). V. ö. **B. T.** 7313/86. (J. Sz. 2., 209. l.), 6427/92. (D. Uj f. 32., 122. l.), 3677/89. (M. IV. 182. l.), 227/900. (D. III. f. 18., 176. l.), 2224/900. (U. o. 19., 50. l.), Tb. 1898/91. (T. É. 3. sz.) Többnyire azonban az épitési szerződéseket ingatlanokra vonatkozóknak minősitik. Igy **S.** 15,687/76. (D. 16., 52. l.), 9299/77. (D. 18., 31. l.), 14,713/77. (U. o. 42. l.), **C.** 131/89. (D. Uj f. 23., 57. l.), 264/900. (D. III. f. 19., 21. l.), **B. T.** 2585/89. (D. Uj f. 23., 352. l.), 6434/89. (M. IV. 179. l.), 2112/89. (U. o. 183. l.); *Marosv. T.* 3047/88. (P. T. 17., 126. l.) Vagy különbség tétetik, vajjon az épitkezés elvállalása egészben, illetve átalányösszegért, avagy pedig részletes költségvetés és elszámolás mellett történik-e, s csak az előbbi esetben tekintik a

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Nem vonatkozik közvetlenül az ingatlanra s ennélfogva keresk. ügylet továbbá különösen még az ingatlanok biztosítása,[9]) ingatlan dolgok adásvételének vagy bérletének közvetitése[10]) és a jelzálogi biztositék mellett kötött kölcsön.[11])

118. §.

Egyoldalu és kölcsönös kereskedelmi ügyletek.

I. Végig menve az eddigiekben a keresk. ügyleteken, meggyőződhettünk arról, hogy a K. T. soha sem tekinti az illető jogügyletet a maga egészében, minden oldalról, kereskedelminek, hanem mindig csak az egyik oldal az, a mely keresk. ügyletnek

szerződést ingatlanra vonatkozónak, tehát nem kereskedelminek. Igy különösen *Hahn* és a német bir. kereskedelmi főtvsz. nyomán: **S.** 23,468/78. (D. 21., 46. l.), **C.** 1376/89. (J. Sz. 2., 207. l.), 198/92. (D. Uj f. 32., 121. l.), 448/900. (D. III. f. 18., 176. l.); **B. T.** 8336/90. (T. É. 3. sz.), 87,281/90. (M. IV. 180. l.), 813/91. (U. o. 182. l.), 2757/96. (Ü. L. 96., 48. sz.) Azonban e megkülönböztetésnek nincs jogosultsága, mert a munka mindkét esetben ugyanaz; a mennyiben pedig az épitő az anyagokat adja, átalányösszegnél is ezek, nem pedig az épület mint ingatlan képezik az eladás tárgyát. A rev. belga, az uj olasz és román K. T. is az épitési vállalatokat minden megkülönböztetés nélkül nyilvánitják keresk. ügyleteknek, s a franczia gyakorlat, mely az előtt ellentétes volt, ujabban egyértelmüen szintén ezt a felfogást emelte érvényre azon feltevés mellett, hogy az épitő az anyagokat is szolgáltatja. Hogy az épitést e nélkül is nem minősiti keresk. ügyletnek, az csak azért van, mert a *Code de com.* javaslatából az épitési ügyletek általában: »*toutes entreprises de construction*« kihagyattak s csak a hajóépitésre nézve tartattak fenn. V. ö. *Lyon-Caen* és *Renault* id. m. I. 119. l.

[9]) A biztositás tulajdonképeni tárgya nem az ingatlan, hanem az annak fentartásához kötött érdek (l. alább 188. §.). Különben a K. T. 488. §-a kifejezetten emlékezik meg ingatlanok biztositásáról.

[10]) Akár alkuszi, akár meghatalmazotti minőségben. Mindkét esetben nem az ingatlan, hanem az arra vonatkozó adásvétel stb. a közvetités tárgya. Mindazonáltal az ily közvetités csak mint mellékügylet a 260. §. értelmében keresk. ügylet, nem a 259. §. 7. pontja értelmében is, mert utóbbi szerint a közvetitendő ügyletnek is keresk. ügyletnek kell lennie. **S.** 15,316/79. (D. 23., 72. l.) és **B. T.** 1690/89. (P. T. 18., 163. l.) szerint előbbi esetben sem keresk. ügylet, a mi helytelen. Az ingatlanokra vonatkozó meghatalmazást maga a K. T. is szabályozza a czégvezetőknél (38. §.) és a társasági képviseletnél (90. §.).

[11]) Akár záloglevelek kibocsátásával kapcsolatban, akár a nélkül, mert a kölcsönügylet mint főügylet természete nem változhatik hozzá csatlakozó mellékügylet folytán. Az utóbbi azonban, t. i. a jelzálog engedélyezése, épugy mint annak megváltoztatása és megszüntetése, már nem keresk. ügylet.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

van minősitve.[1]) Nem szabad azonban figyelmen kivül hagyni, hogy ezen egyoldalu minősitésnél az illető ügyletek csak elvontan szemlélve, fogalmilag szerepelnek, s hogy ennélfogva maguk ezek a minősitések is csak mint elvont jogi categóriák jelentkeznek. Ha ellenben a különböző jogügyleteket a valóságban, concrét megjelenésükben tekintjük, akkor azt tapasztaljuk, hogy azok nem mindig csak az egyik oldalról, az egyik fél részéről, hanem esetleg mindegyik oldalról, illetve valamennyi fél részéről egyaránt keresk. ügyletek. Midőn ugyanis az elbirálandó concrét esetekben vizsgálat tárgyává tesszük, hogy a K. T. által felállitott minősitések közül valamelyik talál-e? arra az eredményre fogunk jönni, hogy mig egyik esetben az ügyletnek csak egyik, addig más esetben a másik oldala is esik a törvénynek valamelyik minősitése alá.[2]) A concrét ügyleteket tekintve tehát nemcsak egyoldalu, hanem kétoldalu vagy kölcsönös keresk. ügyletek is vannak.[3]) Az utóbbiak előállhatnak nemcsak különböző minősitések alapján, hanem az is lehetséges, hogy mindegyik félre egy és ugyanaz a törvényes minősités talál.[4]) Vajjon az ügylet az egyoldalu, vagy pedig a két-

[1]) Ez áll mindenekelőtt a tárgyilagos ügyletekről. Igy a továbbadási szándék melletti megszerzés (K. T. 258. §. 1. pont) csak a megszerző részéről van keresk. ügyletnek minősitve, a szállitás elvállalása (258. §. 2. pont) csak a szállitó részéről, a biztositási ügylet (258. §. 4. pont) csak a biztositó részéről stb. De nem kevésbbé az alanyi alapügyletekről: a fel- vagy átdolgozás elvállalása csak a vállalkozó, a bankügyletek csak a bankár, a bizományi, szállitmányozási, fuvarozási ügyletek csak a bizományos, szállitmányozó, fuvarozó részéről keresk. ügyletek. A mellékügyleteknél is csak az illető kereskedő üzletkörébe eső oldala az ügyletnek értetik.

[2]) Tekintsünk pl. egy adás-vételi ügyletet, melyet kereskedő mint eladó, nemkereskedővel mint vevővel kötött. A jogi operatiót külön-külön mindegyik félre nézve kellvén végezni, mert elvontan véve mindig csak az egyik oldal van keresk. ügyletnek minősitve, lássuk először az eladót. Ő kereskedő lévén, nála csak az jön kérdésbe, vajjon az eladás üzletének folytatásához tartozik-e? Ha igen, akkor az részéről keresk. ügylet a K. T. 260. §. értelmében. Már most nézzük a vevőt. Mint nemkereskedő a most emlitett minősités reá természetesen nem alkalmazható. De lehet, hogy továbbadási szándékkal vett (258. §. 1. pont.). Akkor tehát az adásvétel az ő részéről is keresk. ügylet, mig ellenkező esetben csak az eladó részéről lesz az.

[3]) A »kölcsönös« keresk. ügylet kifejezése annál helyesebb, mert egy ügyletben több mint két fél s több mint két oldal fordulhat elő. Pl. társasági szerződés. Maga a K. T. használja ezt a kifejezést a 283. és 309. §§-ban. Használja továbbá e kifejezést az 1877 VIII. tcz.

[4]) Igy nevezetesen, ha mindkét fél kereskedő, s az ügylet mindegyik-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

oldalu szerződések fogalma alá esik-e? azaz, vajjon az ügyletből csak az egyik vagy mindkét fél van-e valamire kötelezve? a szóban forgó különbségre semmi befolyást nem gyakorol. Ugyanazért lehetséges, hogy az egyoldalu keresk. ügylet kétoldalu szerződés,[5]) s viszont a kétoldalu keresk. ügylet csak egyoldalu szerződés jellegével bir.[6])

II. Az egyoldalu és kölcsönös keresk. ügyletek közötti megkülönböztetésnek nagy jelentősége van, és pedig ugy anyagi mint alaki tekintetben; anyagi tekintetben arra a kérdésre nézve, vajjon a keresk. jog szabályai csak az egyik, vagy mindkét félre nyernek-e alkalmazást? — alaki tekintetben a keresk. biróságok hatáskörének, illetve a keresk. eljárás alkalmazhatósága szempontjából.

1. A mi az anyagi tekintetet közelebbről illeti, szigoruan véve a keresk. jog szabályai mindkét félre csak kölcsönös keresk. ügylet fenforgása esetében nyerhetnének alkalmazást, mig ellenben egyoldalu keresk. ügylet esetében arra a félre, a kinek részén az ügylet keresk. ügylet: a keresk. jog; arra a félre pedig, a kinek részén nem keresk. ügylet: a közönséges magánjog volna alkalmazandó. Az egyoldalu keresk. ügyleteknek ilyetén kettéválasztása azonban visszás gyakorlati következményekre vezetne; sőt a keresk. jog és az általános magánjog közt létező ellentétek mellett egyenesen a jogalkalmazás lehetetlenségét eredményezné.[7])

---

nek üzlete folytatásához tartozik. Általában kereskedők között a rendes eset lesz, hogy kölcsönös keresk. ügylet forog fenn, tekintve, hogy az üzleti hozzátartozóság vélelmeztetik (K. T. 261. §.). Ellenben, ha a kereskedő nemkereskedővel szerződik, az ügylet rendesen csak a kereskedő részén lesz keresk. ügylet, a nemkereskedő részén csak akkor, ha az ügylet az ő oldaláról tárgyilagos keresk. ügyletnek minősithető. Ha pedig két nemkereskedő szerződik egymással, az ügylet csak akkor kölcsönös keresk. ügylet, ha mindkét fél részéről tárgyilagos keresk. ügylet. Pl. ha az egyik továbbadási szándékkal, vagy értékpapirt ily szándék nélkül is, olyantól vesz, a ki a vett tárgyakat csak utólagosan fogja megszerezni, hogy azokat szállithassa (258. §. 2. pont).

[5]) Igy, ha nemkereskedő kereskedőtől továbbadási szándék nélkül vesz, kereskedővel bérszerződést köt stb.

[6]) Igy pl., ha kereskedő egy másik kereskedőnek kölcsönöz, nála letéteményez valamit stb.

[7]) Tekintsük pl. a kártéritést. A K. T. 272. §-a szerint minden körülmények között nemcsak a valóságos kár, hanem az elmaradt nyereség megtéritése is követelhető. Az osztr. pt. 1324. §-a szerint ellenben kisebb vét-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Ez okból a K. T. kiindulva abból, hogy habár valamely ügylet csak az egyik oldalon keresk. ügylet, ez már elégséges, hogy azt a kereskedelemhez tartozónak tekintsük:[7a]) azt a szabályt állitja fel, hogy a keresk. ügyletekre vonatkozó határozatok az egyoldalu keresk. ügyleteknél is mindkét félre nézve egyaránt alkalmaztatnak.[8]) Kivételnek e tekintetben csak akkor van helye, ha magukkesség esetében csak a valóságos kár megtéritése követelhető. Ha már most valaki, a kinek részéről keresk. ügylet forog fenn, oly valaki ellen követelné a kártéritést, a kinek részéről az ügylet nem keresk. ügylet, akkor a követelő felperesnek meg kellene itélni az elmaradt nyereséget a nélkül, hogy alperes ebben elmarasztalható volna!

[7a]) E felfogás helyességéhez azonban alapos kétely fér, mert eltekintve attól, hogy ugyanoly joggal lehetne az egyoldalu ügyletet a magánjogi forgalomhoz számitani: az ily ügyleteknek a keresk. jog szerinti elbirálása a jogélet tulságos commercializálásához vezet, a mennyiben a nemkereskedők, különösen a földmivelő osztály, közönséges adásvételi ügyleteikből is oly szabályoknak vettetnek alá, melyek rájuk nézve teljesen idegenek és e mellett mint tulszigoruak méltánytalanok. Az ebből eredő panaszok mindinkább arra a követelményre vezetnek, hogy a K. T. szabályai arra a félre, a kinek részéről keresk. ügylet nem forog fenn, szükebb körben alkalmaztassanak, mint jelenleg. Az uj német K. T. ezt már meg is tette, bár a szabályt még fentartotta (345. §.), a franczia jognak pedig mindig az volt az álláspontja, hogy ha alperes részéről nem kereskedelmi az ügylet, nemcsak alaki (l. alább 12. jegyz.), hanem anyagi tekintetben is a közönséges jog nyer alkalmazást. V. ö *Lyon-Caen* id. m. I. 341. l. A K. T. ez irányu módositása szempontjából v. ö. *Szerző* A keresk. törvény revisiója. Jogászegyl. ért. XIX. 7. füz. 14. s k. l. és XX. 7. füz. 24. s k. l.

[8]) A K. T. e szabályt, mely a biróságok által nem mindig vétetik figyelembe, — v. ö. pl. **C.** 3604/94. (D. Uj f. 39., 140. l.) — világosan csakis a keresk. ügyletekre vonatkozó II. részben foglalt határozatok alkalmazására nézve mondja ki. A K. T. I. részében foglalt: a kereskedőkre és keresk. társaságokra vonatkozó intézkedések alkalmazására tehát a szabály nem terjed ki, hanem minden egyes esetben külön vizsgálandó, vajjon azok oly felekre alkalmazást nyernek-e, kiknek részéről keresk. ügylet nem forog fenn? Igy a kereskedő fogalma és a kereskedőkre vonatkozó határozatok alkalmazása minden esetre feltételezi, hogy azon ügyletek, melyek által a kereskedői minőség megállapittatik, a kereskedő részén legyenek keresk. ügyletek. Ugyanaz áll az alkalmi egyesülés, valamint a közkereseti és betéti társaság fenforgására s az azokra vonatkozó intézkedések alkalmazására nézve. Ellenben pl. a K. T. 53. és 74. §§-ban foglalt versenytilalom oly keresk. ügyletekre is vonatkozik, melyek a czégvezető stb. részéről keresk. ügyletet nem képeznek. V. ö. fentebb 43. §. — Vajjon a kereskedelmi szokások is alkalmazást nyernek-e azon félre, kinek részéről az ügylet keresk. ügyletet nem képez: szintén esetenként vizsgálandó. Magában véve az alkalmazás kizárva nincs.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ból e határozatokból kitünik, hogy azok a felek közül csak azt kötelezik,[9]) kire nézve az ügylet keresk. ügyletet képez [**K. T. 264. §.**][10]) E szabály következtében az egyoldalu és kölcsönös keresk. ügyletek közötti megkülönböztetés anyagi tekintetben, a K. T. I. részében tartalmazott intézkedésektől eltekintve, gya-

---

[9]) A törvény szövege több tekintetben nem szabatos. Egyrészt annyiban hiányos, a mennyiben pl. a K. T. 282. §-ában nem kötelezettségről, hanem jogosultságról van szó. Másrészt pedig arra a tévedésre szolgáltathat alkalmat, mintha az illető kivételes intézkedések a másik félre nem hatnának ki, az ügy tehát ketté hasittatnék s azon félre nézve, kinek részéről keresk. ügylet forog fenn, a keresk. jog, a másik félre nézve pedig az általános magánjog szerint volna elbirálandó. A K. T. azokat a szabályokat is, melyeknél a jog vagy kötelezettség csak azon félre nézve van megállapitva, kinek részéről keresk. ügylet forog fenn, mindkét félre kihatólag mondja ki, azaz nemcsak a jog, hanem az annak megfelelő kötelezettség, illetve nemcsak a kötelezettség, hanem az annak megfelelő jog is a kérdéses kivételes rendelkezések szerint itélendő meg. Csak annyi áll, hogy midőn a K. T. a jogot tételezi fel attól, hogy az ügylet a jogosult részéről legyen keresk. ügylet, ezt a jogot nem veheti igénybe az, a kinek részéről keresk. ügylet nem forog fenn; illetve, hogy midőn a K. T. a kötelezettséget tételezi fel attól, hogy az ügylet a kötelezett részéről képezzen keresk. ügyletet, e kötelezettség alá nem esik az, kinek részéről az ügylet nem keresk. ügylet; azaz: az első esetben a jogositott csak a közönséges magánjog szabályai szerint léphet fel, a második esetben pedig a kötelezett csak a közönséges magánjog szabályai szerint támadható meg. Az ügy tehát mindig vagy egészen keresk. ügy, vagy egészen magánjogi ügy, de az előbbi az érintett kivételes esetekben csak akkor, ha a keresk. ügylet annak részéről forog fenn, a kire nézve épen a jog, illetve kötelezettség ki van mondva. A forrásul szolgált n é m e t K. T. megfelelő 277. czikke, mely azt mondja: »sofern nicht aus diesen Bestimmungen selbst sich ergiebt, dass ihre besonderen Festsetzungen sich nur auf denjenigen von beiden Kontrahenten beziehen, auf dessen Seiten das Geschäft ein Handelsgeschäft ist« — szintén nem kifogástalan ugyan, de mégis jobban fejezi ki a törvényhozó gondolatát, mint a magyar. Még egyszerübb s jobb az uj n é m e t K. T. 345. §.: »sofern nicht aus diesen Vorschriften sich ein Anderes ergiebt«.

[10]) Ily kivételeket tartalmaznak a K. T. 268., 271. és 282. §§-ai. Vannak azonban intézkedések, melyeknek alkalmazásához nem elegendő, hogy a jogositott, illetve kötelezett részéről keresk. ügylet forogjon fenn, hanem az követeltetik, hogy a jogositott, illetve kötelezett k e r e s k e d ő legyen. Igy a K. T. 284., 285., 289., 299. §§.; továbbá a bizományi, szállitmányozási, fuvarozási, közraktári, kiadói és alkuszi ügyletre vonatkozó intézkedések, a mennyiben ugyanis ezen ügyletek fogalmában rejlik, hogy a bizományos, szállitmányozó stb. kereskedő legyen.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

korlati jelentőséggel épen csak a törvény által meghatározott kivételes esetekben bir.[10a])

2. A mi az egyoldalu és kölcsönös keresk. ügyletek közti különbség jelentőségét alaki tekintetben illeti, arra nézve a K. T., minthogy a keresk. biráskodásra általában nem terjed ki, nem intézkedik. Irányadó e részben a törvénykezési jog, mely egyuttal lényegesen eltérő álláspontot foglal el mint a K. T. Mig ugyanis utóbbi értelmében az anyagi jog szempontjából a felek perbeli állása közömbös, addig a keresk. bíróságok hatásköre rendszerint attól függ, hogy minő perbeli állást foglal el az, a kinek részéről az ügylet keresk. ügylet? Rendszerint az egyoldalu keresk. ügyletekből származó keresetek csak akkor tartoznak a keresk. bíróságok elé, ha az illető ügylet alperes részéről keresk. ügylet. Ha ellenben az ügylet egyedül felperes részéről keresk. ügylet: az rendszerint nem a kereskedelmi, hanem a közönséges polgári bíróságokhoz tartozik.[11]) Ennek folytán az egyoldalu keresk. ügyletek anyagi és alaki elintézése között nincs összhangzás, tekintve, hogy a polgári bíróság az érdemleges itélet meghozatalánál a K. T. fentérintett szabályához épugy kötve

---

[10a]) Kölcsönös keresk. ügyletet s azonfelül még azt is, hogy mindkét fél kereskedő legyen, csakis a K. T. 283. §. (kamat kikötés nélkül) és a 309. §. 2. bek. (megtartási jog le nem járt követelés alapján) követel. Ezeken kivül az 1877 VIII. tcz. (8%-on felüli kamat) alkalmazásának kizárása (9. §.).

[11]) V. ö. 1881. évi keresk. elj. rend. 5. §., 1893 : XVIII. tcz. 2. §. és hozzá: *Szerző* Polg. tvk. rendje I. 42., 44. §§. Kivétel van a keresk. elj. 6. §-ában és az id. tcz. 2. §. 2—4. pontjaiban felsorolt ügyeknél, melyeknél a felek perbeli állása közömbös. A mennyiben azonban az ügy nem a rendes, hanem a sommás eljárásra tartozik, az alperesre nézve keresk. ügyletet képező ügyek is csak a budapesti és pestvidéki törvényszékek területén és csak a felebbvitel tekintetében birnak perjogi értelemben keresk. jelleggel, egyebütt már minden különbség megszünt. Sőt a mennyiben az ügy az 1877 : XXII. tcz. értelmében a községi biráskodás hatáskörébe tartozik, a keresk. és más polgári ügyek közt már sehol sincs különbség. A 20 frton aluli keresetek tehát akkor is a községi bíróságokhoz tartoznak, ha az ügylet alperes részéről képez keresk. ügyletet. V. ö. a **C.** 60. sz. polg. döntvényét a 20 frtot meg nem haladó biztositási dijak iránti keresetekre nézve és a 64. sz. döntvényt minden egyéb keresetekre nézve, miután ez már az előbbinek indokaiban is ki volt mondva. Ellenk. **K. V. T.** 257/95. (D. III. f. 3., 334. l.), 350/95. (U. o. 347. l.) Utóbbi helyesebb, mert az előbbi a törvényhozás által nem szándékoltatott.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

van mint a keresk. bíróság, tehát szintén keresk. jog szerint tartozik itélni.[12])

MÁSODIK FEJEZET.

A kereskedelmi ügyleteket tárgyazó általános határozatok.

119. §.

Áttekintés.

I. Habár a keresk. jog önálló jogrendszer, az mégis nagyon távol áll attól, hogy a kereskedelemből eredő jogviszonyokat kimeritően szabályozza. A keresk. jog sokkal szükebb körben mozog mint az általános magánjog, s ha nem tekintjük azokat a szabályokat, melyek az általános magánjogban elő nem forduló viszonyokra vonatkoznak s csak azokat a viszonyokat vesszük tekintetbe, melyek mindkét jogrendszerben közösek: azt fogjuk találni, hogy nem minden szabálynak, mely az általános magánjogban tartalmaztatik, felel meg párhuzamosan eltérő, különös szabály a keresk. jog terén; sőt hogy ezen eltérő sajátos jogszabályok épen csak kivételesen fordulnak elő. Innen van az, hogy a keresk. ügyek elbirálásánál lépten-nyomon az általános magánjogra kell vissza-

[12]) Az összhang megkövetelné, hogy az egyoldalu keresk. ügyletekből eredő perek akkor is a keresk. bíróság hatáskörébe tartozzanak, ha az ügylet csupán felperes részéről keresk. ügylet. Miért különböző bíróság, ha ugyanaz a jog? Igaz azonban, hogy Németországban és Ausztriában is meg van ez az incongruentia anyagi és alaki jog között. De ezzel szemben a franczia gyakorlat az anyagi jogot csak a keresk. bíróságoknál alkalmazza, mely elé az alperes soha sem idézhető, ha részéről keresk. ügylet fenn nem forog (l. fent 7[a]) jegyz.), s ha fenforog is, csak akkor, ha felperes, a kinek részéről nem forog fenn keresk. ügylet, a keresk. bíróságot választja. V. ö. *Lyon-Caen* id. m. I. 341. l. Ugyanez áll Belgiumban, bár itt mindig a keresk. ügyletnek alperes részéről való fenforgása határoz (1876. évi t. 13. cz.), ugyszintén Olaszországban, hol addig, mig a külön keresk. bíróságok el nem töröltettek (1888. évi január 25-ki törvény), ezek az egyoldalu keresk. ügyletekből eredő perekben a felek perbeli állására való tekintet nélkül jártak el s ez az anyagi jogra is kihatott. V. ö. uj olasz K. T. 870. cz. Ezt követi az uj román K. T. is (885. cz.) s ugyanazon álláspontón van az uj portugálliai K. T. (99. cz.) V. ö. még *Szerző* Magy. Igazság. 23. köt. 101. s k. l. *Zsögöd B.* ellenk. értelmü felszólalása folytán (U. o. 18. köt. 8. s k. l. és 22. köt. 198. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mennünk, s hogy a keresk. jog szabályai inkább laza egymásmellettiségben, mint belsőleg összefüggő szerves rendszerben vannak elhelyezve. Tapasztaltuk ezt már a kereskedőkre és keresk. társaságokra vonatkozó intézkedéseknél; de még inkább észlelhetjük a keresk. ügyletekre vonatkozó törvényes határozatoknál, melyekkel ezentul kell foglalkoznunk; és pedig ugy azoknál, melyek egyes különös keresk. ügyletekre vonatkoznak, mint azoknál, melyek a keresk. ügyleteket s azokból eredő viszonyokat általában tárgyazzák. Valamint továbbá már a kereskedőkre és keresk. társaságokra vonatkozó határozatoknál számos oly jogszabályt találtunk, melyek az általános magánjogi szabályoktól nem különböznek: ugy még több ily azonos szabályt tartalmaz a K. T. a keresk. ügyletek tekintetében, nevezetesen az ezekre általában vonatkozó határozatokban.[1])

II. A keresk. ügyletek meghatározása után a következőkben első sorban az azokra vonatkozó általános határozatokkal fogunk foglalkozni. A K. T. fejezetfelirása után azt lehetne gondolni, hogy ezek csak a II. rész 1. czimének 2. fejezetében tartalmaztatnak. Azonban a keresk. ügyletek megkötésére és teljesitésére vonatkozó határozatok a 3. és 4. fejezetben nem kevésbbé általános természetüek, a mint az már az 1. czim feliratából is kitünik. Csakhogy ezek bizonyos összefüggő egészet képezvén, a K. T. czélszerübbnek találta azokat különválasztani, mig a 2. fejezetben a legkülönbözőbb természetü és tárgyu határozatok vannak összefoglalva, melyek közös jellemvonással legfelebb annyiban birnak, a mennyiben külön-külön véve sokkal kisebb terjedelmüek, semhogy belőlük önálló fejezeteket lehetett volna csinálni.[2]) Legnagyobb részük k ö t e l m i jogi természettel bir; vannak azonban köztük dologjogi intézkedések is. Tárgyuknál fogva pedig vonatkoznak: a keresk. ügyletek értelmezésére (K. T. 265—267. §§.); az egyetemleges kötelezettségekre (K. T. 268—270. §§.); a keresk. ügyleteknél tanusitandó gondosságra (K. T. 271. §.); a kártéritésre (K. T. 272. §.); a keresk. ügyletek biztositására kötbér, foglaló és bánatpénz által (K. T. 273—279. §§.); a feléntuli sérelemre (K. T. 280. §.); a viszontszolgáltatásra általában és különösen a kama-

[1]) Hogy miért vett fel a K. T. ilyen, a magánjogi szabályokkal azonos intézkedéseket? arról l. fentebb 1. §. 9. jegyz.

[2]) A K. T. e részben is teljesen a német keresk. törvényt követi.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tokra (K. T. 281—286. §§.); a számlákra és folyószámlákra (K. T. 285., 287. §§.); az ajánlatra, megbizásra és meghatalmazásra (K. T. 288—290. §§.); az értékpapirokra, különösen a keresk. utalványokra (K. T. 291—298., 300. §§.); a dologi jogok szerzésére és megszünésére (K. T. 299—300. §.); a keresk. zálogjogra (K. T. 301—308.) és végül a keresk. megtartási jogra (K. T. 309—310. §§.). Vannak egyébiránt ezen intézkedések között olyanok is, melyek nemcsak a keresk. ügyletekre, hanem ezeknek körén tulmenve oly ügyekre is vonatkoznak, melyek keresk. ügyletekből nem származnak.[3])

120. §.

A kereskedelmi ügyletek értelmezése.

Valamint a törvények magyarázata mindig a körül forog, hogy mi a törvényhozó akarata: ugy a jogügyletek magyarázatánál mindig az a kérdés, mi a felek akarata? s valamint a keresk. jogra vonatkozó törvények magyarázata nem esik eltérő szabályok alá mint a törvények magyarázata általában (v. ö. fentebb 7. §.): azonképen a keresk. ügyletek magyarázata is ugyanazokat a szabályokat uralja, mint a jogügyletek magyarázata általában.[1]) A K. T. mindazonáltal szükségesnek tartotta a keresk. ügyletek értelmezésére vonatkozó néhány szabályt határozottan kifejezésre hozni. E szabályok a következők:

1. hogy a keresk. ügyletek elbirálásánál és értelmezésénél nem annyira a használt kifejezések betü szerinti értelme, mint inkább a szerződő felek akarata szolgál irányadóul. [**K. T. 265. §.**][2]) E szabály a keresk. ügyleteknél annyival nagyobb jelen-

[3]) Igy különösen a K. T. 270., 281. és 300. §§-ban foglalt, továbbá a keresk. utalványokra és kötelező jegyekre vonatkozó intézkedések.

[1]) Legalább nálunk. V. ö. **C.** 153/97. (Jog. K. 97., 40. sz.) Másként azelőtt Németországban, a hol pl. a porosz *Landrecht* a használt szavakra sokkal nagyobb sulyt helyezett, mint ezt a felek akaratára való tekintet igazolja. Ez volt épen oka annak, hogy a német K. T. erre vonatkozólag határozottan intézkedett.

[2]) V. ö. L. 219. D. verb. sign. 50., 16., hol *Papinianus* mondja: »*In conventionibus contrahentium voluntatem potius quam verba spectari placuit.*« Nem annyira szépen és világosan, de a lényegre nézve hasonlóképen szól az osztr. p. t. a 914. §. által idézett 6. §-ban.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tőséggel bir, mert azok rendszerint sokkal tömegesebben és sokkal gyorsabban köttetnek, semhogy a feleknek módjuk volna szavaik megválasztásánál oly óvatossággal eljárni, mely minden kételynek és határozatlanságnak elejét veszi. Még inkább mint a magánjogi forgalomban, vannak a felek a keresk. forgalomban arra utalva, hogy a jóhiszeműség *(bona fides)*, a kölcsönös hit és bizalom[3]) által vezéreltessenek; ez pedig magával hozza azt, hogy a használt kifejezések ne szorosan és pedáns módon, hanem szabad belátással, a felek valódi akaratának megfelelőleg magyaráztassanak;[4]) hogy esetleg a használt kifejezések betü szerinti értelme egészen mellőztessék, ha a fenforgó körülmények azt bizonyitják, hogy a felek akarata azzal ellentétben áll. Ugyanazon tekinteteken alapul:

2. az a további szabály, hogy a szerződés szavai közönséges, azaz oly értelemben veendők, mely a forgalmi életben általában vagy legalább a szerődéskötés helyén rendesen használtatik; a mi kizárja azt, hogy a szavak irodalmilag helyes értelmének elsőbbség adassék. A szavak közönséges értelme csak akkor nem irányadó, ha az érdekelt felek azt igazolják,[5]) hogy a használt kifejezésnek a keresk. forgalomban elfogadott más értelmet tulajdonitottak [**K. T. 266. §.**]; [6]) a mi annyival inkább lehetséges, mert épen a keresk. forgalom az, melyben sajátságos, különös értelmü kifejezések legnagyobb számban használtatnak.[7]) Minden-

---

[3]) »*Treu und Glauben*«, mint a németek mondják. A német p. t. 157., 242. §§. erre a magánjogi ügyleteknél is utalnak.

[4]) Példa: **C.** 81/86. (D. Uj f. 14., 138. l.) L. a köv. §-t is (kezesség). Formál ügyleteknél azonban a felek akarata szemben a használt formával kevésbbé jöhet tekintetbe. Ez áll különösen a váltónál. V. ö. *Szerző* Váltójog 19. §.

[5]) Igazolás alatt nem kell szabályszerü bizonyitást érteni; a biró a fenforgó körülmények alapján, szabad belátása szerint, itéli meg, vajjon a közönséges avagy eltérő értelem használtatott-e?

[6]) Ezzel nincs kizárva, hogy a felek valamely szónak különös jelentőséget magok is ne adhassanak, mely esetben nem szükséges, hogy e különös értelem a keresk. forgalomban elfogadva legyen. — A biró valamely kifejezés értelme iránt szakértőket is kihallgathat; de ezeknek véleménye nem terjed ki arra, mily értelemben használták a felek a kérdéses kifejezést?

[7]) Ennek oka leginkább az ügyletek számában és gyorsaságában rejlik; ez hozza magával, hogy egész mondatok egy-két szóba foglaltatnak, szavak rövidittetnek stb. V. ö. alább 146. §. Más ok a kereskedelem nemzetközi jellege, melynél fogva az egyik nyelvben használt szó más nyelvekben is

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

esetre azonban abból kell kiindulni, hogy a felek komoly szándékkal léptek egymással viszonyba, s hogy tiltott s ennélfogva semmis ügyletet kötni nem akartak; a miből önként foly az a további magyarázati szabály, hogy kétség esetében a szerződés szavainak oly értelmezés adandó, mely mellett az ügylet joghatályával birhat [id. §. 2. bek.].[8])

2. A K. T. végül azt a szabályt állitja fel, hogy a cselekvények és mulasztások[9]) jelentőségének és joghatályának megitélésénél tekintettel kell lenni a keresk. forgalomban elfogadott szokásokra és gyakorlatokra. [**K. T. 267. §.**] Ezek alatt

---

alkalmaztatik. »Barrel«: **K. V. T.** 222/95. (D. III. f. 3., 341. l.), »*franco*« = bérmentve: **C.** 657/95. (P. T. 33., 198. l.) — A magyar kereskedelem, sajnos, még sokkal idegenszerübb, semhogy magyar keresk. nyelv kifejlődhetett volna. A magyarban használt kifejezések többnyire mesterséges készitmények, melyek gyakran annyira magyartalanok, hogy az idegen (német) kifejezés ismerete nélkül alig érthetők meg. Utalunk e részben a *Ballagi Mór* és *György Aladár* által szerkesztett Keresk. szótárra. Budapest, 1887. és *Frommer R.* Német-magyar tőzsdei zsebszótárára. Budapest, 1896.

[8]) Hasonló szabály az osztr. p. t. 914. §-ában.

[9]) »Cselekvények« alatt minden, akár szóval, akár másként kifejezett akaratnyilvánitás; »mulasztások« alatt nemcsak kötelességnemteljesités, hanem minden hallgatás, tétlenség értendő, melyről épen kérdéses, vajjon jogi következménye van-e vagy nem? A német K. T. megfelelő 279. czikkében (uj K. T. 346. §.) használt »*Unterlassungen*« kifejezés sokkal jobb, mert általánosabb. A hallgatás, tétlenség, továbbá nemcsak annyiban értetik, a mennyiben kifejezett akaratnyilvánitással kapcsolatban jelentkezik, pl. a szerződés hézagos s a hézagok pótlása, kiegészitése válik szükségessé, vagy a szerződés megkötése és teljesitése körül egyes irányokban történt mulasztás; hanem a teljes, merő hallgatás, tétlenség is; igy különösen, ha a szerződés megkötésére ajánlat tétetik, s az ajánlattevő nem válaszol. Valamint az általános magánjogban, ugy a keresk. jogban sem tekintetik magában véve a hallgatás beleegyezésnek, még akkor sem, ha az ajánlattevő (mint az a kereskedők részéről néha történik), egyenesen kijelentette volna, hogy a hallgatásnak ily értelmet fog tulajdonitani, vagy az ajánlattal kapcsolatban áruk is küldettek volna. Ezzel egyuttal ki van mondva, hogy szabály szerint senki sem köteles nyilatkozni, ha valakitől ajánlatot kap. Csak egyes esetekben és csak azon feltétel mellett tekinthető a hallgatás beleegyezésnek és létezik nyilatkozási kötelezettség, ha azt maga a K. T., illetve a magánjog határozottan kimondja, vagy ily értelmü keresk. szokás létezik. Utóbbi következik épen a K. T. 267. §-ából; mig maga a K. T. a hallgatást beleegyezésnek különösen az 53., 74., 315. §. 2. bek., 320., 346., 360., 364., 370. és 468. §§-ban tekinti. Visszautasitásnak tekinti ellenben a K. T. a hallgatást pl. a 490. és 502. §§-ban. V. ö. még alább 142. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

itt csak az u. n. t é n y l e g e s keresk. szokások (v. ö. fentebb 8. §.) értetnek, mert habár a keresk. ügyletek s az azokra vonatkozó egyes tények magyarázatára és kiegészitésére jogszokások is léteznek és keletkezhetnek, épugy a hogy ily magyarázatok és kiegészitések törvény által történnek: a keresk. jogszokásokat itt mégis azért nem szabad érteni, mert a K. T. azoknak alkalmazásáról, és pedig az egész keresk. jogra kiterjedőleg, ugyis már intézkedett. De intézkedett egyuttal olyképen, hogy azok csak másodsorban *(subsidialiter)* és akkor nyerhetnek alkalmazást, ha maga intézkedéseket nem tartalmaz; holott a most emlitett szabályban a szokások és gyakorlatok tekintetbe vétele minden megszoritás nélkül van kimondva, tehát a K. T. intézkedései ellenére is történhetik, a mi ellenmondást eredményezne, ha itt a keresk. jogszokások is értetnének. Az a körülmény, hogy a keresk. jogszokások csak másodrendü forrásképen ismertettek el, tette épen különösen kivánatossá, hogy a tényleges keresk. szokásoknak a törvény ellenére való alkalmazhatósága magában a törvényben kimondassék, s hozza egyuttal magával, hogy a kimondott szabály nemcsak abban az esetben bir fontossággal, midőn a felek a szokásra kifejezetten nem hivatkoztak, hanem akkor is, ha a szokásra való világos hivatkozással szerződtek. Ettől eltekintve azonban az érintett szabály csak az előbbi esetben bir jelentőséggel; mert a szokásra való egyenes hivatkozás teljesen azonos azzal, mintha a szokás egész tartalma a szerződés szavaiban ismételtetett volna.[10]) Ha azonban a szokás alkalmazást nyer, bár arra világos hivatkozás nem történt is:[11]) még ez esetben is szükséges, hogy a felek a szokás alkalmazását a k a r t á k légyen. A tényleges szokás nem lévén tárgyilagos jog, hanem a felek akaratnyilvánitását tartalmazó tényálladék alkatrésze,[12]) annak alkalmazása nem történhetik a felek, és pedig valamennyi fél, arra irányzott akarata nélkül s legfelebb az jöhet kérdésbe, vajjon ez az akarat csakugyan megvan-e? Ez

---

[10]) Ugyanaz az eset, mint ha a felek világosan valamely törvényes rendelkezésre utalnak. Ilyenkor nem lehet kétség, hogy a szerződés az idézett rendelkezés által egészitendő ki, illetve a szerint magyarázandó.

[11]) Helytelen ellenk. **C.** 1018/91. (K. J. T. I. 1. sz.) és 449/83. (D. Uj f. 8., 39. l.), hol a szokás alkalmazása annak bizonyitásától tétetett függővé, hogy az ügylet kifejezetten a szokás feltétele mellett köttetett meg. Helyes **K. V. T.** 131/900. (Jogt. K. 900. 32. sz. m.): ügynök és biztositó társaság.

[12]) V. ö. **C.** 194/98. (D. III. f. 12., 21. l.), 216/98. (U. o. 14., 19. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a szerződésben használt kifejezések mellett [13]) a fenforgó körülményekből [14]) itélendő meg, a nélkül, hogy szabályszerü bizonyitás kivántatnék; [15]) sőt oly esetben, midőn a felek a szokás tartalmáról határozott tudomással birnak, vagy ily tudomás a fenforgó körülmények szerint biztosan feltehető,[16]) ha a felek nevezetesen más hasonló alkalommal is a szokásra való vonatkozással szoktak szerződni: teljesen indokolt lehet, ha az annak alkalmazására irányuló akarat a felek teljes hallgatása alapján egyenesen vélelmeztetik.[17])

121. §.

Egyetemleges kötelezettség.

I. A keresk. forgalomban a hitel sokkal nagyobb szerepet játszik mint a közönséges magánjogi forgalomban, s ez eléggé igazolja, hogy a keresk. jog annak előmozditásáról, a hitelezői állás biztositásáról és erősbitéséről hathatósabban gondoskodik mint a közönséges magánjog, mely gyakran inkább az adós, mint a hitelező érdekeit tartja szem előtt. Tapasztaljuk azt különösen az egyetemleges kötelmek tekintetében is. Mig ugyanis a magánjogban az egyetemlegesség csak kivételképen foglal helyet s rendszerint nem vélelmeztetik, hanem határozott kikötést tételez

---

[13]) Sok kifejezés értelme a keresk. szokás által van megállapitva; ha tehát ilyen kifejezés használtatik, akkor fel kell tenni, hogy a felek a szokásra való vonatkozással szerződtek.

[14]) Pl. a helyiségből, a hol az ügylet köttetett. Igy, ha a tőzsdén vagy termény- és árucsarnokban lett kötve. Minthogy azonban arról, a ki ily helyen ügyleteket köt, fel kell tételezni azt, hogy az ott érvényes szokásokról is tudomása van, az azokra való vonatkozás egyenesen vélelmeztetik. V. ö. a budapesti tőzsde ugy érték- mint áruüzleti szokásait 1. §. A szokásra való vonatkozás következtethető továbbá pl. az áru minőségéből, a szállitási feltételekből, a szerződő felek állásából (kereskedők, nemkereskedők) stb. Tőzsdeszokások alkalmazása oly felek között, kik egymással hosszabb idő óta tőzsdeügyleteket kötnek: **C.** 1094/92. (D. Uj f. 33., 307. l.)

[15]) Magának a szokásnak létezése azonban bizonyitandó. V. ö. fent. 8. §.

[16]) L. fentebb 13. jegyzet. Különösen nagykereskedőknél kell ily ismeretet feltételezni.

[17]) Ily esetben tehát a szokás csak akkor nem alkalmazható, ha az határozottan kizáratott. Ez áll különösen a tőzsdeszokásokra nézve a tőzsdén kötött ügyletek tekintetében, a mint ezt az 1883. évi budapesti áruüzleti szokások 1. §-a kifejezetten kimondotta, de az uj szokásokkal szemben,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

fel:[1]) addig a keresk. jogban az egyetemlegesség régtől fogva általános elvképen van elfogadva,[2]) melynek folyományaképen a K. T. keresk. ügyletekből eredő közös kötelezettségeknél[3]) az egyetemlegességet vélelmezteti,[4]) ugy hogy tehát nem az egyetemlegességet, hanem azt kell külön kikötni, hogy a közös adóstársak aránylagosan legyenek kötelezve; az egyetemlegesség mindig helyt foglal, hacsak a hitelezővel történt megállapodásból ellenkező ki nem tünik. [**K. T. 268. §.**][5]) A nagy gyakorlati

---

ezeknek ez iránti hallgatása daczára, szintén áll. A tőzsdén kivül kötött ügyleteknél a tőzsdeszokások csak akkor alkalmazhatók, ha azokra hivatkozás történt. L. az uj áruszokások 2. §-át. Ily esetben azonban a rendes bíróságoknál akkor is alkalmazhatók, ha a felek a tőzsdebíróságot kötötték ki. **C.** 94/98. (D. III. f. 12., 21. l.) Nagyon mesze megy **K. V. T.** 151/900. (D. III. f. 19., 179. l.), mely szerint kereskedők közt ellenkező kikötés hiányában mindig feltételeztetik, hogy a fennálló keresk. szokásokra való tekintettel szerződtek. Ez csak a fenforgó körülmények alapján határozható meg.

[1]) Igy különösen a r ó m a i és o s z r á k jog szerint. V. ö. L. 11. §. 1., 2. D. de duobus reis 45., 2.; osztr. p. t. 889., 891. §§. A társasági jogra nézve l. fentebb 47. §. Vannak azonban magánjogi törvények is, melyek az egyetemlegességet vélelmeztetik. Igy a porosz *Landrecht*, a zürichi polg. t. s legujabban a német polg. t. 427. §. oly esetben, midőn többen közös szerződésben kötelezték magukat.

[2]) V. ö. fentebb 47. §. 3. jegyz. Hogy mióta? azt biztosan megállapitani ugyan nem lehet. *Goldschmidt* id. m. I. 3. kiad. 285. l. tagadja, hogy az egyetemlegesség már a középkorban általános szokásjog lett volna. De azt ő is constatálja, hogy az egyetemlegesség kikötése volt általános szokásban; már pedig ez elég annak felvételére, hogy az egyetemlegesség általános jogi meggyőződésben gyökerezett, különösen ha tekintetbe vesszük, hogy a kikötéseket az állandóan használt formulárék is tartalmazták s hogy kikötés nélkül és határozott törvényes vagy statutárius intézkedés hiányában alig lehetett számitani arra, hogy az egyetemlegesség a római jog ellenkező álláspontjával szemben mint létező jogelv elismertessék.

[3]) Csak a kötelezettségeknél. A h i t e l e z ő i (cselekvő) egyetemlegesség époly kevéssé vélelmeztetik, mint a magánjogban, hacsak alkalmi egyesülés nem forog fenn. V. ö. K. T. 62. §. és fentebb 50. §.

[4]) A keresk. társaságoknál, mint tudjuk, a törvény még tovább megy, a mennyiben az egyetemlegességet nemcsak vélelmezteti, hanem az ellenkező kikötését (legalább általánosságban) meg sem engedi. V. ö. fent. 59., 72. §§.

[5]) Az ellenkező megállapodásnak nem kell kifejezettnek lennie. Következtethető a körülményekből is. Ha nincs, az egyetemleges marasztalás helyt foglal, habár a hitelező a keresetben nem is kérte. V. ö. **C.** 134/901. (D. III. f. 23., 195. l.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

előnyök, melyek az egyetemlegességgel a jogérvényesitésnél járnak, ilyképen a hitelezőnek már törvény által biztosittatnak, a mi annyival indokoltabb, mert a keresk. forgalom gyorsasága különös kikötésekre elégséges időt és módot ritkán nyujt. A K. T. id. §-a mindazonáltal nem minden keresk. ügyletből eredő közös kötelezettségeknél ismeri el az egyetemlegesség vélelmét; hanem megkivánja, hogy az ügylet keresk. ügyletet az adóstársak és pedig valamennyi adóstárs részéről képezzen. Külön kikötés nélkül tehát nincs egyetemlegesség, ha keresk. ügylet csak a hitelező,[6]) vagy pusztán egyik adóstárs részéről[7]) forog fenn. Vajjon azonban az ügylet az adóstársak által személyesen és együttesen, avagy közös meghatalmazott közvetitésével köttetett-e? magában véve közömbös.[8])

II. A mi az egyetemleges kötelezettségből eredő jogviszonyokat illeti: azok a keresk. jog terén általában azonosak mint a magánjogban.[9]) Igy nevezetesen jogában áll a hitelezőnek követelése végett az egyetemleges adósokat tetszése szerint mind, azok közül többet vagy egyet megtámadni, a nélkül, hogy kereseti jogát elvesztené azon adóstárs ellen, a ki ellen a követelést első sorban nem érvényesitette;[10]) ha a követelés tárgya felosztható,

[6]) Pl. ha kereskedő két nemkereskedőnek ad kölcsönt.

[7]) Pl. ha kereskedő és nemkereskedő vesz fel közös kölcsönt. A törvény világosan azt mondja »részükről«, tehát ugy az egyik, mint a másik részről. Ha kettőnél több adós van, a harmadik, negyedik részéről is, mert a többes szám mindegyikre közösen vonatkozik. Az ellenkező felfogás (l. *Neumann* id. m. II. 59. l.) lerontja a kötelzettség egységes természetét.

[8]) Ha azonban az adóstársak közös meghatalmazott által szerződtek, az egyetemlegesség kizárása kevésbbé lesz a körülményekből kivehető.

[9]) A római jog későbbi fejlődésében az egyetemlegesség elvéből folyó következményeket bizonyos esetekben megszoritotta ugyan (v. ö. pl. *Windscheid* Pand. II. 293. §.); az ujabb törvényhozások azonban e korlátozásokat ismét elejtették.

[10]) U. n. *jus variandi.* Másként a classikus római jogban, melyben a perbebocsátkozás *(litiscontestatio)* folytán a követelés csak a meginditott perre nézve maradt fenn, tehát más adóstárs ellen nem volt többé érvényesithető, hacsak ennek kötelezettsége külön tényben, pl. vétségben nem gyökerezett (szororabb ért. vett *solidaris obligatio* ellentétben a *correalis obligatió*val). De a későbbi római jog s a mai törvényhozások a perbebocsátkozásnak ily hatályt nem tulajdonitanak, utóbbiak általában nem tévén különbséget az egyetemlegesség emlitett két faja között. Az előbb beperelt adóstárs ellen inditott keresettől való elállás sem szükséges, mint az osztr.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

jogában áll azt felosztva érvényesiteni a nélkül, hogy e miatt jogát az egész követeléshez azon adós ellen elvesztené, ki ellen azt csak részben érvényesitette. [**K. T. 269. §.**] Kötelezve a követelés felosztására ellenben a hitelező nincs: a megtámadott egyetemleges adós sem a követelés felosztását,[11]) sem a többi adósok előzetes beperlését [12]) nem követelheti, s azért, mert a hitelező által az egész követelésért egyedül lett megtámadva, kifogással nem élhet. [**K. T. 270. §.** 2. bek.] De ettől eltekintve is az egyetemleges adóstársak kifogásolási joga annyiban korlátolt, a mennyiben a megtámadott adós a hitelező ellen csak oly kifogásokkal élhet, melyek őt személyesen vagy az adóstársakat mind a hitelező ellen illetik [id §. 1. bek.].[13])

---

p. t. 891. §-a szerint. Hasonlóképen ha az egyik adóstárs csőd alatt van, a hitelező a másik adóstárs elleni keresetét megindithatja a nélkül, hogy a csőd eredményét be tartoznék várni: **L. I.** 64,475/76. (D. 17., 60. l.) Az adósiárs csődtömegébe is az egész követelés jelenthető be s a kielégités az egész követelés arányában történik akkor is, ha a hitelező egy más adóstárstól részben kielégitést nyert. V. ö. Csődt. 70. §. — Az egyik adóstárs ellen sikertelenül inditott per- és végrehajtás költségei azonban a másik adóstárstól nem követhetők. Az adóstárs felelőssége csak az anyagi jogon alapuló járulékokra vonatkozik. V. ö. **C.** 748/94. (P. T. 29., 101. l.) A váltóra nézve l. *Szerző* id. m. 58. §.

[11]) U. n. *beneficium divisionis*. Hogy anyagilag minő arányban vettek részt az adósok a kötelezettségben? a hitelezővel szemben közömbös (másként a római jog). Az egész követelést kielégitő adóstárs azonban esetleg viszkeresetet indithat a többi adóstárs ellen. Vajjon ily viszkeresetnek általában helye van-e s ha igen, mily arányban? az az adóstársak közti belső viszonytól függ. Kétség esetében az adóstársak egymásközt egyenlő arányban felelősek. V. ö. osztr. p. t. 896. §., **C.** 619/97. (D. III. f. 8., 254. l.), 12/97. (U. o. 257. l.) A viszkeresetnek az adóstárs csődtömege ellen is helye van, és pedig még mielőtt a fizetés tényleg megtörtént volna; ez esetben azonban csak akkor, ha a követelést a tömeg ellen maga a hitelező nem érvényesiti. V. ö. Csődt. 69. §. Az egyik adóstárs által fizetett perköltségek megtéritése azonban a másik adóstól még aránylag sem követelhető. V. ö. **L. I.** 11,643/79. (D. 23., 35. l.)

[12]) U. n. *beneficium excussionis* vagy *ordinis*. Még akkor sem, ha a kötelezettség a másik adóstárs érdekében vállaltatott, pl. a felvett kölcsön csak a másik adóstárs javára szolgált. Másként a római jogban. A mai jog szerint csak a közönséges kezes élhet e kifogással.

[13]) Az összes adóstársakat közösen illető kifogások közé tartozik különösen a fizetés (**C.** 235/98. D. III. f. 13., 138. l.; 495/98. U. o. 14., 180. l.; 66/901. U. o. 20., 150. l.); a fizetés helyetti adás *(datio in solutum)*; a birói letétel; a szerződésileg vagy birói itélet által keresztülvitt beszámitás; az

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. Az egyetemlegességből eredő viszonyokra vonatkozó ezen szabályok nemcsak akkor foglalnak helyet, ha az ügylet az adóstársak részéről keresk. ügylet, hanem általában keresk. ügyletekben, tehát akkor is, ha az egyetemleges kötelezettség oly esetben, midőn az ügylet nem az összes adóstársak, vagy pedig csak a hitelező részéről keresk. ügylet, külön megállapittatik; továbbá mindazon esetekben, melyekben a K. T. egyetemleges kötelezettséget állapit meg [id §. 2. bek.].[14]) Alkalmazást nyernek végre a kezesre is, feltéve, hogy a kezesség keresk. ügyletből eredő kötelezettségért lett vállalva,[15]) vagy maga a kezesség keresk. ügyletnek tekintendő [id. §. 3. bek.].[16]) E feltételek

---

ujitás, ha nemcsak egyik adóstárs kötelezettségének átvállalásáról van szó; valamennyi adóstárs irányában történt elengedés vagy *pactum de non petendo*, az elutasitó itélet *(exc. rei judicatae)*, feltéve, hogy az elutasitás nem pusztán személyes okokból történt: v. ö. **C.** 526/91. (D. Uj. f. 32., 330. l.) Személyes kifogások: az elengedés vagy *p. de non petendo* csak egyik adóstárs javára; az elévülés (megszakitás l. fent. 68. §. 10. j. és legujabban **C.** 53/97. annak személyes természete mellett); az egyesülés *(confusio)* egyik adóstárs személyében stb. — Abból, hogy a fizetés valamennyi adóstárs javára szolgál, következik, hogy a hitelező a fizető adósra át nem ruházhatja már megszünt követelését oly joghatálylyal, hogy a követelés a többi adóstársak irányában az eredeti kötelem alapján fennállónak tekintessék. **C.** id. 495/98., 366/900. (D. III. f. 19., 106. l.), id. 66/901.

[14]) Tehát különösen a keresk. társaságoknál kimondott egyetemlegességnél. V. ö. fentebb 59. §.

[15]) A törvény szövege kétséget hagy fenn az iránt, vajjon az ügyletnek, melyből a kötelezettség származik, a főadós részéről kell-e keresk. ügyletnek lennie, vagy elégséges-e, ha csak a hitelező részéről az? A német K. T. 281. czikke az előbbit kifejezetten állapitja meg; de habár a K. T. előmunkálataiból sehol sem tünik ki, hogy a német K. T.-től eltérés szándékoltatott: minthogy a magyar K. T. első sorban saját magából magyarázandó, nem forog fenn kényszer, hogy a német K. T. korlátozását részünkről is felvegyük, ha a magyar szöveg ezt nem tartalmazza. Már pedig a kötelezettség akkor is keresk. ügyletből ered s a K. T. 264. §. értelmében a keresk. jog szerint birálandó el, ha ilyen csak a hitelező részéről forog fenn. A hitel érdeke mindenesetre a szóban forgó korlátozás ellen szól, a mint hogy a német K. T. korlátozása is az uj polg. t. és az uj K. T. által hatályon kivül helyeztetett. Ellenk. **K. V. T.** 615/96. (Ü. L. 97. 1. sz.)

[16]) Mikor tekinthető maga a kezesség keresk. ügyletnek? Egyedül az a körülmény, hogy a főkötelezettség keresk. ügyletből ered, a kezességet járulékos *(accessorius)* természete daczára még keresk. ügyletté nem teszi, a mint hogy a törvény ezt az esetet külön is veszi. E szerint tehát a kezességet egészen önállóan kell keresk. ügyletnek minő-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mellett tehát a kezesség u. n. készfizetői kezességnek tekintetik, a nélkül, hogy ezt, miként a magánjog szerint,[17]) külön ki kellene kötni.[18]) Ellenkezőleg ahhoz kell külön kikötés, hogy a kezes ne mint elsőrendü adós, hanem csak másodsorban *(subsidialiter)* legyen felelős.[19])

---

siteni. Ez három esetben lehetséges: 1. ha a K. T. 259. §. 2. pontjában érintett bankügyletek fogalma alá esik; — 2. ha kereskedőtől a keresk. üzlet folytatásából ered (K. T. 260. §., v. ö. **S.** 1805/79. D. 22., 74. l.), pl. ha a bizományos a harmadik szerződő fél kötelezettségeiért jótállást vállal *(star del credere,* K. T. 376. §.); — 3. ha a kereskedő mint hitelező javára, üzletének folytatása czéljából vállaltatik, (K. T. 260. §. kapcsolatban a 264. §-al, v. ö. **B. T.** 4901/89. P. T. 19., 135. l.). Vajjon a »kezes«, »kezesség« kifejezés használtatott-e, nem jön tekintetbe, ha csak a felek akarata arra irányult (l. a megelőző §-t). Pl. jótállás, szavatosság, üzenet, hogy a másnak szállitandó árukért »garantiroz«: **L. I.** 917/77. (D. 19., 91. l.), igéret, hogy másnak tartozását »rendezni« fogja: **C.** 4241/83. (D. Uj f. 3., 165. l.). kijelentés, hogy a hitelező egy krajczárjának sem szabad elveszni: **S.** id. 1805/79. **(B. T.** 63/97. (P. T. 35., 176. l.). Az emlitett feltételek mellett keresk. ügyletnek tekintendő különösen a hitelmegbizás (hitellevél, *accreditif, mandatum qualificatum)* is, mely abban áll, hogy valaki másnak megbizást ad, miszerint egy harmadiknak hitelezzen. E megbizás a megbizó kezességét foglalja magában. V. ö. uj német K. T. 349. §. (A hitellevél alatt azonban az az eset is értetik, ha valakinek megbizás adatik, hogy egy harmadiknak fizessen, l. alább 135. §.) Az ajánlás, tanácsadás, tájékoztatás másnak hitelképessége iránt (hitelértesités) magában véve nem állapit meg kezességet; az illető csak rosszhiszemüség vagy nagyobb gondatlanság (osztr. p. t. 1300. §. szerint tudatosság) esetében felelős. V. ö. *Jacoby* Die Crediterkundigung nach ihrer wirtschaftlichen u. rechtlichen Seite. Berlin, 1891.; *Thibault* De la responsabilité en matière de renseignements commerciaux. Paris, 1900.; *Hajdu M.* A hitelértesités. Bpest, 1903. — Kiemelendő még, hogy jóllehet a kezesség még nem keresk. ügylet pusztán annak folytán, hogy a főkötelezettség keresk. ügyletből ered, perjogi tekintetben az járulékossága alapján ez esetben is keresk. ügynek tekintetik, vagyis, ha az ügylet, melyből a főkötelezettség származik, a főadós részéről keresk. ügylet: a kezes a keresk. bíróság elé akkor is idézhető, ha maga a kezesség nem keresk. ügylet, tekintet nélkül arra, vajjon a kezes a főadóssal együtt vagy külön pereltetik-e? V. ö. **S.** 13,039/76., 14,207/76. és 15,451/77. (M. IV. 184. l.), **B. T.** 1564/82. (D. Uj f. 3., 322. l.), 22/84. (U. o. 8., 320. l.).

[17]) V. ö. osztr. p. t. 1357. §. Abban azonban a közönséges kezesség a készfizetői kezességgel mai napság egyenlő, hogy több kezes a követelés felosztását nem követelheti. Osztr. p. t. 1359. §. Másként a római jogban.

[18]) Ugyanazzal a természettel bir a váltókezesség, bár a Váltó t. 67. §-a ezt nem fejezi ki jól azzal, hogy a váltókezesség »egyetemleges fizetési kötelezettséget állapit meg«. A közönséges kezes is egyetemleges, vagyis az egész összegre felelős adós. V. ö. *Szerző* Váltójog 69. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

122. §.

Gondosság és kártérités.

I. A **K. T. 271. §**-a szerint: ki valamely ügylet folytán, mely reá nézve keresk. ügyletnek tekintendő,[1]) egy másik irányában gondosságra *(diligentia)* van kötelezve, a r e n d e s k e r e s k e d ő gondosságával köteles eljárni. Ez a közönséges magánjogi elvektől két irányban tartalmaz eltérést és pedig: 1. hogy az ügyletek minőségének és a szerződő felek egymáshozi állásának figyelmen kivül hagyásával mindig a gondosság egyenlő foka követeltetik, nem tévén nevezetesen különbséget: vajjon az ügylet viszteher mellett, vagy ingyenesen köttetett-e? [2]) 2. azon m i n t a iránt, melyhez viszonyitva a gondosság és az ennek elmulasztásából eredő vétkesség *(culpa)* foka közelebbről meghatároztatik. Mig ugyanis az általános magánjogban a rendes, szorgalmas családapa *(diligens paterfamilias)* az a minta, mely a gondosság legnagyobb, illetve a beszámitható vétkesség legkisebb fokának *(culpa levis)* meghatározására szolgál: [3]) addig a K. T. a rendes kereskedőt tekinti irányadóul, ilyennek eljárása szerint itélendő meg, vajjon adott esetben a gondosságnak elég van-e téve s az eljáró félnek felelőssége megállapitható-e vagy nem? Minthogy pedig rendes kereskedő szabály szerint nagyobb elővigyázattal és gondossággal

---

[19]) Ez a K. T. 270. §. 3. bek.-ben nincs ugyan határozottan kifejezve, miként az egyetemlegességre nézve a 268. §-ban, de a kezességre vonatkozó szabályok általában nem absolut természetüek.

[1]) Ha az ügylet csak a másik fél részéről keresk. ügylet, a gondosság az általános magánjog szerint itélendő meg. Kivétel csak a K. T. külön intézkedésénél fogva van. Ily kivételt tartalmaz a K. T. 343. §-a az eladóra nézve, habár az eladás nem is keresk. ügylet, hanem csak a vétel.

[2]) A K. T. id. §-a semmi megkülönböztetést nem tesz. Igy van ez különben az osztr. p. t. szerint is (v. ö. ennek 1297. §-át és hozzá *Unger* id. m. II. 102. §.) ellentétben más magánjogi rendszerekkel, nevezetesen a római joggal, mely a gondosság fokát az ügyletek szerint különbözőképen határozza meg. V. ö. különösen L. 23. D. de regulis juris 50., 17. A közkereseti és betéti társaságnál azonban a K. T. is kisebb gondosságot követel (v. ö. fentebb 57. §.). Egyes esetekben pedig a véletlenért is felelőssé tesz. Igy a fuvarozási és közraktári ügyletnél. (K. T. 398., 437. §§.)

[3]) Igy különösen a római jog és az osztr. p. t. szerint, bár utóbbi az 1297. §-ban ezt határozottan nem mondja ki. L. azonban *Unger* id. h.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szokott eljárni mint közönséges szorgalmas családapa:[4]) ebből kitünik, hogy a gondosságnak az a mérve. melyet a K. T. követel, tényleg nagyobb mint az, mely az általános magánjogban követeltetik s e gondossággal nemcsak kereskedő, hanem nemkereskedő is tartozik, ha épen az ügylet reá nézve keresk. ügyletet képez. Valamint azonban a magánjogban a szorgalmas családapa, ugy a rendes kereskedő fogalma sem egészen elvont, mindenkire nézve teljesen egyenlő, hanem annak meghatározásánál, vajjon valaki a rendes kereskedő gondosságával eljárt-e? figyelemmel kell lenni arra, hogy az illető minő természetü üzlettel bir, ugy hogy az ő eljárása csak a hasontermészetü üzlettulajdonosok eljárásához mérendő.[5]) Nemkereskedőnél pedig a rendes kereskedő gondossága oly kereskedő eljárásához képest határozandó meg, a minőnek üzletében a kérdéses ügylet leginkább előfordul. Magától értetődik végre, hogy a mennyiben a gondosság ezen mérvének megszoritása határozottan tiltva nincs,[6]) azt a felek szerződésileg kisebb mértékre korlátozhatják.[7])

II. A köteles gondosság elmulasztásával szoros összefüggésben áll, bár nem egyedüli alapja: a kártérités. Erre vonatkozólag a **K. T. 272. §**-a kijelenti, hogy a ki kártéritést követelhet, nemcsak a valóságos kár (u. n. *damnum emergens),* hanem egyuttal az elmaradt nyereség *(lucrum cessans)* megtérítését is követelheti. Ezen, a dolog természetéből folyó kártéritési elv

---

[4]) Keresk. üzlet folytatása fokozott gondosság nélkül többnyire lehetetlen; másrészt ily fokozott gondosság a kereskedő által annyiban könnyebben is kifejthető, mert tevékenysége rendszerint meghatározott irányban mozog, a munkafelosztás elvén nyugszik. Magának a K. T. intézkedéseiből is kitünik, hogy a kereskedőtől többet követel, mint a mennyi más embertől követeltetik. Erre vallanak különösen a könyvvezetési kötelesség s az ezzel kapcsolatos mellékkötelességek, a K. T. 320., 346., 347. §§. s más intézkedések.

[5]) A bizományos tehát oly gondossággal tartozik, minővel rendes bizományos szokott eljárni, a szállitmányozó a rendes szállitmányozó, a terménykereskedő rendes terménykereskedő gondosságával tartozik stb. A K. T. ezt maga is kifejezi, midőn a fuvarozási ügyletnél »rendes fuvarozó« gondosságáról szól. V. ö. K. T. 400., 401. §§. Figyelemmel kell lenni különösen az üzlet terjedelmére és berendezésére is.

[6]) Ez áll bizonyos tekintetben a vasuti vállalatokra nézve. V. ö. K. T. 424. s k. §§. és alább 174. s k. §§.

[7]) Oly kikötés azonban, mely szerint a gondosságra kötelezett fél a szándékos jogsértésért sem vállal felelősséget *(pactum ne dolus praestetur),* érvénytelen. V. ö. id. l. 23. D. de reg. juris.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kimondása azért volt szükséges, mert az általános magánjog azt épen nálunk nem juttatja teljes érvényre [8]) s a keresk. jogban az annál nagyobb jelentőséggel bir, mert az elérhető nyereség a szabály szerint nyerészkedésre irányuló keresk. forgalomban sokkal inkább vétetik számitásba, mint a magánjogi forgalomban.[9]) Vajjon az ügylet, melyből a kártéritési kötelezettség származik, a kötelezett vagy a jogositott, avagy pedig mindkét fél részéről keresk. ügylet-e? [10]) vajjon továbbá a kár szándékosan, avagy csak vétkességből okoztatott-e? közömbös. A kártéritési követelés azonban mindenesetre feltételezi, hogy a kár fenforgása szabályszerüen bizonyittassék s ez nemcsak a valóságos kár, hanem épugy az elmaradt nyereségre nézve is áll; [11]) mig a kár vagy elmaradt haszon mennyiségét, ha a felek ajánlotta bizonyitékok megnyugtató eredményt nem nyujtottak, a bíróság az összes körülmények figyelembe vételével legjobb belátása szerint állapitja meg.[12])

---

[8]) Az osztr. p. t. 1324., 1332. §§. s ennek alapján az előbbi magyar magánjogi gyakorlat — v. ö. **L. I.** 3826/75. (D. 15., 22. sz.); 2299/81. (D. 28., 48. l.); **C.** 3212/89. (J. 90., 61. l.) — ugyanis különbséget tesz, vajjon a kár szándékosan, illetve nagyobb gondatlanságból, vagy kisebb vétkességből okoztatott-e? s az elmaradt nyereség megállapitását csak az előbbi esetben engedi meg. Ujabban azonban a magyar magánjogi gyakorlat szintén a K. T. elvét követi. V. ö. **C.** 124/96. (D. III. f. 4., 261. l.), 193/97. (U. o. 10., 20. l.)

[9]) Vannak azonban a törvényben kivételek is. Igy eltekintve a kárbiztositástól, melynél a kártérités a szerződés közvetlen tartalma, nevezetesen a fuvarozási ügyletnél. V. ö. K. T. 399. §. és alább 170. §. — Az elmaradt nyereség után is elmaradt nyereséget, nevezetesen kamatot, követelni nem lehet. V. ö. **L. I.** 3134/77., **C.** 8561/85. (D. Uj f. 12., 118. l.) V. ö. azonban **C.** 2598/98. (D. III. f. 14., 93. l.), mely szerint a károsszeg után általában a kártétel napjától épugy számitható késedelmi kamat, mint más követelés után.

[10]) A K. T. 272. §. tehát sokkal tágabb körben nyer alkalmazást, mint a megelőző 271. §.

[11]) V. ö. **L. I.** 6741/77. (D. 19., 23. l.), mely egyszersmind kimondja, hogy az elmaradt nyereség nem követelhető, ha a károsultnak módjában állt, a haszonvesztést kellő uton és módon orvosolni; továbbá 9813/80. (D. 26., 179. l.) és **C.** 8561/85. (D. Uj f. 12., 118. l.), 1367/94. (Ü. L. 96., 3. sz.): felelőssége a magkereskedőnek az általa eladott, de termelésre alkalmatlan maggal bevetett terület elmaradt terméséért; 631/902. (D. III. f. 23., 163. l.): szokásos üzleti haszon követelhető, ha a megvett, de nem szállitott áru tényleg nem is adatott el.

[12]) 1893 : XVIII. tcz. 65. §., a mely még hozzáteszi, hogy a bíróság nemcsak szakértők meghallgatását, hanem bizonyitásfelvételt és tudakozódá-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

123. §.

A kereskedelmi ügyletek megerösitése.

Valamint a szerződések általában, ugy a keresk. ügyletek is megerősithetők járulékos, mellékkikötések által, melyek a hitelezőnek a főügyletből folyó jogokon felül bizonyos jogokat biztositanak, a kötelezettre a főkötelezettség mellett még mellékkötelezettséget rónak. Ily mellékkikötések közé tartozik a kötbér, a foglaló és a bánatpénz kikötése, melyekre nézve a K. T. közelebbi, habár nem is kimerítő intézkedéseket tartalmaz, melyek azonban a bevágó magánjogi intézkedésekkel szemben elvileg semmi eltérő, különös jelleggel nem birnak.[1])

I. Kötbér. Értünk alatta oly vagyoni büntetést, nem épen pénzbirságot,[2]) mely valaminek abbanhagyása végett, vagy azon esetre köttetik ki,[2a]) ha valamely cselekvény egyáltalában nem, vagy nem kellően (kellő módon, helyen, időben) teljesittetik.[3]) Hogy minő arányban állapittatik meg a kötbér a főkötele-

---

sokat is hivatalból foganatosithat. E mellett a rendes eljárásban becslő eskü is megitélhető: 1868: LIV. tcz. 237. §.; a sommás eljárásban pedig a fél eskü alatt kihallgatható: 1893: XVIII. tcz. 97. §. V. ö. **C.** 379/902. (D. III. f. 23., 290. l.) — A mennyiben az időpont is befolyásolja a kártérités nagyságát, rendszerint a károsító cselekvény vagy mulasztás elkövetésének időpontja mérvadó. Pl. elzálogositott sorsjegynek törvényellenes magáneladása (l. alább 137. §.), melyre később főnyeremény esik: **C.** 1510/95. (Jogt. K. 97., 7.)

[1]) A K. T. ezen intézkedéseinek alkalmazása feltételezi, hogy az ügylet, melyre vonatkozólag a kötbér, foglaló, bánatpénz kiköttetett, legalább az egyik fél részéről keresk. ügylet legyen. V. ö. fentebb 118. §.

[2]) Lehet más dolog, vagy pénz és dolog együttesen: **C.** 76/98. (D. III. f. 13., 61. l.)

[2a]) Habár rendszerint a kötbér előzetes letétele nem követelhető, mindamellett, ha a felek annak előzetes letételében vagy valamely más czimen letett összegnek (biztositék) kötbér jellegével leendő felruházásában állapodtak meg, ez a letett összeget kötbér jellegétől meg nem fosztja. V. ö. **C.** 17/900. (D. III. f. 18., 32. l.)

[3]) V. ö. K. T. 274. §. Cselekvény alatt ugy pénzbeli, mint más szolgáltatás értendő; pl. fuvarozás. V. ö. K. T. 401. §. Abbanhagyás: pl. hogy kereskedősegéd más kereskedőhöz ugyanazon helyen nem szegődik, üzletet nem nyit stb. V. ö. fentebb 43. §. 3. jegyz. Üzletnyitási tilalom üzletátruházás esetében: **C.** 1051/903. (Jogt. K. 903. mell. 271. l.), 1519/903. (U. o. 273. l.) A kifejezés kötbér nem lényeges, elég ha a szerződés tartalmából

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

zettséghez képest? az a keresk. törvény szerint teljesen a felek akaratától függ, határozottan kimondatván, hogy a kötbér összege semmi korlátozásnak alávetve nincs. [**K. T. 273. §.**][4]) Ez azonban később annyiban módosittatott, a mennyiben a fizetendő tőke után[5]) a kamatokkal együtt 8 százaléknál magasabb kötbér sem közjegyzői okiratban, sem birói itélet által meg nem állapitható, telekkönyvi előjegyzés vagy bekebelezés által nem biztositható,[6]) sem biztositási vagy kielégitési végrehajtás tárgya nem lehet.[7]) A peres és perenkivüli jogsegély ezen megtagadása, mely mellett azonban a magasabb kötbér kikötése teljesen érvényes s ha megfizettetett, vissza nem követelhető,[8]) csak az esetben nem foglal helyet, ha a kötelezettség, melynek biztositására a kötbér kiköttetett, váltóügyletből vagy bejegyzett kereskedők kölcsönös keresk. ügyleteiből származik.[9])

A mi a kötbér kikötéséből eredő jogviszonyokat illeti, különösen a következő kérdések merülnek fel:

---

tünik ki annak minősége. **C.** 1425/96. (D. III. f. 5., 1. l.) Igy különösen biztositék mint kötbér: **C.** id. 17/900. (D. III. f. 18., 32. l.); kártalanitási összegnek előre történt megállapitása: **C.** 2450/900. (U. o. 21., 117. l.). »Kárpótlásul« fizetendő határozott, tehát a kár nagyságától független összeg: **K. V. T.** 3/902. (U. o. 22., 193. l.) Óvadék mint kötbér: **C.** 5793/901. (U. o. 23., 172. l.) Erkölcstelen ügylet megtartására kikötött kötbér azonban nem követelhető. Pl. árcartelleknél kikötött kötbér: **C.** 2554/83. (D. Uj f. 9., 309. l.) V. ö. fentebb 88. §. Sem törvényellenes megállapodás betartására: **C.** 1391/902. (Jogt. K. 903. mell. 319. l.)

[4]) Ez a magánjogban elismert birói mérséklési jogot is kizárja, a mit az uj német K. T. 348. §-a a kereskedő által üzlete körében kötelezett kötbérre nézve kifejezetten mond ki.

[5]) A szerződésnek nem vagy nem kellő teljesitése esetére önállóan kötelezett kötbér nem esik e korlátozás alá. **C.** 71/97. (D. III. f. 9., 42. l.) Ha azonban a kötbér a késedelem tartama arányában állapittatott meg (pl. a késedelem minden napjára), az csak addig követelhető, a meddig a hitelező rendes kereskedői gondosság mellett az adós részéről történendő teljesitésre okszerüleg várhat és a mig a szaporodó birságok összege az ügylet természetéhez és birság kikötésének czéljához képest tulzott mennyiségüvé nem válik: **C.** 99/98. (D. III. f. 13., 1. l.)

[6]) 1877 VIII. tcz. 1—4. §§., Horvát-Szlavonországban 1877. évi decz. 8-án kelt törvény (v. ö. fentebb 9. §. és alább 126. §.).

[7]) V. ö. 1883 XXV. tcz. 21. §. Ennek külön kimondása külföldi itéletek végrehajtása szempontjából vált szükségessé.

[8]) 1877 VIII. tcz. 5. §. Ennek közelebbi jelentőségére nézve v. ö. alább a kamatokról szóló 126. §-t.

[9]) 1877 VIII. tcz. 9. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

1. Mikor követelhető, mikor jár le a kötbér? A kötbér lejár: *a)* ha valaminek abbanhagyása végett köttetett ki, a kikötéssel ellenkező cselekvény folytán; *b)* ha pedig valaminek teljesitésére volt irányozva, az adós késedelmével [**K. T. 274. §.**], a nemteljesitéssel egyenlő lévén a nem kellő teljesités.[10]) Hogy mikor van az adós késedelemben? az a K. T. bevágó intézkedéseiből, s a mennyiben ilyenek hiányoznak, a keresk. szokások és az általános magánjog szerint itélendő meg.[11]) A késedelemhez azonban mindenesetre szükséges az adós vétkessége. A kötbér tehát nem követelhető, ha a szerződés teljesitése vétlen baleset miatt, vagy a mi az adós késedelmét lerontja: a hitelező vétkessége miatt lehetetlenné válik [**K. T. 275. §.**],[12]) mely körülményeket bizonyitani az adós feladata.[13])

2. A második kérdés az, hogy minő viszonyban áll a kötbér, ha valaminek teljesitése esetére köttetett ki, magához a teljesitéshez? Követelhető-e kötbér, ha a teljesités utólag megtörtént, illetve elfogadtatott; követelhető-e a teljesités, ha a kötbér lefizettetik; követelhető-e a kötbér, ha a teljesités követeltetik?

a) Az utólagos teljesités s annak elfogadása a kötbérre vonatkozó követelési jogot magában véve ugyan nem szünteti meg; annak gyakorlása mindazonáltal azt tételezi fel, hogy ez a

---

[10]) Ha a teljesités r é s z b e n történt, mégis az egész kötbér követelhető. V. ö. *Értekezl.* jegyzők. 259. l. A felek azonban a kötbért részletteljesitésekre is megállapithatják. A kötbér követelhető habár a keresetben a szerződés felbontása is kéretett: **C.** 8189/83. (D. Uj f. 11., 60. l.)

[11]) Igy különösen az kérdés, vajjon ha meghatározott teljesitési idő köttetett ki, a késedelem a teljesités napjával következik-e be, vagy megintés szükséges-e? Pénztartozásoknál megintés nem kell. V. ö. alább 126. §. Egyéb kötelezettségeknél az ügylet természete mérvadó. V. ö. K. T. 354. és 355. §§. Ha meghatározott teljesitési idő kikötve nem lett, a késedelem minden esetre megintést tételez fel. Kétoldalu szerződéseknél nem elég azt bizonyitani, hogy az ellenfelet mulasztás terheli, hanem a kötbért követelő fél a másik fél kifogása folytán igazolni tartozik azt is, hogy a maga részéről a teljesitési kötelezettségnek a kikötött időben megfelelt, vagy arra kész és képes volt: **C.** 109/98. (D. III. f. 13., 114. l.)

[12]) Vétlen baleset: pl. forgalmi akadály, adós betegsége, ha a teljesités helyettesithető nem volt: **L. I.** 12,129/77. (D. 19., 121. l.), vizi munkánál vizáradás: **C.** 8250/91. (J. Sz. 4., 243. l.) stb. A hitelező vétkessége alatt különösen az ő késedelme is értendő.

[13]) V. ö. **L. I.** 12,129/77. (D. 19., 121. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

teljesités elfogadásakor kifejezetten fentartatott.[13a]) Ha a szerződés teljesitése fentartás nélkül elfogadtatik, azaz ha a hitelező hallgat: a kötbérkövetelés elenyészik [íd. 275. §.].[14])

b) A kötbér lefizetése a teljesitési követelést csak akkor szünteti meg, ha a felek akarata erre világosan irányult. Ellenkező esetben, tehát akkor is, ha a felek akarata csak kétséges, a kötbér lefizetése daczára a teljesités követelhető, vagyis az adósnak nem áll jogában a kötbér lefizetése által magát a teljesités alól kivonni [id. 273. §. 1. bek.].[15])

c) A teljesités és a kötbér követelése szabály szerint csak vagylagos *(alternativ)* jogositvány, azaz ha a teljesités követeltetik, a kötbér nem követelhető.[16]) Kivétel van, ha a kötbér a szerződésnek nem kellő időben, vagy nem kellő helyen való teljesitése esetére állapittatott meg, a midőn a szerződés teljesitése mellett a kötbér is követelhető [id. 273. §. 3. bek.].

3. A harmadik kérdés arra vonatkozik, hogy minő viszonyban áll a kötbér a nemteljesités miatti kártérítéshez? Követelhető-e a kötbér mellett az azt meghaladó kárnak megtéritése? Kétség esetében igen [id. 273. §. 2. bek.]; tehát csak akkor nem, ha ez határozottan megállapittatott. A kötbér kikötésének kétségkivül az a czélja is, hogy a nemteljesités miatti kártérités a kötbér által pótoltassék, s a szenvedett kár gyakran igen nehéz bizonyitása mellőztessék. E czél mindazonáltal csak mellékes, mely annyival kevésbbé határozza meg a kötbér jogi természetét, mert

---

[13a]) A teljesitéssel egyenlő az ügylet végleges lebonyolitása s ennek elfogadása. **C.** 578/901. (D. III. f. 22., 200. l.)

[14]) A hallgatás a kötbérről való lemondásnak tekintetik. A fentartás megtörténtét a kötbért követelő fél tartozik bizonyitani: **C.** 702/86. (P. T. 13., 180. l.) A mennyiben a kötbér visszatérő időszakokban történő teljesitések, pl. kamatfizetés elmulasztása esetére köttetett ki, a korábbi teljesitések fentartás nélküli elfogadása nem hat ki a későbbi teljesitések elmulasztása esetén követelhető kötbérre. **C.** 204/97. (D. III. f. 10., 64. l.) Egyáltalában nem szükséges a fentartás, ha az ellenkező már a szerződés természetéből következik, igy ha a kötbér egyes elmulasztott részletteljesitések után a késedelem tartama arányában (pl. naponként) van megállapitva. Ez a K. T. 273. §. 3. bek.-ből is következik. **C.** 99/98. (D. III. f. 13., 1. l.)

[15]) Más szavakkal: kétség esetén a kötbér nem bánatpénz.

[16]) E szabály nemcsak a K. T. 273. §. 3. bek.-ben felállitott kivételből, hanem abból is következik, hogy kétség esetében az adós javára kell magyarázni. V. ö. osztr. p. t. 915. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a kötbér akkor is követelhető, ha a hitelezőnek semmi kára nincs.[17]) A mellékczél daczára fentartandó a kötbér büntetési jellege s ezzel teljesen összefér, hogy a kártérités kérdése a kötbértől különválasztassék, hogy a hitelező a kötbér összegét meghaladó kárnak megtéritését is követelhesse.[18]) Még pedig nemcsak vagylagosan, hanem a kötbér megitélése után is.[19])

II. Foglaló. Értetik ez alatt minden oly pénzösszeg vagy egyéb szolgálmány, mely valamely ügylet megkötése alkalmá-

---

[17]) V. ö. **C.** 4428/89. (D. uj f. 26., 206. l.), 1430/92. (U. o. 35., 70. l.), 7961/95. (D. III. f. 3., 172. l.), 177/96. (U. o. 6., 320. l.), 496/98. (U. o. 14., 110. l.), 498/98. (U. o. 209. l.); **K. V. T.** 3/902. (U. o. 22., 193. l.) Ebben különbség az óvadéktól *(cautio)*, mely csak a szerződő fél által okozható kár megtéritésének, nem általában a szerződés teljesitésének biztositására szolgál. V. ö. **C.** 5793/901. (D. III. f. 23., 172. l.) Ily óvadék gyakran az arra kötelezettnek kölcsön adatik. Ha azonban ez a tulajdonjog fentartásával történik, akkor az ügylet a bérlet fogalma alá esik. A fizetendő dij oly esetben, midőn a bérlő csődbe jut s a tömeggondnok az óvadék által biztositott vállalatot folytatja, a tömegtartozások közé sorolandó. (Csődt. 48. §. 2. pont.)

[18]) Nem helyeselhető ennélfogva **L. I.** 170/76. sz. hat.-ban is tartalmazott az a felfogás, hogy a kötbér jogi értelemben a szerződő felek között a szerződés nem vagy hiányos teljesitéséből származható kár pótlására előlegesen megállapitott átalányt jelent. Helyes azonban ennek, valamint **L. I.** 7319/76. (D. 16., 83. l.) abbeli rendelkezése, hogy késedelmi kamat és kötbér együttesen nem itélhető meg, hanem a kettő közül csak az egyik, és pedig az, mely a hitelezőre nézve előnyösebb; helyes azért, mert miután pénzkötelezettségeknél a kártérités összege törvényileg a késedelmi kamatban nyer kifejezést: ha a kötbér a késedelmi kamatnál nagyobb, akkor a kötbéren felül megtérithető kár ugy sem létezik; ha pedig a kötbér a késedelmi kamatnál kisebb, minthogy utóbbi követelésének ugyanzon feltételei vannak mint a kötbér követelésének, s a kár külön igazolása szintén nem szükséges: a hitelezőre nézve teljesen mindegy, vajjon csak a késedelmi kamatot kapja, vagy a kötbért és hozzá a késedelmi kamatból annyit, a mennyi a kötbér levonása után fenmarad. (Más ha közönséges kártéritésről van szó: l. köv. jegyz.) V. ö. **C.** 63/99. is. (D. III. f. 14., 165. l.) és 60/900. (Jogt. K. 900., 29. sz. m.) — Helyes továbbá **L. I.** 12,129/77. (D. 19., 181. l.), **C.** 217/91. (J. Sz. 6., 451. l.), 1430/92. (D. Uj f. 35., 70. l.), id. 7961/95., 1557/95. (D. III. f. 4., 162. l.), 60/900. (U. o. 18., 132. l.), 2450/900. (U. o. 21., 117. l.), 4032/901. (U. o. 22., 138. l.), mely szerint a kötbér után kamat nem jár; id. 1557/95. és 4032/901. szerint még a keresetinditás napjától sem.

[19]) Ellenk. **C.** 918/98. (D. III. f. 14., 175. l.), mely szerint a kötbér választása a kártéritési jogot felemészti. De ez annyival kevésbbé helyes, mert akkor a kötbérrel együtt sem lehetne nagyobb kártéritést követelni. Pedig ez a K. T. 273. §. 2. bek. szerint kétségtelen.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

val,[20]) de nem a kikötött teljesítés fejében adatik.[21]) A **K. T. 276. §**-a kimondja, hogy a foglaló, egyéb megállapodás vagy eltérő keresk. szokás hiányában, csak a szerződés megkötése jeléül szolgál.[22]) Az tehát sem nem a kikötött főkötelezettségen felüli teljesítés, miért is a főkötelezettség teljesítésével a foglaló visszaadatik vagy beszámittatik,[23]) sem bánatpénz jellegével nem bir, miért is a teljesítés,[24]) vagy a foglaló összegét meghaladó kár megtérítése[25]) iránti követelést ki nem zárja. [**K. T. 277. §.** 2. bek.]

---

[20]) Nem tekinthető foglalónak s nem itélhető meg, ha annak átadása nem a szerződés megkötésekor történt, hanem csak jövőben köttetik ki. **C.** 392/97. (D. III. f. 11., 62. l.)

[21]) Az, hogy bizonyos szerződésileg fizetni kötelezett összeg foglalónak tekintessék-e? nem a szerint állapitandó meg, hogy a felek azt foglalónak czimezték-e vagy sem; hanem ahhoz képest, hogy a szerződés tartalma szerint bir-e valóban foglaló minőségével? Ennélfogva oly összeg, mely a szerződésben ugyan foglalónak neveztetik, de melyre nézve egyuttal kiköttetik, hogy az a szállitandó áru árába a szállitott részletek arányában részletenként betudassék, a foglaló minőségével nem bir: **L. I.** 8424/78. (D. 22., 68. l.), **C.** 170/95. (D. III. f. 2., 124. l.), 341/901. (U. o. 21., 191. l.) Ily összeg csak v é t e l á r e l ő l e g, melyet az eladó a vevőt terhelő szerződésszegés esetében nincs jogositva egyszerüen visszatartani, hanem csak beigazolt kára czimén és erejéig, a mint hogy viszont a vevő sincs jogositva arra, hogy a vételárelőleg kétszeres visszatérítését követelhesse, hanem szintén csak beigazolt kára czimén és erejéig léphet fel igényével. **C.** 1784/82. (D. Uj f. 3., 11. l.), 1089/91. (Ü. L. 91. 7. sz.), 5371/93. (D. Uj f. 35., 35. l.), 1062/93. (M. IV. 205. l.), id. 170/95., 341/901.

[22]) V. ö. osztr. p. t. 908. §. »Megkötés jeléül«: azaz bizonyitékul. — A K. T. az id. 276. §-ban a keresk. szokást nem emliti ugyan, de ez csak törvényszerkesztési feledékenységnek tulajdonitandó; mert eltekintve attól, hogy a német K. T. megfelelő 285. czikke a szokásra kifejezetten utal: hivatkozás történik a szokásra a K. T. 277. §-ában, mely csak a 276. §-ban kimondott elv következményeit mondja ki.

[23]) Id. 276. §. 1. bek. Visszaadatik: ha a teljesítés tárgyától különböző; beszámittatik: ha hasonnemü. Ha a szerződés részben teljesittetik és az adott foglaló megfelelő része a szállitott áru vételárába betudatik: ez által a kapott foglaló megmaradt része ebbeli természetét el nem veszti, hanem továbbra is a szerződés teljesitésének biztositékául szolgál: **C.** 438/90. (J. Sz. 4., 22. l.)

[24]) Ezt a K. T. nem emliti. V. ö. azonban osztr. p. t. 908. §.

[25]) A foglaló erejéig kár nem létezik, tehát meg sem állapitható. V. ö. **C.** 1154/86. (D. Uj f. 17., 166. l.) A foglaló összegét meghaladó kár megtérítését nemcsak a foglalót kapott, hanem a foglalót adott és annak kétszeresét követelő fél is követelheti. A K. T. id. §-a világosan azt mondja: »mindkét esetben«. Ha azonban az adott foglalón felüli kár megtéritése

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A foglaló azonban nemcsak a szerződés megkötése jeléül, hanem a teljesitès biztositására is szolgál,[26]) a mennyiben ugyanis az, a kinek vétkessége miatt a szerződés nem teljesithető,[27]) az adott foglalót elveszti, a kapott foglalót pedig kétszeresen visszatériteni tartozik [id. 277. §. 1. bek.].[28]) Ennyiben a foglaló, miként a kötbér, büntetés s egyuttal, a mennyiben kár okoztatott volna, kártérítési egyenleg gyanánt szolgál.[29]) A vétkesség a foglaló iránti kötelezettség lényeges feltétele, ha tehát a szerződés a felek kölcsönös elállása vagy egyéb, nem a felek vétkességéből származó okok miatt megszünik, a foglaló épugy visszaadandó, mintha a szerződés szabályszerüen teljesittetik [id. 276. §. 2. bek.].

III. Bánatpénz. Ez oly összeg, mely valamely szerződéstől való visszalépés esetére és a visszalépés jogáért a szerződés megkötésekor adatik vagy igértetik.[30]) Az a fél, ki a bánatpénzt adta vagy igérete, a szerződéstől teljes önkénynyel és minden ok

---

követeltetik, még külön a foglaló kétszerese nem itélhető meg: **L. I.** 701/78. (D. 21., 60. l.) A foglaló mellett kötbér is megitélhető: **L. I.** 12,129/77. (D. 18., 21. l.)

[26]) V. ö. osztr. p. t. 908. §.

[27]) Elégséges, ha a vevő kijelenti, hogy az árut csak az eredeti megállapodástól eltérő, az eladóra nézve terhesebb feltételek mellett hajlandó átvenni: **C.** 1154/86. (D. Uj f. 17., 166. l.) Mindkét fél vétkessége esetén a foglaló nem követelhető: **L. I.** 62,968/76. (D. 17., 70. l.), **C.** 841/85. (P. T. 11., 19. l.)

[28]) Ha azonban a visszaküldött foglaló a másik fél által fentartás nélkül átvétetik, ez később nincs jogositva kártérítésképen a foglaló kétszeresét követelni, hanem elállottnak tekintendő: **C.** 4036/83. (D. Uj f. 6., 255. l.), 10, 739/92. (U. o. 34., 132. l.) A megitélt foglaló kétszerese után époly kevéssé jár kamat, mint a hogy a foglalót megtartó fél nem követelhet még azonfelül kamatot: **L. I.** 8735/76. (D. 16., 100. l.), **C.** 1737/86., 2836/85. (P. T. 22., 13. l.) Az adott foglaló egyszerü visszakövetelése esetén azonban kamat követelhető: **L. I.** 2299/81. (D. 28., 48. l.)

[29]) V. ö. **L. I.** 397/78. (D. 21., 40. l.), **C.** 621/82. (D. Uj f. 4., 250. l.) Tulajdonképeni kártérítési pernek azonban a foglaló kétszerese iránti per szintén nem tekinthető, minthogy az a kár létezése és igazolása nélkül is követelhető,: **C.** 130/84. (D. Uj f. 9., 291. l.)

[30]) V. ö. K. T. 278. §. Rendszerint azonban a bánatpénz utólag fizettetik. — A bánatpénz kikötése a keresk. forgalomban igen gyakori, igy különösen a tőzsdeügyleteknél. A bánatpénz ezeknél dijnak *(Prämie)* neveztetik, a honnan az ügyletek elnevezése: dijügyletek. Bővebben ezekről l. alább 157. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nélkül visszaléphet, s csak annak teszi ki magát, hogy a kikötött bánatpénzt megfizetni tartozik, az adott bánatpénzt pedig elveszti. [**K. T. 278. §.**][31]) A bánatpénz kikötése folytán tehát a szerződés felbontó feltétel mellett kötöttnek tekintetik épugy, mint az egyszerü visszalépési jog fentartása melletti ügylet (1. alább 156. §.). Ha a visszalépés nem gyakoroltatik, a szerződés feltétlenné lesz, minek folytán a bánatpénz iránti kötelezettség megszünik s egyedül a főkötelezettség marad fenn. Ennek teljesitésével az adott bánatpénz visszaadatik, illetve, ha hasonnemü, a teljesitőnek beszámittatik [**K. T. 279. §.**]; nemteljesités esetében pedig a teljesités vagy a nemteljesités miatti kártérités épugy követelhető, mint ha bánatpénz nem köttetett volna ki.[32]) Hogy meddig gyakorolható a visszalépés? az első sorban a szerződéstől függ. Külön kikötés nélkül azt kell felvenni, hogy a visszalépés csak addig gyakorolható, mig a teljesités ideje be nem következett, vagy az adós ki nem jelentette, hogy a visszalépési jogot igénybe nem veszi; a mivel azonos az az eset, ha az adós a teljesitést tényleg megkezdette, vagy a másik fél részéről az egészben vagy részben történt viszontteljesitést elfogadta [id. 278. §. 1. bek.].[33]) Az adós szabad választási joga tehát nem határtalan s a teljesités választása épugy megszünteti a visszalépési jogot, mint a visszalépési jog választása a teljesitési kötelezettséget. Magától értetődik végre, hogy visszalépésről csak akkor lehet szó, ha a szerződés fennáll. Ha az a felek megállapodása vagy más ok következtében megszünik, a visszalépési jog is tárgytalanná válik, minek folytán az adott bánatpénz visszafizetendő [id. 279. §.].

---

[31]) Kamat bánatpénz után sem jár: **C.** 8129/85. (D. Uj f. 12., 152. l.), 3243/96. (D. III. f. 7., 140. l.)

[32]) Ha tehát a visszalépési jog nem gyakoroltatik, sem a szerződés nem teljesittetik: a bánatpénz megfizetése már nem követelhető. A bánatpénz kikötése csak arra a félre nézve, a ki adta vagy igérte, tartalmaz választási jogot a teljesités és a bánatpénz között, de nem a másik félre nézve. V. ö. **L. I.** 6719/78. (D. 21., 102. l.), **C.** 1601/90. (Ü. L. 91., 25. sz.) Másként az osztr. p. t. 911. §. szerint.

[33]) V. ö. osztr. p. t. 909. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

124. §.
Feléntuli sérelem.

A feléntuli sérelem (u. n. *laesio enormis)* miatti megtámadhatóság a sok tekintetben elkorcsosult későbbi római jog hagyatéka.[1]) Rendkivüli körülmények között és csak kivételképen megengedve, egészen indokolatlannak nem mondható ugyan. Általánositása és szabálykénti megengedése azonban a forgalom érdekeivel összhangzásba nem hozható. Ez okból már az általános magánjog terén találkozunk azzal a törekvéssel, hogy a feléntuli sérelem jogorvoslata lehetőleg szük mederbe szorittassék, vagy egészen kiküszöböltessék;[2]) a keresk. jogban pedig annak érvénye sohasem volt ellenmondás nélkül elismerve, sőt egyes keresk. törvények feltétlenül elvetik.[3]) Ezt teszi a magyar keresk. törvény is, határozottan kimondván, hogy a kereskedelmi ügyletek a feléntuli sérelem miatt meg nem támadhatók. [**K. T. 280. §.**][4]) E szabály mindazonáltal később annyiban módosult, a mennyiben az u. n. r é s z l e t ü g y l e t a vevő vagy annak jogutódja által megtámadható, ha az értékpapir olyan árban adatott el, mely az ügylet megkötésekor jegyzett árfolyamot és annak a részletügylet tartama szerint számitandó évi 15 százalékát meghaladja. (1883: XXXI. tcz. 8. §.)[5])

---

[1]) Behozatott ugyanis *Diocletian* és *Maximian* császárok által, de csak az eladó javára. Később azonban a vevőre is ki lett terjesztve s általában minden kétoldalu szerződésre. V. ö. *Windscheid* id. m. II. 396. §.

[2]) Az osztr. p. t. a feléntuli sérelem miatti megtámadást szabályképen megengedi ugyan; de számos kivételt tesz. V. ö. 924. és 925. §§. Vajjon annak a magyar magánjog terén egyáltalában helye van-e? kétséges. *Zlinszky* Magyar magánjog 431. l. *(Reiner*-féle átdolgozás 8. kiad. 645. l.) tagadásba veszi, de maga is emliti, hogy *Frank* az ellenkezőt tanitja. L. Az osztó igazság törvénye Magyarhonban I. 622., 623. l. A német polg. t. elvetette.

[3]) Igy különösen a német (az uj a polg. t. általános mellőzése folytán már nem emliti) és a spanyol (régi és uj) K. T. A franczia keresk. jogban annak alkalmazhatlansága magától értetődik annak folytán, hogy a magánjog *(Code civil)* csak ingatlanokra szoritja.

[4]) Alkalmazást nyer arra a félre is, kinek részéről az ügylet nem keresk. ügylet. V. ö. fentebb 118. §. Az ügylet faja közömbös; nem támadható meg különösen az adás-vétel sem.

[5]) A 15% az árfolyam teljes összege, nem a fizetendő részletek levonásával időről időre fenmaradó hátralék után számitandó: **C.** 793/87. (P. T. 15., 121. l.), 585/98. (D. III. f. 13., 174. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

125. §.

A viszontszolgáltatás kereskedelmi ügyleteknél.

I. A kétoldalu *(synallagmaticus)* szerződések fogalmában rejlik, hogy azok egyuttal viszontszolgáltatással, ellenértékkel járó, terhes *(onerosus)* szerződések.[1]) Mindegyik fél lévén ugyanis kötelezve valaminek teljesitésére, az egyiknek teljesitése viszontszolgáltatás, ellenérték a másiknak teljesitéséért. Másként az egyoldalu szerződéseknél. Ezeknél az a fél, a ki a másiktól valamit tulajdonul vagy használatul kap, vagy a kinek a másik bizonyos szolgálatot teljesit, nem mindig szolgáltat ellenértéket, hanem azt esetleg minden viszontszolgáltatás nélkül, ingyen *(lucrativ* módon) élvezi. A magánjog terén ez az ingyenesség a szabály s ennek megfelelőleg külön kikötés szükséges, hogy a kapott dologért vagy a teljesitett szolgálatért ellenérték fizettessék.[2]) A keresk. jog azonban ellenkező álláspontot foglal el. Nem ugyan a nemkereskedőkre nézve, habár az ügylet részükről keresk. ügylet is.[3]) De annál inkább a kereskedőkre nézve. Ezeknél ugyanis figyelembe veszi, hogy az ő hivatásuk rendesen nyerészkedésre, a meglévő tőkék és munkaerők értékesitésére van irányozva, hogy az

[1]) Az osztr. p. t. 864. §. terminologiája szerint, mely a magyar magánjogba is átment (v. ö. *Zlinszky* id. m. 405. l.), a kétoldalu és visszterhes, egyoldalu és visszteher nélküli szerződés azonosnak vétetik. Ez azonban nem helyes. Terhes, visszterhes a latin *onerosus*-nak felel meg, ez alatt pedig nem azt értik, hogy a fél valamely teljesitésre kötelezve van, hanem azt, hogy a mit kapott, azért ő ad, fizet valamit, vagyis nem ingyen részesül benne. V. ö. *Arndts* Pandekten 234. §. A kölcsönnél nincs kötelezettség a kölcsönadó részéről, tehát csak egyoldalu szerződésről van szó, de ha a kölcsönvevő kamatot fizet, akkor ez reá nézve terhes *(onerosus)* szerződés. Az egyoldalu szerződés tehát nem okvetlenül visszteher nélküli (ingyenes, *lucrativ)* szerződés, hanem lehet terhes is; épen azért egyoldaluság és visszterhesség nélkü liség nem azonos s megforditva kétoldaluság és visszterhesség sem azonos fogalmak, bár igaz, hogy a kétoldalu szerződés mindig egyuttal visszterhes is.

[2]) A haszonkölcsönnél ellenértéket ki se lehet kötni. V. ö. osztr. p. t. 971. §. Ha az átengedett dolog használatáért ellenérték köttetik ki: az ügylet többé nem haszonkölcsön, hanem bérlet. Pl. a kölcsönkönyvtáraknál, zsákkölcsönzésnél.

[3]) Kivétel van a közkereseti és betéti társaságnál, melyeknek tagjai már a törvénynél fogva követelhetnek kamatot az általuk előlegezett pénzek után. V. ö. K. T. 71., 132. §§. és fentebb 54. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ő gazdasági felfogásukban az ingyenes szolgáltatásoknak nem igen van helye s ebből kiindulva azt az elvet emeli érvényre, hogy a kereskedőkkel szemben a viszontszolgáltatás, ellenérték, magától értetődik, azt ők külön kikötés nélkül is követelhetik. A viszontszolgáltatás kötelezettsége tehát kereskedőkkel szemben már a törvényből *(ex lege)* foly, ugy hogy nem a viszontszolgáltatást, hanem az ingyenességet kell külön kikötni.[4])

II. A **K. T. 284. §**-a ezt az elvet a kereskedőkre nézve általában[5]) három irányban juttatja kifejezésre:[6]) 1. ha a kereskedő üzleti körében[7]) más kereskedő vagy nemkereskedő részére ügyleteket végez vagy szolgálatokat teljesit;[8]) 2. ha a kereskedő

---

[4]) A kikötésnek nem kell kifejezettnek lennie. Létezhetik arra vonatkozó tényleges szokás is, vagy következhetik a körülményekből. Gyakran azonban viszontszolgáltatás csak azért nem követeltetik, mert már egyébképen számitásba vétetett. Igy pl. a vételárban a csomagolási, raktári s más dijak és költségek is benfoglaltathatnak.

[5]) Ezenkivül külön alkalmazások a bizományosoknál, szállitmányozóknál és alkuszoknál. V. ö. K. T. 377., 387., 546. §§. A közraktáraknál annyiban másként áll a dolog, a mennyiben dijszabályzataik (K. T. 436. §.) a szerződés kiegészitő részét képezik.

[6]) Minthogy a K. T. 284. §-a csak a viszteher általános elvének következménye, annak hasonszerü *(analog)* kiterjesztése más esetekre is lehetséges. Ez alapon nem szenvedhet pl. kétséget, hogy az eladó a vevőnek vagy megforditva kölcsön adott zsákokért külön kikötés nélkül is követelhet zsákkölcsön-dijt. V. ö. **C.** 156/91. (D. Uj f. 30., 320. l.) Ellenk.: **C.** 621/82. (D. Uj f. 4., 250. l.), 812/84. (U. o. 11., 156. l.), **B. T.** 2589/81. (D. 28., 263. l.) Kétes: **C.** 935/84. (D. Uj f. 11., 198. l.) Keresk. szokás elismerése mellett: **C.** 136/84. (M. Ig. D. 1., 142. l.), 1030/85. (P. T. 12., 34. l.) A zsákok kölcsöndija azonban rendszerint a zsákok értékét nem haladhatja meg, bármennyi időre tartattak vissza: **C.** 1848/94. (P. T. 32., 60. l.), 4527/97. (D. III. f. 8., 179. l.) A budapesti áruüzleti szokások szerint gabonanemüeknél az értéken felül a kölcsöndij is fizetendő, azonban legfelebb 3 hóra, melyen tul a visszatartott zsákok megvetteknek tekintetnek (11. §.). — Kiterjesztés kereskedő által kölcsön adott gép használati bérösszegére: **C.** 1149/96. (D. III. f. 6., 276. l.) De nem vételár követelésre. Külön kikötés nélkül tehát a vételár után kamat csak a lejárattól, illetve a keresetinditás napjától követelhető. **C.** 480/95. (D. III. f. 2., 96. l.) A lejárat azonban, más megállapodás hiányában, az átvétel napja. V. ö. **C.** 5502/95. (P. T. 32., 144. l.) és alább 152. §.

[7]) »Üzleti kör« alatt itt époly kevéssé értendő a concrét tárgyu üzlet, mint a 259. §. 2. bek.-ben. A törvény itt csak azt akarja mondani, hogy a kereskedőnek mint ilyennek kell eljárnia.

[8]) Vajjon az ügyletek és szolgálatok megbizáson alapulnak-e, vagy

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

részéről valamely dolog megőrzése forog kérdésben;[9]) 3. ha a kereskedő kölcsönöket és előlegeket ad, vagy kiadásokat tesz. A törvény a két előbbi esetben a kereskedő által követelhető viszontszolgáltatást d i j n a k *(provisio)* s különösen a második esetben r a k t á r i d i j n a k nevezi, a miből azonban nem szabad arra következtetni, mintha viszontszolgáltatás csak akkor volna követelhető, ha az a keresk. forgalomban dijnak neveztetik. A raktári dij továbbá nemcsak az esetben követelhető, ha a megőrzés mint önálló szolgálat jelentkezik, hanem akkor is, ha más szolgálattal kapcsolatban fordul elő s habár utóbbi fejében is dij számittatik.[10])

A kölcsönök, előlegek és kiadások után járó viszontszolgáltatás: a k a m a t. A kereskedő tehát kamatot előleges kikötés nélkül is számithat és pedig azon naptól, melyen a teljesités, illetőleg a kiadás történt [id. §. 2. bek.].[11])

III. A mi a most részletezett esetekben törvénynél fogva követelhető viszontszolgáltatás m é r v é t, n a g y s á g á t illeti: a K. T. a dij tekintetében sem azt nem állapitja meg, hogy miként számitandó, sem azt, hogy mennyi számitandó?[12]) E helyett utal a helybeli szokásra, értvén ez alatt azon hely keresk. szokását, melyen a szolgálatok teljesittettek, illetve a megőrzés történt.[13]) Rendesen a dij a szolgáltatás tárgyának értéke után meghatározott százalékban vagy ezrelékben számittatik; néha az áru sulya vagy térfogata szerint. Ha a dij meghatározására helybeli szokás nem létezik, akkor a legközelebbi hely szokása veendő zsinórmértékül, és ha szokás egyáltalában nincs, akkor a dij

---

megbizás nélküli ügyvitel *(negotiorum gestio)* forog fenn? magában véve közömbös. A szolgálatok alatt a csomagolás is érthető. **L. I.** 420/81. (D. 28., 86. l.)

[9]) Értetik különösen a l e t é t *(depositum)*.

[10]) Különös alkalmazás a bizományi ügyletnél. V. ö. K. T. 377. §.

[11]) Szem előtt tartandó, hogy midőn a törvény feljogositja a kereskedőt, hogy kikötés nélkül is kamatot szedhessen: ez alatt nem késedelmi kamat értetik (melyre nézve a kikötés a magánjog szerint sem szükséges), hanem oly kamat, mely habár törvényen alapul, törvényi *(legális)* kamat, mégis a szerződési kamat jelentőségével bir.

[12]) Kivétel van az alkuszi ügyletnél. V. ö. K. T. 546., 547. §§.

[13]) Tehát nem okvetlenül a kereskedő telepének helyén divó szokást. — A szokás mérvadó különösen a bizományos és szállitmányozó dijára nézve is, ha külön kikötés nem történt. V. ö. K. T. 377. és 387. §§.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a szolgálat minőségéhez képest a méltányosság szerint állapitandó meg.

Hogy mennyi követelhető kamat fejében? arról, valamint a kamatokra vonatkozó egyéb kérdésekről, a következő szakasz szól.

126. §.

Különösen a kamatokról.

A K. T. azon felül, hogy az általános magánjoggal szemben eltérő intézkedést tartalmaz az iránt, vajjon kamatok általában követelhetők-e? a kamatokról több irányban rendelkezik. Igy nevezetesen meghatározza a kamatok nagyságát, megállapitja azt, hogy a késedelmi kamatok mely időponttól számithatók, intézkedik továbbá az iránt, mennyiben lehet kamatok után is kamatot számitani s végre, vajjon hátralékos kamatok a tőke összegét meghaladólag is követelhetők-e?

1. Kamatok nagysága. Különbség teendő törvényi és különösen késedelmi kamatok közt egyrészt és a szerződési kamatok közt másrészt.

a) A **K. T. 281. §.** szerint a törvényi kamatok keresk. ügyekben [1]) és minden oly esetben, midőn a K. T. kamatfizetési kötelezettséget állapit meg,[2]) ugyszintén a késedelmi kamatok a tőke hat százalékát tették évenként. De ezt módositotta az 1895. évi XXXVI. tcz.,[3]) melynek értelmében ennek hatályba léptétől, vagyis 1895. julius 1-től fogva a törvényi és késedelmi kamat keresk. ügyekben [4]) csak öt százalékot tesz.[5])

---

[1]) Tehát nemcsak keresk. ügyletekből eredő követeléseknél. A mennyiben ugyan oly keresk. ügyekről van szó, melyek magában a keresk. törvényben vannak elismerve, a 281. §. még külön is intézkedik, s ennyiben a törvény ismétlést tartalmaz. Gondolni kell azonban a keresk. szokások által megállapitott keresk. ügyekre.

[2]) Feltéve, hogy szerződésileg nagyobb vagy kisebb kamatok nem állapittattak meg. Igy különösen a K. T. 284. §-a esetében; továbbá a közkereseti és betéti társaságnál. K. T. 71., 73., 132. §§. V. ö. fentebb 54., 71. §§.

[3]) Megfelelő törvény a magánjogi viszonyokra nézve: 1895 : XXXV. tcz. A kettéválasztás Horvát-Szlavonországra való tekintettel történt, mely a magánjog terén autonomiával bir. V. ö. fent. 9. §.

[4]) Váltóügyekben a kamat továbbra is 6%. Id. t. 2. §.

[5]) A törvény hatályba lépte előtt keletkezett ügyeknél is. De csak a hatályba lépés utáni időre folyó kamatra nézve. Az addig járó 6% később is követelhető, mert erre a feleknek már szerzett joguk van. A jogerős

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

b) A szerződési kamatok, a mennyiben számszerüleg kifejezetten vagy a felek egyébként kivehető akaratával (l. fent 120. §.) meg nem határoztattak, a keresk. épugy mint a magánjogi ügyleteknél, szintén a tőke hat, illetve öt százalékát teszik.[6]) A mi pedig a kamatok szerződéses megállapitását illeti, ez a K. T. szerint keresk. ügyleteknél akkor sem esik korlátozás alá, ha a kamatkikötés nem irásban, hanem csak szóval történik [**K. T. 286. §.**].[7]) Ez intézkedés azonban később annyiban módosittatott, a mennyiben 8 százaléknál nagyobb kamat sem közjegyzői okiratban ki nem köthető, sem biróilag meg nem állapitható, sem telekkönyvi előjegyzés vagy bekebelezés által nem biztositható,[8]) sem biztositási vagy kielégitési végrehajtás tárgya nem lehet.[9])

---

itélettel vagy birói egyezséggel megállapitott kamatláb egyáltalában nem érintetik (id. tcz. 1. §. 3. bek.), vagyis a törveny hatályba lépte utáni időre is követelhető. — A késedelmi kamatra nézve kiemelendő, hogy az csak akkor 5%, ha a szerződési kamat nem nagyobb; mert »ha 5%-nál magasabb kamat van kikötve, ez a felek más megállapodásának hiányában az adós késedelme esetében tovább folyik« (id. t. 1. §. 2. bek.). Előbbi birói gyakorlatunk ilyen esetben is csak 6%-ot állapitott meg. V. ö. **L. I.** 6744/76. (D. 16., 75. l.), 12,145/76. (D. 17., 81. l.), 267/77. De ez nem felel meg a felek akaratának s legfelebb addig volt helyes, a mig 8%-nál nagyobb szerződési kamat is perelhető volt. Az 1895. évi t. most emlitett intézkedése is azonban csak az 1877 VIII. tcz. korlátai között áll, vagyis 8%-nál nagyobb kamat, valamint a lejáratig, ugy a késedelem idejére sem érvényesithető. V. ö. **C.** 400/901. (D. III. f. 21., 212. l.) L. alább.

[6]) 1868 : XXX. tcz. 2. §. és e helyett 1895. évi XXXV. tcz. 2. §.

[7]) A K. T. id. §-a ezt az 1868 : XXXI. tcz. 1. §-ára való vonatkozással mondja ki, jóllehet e törvény Horvát-Szlavonországra nem terjed ki, s jóllehet az 1870. évi IX. horvát-szlavon tczikk hasonlóan rendelkezik. A miből azonban nem szabad arra következtetni, mintha a K. T. a most emlitett területre nézve nem akart volna intézkedni. Ez annyival kevésbbé tételezhető fel, mert az id. §-nak a tőke összegét meghaladó kamatokra vonatkozó intézkedése kifejezetten a Horvát-Szlavonországban is hatályos osztr. p. t.-re való tekintettel vétetett fel, másrészt az előmunkálatokból sehol sem tünik ki, mintha a teljes kamatvételi szabadság elvét csak a tulajdonképeni Magyarországra nézve akarták volna kimondani. V. ö. *Értekezl.* jk. 263., 478. l. L. *Zsögöd B.* is Magy. Igazs. 22. köt. 325. l. — A kamatkikötési szabadságot kereskedőkre nézve nálunk már az 1840. évi XVI. tcz. 55. §-a mondotta ki.

[8]) V. ö. 1877 VIII. tcz. 1., 3., 4. §§. Hasonlóan intézkedik az 1877. évi decz. 8-án kelt horvát-szlavon törvény.

[9]) V. ö. 1883 : XXV. tcz. 21. §. Ennek külön kimondása külföldi itéletek végrehajtására való tekintettel történt.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A 8 százaléknál nagyobb kamatkikötés tehát a peres és perenkivüli jogsegélytől fosztatott meg; maga a kamatkikötési szabadság azonban nem lett hatályon kivül helyezve. A nagyobb kamat kikötése magában véve érvényes s ha megfizettetett, annak visszafizetése nem követelhető;[10]) félévnél hosszabb időre kötött kölcsönnél mindazonáltal a félévet meghaladó időre, 8 százalékon felül pedig kamatot bármily időre előre levonni nem szabad, ellenkezőleg az a tőkéből lerovott összegnek tekintetik.[11]) A menynyiben továbbá a 8 százaléknál nagyobb kamat az adós szorultságának, könnyelmüségének vagy tapasztalatlanságának felhasználásával a hitelező vagy egy harmadik javára olyképen köttetett ki, hogy az adósnak vagy a kezesnek anyagi romlását előidézni vagy fokozni alkalmas, vagy oly mérvü, hogy az eset körülményeihez képest a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás közt szembeötlő aránytalanság mutatkozik:[12]) az uzsora vétsége forog fenn,

[10]) 1877 VIII. tcz. 5. §. 1. bek. A visszafizetés a tőkébe való beszámitás utján sem érvényesithető. V. ö. **L. I.** 12,887/77. (D. 17., 92. l.) és **C.** 24. sz. polg. döntvény.

[11]) 1877 VIII. tcz. 5. §. 1. és 2. bek. L. már osztrák p. t. 997. §. Az előre levont többlet tehát a tőkébe beszámitható.

[12]) 1883 : XXV. tcz. 1. §. Ide tartozik az is, ha a visszafizetés gobonaszállitásban köttetett ki s ez természetben a rossz termés miatt nem lévén teljesithető, a hitelező az időközben felszökött buza árát követeli az adóstól. Hasonlóképen az ilyen adás-vétel mint burkolt uzsora, u. n. gabonaelővétel, a mi azonban csak az eset körülményei szerint állapitható meg, tekintve, hogy a gabonaelővétel magában véve mint szállitási ügylet nem eshetik kifogás alá. Uzsorának minősittetett: **C.** 9652/96. (P. T. 35., 139. l.); 10,181/98. (D. III. f. 14., 9. l.), 399/99. (U. o. 54. l.), 384/99. (U. o. 59. l.), 116/99. (U. o. 15., 128. l.), 9189/99. (U. o. 16., 15. l.), 701/99. (U. o. 84. l.), 7003/99. (U. o. 87. l.), 454/99. (U. o. 17., 114. l.), 926/900. (U. o. 179. l.), 11,706/99. (U. o. 18., 20. l.), 6022/900. (U. o. 235. l.) Nem minősittetett uzsorának: **C.** 172/98., 173/98. (D. III. f. 13., 154., 227 l.), 10,748/99. (D. III. f. 16., 154. l.), 4113/98. (U. o. 179. l.), 2001/900. (U. o. 18., 239. l.) Vajjon az 1883 XXV. tcz. egyáltalában ugy értelmezhető-e, hogy az alá a szövegben közölt critériumok mellett mindennemü hitelezés (tehát az u. n. dologuzsora is), vagy csak a kölcsönszerződések esnek-e? nagy viták tárgya. A törvény szavai inkább az előbbi mellett szólnak (»hitelez vagy ád fizetési halasztást«), de a birói gyakorlat az utóbbi felfogást követi (l. különösen **C.** 7547/901.) s épen azért a gabonahitelezési ügyleteket is csak azon alapon minősiti uzsorának, ha a kölcsön elpalástolását látja fenforogni. Az ebből eredő jogbizonytalanság és a visszaélések nagy mérve 1903-ban arra inditotta a kormányt, hogy az id. törvény módositásáról és kiegészitéséről törvényjavaslatot nyujtson be a képviselőházhoz. Ennek elő-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mely mint ilyen büntetőjogi elbirálás alá esik,[13]) de magánjogi következményekkel is annyiban jár, a mennyiben a bíróság az uzsorás ügyletet semmisnek nyilvánitja, minek folytán az adós mindazt visszakapja, a mit a valósággal hitelezett értéken felül fizetett.[14]) A 8 százaléknál nagyobb kamatkikötésre vonatkozólag a jogsegély megtagadása egyedül váltó- és oly követelésekre nézve nem foglal helyet, melyek bejegyzett kereskedők kölcsönös keresk. ügyleteiből erednek;[15]) az uzsora vétségére s annak következményeire vonatkozó határozatok pedig csak azon keresk. ügyletekre nem nyernek alkalmazást, melyek bejegyzett kereskedők mint hitelnyerők által köttetnek.[16])

II. Mely időponttól számitható késedelmi kamat? Hogy késedelmi kamat általában követeltethessék, mindenesetre szükséges, hogy a követelés lejárt legyen; mert ha a követelés még nem érvényesithető, késedelem sem létezik, következőleg a késedelem által okozott kár megtéritéséről sem lehet szó. E lejárat s ennek folytán az adós késedelme oly esetben, midőn határozott lejárati nap nem köttetett ki, csak ugy következhetik be, ha az adós a fizetésre felszólittatik, megintetik.[17]) A megintés napja a lejárati nap, a melytől az adós késedelmi kamatot fizetni tartozik [**K. T. 282. §.**].[18]) A megintés alakja közömbös: történhetik birói uton, nevezetesen a kereset megindi-

készitéséül a Magyar Gazdaszövetség 1902-ben tanácskozmányt tartott, miután megelőzőleg több jogtudós: *Kunz J.*, *Králik S.*, *Issekutz Gy.*, *Sághy Gy.*, *Balogh J.*, *Zsögöd-Grosschmid B.* irásbeli véleményét kérte ki. L. »Az uzsora ellen«. Jogi tanulmányok és a magyar gazdaszövetség szaktanácskozása. Budapest, 1902.

[13]) A büntetés (eltekintve a mellékbüntetéstől) 1 hónaptól 6 hónapig terjedhető fogház és 100 frttól 2000 frtig terjedhető pénzbüntetés; bizonyos esetekben (ismétlés, váltó stb.) 2 évig terjedhető fogház és 4000 frtig terjedhető pénzbirság. V. ö. 1883 : XXV. tcz. 1. és 2. §§.

[14]) 1883 : XXV. tcz. 8. §.

[15]) 1877 : VIII. tcz. 9. §. Ezenkivül kivételt állapit meg az 1878 : XXV. tcz. alapsz. 57. cz. az osztrák-magyar bankra nézve.

[16]) 1883 : XXV. tcz. 16. §.

[17]) Ez áll különösen hitelre történt eladásoknál a vételár követelésére nézve is, a mennyiben határozott lejárati nap ki nem köttetett. Más kérdés azonban, vajjon csakugyan hitelre történt-e az eladás? V. ö. erre nézve alább 147. és 152. §§.

[18]) Kivévén, ha a megintéskor későbbi fizetési határnap engedélyeztetett. Ugyanaz áll a magánjogi gyakorlatban. V. ö. **C.** 84/96. (D. III. f. 6., 91. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tása által,[19]) és bíróságon kivül, pl. közjegyzőileg.[20]) A számla megküldése magában véve megintésnek nem tekinthető [id. §. 2. bek.].[21])

A mennyiben határozott lejárati nap lett kikötve, vagy a mi ezzel egyenlő, előleges felmondás által megállapitva: a késedelmi kamat a lejárat napjától követelhető, a nélkül tehát, hogy még külön megintés volna szükséges.[22]) A K. T. a késedelmi kamat számitásának ezen kezdőpontját ugyan csak oly követelésekre állapitja meg, melyek a hitelező részéről keresk. ügyletet képező ügyletből származnak [**K. T. 282., 283. §§.**].[23]) Minthogy azonban az érintett intézkedések nálunk az általános magánjog terén is el vannak fogadva,[24]) azokat oly követelésekre is kell alkalmazni, melyek csak az adós részéről keresk. ügyletet képező ügyletből erednek.

---

[19]) A késedelmi kamat már a keresetbeadás, nem a kézbesités napjától jár, bár utóbbi helyesebb. V. ö. a kamatok utáni késedelmi kamatokra nézve kifejezetten 1868 : XXXI. tcz. 4. §. s általában **C.** 480/95. (D. III. f. 2., 96. l.) Áll kártérítési követelésekre nézve is. **C.** 1139/98. (Jogt. K. 98., 8. sz. m.)

[20]) V. ö. 1874 : XXXV. tcz. 98. §.

[21]) Esetleg azonban igen. Pl. nyugtatott számla megküldése, a számla ismételt megküldése stb.

[22]) Az az elv áll tehát, hogy: *dies interpellat pro homine.* Adás-vételnél, ha nem hitelre történt az eladás, a késedelmi kamat az áru átadásától követelhető, mert a K. T. 345. §. értelmében a vételár az átadáskor fizetendő, tehát ez a lejárat. **C.** 910/90. (J. Sz. 5., 398. l.), 870/91. (P. T. 24., 52. sz.), 5502/95. (U. o. 32., 144. l.) Hitelre történt eladásnál a kikötött lejárat vagy a megintés napjától. A kikötött lejárattal egyenlő a számlán kitett fizetési határidő. **C.** 125/98. (D. III. f. 11., 206. l.)

[23]) A K. T. ezt általánosságban a 282. §-ban mondja ki, de azután a 283. §-ban a kereskedők kölcsönös keresk. ügyleteiből származó követelésekre nézve részben ismétli. A hiba onnan származott, hogy a *Tervezet*, a német K. T. álláspontját fogadván el, a K. T. 282. §-ának megfelelő 293. czikkben nem a lejárat, hanem a megintés napjától számitotta a késedelmi kamatokat, mely intézkedéssel szemben a K. T. 283. §-ának megfelelő 292. cz. csak mint kivétel jelentkezett. Az *Értekezlet* azután a hitelező részéről keresk. ügyletet képező ügyletekből származó követelésekre nézve általában mondván ki a »*dies interpellat pro homine*«-féle elvet, nem vette észre, hogy a K. T. 283. §-ának kivétele már a 282. §. szabályában tartalmaztatik. V. ö. Jegyzők. 261., 262. l.

[24]) Állandó magyar birói gyakorlat. V. ö. Értekezl. jegyzők. 261. l.; **C.** 9749/88. (D. Uj f. 22., 130. l.), 9049/93. (U. o. 38., 22. l.) Hasonlóképen osztrák p. t. 1334. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. Kamatok kamatja. Valamint az általános magánjog terén, ugy a keresk. ügyletekből eredő követeléseknél is, kamatok után kamat rendszerint nem követelhető.[25]) Kivétel csak akkor van, ha az világosan kiköttetett,[26]) vagy pedig ha a lejárt kamat bepereltetett.[27]) Kivétel van továbbá, ha a kereskedő más kereskedővel vagy nemkereskedővel folyószámlán alapuló összeköttetésben áll (l. a köv. §-t), a midőn az, kinek a számadás lezárásakor fenmaradó követelése van, ettől, habár abban kamatok is foglaltatnak,[28]) a lezárás napjától kamatokat igényelhet. A számadás lezárása azonban, egyéb megállapodás vagy szokás hiányában, csak minden üzleti év végével történhetik [**K. T. 285. §.**].[29])

IV. A mi végül azt a kérdést illeti, hogy mennyiben lehet a hátralékos kamatokat követelni, s vajjon azok akkor is követelhetők-e, ha a tőke összegét meghaladják *(supra alterum tantum)*: a **K. T. 286. §**-a [2. bek.] erre bármily keresk. ügyletből származó követelésre nézve határozottan igenlőleg válaszol.[30]) Ez mindazonáltal ellensulyoztatik a kamatok három évi elévülése által;[31]) mely legtöbb esetben a kamatoknak a tőke összegéig való felszaporodását lehetetlenné teszi.[32])

---

[25]) Sem ugy, hogy a kamat a tőkéhez csatoltatik (u. n. *anatocismus coniunctus)*, sem ugy, hogy belőle uj tőke képeztetik *(anat. separatus)*.

[26]) A takarékpénztári (letét) ügyletnél általános keresk. szokás, hogy a fel nem vett kamatok a tőkéhez csatoltatnak. **C.** 3193/901. (D. III. f. 22., 106. l.) szerint ez már a takarékpénztári betét jogi természetéből és czéljából önként folyik. 8%-nál nagyobb kamatok kamatja azonban époly kevéssé érvényesithető, mint maga a kamat. V. ö. **C.** 74/97. (Jogt. K. 97., 40. sz.)

[27]) 1868 : XXXI. tcz. 4. §. A kereset beadása napjától és pedig a törvény feltétlen rendelkezése folytán akkor is, ha a kamatfizetésre nézve előbb állt be a késedelem. V. ö. **C.** 7289/95. (D. III. f. 3., 223. l.)

[28]) Ez azonban nem minden folyószámlánál fordul elő. V. ö. a köv. §-t 15. jegyz. Hogy miképen számittatik a kamat a folyószámlában? arra nézve v. ö. pl. *Weninger* Politikai számtan 2. kiad. Budapest, 1869. 18. s k. l.

[29]) Ez utóbbi rendelkezés indoka az, hogy rövidebb idejü lezárásnál a végeredmény után hamarább számittatik kamat, a mi az adósra nézve terhesebb. E mellett a törvény ki akarja zárni azt, hogy a felek tetszés szerint zárhassák le a folyószámlát.

[30]) Elismertetik a magyar magánjogban is. V. ö. *Zlinszky* id. m. 378. l. *(Reiner*-féle átdolgozás 8. kiad. 578. l.) Másként osztr. p. t. 1335. §., mely csak birói megintés esetén engedi meg.

[31]) 1883 : XXV. tcz. 19. §. és már osztr. p. t. 1480. §., bár más kezdő-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

127. §.

Kereskedelmi számlák.

I. Számlák és különösen keresk. számlák alatt általában véve kiadásoknak és bevételeknek, követeléseknek és tartozásoknak számszerü oly összeállitását értjük, mely az üzleti összeköttetés eredménye gyanánt egyik fél által a másik fél irányában tétetik. Közelebbi természetét az ilyen számla az összeköttetés minőségétől s azon ügyletektől és viszonyoktól nyeri, melyek annak alapját képezik. Vannak *általános* számlák, melyek többbrendbeli különböző ügyletek és viszonyok, illetve bizonyos időszakban előforduló összes ügyletek és viszonyok eredményeit tüntetik fel; továbbá *különös* számlák, melyek egyes meghatározott ügyletekről állittatnak ki, ugymint: eladási, vételi, bizományi, szállitmányozási, fuvarozási, kölcsön-, váltó-számlák stb.; vannak *egyoldalu* számlák, melyek csak az egyik fél szolgáltatásait, illetve követeléseit tüntetik fel, és *kétoldalu* számlák, melyekben ugy az egyik, mint a másik fél követelései és tartozásai vannak kimutatva. A számlák végre állhatnak egy vagy pedig több tételből, mely utóbbi esetben a követelés vagy tartozás egy végösszegben tüntettetik ki.

A számlák a keresk. forgalomban különböző czélra használtatnak s ehhez képest különböző jelentőséggel birnak. Sokszor csupán tájékozás végett adatnak, minden jogi czélzat nélkül. Néha a végből állittatnak ki, hogy valamely megkötendő ügylet alapjául vétessenek, gyakran azonban arra is szolgálnak, hogy a már

---

ponttal. Kivétel van a pénzintézeteknél elhelyezett betétekre nézve, v. ö. 1883 XXV. tcz. 20. §.; továbbá a kamatszelvényekre nézve, v. ö. alább 134. §. Az 1883. évi id. t. 3 évi elévülése azonban a **C.** 65. sz. döntvénye (D. III. f. 10., 264. l.) szerint csak kölcsön és más hitelezési ügyletből eredő és bíróilag meg nem itélt szerződési kamatra vonatkozik, de nem más nevezetesen késedelmi kamatra, melyre a rendes magánjogi 32 évi elévülés nyer alkalmazást. De ehhez szó fér, mert nem tekintve, hogy a törvény nem különböztet, szerződési kamat kikötése esetében a késedelmi kamat a szerződési kamatnak folytatása, visszás volna tehát ha a kettőre nézve különböző elévülés foglalna helyet. V. ö. *Zsögöd* is Fejezetek kötelmi jogunk köréből. II. köt. 744. l.

[89]) Egész lehetetlennek a kamatoknak a tőke összegéig való felszaporodása, különösen nagy kamatoknál, nem mondható, mert az elévülés félbe szakittathatik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

létező követelések és tartozások mennyisége kötelező módon megállapittassék.[1]) Utóbbi esetben, ha a számla elfogadtatik,[2]) a megállapitás szerződés jellegével bir, mely az u. n. elismerési szerződés fogalma alá esik.[3]) Mindegyik fél részéről elimerés

---

[1]) Hogy milyen czélból állittatott ki a számla? azt csak a concrét eset körülményei szerint lehet meghatározni. Vélelemnek egyik irányban sincs helye. Egyes számlafajok azonban már mint ilyenek általánosan elfogadott jelentőséggel birnak. Igy pl. az u. n. facturák, melyeket kereskedők mint eladók vagy vételi bizományosok (néha mások is) a küldött árukról a tőlük vagy általuk vásárló kereskedőknek küldenek. Ha az ilyen factura meg nem rendelt árukkal küldetik, akkor az a megkötendő ügyletre vonatkozó ajánlat jelentőségével bir; ellenben a megrendelt árukról küldött factura az eladó vagy bizományos követelésének reá nézve (és elfogadás esetén a másik fél részéről is) kötelező megállapitását tartalmazza. V. ö. különösen *Goldschmidt* Handbuch 1. kiad. 787. s k.l. és *Hanausek* Facturen u. Facturenclauseln nach österr. Recht. Bécs, 1891.

[2]) Az elfogadásnak nem kell kifejezettnek lennie, következtethető a körülményekből. Pl. ha a számlát átvevő fél arra kifogás nélkül részletfizetést tesz (v. ö. **C.** 3680/86. D. Uj f. 16., 71. l.), ennek alapul vétele mellett az üzleti összeköttetést folytatja stb.

[3]) Ez a német *Bähr Ottó* által először 1855-ben megjelent »Die Anerkennung als Verpflichtungsgrund« czimü munkájában megalapitott intézmény ma már teljes polgárjogot nyert s különösen a számlaelismerés önálló jogalapját még olyanok is elismerik, a kik elvont *(abstract)* kötelmeket s jogczim nélküli kötelezvényeket (u. n. *cautio indiscreta)* általában véve érvényeseknek nem tekintenek. Nálunk a fogalmak a magánjog tudományos és gyakorlati fejletlensége mellett még nagyon zavarosak ugyan. Igy **L. I.** 12,145/76. (D. 17., 81. l.) a jogczim nélküli kötelezvényt teljesen érvényesnek tekinti, ellenben **C.** 3811/84. (D. Uj f. 10., 287. l.) felperest a jogczim nélküli kötelezvény alapján csak azért nem utasitja el, mert alperes a követelés valódiságát beismeri. **C.** 1041/89. (P. t. 19., 16. l.) szerint pedig ily kötelezvény felperest nem menti fel a bizonyitás terhe alól. De már a számlaelismerés (összeszámolás) kötelező volta általánosan el van ismerve, s kötelezvényben önmagában véve jogczimnek fogadtatik el: v. ö. **C.** 65/85. (D. Uj f. 10., 199. l.), 6767/85. (D. Uj f. 12., 70. l.); 9374/84., 7033/87., 466/98. (D. III. f. 11., 132. l., l. *Schwarz Gusztáv* is: Magánjogi fejtegetések. Budapest, 1890., 116. s k. l.), hacsak az elszámolás a törvény oltalma alól kizárt ügyletre (tőzsdei különbözeti ügylet) nem vonatkozik: **C.** 204/96. (D. III. f. 7., 16. l.) *Szegedi T.* 6/99. (U. o. 15., 325. l.) — A K. T. sem általában az elismerési szerződés, sem különösen a számlaelismerés érvényéről közvetlen intézkedést nem tartalmaz. A 287. §-ban foglalt az a kijelentés azonban, hogy a számadás elismerése a tévedés vagy csalás igazolhatását ki nem zárja, az elismerésnek mint önálló jogalapnak elismerését feltételezi, mert különben annak nem volna jelentősége. Az előmunkálatok, sajnos, nemcsak hogy a törvény alapgondolata iránt kellő magyarázatot

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

forog fenn, és pedig a számadó részéről az iránt, hogy a kimutatott ügyletekből egyenként és összesen vagy bizonyos időszakról általában véve, neki épen annyi és nem több kiadása, illetve követelése van, mint a mennyit a számlában kimutatott, illetve kétoldalu számlánál egyuttal az iránt is, hogy ő a másik féltől épen annyit vett be, illetve ennek épen annyival tartozik; a másik fél részéről az iránt, hogy a számadás helyes s hogy csakugyan annyival tartozik, illetve többet nem követelhet, mint a mennyi ki van mutatva. Ez az elismerés több, mint a bíróságon kivüli beismerés. Mig ugyanis az utóbbi csak tényekre irányul és csak bizonyitékot szolgáltat, addig az itt szóban forgó elismerés magára a jogviszonyra vonatkozik s nemcsak bizonyitéka a számla alapját képező ügyleteknek, hanem ezektől független, önálló, uj jogczimet alkot, minek folytán a feleknek a számadásból folyó követelései és tartozásai nem szorulnak többé azokra a jogczimekre, melyekből a számla egyes tételei származtak, nem szükséges többé visszamenni a számla alapját képező egyes ügyletekre, hanem a követelés most már magára az elismerésre mint elvont *(abstract)* adóssági igéretre alapitható. De épen azért, mert a számla elismerése nem pusztán bizonyiték, hanem önálló jogalap: az elismerő fél azzal szemben nem élhet egyszerü ellenbizonyitással az alapul szolgáló jogügyletből kifolyólag, hanem az ő védelme magából az elismerésből eredő követelés megerőtlenitésére kell hogy irányuljon.[4]) Csak annyiban védekezhetik az elismerő az alapul fekvő jogügyletből,

---

nem adnak, hanem azt is tanusitják, hogy a német K. T. megfelelő 294. czikkének igazi értelmét fel sem fogták. A helyett ugyanis, hogy ez intézkedést közvetlenül arra magyarázták volna, hogy a számadó fél elismerő ellenfele igazolhatja a tévedést vagy csalást (l. alább), azt gondolták, hogy tulajdonképen a számadó részéről való igazolásról van szó, hogy tehát ez az intézkedés nem más, »mint az általánosan elismert kereskedelmi szokás szentesitése, mely szerint a lehető tévedés vagy kihagyás igazolhatása minden számadásnál fentartatik«. V. ö. *Tervezet* ind. 365. l. A csalásnál észrevette ugyan a T. szerzője, hogy az idézett indok nem talál, de annak felvételét egyszerüen azzal indokolta, hogy »igazságtalanságot involválna megengedni azt, hogy a vétkesen előidézett tévedés a tévesztőnek javára szolgáljon«. Az *Értekezlet* (l. Jk. 265. l.) meg épen csak arra utal, hogy ez intézkedés a keresk. szokásnak sanctionálása.

[4]) A megerőtlenités lehetséges vagy annak kimutatásával, hogy az elismerés nem történt meg, kikényszerittetett stb., tehát érvénytelen; vagy pedig az által, hogy alperes a számla kiegyenlitését, tehát az elismerési kötelem megszüntét, igazolja, pl. nyugtát mutat fel.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a mennyiben az elismerés azon feltevésen nyugszik, hogy a számla egyes tételei az illető ügyletnek valóban megfelnek, a számadó részéről tévedés vagy csalás nem forog fenn. A számla elismerése a tévedes vagy csalás igazolhatását ki nem zárja [**K. T. 287. §.**].[5]) s hasonlóképen hivatkozhatik maga a számadó arra, hogy a számla összeállitásánál tévedett, valamit kihagyott stb.[6])

Magától értetődik továbbá, hogy e szabályok csak akkor állanak, ha a követelés magára az elismerésre alapittatik. Ha a követelő fél nem a számla elismerése alapján, hanem a számla alapját képező ügyletből lép fel: akkor a számla elismerése csak mint az illető ügyletre vonatkozó tény beismerése jöhet tekin-

---

[5]) A csalás kiemelése világosan mutatja, hogy a törvény közvetlenül a számadó tévedésének vagy csalásának a másik fél általi érvényesitésére gondol. Az ok, a miért a tévedés vagy csalás igazolása megengedtetik, egyszerüen az, hogy az elismerés a számla helyességének, illetve a számla alapját képező követelések fennállásának feltevése mellett történik. Ha tehát e feltevés valónak nem bizonyul, maga az elismerés is hatálytalan. Az elismerés egészen egyenlő tekintet alá esik a megtörtént teljesitéssel, s miként ez visszakövetelhető, ha a tartozás feltevése tévedésen alapul *(condictio indebiti)*, ugy az elismerés is megtámadható, ha az téves feltevésen nyugszik. A bizonyitási teherre nézve is ugyanaz áll. A mi gyakorlatunk szerint a fizetést visszakövetelő (tehát az elismerést megtámadó) fél tartozik a tévedést vagy csalást (mely egyuttal az elismerő tévedése) bizonyitani. V. ö. **C.** 569/82. (D. Uj f. 3., 279. l.), 1331/82. (U. o. 154. l.), 248/90. (J. Sz. 3., 495. l.) Valamint pedig a megtörtént fizetés tévedés alapján visszakövetelhető, habár megelőzőleg elismerés nem történt, azonképen az elismerés is megtámadható, habár a számla már ki is egyenlittetett. V. ö. **L. I.** 156/81. (D. 27., 96. l.)

[6]) V. ö. osztr. p. t. 1388. §. is. Ez az a tévedés, melynek érvényesitését a kereskedők ily záradékokkal: *Salvo errore et omissione, Sauf erreurs et omissions (S. E. et O.),* »Tévedés fentartva« (T. F.) s hasonlókkal külön fenn szokták tartani. Minthogy azonban a számadó tévedését már a tartozatlan fizetés elveiből folyólag érvényesitheti, a fentartás még akkor sem volna szükséges, ha a K. T. 287. §-a a számadó tévedésére nem volna alkalmazható, a mit a törvény szövegéből nem lehet kiolvasni, mert hisz a számadó részéről is van elismerés, az előmunkálatok pedig, a mint láttuk, első sorban épen a számadó tévedésére gondolnak. — **L. I.** 1067/79. (D. 24., 107. l.) szerint a tévedés, hiba bizonyitása nem történhetik azon keresk. könyv által, melyből a számla készült, mert a tévedés épen a könyvben történhetett; a mi azonban csak a szabálytalan könyvvezetés esetében helyes, tekintve, hogy a könyvekre történt hivatkozás az alapul fekvő ügyletre való visszamenést jelent, a szabályszerü könyv pedig arra nézve époly kevéssé veszti el bizonyitó erejét, ha számla lett kiállitva, mint ha számla nem adatott.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tetbe. Vajjon a számla elismerése mellett az alapul fekvő ügylet egyáltalában még érvényesithető-e, az attól függ, hogy a számla elismerése az alapul fekvő ügyletre nézve ujitó *(novatorius)* hatálylyal bir-e? Ha igen, akkor az elismerés a követelés egyedüli alapja, mig ellenkező esetben a felek szabadon választhatnak, vajjon az elismerés alapján, vagy pedig az alapul fekvő ügyletből lépjenek-e fel? Minthogy az ujitás erre irányuló szándékot tételez fel s ez nem vélelmeztetik, rendesen az utóbbi eset áll.[7]) Kétoldalu számláknál azonban annyiban másként áll a dolog, a mennyiben az összeszámolásból származó végeredmény nem egyszerü összeadás, hanem egyuttal a mindegyik felet illető követelések kölcsönös felszámitásának *(compensatio)*, esetleg a követelések gyanánt szereplő fizetések általi törlesztésnek eredménye, a mi az alapul fekvő ügyletek feleelevenitését kizárja.

II. A számlák közt kiváló fontossággal és különös jelentőséggel birnak az u. n. folyószámlák *(Contocorrent, Compte-courant).*[8]) E kifejezés ugyan különböző értelemben használtatik. Gyakran folyószámlának bármily kétoldalu számla neveztetik; helyesen azonban csak akkor beszélhetünk folyószámláról, ha az tartósabb, hosszabb kölcsönös üzleti és hiteli összeköttetés eredményeinek kifejezése.[9]) De az ilyen folyószámlánál is lényeges különbség van. Lehetséges ugyanis, hogy a folyószámla alapját képező üzleti összeköttetés merőben tényleges viszony. A felek egymásnak árukat és pénzeket adnak és hitelesznek s a kölcsönös követelések és tartozások annak befejeztével vagy időközönként összeszámittatnak ugy, hogy a követelés tárgya csak a kitüntetett

[7]) V. ö. **C.** 573/98. (D. III. f. 14., 270. l.)

[8]) V. ö. különösen a németalföldi *Levy* Rekening courant. Gravenshage, 1873., németül e czim alatt: Der Contocorrent-Vertrag *Riesser*től. Freiburg és Tübingen, 1884.; *Grünhut* Zeitschrift f. d. Privat- u. öffentl. Recht der Gegenwart III. 473—534. l. és *Endemann*-féle Handbuch III. 936—960. l.; *Feitu* Traité du compte courant. Paris, 1873.; *Boistel* Théorie juridique du compte courant. Paris, 1883.; *Delamarre et Lepoitvin* id. m. III. 421—454. l.; *Lyon-Caen-Renault* id. m. IV. 523. s köv. l. — Egyes keresk. törvények a folyószámlát részletesen szabályozzák. Igy az uj olasz, román és portugálliai K. T., kevésbbé az uj német K. T. (355—357. §§.)

[9]) Ez értelemben tehát nem beszélhetünk folyószámláról, ha az egyik mindig csak hiteladó, a másik mindig csak hitelnyerő. Pl. ha egy bank vagy bankár valakinek hitelt enged. Vételártartozás és fokozatos törlesztése: **C.** 870/92. (D. Uj f. 33., 322. l.), 538/900. (D. III. f. 20., 7. l.) Visszatérő biztositási dijak elkönyvelése: **C.** 3032/901. (D. III. f. 23., 20. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

összes követelések és tartozások különbözete (az u. n. *Saldo)*, a nélkül azonban, hogy a felek egymásnak hitelezni s követeléseiket a különbözetre szoritani jogilag kötelezve volnának. Lehetséges azonban az az eset is, hogy a folyószámla alapját képező viszony egyenesen szerződéses jelleggel bir, ugy, hogy a felek egymásnak a viszony tartama alatt hitelezni s a kölcsönös követeléseket és tartozásokat a végeredményképen előálló különbözetben összefoglalni jogilag kötelezve vannak. Csak az utóbbi eset, melyet szorosabb értelemben vett folyószámlának, vagy folyószámla-szerződésnek nevezünk, bir különös jogi jelentőséggel; mig a pusztán tényleges folyószámlaviszony más számlákkal szemben semmi különleges jellemvonást nem tüntet fel.[10])

A folyószámlaszerződés ugy kereskedők egymásközt, mint kereskedők és nemkereskedők közt fordul elő.[11]) Megkötéséhez meghatározott alakszerüségek nem szükségesek,[12]) s szólhat vagy előre meghatározott vagy határozatlan időre;[13]) köthető továbbá vagy minden előforduló ügyletre nézve, vagy bizonyos ügyletek kizárásával,[14]) határozatlan vagy előre meghatározott maximális

---

[10]) Minthogy a folyószámlaszerződésnek nem kell kifejezettnek lennie (l. alább 11. jegyzet), gyakran igen nehéz meghatározni, vajjon csak tényleges folyószámlaviszony, avagy folyószámlaszerződés forog-e fenn? Minden esetre a körülmények beható vizsgálata szükséges, különösen az iránt, vajjon a felek akarata arra irányult-e, hogy egymásnak hitelezzenek? Abból, hogy a szokásos kamatszámitási módok valamelyike alkalmaztatik, a folyószámlaszerződésre feltétlenül következtetni nem lehet, a mint megforditva nem szól feltétlenül a folyószámlaszerződés ellen az a körülmény, hogy kamatok egyáltalában nem számittatnak.

[11]) A folyószámlaszerződés természetével nem ellenkezik ugyan, hogy két nemkereskedő között is köttessék, de a keresk. jog szempotjából s a K. T. 285. §-ának megfelelőleg csak olyan jöhet tekintetbe, melynél legalább az egyik fél kereskedő. A kereskedők közül különösen bankok és bankárok folytatnak folyószámla-összeköttetéseket.

[12]) Köthető hallgatag is, és pedig nemcsak az egyik részről, pl. ha a folyószámla-szerződés ajánltatik s a másik fél arra tényleg megnyitja a hitelt, hanem mindkét fél részéről is az üzleti összeköttetés tényleges létesitése által.

[13]) Mindkét esetben az összeszámolás előbb is történhetik, mintsem a szerződés ideje lejár. Mérvadó a K. T. 285. §-a. L. a megelőző §-t.

[14]) Ha ellenkező kikötés nincs, kizártnak semmiféle ügylet nem tekinthető. Ez áll különösen a váltókövetelésekre nézve is. Az uj német K. T. javaslata 327. §. ezeket, épugy mint más értékpapirokból eredő s záloggal, kezességgel vagy egyébként biztositott követeléseket, a

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

összeg erejéig, biztositék mellett vagy a nélkül,[15]) ellenérték mellett vagy annak kikötésével, hogy az egyes ügyletek és hitelezések után ellenérték nem fog számittatni.[16]) A mi pedig a belőle származó jogviszonyokat közelebbről illeti, kiemelendők különösen a következők:

1. A felek a nekik biztositott hitelt egymás ellen keresetileg is érvényesithetik.[17])

2. A folyószámla egyes lánczolati tételei annak tartama alatt külön és önállóan sem kereset, sem kifogás tárgyát nem képezhetik.[18])

3. Hasonlóképen nem érvényesithetők az egyes tételek a folyószámla lezárása után. A követelés tárgya egyedül az a különbözet, mely a kölcsönös követelések és tartozások eredményeképen előáll, s e különbözet az egyes tételeket teljesen felemészti, ugy hogy azokra visszamenni többé nem lehet;[19]) mi mellett azonban itt

---

folyószámlából ellenkező kikötés hiányában kizárta. De a törvény 356. §-a ezt csak a biztositott követelésekre nézve tartotta fenn.

[15]) Biztositék adható kölcsönösen vagy csak egyoldalulag. A biztositék állhat kezességben, kézizálogban, de jelzálogban is a Telekk. rdts. 65. §-a értelmében. Azon esetről, ha a biztositék nem a folyószámlára magára, vagyis az összeszámolás eredményére adatik, hanem a folyószámlába beállitott egyes követelés biztositására szolgál: l. alább 6. pont.

[16]) Ellenérték alatt nemcsak kamat, hanem dij *(provisio)* is értendő. A kamat lehet az egész folyószamlaviszony tartamára nézve állandó és mindkét félre nézve egyenlő, vagy változó és egyenlőtlen. Ha kamat nem számittatik, egyszerü, ha igen, összetett folyószámláról szokás beszélni.

[17]) Ha a hitel nagysága nincs meghatározva, azt a concrét eset körülményei szerint a biróság állapitja meg.

[18]) Ez nemcsak abból következik, hogy egyes tételek kiszakitása esetében a számla lezárása megzavartatnék, de abból is, hogy a lezárás előtt az egyes tételek le sem jártak. A folyószámlaszerződés nemcsak általában hitelezést, hanem a lezárás napjáig való hitelezést is jelent. — Másként áll a dolog a pusztán tényleges folyószámlaviszonynál, a melynél az egyes tételek külön érvényesitésének csak az áll utjában, hogy a mennyiben ellenkező tételek vannak, kölcsönös beszámitás foglal helyet. A folyószámlaszerződésnél az egyes tételek külön érvényesithetők nem lévén, azok között beszámitás sem képzelhető.

[19]) A feleknek az épen az akarata, hogy csak a különbözet legyen követelhető. Az ujitó hatás tehát a folyószámlaszerződés természetéből foly. Másként a tényleges folyószámlaviszonynál, melyre nézve ugyanaz áll, mint a közönséges számláknál. Megjegyzendő azonban, hogy pusztán az által, hogy valamely ügylet eredménye a folyószámlára beállittatott, ujitás nem történik. Ha tehát pl. a vevő később rejtett hibákat talál, ezeknek érvényesitését

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

is feltételeztetik, hogy a folyószámla s annak eredménye kölcsönösen elismertetik s csalás vagy tévedés miatt meg nem támadtatik.

4. A folyószámla egyes tételei külön sem át nem ruházhatók, sem el nem zálogosithatók, sem biztositási vagy kielégitési végrehajtás alá nem vehetők.[20])

5. A folyószámla egyes tételei nem esnek külön elévülés alá, hanem az elévülés csak a folyószámla lezárásától fogva és a kiszámitott különbözetre nézve foglal helyet.[21])

6. Ha a folyószámlába oly követelés állittatik be, mely zálog, kezesség által vagy más módon biztositva van, a biztositék a beállitás által nem szünik meg ugyan, de a biztositékból csak annyiban követelhető kielégités, a mennyiben a számla lezárásakor mutatkozó követelési összeg a biztositott követelés összegét fedezi.[22])

A folyószámla lezárásakor kiszámitott különbözet vagy kiegyenlittetik, vagy uj folyószámlára átvitetik. Utóbbi esetben megszünik önálló követelés lenni, s az uj folyószámlában szintén csak mint önállótlan lánczolati tétel szerepel.[23])

128. §.

Kereskedelmi megbizás és meghatalmazás.

A kereskedők a tulajdonképeni keresk. meghatalmazottak mellett, a kik az ő üzleti személyzetükhöz tartoznak, oly meghatalmazottakat is alkalmaznak, a kik a nyert megbizáson kivül az üzlettel semmi állandóbb kapcsolatban nincsenek (l. fentebb

a vételárnak a folyószámlába való felvétele nem akadálozza. Az ujitás csak a lezárás, illetve a számla elismerése folytán áll be. V. ö. **C.** 530/94. (P. T. 30., 133. l.): folyószámlába beállitott váltóra nézve, a mely külön pereltetett és megitéltetett.

[20]) Átruházás, elzálogositás, végrehajtás tárgya egyedül a lezáráskor mutatkozó különbözet lehet.

[21]) A különbözet elévülési ideje akkor is a rendes elévülési idő, ha egyes tételek rövidebb elévülés alá esnek.

[22]) Többnyire azt tanitják, hogy a számla lezárásával és elismerésével az egyes tételek biztositékai megszünnek s nem mennek át a saldoköveteléstre. De az ujitás folytán a biztositék nem szünik meg okvetlenül, hanem átvihető az uj követelésre (v. ö. osztrák p. t. 1378. §.), s a folyószámlánál feltehető, hogy a felek igy akarták. Csak ez felel meg a forgalom érdekeinek. V. ö. most kifejezetten uj német K. T. 356. §.

[23]) Az átvitel azonban végrehajtás esetében nem foglalhat helyet.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

36. §.). Az ilyeneknek adott meghatalmazás is azonban keresk. meghatalmazás, ha épen, mint feltételeztetik, az üzlet körében, a kereskedő mint ilyen által adatik, már csak azért is, mert a kereskedő részéről keresk. ügyletet képez.[1]) Ezenkivül keresk. meghatalmazásnak tekintetik nemkereskedő által adott meghatalmazás is, ha az keresk. ügyletre vonatkozik, jóllehet maga a meghatalmazás az ő részéről nem keresk. ügylet.[2]) Ugyanazon feltételek mellett kereskedelmi a kereskedő vagy nemkereskedő által adott megbizás általában, tehát ha jogügyleteknek a megbizó nevében leendő megkötésére nem vonatkozik is, hanem arról van szó, hogy a megbizott az ügyletet saját nevében kösse (bizomány), vagy a megbizás csak tényleges cselekvényekre irányul.[3])

A K. T. az ilyen u. n. nemtulajdonképeni vagy egyszerü keresk. meghatalmazásra, illetve megbizásra nézve következő szabályokat állit fel:

1. hogy a megbizás[4]) érvényességéhez meghatározott alak

---

[1]) A K. T. 260. §. értelmében. V. ö. fentebb 117. §. Hogy a megkötendő ügylet nem keresk. ügylet is lehet: arról l. fentebb 36. §.

[2]) Ez kitünik a K. T. 290. §-ából, mely »keresk. ügyletekre vonatkozó meghatalmazás«-ról beszél, a nélkül, hogy azt is megkövetelné, hogy maga a meghatalmazás keresk. ügylet legyen. Esetleg azonban keresk. ügylet a meghatalmazott részéről, igy ha a meghatalmazás kereskedőnek, mint ilyennek adatik. Minden esetre pedig keresk. ügy, mert a K. T., illetve keresk. szokás által szabályoztatik. V. ö. fentebb 5. §. 20. jegyzet.

[3]) Hogy a nemkereskedő által keresk. ügyletre vonatkozólag adott megbizás akkor is keresk. megbizás, ha nem egyuttal meghatalmazás, a törvényben még annyira sincs kifejezve, mint az utóbbira nézve. Abból azonban, hogy a K. T. 288. §-a egyszerüen megbizásról szól, holott a 289. §. a kereskedőtől eredő megbizást emlit, következtethető, hogy az előbb id. §-ban oly megbizás is értetik, mely nemkereskedőtől származik. Csakhogy fel kell tételezni, hogy a megbizás kereskedőnek adatik, mert különben hiányoznék minden alap arra, hogy azt a keresk. jog alá vonjuk.

[4]) Megbizás és megbizott alatt itt a meghatalmazás, illetve meghatalmazott is értendő. Igaz, hogy a 289. §. a megbizás mellett a meghatalmazást külön emliti, a 290. §. pedig a meghatalmazásra nézve általában az I. rész 5. czimére utal; de minthogy a most id. §§-ok a 288. §-ban foglaltakra nézve nem intézkednek (l. alább 9. jegyzet), ennek nem a megbizó nevében történő ügyletkötésre, vagy a pusztán tényleges ügyletekre adott megbizásra való korlátozása annál kevésbbé birna értelemmel, mert épen a meghatalmazás az, melyre nézve, legalább a mi a jogkört illeti, intézkedés szükséges. Az egyébkénti megbizottak jogköre vagy nem bir nagy jelentőséggel, vagy a bizományi, szállitmányozási, alkuszi ügy-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nem kivántatik [5]) s a megbizott jogkörére nézve a felek kifejezett akarata, ilyennek hiányában pedig a szokás s az ügylet természete szolgál irányadóul [**K. T. 288. §.**]; [6])

2. hogy a megbizás vagy meghatalmazás, mely a keresk. üzlet körében kereskedőtől ered, ennek halálával visszavontnak nem tekinthető, kivéve ha az ellenkező szándék az illetőnek saját nyilatkozatából, vagy a fenforgó körülményekből kitünik; [7]) s ugyanaz áll a kereskedő által üzleti körében tett ajánlatról is [**K. T. 289. §.**], a mely tehát az ajánlattevő halála után is elfogadható; [8])

3. hogy a keresk. ügyletekre vonatkozó meghatalmazásnál a meghatalmazó és meghatalmazott, továbbá az utóbbi és harmadik személyek közti jogviszonyra nézve ugyanazon határozatok nyernek alkalmazást, melyeket a törvény a tulajdonképeni keresk. meghatalmazottakra nézve (I. rész 5. czim) állit fel. [**K. T. 290. §.**] [9])

---

letre vonatkozó határozatok szerint itélendő meg. V. ö. még K. T. 368. §., mely a megbizás alatt a bizománynyal ellentétben épen a meghatalmazást érti.

[5]) Ennek külön kimondása a K. T. 311. §-a mellett épen azért találtatott szükségesnek, mert a keresk. megbizás nem okvetlenül keresk. ügylet (v. ö. *Értekezlet* jk. 265. l.), bár nálunk telekkönyvi s általában törvénykezési ügyekben (1868: LIV. tcz. 553. §.) és a házastársak és jegyesek között kiállitott meghatalmazásoktól eltekintve (1886: VII. tcz. 23. §.) az általános magánjog sem követel alakszerüségeket. V. ö. osztrák p. t. 1005. §. — Az id. §. értelmében tehát a megbizás adható akár irásban, akár szóval, sőt hallgatag is, s felvehető oly kifejezések mellett is, melyek magukban véve megbizást nem jelentenek. Foglaltathatik nevezetesen kérelemben, óhajban, meghagyásban stb.

[6]) A nemtulajdonképeni keresk. meghatalmazottak tehát nem birnak törvényes hatáskörrel, mint a tulajdonképeniek; hanem az ő hatáskörük mindig a concrét eset szerint itélendő meg.

[7]) V. ö. fentebb 44. §. Vajjon a megbizás határozott vagy határozatlan időre adatott-e? nem tesz különbséget. Ugyanaz áll az ajánlatról.

[8]) Feltéve, hogy az elfogadás kellő időben történik. V. ö. alább 141. §.

[9]) A törvénynek ezen a tulajdonképeni meghatalmazottakra vonatkozó általános utalása egyrészt hiányos, mert a meghatalmazó és harmadik személyek közti viszonyt nem emliti, másrészt általánosságánál fogva kételyekre és félreértésekre ad okot. Voltaképen csak a K. T. 49. és 52. §§. azok, melyeket a nemtulajdonképeni keresk. meghatalmazottakra ki akar terjeszteni, a mi nemcsak a forrásul szogált német K. T. 298. czikkéből, hanem a *Tervezet* 306. czikkéből is kitünik, mely csakis az ezeknek megfelelő czikkekre (sajtóhibából ugyan 54., 56. cz. 53., 56. helyett) utal s melyet az

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

129. §.

Az értékpapirokról; azok fogalma és lényege.[1])

I. Habár az értékpapirok a keresk. forgalomban kiváló szerepet játszanak, mégis a K. T. sem azoknak fogalmát nem adja, sem az azokból eredő viszonyokat általában és kimeritően

---

Értekezlet is megjegyzés nélkül fogadott el (Jk. 266. l.), a képviselőház elé terjesztett javaslat pedig nyilván csak szerkezeti okokból általánositott. Ezen előzmények folytán különösen a tulajdonképeni keresk. meghatalmazottak hatáskörére vonatkozó határozatok sem alkalmazhatók a nemtulajdonképeni meghatalmazottakra, hanem ezeknek hatásköre a K. T. 288. §. értelmében (melynek, mint láttuk, különben nem volna sok jelentősége) határozandó meg. Helytelen ellenk. **C.** 1206/89. (D. Uj f. 22., 160. l.)

[1]) V. ö. az általános keresk. és magánjogi munkákon kivül, melyekben az értékpapirok tárgyaltatnak *(Endemann* D. Handelsr., *Dernburg* Preuss. Privatrecht, *Goldschmidt*, *Hasenöhrl* Oesterr. Obl. R., *Randa* Eigenthumsrecht, *Savigny* Obl. R., *Stobbe* D. Privatr., *Thöl* stb., nálunk *Kiss Mór* Fodor-féle Magyar magánjog III. 331. s k. l., *Klupaty* id. m. II. 82. s k. l.): *Brunner* Endemann-féle Handbuch 2. köt., Zeitschr. für ges. HR. 22., 23. köt., Das französische Inhaberpapier des Mittelalters, 1879.; *Carlin* Zeitschr. f. d. ges. HR. 36. köt.; *Goldschmidt* U. o. 6., 8., 9., 23., 28., 36. köt. *Kuntze* Die Lehre von den Inhaberpapieren. Lipcse, 1857; *Lehmann* Zur Theorie der Werthpapiere 1890.; *Pappenheim* Begriff u. Arten der Papiere auf Inhaber. Berlin, 1881.; *Siegel* Das Versprechen als Verpflichtungsgrund. Berlin, 1873.; *Unger* Die rechtliche Natur der Inhaberpapiere. Lipcse, 1857. és Zeitschr. f. d. Privat- u. öff. Recht 1. köt.; *Jacobi* Die Werthpapiere im bürgerlichen Recht des Deutschen Reiches, Jena, 1901. — *Buchère* Traité des valeurs mobilières, 2. kiad. Páris, 1881.; *Folleville* Traité de la possession des meubles et des titres au porteur. 2. kiad. Páris, 1875.; *Deloison* Traité des valeurs mobilières. Páris, 1890.; *Wahl* Traité théorique et pratique des titres au porteur, 2 kötet. Páris, 1891.; *Byles* Treatise on the Law of Bills of Exchange, Promissory notes etc., 15. kiad. London, 1891.; *Chalmers* Digest of the Law of bills of exchange, promissory notes and cheques. 6. kiad. London, 1903.; *Daniel* Treatise on the Law of Negotiable Instruments. 4. kiad. 2 köt. N.-York, 1891.; *Story* Commentaries on the law of promissory notes. 6. kiad. Boston, 1868.; *Randolph* Treatise on the Law of Commercial Paper. 2. kiad. 3 köt. St. Paul, 1899.; *Galuppi* I titoli al portatore. Róma, 1876.; *Salvioli* I titoli al portatore nella teoria del diritto italiano. Bologna, 1883.; *Bruschettini* Trattato dei titoli al portatore. Torino, 1898.; *Ramella* Trattato dei titoli all' ordíne I. 1899. — *Magyary G.* Értékpapirok a polg. tvkv. tervezetében. Bpest, 1902. — Ezeken kivül l. a váltójogi irodalmat is, és pedig nemcsak a váltóra nézve. V. ö. *Szerző* A magyar váltójog kézikönyve. 4. kiadás 1894.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nem szabályozza. Általános, azaz oly intézkedéseket, melyek az összes értékpapirokra, vagy legalább azoknak egyes osztályaira vonatkoznak, a K. T. csak annyiban tartalmaz, a mennyiben azokat a papirokat, melyek hátirattal átruházhatók s a hátirattal való átruházás hatásait meghatározza;[2] a mennyiben továbbá a bemutatóra szóló és forgatható papirokra vonatkozólag a tulajdonjog és zálogjog megszerzéséről,[3] valamint a most emlitett papirokban kifejezett kötelezettség teljesitéséről van szó.[4] Ezeken kivül a K. T. csak egyes meghatározott értékpapirokról intézkedik;[5] de ennyiben is többnyire csak hézagos intézkedéseket tartalmaz. A K. T. tehát az értékpapirok jogi méltatása s az azokból származó viszonyok meghatározása tekintetében bő kiegészitésre szorul, melyre nézve a keresk. szokások mellett elvileg az általános magánjog irányadó. Sajnos azonban, hogy az értékpapirok tana az általános magánjogban is még nagyon hiányosan van kidolgozva, sőt az értékpapirok fogalma és lényege iránt is még a legellentétesebb felfogások uralkodnak, miért is nem csodálkozhatunk azon, hogy a törvényhozás ezen a mai forgalmi életet annyira átható intézmény szabályozásához csak félve mer nyulni.[5a] Ily körülmények közt fokozott mértékben szükséges, hogy a K. T. intézkedésein tulemelkedve, az értékpapirok általános elméletébe is behatolni igyekezzünk.

II. Értékpapirok alatt oly papirokat, okiratokat értünk, melyekben valamely követelés, illetve tartozás, akképen van megtes-

---

[2]) Kivévén természetesen a váltót, a forgatható papirok *prototype*-jét, melyről nem a K. T., hanem a Váltótörvény intézkedik.

[3]) V. ö. K. T. 300., 301., 303. §§. és alább 136., 137. §§.

[4]) V. ö. K. T. 324. §. és alább 145. §.

[5]) Igy eltekintve a részvényektől és elsőbbségi kötvényektől, különösen a keresk. utalványokról (K. T. 291. s köv. §§.), a rakjegyekről (K. T. 415. s köv. §§.), a közraktári jegyekről (K. T. 434. s köv. §§.) és a biztositási kötvényekről (K. T. 469., 492. és 500. §§.).

[5a]) Az ujabb tvhozások közül a német polg. t. csak a bemutatóra szóló papirokat szabályozza (793—808. §§.) s csak a svájczi köt. jog terjeszkedik ki mindennemü értékpapirokra. A magyar polg. t. tervezete a bemutatóra szóló papirok szabályozását a keresk. törvénynek hagyja fenn (1761. §.), mely erre nézve kiegészitésre szorul. Ez az álláspont nálunk Horvát-Szlavonország miatt (l. fent 1. és 9. §§.) indokolt, mert különben a bemutatóra szóló papirok szabályozása a magyar korona egész területére nézve egységesen nem történhetnék.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tesitve (incorporálva),[6]) hogy az elvileg csak a papirban és a papir által létezik. Minthogy pedig minden követelés bizonyos értékkel bir, akár pénzre, akár másnemü szolgáltatásra irányul, a megtestesités folytán maga a papir is értékkel birónak, értékesnek tekintetik: innen a kifejezés »értékpapirok«.[7])

A felállitott fogalomból kitünik, hogy az értékpapirok nem puszta bizonyitási eszközök, mint a közönséges okiratok, melyek jogok és kötelezettségekről kiállittatnak. Bizonyitékot az értékpapirok is szolgáltatnak ugyan;[8]) mig azonban a közönséges okiratok jelentősége épen csak a bizonyitásban rejlik, maga a követelés és tartozás ellenben az okirattól független, nélküle is létezik és érvényesithető:[9]) addig az értékpapiroknál okirat és követelés elválaszthatlan szerves kapcsolatban áll. De az értékpapirok oly okiratokkal sem azonosithatók, melyek akár törvénynél, akár a felek akaratánál fogva csupán az ügylet keletkezésének lényeges feltételét képezik, azontul azonban szintén csak bizonyitékul szolgálnak (v. ö. alább 140. §.). Az értékpapirok az ügylet keletkezéséhez nem is szükségesek mindig (l. a köv. §-t), ha pedig egyszer kiállittatnak, a bennük kifejezett jogviszony tőlük ily esetben sem választható el. Minden esetre azonban az értékpapirok is magánjogi természetü, magánjogilag érvényesithető

[6]) E képletet már *Savigny* használja (id. m. II. 99. l.) s jobban a szoros viszony papir és követelés között nem is jelölhető meg. L. annak megvédését *Brunner* ellen *Gierke* Zeitschr. f. d. ges. H. R. 29. köt. 255. l.

[7]) E kifejezést használja a K. T. is a 258. §. 3. pontjában, továbbá a 291., 294., 309., 381., 398. §§-ban. Használtatnak azonban más megjelölések is, igy nevezetesen: hitelpapirok, keresk. papirok, melyek azonban nem olyan találók, mert egyrészt nem minden értékpapir folytán nyujtatik a tulajdonképeni értelemben vett hitel, másrészt az értékpapirok nem szoritkoznak csupán a keresk. forgalomra.

[8]) És pedig ha nem birnak is az 1868: LIV. tcz. 167., 168. §§. kellékeivel, az 1893: XVIII. tcz. 73. §-a értelmében a biró szabad belátása szerint. Még sajátkezü aláirás sem szükséges, hogy bizonyitékul szolgálhassanak. Csak az a lényeges, hogy a papir az illetőtől származzék. Épen az értékpapirok nem szoktak mindig aláiratni, hanem sok esetben a kiállitó nevét csak nyomtatásban tartalmazzák. Pl. a bankjegyek, államkötvények, záloglevelek stb. A német polg. t. 793. §-a, a bemutatóra szóló papiroknál és az uj német K. T. 181. §. különösen a részvényeknél a mechanikailag történt aláirást kifejezetten érvényesnek tekinti.

[9]) Ugyanazért, ha az okirat elveszett, az adós annak megsemmisitése előtt is marasztalható. **C.** 33. sz. polg. döntvény.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

követelésekről szólnak; miért is nem vonhatók az értékpapirok fogalma alá az oly papirok, melyek, miként a papirpénz (államjegyek)[9a] nem foglalnak magukban magánjogi, hanem csak közjogi értelemben vett követelést és tartozást, illetve melyek magánjogilag teljesen a dolog, a pénz fogalma alá esnek.[10] A papirpénz nem faja az értékpapiroknak, hanem azoknak teljes ellentéte, a mint az még egyéb különbségekből is kitünik.[11]

III. Abból, hogy a követelés a papirban meg van testesitve, fontos jogi következmények származnak. Következik belőle mindenekelőtt az, hogy, habár gazdaságilag véve a követelés nem a papir, hanem megforditva a papir a követelés végett van, jogilag véve a követelés a papirnak mint dolognak kiegészitő alkatrésze, járuléka.[12] A miből ismét következik, hogy ámbár a követelés ebbeli természetét nem veszti el azért, mert a papirnak járuléka, mégis a papir sorsához van kötve, a papir sorsában osztozik. Ez

---

[9a]) Az 1899: XXXI. tcz. ezeknek kiadását nálunk beszüntette.

[10]) Az államot nem lehet beperelni, hogy a papirpénzben kifejezett összeget érczben fizesse ki, sőt a papirpénz magánjogi értelemben vett *naturális obligatiót* sem foglal magában. — A bankjegyek ellenben valódi értékpapirok, mert azoknak beváltása keresetileg is követelhető. Még a kényszerárfolyammal biró, helyesebben a beváltási kötelezettség felfüggesztése mellett kibocsátott bankjegyek sem tesznek kivételt, mert a követelés érvényesitése ezeknél sincs teljesen, hanem csak ideiglenesen megszüntetve. V. ö. 1899: XXXVII. tcz. alapsz. 83. cz. A beváltási kötelezettség felfüggesztésének megszüntetését, vagyis a készfizetések felvételét az 1899: XXXI. tcz. 12. cz. arra az időre helyezte kilátásba, midőn az államjegyek fizetésképen való elfogadásának kötelezettsége megszünt. Az ennek végrehajtására irányuló törvényjavaslat 1903-ban már benyujtatott a képviselőházhoz. — Miként a papirpénz, ugy nem értékpapirok az állam által kiadott bélyegek, levéljegyek stb.

[11]) Igy különösen abból, hogy a papirpénz adása teljesen a fizetés *(solutio)* fogalma alá esik, tehát az adóst felszabaditja; holott értékpapir adása csak fizetés helyetti adás *(datio in solutum)* jellegével bir. Csak a bankjegy tesz kivételt, a mennyiben ez is valódi fizetésre szolgál. Az osztrák-magyar bank jegyeire nézve v. ö. 1899: XXXVII. tcz. alapszab. 86. cz.

[12]) A jog terén több példa van arra, hogy követelés és tartozás, jog és kötelezettség valamely dologgal elválaszthatatlanul össze van kapcsolva. Igy a telki szolgalmak, a dologi terhek, a gyökös iparjogok, a kegyuri viszony stb. Azt sem lehet felhozni a követelés járulékossága ellen, hogy a papirnak, szemben a követeléssel, elenyésző csekély az értéke. Erre is vannak analogiák. Pl. gyökös iparjognál lehet, hogy a telek sokkal kisebb értékkel bir mint a jog; csekély értékü telken épült palota stb.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

először is abban mutatkozik, hogy az értékpapirok, épugy mint közönséges áruk és ingó dolgok, a vagyonjogi forgalom és a legkülönbözőbb jogügyletek és viszonyok tárgyai;[13]) de mutatkozik abban is, hogy a dologjogi szabályok, melyek a papir mint dolog sorsát jogilag meghatározzák, a papirban megtestesitett követelést is megragadják, ugy hogy tehát az értékpapiroknál kötelmi jogi és dologjogi elemek sajátságos módon egyesülnek. Hogy mennyire terjed ez az egyesülés, mennyire hatják át a dologjogi elemek a követelést? a különböző nemü értékpapiroknál nem egészen azonos ugyan, egyiknél a kötelmi elemek tovább nyulnak bele az egész viszonyba mint a másiknál; a következők azonban az értékpapirok valamennyi nemeinél és fajainál egyaránt nyernek alkalmazást:

1. a hitelező nem lehet más, mint az, a kié a papir, vagyis a papir tulajdonosa.[14]) A papirból eredő jog és a

---

[13]) Az értékpapirok mint áruk különösen keresk. ügyletek és ügyek tárgyai s mint ilyenek a K. T. által többször emlittetnek; sőt a K. T. az értékpapirok megszerzését sokkal tágabb mértben tekinti keresk. ügyletnek, mint más közönséges áruk megszerzését. V. ö. fentebb 115. §. Büntetőjogilag is az értékpapirok mint dolgok szerepelnek. Igy nevezetesen lopás és sikkasztás tárgyai lehetnek. V. ö. **C.** 3896/90. (M. Ig. D. bünt. 7., 21. l.)

[14]) Igy már *Savigny* id. m. 66. §., de nem következetesen, mert ennek daczára a papirt csak bizonyitási eszköznek tekinti (69. §.). Ujabban különösen *Goldschmidt* mutatta ki, hogy a tulajdonos tekintendő hitelezőnek (tulajdoni elmélet) s ez kifejezett törvényhozási elismerést is nyert a német polg. t. által (793., 797. §§.). Vannak azonban, a kik a birtokost, a birlalót vagy legalább a jóhiszemü birtokost *(Grünhut)* tekintik hitelezőnek. Ámde a jóhiszemü birtokos (a forgatható és bemutatóra szóló papiroknál) tulajdonos is (l. alább 136. §.), a roszhiszemü birtokost pedig, pl. a tolvajt, annál kevésbbé lehet jogositottnak tekinteni, mert tőle a papir s ezzel együtt a követelés elperelhető. Ha ő a hitelező, hogyan kényszerithető arra, hogy a papirt, mely nélkül a követelést sem érvényesitheti, kiadja? Ugyanaz áll a birlalóra nézve is. A birlalót tekinti hitelezőnek különösen a váltónál *Plósz* (id. m. 326. s k. l.), daczára hogy a Váltó T. kifejezetten tulajdonosról beszél a 15., 36., 68., 77—79. §§-ban. Azonban a váltóadós szerinte is csak a váltó visszaadása fejében igéri a fizetést, már pedig ez a váltó fölötti rendelkezési jogot feltételezi, annyival inkább, mert az adós a visszaadást a végből követelheti, hogy a váltót megtarthassa, fölötte rendelkezhessék, azt megsemmisithesse, a mi jogilag ki van zárva, ha a váltó nem a hiteleződé, mert a tulajdonos azt a fizető adóstól visszakövetelheti. Innen van épen s nem csupán a roszhiszemüség érvényesithetésének folyománya, mint *Plósz* mondja, hogy a V. T. 80. §-ára nemcsak a volt tulajdonos, hanem a váltóadós is hivatkozhatik s annak alapján a fizetést megtagadhatja. Egyébiránt

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

papirhoz való jog tehát összevágó.[15]) Más kérdés a hitelezői minőség igazolása *(legitimatio).*[16]) Erre a papir tulajdonának igazolása részint nem elégséges, részint nem szükséges. Némely értékpapiroknál a hitelező határozott megjelölése is követeltetik,[17]) más papiroknál pedig a jog érvényesitése a puszta birlalás *(detentio)* alapján történhetik;[18])

2. a követelés átruházása nem lehetséges a papir átruházása, átadása nélkül,[19]) s megforditva a papir átruházása, átadása a követelés átruházását is magában foglalja. A mely papiroknál azonban a tulajdonon felül még a hitelező megjelölése követeltetik, az átruházáshoz a papir átadásán kivül rendszerint még külön átruházási nyilatkozat szükséges;[20]) mig ha a jog igazolására a puszta birlalás elégséges, a követelés átruházásához sem kell több, mint a birlalás végetti átadás. E mellett figyelembe veendő, hogy valamint más ingó dolgok, ugy az értékpapirok sem jutnak mindig csak átadás által valakinek tulajdonába, minél fogva a bennük tartalmazott követelés megszerzése sem tételez fel szükségképen átruházást (eredeti szerzés-módok, örökösödés); hogy továbbá épen azért, mert a követelés a papirban meg van

---

a jogérzetnek is bizonyára jobban felel meg, ha a tolvajt, a sikkasztót stb. hitelezőnek sem tekintjük! V. ö. *Szerző* Váltójog 8. §.

[15]) Ez akkor is áll, ha a kiállitó másnak tulajdonát képező papirt használt. A nyilatkozat rávezetése által ő annak épugy tulajdonosává válik, mint ha valaki közönséges ingó dolgot átdolgoz *(specificatio).* V. ö. német p. t. 952. §.

[16]) A kettőt élesen meg kell különböztetni. L. már *Savigny* id. m. 135. s k. l., de különösen *Goldschmidt* Zeitschr. 8. 9. köt. és System 165. l. Valamint közönséges ingó dolgoknál elégséges pl. a jogszerü birtok kimutatása a tulajdoni jog érvényesitésére *(publiciana in rem actio)* s azért még sem lehet mondani, hogy a birtokos, mint ilyen, tulajdonos: azonképen a követelést is lehet érvényesiteni a hitelezői minőség oly igazolása alapján, melyből nem okvetlenül bizonyos, hogy az illető csakugyan a hitelező. A hitelezőnek és az adósnak egyenlően érdekében állhat, hogy a jogosultság kimutatása lehetőleg megkönnyittessék.

[17]) Igy a recta- és a forgatható papiroknál. L. alább 131., 132. §§.

[18]) Igy a bemutatóra szóló papiroknál. L. alább 133. §.

[19]) Ugyanaz áll különösen az elzálogositásra nézve is. V. ö. alább 137. §. Még a végrehajtási zálogjog megszerzéséhez is rendszerint a papir birtokbavétele szükséges. 1881: LX. tcz. 80. §.

[20]) Nem okvetlenül. Igy pl. a forgatható papirok átruházása üres forgatmány esetén épugy puszta átadás által történhetik, mint a bemutatóra szóló papirok átruházása.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

testesitve s a papir tulajdona által szereztetik meg, a követelésátruházás közönséges elvei rendszerint nem nyernek alkalmazást;[21])

3. mindaddig, mig a papir létezik, a követelés is fennállónak vétetik;[22]) a miből következik, hogy az adós csak a papir felmutatása és visszaadása mellett van kötelezve teljesiteni;[23]) sőt oly értelemben, hogy fizetési kötelezettsége alól szabaduljon, a papir visszaadása nélkül arra rendszerint jogositva sincs;[24])

4. a papir elveszte, megsemmisitése a követelés elvesztét, megsemmisülését is eredményezi. A papirra vonatkozó tulajdoni kereset *(rei vindicatio)* azonban a követelés visszaszerzésére is irányul, külön kérdés lévén, vajjon a volt tulajdonos, illetve hitelező, a birtokos ellen csakugyan felléphet-e? (l. alább 136. §.). A tételes törvényhozások továbbá a papir elveszte vagy megsemmisülése esetében a követelésnek a volt tulajdonos személyében való fentartására még bizonyos segitséget hoztak be, igy nevezetesen az értékpapirok birói megsemmisitését, melynek folytán a követelés kivételesen a papir nélkül is érvényesithető (l. alább 134. §.).

IV. A szoros kapcsolat, mely az értékpapiroknál a papir és a követelés között létezik, még nem magyarázza meg azt, hogy mi az értékpapiroknál a követelésnek, illetve kötelezettségnek,

---

[21]) Igy általában a forgatható és bemutatóra szóló papiroknál. Csak a rectapapirok átruházásánál tartattak fenn a közönséges kötelmi jogi elvek, ámbár a papirtulajdon átmenete ezeknél is követeltetik.

[22]) Még az elévülés sem tesz elvileg kivételt, mert ez csak kifogást ad, s ha a papir annak daczára kifizettetik, a fizetett összeg vissza nem követelhető.

[23]) Előbb tehát nem esik késedelembe s nem is tartozik késedelmi kamatot fizetni, még ha a papirban határozott lejárati nap van is kitéve. Ezen alapul részben a K. T. 324. §. kivétele is a forgatható és bemutatóra szóló papirok fizetési helyére nézve (l. alább 145. §.).

[24]) Többnyire ugyan csak arról van szó, hogy az adós a papir visszaadása nélkül fizetni nem tartozik. Igy Váltó T. 39. §., K. T. 296., 419., 444. §§. Ha azonban a papir visszaadása nélkül fizet, a kellően igazolt birtokosnak, a ki a fizetést nem vette fel s a követelést a papirral együtt mint fennállót szerezte meg, ujból köteles fizetni, vele szemben az előzőnek teljesitett fizetés alapján kifogást nem tehet. Igy van ez általában a bemutatóra szóló és forgatható papiroknál, különösen pedig a váltónál is. V. ö. *Szerző* id. m. 83. §. III. Másként a rectapapiroknál, melyeknél az adós ugyanazon kifogásokkal élhet az engedményes, mint az engedményező ellen. L. alább 131. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tulajdonképeni jogi alapja? miből származik voltaképen a követelés, illetve a tartozás? Az a tény egymagában véve, hogy jog és kötelezettség a papirban meg van testesitve, csak annyit jelent, hogy a papir lényeges feltétele és külső hordozója a követelésnek, de a követelés jogalapját, forrását nem határozza meg.[25]) Ezt tehát külön kell meghatároznunk, mi végből vizsgálnunk kell ama folyamatnak egyes mozzanatait, melyekben az értékpapirok alkotása és hatályba léptetése történik.

Három ily mozzanatot különböztethetünk meg: 1. egy okot *(causa)*, melynek folytán az értékpapir kiállittatik, s mely a legkülönbözőbb lehet: kölcsön és hitelezés általában, társasszerződés, fuvarozási ügylet, ajándékozás stb.; 2. magának az értékpapirnak, okiratnak kiállitását, mi alatt az adós kötelezési nyilatkozatának, teljesitési igéretének papirra vezetését értjük; 3. a kiállitott értékpapirnak az adós kezéből való kimenetét. Melyike ezen mozzanatoknak már most az, a mely a követelés és tartozás tulajdonképeni alapja? A papir kiállitását megelőző, annak okát képező ügylet? Ez lehetetlen, mert az értékpapir kiállitása magában foglalja épen azt, hogy a mi a kiállitást megelőzi, az nem az értékpapirban foglalt követelés forrása. A követelés és a alapul fekvő viszony között fekszik épen az értékpapir kiállitása s csakis ez, nem pedig maga a követelés közvetlen okozatja az alapul fekvő viszonynak.[26]) Ezt még akkor is fel kell venni, ha az alapul fekvő viszony magában az értékpapirban ki van tüntetve s az abban foglalt követelés az alapul fekvő viszonytól nem független, azaz ha a követelés érvényesitésénél az alapul fekvő viszonyra vissza kell menni; annál kevésbbé lehet az alapul fekvő viszonyt az értékpapirban foglalt követelés jogalapjául elismerni akkor, ha ama viszony a papirban megemlitve nincs, illetve az abban foglalt követelés az alapul fekvő viszonytól teljesen füg-

---

[25]) Ez okból nem tekinthető a váltójogban teljesen betetőzött elméletnek *Liebe* u. n. formáltény elmélete *(Theorie des Formalactes)*, a mely szerint a váltókötelezettség a formán alapul. V. ö *Szerző* Váltójog 7. §. 22. jegyz.

[26]) Másként pl. a régi váltóelmélet, mely Franciaországban még ma is uralkodó s mely szerint a váltóbeli jogok és kötelezettségek alapja nem maga a papir, hanem az ennek kiállitására vonatkozó megelőző szerződés, a mely nálunk csak mint *pactum de cambiando* van elismerve, s rendszerint a váltókibocsátás okát képező ügylet (kölcsön, vétel stb.) járuléka. V. ö. *Szerző* id. m. 5. és 7. §§.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

getlen, ugy hogy arra a követelés érvényesitésénél visszamenni nem kell (l. a köv. §-t). — De az értékpapirban foglalt követelés jogalapját a papirnak az adós kezéből való kimenetében sem szabad keresni. Kétségtelen ugyan, hogy addig, mig a papir az adós kezében van, a követelés nem hatályos, mert az adós önmaga ellen a követelést nem érvényesitheti. A papirnak okvetlenül ki kell mennie az adós birtokából s másnak tulajdonába jutnia; de e kimenet mégis csak másodrangu tény, mely mint ilyen a követelés jogalapja annál kevésbbé lehet, mert a papiron kivül fekszik, magából a papirból tehát meg nem birálható. Helytelen különösen a papirnak a kiállitó és hitelező közti átadását és átvételét *(traditio)* mint szerződést a követelés jogalapjául tekinteni;[27]) de még az sem felel meg az értékpapirok természetének, ha a kötelezettség keletkezéséhez a papirnak a kiállitó által bár

---

[27]) U. n. szerződési elmélet. Főképviselői *Thöl* és *Goldschmidt*, bár egymás közt nagy eltérésekkel, különösen a hitelezőség viszonyára nézve a papirtulajdonhoz és a jogutódlás tekintetében. Németországon kivül más elmélet nem is igen jön kérdésbe. V. ö. *Wahl* id. m. I. 199. s k. l., a ki egyedül foglalkozik behatóan a különböző elméletekkel. Ellene szól különösen: *a)* hogy a kötelezettség gyökerét a papiron kivül helyezi; *b)* hogy oly személyekkel vesz fel akaratmegegyezést, a kiket a kiállitó nemcsak nem ismer, de szerződő felek gyanánt elfogadni nem is akar; *c)* hogy a kiállitó a papirban kifejezett adóssági igéretet sem az első, sem a későbbi szerző irányában vissza nem vonhatja, mihelyt a papir az ő birtokából kiment; *d)* hogy a papir átadása oly személy kezéhez is történhetik, a ki szerződést egyáltalában nem köthet, pl. gyermek vagy elmebeteg kezéhez; *e)* hogy a forgalom érdekeinek vagy egyáltalában nem, vagy csak mesterkélt módon tesz eleget. A forgalom érdeke megköveteli, hogy a ki értékpapirt szerez, egyebet mint a kiállitó tulajdonságait és a papir tartalmát vizsgálni ne kényszerittessék. Ezzel ellentétben állana, ha a megszerző az átadás megtörténtét bizonyitani tartoznék, pedig ha az átadás a kötelezettség tulajdonképeni alapja, akkor azt meg kellene követelni. A szerződési elmélet e következményt csak azzal zárhatja ki, hogy átadási vélelmet vesz fel. De ez sem elégiti ki a forgalom érdekeit, mert habár a papirbirtokos szabadul is a bizonyitási kötelezettség alól, a kiállitó mégis az átadás igazolt hiánya folytán felmentetik és pedig a jóhiszemü szerzővel szemben is. Ez nemcsak igazságtalan, mert a ki a papir forgalomba jutásának okozója, bizonyára vétkesebb mint az, a ki megbizik abban, hogy a papir rendes uton jutott forgalomba; hanem következetlen is, mert ha harmadik jóhiszemü szerző a papir korábbi tulajdonosával szemben védetik (l. alább 136. §.), akkor a rátió azonossága megköveteli, hogy őt megvédjük az eredeti papirtulajdonos, vagyis a kiállitó ellen is.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

egyoldaluan eszközölt kiadása *(emissio)* kivántatik.[28]) A hitelezőség a papir tulajdonához lévén kötve, az adós kötelezve lesz, mihelyt a papir másnak tulajdonába jut, ez pedig az adós tudta és akarata nélkül is történhetik.[29]) Ilyképen nem marad más hátra, mint a követelés jogalapját egyedül a papir kiállitásában, az adósnak a papirban kifejezett igéretében keresni, a mi annyival helyesebb, mert teljes összhangzásban áll azzal, hogy a követelés a papirban meg van testesitve. Az adós tehát egyszerüen azon az alapon van kötelezve, mert a papirt kiállitotta; az ő egyoldalu cselekvénye, melylyel a papirt kiállitotta, mondhatni teremtette (creálta), az ő egyoldalu igérete, melyet a papirra vezetett, a tulajdonképeni ok, melyben az ő kötelezettsége gyökerezik.[30]) A mi erre következik: a papir kimenete s tulajdonának

[28]) U. n. kiadási elmélet *(Emissionstheorie)*. Igy különösen *Stobbe* id. m. és *Unger* Z. f. d. Privat- u. öff. R. I. 372. l. (előbb a szerződési elmélet mellett, l. Inhaberp. 69., 102. l.). A különbség a szerződési elmélettől gyakorlatilag csekély, mert oly kiadás, mely nem egyuttal szerződéses átadás, illetve átvétel (pl. *derelictio*, gyermek vagy elmebeteg kezéhez való átadás) ritkán fog előfordulni. Abban is megegyezik a szerződési elmélettel, hogy a kiadásra nézve vélelmet vesz fel s hogy a kiadás hiányának bebizonyitását harmadik jóhiszemü szerző ellen szintén megengedi. E részben tehát ugyanazon kifogások alá esik. A mennyiben azonban ezen elmélet szerint a kiállitó viszonya a későbbi papirbirtokosokhoz könnyebben magyarázható, a kiállitó, illetve jogutódai akkor is kötelezve vannak, ha a kiállitó a papir elküldése után, de annak megérkezte előtt meghal, az átvétel előtt szerződésképtelenné válik s a csődnyitás előtt kiadott, de csak a csődnyitás után átvett papir a csődtömeg ellen érvényesithető: elfogadhatóbb mint a szerződési elmélet.

[29]) Igy nevezetesen harmadik jóhiszemü megszerző részéről a K. T. 299., 300. §§. és a Váltó T. 80. §-a értelmében. L. alább 136. §. A kiállitó tehát a tulajdonos-hitelező irányában kötelezve lesz akkor is, ha a kiállitott papir elveszés, lopás, sikkasztás által jutott forgalomba. L. ez értelemben **C.** 995/84. (D. Uj f. 12., 136. l.), 296/85. (U. o. 297. l.), 2149/84. (M. 122. l.) A német polg. t. 794. §. ezt kifejezetten megállapitja, miután a német bir. ker. főtvsz. is e mellett nyilatkozott (l. Entsch. 17. köt. 152. l.). Hasonló állásponton az angol-amerikai gyakorlat, mig a párisi semmitőszék ellenkező értelemben határozott. V. ö. különösen *Wahl* id. m. I. 272—281. l.

[30]) Ez a tiszta egyoldalu irásbeli igéret vagy creatio elmélete *(Creationstheorie)*, melynek kezdeményezője *Einert*, főképviselője *Kuntze* s egyik legbefolyásosabb követője *Siegel*, a ki azt annyiban legtisztábban fejtette ki, hogy a papir megszerzőjénél minden hitelezői akarattól eltekint, holott *Kuntze* arra sulyt helyez. E különbség azonban nem sokat jelent, mert bármennyire tekintjük a hitelezői minőséget megalapitottnak a birtokbavétel ténye által, a követelést gyakorolni hitelezői akarat nélkül

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

megszerzése csak a követelés hatályba lépte végett szükséges, de nem annak szülő oka. Épen azért teljesen közömbös, hogy miképen történik? Igaz ugyan, hogy ha a kiállitó kötelezve lesz, habár a papir akarata ellenére jön forgalomba: akkor ez alapjában véve ugyanannyi, mint hogy akarata ellenére köteleztetik. Azonban az értékpapirok kiválóan forgalomra lévén szánva, a jóhiszemü papirszerzők biztonsága érdekében, a kiknek nincs módjukban s a kiktől nem követelhető, hogy a kibocsátás körülményei iránt tájékozást szerezzenek, a kiállitó belső kötelezési akarata *(animus obligandi)* sem a papir kimeneténél, sem a papir kiállitásánál nem jöhet tekintetbe.[31]) Maga az a tény, hogy a papir, illetve az abban foglalt nyilatkozat tőle származott,[32]) elégséges annak felvételére, hogy azt s azzal együtt az abban kifejezett kötelezettséget valóban akarta.[33]) A kiállitó az akarat hiányát

---

még sem lehetséges. Legujabban különösen *Grünhut* fejtette ki a váltóra nézve alaposan az egyoldalu igéret elméletét (id. h.), mig nálunk ugyancsak a váltóra nézve *Plósz* is elfogadta, az 1. kiadásban még a kiadás szükségességének felvételével, a későbbi kiadásokban szintén ennek mellőzésével.

[31]) Az egyoldalu igéret elméletének hivei is többnyire az adós kötelezési akaratából indulnak ki. V. ö. különösen *Kuntze* Lehre von den Inhaberpapieren 331—334. l., a hol a kérdés tüzetesen tárgyaltatik. Ellenk. a váltóra nézve *Grünhut* id. h. 304. s k. l. s már előbb nálunk *Plósz* id. m. 149. s k. l., a ki mélyen hatolt be a váltói akarat problemájába. Az akarat kérdése különben a jogügyleteknél általában vita tárgya lévén (l. nálunk *Farkas L.* Tanulmányok a magánjog dogmatikájából. A jogügylet. Jogtud. Közl. 1883. és külön Bpest 1884., a ki a belső kötelezési akarat védelmére kél és *Schwarz G.* Az akarat a szerződésben. Magy. Igazs. 37. köt., a ki azt a nyilatkozattal szemben közömbösnek tekinti), az értékpapiroknál, a melyeknél a forgalmi érdek fokozottan lép előtérbe, épen nincs ok a belső kötelezési akarat szükségességének mellőzésétől visszariadni. Még *Unger* szerint is, a ki pedig elvileg a belső akaratot époly lényegesnek tekinti, mint annak kinyilvánitását, az értékpapiroknál az ügylet érvényes, ha nem is felel meg a belső akaratnak. V. ö. Handeln auf eigene Gefahr. 2. kiad. Jena, 1893. 128. lap.

[32]) Ezt is csak oly értelemben kell venni, mint a hogy a »kiállitás« értetik. Elég t. i. ha az aláirás származik tőle, habár a szöveget más irta s habár azt nem is fogta fel (v. ö. a váltóra nézve **C.** 131/82. D. Uj f. 5., 266. l.). Sőt az sem szükséges, hogy a szöveg az aláiráskor már meglegyen, feltéve, hogy az aláiró a bekövetkezendő kitöltés tudatában irta alá a papirt. A kitöltés körüli visszaélés azonban harmadik jóhiszemü személyek irányában az ő terhére megy (Váltó T. 93. §.), hacsak egészen más nyilatkozat nem iratik, pl. meghatalmazás helyett váltó.

[33]) A kiállitó tehát csak akkor nem lesz kötelezve, ha a nyilatkozat

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

csak az ellen érvényesitheti, a ki arról tudomással birt vagy közönséges figyelem mellett birhatott s a ki épen azért a papir tulajdonát nem szerezte meg.

130. §.
Az értékpapirok nemei.

Az értékpapirok különbözőképen osztályozhatók. A fontosabb megkülönböztetések a következők:

1. A követelés tárgyát tekintve, az értékpapirok vagy pénzpapirok, melyeknél t. i. a szolgáltatás bizonyos pénzösszegben áll,[1]) vagy más szolgáltatásra, nevezetesen áruk átadására irányuló papirok, mely utóbbiak árupapiroknak neveztetnek.[2]) A pénzpapirok ismét vagy kamatozók, vagy nem kamatozók.[3]) A kamatkövetelési jog többnyire az értékpapir mellett külön kiadott kamatszelvényekben van megtestesitve, melyek a papirhoz mellékelt szelvényivből kivágatnak s ezen elválasztás után mint egészen önálló értékpapirok szerepelnek.[4]) Ha a kiadott

---

nem az ő, hanem másnak a ténye, pl. ha az aláirás hamis, vagy a papir tartalma meg lett hamisitva, vagy ha az aláirásra fizikailag kényszerittetett, mely utóbbi esetben ő csak mint a kényszerítő eszköze szerepelt. Ellenben tévedés, csalás, az akarat komolyságának hiánya (tréfából aláirt váltó) és hasonlók, nem zárják ki a kötelezettséget. Az aláiró alatt azonban minden esetre csak oly személy értendő, a ki magát általában vagy az illető faju papirból (pl. váltó) lekötelezni képes. Kiskoru, elmebeteg aláirása nem kötelez. — Egészben véve ugyanarra az eredményre jut a váltóra nézve *Plósz* is (id. h.). Részünkről azonban még arra sem helyezünk sulyt, hogy a kiállitó a nyilatkozatot mint specificus kötelezési formát akarta légyen, a mint azt *Plósz* követeli. V. ö. *Szerző* Váltójog 8. §. 30. jegyz.

[1]) Pl. bankjegyek, részvények, államadóssági papirok, elsőbbségi kötvények, váltók, pénzre szóló utalványok és kötelezőjegyek, biztositási kötvények, hajókölcsönlevelek, takarékpénztári könyvek, sorsjegyek stb.

[2]) Ilyenek az áruutalványok és kötelezőjegyek, a hajóselismervények, rakjegyek és közraktári jegyek. Más szolgáltatásra irányulnak pl. a vasuti menetjegyek, szinházi belépti jegyek stb.

[3]) Igy pl. a bankjegyek, váltók és rendszerint a részvények, sorsjegyek, utalványok és kötelezőjegyek nem kamatozók. Az államadóssági papirok rendszerint kamatozók. A részvényeknél azonban a kamatot az osztalék, a sorsjegyeknél a nyeremények pótolják, váltóknál és utalványoknál pedig a kamat előre levonatik. — Külön állást foglalnak el a járadékpapirok *(renték)*, melyekben az adós (állam) csak bizonyos évi járadékot igér, a tőke visszafizetésére ellenben nincs kötelezve.

[4]) A kamatszelvény önállósága ugy dologjogi, mint kötelmi jogi tekin-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szelvényivből minden szelvény lejárt, a szelvényivhez csatolt u. n. szelvényutalvány *(talon)* alapján uj szelvényiv adatik ki.[5]) Az árupapiroknál fontos különbség, vajjon az árut dologjogilag helyettesitik-e vagy nem? Némely árupapirok nemcsak követelési jogot adnak az árura, hanem az arra vonatkozó dologi és hasonló jogok (birtok, tulajdon, zálog stb.) megszerzésére is szolgálnak, ugy hogy a papir átadása magának az árunak átadását pótolja. Más árupapirok ellenben csupán követelési jogot adnak, épugy mint a pénzpapirok.[6])

---

tetben mutatkozik. A kamatszelvény külön ruházható át, ugy hogy abból más lesz tulajdonos és hitelező, zálogbirtokos stb. mint a főpapirra nézve, s az utóbbinak birói megsemmisitése a szelvényre nem terjed ki (l. alább 134. §.). A kamatszelvény folytán továbbá a kamatkövetelés megszünik mellékkövetelés lenni, ugy hogy az adós azt beváltani akkor is tartozik, ha a főkövetelés érvénytelen, vagy előbb járt le s oly kifogások, melyek a főpapirból származnak, a kamatszelvény birtokosa ellen, a mennyiben a szelvény szövege a főpapirból ki nem egészitendő, nem támaszthatók. Más kérdés, vajjon az adós a főpapir birtokosa ellen érvényesitheti-e a kamatszelvényekre tartozatlanul tett, vagy a főpapir esedékessége után esedékessé váló szelvényekre teendő fizetéseket? Erre elvileg igenlőleg lehet felelni, az adós tehát levonásba hozhatja azoknak a még le nem járt szelvényeknek értékét, melyek a főpapir beváltásakor vissza nem adatnak. — A kamatszelvényekhez hasonló osztalékszelvényekről l. fentebb 82. §.

[5]) A szelvényutalvány nem tekinthető oly önállónak mint a szelvény. Az adós a szelvényivet a papirtulajdonosnak akkor is kiszolgáltathatja, ha a szelvényutalványnyal más jelentkezik. Ha azonban az utóbbinak a szelvényivet már átadta, a később jelentkező papirtulajdonosnak nem felelős.

[6]) Az előbbi categóriába tartozik különösen a hajóselismervény, a rakjegy és a közraktári jegy (l. ezekről közelebbről alább 132., 173., 180. §§.), a melyeknél a helyettesitési functió azon mértékben fejlődött ki és ismertetett el, a mely mértékben az áruforgalom gyorsabb és a papirban kifejezett követelési jog a hitel megszilárdulása folytán biztosabb lett, ugy hogy a követelés utján való közvetett rendelkezés egyenlő értéküvé vált, mint a birtokbavétel általi közvetlen rendelkezés. V. ö. *Endemann* D. Hr. 78. §. és Handb. I. 36. l. A mi e helyettesités jogi magyarázatát illeti, az nagy viták tárgya. Sokan azt jelképes *(symbolicus)* átadásra vezetik vissza (v. ö. *Tervezet* ind. 377. l., osztr. p. t. 427. §.), mások másként magyarázzák. Leghelyesebb magyarázat azonban az, hogy valamint a hajós, fuvarozó, közraktár a mindenkori papirbirtokos iránt kötelezve van a dolgok kiszolgáltatására, ugy a mindenkori papirbirtokos nevében birlal is, s valamint a papirtulajdonos kötelmi jogi tekintetben nem elődjének utódja, hanem eredeti hitelező (l. alább 132. §.): ugy dologjogilag is a papirbirtokos eredeti árubirtokos, a ki az árut nem elődjének átadása folytán, hanem azért szerzi,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

2. Az alak jelentősége szempontjából megkülönböztetendők oly értékpapirok, a melyek a bennük kifejezett ügylet érvényességi feltételét képezik, ugy hogy más alakban az ügylet nem is jöhet létre *(constitutiv* értékpapirok); és oly értékpapirok, a melyek az ügylet létrejöttéhez nem okvetlenül szükségesek, ugy hogy azoknak használata az illető ügyletnél a felek akaratától függ.[7]) E mellett még külön kérdés, hogy mennyire függ a követelés közelebbi tartalma a papir szövegétől, vajjon az kizárólag csak az utóbbi által határoztatik-e meg,[8]) avagy pedig a papiron kivüli nyilatkozatok is tekintetbe veendők? Erre azonban általános elvi feleletet adni nem lehet, hanem az értékpapirok egyes fajaira nézve külön vizsgálandó a viszony, melyben a papir a követeléshez áll.[9])

---

mert a hajós stb. azt a papir megszerzésének időpontjától fogva az ő nevében birlalja. V. ö. különösen *Goldschmidt* id. m. 1. kiad. 718. s k. l.

[7]) A legtöbb értékpapir nem érvényességi feltétele az ügyletnek, mire nézve elég a kölcsönről kiállitott papirokra utalni, a melyek pedig a legnagyobb számban vannak (államkötvények, járadékok, záloglevelek, elsőbbségi kötvények stb.). Az első categóriába csak a váltó, a részvény, a közraktári jegy és a hajókölcsönlevél tartozik. A keresk. utalvány csak annyiban, a mennyiben általában értékpapir, mert nem mindig az; a biztositási kötvény csak annyiban, a mennyiben a biztositási ügylet megkötése más irásbeli alakban nem történik.

[8]) Irásbeli, *litteralis, scriptur-obligatio.*

[9]) És pedig kettős irányban: 1. mennyiben hivatkozhatik az adós, 2. mennyiben a hitelező a papiron kivüli tényekre? Rendesen csak az előbbire gondolnak s azt is csak abban az értelemben, hogy az adós nem tehet oly kifogást, mely a papir szövegével ellentétben áll, hogy tehát a papir szövege vele szemben feltétlenül irányadó — a mi azonban csak harmadik jóhiszemü személyekkel szemben áll (l. alább 132. §.). Ellenben arra az esetre, hogy mennyiben lehet és kell a papir szövegét más tényekkel kiegésziteni, valamint arra, vajjon hivatkozhatik-e a hitelező a maga javára az adósnak a papiron kivül tett ellentétes nyilatkozatára? kevésbbé gondolnak. Pedig igazi irásbeli obligatió csak akkor létezik, ha ugy a hitelező mint az adós egyedül azt érvényesitheti, a mi a papirban ki van fejezve. Ilyen azonban jóformán csakis a váltó (v. ö. *Plósz* id. m. 90., 150. l., és *Szerző* Váltójog 1., 3. §§.), mig más értékpapiroknál a papiron kivüli tények általi kiegészités kisebb-nagyobb mértékben elkerülhetetlen. Gondoljunk pl. a részvényekre és osztalékszelvényekre, melyeknél a részvényesi jogok csak az alapszabályokból és közgyülési határozatokból állapithatók meg; továbbá a kamatszelvényekre, melyek a főpapirból egészitendők ki, némely sorsjegyekre, melyek sem a huzás napját, sem a nyeremények számát és nagy-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

3. Az adós nyilatkozatának módját tekintve megkülönböztetendők oly értékpapirok, melyek egyenes fizetési igéretet tartalmaznak s olyanok, melyek a megbizás alakjával birnak.[10])

4. Az igért teljesités továbbá vagy egészen egyoldalu és feltétlen, vagy pedig viszontszolgáltatástól, visszatehertől van feltételezve olyképen, hogy az adós csak a hitelező által történt viszontszolgálat teljesitése folytán tartozik teljesiteni.[11]) A teljesitési igéret e mellett vagy az azt megelőző ügylettől, jogczimtől, elvontan és függetlenül, vagy ezen jogczimre való vonatkozással tétetik.[12])

---

ságát nem fejezik ki, a takarékpénztári könyvekre és pénztárjegyekre, melyeknek kamatlába változhatik stb. stb.

[10]) Megbizás formájával birnak különösen az idegen váltó és az utalvány.

[11]) A megkülönböztetés különösen az utalványok és kötelezőjegyek hátirat utját való átruházására nézve bir jelentőséggel. V. ö. alább 132. §.

[12]) Elvont kötelmet tartalmazó papirok pl. a váltó, a bankjegy, esetleg a keresk. utalvány és kötelezőjegy (l. alább 135. §.) stb. Jogczimes papirok a hajóselismervények, rakjegyek, közraktári jegyek, biztositási kötvények, kölcsönkötvények, takarékpénztári könyvek (l. **C.** 2429/95. D. III. f. 2., 51. l., mely miként adóslevelek alapján telekkönyvi előjegyzést is adott) stb. Előbbieknél a követelés egyedül a papirban tartalmazott igéret alapján érvényesithető, utóbbiaknál ellenben a követelés nem alapitható egyedül a papirban kifejezett igéretre, hanem azt csak az alapul fekvő jogczim alapján lehet érvényesiteni. A papir nélkül ugyan ez esetben sincs követelés, mert különben nem beszélhetnénk értékpapirról, de nem a papirban megtestesitett igéret *in abstracto*, hanem az alapul fekvő jogczim értelmében tett igéret az, a mely kötelez. Valamint azonban a közönséges adóslevél, ugy az értékpapir is a benne kifejezett jogczim bizonyitékául szolgál; a hitelező tehát külön bizonyitékot époly kevéssé tartozik előterjeszteni, mint az elvont igéretü papiroknál, hanem az adós feladata kimutatni, hogy a jogczim tényleg hiányzik vagy hibás. Csak ha a papir jogczimet nem fejez ki s ennek daczára sem tartalmaz elvont kötelezettséget: van a hitelező arra kényszeritve, hogy a jogczimet külön kimutassa. Minthogy azonban a közönséges adóslevélről is elismertetik, hogy a jogczim nélkül érvényesithető (l. fentebb 127. §. 3. j.), az értékpapiroknál sem szabad a jogczim kimutatását követelni, ha azt nem tartalmazzák. Abból, hogy a törvény a keresk. utalványnál (l. alább 135. §.) külön kimondja, hogy a jogczimet nem kell kitenni, nem szabad *a contrario* arra következtetni, hogy minden más papirnál a jogczim kitétele szükséges. — Megjegyzendő még, hogy az adós az elvont igéretet tartalmazó papiroknál sincs ugyan teljesen megfosztva attól, hogy az alapul fekvő viszony alapján kifogást tegyen. Mindazonáltal az ő helyzete lényegesen különbözik attól, melyet jogczimes kötelezettségnél foglal el. Mert mig utóbbinál mindennemü kifogást tehet, mely egy-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

5. Az adós személyét tekintve megkülönböztetendők: állampapirok, melyek t. i. az állam által adatnak ki,[13]) törvényhatósági és községi papirok, melyek törvényhatóságok vagy községek által, és magánpapirok, melyek magántestületek és természetes személyek által bocsáttatnak ki.[14])

6. Jogilag legfontosabb végre az a megkülönböztetés, mely a hitelező személyének meghatározása szempontjából, illetve a papir átruházására való tekintettel teendő. E szempontból megkülönböztetendők: *a)* rectapapirok, *b)* rendeleti vagy forgatható papirok és *c)* bemutatóra szóló papirok. Ezeknek fogalmát és az azokból eredő jogviszonyokat a következőkben fogjuk meghatározni.

131. §.

A rectapapirok.

I. Rectapapirok alatt azokat az értékpapirokat értjük, melyeknél a hitelező határozottan és olyképen neveztetik meg, hogy az adós közvetlen jogviszonyba épen csak a megnevezett hitelezővel lép. Rendszerint minden értékpapir,[1]) melyben a hite-

általában az alapul fekvő ügyletből kinálkozik: addig az elvont kötelezettség reá nézve is az, nem áll tehát jogában, hogy annak egyszerüen az alapul fekvő ügyletet substituálja. Ha ezt tehetné, akkor az elvont kötelem jelentősége csak a bizonyitási teher átháritásában állana, de valósággal elvont kötelem nem volna. Ha tehát az adós az alapul fekvő viszony alapján kifogást tehet is, az csakis oly értelemben használható, hogy hiányzik ama feltevés, mely mellett az igéret tétetett, s hogy ennélfogva maga az igéret is megdől, mire nézve a jogtalan gazdagodás (tartozatlan fizetés, *condictio ob causam datorum* stb.) szabályai mérvadók. V. ö. *Windscheid* id. m. II. 548., 576. s k. l. és *Szerző* Váltójog 82. §. IV.

[13]) Ezek igen különbözők: adóssági kötvények és járadéklevelek, sorsjegyek, kamatozó pénztárutalványok stb. — Az állampapirok külön megemlitését l. a K. T. 258. §. 3. pontjában. V. ö. fentebb 115. §.

[14]) Pl. részvények, elsőbbségi kötvények, váltók, utalványok, kötelezőjegyek, hajóselismervények, rakjegyek, közraktári jegyek, hajókölcsönlevelek, biztositási kötvények, magánsorsjegyek stb.

[1]) Vajjon csakugyan az-e s nem közönséges okirat, a melyre az értékpapirokra mint ilyenekre vonatkozó szabályok egyáltalában nem találnak, tehát a rectapapirok fogalma alá sem tartozik: az adott esetben kétséges lehet. A mennyiben törvény nem intézkedik s a papir maga ez iránt határozott kijelentést nem tartalmaz, a közfelfogás, szokás, irányadó. Törvényileg valamely nem forgatható névre szóló okirat értékpapir — tehát

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lező csak nevénél vagy czégénél fogva jelöltetik meg, rectapapir; kivételesen azonban oly papiroknál, melyeknek forgathatósága nincs feltételezve attól, hogy határozottan rendeletre szóljanak (l. a köv. §-t), a hitelező megjelölésén felül a hátirat utjáni átruházás határozott kizárása, megtiltása is szükséges.[1a]) Mint rectapapirok szerepelnek az oly bemutatóra szóló papirok is, melyek lekötés *(vinculatio)* által forgalmon kivül helyeztettek, a meddig e lekötés tart.[2])

II. A rectapapirok lényege az, hogy az adós kötelezettséget közvetlenül csak a megnevezett hitelező irányában vállal. Ez nem jelent ugyan annyit, hogy a követelés egyáltalában másra át nem ruházható; de harmadik személy a hitelező helyébe, ujitás *(delegatio)* esetétől eltekintve, mégis nem léphet ugy, hogy az adós ő irányában közvetlenül és az eredeti hitelező iránti viszonyától függetlenül legyen kötelezve, miként a forgatható és bemutatóra szóló papiroknál. A követelés átruházása csak azt foglalja magában, hogy az az eredeti hitelezőtől különböző személy által érvényesittetik, de a követelés maga teljesen abban az állapotban marad, a melyben az eredeti hitelező személyében jött létre. A miből különösen az következik, hogy az adós az uj hitelezővel szemben is érvényesitheti mindazon kifogásait, melyek őt az eredeti hitelező irányában illetik s e tekintetben teljesen közömbös, vajjon azok magán a papiron, avagy a hitelező és adós egyébkénti viszonyain alapulnak-e? Ennyiben tehát a rectapapirok semmiben sem különböznek más közönséges követeléstől s az átruházásnak most jelzett hatásait tekintve annak módja is ugyanaz, mint a követeléseknél általában, t. i. az e n g e d m é n y.[2a]) Különb-

---

rectapapir — minősége sehol sincs egyenesen elismerve. Csak közvetve a szövegben folytatólag emlitett esetekben.

[1a]) Pl. e szavakkal »nem rendeletre«, »forgatmány nélkül« stb. V. ö. Váltó T. 8. §.

[2]) A l e k ö t é s r e nézve általános szabályok nincsenek. Minden esetre szükséges azonban, hogy az adós, kibocsátó közreműködésével történjék, tekintve, hogy a hitelező az adós helyzetét egyoldaluan nem sulyosbithatja (v. ö. német polg. t. 806. §.), hogy továbbá a lekötés magán a papiron történjék. — Ugyanez áll a lekötés feloldására nézve.

[2a]) Az engedmény azon hatásai is ugyanazok, melyek az engedményező felelősségére vonatkoznak a követelés valódisága és behajthatósága tekintetében. V. ö. takarékpénztári betétkönyv engedményezése esetére: **C.** 883/902. (D. III. f. 24., 13. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ség más közönséges követelésekkel szemben épen csak abban van, hogy a követelés a rectapapirnál is a papirban meg van testesitve, hogy tehát a követelés a papir nélkül és attól függetlenül nem érvényesithető, az adós rendszerint csak a papir felmutatása és kiszolgáltatása alapján van kötelezve fizetni (l. fentebb 129. §.).[3])

III. Miként engedmény esetén általában, ugy rectapapirok engedményezésénél is a fizető adós az engedmény valódiságát és az engedményes személyazonosságát vizsgálni tartozik. Ebben is lényeges különbség van szemben a forgatható és bemutatóra szóló papirokkal. Kivételesen azonban rectapapiroknál is előfordul, hogy az adós a hitelezői minőség valódiságát vizsgálni nem tartozik,[4]) hanem bárkinek fizethet, a ki a papirt bemutatja. Ennyiben az ily rectapapirok a bemutatóra szóló papirokhoz hasonlitanak,[5]) egyéb tekintetben azonban természetük nem változik.[6])

---

[3]) Ugyanazért a rectapapirokra nézve is áll, hogy azoknak elzálogositása csak a papir átadásával együtt történhetik s hogy a birói foglalás is rendszerint csak akkor lehetséges, ha a papir a foglalás alkalmával megtaláltatik. V. ö. 1881 : LX. tcz. 80. §.

[4]) Igy nálunk rendszerint a takarékpénztári betéti könyvecskéknél, feltéve, hogy a betevő határozottan fenn nem tartotta azt, hogy a betét csak neki személyesen, vagy igazolt engedményesének vagy meghatalmazottjának fizettessék ki (v. ö. 1881 : LX. tcz. 89. §.); továbbá a postautalványoknál és gyakran a biztositási kötvényeknél és a részvényeknél.

[5]) Ez okból némelyek nem tökéletes, nem tulajdonképeni vagy sántitó bemutatóra szóló papiroknak nevezik. Gyakran igazolási papiroknak *(Legitimationspapiere)* neveztetnek, azon az alapon, mert a hitelezői minőség igazolását magukban hordják. Ilyenek azonban eredetileg bemutatóra kiállitott papirok is lehetnek (l. alább 133. §.).

[6]) Az adós tehát a bemutató ellen épugy tehet kifogást az eredeti vagy más korábbi hitelező személyéből, mint a megnevezett engedményes ellen; továbbá mindig jogában áll szabályszerü igazolást követelni, holott az igazi bemutatóra szóló papiroknál ezt nem teheti (l. alább 133. §.), vagyis a külön igazolás mellőzése a rectapapiroknál csak az adós, nem egyuttal a hitelező javára történtnek tekintetik. L. kifejezetten német polg. t. 808. §. Ez áll különösen a takarékpénztári betéti könyvecskékre nézve. V. ö. **C.** 357/84. (M. IV. 223. l.), 210/93. (D. Uj f. 35., 275. l.), 1387/93. (U. o. 38., 52. l.), 1499/95. (D. III. f. 4., 136. l.), 22,146/95. (T. É. 95., 11. sz.), 3222/900. (D. III. f. 19., 152. l.) Előbb több esetben a 4. jegyzetben emlitett fentartás hiányában a bemutatóra szóló papirokkal tejlesen egyenlősittettek. Igy **C.** 5678/87. (D. Uj f. 20., 47. l.), 853/92. (U. o. 34., 177. l.) az alapszabályoknak megfelelő intézkedései alapján, melyek azonban nem lettek minden irányban kellően méltatva. Ezzel szemben l. külö-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

132. §.

A rendeleti vagy forgatható papirok.

I. A rendeleti vagy forgatható papirok (ordrepapirok) alatt azokat az értékpapirokat értjük, melyek hátirat, forgatmány által ruházhatók át. Ez rendszerint feltételezi, hogy a forgathatóság a papirban határozottan kifejeztessék, a mi a hitelező megnevezéséhez csatolt e szavakkal: »vagy rendeletére« *(ordre)*, vagy a papirnak egyenesen a megnevezett hitelező rendeletére való állitása által, vagy más hasonló módon történik. Kivételesen azonban ily külön rendeleti záradék nem szükséges s a papir hátirattal akkor is átruházható, ha pusztán névre szól, azaz kivételesen valamely értékpapir *ipso jure* rendeleti vagy forgatható papir, s azt kell külön kifejezni, hogy a papir hátirattal átruházható ne legyen (l. a megelőző §-t). Ilyenek: a váltó,[1]) a részvény, ha névre és nem bemutatóra szól (l. fentebb 84. §.) s a közraktári jegy (l. alább 180. §.). Ellenben csak akkor rendeleti papirok, ha kifejezetten rendeletre szólnak [**K. T. 294., 295. §§.**]:

1. a kereskedelmi utalványok és kötelezőjegyek (l. alább 135. §.), de csak azon további feltétel alatt, hogy visszteher kikötése nélkül állittattak ki;[2])

---

nösen az id. 3222/900. sz. hat., melyben egyuttal kimondva, hogy a takarékpénztár azon joga, hogy tulajdoni igazolás nélkül fizessen, semmit sem változtat a tulajdon kérdésén, a mely ezen jog mellett is a rectapapirnál nem a birtok, hanem a hitelezői megnevezés vélelme alapján állapitandó meg. Nem a megnevezett betevő, hanem a birtokos tartozik tehát vele szemben bizonyitani, hogy a betéti könyvecske, illetve a betett összeg az ő (a birtokos) tulajdonát képezi. V. ö. *Schwarz G.* is Ujabb magánjogi fejtegetések Budapest 1901. 55. s k. l.

[1]) V. ö. Váltó T. 8. és 112. §§. és hozzá *Szerző* id. m. 33. §.

[2]) A K. T. 294. §-ában emlitett az a további feltétel, hogy az utalványnak, illetve kötelezőjegynek pénzfizetés, vagy helyettesithető dolgok vagy értékpapirok szállitására kell vonatkoznia, nem a hátirat utjáni átruházás külön feltétele, mert e nélkül keresk. utalvány, illetve kötelezőjegy egyáltalában nincs. Az utalványra nézve ez a K. T. 291. §-ában külön ki van mondva. De ugyanez áll a kötelezőjegyre nézve is (l. alább 135. §.). — A tulajdonképeni feltétel nem esik a visszteher, viszontszolgáltatás fogalma alá. Feltételhez kötött utalvány vagy kötelezőjegy forgatmány általi átruházása tehát nincs kizárva. Még kevésbbé tekinthető viszontszolgáltatásnak annak kikötése, hogy az adós csak a kötvény visszaadása fejében tartozik

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

2. a tengeri hajóselismervények;[3])
3. a fuvarosok rakjegyei (l. alább 173. §.);
4. a hajókölcsönlevelek (l. fentebb 115. §.);
5. a biztositási kötvények (l. alább 190., 198. §§.).

A felsorolt papirokon kivül más papirok, külön törvényes intézkedés nélkül, kifejezett rendeleti záradék alkalmazása által sem válnak rendeleti papirokká;[4]) az ilyenekre vezetett forgatmány tehát csak engedmény jellegével bir.[5]) A rendeleti papiroknál is azonban a forgatmány általi átruházás nem kötelező, szabad tehát azokat engedmény által is átruházni.[6])

II. A hátirat vagy forgatmány. A váltójogban kifejlődött ezen átruházási módnak[7]) tulajdonképeni jelentősége nem

---

fizetni. Ez az értékpapiroknál külön kikötés nélkül is magától értetődik. L. fentebb 129. §.

[3]) Tengeri hajóselismervény *(Connaissement*, ebből a németben: *Konnossement*, olaszul: *polizza di carico)* tengeri hajós által kiállitott oly papir, melyben a fuvarozás végett feladott áruk átvételét ismeri el s magát azoknak meghatározott helyen leendő kiszolgáltatására kötelezi. A hajóselismervénynyel, melynek a szárazföldi fuvarozásnál az annak mintájára szabályozott rakjegy felel meg, össze nem tévesztendő a hajós által az áruk átvételéről kiállitott ideiglenes elismervény, sem az u. n. *Charte-partie*, mely közvetlenül nem az árukról, hanem a fuvarozási szerződésről és akkor állittatik ki, ha a fuvarozási szerződés az egész hajóra vagy annak bizonyos részére vonatkozik. A nálunk is érvényes franczia *Code de com.* és a legtöbb törvényhozás szerint a hajóselismervény bemutatóra is szólhat. V. ö. közelebbről *Szerző* Törvényjavaslat a tengeri magánjogról 138—149. §§. és hozzá Részletes indokolás 50. s k. l.

[4]) Ez a K. T. 294. §-ból, mely a forgathatóságra nézve külön feltételeket szab, ugyszintén a 295. §. permissiv szövegezéséből eléggé kitünik. V. ö. német K. T. 304. cz. is, mely szerint az egyes német államok külön törvényhozása szerint itélendő meg, vajjon a felsoroltakon kivül más papirok forgatmány által átruházhatók-e?

[5]) V. ö. **C.** 316/84. (D. Uj f. 9., 306. l.) és a rectaváltóra nézve 441/84. (D. Uj f. 10., 153. l.) Fel kell tételezni, hogy a ki az erősebb hatást akarta, a gyengébbet is akarja. Az engedmény kellékei azonban minden esetre meg kell hogy legyenek. Üres forgatmány tehát nem vonható ide.

[6]) V. ö. **L. I.** 89/77. (D. 17., 158. l.) A Váltó T. a forgatmány mellett az engedményt kifejezetten emliti (16. §.).

[7]) A rendeleti záradék ugyan régibb mint a váltó *(Goldschmidt* szerint görög eredetü, l. Zeitschr. f. Rechtsgeschichte 23., 363. l. és Handbuch I. 3. kiad. 56., 390. l.) s a forgatmány is nem a váltón alkalmaztatott először. De annyi bizonyos, hogy a mai értelemben vett forgatmány a váltójogban fejlődött ki. Ennek megfelel, hogy a Váltó T. a K. T.-nek a hát-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

külső alakjában, hanem egyedül sajátos hatásaiban mutatkozik. A hátirat külső alakja nincs is jogilag határozottan megállapitva: minden valamely rendeleti papirra vezetett átruházási nyilatkozat hátirat jellegével bir, hacsak világosan ki nem tünik, hogy engedmény czéloztatott;[8]) sőt az is érvényes hátirat, ha a papir átruházója, az u. n. forgató, ki sem jelöli azt a személyt, a kire a papirt átruházza, az u. n. forgatmányost, hanem pusztán saját nevét vagy czégét vezeti az okirat hátlapjára [K. T. 294. §.].[9]) Ily esetben a forgatmányos nevét is tartalmazó u. n. kitöltött vagy teljes hátirattal ellentétben üres hátiratról beszélünk.[10])

A mi a hátirat sajátos hatásait illeti, azok a következő irányokban mutatkoznak:

1. hogy a forgatmányos nem tekintetik a forgató jogutódjának, hanem mint önálló és eredeti hitelező szerepel. A forgat-

---

iratra, de a rendeleti papirokra vonatkozó egyéb intézkedéseire nézve is forrásul szolgált. Ez okból azt is lehet mondani, hogy a V. T. intézkedései akkor is alkalmazandók, ha és a mennyiben a K. T. a hátirat tekintetében intézkedéseket nem tartalmaz, feltéve, hogy a V. T. valamely intézkedése nem olyan, mely más papirokra való alkalmazást meg nem tűr, illetve olyan, mely a váltónál nem belső okoknál fogva, hanem csak mint tételes singularitás van kimondva.

[8]) A hátiratnak mint ilyennek érvényességéhez, ha átruházási nyilatkozatot tartalmaz, az sem szükséges, hogy a papir hátán álljon, mint az a váltóra nézve ki van mondva. (V. T. 10. §.) V. ö. **B. T.** 3699/78. (D. 28., 261. l.), **C.** 975/95. (D. III. f. 2., 126. l.) a részvényre nézve. A kifejezés: »hátirat« nem mérvadó.

[9]) Külön kimondva a részvényekre nézve K. T. 173. §. L. fent. 84. §.

[10]) Hogy az üres hátirat egyenlő hatályu a teljes hátirattal, az csak ujabb fejlődés. Régebben az üres hátirat csak mint meghatalmazás szerepelt. Igy volt ez nálunk is az 1840 XV. tcz. I. rész 34. §-a szerint s igy van ez még jelenleg is a franczia *Code de commerce* s több más törvényhozás szerint. V. ö. *Szerző* Váltójog 34. §. — Az üres hátirat esetében a további átruházás háromféleképen történhetik: 1. az üres hátirat kitöltésével és teljes vagy üres hátirattal; 2. teljes vagy üres hátirattal, de az üres hátirat kitöltése nélkül; 3. egyszerü átadás által, mint a bemutatóra szóló papirok átruházása. V. ö. Váltó T. 11. §. Utóbbi eshetőségre való tekintettel sem szabad azonban az üres hátirattal ellátott papirt bemutatóra szóló papirral azonositani, a mi legjobban abból tünik ki, hogy az előbbinek birtokosa nincs legitimálva, ha a megelőző hátiratok összefüggő lánczolatot nem képeznek, holott utóbbinál a puszta birtok igazol. V. ö. *Szerző* id. h. 16. jegyz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mányos az okiratból folyó jogokat nem ugy érvényesiti, mintha azokat a forgatótól nyerte volna, sem azon korlátozások mellett, a mint azok a forgató személyében léteztek, hanem olyképen, mintha az adós igéretét közvetlenül és eredetileg ő irányában tette volna.[11]) Nem a forgató jogai, hanem az okiraton magán alapuló jogok azok, melyek a forgatmányosra átmennek [K. T. 296. §. 1. bek.].[12]) A hátirat ez által lényegesen különbözik az engedménytől, mely különbség azon további következményben is nyilvánul, hogy az adós csak oly kifogásokkal élhet, melyek magán az okiraton, vagy a közte s az okirat birtokosa, a

[11]) A mily kétségtelen, hogy ez igy van, époly vitás annak jogi magyarázata, constructiója. Alig van kérdés, mely több fejtörést okozott volna. Hogyan lehetséges, hogy a midőn a forgatmányos a forgatótól szerzi meg a jogot, a forgató utódja mégis ugy szerzi, mintha nem tőle szerezte volna? Világos dolog, hogy a jogutódlás *(successio)* gondolatát ki kell küszöbölni, mert a jogutód nem szerezhet több jogot, mint a mennyivel a jogelőd birt *(nemo plus juris in alium transferre potest, quam ipse habet)*. A forgatmányt tehát akkor sem azonosithatjuk az engedménynyel, ha ebben valóságos jogutódlást látunk. De mit tegyünk helyébe, hogy a forgatmányos eredeti hitelezőnek tünjék fel? Közel feküdt ujitásra *(novatio, delegatio)* gondolni, s tényleg különösen *Kuntze* és *Unger* azelőtt ebből magyarázták a forgatmányos önálló jogát. Ámde az ujitás szerződés, mely csak közös akarattal történhetik, már pedig ha megengedjük is annak lehetőségét, hogy az adós a forgató által kijelölt uj hitelezőt előre is elfogadja, hogyan van az, hogy ő oly papirbirtokos irányában is kötelezve van, a ki a papirt pl. hamis forgatmány alapján szerezte? E mellett a forgató nem is lép ki teljesen a kötelmi viszonyból, hanem beváltás esetére minden külön nyilatkozat nélkül ugyanolyan hitelező, minő előbb volt. Az ujitást is tehát el kell vetni. Mellőzve a különböző egyéb magyarázati kisérletek ismertetését (a váltóra nézve l. bővebben *Szerző* id. m. 32., 35. §§.), leghelyesebbnek tartjuk a forgatmányos eredeti hitelezői minőségét egyszerüen az adós igéretéből magyarázni. Mig a rectapapirnál az adós csak a megnevezett hitelezőnek igéri a fizetést, más tehát csakis ennek jogán léphet fel, addig a forgatható papirnál az adós nemcsak a megnevezett hitelezőnek, hanem mindenkinek igéri a fizetést, a ki tulajdonosi minőségét a forgatmányok láncolata által igazolja, közömbös lévén reá nézve az, vajjon a forgatmányos a papirt a forgatótól avagy mástól, de ugy szerezte, hogy a papir tulajdonosává lett. Épen az a körülmény, hogy a forgatmányos esetleg nem a forgatótól szerezte a papirt s mégis mint tulajdonos és hitelező legitimálva van: bizonyitja, hogy az adós abban az esetben sem akar csupán a forgató joga alapján a forgatmányosnak kötelezve lenni, ha ez a papirt valóban a forgatótól szerezte, mert különben kétféle módon lenne kötelezve, a mi az általa tett igéret egységével össze nem egyeztethető.

[12]) Hasonlóképen Váltó T. 9. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

forgatmányos közt fenforgó viszonyon alapulnak [id. §. 3. bek.].[13]) Oly kifogásokat tehát a forgatmányos ellen nem támaszthat, melyek csak a forgatóval szemben való viszonyból merülnek fel.

2. A második hatása a hátiratnak abban áll, hogy a forgatmányos és egyuttal papirbirtokos tulajdonosi és hitelezői minősége egyedül a hátirat alakjából állapittatik meg. A forgatmányos mint tulajdonos és hitelező teljesen igazolva van, ha a hátiratok külsőleg összefüggők és egészen ő hozzá lenyuló lánczo-

---

[13]) A Váltó T. 92. §-a szerint: »melyek magából a váltójogból erednek, vagy melyek őt a mindenkori felperes ellen közvetlenül illetik«. A két intézkedés megegyezik abban, hogy két rendbeli kifogást állapit meg: 1. oly kifogásokat, melyek magán az okiraton alapulván, illetve magából a váltójogból eredvén, rendszerint (nem mindig, pl. a váltójogban az utólagos kitöltés kifogása. V. T. 93. §.) bárki ellen tehetők, a ki a követelést érvényesiti: dologi kifogások *(exceptiones rei cohaerentes)*; 2. oly kifogásokat, melyek az adós és a követelést érvényesitő forgatmányos közti viszonyból származván, csakis ez ellen tehetők: személyes kifogások *(exc. personae cohaerentes)*. V. ö. *Szerző* id. m. 82. §. Egyéb tekintetben azonban nagy a különbség. Nem annyira abban, hogy a Váltó T. az első rendbeli kifogásokat nemcsak magából az okiratból származtatja, mert a K. T. intézkedését sem szabad szó szerint venni, hanem oly kifogásokra is ki kell terjeszkedni, melyek a kiállitás érvényességére vonatkoznak (pl. kiskoruság, elmebetegség, fizikai kényszer, hamis aláirás, v. ö. uj német K. T. 364. §.); de minden esetre abban, hogy mig a váltó mindig elvont adóssági igéretet tartalmaz, addig más forgatható papirok jogczimes kötelmek is lehetnek, mely esetben a kifogások köre lényegesen kitágul, és pedig ugy a dologi, mint a személyes kifogásoké. Ha a papir elvont kötelmet foglal magában, akkor harmadik johiszemü személyek ellen az alapul fekvő jogczim alapján semmi kifogás nem tehető s a közvetlen felpereshez való viszonyból is csak annyiban, a mennyiben a jogczim a papirba foglalt igéret feltételét képezte (l. fent. 130. §. 12. jegyz.). Ellenben a jogczimes papirnál az illető jogczim alapján mindenféle kifogás tehető ugy az eredeti hitelező, mint a későbbi forgatmányosok ellen. V. ö. **C.** 87/85. (D. Uj f. 13., 12. l.) biztositási kötvényre nézve. Legfelebb akkor van különbség, ha és a mennyiben a kérdéses ügylet a papirban eltérően van tanusitva, mint az a valóságnak megfelel. Ez esetben a jóhiszemü forgatmányos ellen csak a papirban tanusitott jogczim értelmében lehet kifogást tenni. V. ö. a rakjegyre nézve kifejezetten K. T. 417. §., mely szerint a fuvarozási szerződésnek a rakjegybe fel nem vett határozatai az átvevő (forgatmányos) irányában joghatálylyal nem birnak. Még azon az alapon sem tehet az adós kifogást a forgatmányos ellen, hogy a papirban tanusitott ügylet egyáltalában nem létesült, pl. hogy a kölcsön nem adatott *(exc. non numeratae pecuniae)*, az áruk át nem vétettek stb. Harmadik jóhiszemü személyek irányában a papir tartalma feltétlenül kötelez. L. fentebb 130. §. 9. jegyz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

latot képeznek, mi mellett a netalán kitörült hátiratok nemlétezőknek tekintetnek [K. T. 297. §. 1. és 2. bek.].[14]) Hogy miként, vajjon jogszerü uton jutott-e a papir birtokába? az az adóssal szemben teljesen közömbös. A fizető adós a hátiratok valódiságát megvizsgálni nem tartozik [id. §. 3. bek.],[15]) s egyéb igazolást a forgatmányostól nem követelhet.[16])

3. A váltójogban a hátiratnak még az a hatása is van, hogy a forgató a forgatmányos és ennek utódai irányában a követelés kifizetéséért visszkeresetileg felelős, hacsak e felelősséget magában a hátiratban ki nem zárta.[17]) A hátirat eme hatása azonban a K. T. által emlitett rendeleti papirok közül csak a keresk. utalványoknál, kötelezőjegyeknél és a közraktári jegyeknél nyer alkalmazást s ezeknél sem azonos módon, mint a váltónál;[17a]) a többinél ellenben a forgató és forgatmányos közti viszony azon ügylettől függ, melynek folytán az átruházás történt.[18])

---

[14]) V. ö. Váltó T. 36. §., mely egyuttal a forgatmányi lánczolat kellékeit közelebbről határozza meg, és hozzá: *Szerző* id. m. 51. §. L. K. T. 419. §. is.

[15]) V. ö. Váltó T. 36. §. 3. bek. Ebben benfoglaltatik az is, hogy az adós a forgatmányos személyazonosságát sem köteles vizsgálni, mert hisz a bemutató magát forgatmányosnak teheti. Ez különben vitás. Ellenk. a váltóra nézve *Plósz* id. m. 337. l. L. azonban *Szerző* id. m. 52. §. V.

[16]) Ez következik abból, hogy a forgatmányos mint tulajdonos és hitelező a birtok minőségére való tekintet nélkül van igazolva. Az adós tehát a külsőleg igazolt forgatmányosnak nemcsak fizethet, hanem tartozik is fizetni. Még akkor sincs kötelezve, hanem legfelebb jogositva (bár ez is vitás) a fizetést megtagadni, ha tudja, hogy a forgatmányos rosszhiszemüleg vagy vétkes gondatlansággal szerezte a papirt, mert azt nem lehet tőle követelni, hogy a tulajdonos érdekét saját veszélyére megóvja. Csak összejátszás esetén nem szabadul a kötelezettség alól, ezenfelül csak birói letiltás vagy zárlat esetében nem szabad neki fizetni.

[17]) V. ö. Váltó T. 12. §.

[17a]) Igy a keresk. utalványnál a forgató csak a fizetésért felelős, nem egyuttal az elfogadásért, mint a váltónál (l. alább 135. §.); a közraktári jegynél pedig viszkeresetnek csak a zálogjegy forgatói ellen és csak annyiban van helye, a mennyiben a tartozás az áru elárverezéséből ki nem kerül; mig az árujegy átruházója magából a forgatmányból viszkeresetileg egyáltalában nem felelős (l. alább 182. §.).

[18]) Különösen adás-vétel esetében az eladó a követelés valóságáért és létezéséért, de nem annak behajthatóságáért felelős. Fel kell tételezni, hogy a vevő épugy ismeri a kibocsátót, mint az eladó. Az engedményre vonatkozó szabályok itt alkalmazást nem nyerhetnek.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

133. §.

A bemutatóra szóló papirok.

I. Bemutatóra vagy előmutatóra szóló papirok *(Inhaberpapiere, titres au porteur)* oly értékpapirok, melyeknél a teljesitési igéret nem egy megnevezett papirtulajdonos, hanem a papir bemutatója (birlalója) iránt tétetik; közömbös lévén, vajjon ez a papirban határozottan kifejeztetik-e, vagy a hitelező nevének helye kitöltetlenül hagyatik,[1]) vagy a hitelezőről semmi említés nem történik.[2]) A K. T. mint bemutatóra kiállitható papirokat egyedül a részvényeket és az életbiztositási kötvényeket emliti;[3]) ezeken kivül azonban még számos más bemutatóra szóló papir van,[4]) s azoknak kiállitása általában véve egészen szabadnak tekinthető. Vannak azonban kivételek is. Igy nevezetesen bankjegyek kibocsátására nálunk jelenleg kizárólag az osztrák-magyar bank van feljogositva;[5]) záloglevelek és kötvények kibocsátása pedig csak bizonyos feltételek és korlátozások mellett,[6]) magán-

---

[1]) Az ily papirok blancopapiroknak is neveztetnek. Mihelyt azonban az üres hely kitöltetik, recta- vagy forgatható papirokká válnak.

[2]) V. ö. C. 995/84. (D. Uj f. 12., 136. l.), 296/85. (U. o. 297. l.) Bemutatóra szóló papir ugy is lehetséges, hogy a hitelező megnevezése mellett a papir birtokosa, bemutatója vagylagosan jelöltetik ki (vagylagos bemutatói záradék: *alternative Inhaberclausel).* Pl. »X. Y. vagy a birtokosnak«. V. ö. C. 5678/87. (D. Uj f. 20., 47. l.) Chequenél általános. Hasonlóképen bem. sz. papir költött, mythologiai stb. névre szóló papir.

[3]) K. T. 164., 500. §§. L. fentebb 74. és alább 198. §§. De az életbizt. kötvények nem valóságos bemutatóra szóló papirok. L. alább 8. jegyz.

[4]) Pl. állami kölcsönkötvények, bankjegyek, pénztárjegyek, sorsjegyek és igérvények, kamat- és osztalékszelvények, záloglevelek, elsőbbségi és más kötvények, zálogjegyek, chequek stb. Bemutatóra szóló megrendelési jegy: C. 981/92. (D. Uj f. 34., 50. l.)

[5]) Az osztrák-magyar banknak e kiváltság ujabban az 1899: XXXVII. tcz. által 1910. deczember 31-ig adatott. Az áthágás, t. i. a jogosulatlan bankjegykibocsátás (más a hamisitás) vétség, mely tizszeres összegü pénzbüntetéssel, de legalább 4000 koronával büntettetik: 1899. évi id. t. 7. §., mely egyuttal a bankjegyekkel egyenlőknek nyilvánit más bemutatóra szóló nemkamatozó oly kötelezvényeket, melyek a forgalomban pénzjegyek gyanánt használhatók.

[6]) V. ö. az előbbiekre nézve 1876: XXXVI. tcz., az utóbbiakra nézve 1897 XXXII. tcz. A záloglevelek csak azon kölcsönkövetelések erejéig bocsáthatók ki, melyek jelzálogok által teljesen fedeztetnek és 40 frtnál

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

sorsjegyek kibocsátása rendszerint csak törvényhozási engedély mellett [7]) történhetik.

II. A bemutatóra szóló papirok az értékpapirok legjellemzőbb képviselői. Mig a recta- és rendeleti papiroknál a tulajdonosi és hitelezői minőség nemcsak a papir birtokát, hanem ezen felül még külön annak megalapitására irányuló nyilatkozatot tételez fel: addig a bemutatóra szóló papiroknál a papir birtoka nemcsak egyik feltétele a hitelezőségnek, hanem a tulajdonosi és hitelezői minőség kizárólag a papir birtoka által igazoltatik, a nélkül, hogy az adós a papir birtokán, bemutatásán kivül még más, habár csak alaki igazolást követelhetne.[8]) A bemutatóra szóló papiroknál tehát a dologjogi elem fokozott mérvben hatja át a követelést s nevezetesen a papir s az abban megtestesitett követelés átruházása is minden átruházási nyilatkozat nélkül, puszta átadás *(traditio)* által történik. Innen a bemutatóra szóló papirok nagy forgalmi képessége, s az a nagy kedveltség, melyben azok a forgalomban részesülnek. Ez különben arra is

---

kisebb összegre nem szólhatnak (id. t. 12., 16. §§.). A kötvények csak a kibocsátási alapot képező követelések tőkeösszegének erejéig bocsáthatók ki és 100 koronánál kisebb összegről nem szólhatnak (id. t. 12., 16. §§.). L. még 1896 : V. tcz. 16. §. a szőllőkötvényekre és 1898 : XXIII. tcz. 70. s k. §§. az Országos közp. hitelszövetkezet által kibocsátott kötvényekre nézve.

[7]) 1889 : IX. tcz. 1. §. A 2. §. azonban számos kivételt tesz. Ugyanezen törvény 4. §-a korlátokat szab az igérvényjegyekre *(promessék)* nézve. Az 1897 : XXXII. tcz. alapján kibocsátott kötvényekben a kölcsöntőke visszafizetésén felül még sorsolástól vagy más a véletlen esélyétől függő nyereményre való kilátás is igérhető (nyereménykötvények). Osztálysorsjáték az előbbi számsorsjáték (kis lotto) helyett: 1897 VII. tcz.

[8]) V. ö. **C.** 981/92. (D. Uj f. 34., 50. l.), megállapitván különösen a kereshetőségi jogot is a birtokos részére. Egyéb tekintetben az igazolásra nézve ugyanaz áll, mint a forgatható papiroknál. — Megjegyzendő azonban, hogy vannak bemutatóra szóló papirok, melyeknél az adós a birtokosi minőség igazolását követelni csak kötelezve nincs, jogositva ellenben van. Ezek ugyanolyan természetüek, mint azok a névre szóló papirok, melyeknél az adós a hitelező igazolása nélkül fizethet, azaz csak u. n. igazolási, nem valóságos bemutatóra szóló papirok (l. fentebb 131. §.). Ide tartoznak általában az oly papirok, melyek nincsenek forgalomra szánva. Pl. szinházjegyek, vasuti menetjegyek, podgyászjegyek, bemutatóra szóló életbiztositási kötvények stb. Esetleg az ilyen papirok nem is értékpapirok, vagyis az adós az eredeti hitelezőnek a papir felmutatása nélkül is köteles teljesiteni. Ez esetben a papir épen csak könnyebb, gyorsabb igazolás jelentőségével bir. Pl. ruhatári igazolványok.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

visszavezetendő, hogy a bemutatóra szóló papiroknál a tulajdoni jog érvényesitése a birtokossal szemben még kevésbbé lehetséges mint a forgatható papiroknál, bár ezekkel e részben elvileg ugyanazon elbirálás alá esnek (l. alább 136. §.).

De a bemutatóra szóló papiroknál a kötelmi jogi elem még annyiban is jobban lép háttérbe mint a recta- és forgatható papiroknál, a mennyiben az egymásra következő papirbirtokosok az átruházás folytán teljesen kiválnak a kötelmi kapcsolatból s vonatkozás közöttük még alakilag sem létezik. Ennélfogva még kevésbbé lehet szó arról, hogy a következő birtokos a követelést csak előzője jogán érvényesitse, mint a forgatható papiroknál, s még inkább kell hogy érvényesüljön az az elv, hogy a mindenkori papirbirtokos önálló, eredeti hitelező, a kivel szemben az adós az első vagy más előző papirbirtokos iránti viszonyából kifogásokat nem tehet.[9]) A bemutatóra szóló papiroknál nem is képzelhető, hogy az adós egyéb kifogásokkal élhessen, mint a melyek az okiraton magán,[10]) vagy a közte és a mindenkori papirbirtokos közti viszonyon alapulnak.[11])

134. §.

Az értékpapirok megsemmisitése és elévülése.

I. Megsemmisités. Már érintettük, hogy az értékpapirokban megtestesitett követelés elvileg csak addig állhat fenn, a meddig a papir megvan. Ha tehát a papir megsemmisül, a követelés is megszünik; de a mennyiben a papir nem is semmisül meg, hanem csak elvesztés, lopás, sikkasztás folytán megy ki a

[9]) Ennek magyarázata az adós igérete alapján még könnyebb mint a forgatható papiroknál. Az igéret épen mindenki irányában tétetik, a ki a papir birtokában van.

[10]) Ezt itt sem szabad szó szerint venni. V. ö. fentebb 132. §. 13. j. és német polg. t. 796. §., mely még külön emliti azokat a kifogásokat, melyek a kibocsátás érvényességére vonatkoznak.

[11]) V. ö. **C.** 995/84., 296/85. (l. fentebb 2. jegyz.). A bemutatóra szóló papiroknál is azonban különbség van, vajjon jogczimet tartalmaznak-e vagy nem? Tulnyomóan azonban a valódi bemutatóra szóló papirok jogczimet nem tartalmaznak, a midőn azok a jogczimtől függetlenül érvényesithetők. — A közvetlen viszonyban különösen a beszámitás kifogása is használható, bár ez némelyek által (pl. *Thöl* id. m. 6. kiad. 694. l.) tagadásba vétetik. Érvényesithető továbbá az ellenérték mint feltétel hiánya. V. ö. **C.** 916/901. (D. III. f. 20., 83. l.): sorsjegy vételárának le nem fizetése a huzás napjáig.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tulajdonos birtokából, a követelés mégis legalább a volt tulajdonosra nézve szünik meg. Utóbbi esetben a tulajdonos tulajdoni keresettel visszaszerezheti ugyan a papirt s ezzel kapcsolatban a követelést, de minthogy a tulajdoni kereset, legalább a forgatható és bemutatóra szóló papiroknál, igen szük határok közé van szoritva (l. alább 136. §.), az legtöbb esetben czélhoz nem vezet.

Ez az eredmény a tulajdonosra nézve nagy méltánytalanságot foglal magában, annyival inkább, mert az ő kárával esetleg épen az adós gazdagodik. E méltánytalanság eltávolitására szolgál a papir birói megsemmisitése, semmissé nyilvánitása *(amortisatio, mortificatio)*, melynek folytán a megsemmisült vagy elveszett papir hatálytalanná válik s a tulajdonos a papir megsemmisülése vagy elveszte daczára a követelést az adós ellen érvényesitheti, illetve azt követelheti, hogy neki az adós uj papirt állitson ki.[1]) Minthogy azonban a tulajdonos érdeke mellett a közforgalom érdeke is tekintetbe veendő, melybe a megsemmisités nem kis mértékben ütközik, figyelemmel különösen a jóhiszemü birtokszerzésre, melynek védelme a megsemmisités által hatályon kivül nem helyezhető:[1a]) a megsemmisités csak különös feltételek és biztositékok mellett történhetik, melyeknek czélja a tulajdonos és a közforgalom, illetve jóhiszemü birtok közti érdekellentétet lehetőleg kiegyenliteni; sőt a mennyiben a közforgalom érdeke szemben a tulajdonos érdekével sokkal erősebbnek mutatkozik, a megsemmisités egyáltalában helyt nem foglalhat. Igy nevezetesen megsemmisités tárgyai nem lehetnek, az állami papirpénzjegyektől eltekintve:[2]) 1. az állami kamatozó pénztári utalványok; 2. a kir. zálogház által kiadott zálogjegyek;[3]) 3. a lottóbetétekről

---

[1]) V. ö. 1881 XXXIII. tcz. 30. §. és Váltó T. 79. §.

[1a]) V. ö. **C.** 2107/902. (D. III. f. 24., 105. l.) Takarékpénztári betétkönyv állitólagos tulajdonosa megsemmisitést eszközölt ki s a megsemm. végzés alapján a pénzt a kibocsátótól (takarékpénztár) felvette. Később a jóhiszemü zálogbirtokos, a ki a könyvecskét a megsemmisitést kérő feleségétől kapta s a megsemmisitési hirdetményt nem olvasta, ugy a megsemmisitést kérőtől, mint a takarékpénztártól kártéritést követelt, melyet **C.** id. hat. az előbbi ellen meg is itélt — ellenben az utóbbit felmentette, mert birói végzés folytán fizetett.

[2]) V. ö. 1881 : XXXIII. tcz. 21. §. Nem lehet továbbá megsemmisittetni pl. a vasuti és hajózási menetjegyeket, szinházi és más belépti jegyeket stb., melyek hosszabb tartamu követelést nem foglalnak magukban.

[3]) A magánzálogházak jegyei megsemmisithetők. L. alább 18. jegyzet.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kiadott elismervények;[3a]) 4. az értékpapirok szelvényei és szelvényutalványai;[4]) 5. a jótékony vagy közhasznu célokra rendezett állam- vagy magánsorsjáték jegyei; 6. az olyan értékpapirok, melyekre nézve a megsemmisités magában az értékpapir szövegében határozottan kizáratott; 7. az osztrák-magyar bank jegyei.

A mi az értékpapirok megsemmisitésének feltételeit és a megsemmisitési eljárást közelebbről illeti: ez iránt az értékpapirok valamennyi fajaira nézve egyöntetü, közös szabályok nem léteznek. Ellenkezőleg: a különböző értékpapirok megsemmisitése sok és lényeges eltéréseket mutat s az arra vonatkozó szabályok különböző forrásokban tartalmaztatnak. És pedig: 1. a polgári törvénykezési rendtartásban.[5]) Az itt felállitott szabályok alkalmazást nyernek a rectapapirokra,[6]) ide értve a bemutatóra szóló és forgatható, de lekötött papirokat is; továbbá az oly forgatható papirokra, melyek szelvények nélkül állittatnak ki;[7]) — 2. a váltótörvényben.[8]) Ennek szabályai alkalmazást nyernek, a váltótól eltekintve: a keresk. utalványokra, a közraktári jegyekre és a magánzálogházak zálogjegyeire;[9]) — 3. az 1881. évi XXXIII. tczikkben, melynek szabályai a bemutatóra szóló[9a]) és, a most emlitett papiroktól eltekintve, a forgatható papirok megsemmisitésére nyernek alkalmazást.[10])

[3a]) Az osztálysorsjáték behozatala óta (l. 133. §. 7. j.) tárgytalan. Az osztálysorsjegyek ugyanazon tekintet alá esnek, mint más a szövegben 5. pont alatt nem emlitett sorsjegyek.

[4]) Az ezekből származó követelések csak arra az esetre biztosithatók birói meghagyás által az értékpapir tulajdonosa részére, ha a szelvények az elévülési idő alatt be nem váltatnak, illetve uj szelvényiv még ki nem adatott, vagy a kiadás ideje még be nem következett. V. ö. 1881 : XXXIII. tcz. 32—36. §§. A bemutató, illetve beváltó ellen azonban épugy fel lehet lépni, mint a bemutatóra szóló papiroknál általában.

[5]) V. ö. 1868 : LIV. tcz. 41., 529—533. §§.

[6]) Takarékpénztári betéti könyvecskék: **S.** 1/80. (D. 25., 55. l.)

[7]) V. ö. 1881 : XXXIII. tcz. 24. §.

[8]) V. ö. 1876 : XXVII. tcz. 77—79. §§.

[9]) K. T. 298., 452. §§.; 1881 : XIV. tcz. 14. §.

[9a]) Sorsjegyekre nézve v. ö. **B. T.** 22,943/902. (D. III. f. 23., 7. l.), a hol kimondva, hogy, ha a sorsjegy megsemmisitése csalárd módon eszközöltetett ki, annak kibocsátója a megsemmisités hatályon kivül helyezését kérheti (a tulajdonos huzás után bemutatta a más által csalárdul megsemmisitett sorsjegyet).

[10]) Id. t. l. §. — Külön emlitendők még a postatakarékpénztári betét-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A megsemmisitési eljárás külső menete azonban a fővonásokban valamennyi értékpapirokra nézve egyenlő.[11])

II. Elévülés. Valamint a megsemmisités, ugy az értékpapirok elévülése sem ural közös egyöntetü szabályokat.[12])

---

könyvecskék, melyeknek megsemmisitése maga a postatakarékpénztár által történik. 1885 : IX. tcz. 21. §.

[11]) Az eljárás lényegileg két részből áll: az első rész a megsemmisitési eljárás meginditása megfelelő kérvény utján, melynek folytán a biróság hirdetvényt bocsát ki, melyben a papir birtokosa felhivatik, hogy birtoklását a kitett határidő elteltéig a bíróságnál bejelentse, különben a papir semmisnek fog nyilvánittatni. A második rész a hirdetvényi határidő sikertelen letelte után kezdődik s ujabb kérvény folytán a papir semmissé nyilvánitását foglalja magában. A hirdetvényi határidő különböző: a Ptr. szerint egy év, a Váltó T. szerint 45 nap, az 1881 : XXXIII. tcz. szerint 3 év. Nevezetes különbség még, hogy mig a Ptr. és a Váltó T. szerint a hirdetvény kibocsátásával egyidejüleg a fizetés is betiltatik, addig az 1881. évi XXXIII. tcz. 13. §-a ezt kifejezetten kizárja. — A nálunk elfogadott megsemmisitési eljárás Ausztriában, Németországban és a Svájczban is követtetik. Más államokban ellenben az értékpapirok birói megsemmisitése nem foglal helyet, hanem más módon igyekeznek a tulajdonos érdekeit megóvni. Igy nevezetesen Francziaországban, a hol az 1872. julius 5-ikén kelt törvény (mód. 1902. febr. 8. törv.) a bemutatóra szóló papiroknál azt az eljárást honositotta meg, hogy az elveszett papir tulajdonosa ellenmondással *(opposition)* élhet ugy a kibocsátónál, a kinél az a fizetésbetiltás jelentőségével bir, mint a párisi tőzsdeelőljáróságnál, melynek folytán a papir forgalmon kivül van helyezve. Egy év leforgása után azután a biróság engedélyével a kamat és a lejárt tőke biztositék mellett felvehető, a biztositék pedig további két, illetve a tőkére nézve, ha egyuttal a lejárattól számitva tiz év telt le, öt év mulva felszabadul. V. ö. a külföldi törvényhozásra nézve általában *Wahl* id. m. II. 182. s k. l. Ezt az ellenmondási eljárást különben már a *Code de com.* is ismeri a váltóra nézve (v. ö. *Szerző* id. m. 75. §.) s meg kell adni, hogy az egyszerübb és gyorsabb mint a megsemmisitési eljárás. Nagy előnye különösen az, hogy a papir átruházása is rögtön megakadályozható, holott a megsemmisitési eljárás folyama alatt a papir átruházhatósága nem szenved változást s ennek folytán lehetséges, hogy már a megsemmisitési eljárás folyamatba tétele után oly személy birtokába jut, a kitől azt nem lehet elperelni. Az 1881 XXXIII. tcz. pedig épen hátrányosabb, midőn a hirdetvényi határidő letelte előtt a fizetés betiltását sem engedi meg.

[12]) Az elévülés fogalma alá többnyire puszta bemutatási határidők is vonatnak, a mi helytelen, tekintve, hogy az elévülési határidők a hitelező által megszakithatók és bizonyos esetekben nyugosznak, holott a bemutatási határidők a hitelező személyére és cselekvőségére való tekintet nélkül folynak. E helyütt azonban részünkről sem tesszük meg a kellő megkülönböztetést s az elévülés alá a bemutatási határidőket is vonjuk, főleg abból az okból, mert annak vizsgálata, vajjon valódi elévülés vagy bemuta-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A pénzpapirokban kifejezett tőkekövetelés, ideértve a járadékkötvényekben biztositott járadékkövetelési jogot, rendszerint a lejárat napjától számitandó husz esztendő elteltével évül el;[13]) mig a szelvényeken alapuló követelés elévülési ideje rendszerint a lejárat napjától számitandó hat esztendőt tesz.[14]) E szabály alól azonban több rendbeli kivétel van. Igy nevezetesen némely állampapirra nézve;[15]) továbbá az osztrák-magyar bank osztalékszelvényeire, zálogleveleire s ezek szelvényeire;[16]) többnyire a sorsjegynyereményekre; a váltókra, keresk. utalványokra és a közraktári zálogjegyekből eredő visszkeresetre;[17]) a biztositási kötvényekre[18]) és a takarékpénztári betétkönyvecskékre nézve.[19]) A mi pedig a nem pénzre irányuló, nevezetesen árupapirokból származó követelések elévülését illeti, ezekre nézve szabályképen az általános magánjogi elévülés intézkedései nyernek alkalmazást. Kivételesen azonban az elévülési idő tartama rövidebb. Ez a nem pénzbeli keresk. utalványoktól eltekintve különösen a rakjegyekből,[20]) valamint a magánzálogházak zálog-

---

tási határidő forog-e fenn? nagyon messze vezetne. V. ö. a váltójog szempontjából: *Szerző* id. m. 79. §. III.

[13]) 1881 : XXXIII. tcz. 37. és 38. §§. Alkalmazást nyer ugy a recta-, mint a forgatható és bemutatóra szóló papirokra. Az elévülés nyugvásáról és félbeszakitásáról l. id. t. 39., 42. és 45. §§.

[14]) 1881 : XXXIII. tcz. 40. §. Vonatkozik különösen osztalékszelvényekre is. Az elévülés félbeszakitására nézve l. id. t. 43. és 45. §§.

[15]) V. ö. 1881 : XXXIII. tcz. 37. és 41. §§.

[16]) V. ö. 1878 : XXV. tcz. alapszab. 11. cz. és jelzálog-osztály alapszab. 64. §. Az elévülési idő az osztalék- és záloglevél-szelvényekre nézve 3, a záloglevél-tőkére nézve 30 év.

[17]) Ezekre nézve a Váltó T. 14. s k. §§-ai mérvadók. V. ö. K. T. 298. és 448. §§. Az elévülési idő a váltó, illetve utalvány elfogadója irányában 3 év, a visszkeresetre nézve a fizetési hely, illetve a visszkereső lakhelyéhez képest 3, 6 és 18 hó.

[18]) V. ö. K. T. 487., 506., 514. §§. Az elévülési idő egy esztendő.

[19]) V. ö. 1883 : XXV. tcz. 20. §., mely a pénzintézeteknél elhelyezett betételekre nézve kivételt szab a kamatok 3 évi elévülése alól (l. fent 126. §. IV.), ugy hogy azoknak elévülési ideje a kamatokra és a tőkére nézve egyaránt 32, illetve az osztrák p. t. területén 30 év, a postatakarékpénztárnál általában 30 év: 1885 : IX. tcz. 22. §. A kamatok hozzáirása csak akkor szakitja félbe az elévülést, ha az nemcsak a takarékpénztár könyveiben, hanem a betéti könyvecskében is történt. V. ö. C. 1249/900.

[20]) V. ö. K. T. 410. §. utalással a 390. §-ra. Elévülési idő rendszerint egy év.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

jegyeiből [21]) eredő követelésekre nézve áll; mig némely értékpapiroknál elévülésről egyáltalában nem lehet szólani, a mennyiben ugyanis az igért szolgálmány épen csak akkor követelhető, a mikorra igértetett.[22])

135. §.

Különösen a kereskedelmi utalványok és kötelezőjegyek.[1])

I. Utalvány *(assignatio)* az a jogügylet, melynél fogva valaki, az utalványozó, egy másiknak, az utalványozottnak, meghagyja, hogy egy a teljesités átvételére feljogositott harmadiknak, az utalványosnak, teljesitsen, fizessen.[2]) Az általános magánjog terén az utalvány lehet irásbeli épugy mint szóbeli s ha irásban adatott is, abban megtestesitve nincs. A kereskedelmi utalvány ellenben a magyar K. T. szerint csak irásban adható [3]) s rendszerint értékpapir.[4]) Azonkivül szükséges, hogy vagy rendeletre szóljon, a midőn az érdekelt személyek kizárólag nemkereskedők is lehetnek; vagy pedig a mennyiben nem rendeletre

[21]) V. ö. 1881 : XIV. tcz. 15. és 21. §§.

[22]) Igy pl. a vasuti és hajózási menetjegyeknél, szinházi és más belépti jegyeknél stb.

[1]) V. ö. különösen *Cohn* Endemann-féle Handb. III. 1093. l.; *Thöl* id. m. 1073. s k. l.; *Endemann* H. R. 631. l.; *Ladenburg* Die Anweisung u. der gezogene Wechsel. 1858.; *Wächter* Encyclopädie des Wechselrechts 83. l.; *Munzinger* Motive zu dem Entwurf eines Schweiz. Handelsrechts (1865) 393. l.; *Wendt* Das allg. Anweisungsrecht. Jena, 1895. A franczia jogra nézve: l. *Pardessus* Cours de droit commercial, 5. kiad. II. 348. l. »de la lettre de change *imparfaite* vulgairement nommée *Mandat*.«

[2]) Nem helyes az utalvány fogalmába az utalványosnak adott átvételi megbizást *(Incasso-mandat)* is felvenni. Mert ha igaz is, hogy egy másiknak adott fizetési meghagyás még nem utalvány, ha a fizetés felvételére egy harmadik fel nem jogosittatik, az utalványos magában véve még sem megbizott, a ki kötelezve volna a fizetést felvenni. Ő erre magában véve csak jogositva van, de kötelezve nincs. — A keresk. utalványnál, melynél az utalványosnak visszkeresete van, ez még kevésbbé szenvedhet kétséget mint a magánjogi utalványnál.

[3]) Másként a német K. T., mely a keresk. utalványt általában nagyon kevéssé különbözteti meg a magánjogi utalványtól. Az uj K. T. sem tért el ettől.

[4]) Nem okvetlenül. Pl. nem rendeletre szóló utalványnál lehetséges, hogy a felek nem helyeznek sulyt arra, hogy a fizetés csak az utalvány kiadása mellett történjék. Levélben történő utalványozás. L. ilyennek példáját: **C.** 1097/85. (D. Uj f. 12., 88. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szól, hogy kereskedő által kibocsátva vagy elfogadva legyen. [**K. T. 291. §.**] [5]) Utóbbi feltétel mellett egyébiránt bemutatóra is szólhat (l. alább III. alatt).

De a keresk. utalvány a magyar K. T. szerint nemcsak a külső alak, hanem az abból származó jogviszonyok tekintetében is lényegesen különbözik a közönséges magánjogi utalványtól. A legfontosabb különbség az utalványozó és utalványos közötti viszonyban mutatkozik. A közönséges utalványnál az utalványozó és utalványos között magából az utalványból semmiféle kötelmi viszony nem származik, következőleg sem az utalványozónak az utalványos ellen, sem megforditva az utalványosnak az utalványozó ellen kereseti joga nincs. Kötelem, jog és kötelezettség a közönséges utalványnál csakis az utalvány alapját képező viszonyból lehetséges; ez határozza meg nevezetesen azt, vajjon az utalványosnak az utalványozott nemfizetése esetében van-e viszkeresete? [6]) Másként a keresk. utalványnál. Ennél már az utalványból magából származik kötelem az utalványozó és utalványos között s az utalványos, illetve ennek jogutódai, nevezetesen a forgatmányosok, magából az utalványból birnak visszkeresettel az utalványozó ellen, ha az utalványozott nem fizet.[7]) A keresk. utalványban tehát nemcsak az utalványozottnak adott meghagyás, hanem egyuttal az utalványozó által az utalványos s ennek jogutódai irányában, bár csak feltételesen, tett teljesitési igéret rejlik.

II. A keresk. utalvány a most emlitett sajátságnál fogva hasonlit az idegen váltóhoz, melylyel még sok más tekintetben is azonosittatott.[8]) Igy mellőzve azt, a mit már fentebb a

[5]) A törvény vagylagosan beszél. Tehát elég, ha csak az egyik fél, a kibocsátó vagy az elfogadó kereskedő. Helytelen ellenk. **C.** 28/88. (D. Uj f. 20., 165. l.) Az elfogadó alatt különben helyesen csak utalványozott értendő, nem lehetvén az utalvány természetét az elfogadás meg- vagy meg nem történtétől függővé tenni. Nemkereskedő által kereskedőre intézett utalvány tehát akkor is keresk. utalvány, ha utóbbi által nem fogadtatott el.

[6]) Az osztr. p. t., mely csak az utalványozó adóssága alapján történt utalványt ismer (1400. s k. §§.), a visszkeresetre az engedmény és ujitás elveit alkalmazza. V. ö. 1406. és 1407. §§.

[7]) Ez kitünik a K. T. 298. §-ából, hol a Váltó T.-nek a fizetési visszkeresetre vonatkozó határozataira minden korlátozás nélkül történik utalás. V. ö. *Értekezl.* jk. is 273. s k. l.

[8]) A *Tervezet* még nagyon közel állt a német K. T.-hez, bár az utalványozó feltétlen visszkereseti kötelezettségét már szintén megállapitotta, sőt

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hátirat utjáni átruházásról, a megsemmisitésről, valamint az elévülésről mondottunk: a K. T. még a Váltó T.-nek a fizetés végetti bemutatásra,[9]) a fizetésre,[10]) az óvásra,[11]) az előzők értesitésére [12]) s a fizetési visszkereset közelebbi módozataira [13]) vonatkozó határozatait terjeszti ki a keresk. utalványokra. [**K. T. 298. §.**] Ha pedig a törvény ennyire messze ment a keresk. utalványnak a váltóval való azonositásában: teljesen jogosult azon elv felállitása, hogy a mennyiben a K. T. vagy a keresk. szokások intézkedéseket nem tartalmaznak, a keresk. utalvány egyéb viszonyaira nézve is nem közvetlenül az általános magánjog, hanem szintén első sorban a váltójog szabályai kell hogy alkalmazást nyerjenek, feltéve, hogy azok a keresk. utalvány természetével és jelentőségével nem ellenkeznek.[14])

---

azt már az elfogadás megtagadásának tényéhez kötötte (311. cz.). Az *Értekezlet* azonban a forgalom érdekében az utalványnak a váltóval való minél nagyobb azonositását tartotta szükségesnek s ennek értelmében gyökeresen módositotta és lényegesen kiterjesztette a Tervezet rendelkezéseit. L. Jegyzők. 267. s k. l. 273. s k. l. Az előadó egyenesen abból indult ki, hogy a keresk. utalványok »módositott váltok«-ká lettek (267. l.). Nagy befolyással volt e részben az értekezletre (eltekintve némely particuláris német törvényhozásoktól), különösen a *Munzinger* által 1865-ben kidolgozott svájczi keresk. törvényjavaslat, melynek alapján a svájczi kötelmi jog is a rendeletre szóló utalványokat nagyrészt azonositotta a váltóval s a rendeletre szóló kötelezőjegyekkel együtt mint »váltószerü papirokat« *(wechselähnliche Papiere)* szabályozza (838. s k. §§.).

[9]) Alkalmazást nyer különösen az a szabály, hogy a fizetés végetti bemutatásnak a visszkereset fentartása végett legfelebb a fizetési napra következő második köznapon kell történnie. (V. T. 41. §.) Továbbá a V. T. 102. és 103. §§. a bemutatás helye és ideje tekintetében. Utóbbira nézve l. még alább 146. §.

[10]) Alkalmazást nyernek különösen a hitelező igazolására (l. különben már fentebb 132. §.), a fizetendő pénznemre, a részfizetésre, a váltó kiszolgáltatására és a birói letételre vonatkozó határozatok. V. ö. V. T. 36—40. §§.

[11]) Itt csak a fizetés hiánya miatti óvásról van szó. Alkalmazást nyernek különösen azok a szabályok, melyek az óvás mint a visszkereset feltételére (V. T. 41—44. §§.), az óvatoló személyekre és az óvás kellékeire (V. T. 98—101. §§.) vonatkoznak.

[12]) V. ö. Váltó T. 45—47. §§.

[13]) Alkalmazást nyernek különösen azok a szabályok, melyek a visszkereseti összeg egyes tételeire és számitására (V. T. 50—52. §§.), valamint az ugró visszkeresetre (V. T. 49. §.) vonatkoznak.

[14]) Ez semmi más mint a hasonszerüség elvének alkalmazása s nincs ellentétben a K. T. 1. §-ával. Igy különösen az egyes váltónyilatkoza-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Bármennyire közel áll is azonban a keresk. utalvány a váltóhoz: a két intézmény közötti eltérések még mindig elég számosak. Eltekintve attól, hogy a keresk. utalvány abban a kiváltságban, melylyel a váltó alaki, perjogi tekintetben bir, nem részesül:[15]) anyagi tekintetben is a mellett, hogy az utalvány kellékei oly szigoruan mint a váltó kellékei meghatározva nincsenek,[16]) hogy az utalványnak mint ilyennek megjelölése nem szükséges, s hogy, mint már érintettük, az utalvány nem *ipso jure* rendeleti papir, különösen a következő fontosabb eltérések emelendők ki:

1. Mig a váltó tárgya csakis meghatározott pénzösszeg lehet s járulékokat kikötni nem szabad: addig a keresk. utalvány tárgyai pénzen kivül értékpapirok és más helyettesithető dolgok is lehetnek [K. T. id. 291. §. 2. bek.],[17]) s járulékok kikötésének mi sem áll utjában.

2. Mig a váltó szigoruan egyoldalu és elvont *(abstract)* kötelezettséget állapit meg, addig a keresk. utalvány természetével nem ellenkezik, ha abban visszteher köttetik ki,[18]) s habár annak érvényességéhez sem a kötelezettség jogczimének felemlitése, sem az érték elismerése nem szükséges [előbb id. §.], tehát szintén elvont fizetési igéretet tartalmazhat: a jogczim kitétele oly értelemben, hogy az utalványozó csak annak alapján legyen kötelezve, nincs kizárva.[19])

---

toknak egymástól való függetlenségének elve (V. T. 2., 81. §§.) is alkalmazható a keresk. utalványra, ugy hogy tehát az egyik fél, nevezetesen az utalványozó szerződésképtelensége vagy aláirásának hamissága a másik fél, nevezetesen elfogadó és forgató kötelezettségét nem szünteti meg. Példa ily kiegészitésre a V. T. alapján: l. alább 20. jegyz.

[15]) A keresk. utalvány nem a váltóbiróságok hatáskörébe és a váltóeljárás alá, hanem a törvényszékek mint keresk. biróságok hatáskörébe és a keresk. eljárás alá esik. V. ö. Keresk. elj. 6. §. 9. pont. Fizetési meghagyás azonban most az 1893.: XIX. tcz. értelmében a keresk. utalványnál is lehetséges, de csak 1000 koronáig.

[16]) Hiányozhatik ugy a fizetési hely, mint a fizetési idő kitétele. Ily esetben a K. T. 322. §., illetve 327. §-a irányadó. **C.** 533/88. (D. Uj. f. 21., 307. l.), 398/97. (D. III. f. 8., 252. l.)

[17]) Az utalványok tárgyuk szerint mint pénz- és áruutalványok különböztettetnek meg. Előbbiek sokkal nagyobb számban vannak.

[18]) A visszteher kikötése csak a forgathatóságnak áll utjában. V. ö. K. T. 294. §. és fentebb 132. §.

[19]) A jogczim nem áll ellentétben az utalványozónak magából az utal-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

3. Habár magában véve az utalvány époly kevéssé szünik meg valamelyik fél (utalványozó, utalványos vagy utalványozott) halála folytán, mint a váltó: mégis az utalványnál az ellenkezőnek kikötése is érvényes, feltéve, hogy ily kikötés magán az utalványon történt. [**K. T. 293. §.**]

4. Különösen nagy a különbség a keresk. utalvány és a váltó között abban a tekintetben, hogy mig a váltó lényegileg elfogadásra szánt papir, azaz: az intézvényező és a forgatók nemcsak a fizetést, hanem az intézvényezett általi elfogadást is igérik, az elfogadásért is vállalnak felelősséget, ugy hogy ha az elfogadás megtagadtatik, vagy az elfogadó fizetési képessége utólag valószinütlenné válik, biztositékot tartoznak adni:[20]) addig a keresk. utalvány csakis fizetésre irányul, azaz: az utalványozó és a forgatók csak azt igérik, hogy az utalványozott fizetni fog, de nem egyuttal azt is, hogy az utalványozott az utalványt megelőzőleg el fogja fogadni. Az utalványos jogositva van ugyan az utalványt elfogadás végett bemutatni,[21]) s az utalványozott elfogadhatja az utalványt;[22]) ha azonban az elfogadás megtagadtatik, époly kevéssé

---

ványból származó visszkereseti kötelezettségével. A visszkereset megvan ugyan magából az utalványból, de az adós a jogczim alapján kifogást tehet. És pedig még a rendeletre szóló utalványnál s a későbbi forgatmányos ellen is, ha és mennyiben a jogczim az okiratban ki van fejezve s a kifogás az okirat tartalmával nem ellenkezik. V. ö. **C.** 87/85. (D. Uj. f. 13., 12. l.) és fentebb 132. §. Ha azonban az utalvány jogczimet tartalmaz is, az elfogadóra az nem bir kihatással. Ő közvetlen és önálló kötelezettséget vállal az utalványos és utódjai irányában s az utalványozó és utalványos közti viszonyból kifogást nem tehet. Ezzel nem akarjuk azt mondani, mintha az elfogadás feltétlenül elvont kötelezettséget tartalmazna. Lehetséges, hogy az elfogadás maga is csak jogczim értelmében (pl. az utalványozóval szemben fennálló tartozás alapján) történik. De ez egészen más jogczim, mint a mely az utalványozó és utalványos között létezik s külön hozandó kifejezésre.

[20]) V. ö. Váltó T. 7., 12., 25—29. §§.

[21]) Valamint azonban a váltó, ugy az utalvány is szólhat lát után bizonyos időre, a mikor a bemutatás a lejárat meghatározása végett kötelező, különben épugy mint a váltónál elvész a visszkereset. Ugyanaz áll a kötelezőjegyeknél. V. ö. **C.** 650/86. (P. T. 13., 10. l.)

[22]) És pedig nemcsak abban az értelemben, hogy magát kötelezi, hanem hogy fizetése alapján az utalványozó ellen fedezeti keresete legyen, vagy adósságától szabaduljon; még pedig akkor is, ha az utalványozó az utalványt az elfogadás megtörténte után vissza akarná vonni. Ily visszavonás (u. n. *contramandirozás)* csak az elfogadás előtt hatályos (v. ö. osztr. p. t. 1404. §. és **C.** 1097/85. D. Uj f. 12., 88. l., mely azt a csődtömegre

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

van helye biztositási viszkeresetnek, mint akkor, ha az elfogadás megtörtént, de az elfogadó a fizetés előtt oly helyzetbe jut, hogy a fizetés valószinüsége elesik.[23]) Maga az elfogadás is lényegesen különbözik a váltó elfogadásától, és pedig ugy alakilag, mint hatásaira nézve. Alakilag annyiban, hogy habár az elfogadás épugy magán az utalványon történhetik, mint a váltón, s szintén érvényes elfogadásnak tekintetik, ha az utalványozott pusztán nevét vagy czégét vezeti az utalvány előlapjára [**K. T. 292. §.** 2. bek.]:[24]) mégis nincs kizárva, hogy az utalvány elfogadása külön okiraton, esetleg szóbelileg is ne történjék.[25]) Hatásaira nézve pedig annyiban, a mennyiben az utalványozott a reá intézett utalvány elfogadása által csak az utalványos s ennek jogutódai, nevezetesen a forgatmányosok, de nem egyuttal az utalványozó irányában is kötelezi magát arra, hogy az utalványban foglalt meghagyást teljesitendi [id. §. 1. bek.].[26]) Az utalványozott és utalványozó között magának az utalványnak alapján semmi kötelmi viszony nem keletkezik, még akkor sem, ha az utalványozott az utalványt elfogadta. Kötelmi viszony és kereset közöttük épen csak az alapul fekvő viszonyból létezik[27]) s csakis ennek alapján

---

nézve is megállapitja, ha az elfogadás a csődnyitás előtt történt); sőt az utalványos, illetve forgatmányosok irányában egyáltalában nem történhetik, mert ezeknek visszkeresete a visszavonás daczára épugy fenmarad, mint a váltónál.

[23]) Ez a K. T. 298. §-ából tünik ki, mely világosan csak a fizetési visszkeresetről tesz említést. V. ö. *Értekezl.* jk. is 270. l.: »Az elfogadás hiányában való visszkeresetnek megtagadása a főkülönbség az utalvány és az intézvényezett váltó között.«

[24]) V. ö. Váltó T. 21. §. Név alatt egyedül a vezetéknév értendő. Keresztnév kitétele nem szükséges. V. ö. **C.** 533/88. (D. Uj f. 12., 307. l.)

[25]) Külön okiraton: **C.** 1097/85. (D. Uj. f. 12., 88. l.) A szóbeli elfogadás érvénye pedig már ebből következik, midőn az irásbeli elfogadvány kötelezővé téve nincs. V. ö. **C.** 93/94. (D. Uj f. 38., 191. l.), mely csak azt kivánja, hogy az elfogadás határozott legyen. A K. T. id. §-a semmi esetre nem zárja ki a külön elfogadást, s a mennyiben az utalvány értékpapir is (a mint láttuk nem okvetlenül), ebből a külön elfogadás hatálytalansága annál kevésbbé foly, mert a váltónál sem kivántatott mindig magára a váltóra vezetett elfogadás. V. ö. *Szerző* id. m. 41. §.

[26]) L. ezzel szemben V. T. 23. §. és hozzá *Szerző* id. m. 43. §. Elfogadás hiányában az utalványozott az utalványból még akkor sincs kötelezve, ha az utalványozás az ő adóssága alapján történt. Utalvány nem engedmény. V. ö. **L. I.** 6452/78. (D. 22., 27. l.) Másként osztr. p. t. 1408., 1409. §§.

[27]) Pl. ha az utalvány az utalványozott adóssága alapján bocsáttatott

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

itélendő meg az is, vajjon az utalványozott az utalvány kifizetése folytán bir-e az utalványozó ellen fedezeti keresettel?[28])

III. A keresk. utalványoknak vannak különös fajai. Ilyenek nevezetesen a hitellevél (*accreditif*), a mennyiben nem hitelezésre irányul,[29]) — és az u. n. cheque vagy *check*,[30]) melynek lényege abban áll, hogy az utalványozás az utalványozott előzetes felhatalmazása, rendszerint pedig valamely pénzintézetre vagy bankárra a nála elhelyezett letét alapján történik.[31]) Megkülön-

---

ki, ha az utalványozó fedezetet adott, ha az utalványozott az utalvány kifizetését az utalványozónak külön igérte stb. — Mindebből kitünik, hogy a keresk. utalványnál, valamint az utalványozó és utalványos, ugy az utalványozó és utalványozott közti viszonyt sem lehet a megbizás fogalma alá vonni. Megbizás csak a külső formában, de nem okvetlenül a valóságban létezik, épugy mint a váltónál, melynél az elfogadó felelőssége a kibocsátó irányában egészen más okokra vezetendő vissza.

[28]) Nincs helye fedezeti keresetnek nevezetesen akkor, ha az utalványozott saját adóssága vagy előzetesen nyert fedezet alapján fizetett. E tekintetben ugyanaz áll mint a váltónál, s ez is mutatja, hogy az utalvány mint ilyen az utalványozott irányában sem megbizás.

[29]) A hitelezésre irányuló hitellevélnek az a czélja, hogy annak birtokosa bizonyos hitelben részesittessék, melyért a kiállitó kezességet vállal (l. fentebb 121. §.). A fizetésre irányuló hitellevél ellenben fizetési meghagyást foglal magában s csak abban különbözik a közönséges utalványtól, hogy a fizetendő összeg nem egységes és előre meghatározott, hanem az utalványozott arra utasittatik, hogy az utalványosnak korlátlanul vagy bizonyos maximális összeg erejéig akkor és annyit fizessen, a mikor és a menynyit ez kivánni fog. V. ö. különösen *Cohn* id. h. 1124. s k. l.

[30]) Olvasd: csek. Az előbbi irásmód a helyesebb s felel meg a cheque tulajdonképeni hazájában: Angliában, ugyszintén Franciaországban törvényesen (1882. évi angol törvény: »*Act to codify the law relating to bills of exchange, cheques and promissory notes*«; 1865. évi franczia törvény »*sur les chèques*«) használt irásmódnak. Nálunk is ez az irásmód van törvényesitve az osztr.-magyar bankra vonatkozó 1878 : XXV. tcz. (alapszab. 76. cz.) és az 1889 XXXIX. tcz. által, mely a postatakarékpénztár üzletkörét a cheque és clearing forgalomra terjeszti ki. (Ehhez: 1889. okt. 7. 3136. sz. keresk. min. rend. R. T. 2090. l.) Neveztetik bankutalványnak is (olasz K. T.: »*assegno bancario*«), de ez nem egészen találó, mert a bankutalvány bankra intézett közönséges utalványt is jelent, másrészt a cheque nem kell, hogy okvetlenül bankra vagy bankárra szóljon.

[31]) Többnyire abban keresik a ch. lényegét, hogy bankra vagy bankárra szól s a nála elhelyezett letét alapján állittatik ki s annyi bizonyos, hogy csak ezen feltételek mellett szolgálhat oly fizetési eszközül, a milyenné külföldön, különösen Angliában kifejlődött. V. ö. id. angol törvény 73. cz., 1889. id. keresk. min. rend. 2. §.: »Cheque alatt oly utalványt értünk,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

böztetendők ellenben a keresk. utalványoktól az u. n. kötelezőjegyek,[32]) melyek nem harmadik személyhez intézett fizetési meghagyást, hanem a kiállító részéről egyenes fizetési igéretet tartalmaznak.[33]) A K. T. értelmében ily kötelezőjegyek pénzfizetés vagy helyettesithető dolgok vagy értékpapirok szállitása iránt viszteher kikötése nélkül kiállitott oly papirok, melyek a közönséges adóslevelek alakjával és kellékeivel nem birnak.[34]) Lehetnek

melylyel valaki legottani fizetés czéljából bizonyos pénzintézetnél számláján fennálló követelése fölött rendelkezik.« Ez azonban csak a rendes eset. Van hitel alapján (v. ö. **K. V. T.** 842/97. Jogt. Közl. 97., 15. sz. mell.) és nembankárra kiállitott ch. is. A »legottani fizetés« sem lényeges. Rendesen a ch. látra szól s rövid idő (3, 5, 8, legfelebb 15 nap) alatt mutatandó be, de van más is. Hasonlóképen nem lényeges, bár szokásos, hogy a ch. külön cheque-könyvekből kivágott ürlapokon állittassék ki és bemutatóra szóljon. De ha névre szól is, azt a záradékot szokta tartalmazni, hogy az utalványozott bármely bemutatónak fizethet. — Közelebbről l. *Cohn* Zeitschr. f. vergl. Rechtswissenschaft 1., 2., 3., 11. köt. és Endemann-féle Handb. 3. köt.; *Birnbaum* Zeitschr. f. d. ges. HR. 30. köt.; *Kapp* U. o.; *Riesser* Zur Revision des Hgb. 2. köt.; *Kuhlenbeck* Der Check. Lipcse, 1890.; *Fick F.* Die Frage der Checkgesetzgebung. Zürich, 1897. — *Bédarride* Commentaire de la loi sur les chèques, 1874.; *Nouguier et Espinas* Commentaire théorique et pratique des lois concernant les chèques. 2. kiad. 1874.; *Lyon-Caen et Renault* Traité. 4. köt.; *Byles* id. m.; *Chalmers* id. m.; *Franchi* L'assegno bancario. Milanó, 1892.; *Daniel* id. m. 2. köt. A hazai irodalomban: *Neumann Á.* Közgazd. szemle 1895., *Magyary G.* Jogászegyl. ért. 11. köt. 2. füz., *Sichermann* A cheque. Kassa, 1895.; *Halász S.* A cheque rendszer és fejlesztése Magyarországon. Budapest, 1900. és Közgazd. Lexikon I. 431. s k. l. Utóbbi készitette az igazságügyminiszter megbizásából 1903-ban a cheque-törvényjavaslat előadói tervezetét is. L. ehhez *Sichermann* Jogászegyl. ért. 26. köt. 8. füz. — Hamis cheque beváltásának veszélyét a letéteményes viseli, ha a cheque-tulajdonost vétkesség nem terheli: **K. V. T.** id. hat. De ezen általános elv nem alkalmazható, ha a letéteményes az elveszett vagy eltévedt chequeből származó kárért a felelősséget kizárja, mely esetben, ha az elveszés neki be nem jelentetett, arra nincs kötelezve, hogy az aláirás valódiságát vizsgálja, még ha az aláirás nála letétetett is. **B. T.** 44/97. (D. III. f. 10., 353. l.)

[32]) *Verpflichtungsschein, Bon* (»Bon pour 100 francs«, »Bon für 100 fl.«, »érvény« (!): **C.** 721/84. (D. Uj f. 10., 145. l.), 87/85. (U. o. 13., 12. l.)

[33]) V. ö. **S.** 27,175/80. (D. 24., 65. l.), **B. T.** 5742/83. (Ü. L. 87., 51. sz.)

[34]) E fogalommeghatározás egyrészt a K. T. 294. §-án alapul, másrészt a »jegy« szóra van tekintettel, a mely körülményes okiratra nem talál. Arra lehetne ugyan gondolni, hogy az id. §. az emlitett kellékeket közvetlenül csak a forgathatóság szempontjából állitja fel, hogy tehát azok nem fogalmi kellékek, hanem más kötelezőjegyek is vannak. Ha azonban figyelembe

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ugy recta-, mint forgatható (l. fentebb 132. §.) és bemutatóra szóló papirok [35]) s mindegyik esetben, épugy mint a keresk. utalványok, a jogczim felemlitése és az érték elismerése nélkül is érvényesek.[36]) Általában a mi a keresk. utalványokról áll, a kötelezőjegyekre is megfelelően alkalmazandó s nevezetesen a menynyiben a keresk. utalványok a Váltótörvény intézkedései alá esnek, ezek a kötelezőjegyekre is megfelelően kiterjesztendők.[37]) Ehhez képest valamint a keresk. utalványok az idegen váltóval, ugy a kötelezőjegyek a saját váltóval állanak rokonságban.[38])

---

vesszük, hogy a törvény a kötelezőjegyek kellékeiről külön nem szól, holott a keresk. utalványok kellékeit még külön is meghatározza, hogy továbbá mint a forgathatóság tulajdonképeni feltétele csak a rendeleti minőség van odaállitva, az emlitett kellékek pedig közvetlenül nem mint feltételek, hanem mint meghatározások vannak szövegezve s a visszthernélküliség emlitése is csak az utalványoknál bir egyedül a forgathatóság szempontjából jelentőséggel: fel kell tételezni, hogy a K. T. az id. §-ban a kötelezőjegyek kellékeit egyáltalában akarta megállapitani. V. ö. **C.** 28/88. (D. Uj. f. 20., 165. l.) is. — Névjegyre irt kötelezőjegyek: **S.** 27,175/80. (D. 24., 65. l.)

[35]) Bemutatóra szóló kötelezőjegy: **C.** id. 28/88. sz. hat.

[36]) Elismerve a rectakötelezőjegyekre nézve is: **C.** 1185/89. (D. Uj f. 23., 114. l.), 485/91. (U. o. 32., 45. l.), 811/94. (Ü. L. 94., 39. sz.) Ellenk. **L. I.** 200/81. (D. 27., 195. l.) V. ö. különben a törvény előmunkálatait: A *Tervezet* a jogczimtől való függetlenséget ugyanott mondotta ki, a hol az utalványok és kötelezőjegyek forgathatóságát állapitja meg. (312. cz.) Az *Értekezlet* azonban azt külön czikkbe határozta foglaltatni, »miután azon értelmezésre vezethetne, hogy csakis a rendeletre szóló utalványokra vonatkozik«. Ebből kitünik, hogy ámbár a törvény a jogczimtől való függetlenségről csak a keresk. utalványoknál szól, a törvényhozó a kötelezőjegyekre nézve is ugyanazt szándékolta, eltekintve attól, hogy, mint láttuk, a jogczim közönséges adóslevélben sem szükséges. Magától értetődik azonban, hogy valamint a keresk. utalványoknál, ugy a kötelezőjegyeknél sincs kizárva, hogy a jogczim kitétessék. V. ö. **C.** 721/84. (D. Uj f. 10., 145. l.), 87/85. (U. o. 13., 12. l.) Az is lehetséges, hogy kötelezőjegyek korlátolt kielégitési, illetve törlesztési alap mellett bocsáttatnak ki. Pl. **C.** 27/97. (D. III. f. 8., 197. l.): részvénytársaság tiszta nyereményének bizonyos részéből.

[37]) Igy nevezetesen a fizetési visszkeresetre vonatkozó szabályokat. A hasonszerü kiterjesztés itt annál jogosultabb, minél gyakrabban fordul elő, hogy a kötelezőjegyek az utalványokkal azonosaknak vétetnek. V. ö. pl. **B. T.** 115/82. (D. Uj f. 1., 315. l.) Az elévülésre nézve v. ö. **C.** 936/94. (D. III. f. 2., 5. l.), mely azonban a kérdést nyitva hagyta. A német K. T. is, habár a váltójognak az utalványra való alkalmazásában nem megy oly messze mint a magyar, azt a kötelezőjegyekre egyformán terjeszti ki. (305. cz.)

[38]) V. ö. **C.** 269/97. (D. III. f. 10., 92. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

136. §.

A dologi jogok johiszemü megszerzésének védelme.[1])

I. A római jognak az a sarkalatos elve, hogy senki másra több jogot át nem ruházhat, mint a mennyivel maga bir[2]) s hogy következőleg különösen a dologi jogok önkéntes átruházása csak a tulajdonos által vagy annak akaratával és csakis a létező dologi korlátozások mellett történhetik:[3]) a mai jogban is uralkodó szabály, mely, mint szükségképeni logikai folyomány, mai napság sem tűr kivételt. Más kérdés: vajjon az, a ki a dologi jogot a nemtulajdonostól, illetve a tulajdonos akarata s dologi korlátozások nélkül szerezte, elismertetik-e a jog által mint ama dologi jog korlátlan tulajdonosa s megvédetik-e dologi jogában a tulajdonos vagy más jogositott ellenében, ugy hogy a tulajdoni kereset *(rei vindicatio)*, vagy más dologi igény ő irányában hatálytalan? Ez jogilag csak olyképen képzelhető, hogy a szerző ugy tekintetik, mintha eredeti módon szerezné meg a kérdéses dologi jogot; mert az átruházó az átruházásra jogositva nem lévén, ettőtt a jogot csak tényleg, de nem jogilag származtathatja le.[4])

A római jog e kérdésre, az elbirtoklás esetétől eltekintve, majdnem kivétel nélküli szabályképen tagadólag válaszol s a tulajdoni s más dologi keresetnek még akkor is feltétlenül helyt ad, ha a szerző jóhiszemü volt. Bármily következetes legyen azonban ez az álláspont: a forgalom biztonsága kétségkivül szenved alatta, mert a dologi jogok szerzése a legnagyobb óvatosság

---

[1]) V. ö. különösen *Goldschmidt* Zeitschr. f. d. ges. Hr. 8., 9. köt., Handb. I. köt. 2. rész 811. s k. l.; *Randa* Das Eigenthumsrecht. 2. kiad. 1. fele. Lipcse, 1893. 13. §.

[2]) *Nemo plus juris in alium transferre potest, quam ipse haberet.* (L. 54. D. de regulis juris 50., 17.) *Non debeo melioris condicionis esse, quam auctor meus, a quo jus in me transit.* (L. 175. ibid.)

[3]) V. ö. különösen L. 20. D. de adquirendo rerum dominio 41., 1.; és L. 6. Cod. si aliena res pign. data sit 8., 16.

[4]) Ezt rendesen félreismerik s azért a fentebbi szabály alóli kivételekről beszélnek. Pedig az elbirtoklásnál, a melynél a szerzéshez csak az idő járul, senki sem kételkedik abban, hogy az eredeti és nem származékos. Kivételről csak annyiban lehet szó, a mennyiben szabály szerint a nemjogositott cselekménye által nem szerzünk jogot. V. ö. *Zsögöd* Fejezetek I. 141. l. jegyz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mellett is veszélyeztetve van; de annyiban igazságtalan is, a mennyiben ha a megszerző jóhiszemben volt, ő a jogvédelemre épugy tarthat igényt, mint nevezetesen a tulajdonos, a ki sok esetben maga az oka annak, hogy tulajdonát elvesztette.[5]) E tekinteteknél fogva az ujabb törvényhozások, támaszkodva a régibb germán jogfelfogásra, legalább az ingó dolgokra vonatkozó dologi jogoknál többé-kevésbbé el is hagyták a római jog álláspontját, s a tulajdoni, valamint általában a dologi keresetet a jóhiszemü megszerző ellen bizonyos szük határok közé szoritják. Ezt teszi nálunk is már az általános magánjog[6]) s a K. T. a jóhiszemü megszerző védelmét annyival kevésbbé tagadhatta meg, mert azt a keresk. forgalom még inkább követeli mint a magánjogi forgalom, miért is a K. T. e tekintetben a közönséges magánjogi elveket részben még ki is terjesztette.

II. A K. T. a jóhiszemü[7]) megszerzőt különösen a tulajdonjog és zálogjog tekintetében védi a tulajdoni s általában dologi kereset ellen. Mindkettőre nézve azonban különbséget tesz közönséges áruk és egyéb ingóságok között egyrészt és bemutatóra szóló, valamint forgatható papirok között másrészt. Előbbieknél a jóhiszemü megszerzőt csak akkor részesiti védelemben, ha a tulajdonjog átruházása, illetve az elzálogositás, kereskedő által annak üzleti körében, azaz kereskedő mint ilyen által történik [**K. T. 299. §.**]; [8]) a bemutatóra szóló és forgatható papiroknál ellenben e feltételt nem

---

[5]) Igy ha dolgát másra rábizta, kölcsön adta, letétbe helyezte stb.

[6]) Legalább az osztr. p. t. V. ö. ennek 367., 371., 456. §§-ait. Ennek intézkedései azonban a magyar magánjog területén is alkalmaztatnak. V. ö. pl. **L. I.** 1199/75. (D. 14., 109. sz.)

[7]) Csak a jóhiszemü szerző védetik, a rosszhiszemü szerzés védelemre nem tarthat igényt. V. ö. Váltó T. 80. §-a is. A jóhiszemüség *(bona fides)* feltételezi a menthető tévedést az átruházó tulajdona, illetve átruházási jogosultsága iránt. De csak a szerzés időpontjában szükséges; a későbbi értesülés arról, hogy az átruházó tulajdonos nem volt, a már megszerzett dologi jogot hatályon kivül nem helyezi *(mala fides superveniens non nocet)*. V. ö. *Tervezet* ind. 382. l. E mellett a jóhiszemüség az ellenkezőnek bebizonyitásáig mindig vélelmeztetik.

[8]) Tehát nem, ha a kereskedő pl. mint háztartásának feje, vagy egyébként üzleti életén kivül, idegenitett vagy zálogositott el valamit. Az ilyen átruházás folytán történt szerzés az általános magánjog szerint itélendő meg. A kereskedővel egyenlők azonban az üzletben alkalmazott meghatalmazottak, a keresk. társaságok képviselői, felszámolók stb. — Áruk s egyéb

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kívánja meg, hanem a védelmet akkor is biztositja, ha a tulajdonátruházás vagy elzálogositás nemkereskedő által történt. [**K. T. 300. §.**][9]) E különbségtől eltekintve, a K. T. ugy a közönséges ingó dolgok mint az értékpapirok tulajdoni megszerzésénél még csak azt követeli, hogy az ügylet, melyből a megszerzés ered, adásvételi ügylet legyen[10]) s hogy a tulajdoni megszerzésnél, mint az elzálogositásnál a dolog a vevőnek, illetve hitelezőnek átadatott légyen;[11]) forgatható papiroknál magától értetődvén, hogy a birtokbavételen felül még a hátiratok összefüggő lánczolata is szükséges.[12])

A K. T. tehát a most érintett feltételek mellett a vevőt, illetve záloghitelezőt még akkor is védi, ha az eladó vagy elzálogosító tulajdonos, vagy az eladásra, illetve elzálogositásra egyébként

---

ingóságok alatt csak egyes dolgok, nem pl. az egész üzlet értendő. V. ö. **B. T.** 1586/81. (D. 28., 262. l.)

[9]) Hasonlóképen Váltó T. 80. §. L. hozzá *Szerző* id. m. 76. §. A nevezett értékpapirok megszerzésénél, illetve zálogbavételénél még az is közömbös, vajjon kereskedelmi ügylet folytán történt-e? A tulajdoni szerzés különben rendszerint az, a K. T. 258. §. 3. pontja értelmében. — Rectapapirokra sem a K. T. 300. §-a, sem annak 299. §-a nem alkalmazható, époly kevessé, mint közönséges követelésekre. Még akkor sem, ha igazolási papir jellegével birnak, pl. takarékpénztári könyvecske. V. ö. **C.** 4440/82. (D. Uj. f. 1., 132. l.), 1387/93. (Jogt. Közl. 94., 3. sz.)

[10]) A K. T. 299. és 300. §-ai határozottan csak elárusitásról, eladásról, eladóról és vevőről szólnak. A hasonszerü kiterjesztés más visszteher melletti megszerzésre azonban a törvényhozás kifejezett intentiójának felel meg. V. ö. *Tervezet* ind. 381. l. és német K. T. 306. cz. (uj 366. §.), melytől e részben eltérés nem szándékoltatott. V. ö. *Értekezl.* jk. is 275. l.

[11]) Átadás *(traditio)* a tényleges, testi átadás értelmében. Tehát nem u. n. *constitutum possessorium,* melynél a dolog az átruházó birlalásában megmarad (v. ö. osztr. p. t. 538. §.). A korábbi tulajdonos nem birhat kisebb joggal a birlalónál talált dolgokra, mint a ki a dolgot nála hagyta, különben a legveszélyesebb összejátszások történhetnének. A ki pedig a birlalótól később szerzi a dolgot, a maga részéről is a K. T. 299., 300. §§-ra hivatkozhatik. V. ö. *Tervezet* ind. 382. l. A tényleges átadással egyenlő azonban a hajóselismervény, rakjegy, közraktári jegy átadása (v. ö. fentebb 132. §.) s minden oly, bár u. n. jelképes *(symbolicus)* átadás, mely harmadik személyek részéről az átruházás megtörténtét felismerhetővé teszi. Igy különösen megfelelő megjelölés a megszerző részéről.

[12]) V. ö. fentebb 132. §. és Váltó T. 80. §.; az elzálogositásra nézve K. T. 303. §. a következő szakaszban. Puszta átadás által szerzett forgatható papir (eltekintve üres forgatmány folytán) nem megy át a megszerző tulajdonába. V. ö. **C.** 9461/89. (Magy. Ig. D. 6., 120. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

jogositva nem volt s teljesen közömbös, hogy az átruházó maga a dolgot miként szerezte?[13]) Megvédi pedig ugy a vevőt, mint a záloghitelezőt olyképen, hogy mindegyik részéről megszerzettnek tekinti azt a jogot, a mely reá átruháztatott. A vevő tehát a tulajdonjogot, a záloghitelező a zálogjogot szerzi meg. Csak a korábbi jogok tekintetében van a dolog természete szerint különbség. A vevővel szemben a korábbi tulajdonjog egészen megszünik, mert annak fennmaradása az ő tulajdonával nem fér össze; sőt minthogy az átruházás a korlátlan tulajdonjog átruházására irányult: megszünik a korábban szerzett zálog- és más dologi jog is, feltéve, hogy a vevő az elárusitás alkalmával arról tudomással nem birt, azaz e részben is jóhiszemben volt [id. 299. §. 1. bek. 2. mond.]. Ellenben a zálogszerzővel szemben a korábban szerzett tulajdon, zálog vagy más dologi jog, minthogy ezeknek fennállása a későbbi zálogjog elismerésével összefér, nem szünik meg, hanem csak az a következmény, hogy azokat a jóhiszemü zálogbirtokos vagy ennek utódai hátrányára érvényesíteni nem lehet [id. §. 2. bek.].[14])

Megjegyzendő még, hogy a törvény a zálogjog alatt közvetlenül csak a szerződési zálogjogot érti ugyan; azonban a bizományost, szállitmányozót és fuvarozót illető törvényi zálogjogról kifejezetten azt mondja, hogy az a szerződési zálogjoggal hatályára nézve egyenlő [id. §. 3. bek.],[15]) s ugyanaz veendő fel a közraktárakat illető törvényi zálogjogról is.[16])

---

[13]) Pl. lopta vagy találta. V. ö. *Tervezet* ind. 381. l. A magyar K. T. e tekintetben sokkal messzebb megy mint a német (K. T. 306. cz., polg. t. 935. §., uj K. T. 366. §.), franczia *(Code civil* 2279. cz.) s más külföldi törvényhozások. Összhangzásban áll azonban az osztr. p. törvénykönyvvel.

[14]) A későbbi jóhiszemü zálogbirtokosnak tehát a korábbi záloghitelezővel szemben elsőbbsége van, a korábbi tulajdonos pedig a zálogtárgyat csak ugy szerezheti vissza, ha a záloghitelezőt követelésére nézve teljesen kielégiti. V. ö. osztr. p. t. 456. §. — A korábbi zálogjog alatt a birói (végrehajtási) zálogjog is értendő. V. ö. **C.** 5738/87. (D. Uj f. 18., 271. l.)

[15]) A nevezettek zálogjogáról v. ö. K. T. 379., 388., 411. §§. — A törvény világosan csak a zálogjog hatályára nézve egyenlősit. A zálogjog feltételei ellenben nem a 299. §., hanem az id. §§. értelmében állapitandók meg; ezek szerint pedig nem követeltetik meg az, hogy a megbizó, illetve feladó, kereskedő, vagy a bizományos, szállitmányozó, fuvarozó jóhiszemben legyen.

[16]) V. ö. K. T. 438. és 449. §§. Nyilván kikerülte a törvényszerkesz-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

137. §.
Kereskedelmi zálogjog.[1])

I. Keresk. zálogjognak a K. T. a zálogjogot akkor ismeri el, ha az keresk. ügylet tekintetében keletkezett, azaz ha a zálog keresk. ügyletből eredő követelés biztositására szolgál,[2]) s a zálog tárgya nem ingatlan dolog.[3]) Vajjon az ügylet a hitelező vagy az adós, vagy mindkét fél részéről képez-e keresk. ügyletet? teljesen közömbös. A keresk. zálogjog e mellett vagy már törvénynél fogva áll fenn, azaz törvényi zálogjog (l. megelőző §.), vagy a felek külön szerződésében találja alapját, azaz szerződési zálogjog.[4]) Itt csak az utóbbiról van szó, a törvényi zálogjog esetei az illető helyeken tárgyaltatván.

A K. T. a szerződési zálogjog tekintetében három irányban intézkedik: 1. a zálogszerződés érvényességéről; 2. a zálogjog mint dologi jog megszerzéséről; 3. a hitelezőnek a zálogból való kielégitéséről.[5]) Ez intézkedések mindazonáltal nem kimeritők,

---

tők figyelmét, hogy a magyar K. T., eltérőleg a (régi) némettől, még ezt a negyedik törvényi zálogjogot is ismeri. V. ö. most uj német K. T. 366. §.

[1]) V. ö különösen: *Goldschmidt* Handbuch 1. köt. 2. rész; *Laband* Zeitschr. f. d. g. HR. 9. köt.; *Cohn* Endemann-féle Handb. 3. köt. 961. s k. l.; *Lyon-Caen* és *Renault* Traité 3. köt.

[2]) V. ö. K. T. 301., 305., 306. §§. A felek kereskedői minősége nem szükséges. V. ö. *Code de com.* 91. cz. (az 1863. évi május 23-iki törvény értelmében): »le gage constitué soit par un commerçant, soit par un individu non commerçant, pour un acte de commerce«. A *Tervezet* azt is megkivánta, hogy a zálogjog kereskedők közt keletkezzék (l. ez ellen *Értekezl.* jk. 276. l.). Még messzebb megy a német K. T., mely kereskedők közti kölcsönös keresk. ügyletet követel (309. cz.). Igy az uj K. T. is 368. §., kivételével a szállitmányozó és fuvarozó zálogjogának.

[3]) A jelzálogra nézve kizárólag a közönséges polgári jog, illetve a telekkönyvi rendtartás mérvadó. Ettől eltekintve azonban a keresk. zálogjog tárgyai nemcsak közönséges ingók s értékpapirok, hanem oly követelések is, melyek papirban megtestesitve nincsenek. A K. T. a 304. §-ban maga is intézkedik ezeknek elzálogositásáról oly esetben, ha keresk. könyveken alapulnak; de e feltétel nélkül is lehetnek a keresk. zálogjog tárgya.

[4]) A birói zálogjogra nézve keresk. ügyletekből eredő követelések tekintetében is kizárólag a Végrehajtási t. (1881 : LX. tcz.) irányadó, mely azonban a biztositási összegek, a fuvarozás alatt lévő áruk, az értékpapirok és a könyvkövetelések lefoglalásáról és a váltó- és keresk. zálogjog alapján foganatositandó árverés iránt külön intézkedik (66., 68., 80., 81., 115. §§.).

[5]) A K. T. 301. §-a nincs helyesen szövegezve, midőn a zálogszerződés

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

miért is azok a keresk. szokások által, vagy ilyenek hiányában az általános magánjogból kiegészitendők. Ez áll különösen az első két irányban; az e részbeni intézkedések különben is csak a közönséges ingó dolgok, továbbá a bemutatóra szóló és forgatható papirok, valamint a keresk. könyveken alapuló követelések elzálogositására vonatkoznak. Ugyancsak a keresk. szokás, illetve a magánjog értelmében itélendő meg, vajjon a záloghitelezőnek van-e a dologi kielégitésen kivül *személyes* keresete is az adós ellen?[6]) vajjon tartozik-e az adós a zálogtárgyat *kiegészíteni*, ha ez az átadás után véletlenül elvész vagy értékcsökkenést szenved?[7]) vajjon van-e joga a hitelezőnek a zálogot, ha a követelés lejáratkor vissza nem fizettetik, annak fejében megtartani?[8]) stb.

II. A mi mindenekelőtt a *zálogszerződés érvényességét* illeti, a K. T. ahhoz semmiféle alakszerüségeket nem követel, hanem a feleknek bárminő alakban, tehát nevezetesen szóbelileg is történt, egyszerü megállapodását elégségesnek nyilvánitja. [**K. T. 301. §.**][9]) Ez nemcsak a keresk. ügyletek formátlan-

---

érvényességét és a zálogjog megszerzését összefoglalván, azt mondja, hogy az előbbihez egyszerü megállapodás mellett az utóbbira vonatkozólag a következő szakaszokban megállapitott feltételek szükségesek.

[6]) Különösen az értékpapirok elzálogositásánál *(lombard*-ügylet) vitattatik, hogy a hitelező egyedül az elzálogositott papirokból elégitheti ki magát s az esetleges hiányért az adóst külön nem perelheti. Igy **B. T.** 26,342/76. (D. 16., 145. l.) és 5729/77. (D. 18., 43. l.) De a lombard-ügylet lényegéhez a személyes kereset mellőzése (mint pl. a hajókölcsönnél) nem tartozik s a magánjogtól eltérő keresk. szokás nem mutatható ki.

[7]) Némelyek szerint ez a kötelezettség is a *lombard*-ügylet természetéhez tartozik s ha az adós az árfolyam csökkenése esetében a kiegészitést nem teljesiti, a kölcsön felmondottnak tekintetik. E részben azonban a magánjogtól eltérő keresk. szokás szintén nem igazolható, sőt pl. a lombard-ügylettel rokon halasztó (report) ügyletre (l. alább 157. §.) nézve a tőzsdeszokások határozottan kimondják, hogy további fedezet csak kikötés esetén követelhető. V. ö. bpesti tőzsde értékszok. 20. §.

[8]) U. n. *lex commissoria*. V. ö. osztr. p. t. 1371. §. Általánosan érvénytelennek tekintik annak kikötését a keresk. épugy mint a magánjogi forgalomban. L. kifejezetten *Code de com.* 93. cz., olasz K. T. 459. cz. stb.

[9]) Vajjon a megállapodásban épen a zálog kifejezése használtatott-e? nem lényeges, ha kétségtelen, hogy zálogszerződés céloztatott. V. ö. fentebb 120. §. Szokásos különösen a »fedezet« (németül: *Deckung)* kifejezése; továbbá »biztositék«, »*depôt*«, stb. A zálogszerződés egészen más ügyletbe is lehet foglalva. Igy nevezetesen gyakori a viszvétel melletti eladás formája

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ságának általában (l. alább 140. §.), hanem a közönséges magánjognak is megfelel.[10]) Ha azonban az irásbeli alak a zálogszerződés érvényességéhez nem is szükséges, az mégis nagy jelentőséggel bir a zálogtárgyból való kielégités módja szempontjából, a mint azt mindjárt látni fogjuk.

III. A zálogjog mint dologi jog megszerzését illetőleg, a K. T. következő szabályokat állit fel:

1. Ingóságoknál, épugy mint a közönséges magánjogi zálogjognál, elegendő, ha a kézi zálog a hitelezőnek, vagy az ő részére egy harmadiknak átadatik [**K. T. 302. §.**].[11])

2. Bemutatóra szóló papiroknál a zálogjog azok tényleges átadásával;[12]) oly papiroknál pedig, melyek hátirat utján ruházhatók át, az által szereztetik meg, ha a papir hátirattal ellátva, a hitelezőnek vagy helyette egy harmadiknak tényleg átadatik [**K. T. 303. §.**].[13])

3. Keresk. könyveken alapuló követeléseknél a zálogjog megszereztetik, ha az elzálogositási nyilatkozattal ellátott könyv-

---

(v. ö. **C.** 9632/89., D. Uj f. 23., 256. l.), mely azonban a kézizálogkölcsönüzleteknek határozottan tiltva van. V. ö. 1881: XIV. tcz. 6. §. Kivételesen a zálogszerződés is alakszerüségekhez van kötve. Igy a közraktárban fekvő áruk elzálogositásánál. V. ö. K. T. 442. §.

[10]) V. ö. osztr. p. t. 450. és 883. §§.

[11]) Átadás a közönséges magánjog értelmében, tehát esetleg u. n. jelképes átadás is (v. ö. *Értekezlet* jk. 276., 277. l.), vagy pedig hajóselismervények, rakjegyek, közraktári jegyek által: l. fentebb 136. §. De nem *constitutum possessorium*. V. ö. *Tervezet* ind. 385. l., **C.** 260/85. (D. Uj f. 11., 223. l.), **B. T.** 3615/78. (D. 28., 261. l.)

[12]) Áll a végrehajtási zálogjogra nézve is. V. ö. 1881: LX. tcz. 80. §. **C.** 849/81. (D. Uj f. 1., 194. l.), 1360/89. (U. o. 27., 5. l.) — Hivatalos nyugták és letétjegyek nem tekinthetők oly értékpapiroknak, melyeknek puszta átadásával az azokat tanusitó követelésre zálogjog volna szerezhető: **C.** 884/902. (D. III. f. 23., 93. l.)

[13]) Tényleges átadás, tehát még u. n. jelképes átadás sem (l. *Értekezl.* jk. 277. l.), még kevésbbé *const. possessorium*. Hátirat alatt a rendes, akár kitöltött, akár üres hátirat értendő, mert különben a záloghitelező a papirból eredő követelést (pl. váltót) önállóan nem érvényesithetné. A hitelező mint forgatmányos harmadik személyek irányában époly tulajdonos, mint más forgatmányos s csak az elzálogositó forgató irányában zálogtartó (mint a római *fiducia*-nál). Az elzálogositás azonban a hátiratban megemlithető, a nélkül, hogy az erejének ártana. A *Code de com.* 91. czikke kifejezetten utal az elzálogositás megemlitésére. V. ö. *Szerző* Váltójog 32. §. 8. j.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kivonat a hitelezőnek átadatik [14]) s maga az elzálogositás a keresk. könyvben a zálogba adott követelésnél feljegyeztetik [**K. T. 304. §.**].[15])

4. A mennyiben a biztositott követelés átruháztatik, a zálogjog akkor tekintetik átruházottnak, ha maga a kézi zálog, illetve az elzálogositási nyilatkozattal ellátott könyvkivonat is átadatik [**K. T. 308. §.**].[16])

IV. A mi végül a zálogból való kielégitést illeti, ez oly esetben, midőn a zálogszerződés csak szóval köttetett, a közönséges magánjog, illetve perjog elvei szerint történik.[17]) Ha ellenben a zálogszerződés irásbeli alakban jön létre,[18]) s a hitelező magát követelésére nézve a zálog eladása utján akarja kielégiteni: [19]) a K. T. a hitelezőnek a közönséges magánjogi zálogkielégitésnél sokkal kedvezőbb kielégitési jogot ad.[20]) E kedvezőbb kielégités módja kétféle és pedig:

1. hogy a hitelező magát a zálogtárgyakból birói köz-

---

[14]) A könyvkivonat átadása a végből van előirva, hogy a hitelezőnek eszköze legyen a követelés behajtására. V. ö. *Tervezet* 386. l.

[15]) Az adós értesitése nem szükséges. Az *Értekezlet* eredetileg kimondotta (l. Jk. 278. l.), de később ismét elejtette (Jk. 478. l.). — Hasonló eljárás könyvkövetelés birói lefoglalásánál. V. ö. 1881: LX. tcz. 81. §., melynek az a rendelkezése, hogy ha a könyvben foglalt összes követelés foglaltatik le, ennek feljegyzése csak a könyv első lapján történik, szerződési zálogjognál is alkalmazható.

[16]) Az id. §. a könyvkövetelésekről ugyan nem emlékezik meg, de a szabály megfelelően azokra is alkalmazandó.

[17]) Ez esetben tehát szabályszerü kereset és itélet szükséges. Ennek mellőzése kártéritést von maga után, melynek nagysága a zálog eladásának időpontja szerint állapitandó meg (nem egy későbbi időpont, pl. elzálogositott és eladott sorsjegyre később főnyeremény esik): **C.** 1510/96. (D. III. f. 7., 250. l.)

[18]) Az irásbeli zálogszerződéssel egyenlőnek tekinthető forgatható papiroknál a hátirat is, feltéve, hogy az elzálogositás meg van benne emlitve. A *Code de com.* id. czikke ezt kifejezetten elégségesnek nyilvánitja.

[19]) Ha a zálog tárgya követelés, a hitelezőnek az a joga is van, hogy a követelésnek magára való átruházását, vagy pedig annak behajtását eszközölje. V. ö. 1881: LX. tcz. 122. s k. §§., Váltó T. 106. §.

[20]) Ez csak jog, nem kötelesség, a hitelező tehát a közönséges magánjogi kielégitést is választhatja, a mi esetleg érdekében áll, pl. ha a követelésnek itélet általi megállapitására van szüksége. A K. T. és a magánjog szabályainak mellőzése kártéritésre kötelez: **C.** 1098/83. (D. Uj f. 9., 234. l.), 195/92. (M. IV. 234. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

benjárás utján ugyan, de keresetinditás nélkül elégitheti ki [**K. T. 305. §.**]. Ez a szabály, mely helyt foglal, hacsak általában irásbeli zálogszerződés köttetett. A kereset helyett a hitelező, ha az adós kötelezettségének kellő időben meg nem felel, egyszerü kérvényben, a szükséges okmányok bemutatása mellett,[21]) saját illetékes törvényszékéhez[22]) folyamodik, mely az adós meghallgatása nélkül, az elzálogositott tárgyak vagy azok egy részének a hitelező veszélyére[23]) és költségén leendő eladatását elrendeli [id. §. 2. bek.].[24]) A hitelező az adóst, a mennyi-

---

[21]) Okmányok: 1. zálogokmány; 2. igazolása annak, hogy a zálog keresk. ügyletből eredő követelés biztositására szolgál; 3. igazolása annak, hogy az adós késedelemben van. — A kérvény csak egy példányban adandó be, tekintve, hogy az adós nem idézendő s nem hallgatandó ki.

[22]) Tehát nem az adós személyére nézve illetékes törvényszéknél, mint rendesen. Ez is csak kedvezmény, miért is a hitelező az eladást az adósra nézve illetékes bíróságnál is szorgalmazhatja. Törvényszék alatt, vonatkozással a K. T. 2. §-ára, a keresk. elj. 10. §-a alapján járásbiróság értendő. Különös ugyan, hogy a keresk. elj. id. §-a a K. T. 347., 371., 409., 411. és 481. §§-ait emliti, az ezeket megelőző és hasonló ügyekre vonatkozó 305., 380. és 388. §§-ait ellenben nem. De hogy ennek daczára ezekben is járásbiróság értendő, következtethető abból is, hogy a fuvarozó a K. T. 412. §-a értelmében az előző szállitmányozó zálogjogát is tartozik érvényesiteni s ellenmondásra vezetne, ha a fuvarozó a maga zálogjogát járásbiróság előtt, a szállitmányozó zálogjogát pedig csak törvényszék előtt érvényesithetné. Ellenk. a bizományos zálogjogára nézve: **B. T.** 3103/88. (D. Uj f. 20., 338. l.) s a szállitmányozó zálogjogára nézve: 480/96. (D. III. f. 5., 333. l.)

[23]) Ez kettős jelentőséggel bir: 1. hogy a hitelező nem hivatkozhatik a biróság végzésére, ha az eladás elrendelése és foganatositása a zálogjog fennállásának hiánya vagy más ok miatt alaptalan volt s az adós ennek folytán a hitelező ellen, a mire neki joga van, kártéritési keresettel lép fel. A biróság nem mint itélő biróság jár el s nem bocsátkozik az előterjesztett kérelem szigoru érdemleges vizsgálatába, a mi már abból is kitünik, hogy az adós ki nem hallgattatik; 2. hogy az eladó nem a biróság, hanem a hitelező, a ki az eladás körüli mulasztásokért még akkor is felelős, ha az eladást birói kiküldött foganatositotta. A biróság az eladást csak elrendeli, de nem eszközli.

[24]) Az elrendelés végzés által történik, melyben egyuttal az eladás módja (birói vagy más hatóság általi árverés, tőzsdei eladás, hiteles személy általi eladás stb.) is megállapittatik, a nélkül, hogy a biróság a fél kérelméhez kötve volna. A végzés ellen felfolyamodásnak vagy előterjesztésnek, vagy kapcsolatban mindkettőnek van helye; a másodfolyamodásu végzés ellen csak felfolyamodásnak. Keresk. elj. 37. §., v. ö. **L. I.** 780/77. (D. 19., 35. l.) Az elsőbirósági határozatot helybenhagyó másodbirósági határozat ellen további felfolyamodásnak nincs helye. Keresk.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ben ez lehetséges,[25]) ugy az eladás elrendeléséről,[26]) mint annak megtörténtéről azonnal értesiteni s a vételár feleslegét neki átadni köteles.[27]) Ha a hitelező az értesitést elmulasztja, kártérítéssel tartozik [id. §. 3. bek.].

2. A K. T. azonban a most ismertetett kielégitési módnál még kedvezőbbet biztosit a hitelezőnek, mely abban áll, hogy a zálogból való kielégités végett nemcsak keresetet nem tartozik inditani, de általában minden birói közbenjárást mellőzhet. De ehhez az irásbeli zálogszerződés magában véve nem elégséges, hanem az csak akkor foglalhat helyet, ha a felek a birói közbenjárás mellőzésében határozottan irásban megállapodtak [**K. T. 306. §.**].[28]) Ez esetben a hitelezőnek jogában áll a zálogot nyilvánosan,[29]) sőt ha a zálogtárgyak piaczi vagy tőzsdei árfolyammal birnak (l. alább 139. §.), hiteles személy[30]) által a

---

elj. 43. §. *h)* pont. A perorvoslattal ugy a hitelező mint az adós élhet. Az utóbbi által a hitelező kérelmének helyt adó elsőbirósági végzés ellen beadott felfolyamodás az eladásra nézve felfüggesztő hatálylyal bir. *(Arg.* keresk. elj. 43. §. ut. bek.) A biróság által foganatositott árverésre nézve v. ö. 1881 : LX. tcz. 115. §., mely szerint se az igények bejelentésére felhivásnak, se elsőség iránti eljárásnak nincs helye.

[25]) Nem, ha pl. a zálogjegy nem szól névre. **B. T.** 2628/81. (M. 234. l.)

[26]) Ebből kitünik, hogy a végzés az adósnak nem kézbesitendő.

[27]) A biróság által eszközölt árverés esetében a felesleg kiadása a kiküldött által történik. 1881 : LX. tcz. 115. §.

[28]) E megállapodás az eredeti zálogszerződésben vagy később is történhetik. Elégséges, ha az adós egyoldalu irásbeli engedélyt ad a biróságon kivüli eladásra, pl. levélileg. — A *Code de com.* külön irásbeli megállapodást egyáltalában nem követel; tehát még kedvezőbb a hitelezőre nézve mint a magyar s a megfelelő német K. T. Nálunk sem szükséges azonban külön kikötés a zálogkölcsönintézetek által eszközölt árverésekhez (1881. évi XIV. tcz. 15—21. §§.), továbbá az osztrák-magyar bank részéről. (1887 : XXVI. tcz. 67—68. cz.)

[29]) Nyilvánosan: azaz árverésen; de ez alatt nem értendő birói, hanem közigazgatási, községi hatóság *(Értekezl.* jk. 309. l.), közjegyző vagy árverési csarnok (1888 : XXII. tcz.) közbenjöttével eszközölt árverés. Az 1881 : LX. tcz. 115. §-a ugyan a birói árverésről a K. T. 305. és 306. §§-ai alapján együttesen beszél, de ez csak annyit jelent, hogy ha a hitelező birói árverést kér, akkor az az id. 115. §. értelmében teljesitendő. A birói közbenjárás mellőzése époly kevéssé kötelező, mint a perinditás mellőzése a 305. §. esetében.

[30]) Hiteles személy. Ez a mai jogállapot szerint nem biztos fogalom s a K. T. alkotásánál sem voltak tisztában azzal, hogy mely személyeket kell a hiteles személy kifejezése alatt érteni? Az *Értekezlet* kijelen-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

folyó árban magánuton is eladatni.[31]) A megtörtént eladásról, a mennyiben ez lehetséges, az adós, különbeni kártérités mellett, azonnal értesitendő s neki a vételár feleslege átadandó [id. §. 2. mond.].

A zálogkielégitésre vonatkozó ezen intézkedések lényegükben akkor is alkalmazást nyernek, ha az adós csődbe kerül. Mindazonáltal a hitelező zálogjogát a tömeggondnok felhivására neki bejelenteni s a zálogtárgyakat megbecsülés végett felmutatni tartozik.[32]) A mennyiben továbbá a tömeggondnok a zálogtárgyak birói elárverezését kéri, a hitelező köteles azokat, külön kielégitési jogának épségben hagyása mellett, elárverezés végett a birói kiküldöttnek kiadni, feltéve, hogy a csődbiróság által az árverés elrendeléséről az árverési határnapot 15 nappal megelőzőleg értesittetett.[33]) De ha a zálogtárgy tőle nem követeltetik is s a hitelező épugy mint csődön kivül önállóan jár el,[34]) az eladásról nem a közadóst, hanem a csődtömeget tartozik értesiteni s a vételár feleslegét is ennek köteles kiadni [**K. T. 307 §.**].

---

tése szerint érteni kell oly személyt, ki a fennálló törvény vagy szokás szerint nyilvános árverésnél közreműködhetik, jelenleg tehát közigazgatási személyeket, jövőben, ha perrendtartásunk ugy fog intézkedni, birói kiküldöttet, vagy ha közjegyzői törvény lesz, közjegyzőt stb. (Jegyzők. 309., 310. l.) Minden esetre közigazgatási hatóság kiküldöttje (községi előljáró: **C.** 622/84. D. Uj f. 12., 172. l.; 1537/95. D. III. f. 4., 97. l.) és közjegyző (bár az 1874 : XXXV., épugy mint az 1886 : VII. tcz. és az 1881 : LX. tcz. csak mint birói kiküldöttről szól; v. ö. azonban 1881 : XIV. tcz. 17. §.). De nem biróság, mert a 306. §-a épen birói közbenjárás nélküli kielégitésről szól; továbbá nem végrehajtó, mert ez csak birói meghagyás alapján járhat el; nem tőzsdealkusz (tőzsdeügyletnél), mióta ezek kizárólagos jogositványa megszünt. V. ö. alább 205. §.

[31]) A hitelező a zálogjogot a folyó árban meg is tarthatja, ha ez kiköttetett. Ez nem esik a *lex commissoria* fogalma alá, mert a folyó árban való megtartás nem egyszerü megtartás, hanem a hitelező a követelés és a folyó ár közti különbözetet épugy kiadni tartozik, mint ha a zálogot eladatta volna. Kikötés nélkül ellenben a hitelező, miként a váltói zálogjognál (v. ö. Váltó T. 106. §.), a zálogot nem tarthatja meg, mert ez esetleg az adós hátrányával járhatna, a tényleges eladásnál a folyó középárnál magasabb ár is elérhető lévén.

[32]) V. ö. Csődt. 115., 174. §§. Különben kártérités.

[33]) Csődt. 175. §.

[34]) Csődt. 152. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

138. §.

Kereskedelmi megtartási jog.[1])

I. A közönséges magánjog terén a megtartási jog *(jus retentionis)*, a mennyiben általában el van ismerve,[2]) nem irányul másra, mint a megtartásra, visszatartásra. A kereskedelmi megtartási jog többet foglal magában: a hitelező az adós dolgait nemcsak visszatarthatja,[3]) hanem azokból magát ki is elégithet i. A kereskedelmi és nemkereskedelmi megtartási jog között tehát lényeges különbség van; minthogy pedig a kielégitési jog a zálogjog jellemvonása, ebből hitünik, hogy a keresk. megtartási jog inkább a zálogjog fogalma alá esik. Ez azonban csak egyik oldaláról tekintve áll. Más oldalról ellenben a keresk. megtartási jog ismét különbözik a zálogjogtól, a mennyiben ugyanis nem dologi jog s nem érvényesithető mindenki ellen, hanem csak személyes jog, mely csak az adós ellen érvényesithető s mely *ipso jure* megszünik, mihelyt a visszatartott dolgok a hitelező birtokából kimennek.[4]) Különbözik különösen a keresk.

---

[1]) V. ö. különösen *Goldschmidt* id. m. 962. s k. l., 1028. s k. l.; *Laband* id. h.; *Thöl* id. m. 712. s k. l.; *Végh Arthur* Magy. Igazságügy 15. és 16. köt., különösen 409., 507. s k. l. *Zsögöd* Fejezetek II. 679. s k. l. L. a váltó- és keresk. megtartási jog elvi egyenlősége folytán *Plósz* is Váltójog 489. s k. l. és *Szerző* Váltójog 90. §.

[2]) Az osztr. p. t. a tulajdonképeni, azaz oly értelemben vett megtartási jognak, hogy a hitelező követelése végett adósának dolgait visszatarthassa, nem ad helyet (v. ö. 334., 471. §§.). Az csak szerződés alapján lehetséges, illetve csak az u. n. nemtulajdonképeni megtartási jog van elismerve, mely t. i. abban áll, hogy a kétoldalu kötelmeknél az egyik fél a maga szolgáltatását visszatarthatja, mig a másik nem teljesitett: nemteljesités kifogása *(exceptio non adimpleti contractus)*. V. ö. 980., 1052., 1062. §§. és hozzá *Unger* System II. 499. l.

[3]) A K. T. erről ugyan époly kevéssé szól, mint a Váltó T. Azonban a *plus* magában foglalja a *minust*. E visszatartási jog megvédi a hitelezőt az adósnak a feltétlen visszaadásra irányuló keresete ellen, a melylyel szemben ő követelését kifogással érvényesitheti, s ennek folytán csak a követelés kielégitésének feltétele mellett marasztalható.

[4]) Ez a K. T. 310. §-ából is kitünik, mely csak az adósról beszél. Csak a kereset folytán hozott s az eladást elrendelő i t é l e t r ő l felvehető, hogy az, épugy mint a végrehajtási foglalás, valódi zálogjogot ad. V. ö. **C.** 2401/98. (D. III. f. 11., 301. l.) Helytelen: **S.** 20,965/79. (D. 24., 68. l.), mely szerint a megtart. jog, épugy mint a zálogjog, »valóságos dologi jog, melyhez képest

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

zálogjogtól még abban is, hogy a kielégités csak szabályszerü kereset utján történhetik. A keresk. megtartási jog tehát sem közönséges magánjogi értelemben vett megtartási jog, sem zálogjog, hanem a kettő vegyüléke gyanánt jelentkező s a hitelező biztositását czélzó sajátságos *(sui generis)* jog.

II. Valamint a megtartási jog általában, ugy a keresk. megtartási jog is közvetlenül törvénynél fogva illeti a hitelezőt; szerződés annak megalapitására nem szükséges.[5]) Gyakorolható pedig kereskedelmi ügyletekből eredő követelések tekintetében [6]) s az adós tulajdonát [7]) képező azon pénzeire,[8]) ingóságaira [9]) és

---

a hitelező magát a visszatartott tárgy értékéből, harmadik személyek igényeire való tekintet nélkül, kielégitheti«. L. **C.** 267/96. is. (D. III. f. 7., 161. l.) Még a Váltó T. 109. §-a sem értelmezhető igy, jóllehet ez azt mondja, hogy a megt. jog »hatályára nézve a kézi zálogjoggal egyenlő«. V. ö. *Szerző* id. h. A hitelezőnek legfelebb személyes, illetve sommás visszahelyezési keresete van. Ha ezzel a dolgot visszaszerzi, megtartási joga nem folytattatik, hanem ujból keletkezik. Ugyancsak pusztán személyes természetü védelme van a hitelezőnek, ha az adós a dolgot másra átruházza s az uj tulajdonos a hitelezőtől annak kiadását követeli. A hitelező csak oly kifogásokkal élhet a jogutód ellen, melyeket az adós ellen érvényesithetett. V. ö. kifejezetten u j n é m e t K. T. 369. §.

[5]) Csak a megtartási jog kizárása, korlátozása vagy kiterjesztése tételez fel szerződést. Utjában ily szerződésnek semmi sem áll, minthogy a K. T. 309., 310. §§. nem absolut természetüek. L. kifejezetten német K. T. 316. §.

[6]) Vajjon a megtartási jog az eredeti hitelező, vagy pedig engedményes vagy forgatmányos által gyakoroltatik-e? magában véve közömbös. V. ö. **L. I.** 149/78. (D. 20., 35. l.) Csőd elrendelése után átruházott követelés alapján azonban megt. joggal époly kevéssé lehet élni mint beszámitással. V. ö. Cst. 39. §. és **B. T.** 2646/78. (D. 28., 264. l.) Ö s s z e f ü g g é s *(connexitás)* a hitelező követelése és az adós visszakövetelési joga között, mint a magánjogi megt. jognál, semmi esetre nem szükséges.

[7]) **C.** 721/901. (D. III. f. 22., 59. l.) Csak magának az adósnak tulajdonát képező tárgyakra, tehát nem pl. az adós adósának tulajdonára, hacsak annak követelése a hitelezőre át nem ruháztatott. V. ö. **L. I.** id. 149/78. Sem pl. az eladó által a vevő részére leendő átadás végett küldött dolgokra az utóbbi ellen fennálló követelés alapján: **C.** 344/85. (P. T. 11., 42. l.) Még ha az adós másnak dolgát mint sajátját kiadja s a hitelező jóhiszemben van, sem áll meg a megt. jog a tulajdonos ellen. A K. T. 299., 300. §§. a megt. jogra, mint a mely valóságos zálogjogot nem képez, nem alkalmazható. A tulajdonszerzés módja azonban közömbös. Tehát ha az adós csak a K. T. 299., 300. §§. értelmében szerezte a tulajdont, vagy pl. hajóelismervény, rakjegy, közraktári jegy által rendelkezhetik az áru fölött. Fuvarlevélnél ily rendelkezési jog a czimzett, és következőleg megtart. jog a czimzett hitelezője részéről csakis az árunak a rendeltetési helyen való meg-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

értékpapirjaira,[10]) melyek annak akaratával[11]) a hitelező tényleges birtokába[12]) vagy rendelkezése alá kerülnek [**K. T. 309. §.**].[13]) Ezen általános feltételek mellett a megtartási jog szabály szerint

---

érkezte után lehetséges. V. ö. K. T. 407. §. és alább 168. §. Az uj német K. T. 369. §. megadja a megtartási jogot oly esetben is, midőn a dolog tulajdona már a hitelezőre ment át, de ez által az adósra vissza átruházandó. Pl. ha a vevő az átvett árut rendelkezésre bocsátja, már megfizetett vételár tekintetében.

[8]) Pénz itt nem mint összeg, hanem mint egyedi dolog *(species)* értetik, a mely t. i. az adós tulajdonában marad. Pl. lepecsételt csomagokban, vagy a bankjegyek számai szerint megjelölve. Ha az adósnak csak követelési joga van bizonyos pénzösszeg visszafizetésére, nem megtartási jognak, hanem beszámitásnak van helye. V. ö. **B. T.** 5705/77. (D. 28., 264. l.), **C.** 853/92. (D. Uj f. 34., 175. l.), 1052/98. (D. III. f. 12., 239. l.), 1138/900. (U. o. 19., 328. l.), **K. V. T.** 719/96. (Ü. L. 97., 5. sz.) Helytelen **S.** 20,965/79. (D. 24., 68. l.)

[9]) Ezek alatt csak közönséges ingó dolgok, nem jogok értendők. Nem gyakorolható tehát a megtartási jog pl. kiadói jogon. V. ö. **C.** 260/82. (D. Uj f. 2., 154. l.)

[10]) Értetnek ugy a bemutatóra szóló és forgatható, mint a rectapapirok. Különösen a váltók is: **C.** 727/82. (D. Uj f. 4., 31. l.) Takarékpénztári könyvecskék: v. ö. **C.** 357/84. (Ü. L. 84., 37. sz.)

[11]) Az adós akarata nélkül történt, nevezetesen az önhatalmu birtokbavétel tehát nem ad megtartási jogot. Hogy azonban minő jogügylet alapján jutott a dolog a hitelező birtokába? közömbös. Keresk. ügyletnek, miként a német K. T. szerint (uj K. T.) is, nem kell lennie. Lehet keresk. vagy nem keresk. zálogszerződés is. V. ö. **C.** id. 260/82., 860/84. (P. T. 10., 26. l.), 1329/86. (Magy. Ig. D. 6., 103. l.) **B. T.** 5195/81. (M. IV. 237. l.) Az osztr. p. t. 471. §-a nem áll utjában. Közömbös továbbá, hogy az adós tudja-e, mikor vette a hitelező a tárgyakat birtokába? — A Váltó T. 108. §-a csak »jogszerü uton« való birtokbavételt követel. Ez annyiban egyenlő az »adós akaratával«, a mennyiben, ha utóbbi fenforog, nem lehet mondani, hogy a hitelező a dolgot nem jogszerü uton szerezte. Annyiban azonban kevesebb, a mennyiben a jogszerü birtokbavételhez nem kell okvetlenül az adós akarata, pl. ha a záloghitelező a dolgot az adós akarata nélkül az utóbbi más hitelezőjének alzálogba adja.

[12]) **C.** 721/901. (D. III. f. 22., 59. l.) Ez kizárja a megt. jog gyakorlását, ha a dolog a hitelezőnek átadatott ugyan, de az adós birlalatában hagyatott *(constitutum possessorium)*. V. ö. **C.** 5/99. (U. o. 14., 246. l.)

[13]) Rendelkezés: különösen hajóselismervények, rakjegyek, közraktári jegyek birtoka folytán. A német K. T. megfelelő 313. czikke ezeket kifejezetten emliti. Fuvarlevél utján való rendelkezésről ugyanaz áll, mint az adósnál (l. 7. jegyz.). Épitész által az épittető telkére hozott épitőszerek nem tekintendők utóbbi birtokában és rendelkezése alatt: **L. I.** 878/78. (D. 20., 45. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

csak lejárt követelések tekintetében adatik;[14]) kivételesen azonban le nem járt követelés alapján is gyakorolható.

1. Lejárt követelések tekintetében megtartási joggal ugy kereskedő mint nemkereskedő és pedig ugy kereskedő mint nemkereskedő ellen élhet, s teljesen közömbös, vajjon az ügylet, melyből a követelés származik, kétoldalu vagy egyoldalu keresk. ügylet s vajjon az utóbbi esetben a hitelező vagy az adós részéről keresk. ügylet-e?[15]) A megtartási jog azonban nem gyakorolható, ha a fentérintett tárgyak akár az adós, akár egy harmadik által az átadás előtt, vagy az átadás alkalmával, meghatározott rendelkezés végett kerülnek a hitelező birtokába [id. §. 2. mond.].[16])

2. Le nem járt követelések tekintetében a megtartási jog részint szükebb, részint tágabb feltételek mellett gyakorolható:

a) szükebb feltételek mellett: a mennyiben ugyanis csak kereskedők egymás közt, kölcsönös keresk. ügyletből eredő követelések tekintetében és csak akkor van helye, ha az adós csőd alá kerül,[17]) vagy fizetéseit megszüntette,[18]) vagy ha az ellene vezetett birói végrehajtás siker nélkül maradt [id. §. 2. bek.];[19])

---

[14]) Lejárt követelés: azaz a megtartási jog csak a követelés esedékességének napján szülemlik meg. Megrendelések nemteljesitéséből eredő, sem egyezségileg, sem bíróilag meg nem állapitott esetleges kárkövetelések oly lejárt követeléseknek nem tekinthetők, melyeknek alapján megtartási jog gyakorolható. V. ö. **L. I.** 151/79. (D. 23., 40. l.)

[15]) A német K. T. szerint (uj K. T. is) a megtart. jog lejárt követeléseknél is csak kereskedők egymásközt kölcsönös keresk. ügyletek alapján gyakorolható. A *Tervezet* is csak kereskedőknek adta s csakis lejárt követelések alapján (328. cz.).

[16]) Meghatározott rendelkezés: pl. hogy a hitelező a tárgyat valakinek átadja, elküldje (pl. ruhát tisztitás végett: **C.** 859/89. J. Sz. 2., 158. l.), eladja stb. Nem meghatározott rendelkezés ellenben, ha az adós az áru visszaadását köti ki (hacsak világosan a megtart. jog kizárására nem irányul), vagy az árut a hitelezőnél későbbi rendelkezésig hagyja, az árut a rendelkezés fentartásával adja át stb. A később elhatározandó rendelkezés a megtart. jog gyakorlását nem zárja ki.

[17]) A csőd tehát itt a megtartási jog megalapitásának egyenes feltétele. Előbb van csőd, s annak folytán megtart. jog. Ámde a Csődt. 12. §-a szerint a csődnyitás hatályának kezdete után a csődtömeghez tartozó dolgokra vagy jogokra zálog- vagy megtartási jogot szerezni nem lehet. Hogy egyenlitendő ki ez az ellentét, mely még erősebben domborodik ki a K. T. és hasonlóképen a V. T. ama mindjárt érintendő intézkedése folytán, hogy a csődnyitás nemtudása esetén a megtart. jognak akkor is helye van, ha a tárgyak a csőd után kerültek a hitelező birtokába? Minthogy a Cst. 267. §-a

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

b) tágabb feltételek mellett: a mennyiben az adós utasitása, vagy a határozott rendelkezés tekintetében elvállalt kötelezettség a megtartási jog gyakorlását ki nem zárja, ha az érintett ténykörülmények a tárgyak átadása után következtek be,

---

nemcsak a régibb csődtörvényt, hanem a csődjogra vonatkozó egyéb törvényeket is hatályon kivül helyezi, azt lehetne gondolni, hogy a K. és Váltó T.-nek a megtartási jogra vonatkozó intézkedései is módositást szenvedtek (igy *Králik* Csődtörvény 1. kiad. 43., 343. l., 2. kiad. már nem; *Plósz* id. m. 494. l.). Ezzel szemben utalunk azonban a Csődt. 57. §-ára, mely azoknak, kiket a váltó- és keresk. törvény szerint zálog- vagy megtartási jog illet, az ingó zálog által biztositott hitelezőkkel egyenlő jogokat biztosit. A Cst. itt minden megszoritás nélkül utal a K. és Váltó T.-re, a mit nézetünk szerint csak ugy lehet magyarázni, hogy a törvény a 267. §. általános szabálya alól kivételt akart tenni s a keresk. és váltójogi megtartási jogot egész kiterjedésében fentartotta. A német Cst. életbelépt. törvénye (3. §.) ezt még határozottabbá teszi, midőn kimondja, hogy a birodalmi törvényeknek a csődre vonatkozó határozatai nem érintetnek s a kifejezetten eltörölt törvények között a keresk. törvényt nem emliti. Az ehhez irt indokolás pedig egyenesen azt mondja, hogy a (magyar Cst. 57. §-ának megfelelő) 41. §-ban a K. T. intézkedései kifejezetten fenn vannak tartva. V. ö. *Hahn* Die gesammten Materialien zur Konkurs-Ordnung 410. l. Az uj német K. T. 370. §. is fentartotta a Cst.-nyel szemben.

[18]) A Váltó T. ezt az esetet nem emliti. — Kérdés: mikor vehető fel a fizetésmegszüntetés? Minden esetre akkor, ha az adós maga kijelenti, hogy fizetni nem képes. V. ö. **B. T.** 6440/85. (Ü. L. 86., 3. sz.), 2357/93. (D. Uj f. 36., 362. l.), budapesti tőzsde értéküzleti szokásai 30. §., áruüzleti szokások 60. §. Továbbá sikertelen kielégitési végrehajtás esetében, mely azonban a törvényben külön emlittetvén, itt nem jön kérdésbe. Biztositási végrehajtás foganatositása esetében magában véve nem, tekintve, hogy még nincs jogerejüleg eldöntve, vajjon az adós fizetni köteles-e? Kivévén, ha többrendbeli és tetemesebb összegü bizt. végrehajtás történt. V. ö. **C.** 2/83. (D. Uj f. 4., 227. l.), 389/87. (J. 87., 138. l.), 1071/91. (P. T. 22., 26. l.), 48/99. (D. III. f. 15., 155. l.) Vagy ha egy is, de oly módon, mely a fizetésmegszüntetést nyilvánvalóvá teszi, pl. az összes áruk lefoglaltattak s a bolt bezáratott: **C.** 4019/91. (D. Uj f. 32., 14. l.) Egyéb nyilvánvaló tényekből való következtetés: **C.** 6253/87. (D. Uj f. 20., 137. l.); igy pl. abból, hogy a kereskedő a végrehajtás kikerülése végett nagyobb mennyiségü árut fizetés gyanánt ad: **C.** 4954/90. (P. T. 22., 28. l.); a kereskedő egész üzletét a hitelezőnek kézizálogul átadja és megengedi, hogy a hitelező az árukat bizonyos idő mulva eladja s a befolyt pénzt követelése apasztására fordithassa: **C.** 1583/901. (D. III. f. 22., 209. l.); hitelezőinek körlevelekben leengedést kérő ajánlatokat tesz: **C.** 3241/902. (U. o. 23., 31. l.)

[19]) Sikertelen kielégitési végrehajtás akár a megtartási jogot gyakorló, akár más hitelező részéről.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vagy ha a hitelező azokról a tárgyak átvétele után értesült [id. §. 2. bek. 2. mond.].[20])

III. A mi a megtartási jog gyakorlását közelebbről illeti: a hitelezőnek mindenekelőtt kötelességévé van téve, hogy arról az adóst azonnal értesitse [**K. T. 310. §.** 1. bek.].[21]) Ez értesités czélja az, hogy az adós a hitelező egyébkénti biztositásáról gondoskodjék, vagy őt kellő időben kielégitse s ekként a megtartási jog gyakorlásának következményeit elháritsa.[22]) Lényeges feltételét a megtartási jog gyakorlásának az értesités nem képezi ugyan, de annak elmulasztása kártéritésre kötelez.[23]) A mennyiben az adós más uton kellő idő alatt fedezetet nem ad, a hitelezőnek jogában áll az adós ellen elrendelt csőd esetében is[24]) saját ille-

[20]) Ebből világosan kitünik, hogy a megtartási jog csőd esetében nemcsak akkor gyakorolható, ha a tárgyak a csőd megnyitása előtt, hanem akkor is, ha a csőd megnyitása után jutottak a hitelező birtokába. Az azonban minden esetre szükséges, hogy az adós arra vonatkozó akarata, mikép a tárgyak a hitelező birtokába menjenek, a csődnyitás előtt forogjon fenn; tekintve, hogy az adósnak a csődmegnyitás után rendelkezési joga nincs. V. ö. Cst. 3. §. Sőt az adósnak a megtartási jog megállapitására irányuló csődnyitás előtti jogcselekvénye is megtámadható a Cst. 27. §. 2. pontja és 29. §§-ai értelmében. Hogy a követelésnek okvetlenül a csődnyitás előtt kellett keletkeznie, már abban van kifejezve, hogy a csődnyitáskor csak lejártnak nem kell lennie.

[21]) Minthogy a törvény megkülönböztetést nem tesz, értesités nemcsak akkor szükséges, ha a hitelező a megtartás tárgyait eladni, hanem akkor is, ha azokat pusztán visszatartani akarja. Csőd esetében az adós helyett a tömeggondnok értesitendő. Az azonnali értesités azon időponttól számitandó, melyben a hitelezőnek a megtartási jog gyakorlására irányuló szándéka nyilvánvalóvá válik. Pl. miután a dolog visszaadására szólittatott fel, a birtoklás jogalapja megszünt stb.

[22]) Az értesités e czéljából és abból, hogy az eladás nem követelhető, ha az adós más uton fedezetet ád: következik, hogy a megtartási jog nem gyakorolható, ha a hitelező már megelőzőleg elégséges más fedezettel bir.

[23]) V. ö. **C.** 727/82. (D. Uj f. 4., 31. l.), 1329/86. (M. Ig. D. 6., 103. l.)

[24]) Ez kettőt foglal magában: 1. hogy a csőd a külön kielégitést nem akadályozza (v. ö. Cst. is 57. és 152. §§.); 2. hogy a keresetet nem kell a csődbiróság előtt meginditani, mint ez a Csődt. 152. §-a által mint szabály elő van irva. V. ö. a váltói megtartási jogra nézve kifejezetten: Váltóelj. 7. §. és **C.** 645/87. (D. Uj f. 18., 116. l.) A Csődt. azon rendelkezése azonban, hogy a kereset a tömeggondnok ellen intézendő, a megtartási jogra is kiterjed. Hasonlag itt is, épugy mint a zálogjognál, megvan a tömeggondnoknak az a joga, hogy a megtartott tárgyak elárverezését a Cst. 175. §-a értelmében követelje.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tékes törvényszékénél [25]) a megtartott tárgyak eladását kereset utján követelni,[26]) s magát a vételárból minden más hitelezőt megelőzőleg [27]) kielégiteni.[28]) A netaláni felesleg az adósnak, illetőleg csődtömegének adandó át [id. §. 2. bek.].

---

[25]) Ez csak jog. A hitelező tehát a keresetet az adósra nézve illetékes bíróság előtt is megindithatja. Törvényszék alatt minden esetben e. f. kir. törvényszék mint keresk. bíróság értendő: Keresk. elj. 6. §. 10. pont és 7. §.

[26]) A kielégités tehát csak szabályszerü per utján történhetik. De ez a per nem irányul közvetlenül a követelés alapján való marasztalásra, miként a zálogjognál (az adós ellen), hanem csak arra, hogy alperes a megtartott tárgyak eladását tűrni köteles (tehát miként a zálogjog érvényesitésénél a nemadós tulajdonos ellen). Ennek megállapitása sem történhetik ugyan a követelés elbirálása nélkül, de a követelés csakis mint praejudiciális előkérdés szerepel, épugy mint a megtartási jog egyéb feltételei. Ugyanazért az itélet a követelés tekintetében nem emelkedik jogerőre. A váltói megt. jogra nézve ez a Váltóelj. 7. §-ából világosan kitünik. Az azonban nincs kizárva, hogy a hitelező a követelés és a megtartási jog érvényesitését össze ne kapcsolja. V. ö. **S.** 20,965/79. (D. 24., 68. l.), **C.** 222/94. (D. Uj f. 38., 301. l.) Helytelen **B. T.** 358/80. (D. 28., 262. l.), mely szerint a megtartási jog csak akkor érvényesithető, ha az annak alapjául szolgáló követelés már megitéltetett, vagy egyidejüleg megitéltetni kéretik. Ha a követelés már előbb megitéltetett, a megtart. jog alapján való kielégités iránti kereset fölösleges is, rövidebb ut lévén a visszatartott tárgyakra egyszerüen végrehajtást kérni. Csakis csőd esetében szorulhat a hitelező reá, minthogy a csődnyitás után végrehajtást elrendelni vagy foganatositani nem lehet (Cst. 12. §.).

[27]) A törvény világosan »minden« más hitelezővel szemben ad elsőbbséget (a német K. T. nem szól ily határozottan). E szerint tehát a megtartási jogot gyakorló hitelező a korábbi zálogos hitelezőket is megelőzi. Hasonlóképen megelőzi foglalás esetében a végrehajtatót. Minden esetre akkor, ha a foglaláskor az itélet már meg volt hozva, minthogy ez a végrehajtási zálogjoggal egyenlő zálogjogot ad (l. 4. jegyz.). De nem kevésbbé a keresetinditás után, minthogy az itélet a keresetinditás időpontjára visszahat. Sőt a kereset megindítása előtt is, mert a törvény az elsőbbséget nem a keresetinditás folytán, hanem a megtartási jog alapján adja, á mely kereset nélkül is létezik. Ebből egyuttal következik, hogy ha a megtartási jog tárgyát képező dolog lefoglaltatik, a mit a hitelező nem akadályozhat (Végr. t. 48. §.), s a mi ellen igénykeresettel époly kevéssé léphet fel, mint zálogjog alapján: utóbbi elsőbbségi bejelentést tehet. V. ö. **C.** 267/96. (D. III. f. 7., 161. l.) s a váltói megt. jogra nézve *Plósz* is id. m. 491. l. Ellenk. **B. T.** 2999/81. (D. Uj f. 1., 205. l.), 1736/81. (D. 28., 262. l.), **C.** 1065/98. (P. T. 36., 86. l.)

[28]) Minthogy az itélet folytán a megtartási jog a zálogjoggal egyenlő, a követelés továbbá keresk. ügyletből származik s az itélet a felek megállapodásánál erősebb, tehát ezt pótolja: ebből azt kell következtetni, hogy a

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

HARMADIK FEJEZET.

A kereskedelmi ügyletek megkötése.

139. §.

A kereskedelmi ügyletek megkötésének helye.

I. A keresk. ügyletek, épugy mint a közönséges magánjogi ügyletek, általában véve bárhol köthetők s a megkötési hely meghatározására és jogi jelentőségére nézve is általában ugyanaz áll, mint a magánjogban. Szabály, hogy a megkötési hely az a hely, a hol az ügylet létrejöttéhez szükséges cselekvények véghezvitettek. A mennyiben pedig e cselekvények különböző helyeken eszközöltettek, az ügylet egymástól távollévő felek közt köttetett: az a hely tekintendő megkötési helynek, a hol az a cselekvény történt, mely által az ügylet létrejövetele befejezést nyert (l. alább 141. §.). Az ily módon meghatározott megkötési hely az a hely, a mely irányadó, valahányszor a szerződő felek akaratának megállapitására nézve,[1]) az alkalmazandó jog[2]) és a birói illetékes-

---

kielégités nemcsak végrehajtásilag, hanem a K. T. 306. §. értelmében birói közbenjárás nélkül is történhetik, még ha az itélet ezt nem mondja ki. E részben ugyanaz áll megfelelően, mint a váltói megtartási jognál. V. ö. *Szerző* id. h. Nincs azonban kizárva, hogy az itélet a végrehajtási eladást határozottan elő ne irja. Az uj német K. T. 371. §-a a zálogjogi kielégitést kifejezetten terjeszti ki a megtartási jogra, sőt keresetet is csak akkor követel, ha az eladás nem végrehajtásilag történik.

[1]) Még olyanok is, a kik a szerződések tartalmára nézve a teljesitési hely törvényét alkalmazzák, elismerik, hogy a felek akaratának magyarázatánál ez nem okvetlenül irányadó. Igy *Savigny* System 8. köt. 265. l. Ha pedig a megkötési hely törvényének alkalmazását tartjuk helyesnek (l. fentebb 11. §.), akkor nincs ok, legalább szabályképen, ennek a helynek szójárását is irányadónak nem tekinteni. Erről leginkább tehető fel, hogy a felek akaratának megfelel. Távollevők közt létrejött szerződéseknél azonban általánosan el van fogadva, hogy az ajánlatot a megtételének helyén divó szójárás szerint kell magyarázni, mig a közvetlenül a teljesités meghatározására vonatkozó nyilatkozatok a teljesitési hely felfogása szerint magyarázandók. V. ö. K. T. 326. §. és alább 145. §.

[2]) V. ö. fentebb 11. §. 19. jegyzet. Hogy a megkötési hely törvénye irányadó a szerződés alaki kellékeire nézve: az mint szabály általánosan el van ismerve *(locus regit actum)*. Távollevők közt létrejött ügyleteknél azonban leghelyesebb ugy a cselekvény alakját, mint a kötelezettség tartalmát és hatályát mindegyik félre nézve külön-külön azon hely törvényének

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ség [3]) szempontjából, vagy más okból, a megkötési helyre figyelemmel kell lenni.

II. A keresk. ügyletek megkötésének előmozditására különféle helyi intézmények és berendezések szolgálnak. Ilyenek az időről-időre tartatni szokott v á s á r o k, melyek különösen a régibb időben nagy jelentőséggel birtak,[4]) ujabban azonban a közlekedési eszközök tökéletesitése folytán hanyatlásnak indultak.[5]) Tartásuk régebben királyi szabadalomlevél által engedélyeztetett, az alkotmány helyreállitása óta ellenben a vásárok miniszteri rendelet utján engedélyeztetnek és szabályoztatnak.[6]) Emlitendők továbbá a különböző helyeken fennálló t e r m é n y- és g a b o n a c s a r n o k o k; különösen pedig az ujabb időben óriási jelentőségre emelkedett t ő z s d é k,[7]) melyek voltaképen szintén vásárok, csakhogy

---

alávetni, melyen az ő cselekvénye történt, illetve melyen mindegyik a maga kötelezetségét vállalta el; hacsak utóbbi tekintetben a teljesitési hely törvénye nem irányadó, mint a K. T. 326. §. szerint.

[3]) 1868: LIV. tcz. 35. §. és hozzá: *Szerző* Polg. törvényk. rendje 49. §.

[4]) V. ö. fentebb 2. §. Hazánkban főleg a pesti és debreczeni vásárok emelkedtek nagy jelentőségre. L. azoknak kiterjedt forgalmáról különösen a mult század végén s a jelen század elején: *Schwartner* Statistik des Königreichs Ungarn, 2. kiad. Buda, 1809. I. köt. 400. l.

[5]) Mai napság csak az állatvásárok és az élelmiczikkek adás-vételére szolgáló hetivásárok birnak még nagyobb jelentőséggel

[6]) V. ö. a kereskedelemügyi miniszternek 1889. évi működéséről a törvényhozás elé terjesztett jelentését. Budapest, 1890. 217. l., a hol egyuttal ki van emelve, hogy mig azelőtt a vásártartási jog nemcsak községeknek, hanem földesuraknak is adományoztatott, addig ujabb időben csakis közforgalmi szempontokból és kizárólag községeknek engedélyeztetik.

[7]) A tőzsde szó, épugy mint a német *Börse* vagy a franczia *bourse,* első sorban magát az intézményt jelenti, de használtaltik a tőzsdehelyiség, a résztvevők összejövetele és a bizonyos napon kötött tőzsdeügyletek összes sége értelmében is. — A *Code de com.* és ennek példájára több más K. T. (igy a németalföldi, a régi olasz, a rev. belga, a régi és uj spanyol és portugalliai stb.) a tőzsdékre nézve is tartalmaz intézkedéseket. A német, magyar, az uj olasz és román K. T. ellenben a tőzsdékről nem intézkednek. Ausztriában és Németországban külön törvények (l. fent. 3. §.). Nálunk törvényes szabályozás hiányában (mely azonban kilátásba van véve) a keresk. minisztérium rendeletileg intézkedik. Az i r o d a l o m b ó l l. különösen *Grünhut* Zeitschr. f. d. Privat- und öff. Recht 2. köt 535. s k. l. és Endemann-féle Handbuch III. 1. s k. l.; *Behrend* id. m. I. 60. §.; *Struck* Die Effektenbörse. Lipcse, 1881.; *Siegfried* Die Börse u. die Börsengeschäfte *(Saling's* Börsenpapiere 6. kiad.). Berlin, 1892.; *Lyon-Caen* és *Renault* Traité IV. 579. s k. l.; *Jeannotte-Bozérian* La bourse, ses opérateurs et ses opérations, 2 köt.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

állandó természetüek, az ugyanazon helyen lakó résztvevők mindennapi összejövetelére engedélyezve.[8]) Ennek megfelelően rendszerint testületi szervezettel birnak s bizonyos önkormányzati jogokat gyakorolnak.[9]) Ahhoz képest, hogy minő tárgyu ügyletek megkötésére szolgálnak, vannak értéktőzsdék és árutőzsdék; előbbiek pénzek és értékpapirok, utóbbiak másnemü áruk adás-vételére.[10]) Gyakran azonban egyesitve vannak. Ilyen egyesitett tőzsde hazánkban a budapesti[11]) és a legujabban felállitott fiumei áru- és értéktőzsde, melyeknek közelebbi szervezete és hatásköre a keresk. miniszterium által jóváhagyott alapszabályokban van megállapitva.[12]) Kiváltságai közé tartozik a tőzsdén kötött ügyletek fölött vagy a felek alávetése alapján gyakorolt biráskodás, mely-

---

Páris, 1859.; *Buchère* Traité théorique et pratique des opérations de la bourse, 3. kiad. Páris, 1892.; *Guillard* Les opérations de bourse, 2. kiad. Páris, 1877.; *Mollot* Bourses de commerce, 2 köt. Páris, 1853; *Berényi P.* A tőzsde. Bpest, 1903. — V. ö. még különösen a tőzsdereform tárgyában a keresk. minisztériumban 1896—97-ben tartott szakértekezlet tárgyalásait, melyek 1897-ben közzététettek.

[8]) Az engedélyezett tőzsdéken kivül azonban szoktak nemengedélyezett u. n. zugtőzsdék *(Winkelbörsen, coulisse)* is keletkezni.

[9]) Oly értelmü autonomiával azonban, mely szerint az államkormány- és törvényhozástól függetlenül tárgyilagos jogot állapithatnának meg, a tőzsdék époly kevéssé birnak, mint más testületek. A budapesti áru- és értéktőzsde jelenlegi alapszabályai kimondják ugyan, hogy a tőzsde »testületi és önkormányzati jogokkal biró intézmény«, azonban hozzáteszik, hogy a kereskedelmi miniszter főfelügyelete alatt áll, kinek a tőzsde minden igazgatási ügyeiben alá van rendelve, jogában állván az általa kinevezett tőzsdebiztosnak minden oly határozat végrehajtását, mely a fennálló törvényekbe vagy a tőzsdei alapszabályokba ütközik, a miniszter határozatáig felfüggeszteni (1., 21. §§.). A tőzsdetanács által megállapitott szokások is csak a keresk. miniszter jóváhagyása mellett lépnek hatályba.

[10]) Vannak egyes árunemekre nézve külön tőzsdék is, pl. gabona-, liszt-, bor- stb. tőzsdék. Azonkivül másféle ügyletekre vonatkozó tőzsdék, pl. tengeri fuvarozási és biztositási ügyletekre.

[11]) Alapittatott 1864-ben a már 1831-ben megnyilt pesti gabonacsarnok bevonásával.

[12]) A budapesti tőzsde jelenleg érvényben álló uj alapszabályai a keresk. miniszter 1897. évi julius 12-én 38,503. sz. a. kelt rendeletével lett jóváhagyva. Az első alapszabály a helytartótanács által 1865. deczember 7-én erősittetett meg. V. ö. általában *Félegyházy* A budapesti tőzsde története 2 köt. Bpest, 1896. A fiumei tőzsde alapszabályai a keresk. min. által 33,550/92. sz. a. hagyattak jóvá.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lyel azonban a vidéki termény- és gabonacsarnokok is felruházhatók.[13])

III. Oly hely, melyen valamely áru gyakori, rendes forgalom tárgya: piacznak neveztetik.[14]) Ez magában véve független az eladó és vevő közönség összejövetelére szolgáló vásári, tőzsdei, vagy más hasonló helyi intézményektől, de ahol ilyenek vannak, ott piacz is van.[15]) A piacz jogi jelentőséget különösen a rajta képződő középár által nyer, a mely piaczi árnak vagy piaczi árfolyamnak *(cursus)* neveztetik.[16]) Különösen tőzsdei árukra nézve a tőzsdén fejlődik ki ily átlagos piaczi ár, mely épen azért tőzsdei árnak vagy árfolyamnak neveztetik. A K. T. számos intézkedést tartalmaz, mely a piaczi és tőzsdei árra utal.[17]) Ugyanazért annak megállapitása, u. n. árjegyzés, és közhirré tétele kiváló fontossággal bir.[17a]) A tőzsdei árfolyam maga a tőzsde által állapittatik meg és tétetik közzé,[18]) mig a közönséges

[13]) Az 1868: LIV. tcz. a budapesti tőzsde és a gabonacsarnokok külön bíróságait megszüntette volt; de az 1870: II. tcz. ismét visszaállitotta. A budapesti tőzsdebiróságon kivül azonban még csak egy ilyen bíróság van, t. i. a temesvári Lloyd kebelében. Van ugyan még a fiumei keresk. és iparkamarának, de ez külön törvényes alappal bir. A nevezett bíróságok hatáskörét az 1881: LIX. tcz. 94. §-a állapitja meg. A szervezet és eljárás az id. t. 95—99. §§-ai mellett a bpesti tőzsdére nézve az id. alapszabályok függelékét képező eljárási szabályokban van megállapitva.

[14]) Piacz alatt azonban vásár is értetik; hasonlóképen a tér, a hol a vásár tartatik. A szövegben használt értelmet l. a K. T. 339. §-ában.

[15]) Vásár helyén legalább addig, mig a vásár tart.

[16]) V. ö. **C.** 485/86. (D. Uj f. 16., 187. l.); 1030/91. (u. o. 30., 244. l.), 238/97. (D. III. f. 10., 270. l.), 871/902. (Jogt. K. 903. mell. 296. l.): »piaczi árnak azon átlagos ár tekintendő, mely valamely helyen és időben jelentékeny kinálat és kereslet befolyása alatt képződik.« Neveztetik folyó árnak is. V. ö. K. T. 306. §. A K. T. 399. §-a »rendes kereskedelmi értékk«-nek nevezi. A piaczi árnak ellentéte az alkalmi ár, mely a csupán kivételesen előforduló adás-vételeknél elért árt jelenti.

[17]) V. ö. K. T. 306., 339., 347., 351., 356., 372., 380., 381., 388., 399. §§. L. Váltó T. 37. és 106. §§. is.

[17a]) A piaczi ár ismérve azonban független a hivatalos árjegyzéstől. **C.** id. 871/902. sz.

[18]) A budapesti tőzsdén most irányadó az 1897. augusztus 1-én életbe lépett »Szabályzat a tőzsdei árfolyamok hivatalos megállapitása tárgyában«. Hogy minő értékekre nezve történik az árjegyzés (u. n. cotirozás): az iránt megkeresés folytán a tőzsdetanács határoz. Az erre vonatkozólag most érvényben álló »Szabályzat értékpapiroknak tőzsdei lajstromozása és árjegyzése tárgyában« 1895. január 1-jén lépett hatályba. A közzétételre naponként

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

piaczi ár jegyzése a közigazgatási hatóság által szokott történni.[19]) Hivatalos árjegyzés hiányában szükség esetén magánuton deritendő ki a piaczi ár,[20]) de az előbbi sem zárja ki a jegyzett ártól eltérő közép-ár igazolását.[21])

140. §.

A kereskedelmi ügyletek alakja.

I. A **K. T. 311. §**-a általános elvként kimondja, hogy a kereskedelmi ügyletek érvényességéhez azok irásba foglalása vagy egyéb alakszerüségek nem szükségesek.[1]) Ez az elv, mely nálunk az általános magánjogban is el van ismerve,[2]) a keresk. jogban annál indokoltabb, mert az ügyletek nagy száma s az ügylet-

---

kiadott hivatalos árfolyamjegyzék szolgál, melyben mindig két ár: a k e r e s l e t i ár (pénz) és a k i n á l a t i ár (áru) jegyeztetik. A tulajdonképeni tőzsdei ár, a mely törvény szerint számitandó, a két ár átlaga. V. ö. Váltó T. 37., 50., 51. §§.

[19]) Budapesten a vásárigazgatóság, más városokban a rendőrkapitányság által. A fővárosi szerv. szabályzat 125. §-a e részben olyképen intézkedik, hogy a vásárigazgatósági személyzet köteles az élelmiczikkek és a gabonanemüek mennyiségét és árait vásárok alkalmával, azonkivül az üzletembereknél hetenként legalább egyszer összeállitani és az árukimutatást akként elkésziteni, hogy abból minden egyes czikk legolcsóbb és legmagasabb ára közölhető legyen. Törvény vagy rendelet az árjegyzések mikénti eszközlésére nézve tudtunkkal nincs.

[20]) Csakis ilyenkor, mert ha van hivatalos árjegyzés, akkor csupán ezzel igazolható a tőzsdei vagy piaczi ár. V. ö. **L. I.** 48/79. (D. 22., 47. l.), **C.** 700/84. (P. T. 9., 46. l.), 1111/93. (D. Uj f. 36., 99. l.) **B. T.** 3823/78. (D. 28., 261. l.) Igy magyarázandó a Váltó T. 50. §-a is a váltóárfolyamnak »két kereskedő bizonyitványával« való igazolására nézve. V. ö. *Szerző* id. m. 58. §. Az igazolás azt a felet terheli, a kit általában a bizonyitási kötelezettség terhel. A hol nincs hivatalos jegyzés, a községi előljáróság nem adhat bizonyitványt: **C.** 238/97. (D. III. f. 10., 270. l.)

[21]) V. ö. K. T. 339. §., mely azonban más esetekben is alkalmazandó. V. ö. **C.** 525/92. (D. Uj f. 31., 289. l.), 853/97. (P. T. 36., 30. l.) A Váltó T. 50. §-a, mely szerint a váltóárfolyam »közhitelességü« árfolyamjegyzékkel igazolandó, sem magyarázandó ugy, mintha az ellenbizonyitást kizárná.

[1]) A K. T. ezt az elvet, mint láttuk, oly ügyleteknél is alkalmazza, melyek nem okvetlenül keresk. ügyletek. Igy a közkereseti és betéti társasági szerződésre nézve: K. T. 64., 125. §§. Továbbá a megbizásra nézve: K. T. 288. §. — Vajjon az ügylet egyoldalu vagy kölcsönös keresk. ügylet-e? teljesen közömbös. V. ö. fentebb 118. §.

[2]) V. ö. osztrák p. t. 883. §., melyet a magyar birói gyakorlat is követ.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kötés gyorsasága meghatározott alakszerüségek alkalmazását többnyire lehetetlenné teszi. A mennyiben a felek irásban kötnek is keresk. ügyletet, többnyire nem egységes szabályszerü okiratba foglalják kölcsönös akaratnyilvánitásaikat, hanem mindegyik fél külön teszi meg kötelező nyilatkozatát, igy különösen távollevők között levélileg, egyoldaluan kiállitott u. n. kötlevelek utján, vagy sürgős esetekben távirati uton.[3]) A keresk. ügyletek alakszerütlenségének elve mindazonáltal nem feltétlen, hanem egyrészt kivételt szenved minden oly esetben, midőn a keresk. vagy más törvény bizonyos alakot külön követel;[4]) másrészt szabad eltérést enged, ugy hogy a felek nincsenek akadályozva abban, hogy az ügylet érvényességét meghatározott alaktól függővé ne tegyék [**K. T. 312. §.**].[5]) Vajjon a felek ezt tették-e, a meghatározott alakot

[3]) A t á v i r a t o k jogi természete iránt élénk vita uralkodik, mely különösen a körül forog, vajjon a távirat a feladó eredeti levele, vagy pedig a távirat alapjául szolgáló irat másolata? Az uralkodó felfogás különösen *Serafini* Il telegrafo in relazione alla giurisprudenza civile e commerciale. Pavia, 1862. cz. alapvető munkája óta, az utóbbi. Az uj olasz, román, portugalliai K. T. és a svájczi köt. jog ezt kifejezetten szentesitik s nálunk is a Távirdaüzleti szabályok a távirda alapját képező iratot mindenütt mint a »távirat eredetijét« emlitik. Ehhez képest határozandó meg a táviratok bizonyitó ereje is; a Távirdaüzleti szab. 62. §-a intézkedvén arról, hogy a táviratok eredetijei a biróság hivatalos megkeresésére kiadassanak. — A távirda s a vele rokon, bár nem irásbeli, hanem szóbeli közlésekre szolgáló távbeszélő, t e l e f o n utjáni szerződéskötésre nézve általában v. ö. még főleg: *Meili* Telegraphenrecht 2. kiad. Zürich, 1873.; Telephonrecht. Lipcse, 1885.; *Ludewig* Die Telegraphie in staats- und privatrechtlicher Beziehung. Lipcse, 1872.; *Maas* Der Vertragsschluss auf elektrischem Wege. Berlin, 1889.; *Schott* Endemann-féle Handb. III. 584. s k. l.; *Rousseau* Traité théorique et pratique de la correspondance par lettres missives et télégrammes. Páris, 1876.; *Girault* Traité des contrats par correspondance. Páris, 1890.; *Valéry* Des contrats par correspondance. Páris, 1895.

[4]) Az id. 311. §., valamint a 312. §. csak a keresk. törvényben kijelölt kivételekre utal ugyan. De más törvény kivétele époly erejü. A K. T. szerint irásbeli alakot tételeznek fel: a részvénytársasági alapszabályok és a részvényaláirás (l. fent. 77., 78. §§.), a szövetkezeti alapszabályok és a szövetkezetbe való belépés (l. fent 165. §.), a keresk. utalványok (l. fent. 135. §.), a közraktári ügylet, a mennyiben ez a közraktári jegyet tételezi fel (l. alább 178. §.) és a biztositási ügylet (l. alább 190., 198., 200. §§.). — A K. T.-en kivül emlitendők különösen azok az esetek, melyekben a jogügylet érvényességéhez közjegyzői okirat szükséges (1886 : VII. tcz. 21—24. §§.); továbbá a részletügylet. (1883 : XXXI. tcz. 5., 6. §§.)

[5]) Ellenkező megállapodás hiányában az irásbeli vételi szerződés

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

valóban mint érvényességi feltételt, nem pedig, a mi szintén lehetséges, pusztán bizonyitás czéljából kötötték-e ki? a concrét eset körülményei szerint itélendő meg. Kétség esetében az előbbi vélelmezendő.[6])

II. A mennyiben az ügylet érvényességéhez akár törvénynél, akár a felek akaratánál fogva bizonyos alak kivántatik, az ügylet megkötöttnek csak akkor tekintetik, ha az meghatározott alakban létesül [K. T. id. 312. §.]. Ennélfogva ha az ügylet érvényessége irásbeli alaktól van függővé téve, az ennek létesülése előtt történt szóbeli megállapodások a szándékolt joghatályt nem szülik, azokból sem jog, sem kötelezettség nem származik és pedig még arra sem, hogy a követelt alak létesittessék s ezzel az ügylet megkötése eszközöltessék.[7]) Az a fél, a ki a követelt alak létesitését meg-

---

kiállitásával járó kiadások a fennálló szokás szerint a vevőt terhelik. V. ö. **C.** 153/97. (D. III. f. 9., 216. l.)

[6]) V. ö. **L. I.** 9236/76. (D. 17., 42. l.), 2714/77. (D. 18., 57. l.); *Frank* id. m. I. 550. l., *Zlinszky* id. m. 400. l. *(Reiner*-féle átdolg. 8. kiad. 607. l.) Igy a római jog: pr. I. de emt. vend. 3., 23.; l. 17. C. de instr. 4., 21. és osztr. p. t. 884. §. is. Ellenkező, azaz bizonyitási okirat vélelme mellett: **C.** 2456/82. (D. Uj f. 3., 246. l.), 355/97. (D. III. f. 7., 304. l.), 1699/96. (U. o. 8., 4. l.), 578/98. (U. o. 14., 294. l.); mig *Zsögöd* Fejezetek I. 5. s k. l. szerint a biró minden vélelem mellőzésével »vizsgálja a tények átlagos természetét« (8. l.).

[7]) Mi az okirat kiállitásával egyidejüleg történt szóbeli egyezkedések hatálya? Az osztr. p. t. 887. §-a kifejezetten azt mondja, hogy az egyidejüleg történt szóbeli megállapodások, melyek az okirattal ellenkeznek vagy uj toldalékot tartalmaznak, figyelembe nem vétetnek. A magyar birói gyakorlat ingadozó. **L. I.** 9200/74. (D. 13., 38. sz.), **C.** 7593/83. (P. T. 9., 9. l.), 8721/90. (D. Uj. f. 26., 237. l.), 17/99. (D. III. f. 14., 330. l.), 7187/900. (U. o. 21., 200. l.): egyidejü szóbeli megállapodás figyelembe vétele ellen; — **L. I.** 614/81. (D. 28., 231. l.), **C.** 5600/84. (D. Uj f. 11., 323. l.): mellette; — **L. I.** 3535/75. (D. 17., 159. l.), **C.** 841/82. (D. Uj f. 4., 24. l.), 764/96. (D. III. f. 6., 34. l.), 436/98. (U. o. 11., 241. l.), 175/98. (U. o. 13., 31. l.): kiegészitő megállapodások hatálya mellett. Ilyen pl. a megrendelő jegy ellen annak bizonyitása, hogy a vétel csak megtekintésre szólt: **C.** 115/95. (P. T. 32., 108. l.) vagy más feltétel, mely a szerződés tartalmával nem ellenkezik: **C.** 5546/95. (D. III. f. 9., 147. l.) A szerződés értelmezésére vonatkozó szóbeli megállapodások minden esetre figyelembe veendők: **L. I.** 3043/70. (D. 8., 164. sz.), **C.** 1550/86. (Ü. L. 86., 21. sz.), 188/97., 157/97., 30/97. (P. T. 35., 57. s k. l.) Még inkább az utólagos szóbeli megállapodások: **C.** id. 8721/90., 868/93. (D. Uj f. 36., 193. l.) L. még *Zlinszky* id. m. 401. l. *(Reiner* id. h. 608. l.) és *Schwarz G.* Magánjogi fejt. 72. s k. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tagadja, ugy tekintetik, mintha az ügyletet megkötni egyáltalában nem akarta volna s az az állapot áll elő, mely a szóbeli megállapodások előtt létezett. Ezt még akkor is fel kell venni, ha a meghatározott alak létesülése előtt valami adatott,[8]) különösen a teljesités már megkezdetett, pl. a vételár egészben vagy részben lefizettetett.[9])

III. A mi az alakot magát s különösen az irásbeli alakot közelebbről illeti, erre nézve első sorban a törvény, illetve a felek által megállapitott kellékek mérvadók.[10]) A mennyiben azonban ily különös kellékek megállapitva nincsenek, az irásbeli szerződések[11]) érvényességéhez elegendő, ha az okmányt egyedül a k ö t e l e z e t t fél irja alá [**K. T. 313. §.**],[12]) mi mellett teljesen közömbös, hogy az okmány minő alaku,[13]) s vajjon az aláiró fél az okmány szövegét is irta-e?[14]) Ha a felek valamelyike irástudat-

---

[8]) V. ö. **L. I.** 2714/77. (D. 18., 57. l.) Ha azonban f o g l a l ó adatott, annak visszatéritése nem követelhető, illetve annak kétszerese s a meghaladó kár megtéritése követelhető. L. a római jogban 6. jegyz.

[9]) V. ö. **L. I.** 9236/76. (D. 17., 42. l.), **C.** 1764/94. (D. III. f. 5., 167. l.)

[10]) A felek különösen közjegyzői okiratot, vagy bizonyos számu tanuk előttemezését köthetik ki.

[11]) Irásbeli szerződés alatt nemcsak a K. T. 311. és 312. §§. értelmében a törvény által előirt, vagy a felek által kikötött irásbeli szerződés értendő, hanem minden oly eset, midőn a szerződés irásban jön létre, tehát oly eset is, midőn a felek nem előzetes megállapodás folytán ugyan, de t é n y l e g irásban kötik a szerződést. Csak ha a szerződés már előbb szóbelileg létrejött s azután foglaltatik irásba, vagyis az irás csak bizonyitásul szolgál: nem alkalmazható a K. T. 313. §-a.

[12]) Itt is közömbös, egyoldalu vagy kölcsönös keresk. ügylet forog-e fenn? Ha azonban az ügylet kétoldalu szerződés, pl. adás-vétel, akkor az okmány mindkét fél által irandó alá, hacsak mindegyik fél részéről különkülön okirat (pl. levél, kötjegy és ellenkötjegy: v. ö. **C.** 556/94. P. T. 29., 119. l.) nem állittatik ki. L. fent. a szövegben. A K. T. 313. §-ának szabálya irányadó t ő z s d e b i r ó s á g i k i k ö t é s r e nézve is: **C.** 53. sz. telj. ül. döntv. és hozzá *Plósz* és *Szerző* Jogi Szemle 5. köt. 22. sz.

[13]) A levélalak csak akkor nem felel meg a kikötött irásbeli szerződésnek, ha kifejezetten vagy felismerhetőleg közös okirat kiállitása köttetett ki. Pl. ha magában a levelezésben köttetett ki az okirat.

[14]) Ez nemcsak az ügylet érvényessége, hanem annak b i z o n y i t á s a tekintetében is áll, vagyis keresk. ügyleteknél a bár idegen kézzel irt okirat tanuk nélkül is teljes bizonyitékul szolgál. Mert ha áll is az, hogy a törvény az okiraton kivül létrejött ügylet bizonyitásához nagyobb kellékü okiratot követelhet, mint a milyen egyes esetekben az ügylet létrejöttéhez szükséges; de ha az ügylet csak a törvényben akár nagyobb, akár kisebb

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lan, vagy irni nem képes, kézjegyét két tanu aláirásával hitelesittetni köteles, kiknek egyike által az illető fél neve is aláirandó [id. §. 2. bek.].[15])

141. §.

Ajánlat és elfogadás.

I. Valamint a szerződéskötés általában, ugy a keresk. ügyletek megkötése is feltételezi, hogy a felek akarata kölcsönösen teljes összhangzásra jusson. E kölcsönös akarattalálkozás olyképen áll elő, hogy az egyik fél az ügylet megkötésére a j á n l a t o t tesz, melyet a másik fél e l f o g a d. Ez pedig magában foglalja, hogy az ajánlat épen abból a czélból tétetett légyen, mikép annak elfogadásával az ügylet létrejőjjön, továbbá a megkötendő ügylet minden lényeges pontjára terjedjen ki s egészen ugy fogadtassék el, a mint tétetett. Oly ajánlat, mely nem az elfogadás folytáni lekötöttség szándékával tétetett,[1]) vagy mely a megkötendő ügylet minden lényeges elemét nem tartalmazza:[2]) nem alkalmas arra, hogy annak egyszerü elfogadásával szerződés keletkezzék; az nem jogi értelemben vett ajánlat, hanem legfelebb

---

számban előirt kellékeknek megfelelő okirat által jön létre, akkor bizonyos, hogy az ügylet ezen okiratban valóban tartalmaztatik, már pedig a mi valamit tartalmaz, arról lehetetlen azt mondani, hogy az azt nem mutatja, nem tanusitja. V. ö. **C.** 1350/90. (J. Sz. 6., 134. l.), 379/91. (U. o. 290. l.), 7187/901. (D. III. f. 21., 200. l.) Ellenk. *Zsögöd* Fejezetek I. 5. s k. l. Most törvényileg is elismerve: 1893 : XVIII. tcz. 73. §. ut. bek. és hozzá e tv. jav. indokolása a megfelelő 68. §-hoz. L. *Fodor-Márkus*nál is id. m. I. 353. lap. Kitöltetlenül aláirt megrendelési jegy (blanquette) azonban nem bir bizonyitó erővel annak bizonyitása nélkül, hogy a jegy birtokosa a tartalom szerinti kitöltésre jogositva volt. **C.** 10,498/96. (D. III. f. 5., 135. l.) Biztositási ajánlat: v. ö. **C.** id. 7187/901.

[15]) V. ö. 1868 : LIV. tcz. 167. §. *c)* pont. Ennek 168. §-a, mely arra az esetre vonatkozik, ha a fél se irni, se olvasni nem tud, vagy az okirat nyelvét nem érti: keresk. ügyleteknél is mérvadó. **K. V. T.** 141/900. (Jogt. K. 900. 38. sz. m.) Ellenk. utóbbira nézve **C.** 1323/96. (D. III. f. 7., 261. l.), **B. T.** 3876/95. (T. É. 96., 2. sz.)

[1]) Hogy az ajánlat csakugyan ily szándék nélkül tétetett, kétségtelen, ha ez határozottan kizáratott, pl. ha ily kifejezések használtattak: »kötelezettség nélkül«, »obligó nélkül« stb. De következtethető a körülményekből is, pl. ha nem egyes meghatározott személy, hanem »felismerhetőleg többek irányában« tétetett. Ennek alkalmazását v. ö. K. T. 336. §. és alább 149. §.

[2]) Ennek alkalmazását v. ö. szintén K. T. 336. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

csak meghivás, felszólitás, hogy a másik fél tegyen ajánlatot, melyre az elfogadásnak az eredeti ajánlattevő részéről kell következnie.[3]) Hasonlóképen nem tekintetik jogi értelemben vett s az ügylet létrejöttét eredményező elfogadásnak az oly elfogadás, mely az ajánlatnak meg nem felel, mely bár csak feltételek vagy megszoritások mellett tétetik. Ily elfogadási nyilatkozat az ajánlat visszautasitásának, de egyszersmind annak tartalma szerint uj ajánlatnak tekintendő [**K. T. 319. §.**].[4])

II. Habár a jog elveivel nem ellenkezik, hogy kötelezettség egyoldalu s elfogadás nélküli igéretből is származzék, az ajánlatból magából mégis kötelezettség azért nem származhatik, mert az épen azon feltétel mellett történt, hogy a másik fél által elfogadtassék s ekként szerződés keletkezzék. Sőt logikailag az ajánlattevő még arra sincs kötelezve, hogy ajánlatát fentartsa, elfogadásig vissza ne vonja, mert ez legalább közvetve eredményezi azt, hogy az ajánlatból a kötelezettség származik. Minthogy azonban az ajánlat tetszés szerinti visszavonása a forgalom biztonságát tetemesen veszélyezteti, a mennyiben az ajánlattevő, a ki az ajánlat komolyságában s a szerződés létrejöttében bizva az elfogadás czéljából előkészületeket tesz, károsodhatik: az ujabb törvényhozások, ellentétben a római joggal, mindinkább azt az álláspontot foglalják el, hogy az ajánlattevő a maga ajánlatához kötve van, attól vissza nem léphet.[5]) A keresk. forgalomban az ügyletkötés

---

[3]) Ilyen meghivás ajánlatok tételére az árverés is, miért is az árvereztetőre az árverési igéret nem kötelező.

[4]) Ez akkor is áll, ha az ajánlottnál nagyobb mennyiség kivántatik. **L. I.** 243/81. (D. 27., 232. l.) Továbbá, ha az ajánlat eltérő fizetési feltételek mellett fogadtatik el, pl. az eladó váltóelfogadványt kiván, a vevő pedig e nélkül, vagy más lejáratu váltóval igéri a fizetést. **C.** 467/84. (D. Uj f. 10., 82. l.) Uj ajánlatnak tekintendő a megrendelési feltételektől eltérő küldemény is. V. ö. **C.** 1375/94. (P. T. 31., 208. l.) A mennyiben az elfogadás ismételve, pl. táviratban és levélben egyidejüleg küldetett s az egyik (távirat) feltétlenül, a másik (levél) pedig feltételesen szól, a korábban érkezett mérvadó. Ez a K. T. 316. §-ából is következik (l. alább), a módositás egyenlő tekintet alá esvén a visszavonással. **C.** 983/84. (D. Uj f. 8., 60. l.) szerint a távirattal egyidejüleg kelt levél akkor is mérvadó a távirattal szemben, ha később érkezett (?). Nem tekintendő az ajánlat visszautasitásának és uj ajánlatnak az elkésetten feladott elfogadási nyilatkozat. Ha az ajánlattevő az ilyent elfogadja, az elfogadó nem tehet kifogást a szerződés létrejötte ellen. **C.** 552/97. (P. T. 36., 28. l.)

[5]) Ezt az álláspontot foglalja el az osztr. p. t. (862. §.) s a magyar

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

gyorsasága mellett ez az elv még fokozottabb jogosultsággal bir, miért is azt a K. T. is érvényre emeli. Az ajánlattevő mindazonáltal nem lehet akármilyen határozatlan ideig kötve, hanem a visszavonhatlanság csak a méltányosságnak megfelelően megállapitott időbeli korlátok között foglalhat helyet. Magától értetődik továbbá, hogy a visszavonhatlanság csak attól az időponttól kezdődik, midőn a másik fél az ajánlatról értesült. Ezen időpontig tehát a visszavonásnak misem áll utjában, s e tekintetben teljesen közömbös, vajjon az ajánlat olyképen vonatott vissza, hogy a másik félhez el sem jutott,[6]) vagy eljutott ugyan, de a másik fél annak visszavonásáról már az ajánlat előtt vagy legalább azzal egyidejüleg értesült [**K. T. 316. §.**].[7])

Közelebbről a K. T. az ajánlat visszavonhatlanságának, illetve hatályának t a r t a m á t következőleg állapitja meg:

1. Első sorban mérvadó az az idő, mely az ajánlat elfogadására az ajánlattevő által, vagy közös megegyezéssel megállapittatott;[8]) mely esetben egészen közömbös, vajjon a felek együttesen jelen vannak-e vagy nem [**K. T. 314. §.** 1. bek.].

2. A mennyiben a felek az ajánlat elfogadására bizonyos

---

magánjogi birói gyakorlat is. Az osztr. p. t. e mellett határozottan azt az elvet követi, hogy az ajánlat azon idő leteltével, mely alatt vissza nem vonható, hatályát veszti, ugy hogy tehát az ajánlat az érintett idő leteltével visszalépés nélkül sem kötelez többé, azaz visszavonhatlanság és hatályosság egyenlő. Ugyanaz áll a K. T. szerint is. A 314. §. 1. bek. ugyan csak arról szól, hogy az ajánlattevő a kitüzött idő eltelte előtt vissza nem léphet. De hogy a K. T. ez alatt nem érti azt, hogy a később vissza nem vont ajánlat kötelező, kitünik mindjárt a 2. bek.-ből, valamint a 315. §. 1. bek.-ből. Csak egy esetben nem azonos a visszavonhatlanság a hatályossággal, t. i. a 315. §. 2. bek. esetében. V. ö. alább 14. jegyz.

[6]) Pl. a levél a postáról visszavétetett, a küldöncz visszahivatott stb.

[7]) Az értesüléssel azonos az értesülés lehetősége, azaz az ajánlatra történt elfogadás hatálytalan annak daczára, hogy az elfogadó az előbb vagy egyidejüleg érkezett visszavonási nyilatkozatról nem vett tudomást, pl. a levelet fel nem bontotta. A törvény szószerinti magyarázata visszaélésekre vezetne, de nem is állana összhangzásban a K. T. 315. §. 2. bek.-vel. A német K. T. megfelelő 320. czikke ez iránt nem hagy fenn kétséget s a *Tervezet* indokolása is ugy szól, hogy a visszavonás az ajánlat előtt vagy azzal egyidejüleg »jut a másik fél kezeihez« (404. l.).

[8]) E határidő távollevők közti ügyletkötésnél a törvényesnél ugy rövidebb, mint hosszabb lehet. Jelenlevők közti ügyletkötésnél ellenben csak hosszabb képzelhető.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

határidőt ki nem tüztek, különbség teendő, vajjon az ajánlat jelenlevők avagy pedig távollevők között tétetett-e.[9])

a) Jelenlevők közt az ajánlat hatályát veszti, ha annak elfogadása iránt azonnal nem történik nyilatkozat [id. §. 2. bek.].[10])

b) Távollevők között az ajánlattevő annyi ideig marad kötelezve, mennyi rendes körülményekhez képest a válaszadásra szükséges [**K. T. 315. §.**].[11]) feltéve, hogy az ajánlattevő kifejezett elfogadási nyilatkozatot tartalmazó választ általában vár.[12]) Ez

---

[9]) Hogy mikor tekintendő az ügyletkötés jelenlevők *(inter praesentes)* és mikor távollevők *(inter absentes)* között történtnek? egyes esetekben kétséges lehet. Döntő szempont az, vajjon a felek közvetlenül s oly módon érintkeznek-e egymással, hogy a felelet nyomban a kérdésre jöhet az ajánlattevő tudomására. A közlési eszköz (szó, irás, jel) s a helykülönbség nem határoz. (Másként osztr. p. t. 862. §.) Ehhez képest pl. telefon utján való szerződéskötés jelenlevők közt történtnek tekintendő. L. német polg. t. 147. §. is. Csak a mennyiben a megkötés helye jön kérdésbe, kell a távollevők közt kötött szerződésekre vonatkozó szabályokat alkalmazni. A kérdés, mely először Olaszországban tárgyaltatott behatóan, különben vitás. V. ö. különösen *Meili* Telephonrecht 199. s k. l. — A felekkel egyenlők azoknak meghatalmazottjai. Ha tehát a másik fél az ajánlatot nem személyesen ugyan, de meghatalmazottja, utazója (ügynöke) által veszi át: a szerződés jelenlevők közt történtnek tekintendő. V. ö. **L. I.** 252/78. (D. 20., 34. l.) Ez még akkor is áll, ha a meghatalmazott az ajánlatot a főnök utólagos jóváhagyásának feltétele mellett fogadta el, mert a jóváhagyás visszahat az ajánlat elfogadásának időpontjára. A miből következik, hogy az ajánlattevő az ajánlatot a jóváhagyás megtörténte előtt nincs jogositva visszavonni. Ellenk. **C.** 1629/91. (D. Uj f. 30., 70. l.)

[10]) »Azonnal«: azaz mielőtt a felek egymástól elváltak, vagy az ügyletre vonatkozó tárgyalás megszakittatott. Mig a tárgyalás az ügylet körül foly, az ajánlat fennállónak tekintendő.

[11]) Ez ugy a tudósitási eszközre, mint az elfogadási nyilatkozat elküldési idejére vonatkozik. Első tekintetben szabály, hogy az elfogadási nyilatkozat ugyanoly módon teendő, melyen az ajánlat tétetett. Levélbeli ajánlatra tehát levél, távirati ajánlatra távirat által kell válaszolni. E szabály mindazonáltal nem feltétlen s különösen akkor nem nyer alkalmazást, ha az ajánlattevő a válaszadás módját maga határozza meg, pl. levélre távirati választ követel: **C.** 81/86. (D. Uj f. 14., 138. l.), **B. T.** 3823/78. (D. 18., 261. l.), vagy a válaszadás meghatározott módját az ügylet természete tételezi fel: pl. tőzsdeügyletnél a gyors árváltozás miatt távirati válasz értendő. A válasz idejéhez bizonyos, az ügylet körülményeihez képest és a tudósitási eszközhöz viszonyitott méltányos meggondolási, vizsgálati idő is számitandó.

[12]) Igy ha az ajánlattevő szándékához képest az ügyletnek azonnal kell teljesittetni (v. ö. K. T. 317. §. és alább), válasz nem az ajánlat elfogadásáról, hanem már csak az ügylet teljesitéséről jöhet szóba. Ez esetben

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

idő számitásánál az ajánlattevő abból a feltevésből indulhat ki, hogy ajánlata kellő időben ért rendeltetése helyére. Ha az elfogadási nyilatkozat ezen idő után érkezik meg, az ajánlattevő az ügylet létrejöttét elismerni nem tartozik,[13]) sőt még arra sincs kötelezve, hogy erről az elfogadót értesitse. A mennyiben mindazonáltal az elfogadási nyilatkozat kellő időben elküldetett, a megérkezési késedelem tehát az elfogadó hibáján kivül történt, az ügylet csak akkor nem jön létre, ha az ajánlattevő visszalépését a másik féllel időközben, azaz már az elfogadási nyilatkozat vétele előtt, vagy pedig annak megérkezte után azonnal közölte [id. §. 2. bek.].[14])

III. Az ajánlat kellő időben történt elfogadása által létesül tehát az ügylet.[15]) Kérdés azonban, nem vonhatja-e vissza az elfogadó a maga elfogadási nyilatkozatát? A K. T. e tekintetben az ajánlat visszavonhatlanságának megfelelően intéz-

---

az ajánlat csak akkor veszti hatályát, ha a teljesités kellő időben meg nem kezdetett. V. ö. **C.** id. 81/86.

[13]) De joga van még akkor is, ha az elfogadás később adatott fel. Az elfogadó a saját késedelméből nem tehet kifogást. **C.** 552/97. (P. T. 36., 28. l.) L. fent 145. l.

[14]) Ez esetben tehát az ajánlattevő hallgatása az ügylet létrejöttét vonja maga után, mig a kellő időben el nem küldött elfogadási nyilatkozatnál az ellenkező áll. A visszalépésről való értesités megérkezése az elfogadó rovására megy, a kinek érdekében az elő van irva.

[15]) Feltéve egyuttal, hogy az ajánlat ugy jött a másik félhez, a mint tétetett. Ha változott alakban érkezik meg, pl. a kézbesitett távirat másképen szól mint az eredeti, akkor nincs akaratösszhangzás, következőleg a szerződés sem jön létre. Ki viseli azonban a kárt, ha az elfogadó már az ajánlat értelmében eljárt? E kérdés fölött nagy irodalmi vita keletkezett, különösen egy 1856-ban Németországban előfordult eset alkalmából, melyben egy kölni bankár frankfurti bizományosának táviratozott, hogy a tőzsdén 1000 darab osztrák hitelrészvényt vegyen (»kaufen«), a távirat pedig ugy szólt, hogy eladjon (»verkaufen«), a miből 40,000 tallér kár származott, melyet az állam, minthogy a távirdahivatal tévedéseiért nem szavatol (v. ö. Távirdaüzleti szab. 6. §.), nem téritett meg. Némelyek a hibát mint véletlen által okozottat fogják fel s a *casus nocet domino*-féle elv értelmében az elfogadóra háritják a kárt. Helyesebb azonban abból kiindulni, hogy a ki bizonyos közvetitési eszközt használ, annak megbizhatóságáért felelős, következőleg a kár az ajánlattevőt terheli, a kinek ténye nélkül a kár nem is történt volna. V. ö. különösen *Ihering* Jahrb. für Dogmatik 4. köt. (a »*culpa in contrahendo*« felvétele mellett), *Windscheid* Pandekten II. 309. §., *Lyon-Caen-Renault* Traité III. 16. s k. l. L. német polg. t. is 120—122. §§.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kedik olyképen, hogy az elfogadási nyilatkozat is csak attól az időponttól fogva visszavonhatlan, midőn az a másik félhez eljutott. Ezt megelőzőleg az elfogadás is visszavonható s e tekintetben szintén közömbös, vajjon az elfogadási nyilatkozat az ajánlattevőhöz el sem jutott, vagy eljutott ugyan, de az ajánlattevő az elfogadás visszavonásáról már annak megérkezte előtt, vagy ezzel egyidejüleg értesült [K. T. id. 316. §. 2. mond.].[16]) Az elfogadás visszavonása mindazonáltal feltételezi, hogy az elfogadás kifejezetten, szavakban történjék. Oly esetben, midőn az ügyletnek a felek szándéka szerint az elfogadás külön kifejezése nélkül azonnal teljesittetnie kell, azaz az elfogadás a teljesitésben rejlik,[17]) annak visszavonása egyáltalában nem foglalhat helyet, ha a teljesités már megkezdetett [**K. T. 317. §.**].

IV. Kiváló fontossággal bir végül távollevők közti ügyletkötésnél az a kérdés, hogy mely időpont tekintetik az ügylet megkötési idejéül?[18]) Minthogy oly esetben, midőn az ajánlattevő kifejezett elfogadási nyilatkozatra számit, az ügylet létrejötte azt tételezi fel, hogy az elfogadási nyilatkozat az ajánlattevőhöz megérkezzék: ebből azt lehetne következtetni, hogy az elfogadási nyilatkozatnak az ajánlattevőnél történt megérkezési ideje tekintendő egyuttal az ügylet megkötési ideje gyanánt.[19]) E helyett azonban a K. T. határozottan kimondja, hogy a megkötés idejéül azon időpont tekintetik, melyben az elfogadási nyilatkozat elküldetett, vagy elküldés végett feladatott [**K. T. 318. §.**].

---

[16]) Miként az ajánlat visszavonásánál (l. 7. jegyz.), ugy itt is nem a tényleges értesülés, hanem csak az értesülés lehetősége jön tekintetbe. V. ö. *Tervezet* ind. 406. l.

[17]) Vajjon ez az eset csakugyan fenforog-e? az ajánlattevő határozott nyilatkozata hiányában az ügylet természetéből s egyéb körülményekből itélendő meg. Különösen tőzsdei ügyletekre vonatkozó ajánlatoknál vehető fel, hogy az azonnali teljesités szándékoltatott.

[18]) A kérdés fontossággal különösen akkor bir, ha a dolog veszélye a szerződés megkötése időpontjában megy át a másik félre, továbbá az elfogadó szerződési képessége szempontjából, csőd esetében az ügylet megtámadhatósága szempontjából stb. — Az ügylet megkötési ideje határozza meg egyuttal a megkötés helyét. V. ö. fentebb 139. §, Ha az elfogadás elküldésének időpontja tekintetik az ügylet megkötési időpontja gyanánt, akkor ezen időpont bekövetkezésének helye egyuttal a megkötés helyéül tekintendő. V. ö. **S.** 15,379/79. (D. 23., 70. l.)

[19]) Ha az azonnali teljesités szándékoltatott, akkor az ügylet megkötésének időpontja összeesik a teljesités megkezdésének időpontjával.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Az ügylet tehát korábban tekintetik létrejöttnek, mintsem az annak létrejöttéhez szükséges összes feltételek bekövetkeztek.[20])

142. §.

A hallgatás mint elfogadás.

I. Már a keresk. ügyletek értelmezésénél emlitettük, hogy valamint a magánjogban, ugy a keresk. jogban sem ismerhető el oly szabály, mely szerint ajánlatra történt hallgatás beleegyezésnek, elfogadásnak volna tekintendő; hogy azonban törvénynél vagy szokásnál fogva kivételek léteznek, a midőn az ajánlattevő az ajánlatot határozottan visszautasitani köteles, ha azt nem akarja, hogy az ajánlott ügylet létrejöttnek tekintessék (l. 120. §.). E kivételek abban találják igazolásukat, hogy a szabály alkalmazása az adott viszonyok közt a feleknek egymás iránt tartozó bizalmával s a méltányossággal ellenkeznék, különösen pedig abban, hogy az ajánlattevő a másik fél előzetes viseletéből jogosan feltehette, mikép ajánlatát elfogadja, illetve annak visszautasitása iránt őt bizonytalanságban hagyni nem fogja. Ily feltevés jogosultságát a **K. T. 320. §**-a nevezetesen abban az esetben ismeri el, midőn ugy az ajánlattevő, mint az ajánlatvevő kereskedő s ezek vagy üzleti összeköttetésben állanak egymással,[1]) vagy pedig

---

[20]) A K. T. tehát az ügylet perfectiójának olyannyira vitás kérdésében (v. ö. különösen *Windscheid* id. m. 306. §., *Girault* id. m. 49. s k. l.) sem azon elmélethez nem csatlakozik egészen, mely szerint az ügylet megkötésének időpontjául az elfogadás megérkezte tekintetik (átvételi elmélet, *Empfangstheorie, système de la réception)*, sem teljesen azon elmélethez, mely szerint az elfogadás elküldésének időpontja mérvadó (kinyilvánitási elmélet, *Aeusserungs-, Declarationstheorie, système de l'expédition)*, hanem e két elméletet okszerüen combinálja. Azt az elméletet, mely szerint az ügylet perfectiójához az elfogadás tudomásvétele is szükséges *(Vernehmungstheorie, théorie de l'information)*, a K. T. (épugy mint az e részben azonos német K. T.) egyáltalában nem követi.

[1]) Hogy mikor forog fenn üzleti összeköttetés? az, erre vonatkozó szerződés hiányában, a körülményekből itélendő meg. Ha az illetők között megelőzőleg gyakran köttettek különösen hitelre történt ügyletek, e tény elegendő az üzleti összeköttetés felvételére. Vajjon ezen ügyletek az ajánlott ügylettel azonosak-e vagy ettől különbözők? tekintetbe nem jön. V. ö. **C.** 634/90. (P. T. 21., 155. l.), mely azonban nagyon messze megy, midőn üzleti összeköttetést már egyetlen egy megelőző ügylet alapján vesz fel. L. ez ellen maga **C.** 1375/94. (P. T. 31., 208. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

az ajánlatvevő a másik fél irányában [2]) megbizások teljesitésére ajánlkozott.[3]) Ez esetben az ajánlatvevő a nyert megbizás vagy ajánlat [4]) iránt azonnal köteles nyilatkozni,[5]) ellenkezőleg hallgatása az ajánlat, illetőleg a megbizás, elvállalásának tekintetik.[6])

[2]) Szükséges, hogy az ajánlkozás az ajánlattevő irányában különösen történt légyen. Nem elegendő tehát oly ajánlkozás, mely a közönség irányában általában, pl. hirdetések utján történt. Nem alkalmazható továbbá a 320. §., ha az ajánlat nem magától a féltől, hanem az ügylet közvetitőjétől származik. **C.** 1088/90. (J. Sz. 6., 182. l.)

[3]) A megbizásnak épen olyan ügyletekre kell irányulnia, a minőkre az ajánlattevő ajánlkozott.

[4]) »Megbizás vagy ajánlat«. Voltaképen a megbizás is csak ajánlat, mig el nem fogadtatott. Mig azonban más ajánlat az ajánlattevővel magával kötendő ügyletre irányul, addig a megbizás oly ügyletre irányul, mely harmadik személylyel kötendő, illetve eszközlendő. A megbizás e mellett lehet meghatalmazás vagy bizomány, vagy vonatkozhatik pusztán tényleges ügyletre. Ajánlat alatt különösen megrendelés nélküli áruküldés értendő, a mint az az id. §. 2. és 3. bek.-ből is kitünik. Ugyanazon tekintet alá esik a megrendelt mennyiségen felüli küldemény: **C.** 975/84. (D. Uj f. 11., 294. l.), 1703/95. (D. III. f. 4., 134. l.), esetleg a kialkudottnál magasabb vételár melletti küldemény is, pl. utánvét esetében: **C.** id. 1375/94. Értetik továbbá nemcsak az eredeti ajánlat, hanem a válasz is, ha ez uj ajánlatnak tekintendő: **C.** 218/85. (D. Uj f. 12., 46. l.), **B. T.** 11/96. (D. III. f. 5., 336. l.) De nem a visszautasitás folytán történt ismételt felszólitás az áru átvételére: **K. V. T.** 125/98. (D. III. f. 12., 361. l.), sem a már megkötött szerződésen való változtatás és az abból származó jogról való lemondás iránt tett ajánlat: **B. T.** 9/903. (Jogt. K. 903. mell. 275. l.) Minden esetre pedig valóságos, azaz oly ajánlatnak kell lennie, mely a megkötendő szerződés összes lényeges elemeit magában foglalja. L. a megelőző §-t és **C.** 775/83. (D. Uj f. 7., 279. l.) Nem tekinthető ajánlatnak a 320. §. értelmében fizetési kötelezettség teljesitése iránti halasztási kérelem, habár az eredeti váltó kicserélése végett uj váltó küldetett. V. ö. **C.** 709/97. (D. III. f. 10., 196. l.), 136/97. (P. T. 35., 219. l.)

[5]) »Azonnal«: azaz a mennyi rendes körülményekhez képest a válaszadásra szükséges, miként a K. T. 315. §. esetében. Semmi esetre nem hosszabb idő mulva, mint pl. **C.** id. 218/85. szerint (másfél hó). Vajjon a hallgatás szándékosan, avagy elnézésből történt-e? közömbös. **C.** 486/85. (D. Uj f. 12., 105. l.) Vétlen mulasztás azonban, pl. távollét, betegség stb. az ügylet létrejöttét nem vonja maga után s a visszautasitás megérkezte az ajánlattevő rovására megy, a kinek érdekében az történik.

[6]) Az elfogadás a hallgatásnak oly törvényes következménye, mely akkor is beáll, ha az ajánlattevő bebizonyitaná, hogy az ajánlatot elfogadni nem akarta. A hallgatás tehát nem egyszerü, hanem legfelebb minősitett törvényes vélelem *(praesumtio juris et de jure)* természetével bir. Későbbi tények folytán azonban a hallgatás eredeti következménye megdőlhet. Pl. ha

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Ha azonban az ajánlatvevő az ajánlatot vagy megbizást vissza is utasitja, ő mégis köteles az egyidejüleg átküldött árukat vagy egyéb tárgyakat az ajánlattevő vagy megbizó költségein ideiglenesen a lehető károsodástól megóvni, feltéve, hogy ezt saját hátránya nélkül teheti s felmerülhető költségeire nézve kellő fedezettel bir [id. §. 2. bek.].[7]) Ebbeli kötelességének az ajánlatvevő ugy is tehet eleget, hogy az illetékes törvényszéket[8]) megkeresi, mikép addig is, mig a tulajdonos máskép nem intézkedik, az átküldött tárgyaknak közraktárba, vagy gondnok őrizete alá helyezését rendelje el [id. §. 3. bek.].[9])

II. A K. T. most ismertetett intézkedésének kellő méltatására kiemelendő még a következő:

1. hogy ez az intézkedés csak azon feltétel mellett nyer alkalmazást, ha az ajánlatvevőnek teljes szabadságában áll, az ajánlatot vagy megbizást elfogadni vagy visszautasitani. Ha ellenben a viszonyok olyanok, hogy az ajánlatvevő az ajánlatot vagy megbizást visszautasitani jogositva nincs: a visszautasitás kártérítésre kötelez. Hogy mikor forog fenn ily eset? az a felek egymásközti viszonyából és az ügylet természetéből,[10]) nemkülönben a keresk. szokás alapján itélendő meg;

2. hogy az itt érintett intézkedés kivételes természeténél fogva hasonszerü kiterjesztésre nem alkalmas ugyan, hogy azonban e kivétel nem jelenti azt, mintha minden más esetben a hallgatás visszautasitásnak volna tekintendő. A szóban forgó intézkedés csak egyik kivétel a szabály alól, de nem az egyetlen kivétel. Ez legjobban kitünik abból, hogy maga a K. T. tartalmaz még más eseteket, midőn a hallgatás beleegyezésnek, illetve elfogadásnak tekintendő s hogy a hallgatás (mulasztás)

---

az ajánlattevő, miután hallgatása folytán a szerződés létrejött, ujabb eltérő ajánlatot tesz s a másik fél azt elfogadja. V. ö. **C.** 350/85. (D. Uj f. 13., 42. l.)

[7]) Fedezet magában a küldött áruban is, melyre nézve az ajánlatvevő megtartási joggal élhet. V. ö. fentebb 138. §.

[8]) Törvényszék alatt a K. T. 2. §-a és a keresk. elj. 10. §-a értelmében járásbiróság értendő. **C.** 65/98. (D. III. f. 11., 205. l.)

[9]) A megőrzés költségei az ajánlattevőt terhelik, a kinek érdekében történik.

[10]) A visszautasitás kizártnak tekinthető különösen akkor, ha a felek egymással üzleti összeköttetésben állanak s a megbizás foganatositása halasztást nem tűr, pl. váltó óvatolandó, levél kézbesitendő, értékpapirok napi árfolyamban vásárlandók vagy eladandók stb.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

jelentőségére nézve világosan a keresk. forgalomban elfogadott szokásokra és gyakorlatokra utal (l. fent 120. §.). Utóbbiaktól függ tehát nevezetesen, vajjon a hallgatás elfogadásnak tekintendő-e akkor is, ha az ajánlat vagy megbizás kereskedő irányában ugyan, de nemkereskedő által, vagy kereskedő által nemkereskedő irányában tétetik? [11])

3. hogy habár a hallgatás magában véve az ajánlat elfogadását nem jelenti is, az mégis nem zárja ki az elfogadás megtörténtének felvételét oly körülmények alapján, melyekből az ajánlatvevő elfogadási szándéka épugy kiderül, mintha kifejezett elfogadási nyilatkozatot tett volna.[12])

---

[11]) Ily szokás létezik könyvkereskedőknél, a kik a velük üzleti összeköttetésben álló feleknek az ujonnan megjelent munkákat mutatványul küldik azzal a czélzattal, hogy azokat vagy megtartsák vagy megtekintés után visszaküldjék. Üzleti összeköttetés hiányában ellenben, vagy ha a vevő kijelentette, hogy mutatványküldeményeket nem óhajt, ily küldemények még akkor sem köteleznek nyilatkozatra vagy megőrzésre, illetve visszaküldésre, ha a küldő határozottan kijelentené, hogy a munkát megvettnek fogja tekinteni, ha az vissza nem küldetik. Ugyanaz áll más hasonló esetekben, pl. sorsjegyküldeményeknél.

[12]) Igy nevezetesen megrendelés nélküli áruküldésnél az ajánlattevő hallgatása és üzleti összeköttetés hiánya daczára kötelezve lesz, ha a küldött áru fölött saját czéljaira rendelkezik, pl. elárusitja, elfogyasztja stb. E tény az elfogadási nyilatkozatot teljesen pótolja. V. ö. **L. I.** 103/78. (D, 20., 16. l.), **C.** 761/85. (P. T. 12., 2. sz.), 436/86. (P. T. 16., 90. l.), 799/88. (D. Uj f. 21., 274. l.), 1435/89. (J. Sz. 3., 412. l.) Ugyanaz veendő fel pl., ha a czimzett a megrendelés nélkül küldött árut a fuvarozótól átveszi s a fuvarozási költséget kifizeti: **C.** 848/89. (D. Uj f. 23., 301. l.); hacsak a kiváltás puszta megőrzés végett nem történt: **C.** 30/98. (D. III. f. 11., 282. l.) Ide tartozik az az eset is, ha az árut nem az küldi, a kinél a megrendelés történt, hanem más. Ha a vevő az árut ennek daczára elfogadja és megtartja, a küldő a vételárt követelheti: v. ö. **C.** 1162/95. (P. T. 33., 65. l.), 1359/95. (U. o. 170. l.), 1296/96. (U. o. 34., 151. l.); feltéve, hogy a vevő azt annak, a kinél a megrendelést tette, már meg nem fizette és a küldő őt megelőzőleg arról, hogy az ügyletet a maga részére létrejöttnek tekinti, nem értesitette: **C.** 940/96. (P. T. 34., 152. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

NEGYEDIK FEJEZET.

A kereskedelmi ügyletek teljesitése.

143. §.

A teljesités tárgya.

Annak meghatározása, hogy mi a teljesités tárgya? első sorban a felek akaratától függ. Ez azonban nincs mindig teljesen és ugy kifejezve, hogy kétség ne támadhasson, sőt a felek akarata néha még a körülményekből sem derithető ki biztosan. Ugyanazért a teljesités tárgyára vonatkozólag törvényes magyarázati szabályok állittatnak fel, vagy ilyenek a keresk. szokás utján fejlődnek ki.[1]) A K. T. is tartalmaz ily magyarázati szabályokat és pedig ugy egyes meghatározott ügyletekre nézve, mint a keresk. ügyletekre nézve általában.[2]) Utóbbiak vonatkoznak részint a teljesités tárgyának minőségére, részint annak mennyiségére.

1. Minőség. *a)* Ingó dolgoknál általában, a mennyiben a kötelezettség tárgya egyedileg van meghatározva *(species)*, az egyed által a teljesités minősége is adva van. Közelebbi meghatározást igényel ellenben a minőség, ha a kötelezettség tárgya csak faj, vagy nem szerint van meghatározva *(genus)*, ha tehát a teljesités tárgya a meghatározott nem különböző fajaiból, a meghatározott faj különböző minőségü egyedeiből kiválasztandó. E részben a **K. T. 321. §**-a, ellentétben az általános magánjogban tulnyomóan felállitott azon elvvel, hogy a választási jog korlátlanul az adóst illeti,[3]) a ki tehát a legrosszabb faju és minőségü árut is szolgáltathatja: minden választási szabadság kizárásával azt a szabályt mondja ki, hogy a mennyiben a szerződésben az

---

[1]) Különösen a tőzsdeszokások tartalmaznak közelebbi magyarázati szabályokat. Egyes árunemeknél egyenesen szokás által meghatározott minőség is van. Igy nevezetesen gabonánál: »*usance*-gabona«, »szokvány (!) gabona«, melynél a tőzsdeszokások határozzák meg a legkisebb minőségi sulyt. L. budapesti áruüzl. szokások gabonanemüekre nézve 16. §.

[2]) Hasonlóképen a Váltó T. is tartalmaz magyarázati szabályokat, nevezetesen a fizetendő pénznemre nézve a 37. §-ban.

[3]) V. ö. osztr. p. t. is 656., 906. §§. Másként német p. t. 243. §., mely a K. T. szabályát fogadta el.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

áru faja és minősége iránt közelebbi meghatározás nem foglaltatik,[4]) az adós »középfaju és minőségü árut« tartozik szolgáltatni.[5]) — *b)* P é n z s z o l g á l t a t á s o k n á l[6]) a fizetendő pénzösszeg minősége a pénzérték *(valuta),*[7]) a pénzláb[8]) és a pénz-

---

[4]) Ily esetben a vevő nemcsak rosszabb, hanem rendszerint j o b b m i n ő s é g ü árut sem tartozik elfogadni; kivévén ha a minőség felismerhetőleg csak mint minimális minőség van meghatározva. Lehet, hogy a vevőnek épen a rosszabb minőségre van szüksége. Másként a budapesti áruüzl. szokások 37. §-a, mely szerint az oly áru, a mely a szerződésileg kikötöttnél jobb minőségü, nem utasitható vissza. Rosszabb minőség határozott kikötése: v. ö. **C.** 1391/99. (D. III. f. 17., 245. l.)

[5]) Azaz: ha csak a n e m van meghatározva: középfaj és ennek középminősége, ha a f a j is meg van határozva: ennek középminősége szállitandó. A minőség meghatározása történhetik az áru előállitójának megjelölése által is, pl. Concordia-malombeli liszt. V. ö. **C.** 392/84. (D. Uj f. 10., 118. l.) — Vajjon az áru megfelel-e a középminőségnek? az tartozik bizonyitani, a kit a minőségre nézve általában a bizonyitás terhel (l. alább 151. §.). A bizonyitás azonban csak s z a k é r t ő k által történhetik, minthogy a középminőség megállapitása egyuttal vélemény. V. ö. **C.** 479/90. (D. Uj f. 28., 23. l.) A mennyiben azonban az áru rossz minősége miatt hatóságilag elkoboztatnék, ez a felekre nézve feltétlenül irányadó. **C.** 1143/92. (D. Uj f. 85., 132. l.) Mageladásnál a középminőség a csiraképességet magában foglalja: **C.** 5125/900. (D. III. f. 19., 224. l.)

[6]) V. ö. különösen *Zsögöd* igen alapos tanulmányát: Fejezetek II. 237—610. l.

[7]) P é n z é r t é k *(valuta)* alatt meghatározott anyagból (aranyból, ezüstből stb.) készült pénznek azt a tulajdonságát értjük, melynél fogva az mint t ö r v é n y e s f i z e t é s i e s z k ö z, azaz mint oly eszköz van elismerve, melylyel (külön kikötésektől eltekintve) fizetéseket teljesiteni lehet és kell. Szokásos azonban a pénzértéket oly értelemben is venni, mely szerint az egyszerüen csak az anyagot jelenti, melyből a törvényes fizetési eszköz veretik. V. ö. 1892 XVII. tcz. 1. §. is: »Az eddigi ausztriai érték helyébe az aranyérték lép, a melynek számitási egysége a korona.« Ez értelem azonban jogilag azért nem helyes, mert ugyanazon anyag alapján igen különböző pénzrendszer lehetséges. Az id. tcz. által megállapitott pénzérték tehát jogilag nem egyszerüen az aranyérték, hanem az arany k o r o n a é r t é k; a mint hogy a törvény czime is »a koronaérték megállapitásáról« szól.

[8]) P é n z l á b *(Münzfuss)* azt a viszonyt jelenti, melyben meghatározott finomsági tartalommal biró pénzanyagnak meghatározott alapsulya az egyes főpénzdarabokhoz áll. Az 1892: XVII. tcz. szerint a pénzverés alapsulya a kilogramm s egy kgr. finom aranyra 3280, egy kgr. ötvözött aranyra pedig, mely 900 ezredrész aranyból és 100 ezredrész rézből áll, 2952 korona esik (2. és 3. §§.). Az ausztriai értéknél az alapsuly a vámfont (500 gr.) s egy vámfont tiszta ezüstből 45 darab $^{900}/_{1000}$ finomságu forint veretett.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nem [9]) által határoztatik meg. Ezek tekintetében is első sorban a felek megállapodása irányadó, kétség esetében azon pénzláb és pénznem tekintetvén szerződésszerünek, mely a teljesités helyén divatozik [**K. T. 326. §.** 1. bek.].[10]) Ha a szerződés számolási

---

[9]) P é n z n e m *(Geldsorte)* az egyes külön elnevezéssel biró pénzdarab: korona, forint, márka, frank, tallér stb. Többnyire a pénznem a pénzértéket és pénzlábat is kifejezi. Pl. a korona, a márka, a frank. De nem mindig. Igy különböző pénzértékü és pénzlábu forintok vannak, illetve voltak: osztrák, délnémet, hollandi stb. forint. E mellett figyelembe veendő, hogy a tulajdonképeni valuta-pénznemeken kivül olyanok is veretnek, melyek kevésbbé finom, vagy más anyagból állanak s csak a kisebb fizetések eszközlésére vannak rendelve. Az 1892 : XVII. tcz. szerint aranykoronák csak 20 és 10 koronás darabokban (érmékben) veretnek. Azonkivül veretnek egykoronások $^{835}/_{1000}$ finomságu ezüstből, melyek a magánforgalomban csak 50 korona összegéig fogadandók el, és mint u. n. v á l t ó p é n z: 20 és 10 filléres nikel érmék, melyek csak 10 korona, és 2 és 1 filléres bronzérmék, melyek csak egy korona összegéig fogadandók el (4., 11., 12., 15., 19. §§.) Az 1899 : XXXII. tcz. ezeken kivül még ötkoronás ezüstérmék veretését rendelte el $^{900}/_{1000}$ finomságu tartalommal, melyek 250 korona összegig fogadandók el. A birói gyakorlat (vonatkozással a Bünt. t. 204. §-ára) az 1 koronásokat is váltópénznek minősitette, azon okból, mert nem korlátlan összegig, mint az ezüstforintosok (l. most is 1899 XXXVI. tcz. 9. §.) fogadandók el s az ezüst forintosoknál csekélyebb finomsági tartalommal birnak. V. ö. **C.** 456/95. (D. III. f. 1., 256. l.), 11,915. (U. o. 4., 226. l.) Az előbbi érv, bár kisebb mértékben, az ötkoronásokra is talál, de mert finomsági tartalmuk az ezüstforintosokkal egyenlő, ezek már váltópénznek nem tekinthetők. — Veretnek továbbá teljes értékü oly pénznemek, melyek csak k e r e s k e d e l m i p é n z, vagyis nem kötelező fizetési eszköz jellegével birnak. Igy nálunk az u. n. levantei tallérok, az 1869 : XII. tcz. alapján vert 8 és 4 forintos aranyérmék és az 1868 : VII. tcz., illetve az 1857. szeptember 19-én kelt nyp. szerint vert aranyok. V. ö. 1892 : XVIII. tcz. 7. és 14. cz. és 1899 : XXXVI. tcz. 11. §.

[10]) V. ö. osztr. p. t. 905. §. — »Divatozik« azt jelenti, hogy valamely meghatározott pénzláb szerint kivert pénznem mint törvényes fizetési eszköz van elismerve és azonfelül tényleg forgalomban, folyamatban van. Ez kitünik az id. §. 2. bek.-ből. Az ausztriai ezüst forint nálunk az 1858. április 22-én kelt csász. nyp., illetve az 1867 : XVI. tcz. 11. cz., illetve az 1878 : XX. és 1887 : XXIV. tcz. értelmében törvényes pénzérték volt (átmenetileg még fentartva az 1892 : XVII. tcz. 10., 23. §§. és 1899 : XXXVI. tcz. 9. §. által), de a bank- és államjegyek kényszerforgalma, illetve a bankjegyek beváltási kötelezettségének felfüggesztése következtében sokáig nem volt forgalomban s a kényszerforgalomra való tekintettel később sem volt követelhető, mikor az ezüstágió megszünte folytán ismét forgalomba jött. Ugyanaz áll egyébiránt a koronaérmékről is, mig a k é s z f i z e t é s e k f e l v é t e l e köteleződeg

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

értékről [11]) vagy oly pénznemről szól, mely a teljesítés helyén forgalomban nincs, legyen az belföldi [12]) vagy külföldi pénznem, a fizetés a teljesítés helyén a lejárat napján jegyzett árfolyam szerint,[13]) országos pénznemben történik.[14]) E tekintetben kivételnek csak akkor van helye, ha a fizetés e szavakkal: »természet-

---

ki nem mondatik (l. fent. 129. §. 10. jegyz.) s jóllehet az 1899 : XXXVI. tcz. már a koronaértékben való közkötelező számítást rendeli el. A koronaérték érméi ugyan elfogadandók (id. t. 8. §.), de az adós ezekben fizetni nem köteles, hanem bankjegyben még akkor is fizethet, ha érczpénzfizetés köttetett ki. Másként a készfizetések felvétele után, a mikor ily kikötés esetében a hitelező bankjegyet elfogadni nem köteles. (1889. évi XXXVII. tcz. alapsz. 86. sz.)

[11]) Számolási érték *(Rechnungswährung)* oly képzeleti pénz, mely csak számításban, meghatározott ki nem vert érczmennyiségnek megfelelően, de nem valósággal létezik. Pl. az azelőtt alkalmazott hamburgi, u. n. *Mark Banko* (= 1/59·332 vámfont finom ezüst). Régebben gyakran használtattak ily számolási pénznemek a tényleg kivert pénznemek rosszaságának ellensulyozására. Mai napság azonban ezen ok megszüntével a számolási értékek is nagyobbára megszüntek. V. ö. különösen *Goldschmidt* Handb. 1. kiad. 106. §. Az *Értekezlet* is csak számolási értéknek »esetleges létesülhetésére« való tekintettel hagyta meg az arra vonatkozó rendelkezést (l. Jk. 292. l.).

[12]) Belföldi nemvaluta pénznemek aranyban és ezüstben (l. fent. 9. jegyz.). Aranyérmék általában a koronaérték behozatala előtt (v. ö. 1858. április 27. nyp. 7. §.), de az ezüst forintosok és a koronaérték érméi is a kényszerárfolyam következtében (l. fent 10. jegyz.).

[13]) Ha a teljesítés helyén árfolyam nincs, külföldi teljesítési helyre nézve a legközelebbi külföldi, belföldi teljesítési helyre nézve a budapesti tőzsde árfolyama mérvadó. V. ö. Váltó T. 37. §. és hozzá *Szerző* Váltójog 53. §. 8. jegyz.

[14]) A V. T. 37. §. szerint »teljesithető«, tehát az adós fizethet a váltóban megjelölt pénznemben is. V. ö. *Szerző* Váltójog 53. §. 4. jegyz. De a K. T. indicativ szólásmódja egyenlő a parancsoló szólásmóddal, e szerint tehát az adósnak nincs választási joga, hanem az országos pénznemben fizetni köteles (ellenk. magyarázat a korábbi kiadások). V. ö. *Zsögöd* id. m. 453. l. — Az 1892 : XVII. tcz. 23. §-a szerint előbb is, mintsem a koronaértékben való közkötelező számitás behozatott volna (l. 10. jegyz.), minden fizetés, a mely ausztriai értékben teljesitendő, koronaértékbeli érmékben is volt teljesithető olykép, hogy a 20 koronás aranyérme 10 osztr. ért. forinttal, a 10 koronás aranyérme 5 osztr. ért. forinttal, az 1 koronás 50, a husz filléres 10, a két filléres 1, az egy filléres fél krajczárral volt számitandó. Viszont az ausztriai ezüst forintosok a koronaértékben való közkötelező számitásnak behozatala után is forgalomban hagyattak két koronával számitva. (1899 : XXXVI. tcz. 9. §.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ben«, »valóságban« vagy ezekhez hasonló más kifejezésekkel bizonyos pénznemben kiköttetett [id. §. 2. bek.].[15])

2. Mennyiség. Meghatároztatik egyrészt számok, másrészt mértékek: hossz-, köb-, sulymértékek által; kivételesen másként, pl. szükség,[15a]) termelés, tőzsdei ügyleteknél: kötés szerint stb.;[16]) személyes szolgálatoknál időmértékek által. Hogy minő mértékek veendők a teljesítés alapjául? első sorban szintén a felek megállapodásától függ. Kétség esetében, épugy mint a pénzrendszernél, azon mérték-, suly-, idő- és távolságszámitás tekintetik szerződésszerünek, mely a teljesítés helyén divatozik [id. §. 1. bek.].[17]) Ha azonban a mennyiség meghatározására oly mértékek állapittattak meg, melyek nem az országban törvényesen elfogadott méterrendszernek felelnek meg, a belföldön történő teljesítés métermértékre átszámitva történik.[18])

Különös intézkedéseket tartalmaz a K. T. az adás-vételnél a vételár meghatározására nézve (l. alább 149. §.) s közelebb-

[15]) A szerződési akaratnak a körülményekből való magyarázatának tehát nincs helye; sőt még az sem elegendő, ha a szerződés egyszerüen csak a forgalomban nem lévő pénznemről szól. V. ö. 1899: XXXVI. tcz. 17., 18. §§. is.

[15a]) V. ö. **C.** 1176/901. (D. III. f. 22., 124. l.): »szükséglet«, »üzleti szükséglet« alatt a vevőnek a rendes üzleti forgalomban megkivánt áruszükséglete értendő.

[16]) A »kötés« *(Schluss)* a különböző áruknál és értékeknél különböző. Igy a budapesti tőzsdén a százalékok szerint árusitott értékpapiroknál egy kötés 5000 frt névleges összeget tesz ki, bank- és szállitási vállalatok értékpapirjainál rendszerint 25 darabot (értéküzleti szokások 33. §.); buzánál, zabnál és kukoriczánál 1000 métermázsát; rozsnál, árpánál és olajmagoknál 500, szilvánál és szilvaiznél százzal osztható számu métermázsát (áruüzleti szokások 63. §.). — »Körülbelül« *(circa)* kitétellel meghatározott mennyiségnél a budapesti áruüzl. szokások 6. §-a szerint az eladónak jogában áll a megnevezett mennyiségnél 5%-al többet vagy kevesebbet szállitani. Mint ált. keresk. szokásra hivatkozik e magyarázatra: **B. T.** 2270/89. (D. Uj f. 24., 33. l.) »Waggon-rakomány« alatt 100 métermázsa értendő (áruüzl. szok. 7. §.).

[17]) V. ö. osztr. p. t. 905. §. Habár nálunk az 1874: VIII. tcz. által a méterrendszer hozatott be s az id. t. 16. §-a azt rendeli, hogy 1876. január 1-től (a földterületi és tengeri hajózási mértékeket kivéve) kizárólag a métermértékek használandók: a régibb mértékek használata még sem teszi az ügyletet érvénytelenné, minélfogva a K. T. szóban forgó intézkedése belföldi teljesitési hely esetén is kiváló fontossággal bir. Bécsi, pozsonyi, pesti mérő; különböző akó, veder, véka stb.

[18]) V. ö. 1874: VIII. tcz. 16. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ről határozza meg az eladó felelősségét és a vevő jogait, ha az áru a kikötött vagy törvényes minőségnek, illetve mennyiségnek nem felel meg (l. alább 151. §.). Vannak továbbá különleges törvényes intézkedések, melyek a minőség és mennyiség biztositását s az erre vonatkozólag gyakran előforduló visszaélések megakadályozását czélozzák.[19])

144. §.

A teljesités módja.

I. A keresk. forgalomban sokkal gyakrabban fordul elő mint a magánjogban, hogy a teljesités nem történik közvetlenül az adós és hitelező között, hanem harmadik személyek közvetitése vétetik igénybe. Az ilyen közvetités különösen a pénzintézetek és bankárok által történik, a kik fizetések elfogadásával és teljesitésével mások részére, követelések behajtásával *(incasso)*, fizetési meghagyásokkal és utalványozással s más fizetési ügyletekkel rendszeresen foglalkoznak s ekként mintegy a közönség pénztárnokai gyanánt szerepelnek. A keresk. forgalomban továbbá a fizetések nagy mértékben nem készpénzben teljesittetnek, hanem igen nagy szerepet játszik a kölcsönös követelések beszámitása *(compensatio)* s a fizetés helyetti adás *(datio in solutum)*. Ezek egyuttal oly formákban és berendezések mellett történnek, minők a közönséges magánjogi forgalomban ismeretlenek.

II. A K. T. a fizetés különböző módjait s az azokból eredő jogviszonyokat általában nem szabályozza.[1]) Ennélfogva a keresk. szokások és az általános magánjog elvei irányadók.[2]) Mindazon-

[19]) Mértékek és mérőkészülékek hatósági hitelesitése és bélyegzése: 1874 : VIII. tcz. 10. s k. §§. és hozzá: 1879 : XL. tcz. 136. §. — Fémjelzés: Pénzügyi törv. és szab. XV. füz.; — 1893 : XXIII. tcz. a mesterséges borok készitésének és forgalomba hozatalának tilalmazásáról és hozzá: 1897. aug. 23. 53,850. sz. keresk. min. rend.; — u. a. évi XXXIV. tcz. a csomagokban árult czikkek mennyiségtartalmának helyes megjelöléséről; — 1895 : XLVI. tcz. a mezőgazdasági termények, termékek és czikkek hamisitásának tilalmazásáról.

[1]) Csak egy esetben követeli a K. T. határozottan, hogy a fizetés készpénzben történjék, t. i. a részvények befizetésére nézve a 151. §-ban (v. ö. fentebb 77. §.). V. ö. azonban még Ipart. 118—120. §., melyek szerint a gyáros munkása bérét készpénzben tartozik kifizetni.

[2]) V. ö. a különböző fizetési ügyletekről általában, főleg: *Thöl* H. R.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

által helyén való, ha különösen a fizetés helyetti adás oly kérdéseit tárgyaljuk, melyek a keresk. forgalomban gyakrabban fordulnak elő; azonkivül a fizetés két oly módjáról akarunk megemlékezni, melyek a készpénzfizetések helyettesitésében folyton emelkedő jelentőséggel birnak s ujabb időben hazánkban is nagyobb mértékben alkalmaztatnak, t. i. az u. n. giro fizetésről és az u. n. scontratióról.

1. Fizetés helyetti adás. Valamint a magánjogban, ugy a keresk. ügyleteknél sincs a hitelező kötelezve arra, hogy készpénzfizetés helyett más dolgokat fogadjon el.[3]) Ez áll nemcsak közönséges árukról, hanem nem kevésbbé értékpapirokról, mint váltók, utalványok, kamatszelvények stb.[4]) De ha a hitelező értékpapirt fizetés helyett elfogad is, ennek ellenkező akaratnyilvánitás hiányában csak feltételes jelentősége van, azaz az adós csak akkor szabadul végleg kötelezettsége alól, ha a kérdéses értékpapir tényleg beváltatik[5]). Ez különösen váltónál van elismerve. A váltó tehát, akár uj váltó állittatik ki, akár más által kiállitott váltó adatik, az eredeti tartozásra nézve megszüntető és illetve ujitó *(novatorius)* hatálylyal nem bir.[6])

2. Girofizetés.[7]) Értetik ez alatt a fizetésnek oly módja, mely az adósnak harmadik személynél lévő számlaköveteléséből

---

1044. s k. l., *Endemann* H. R. 597. s k. l., *Cohn* Endemann-féle Handbuch III. 998. s k. l., *Goldschmidt* System 212. l., *Pardessus* id. m. I. 383. l.

[3]) *Aliud pro alio invito creditori solvi non potest* (l. 2. §. 1. D. de rebus creditis 12., 1.). V. ö. osztr. p. t. is 1413. §.

[4]) Hogy a papirpénz és bankjegy más szempont alá esik s hogy az általuk történt fizetés valóságos fizetés, nem fizetés helyetti adás (legalább nálunk ez idő szerint): l. már fentebb 129. §.

[5]) Vagyis az értékpapir, mint régibb irók *(Baldus, Ansaldus, Casaregis;* l. *Cohn*nál) mondták, nem *pro soluto*, hanem *pro solvendo* adatik. A németek azt mondják: »*zahlungshalber*«, a francziák: »*sauf encaissement*«.

[6]) V. ö. közelebbről: *Szerző* Váltójog 5. §., a hol a birói gyakorlat is részletesen fel van tüntetve.

[7]) V. ö. *Brodmann* Z. f. g. Hr. 48., 121. s k. l. Össze nem tévesztendő a giroforgalommal vagy giroüzlettel, mely alatt ugy a girofizetést magát, mint az azt eszközlő pénzintézetnek v. bankárnak azzal kapcsolatos ügyleteit értik, nevezetesen a girofelek részére történő készpénzátvételt, váltók és más értékpapirok beszedését és kifizetését stb. Minthogy a *giro* forgatmányt is jelent, a giroforgalom: forgatmányi forgalommal is fordittatik (v. ö. az osztr.-magyar bankra vonatkozó 1878: XXV. tcz. alapszab. 76. cz.). A postatakarékpénztárra vonatkozó 1889: XXXIV. tcz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

való leirás és a hitelezőnek ugyanazon harmadiknál lévő számlakövetelésséhez való hozzáirás által történik. A harmadik személy, kinél és ki által ez az átirás (átkönyvelés) foganatosittatik, rendszerint pénzintézet vagy bankár s a számlakövetelés, melylyel mindegyik fél nála bir, részint készpénzletétből, részint általa eszközölt pénzbeszedésekből stb. képződik. Maga az átirás *(giro)* rendszerint utalványok, cheque-ek által adott megbizás alapján eszközöltetik,[8]) s annak megtörténtével a tartozás a másik fél irányában törlesztve van.[9])

3. Scontratio.[10]) Ez voltaképen nem más, mint kölcsönös beszámitás, csakhogy több mint két személy között és nemcsak közvetlenül, hanem egyuttal közvetve, követelésátruházás és adósságátvállalás kapcsán.[11]) A girofizetéstől abban különbözik, hogy a kiegyenlités maguk a felek között s nem közösen megbizott harmadik személy (bankár) utján, az ennél birt számlakövetelés alapján, eszközöltetik. Gyakran azonban a girofizetéssel összeköttetik. Ujabb időben a scontratio egyesületi alakban állandó intézményképen szokott szerveztetni.[12]) Alkalmaztatik továbbá

---

clearing-forgalomnak nevezi, a mi helytelen, mert az angolok clearing alatt tulajdonképen a scontratiót értik, melylyel a girofizetés csak külső összefüggésben áll.

[8]) U. n. átirási cheque, ellentétben a tulajdonképeni vagy fizetési cheque-kel. Történhetik pl. váltótelepités utján is. Ez különösen Franciaországban szokásos.

[9]) A fizetési folyamat jogilag abban áll, hogy az egyik számlatulajdonos (A.), a ki a másiknak (B.) tartozik, a bankot (C.) maga helyett adósként delegálja s ez tényleg B. irányában az adósságot elvállalja, az ebből származó követelését A. irányában pedig beszámitja, compensálja.

[10]) Neveztetik *scontro*nak, *riscontro*nak, saldirozásnak, liquidatiónak, *arrangement*nak, néha *giro*nak is. Az angoloknál *clearing* (l. 7. jegyz.), a franciáknál: *virement* (mely szó azonban a girofizetésre is használtatik). A budapesti tőzsdén a leszámolás szó használtatik. — A scontratio már a középkorban nagy szerepet játszott a vásárokon, különösen a váltóvásárokon.

[11]) Pl. A. követel B.-től 1000 koronát és tartozik neki 500-al, ugyancsak A. követel C.-től 400-at és tartozik 1000-el, egyuttal B. követel C.-től 500-at. A. már most compensál B.-vel 500-ig és C. A.-val szintén 500-ig. Marad A. részén követelés B. ellen 500 és C.-től A. ellen szintén 500. B. erre átruházza C. elleni követelését A.-ra, a ki azzal compensál.

[12]) A legrégibb ily állandó intézmény a hires londoni *Clearing-house*, mely 1775-ben keletkezett s melyben évenként körülbelül 150 milliárd korona lesz kölcsönösen kiegyenlitve. V. ö. ugy erről, mint általában a clearing-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nemcsak pénzkövetelések kiegyenlitésére, hanem érték- és áruszállitási ügyleteknél is, igy nevezetesen a tőzsdei forgalomban.[13])

145. §.

A teljesités helye.

I. A teljesitési hely nemcsak abból a szempontból fontos, hogy hol teljesitendő az ügylet, hanem több más tekintetben is jelentőséggel bir. Igy, mint már kiemeltetett, a mérték, suly, pénzláb, pénznem, idő- és távolságszámitás tekintetében s az e részben alkalmazandó jogra nézve,[1]) a vételár meghatározására,[2]) a fuvarozási költségek viselésére,[3]) a fuvarozásból eredő veszély viselésére[4]) stb.; perjogi szempontból pedig a birói illetőség megállapitására nézve.[5])

II. A **K. T. 322. §**-a szerint, összhangzásban az általános magánjoggal,[6]) a keresk. ügyletek teljesitési helye első sorban a felek megállapodásától függ, nem tévén különbséget, vajjon a megállapodás határozottan ki van-e fejezve,[7]) vagy csak

---

intézményről, különösen: *Koch* Zeitschr. f. d. ges. HR. 29. köt. 59. s k. l., *Cohn* id. h. 1062. s k. l., *Stanley Jevons* Geld u. Geldverkehr. Lipcse, 1876. 270. s k. l. — Budapesten is fennáll ily leszámolási intézmény az osztrák-magyar bank vezetése alatt »budapesti leszámoló-egylet« czimmel, a melyhez ujabban az 1893-ban alapitott Budapesti giro- és pénztáregylet részv.-társ. járult.

[13]) Ez olyképen történik, hogy az összes, bizonyos határidőben (nevezetesen a hó közepén és végén) esedékes szállitásokra nézve egységes u. n. leszámolási árfolyam állapittatik meg, melynek alapul vételével a kölcsönös leszámolások és átruházások történnek, mig a szerződési ár és ezen árfolyam közti különbözet az illető felek által kifizettetik. V. ö. különösen *Grünhut* Z. f. d. Privat- u. öff. Recht. II. 590. s k. és Endemann-féle Handbuch III. 12. l. A budapesti tőzsdén kötött áru- és érték-ügyletekre nézve a leszámolás a giro- és pénztáregylet rt. által történik »Az értéküzleti leszámolás rendje« és »Az áruüzleti leszámolás rendje« czim alatt 1894-ben és e helyett 1897-ben megállapitott szabályzatok értelmében.

[1]) K. T. 326. §. 1. bek. és fentebb 11., 139., 143. §§.

[2]) K. T. 339. §. és alább 149. §.

[3]) K. T. 341. §., 344. §. 2. bek. és alább 150. §.

[4]) K. T. 344. §. és alább 150. §.

[5]) 1868 : LIV. tcz. 35. §. és hozzá: *Szerző* Polg. tvk. rendje 49. §. L. különösen alább 19. jegyzet.

[6]) V. ö. osztr. p. t. 902., 905., 1420. §§.

[7]) Mit jelent ily kitétel: »Budapestről szállitandó«, »*Ab Budapest lieferbar*« ? **B. T.** 4119/92. (D. Uj f. 35., 353. l.) szerint a keresk. forgalom-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a körülményekből, különösen az ügylet természetéből vagy czéljából vehető-e ki? A mennyiben azonban a feleknek meghatározott teljesitési helyre irányuló megállapodása ki nem derithető, a következő intézkedések mérvadók:[8])

Szabály, hogy az ügylet[9]) azon a helyen teljesitendő, hol a kötelezettnek a szerződés megkötésekor[10]) kereskedelmi telepe,[11]) vagy ilyennek hiányában lakása volt [id. §. 2. bek.]. E szabály alól azonban két fontos kivétel van,[12]) és pedig:

1. ha meghatározott oly dolgok adandók át, melyek a szerződés megkötésekor a szerződő felek tudtával más helyen léteztek, az átadásnak e helyen kell történni [**K. T. 323. §.**];[13])

2. pénzbeli tartozásokat[14]) az adós, a mennyiben a

---

ban általánosan elfogadott értelmezés az, hogy a küldési költség a nevezett helyig eladót, onnan a vevőt terheli. Ellenben teljesitési helynek ez a hely nem tekinthető, tehát birói illetőség alapjául sem szolgálhat s a veszély kérdése is független tőle (l. alább 150. §.). L. **C.** 1016/98. is. (D. III. f. 14., 137. l.) Ellenk. **B. T.** 2588/903. (Jogt. K. 903. mell. 246. l.)

[8]) A pénztartozások fizetésére nézve v. ö. *Schwarz Gusztáv* Magánjogi fejtegetések 13. s k. l.

[9]) Kétoldalu szerződéseknél mindegyik fél teljesitésének helye külön határozandó meg. Igy pl. az adásvételnél külön az áru átadására és külön a vételár fizetésére nézve. Minthogy azonban előbbire nézve rendszerint a kötelezett fél, utóbbira nézve rendszerint a hitelező keresk. telepe illetve lakhelye irányadó (l. alább): a teljesitési hely mindkettőre nézve egyaránt az eladónál van. V. ö. **S.** 1234/79. (D. 23., 60. l.)

[10]) A telep vagy lakhely későbbi megváltoztatása esetén tehát az eredeti hely tekintendő teljesitési helynek. Ugyanaz áll különösen pénztartozások fizetésénél. L. alább és *Értekezlet* jk. 291. l.

[11]) Ha az adósnak több telepe van, az a teljesitési hely, hol az ügylet megköttetett, vagy ennek hiányában a kötelezett választása szerinti telepe: **C.** 281/97. (D. III. f. 11., 85. l.) A keresk. telep alatt gyár, raktár is értendő, ha az ügylet ott köttetett. V. ö. fentebb 20. §. és **C.** 1000/90. (K. J. T. I. 24. l.): téglaégető helyén eladott téglára nézve. L. még alább 18. jegyz. A kötelezett telepe akkor is teljesitési hely, ha bizonyos vasuti állomásra való fuvarozás köttetett ki s a fuvarozási költség a kötelezettet terheli. A kötelezett tehát eleget tett teljesitési kötelezettségének, ha a kitüzött idő alatt az árut saját telepén feladta s a megérkezés késedelme a hitelező (vevő) rovására megy. **C.** id. 281/97.

[12]) A K. T. 322. §. helytelenül csak »a következő §-ban érintett eset« kivételéről szól. A 324. §. nem kevésbbé kivétel.

[13]) Feltéve, hogy az áruk az illető helyen nem csupán átmenetileg tartózkodnak.

[14]) Pénzbeli tartozások alatt általában minden pénzszolgál-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szerződésből,[15]) az ügylet természetéből[16]) vagy a szerződő felek szándékából más nem következik, saját veszélyére és saját költségein[17]) azon helyen köteles fizetni, hol az ügylet megkötésekor a hitelezőnek keresk. telepe,[18]) vagy ilyennek nem létében lakása volt [**K. T. 324. §.**].[19]) E kivétel alá nem esnek azonban a f o r-

---

tatásra irányuló tartozás értendő, tekintet nélkül a jogczimre. V. ö. **S.** 5487/76. (D. 16., 49. l.), 4736/77. (D. 17., 73. l.) Tehát pl. kölcsöntőke és kamat, vételár: **S.** 16,769/78., 18,463/78. (D. 21., 44., 45. l.) **K. V. T.** 172/902. (D. III. f. 24., 142. l.), fuvarozási költség: **S.** 1234/79. (D. 23., 60. l.) Csak az olyan pénztartozások tesznek kivételt, melyeknél az »ügylet természete« követeli, hogy az adós telepe vagy lakhelye legyen a teljesitési hely (l. alább 16. jegyz.). Ellenkező álláspontot foglal el **B. T.**, csak a kölcsön- és hasonló követelésekre szoritván a K. T. 324. §-ának intézkedését. V. ö. 1112/82. (D. Uj f. 2., 342. l.), 267,73. (U. o. 4., 326. l.), 3685/83. (U. o. 8., 309. l.), 441/85., 2305/85., 4025/85. (P. T. 13., 7. l.), 258/86. (D. Uj f. 15., 225. l.), 3291/86. (J. 86., 130. l.), 2562/88. (D. Uj f. 20., 357. l.) Igy **K. V. T.** is 15/94. (D. III. f. 1., 346. l.), 86/95. (U. o. 2., 345. l.), 277/95. (U. o. 3., 339. l.) Azonban a törvény nem tesz különbséget, tehát azt belevinni sem szabad. A vételárkövetelésre nézve v. ö. még alább 152. §.

[15]) Nem épen kifejezett szerződés. Lehet tényleges szokás is. Pl. biztositási dijak beszedésénél (l. alább 191. §.). Fizetési hely kijelölése a f a c t u r á n, ha az megelőző szerződéssel nem ellenkezik. A fizetési helyet megállapitó számla ellenmondás nélküli elfogadása azonban nem tekinthető hozzájárulásnak. V. ö. **K. V. T.** id. 76/95.

[16]) Hogy mely ügyletek azok, melyeknek »természetéből« más következik? elvontan meghatározni nem lehet. Tehát a concrét ügylet természetét kell vizsgálni. Ellenk. *Schwarz G.*, ki szerint az oly pénztartozások értendők, melyek elvontan véve kizárólag a h i t e l e z ő é r d e k é b e n kötött ügyletből erednek (id. h. 45. l.), pl. ajándékozás, kamat nélküli kölcsön adása kölcsönelőszerződés alapján, megbizás nélküli ügyvivőt terhelő követelések *depositum irregulare*, tartozatlan fizetés (l. e példák nagy részét *Regelsberger*-nél Endemann-féle Handb. II. 511. l.). Azonban ha elvontan véve az ügylet, illetve a fizetés csak a hitelező érdekében levőnek jelentkezik is, adott esetben mégis ellenkezőleg állhat a dolog. A tartozatlan fizetés visszatéritését általában nem veszi ki a pénztartozásokra vonatkozó szabály alól: **S.** 69/78. (D. 19., 98. l.), 20,965/79. (D. 24., 52. l.) Ellenk. **S.** 11,963/79. (D. 23., 61. l.)

[17]) Az adós viseli tehát különösen a pénzküldés költségét és veszélyét, utóbbit ugy az elveszés, mint a késedelem tekintetében.

[18]) Ha a hitelezőnek több telepe van, teljesitési helynek az tekintendő, hol az ügylet megköttetett. **S.** 6946/78. (D. 20., 59. l.)

[19]) Minthogy a teljesitési hely b i r ó i i l l e t ő s é g e t állapit meg, a hitelező saját telepének vagy lakhelyének birósága előtt az adóst be is perelheti (másként német (régi) K. T. 325. §. 2. bek.). Ezt a birói gyakorlat ugyanazon módon ismeri el, a mint a pénztartozásokra nézve a teljesitési

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

gatható és bemutatóra szóló papirokon alapuló tartozások. Ezekre nézve a fenti szabály épségben marad,[20]) s kiegészittetik azzal, hogy az adós csak a nála és pedig üzlethelyiségében, ilyennek hiányában lakásában, történt bemutatás folytán tartozik fizetni.[21])

Végül kiemelendő, hogy oly esetben, midőn a szerződés több helyen teljesitendő, a kötelezettség, a mennyiben az megosztható, egyéb megállapodás hiányában a kijelölt helyeken egyenlően felosztva teljesitendő. Ellenben fel nem osztható kötelezettségeknél, ha a választási jog iránt intézkedés nem történt, a kötelezettség a kijelölt helyek bármelyikén teljesithető [**K. T. 325. §.**].

146. §.

A teljesités ideje.

I. A teljesitési idő meghatározása a K. T. értelmében következő szabályok szerint történik:

1. Első sorban mérvadó a felek akarata; közömbös lévén, vajjon ez határozottan kifejeztetett-e, vagy csak a körülményekből, nevezetesen az ügylet természetéből, avagy a szem előtt tartott keresk. szokásból tünik-e ki? [**K. T. 327. §.**]. Ugyancsak az ügylet

---

helyet állapitja meg (l. 14., 16. jegyzet). Mindazonáltal a teljesitési hely és a birói illetőség nem mindig összevágó. Figyelembe veendő ugyanis, hogy mig a K. T. 324. §-a általában pénztartozásokról szól, addig az 1868 : LIV. tcz. 35. §-a csak »szerződések«-ről beszél. Helytelen tehát **S.** id. 69/78. és 20,965/79., melyekben a teljesitési hely illetőségét tartozatlan fizetés visszakövetelésére nézve is megállapitotta. Figyelembe veendő továbbá, hogy a községi eljárásban csak a kikötött telj. hely állapit meg illetőséget. (1877. évi XXII. tcz. 15. §.) Vajjon azonban a hitelező kereskedő be van-e jegyezve vagy nem? sem a teljesitési hely, sem az illetőség tekintetében nem határoz, minthogy a 324. §. még a nemkereskedőkre is alkalmazást nyer. V. ö. fentebb 28. §. Helytelen e részben **S.** 20,708/79. (D. 24., 53. l.), **C.** 824/94. (Jogt. K. 94., 22. sz.) és **B. T.** id. 258/86.

[20]) Ok: mert a bemutatóra szóló és forgatható papiroknál az adós nem tudhatja, hogy ki lesz a lejáratkor a papir tulajdonosa és hitelező, s mert az adós csak a papir visszaadása mellett tartozik fizetni (l. fent. 129. §.). A váltónál is csak annyiban áll másként a dolog, a mennyiben az intézvényezett neve mellett kitett hely, illetve (saját váltónál) a kiállitás helye vagy telepités esetén a telep helye, a kikötött teljesitési hely fogalma alá esik.

[21]) V. ö. Váltó T. 41., 102. §§., K. T. 298. §. (l. fent. 135. §.), melyek más forgatható és bemutatóra szóló papiroknál hasonszerüen alkalmazandók.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

természetéhez és a felek szándékához képest kell megitélni, vajjon oly esetben, midőn lejárati nap állapittatott meg, ez csak az egyik, vagy mindkét szerződő fél javára lett-e megállapitva? [**K. T. 334. §.** 1. bek.].[1]) Az esetben is azonban, ha az adós a lejárat előtti fizetésre fel van jogositva, a hitelező beleegyezése nélkül leszámitolási dijt[2])

[1]) Azaz: vajjon a lejárati nap csak ugy van-e megállapitva, hogy a hitelező előbb nem követelhet, de az adós előbb is teljesithet, vagy egyuttal ugy, hogy az adós sem teljesithet a lejárat előtt, a hitelező tehát nem köteles a korábbi teljesitést elfogadni? A kérdés ujabb időben különösen azért nyert jelentőséget, mert gyakran fordul elő, hogy állami vagy más nagy kölcsönök felmondatnak uj kisebb kamatozásu czimletek kibocsátása végett (u n. *conversio)*, vagy egyes magánadósok akarják pl. jelzálog- s hasonló kölcsöneiket előnyösebb feltételü kölcsönökké átváltoztatni. A római jog szerint ellenkező megállapodás hiányában az adós jogositva van lejárat előtt is fizetni, a lejárat tehát csak az ő érdekében megállapitottnak tekintetik (l. *Windscheid* Pand. II. 273. §.). Az ujabb magánjogi törvénykönyvek is többnyire ezt követik. V. ö. *Code civil* 1187. cz. (de ennek daczára Franczia-országban vita a kamatozó kölcsönre nézve), szász p. t. 717. §., svájczi köt. jog 94. cz. L. német polg. t. is 271. §. Ellenk. porosz L. R. A K. T. értelmében a kérdés mindig a concrét eset szerint birálandó el s vélelem sem a korábbi visszafizetés jogosultsága mellett, sem ellene nem foglal helyet. »Ez nem felel meg a keresk. forgalom igényeinek. A hitelezőre nézve, ki a teljesitést bizonyos napon várja s intézkedéseit ehhez képest teszi meg, a korábbi teljesités sok esetben kiszámithatlan hátránynyal járhat.« *Tervezet* ind. 430. l.

[2]) L e s z á m i t o l á s i d i j *(interusurium, escompt, disconto)* az a kamat, mely a fizetendő tőke után a tényleges fizetés napjától a lejárat napjáig jár. Ha a követelés kamatozó, akkor a leszámitolás már abban fekszik, hogy csak a tőke és a tényleges fizetés napjától járó kamatok fizettetnek. Kamatozatlan követeléseknél a leszámitolási dij számitására háromféle rendszer (v. ö. *Arndts* Pandekten 220. §.): 1. az u. n. *Pinkhard-Carpzow*-féle rendszer, mely szerint, épugy mint kamatozó követeléseknél, egyszerüen a fizetés napjától a lejárat napjáig járó törvényes kamatok levonatnak; 2. az u. n. *Hoffmann*-féle rendszer, mely szerint oly összeg fizetendő, mely a fizetés napjától a lejárat napjáig járó egyszerü törvényes kamatokkal együtt a követelés összegének megfelel; 3. az u. n. *Leibnitz*-féle rendszer, mely az előbbitől csak abban különbözik, hogy a kamatok után is kamatok számittatnak. Az első rendszer helytelen, mert a hitelező kevesebbet kap mint a mennyi a lejárat napjáig járó kamatokkal a követelés összegének megfelel. Az utolsó rendszer csak akkor helyes, ha a hitelezőnek módjában van a fizetett összeget kamatok kamatjával gyümölcsöztetni. Minthogy azonban ez nem igen lehetséges: szabályképen a *Hoffmann*-féle rendszer alkalmazandó. Ezt rendeli a Végreh. t. 192. és a Csődt. 14. §. is (l. ehhez a min. javasl. indokolását). — A leszámitolási dijtól megkülönböztetendő a kereskedők által készpénzfizetés esetében a vételárból engedett levonás *(rabatt, sconto)*.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

csak ugy vonhat le, ha őt erre a keresk. szokás feljogositja [id. §. 2. bek.].[3])

2. A mennyiben a teljesitési idő sem kifejezetten meg nem állapittatott,[4]) sem a körülményekből ki nem derithető: a teljesités bármikor, tehát az ügylet megkötése után azonnal is követelhető és bármikor eszközölhető [id. 327. §.].[5])

3. Maga a kikötött vagy választott teljesitési nap csak olyképen áll a felek rendelkezésére, hogy a teljesités a szokott üzletórákban eszközlendő, s ugyanekkor elfogadandó [**K. T. 332. §.**].[6])

4. Ha a kötelezettség teljesitésére kitüzött határidő meghosszabbittatik, az uj határidő, más megállapodás hiányában, a korábbi határidő eltelte utáni első nappal veszi kezdetét [**K. T. 333. §.**].[7])

II. Jóllehet azonban a felek a teljesitési időt kifejezetten megállapitották, e meghatározás mégis gyakran kételyeket hagy hátra. Ezek elháritására szolgálnak a K. T. következő magyarázati szabályai:

1. Kétség esetében azon időszámitás tekintetik szerződésszerünek, mely a teljesitési helyen divatozik [**K. T. 326. §.** 1. bek.].

2. Ha a teljesités ideje évszakra vagy más időszakra hatá-

Kikötés hiányában azonban ez is csak keresk. szokás alapján követelhető. V. ö. **C.** 1018/91. (K. J. T. 1., 21. l.)

[3]) A budapesti tőzsde áruüzleti szokásainak 47. §-a a leszámitolási dij levonását határozottan kizárja.

[4]) Ezzel nem azonos az az eset, ha a teljesités az adós tetszésére van bizva. Helytelen **L. I.** 6281/78. (D. 21., 47. l.) V. ö. osztr. p. t. 904. §.

[5]) A hitelező azonban az adósnak egyrészt a teljesités eszközlésére méltányos időt engedni tartozik, másrészt nem követelheti a teljesitést hosszabb idő mulva a kedvező áralakulás kizsákmányolásával. **B. T.** 470/92. és ellenk. **C.** 634/92. (D. Uj f. 33., 229. l.) De az adós sem teljesithet a hitelezőnek hátrányos időben. Megfelelő méltányossági szabályok a budapesti tőzsdei áruüzleti szokásaiban 22. és 25. §§. — Abból, hogy más kikötés hiányában a teljesités azonnal követelhető, következik, hogy ha az adós azt állitja, hogy a teljesitésre csak bizonyos idő mulva volt kötelezve, ezt neki kell bizonyitania. Ez megfelel az általános magánjogi felfogásnak is (v. ö. *Unger* id. m. II. 576. l.) s áll különösen a vételnél. V. ö. alább 152. §. 20. jegyzet.

[6]) V. ö. Váltó T. 33. és 102. §§. A magánjogban az egész nap áll rendelkezésre. V. ö. osztr. p. t. 903. §.

[7]) Határidő kitüzése nélküli halasztás esetén a teljesitési időt a biróság határozza meg. V. ö. **C.** 2533/86. (D. Uj. f. 15., 162. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

roztatott, annak megállapitásánál a teljesités helyén divatozó keresk. szokás szolgál irányadóul [**K. T. 328. §.** 1. bek.].[8])

3. Azon kötelezettségek, melyek valamely hó közepére *(medio)* szólnak, annak tizenötödik napján, azok pedig, melyek valamely hó végére *(ultimo)* szólnak, annak utolsó napján teljesitendők [id. §. 2. bek.].[9])

4. A mennyiben a kötelezettség a szerződés megkötésétől számitandó bizonyos idő eltelte után teljesitendő, a teljesités időpontjára nézve következő határozatok szolgálnak irányadóul [**K. T. 329. §.**]:[10])

a) Ha a határidő napokban van megállapitva, a teljesités a határidő utolsó napjára esik, maga a megkötés napja nem számittatván.

b) Ha a határidő hetekben, hónapokban vagy több hónapra terjedő időszakban — év, félév vagy évnegyedben — van megállapitva, a teljesités ideje az utolsó hét vagy utolsó hó azon napjára esik, mely nevénél vagy számánál fogva a szerződés megkötési napjának megfelel. Ha e nap az utolsó hónapban hiányzik, a teljesités e hó végnapjára esik. Egy hét alatt hét nap értendő.[11])

c) Ha a teljesitésre kitüzött határidő egy vagy több egész és egy fél hóban állapittatott meg, a fél hó, mely alatt tizenöt nap értendő, az egész hónap vagy hónapok után számitandó.[12])

---

[8]) A budapesti tőzsde 1883. évi áruszokásai értelmében »tavaszra« szóló kötés márczius és április hóban, »őszre« kötött szállitás rendszerint szeptember és október hóban; oly szerződés pedig, melynél a szállitás ideje e kifejezéssel »a hajózási évad megnyilta után« van megjelölve, a hajózási évadnak a tőzsde tanácsa által évenként közhirré tett megnyiltától számitandó hat hét leforgása alatt teljesitendő (27., 28. §§.). Utóbbi az uj szokások 14. §-a szerint is áll.

[9]) Mit kell érteni »a hó elején« alatt? A bpesti tőzsde áruszokásainak 13. §-a szerint a hó elejétől bezárólag 10-ig terjedő időszakot. Igy **C.** 1726/99. is (D. III. 16., 213. l.). A Váltó T. 30. §-a ellenben e kifejezést a hó első napjára magyarázza.

[10]) Hasonló szabályok a Váltó T. 32. §-ában.

[11]) Példa: ha a szerződés február 28-ától számitandó 3 hó leteltével teljesitendő, a teljesitési nap május 28-ika; ha pedig a szerződés hétfőn köttetett s teljesitendő egy hét mulva, a teljesitési határnap a rákövetkező hétfő. Valamely hó végétől számitandó határidő az illető hó utolsó napjától mint számtól számitandó. Február végétől egy hó mulva tehát márczius 28. vagy 29. napja.

[12]) Példa: ha a szerződés január 29-től $1^1/_2$ hó mulva teljesitendő, a

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Ugyanezen elvek szerint történik a határidő kiszámitása akkor is, ha az nem a szerződés megkötésével, hanem más időponttal vagy eseménynyel, pl. a felmondás napjával veszi kezdetét.[13])

5. Ha a teljesités napja vasárnapra, vagy valamely közönséges ünnepre esik, a kötelezettség, a következő pontban emlitett esetet kivéve, a legközelebbi köznapon teljesitendő [id. 329. §. ut. bek.].[14])

6. Ha a kötelezettség bizonyos időtartamon belül teljesitendő, a teljesitésnek ez időtartam eltelte előtt kell bekövetkezni. Ha azonban a kitüzött időtartam utolsó napja vasárnapra, vagy valamely közönséges ünnepre esik, a kötelezettség legkésőbb a vasárnapot vagy ünnepet közvetlenül megelőző köznapon teljesitendő [**K. T. 330. §.**].

7. Oly szerződéseknél, melyekben a teljesitési idő közelebbi meghatározása helyett következő kifejezések: »mielőbb«, »mihelyt csak lehet«,[15]) »alkalmilag«, vagy más hasonló általános kifejezések[16]) használtatnak, a teljesités idejét a fenforgó körülmények

---

teljesités márczius 15-ére esik. Ha megforditva előbb a fél hó számittatnék, a teljesités napja márczius 13-ika volna.

[13]) Részletes intézkedések a felmondásra kötött ügyletekre nézve a budapesti tőzsde áruüzleti szokásaiban 17. s k. §§. A 19. §. kimondja, hogy ha a teljesitésnek bizonyos időtartamon belül kell történnie és a felmondási napok iránt nem történt megállapodás, a Budapesten teljesitendő szerződésnél 2 nap, a vidéken eszközlendő szállitásnál 5 nap a felmondási idő.

[14]) Ámbár ezen intézkedés a szerződés megkötésétől számitandó határidő esetével közösen ugyanazon szakaszban foglaltatik, azt mégis önállónak kell tekinteni s a 330. §. esetét kivéve, más teljesitési időknél is alkalmazni. V. ö. német K. T., melyben az külön czikkben van kimondva; *Tervezet* ind. 424. l.; **C.** 1043/87. (P. T. 15., 139. l.), **B. T.** 8285/87. (M. IV. 248. l.)

[15]) »Lehetőleg deczember 3-án« ugy értelmeztetett, hogy egy-két nap, tehát a K. T. 331. §. szerint két nap. **C.** 710/84. (D. Uj f. 10., 334. l.) A **C.** 65/85. (D. Uj f. 12., 199. l.) szerint pedig azt, hogy a »lehetőség«, melyhez a fizetési kötelezettség köttetett, még nem forog fenn, az adós tartozik bizonyitani. L. a köv. jegyz.-ben id. hat. is.

[16]) Pl. »ha az üzlet jó menetele meg fogja engedni«: **C.** 722/84. (D. Uj f. 11., 240. l.) »Azonnali szállitás« határozott idő kikötése nélkül: **C.** 640/85. (D. Uj f. 12., 275. l.), 871/87. (U. o. 18., 246. l.) A budapesti tőzsde áruüzl. szokásai 22. §-a szerint ily meghatározás esetében az áru legkésőbb az ügylet megkötését közvetlenül követő hétköznap délutáni 3 órájáig a kikötött helyen, előleges szóbeli vagy irásbeli értesités mellett átvétel végett bemutatandó. »*Successive*«: ellenk. **C.** 371/91. (D. Uj f. 31., 133. l.), mely szerint ily esetben a K. T. 327. §. értelmében a jogositott

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

s az ügylet természetéhez képest a bíróság határozza meg.[17]) Ellenben, ha a teljesitès akként igértetett, hogy annak »néhány« vagy »egy-két« nap, hét, hó vagy év alatt kell történnie, — a »néhány« vagy »egy-két« kifejezés alatt két nap, hét, hó vagy év értendő [**K. T. 331. §.**].

147. §.

Különösen a kétoldalu szerződések teljesitéséről.

I. Egyoldalu szerződéseknél az egyik fél csak jogositva, a másik fél csak kötelezve lévén, a hitelező a teljesitést minden megszoritás nélkül követelheti, ha annak ideje elérkezett. Nem ily egyszerü a viszony kétoldalu szerződéseknél, melyeknél a hitelező egyuttal kötelezve, az adós egyuttal jogositva van. Ezeknél kérdés, hogy minő befolyást gyakorol az egyik fél teljesitési követelése a másik fél teljesitési követelésére, minő közelebbi viszony létezik az egymással szemben álló, de ugyanazon egy jogügyletből eredő követelések és tartozások között?

Két eshetőséget kell megkülönböztetni:

1. A viszony, melyben kétoldalu szerződéseknél a kölcsönös követelések, illetve tartozások egymáshoz állanak, lehet olyan, hogy az egyik fél a neki járó teljesitést a másik féltől saját teljesitésére való tekintet nélkül, tehát akkor is követelheti, ha maga még nem teljesitett, sőt erre vonatkozó hajlandóságát sem fejezte ki. Ez egyuttal magában foglalja azt, hogy a másik fél a maga követelésével csak akkor léphet fel, miután ő már teljesitett.

---

fél véghatáridőt tüzhet. »*Prompt*« szállitás kikötése a keresk. forgalomban azon általánosan elfogadott értelemmel bir, hogy az áruk azonnal, de legkésőbb 8 nap alatt szállitandók. V. ö. **C.** 811/91. (D. Uj f. 30., 223. l.) Ha a szállitás meghatározott hónapon belül, de eladó tetszése szerint történhetik, a vevő abban a hónapban rész-teljesitéseket is tartozik elfogadni: **C.** 1071/92. (M. 312. l.) A budapesti tőzsde áruüzl. szok. 16. §-a szerint »a vevő tetszése szerint« annyit jelent, hogy az áru Budapesten 2 nappal, vidéken 5 nappal a vevő részéről történt felmondás után az átadásra készen tartandó.

[17]) A ténykörülménynek azonban, melytől a teljesitès függővé tétetett, minden esetre tárgyilagosan megállapithatónak kell lennie. Tisztán az adós egyéni felfogásán alapuló elhatározás esetére igért teljesitès (»ha üzleti tőkéjéből valamely részt nélkülözhet«) bíróilag nem érvényesithető. **C.** 26/85. (D. Uj f. 12., 19. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A felek közti viszony tehát ez esetben egyenlőtlen: egyik fél helyzete kedvezőbb, mert követelése saját kötelezettségének teljesitésétől feltételezve nincs, a másiké pedig kedvezőtlenebb, mert követelése az ő teljesitésétől fel van tételezve.

2. A két fél közötti viszony azonban teljesen egyenlő is lehet oly értelemben, hogy mindegyik fél a szerződésből folyó jogait csak a reá háramló kötelezettségek teljesitésének feltétele mellett érvényesitheti, hogy egyik fél sem köteles a maga részéről teljesiteni a nélkül, hogy a másik fél is ne teljesitett volna, illetve — minthogy épen a felek közti egyenlőség tételeztetik fel, s ha a követelő félnek már a maga részéről előbb tényleg teljesiteni kellene, ez ismét egyenlőtlenséget foglalna magában — hogy a másik fél a teljesitésre a maga részéről késznek nem nyilatkozott volna; a mi egyuttal azt foglalja magában, hogy mindegyik fél a maga teljesitését a másik fél teljesitéséig visszatarthatja.[1])

Hogy melyik e két eshetőség közül áll? arra nézve a felelet nem lehet kétséges. A szabály a jog terén a felek egyenlősége, az egyenlőtlenség csak kivételes. Ugyanazért a **K. T. 335. §**-a is határozottan kimondja, hogy kétoldalu szerződésnél az, ki ellen a teljesités követeltetik, erre csak az esetben kötelezhető, ha a másik fél saját részéről a szerződést teljesitette, illetőleg kész a teljesitésre.[2]) Kivételnek e tekintetben csak akkor van helye, ha a teljesitésnek a megtámadott fél részéről a kölcsönös megállapodás, vagy az ügylet természete, vagy a keresk. szokás szerint előbb kell történni.[3]) E kivételt természetesen az azt állitó fél köteles bizonyitani.

II. Sokat vitatkoznak a fölött, hogy kétoldalu szerződéseknél minő a felek perbeli helyzete?

1. A kérdés először az, vajjon a felperesi teljesités vagy teljesitési készség a kereseti alaphoz tartozik-e, ugy hogy alperes

[1]) E visszatartási jog össze nem tévesztendő a K. T. és V. T. megtartási jogával. L. fent. 138. §.

[2]) Ugyanigy a magánjogban is. V. ö. osztrák p. t. 1052., 1062. §§. Alkalmazható a szerződés nemteljesitése folytán követelhető kártéritésre is. Pl. a vevő nem fizetett s mégis követel nemteljesités miatt kártéritést. V. ö. **C.** 631/902. (D. III. f. 23., 163. l.) és alább 151. §. 15. jegyzet.

[3]) Alkalmazás a vételnél: v. ö. K. T. 345. §. és alább 152. §. 20. jegyz. Épen a vételnél fordul elő azonban, hogy megállapodás szerint egyik fél előbb tartozik teljesiteni, és pedig vagy az eladó: hitelre történt eladás, vagy a vevő: előfizetés melletti vétel.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

csak akkor marasztalható, ha felperes a teljesitést vagy teljesitési készséget már keresetében állitja, illetve kinálja, s vajjon ennek megfelelőleg alperesnek az a védekezése, hogy felperes még nem teljesitett, illetve teljesitési készségét ki nem fejezte (u. n. *exceptio non adimpleti contractus)*, a kereseti alap tagadását foglalja-e magában; avagy pedig a felperesi teljesités, illetve teljesitési készség nem a kereseti alap kiegészitő része, ugy hogy tehát alperes feladata a teljesités vagy teljesitési készség hiányát kifogásképen érvényesiteni? Elméletileg véve helyesebbnek látszik az előbbi felfogás, tekintve, hogy alperes teljesitése felperes viszontteljesitésétől, illetve teljesitési készségétől egyenesen fel van tételezve, feltételes követeléseknél pedig a feltétel bekövetkezte a kereseti alaphoz tartozik.[4]) Tulnyomóan azonban az utóbbi felfogás helyessége vitattatik[5]) s gyakorlati okok is inkább e mellett szólnak,[6]) különösen ha figyelembe vesszük, hogy a bizonyitási teher a teljesités megtörténte, illetve meg nem története iránt ezen felfogás mellett is nem a kifogást tevő alperesre, hanem a teljesitést állitó felperesre hárittatik.[7]) Ugyanilyen a felek perbeli helyzete akkor is, ha a követelő fél teljesitett ugyan, de alperes azt vitatja, hogy a teljesités nem volt megfelelő (u. n. *exc. non rite adimpleti contractus)*. Mindazonáltal, ha alperes a teljesitést kifogás nélkül elfogadta, tehát csak oly hiányokat érvényesit, melyeket az áru elfogadása után észlelt, a teljesités hiányosságát alperes köteles bizonyitani. Ez esetben a teljesités rendes uton már végbement s a fentartás nélküli elfogadás a kellő

---

[4]) V. ö. alább 149. §. 1. jegyz.

[5]) V. ö. *Windscheid* id. m. II. 321. §.; *Unger* id. m. II. 468. s k. l. Ez a római jog álláspontja is. Az ellenkezőt kifejezetten csak a porosz L. R. tartalmazza. A mi gyakorlatunk is az uralkodó felfogást követi. V. ö. *Értekezlet* jk. 298. l. (a hol egyébiránt tévesen állittatik az ellenkező a szász polg. tvkvről; l. ennek 860. §-át).

[6]) Igy nevezetesen az, hogy az előbbi felfogás értelmében felperest, ha a keresetben a teljesitést nem állitja vagy nem kinálja, alperes makacssága esetében is el kellene utasitani. Pedig lehet, hogy felperes csak elnézésből nem szólt a maga teljesitéséről s hogy alperes nem is hivatkozott vagy hivatkozhatott volna a felperes nemteljesitésére. V. ö. a német polg. tvk. terv. indokolását II. 204. l.

[7]) Abból ugyan, hogy az *exc. non adimpl. contr.* kifogás, az következnék, hogy alperes tartozik a nemteljesitést bizonyitani. Ezzel szemben azonban tekintetbe veendő, hogy a teljesitési kötelezettség megszünte általában az azt állitó fél által bizonyitandó. V. ö. *Unger* id. h. 569. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 – Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

teljesitès mellett vélelmet alkot, a mihez az is járul, hogy a teljesitő fél az árut a másik fél birtokában nem ellenőrizheti (l. még közelebbről a vételnél 151. §.).

2. A második kérdés arra vonatkozik, minő hatása van a felperes nemteljesitési kifogásának az itéletre? Minthogy alperes kétségkivül tartozik, bár csak a felperes viszontteljesitésének feltétele mellett, nem volna igazságos, ha a felperes egyszerüen keresetével elutasittatnék.[8]) Sokkal megfelelőbb, hogy a kifogás daczára marasztaló itélet hozatik, a marasztalás azonban csak feltételesen: a felperesi viszontkötelezettség egyidejü teljesitése mellett történik.[9])

---

[8]) Ez már azért sem helyes, mert arra kényszeriti felperest, hogy még egyszer pert inditson.

[9]) V. ö. *Unger* id. m. II. 501. l. Kifejezetten előirva a német p. t. 322. §. által. Az itélet végrehajthatósága nem képez akadályt. V. ö. Végreh. t. 9., 10. §§.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

MÁSODIK CZIM.

Vétel.[1])

ELSŐ FEJEZET.

Általában.

148. §.

A kereskedelmi vétel fogalma és nemei.

I. A K. T.-nek a vételre vonatkozó intézkedései, melyek époly kevéssé kimeritők mint a keresk. ügyletekre általában és egyes más keresk. ügyletekre vonatkozó intézkedések, s ennélfogva a keresk. szokások s az általános magánjognak a vételre vonatkozó szabályai általi kiegészitésre szorulnak: csak azon feltétel mellett nyerhetnek alkalmazást, ha a vétel a kereskedelmi vétel fogalma alá esik. Ez azonban nemcsak akkor forog fenn, ha az eladó és vevő, vagy csak egyik is közülök kereskedő, hanem akkor is, ha akár a vevő, akár az eladó, akár mindkettő nemkereskedő, de a vétel legalább az egyik fél részéről keresk. ügyletet képez.[2]) E feltételek mellett a keresk. vétel fogalma alá az u. n. szállitási ügylet[3]) is esik, a mennyiben általában

---

[1]) *Gareis* Endemann-féle Handb. II. 540. s k. l.; *Treitschke* Der Kaufkontrakt in besonderer Beziehung auf den Waarenhandel, 2. kiad. *Wengler*-től. Gera, 1865.; *Couetoux* Des contrats et ventes de marchandises. Páris, 1874; *Ripert* Essai sur la vente commerciale. Páris, 1875.; *Levé* Code de la vente commerciale. Páris, 1892.; *Chalmers* The sale of Goods Acts. 5. kiad. London, 1902.; *Róth Pál* A vétel rendszere a keresk. jogban. Budapest, 1890.

[2]) V. ö. fentebb 118. §. és arra nézve, hogy minő feltételek mellett keresk. ügylet a vétel, ill. eladás bárki vagy legalább kereskedő részéről? fentebb 115—117. §§.

[3]) L. fent. 115. §. 15. j. A tőzsdei szállitási ügyletekről alább 157. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mint adás-vétel jelentkezik,[4]) és pedig nemcsak akkor, ha a szállitás bizonyos mennyiségü helyettesithető dolgokra vonatkozik, hanem akkor is, ha a szállitás tárgyát nemhelyettesithető dolgok képezik;[5]) továbbá nemcsak abban az esetben, ha a szállitási ügylet még csak megszerzendő,[6]) hanem akkor is, ha az eladó tulajdonában már meglévő árukról szól.[7]) Nem alkalmazhatók ellenben a keresk. vételre vonatkozó határozatok a cserére, még ha ez keresk. ügylet is.[8])

---

[4]) Oly esetben, midőn a szállitandó áru nem meghatározott vételárért, hanem más áruért adatik, a szállitási ügylet nem a vétel, hanem a csere fogalma alá esik. L. a köv. §-t is. Néha szállitási ügyletről munkabéri szerződésnél is beszélnek, feltéve, hogy az anyag a bérlő (megrendelő) tulajdona s a munkának ugyanazon anyagból kell elkészülnie. Ha az anyagot a bérbeadó szolgáltatja, nem munkabéri szerződés, hanem vétel forog fenn. V. ö. fentebb 116. §. 4. jegyz.

[5]) A **K. T. 337.** §-a ugyan csak a helyettesithető dolgokra vonatkozó szállitásról mondja ki azt, hogy a vételre nézve felállitott szabályok alá esik. Ebből azonban nem szabad arra következtetni, hogy nemhelyettesithető dolgokra vonatkozó szállitás keresk. vételt nem képez s ennélfogva kizárólag a magánjogi vételre vonatkozó intézkedések alá esik. E feltevés ellenmondásra vezetne, mert a nemhelyettesithető dolgokra vonatkozó szállitás épugy keresk. ügylet, mint a helyettesithető dolgok szállitása s valamint ez utóbbi, ugy amaz is a keresk. ügyletekre általában vonatkozó intézkedések alá esik. Miért legyen tehát különbség azon intézkedésekre nézve, melyek a szállitásból eredő különös viszonyokat szabályozzák? Az id. szakasz minden *arg. a contrario* kizárásával magyarázandó, s ha e magyarázat annyiban ki nem elégitő, a mennyiben e szerint a törvény fölösleges és magától értetődő dolgot mond ki s ezt is félreértésre alkalmat szolgáltató módon teszi: ez a törvényszerkesztőknek rovandó fel, a kik a német K. T.-ből oly intézkedést vettek át, mely kizárólag a szállitási ügyletet a vételtől külön szabályozó porosz magánjogra való tekintettel állittatott fel (v. ö. *Hahn* id. m. II. 241. l. és *Tervezet* ind. is 455. l.), mely azonban a mi magánjogunk szempontjából minden jelentőséget nélkülöz.

[6]) Későbbi termésü gabonának eladása: **C.** 172/98. (D. III. f. 13., 154. l.)

[7]) A szállitási ügylet itt nem egyedül mint a szállitó fél részéről fenforgó tárgyilagos keresk. ügylet jön tekintetbe.

[8]) Ellenk. **C.** 1686/90. (D. Uj f. 32., 47. l.) V. ö. azonban K. T. 338. §. (l. köv. §.), mely midőn kimondja, hogy ha az egyéb teljesitések értéke a készpénzt meghaladja vagy azzal egyenlő, az ügylet vételnek nem tekintetik: ezt bizonyára olyan czélzattal mondja, hogy a vételre vonatkozó határozatok ily esetben ne alkalmaztassanak. A mi pedig áll, ha csak részben adatik pénz, még inkább áll, ha tiszta csere forog fenn.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. Eltekintve azon feltételektől, melyek a vételnek a II. fejezetben tárgyalt különös nemeit állapitják meg: a K. T.-nek a vételre vonatkozó intézkedései részint helyi, részint időbeli mozzanatok által befolyásoltatnak nagyobb mérvben.

1. Helyi tekintetben fontossággal bir az a különbség, vajjon az áru átadása és átvétele az eladó és vevő vagy megbizottjaik jelenlétében ugyanazon a helyen történik-e, avagy pedig az eladó és vevő különböző helyeken lévén, az áru a vevőnek elküldendő? Első esetben jelenlevők közti, helyi vagy piaczi vételről, a második esetben távollevők közti vagy helykülönbség melletti vételről beszélünk.[9]) Többrendbeli intézkedése a K. T.-nek csakis az utóbbira nyer alkalmazást,[10]) s azért a két eset criteriumai szabatosan határozandók meg. A suly különösen arra helyezendő, hogy mi czélból történik az áru elküldése? Ha a tulajdonátruházásra irányuló átadás és átvétel a teljesitési helyen az eladó és vevő, illetve megbizottjaik között *(inter praesentes)* már megtörtént, s az eladó csak azután küldi el az árut a vevő által kijelölt más helyre: akkor nem helykülönbség melletti, hanem piaczi ügylet forog fenn.[11]) Az átadás és átvétel által a vétel (eltekintve a vételár megfizetésétől) már teljesen be van fejezve s az azt követő elküldés már semmi közvetlen összefüggésben a vétellel magával nincs; arra az eladó nem a vételnél fogva, nem mint eladó, hanem csak külön megbizás alapján, mint megbizott van kötelezve. De époly kevéssé

---

[9]) A németben a helykülönbség melletti vétel »*Distanzgeschäft*«, »*Distanzkauf*« kifejezéssel szokott megjelöltetni, s innen magyarban is distánczvételről beszélnek. — Néha helykülönbség melletti vétel alatt azt értik, a mely távollevők között megkötttetett. Azonban a K. T.-nek a vételre vonatkozó szabályai szempontjából a megkötési hely közömbös. A jelenlevők között megkötött vétel épugy lehet helykülönbség melletti vétel, mint megforditva a távollevők között megkötött vétel piaczi vétel.

[10]) Igy nevezetesen a veszély viselésére (K. T. 344. §.) és az áru megvizsgálására és rendelkezésre bocsátására (K. T. 346., 347. §§.) vonatkozó intézkedések. A Csődt. 44. §-a is csak helykülönbség melletti vételre nyer alkalmazást (v. ö. alább 152. §.).

[11]) V. ö. **C.** 4405/84. (M. 289.) l.: »ha a vevő az árut előlegesen megvizsgálta és a vételárt kifizette«. Más, ha az átadás a teljesités helyén nem történt meg s az eladó a vevő azon utasitásához, hogy az árut más helyre küldje, hozzájárult, mi által az eredetileg piaczi vétel helykülönbségi vétellé alakul át. **B. T.** 263/95. (D. III. f. 3., 323. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

beszélhetünk helykülönbség melletti vételről akkor, ha a hely, hová az áru küldetik, a teljesitési hely, s az átadás és átvétel ezen helyen, a fuvarozás befejezte után, történik. Ez esetben a küldés az eladó egyoldalu és oly cselekvénye, mely a vevőre egyáltalában nem tartozik; a vevőt csak az érdekli, hogy az áru a teljesitési helyen neki átadassék s egészen közömbös előtte, hogy az eladó mit tesz az átadás eszközölhetése végett? Helykülönbség melletti vételről épen csak akkor van szó, ha a küldés az átadást magában foglalja, ha az átadás épen a küldésben és a küldés által történik;[12]) mi mellett azonban közömbös, vajjon jogilag az átadás már az elküldés, avagy csak a tényleges átvétel időpontjában tekintetik-e befejezettnek?[13]) A helykülönbség melletti vételnél tehát az áru küldése nem a vételen kivül eső mozzanat, hanem annak kiegészitő alkatrésze; épen azért a küldést az eladó mint ilyen, s nem mint a vevő megbizottja,[14]) sem mint kizárólag saját jövőbeli teljesitését előkészitő fél eszközli.

2. Időbeli tekintetben az a különbség bir jelentőséggel és vezet különböző elbirálásra,[15]) vajjon a teljesitésre kitüzött határidő ugy lett-e megállapitva, hogy a felek annak szoros betartására oly sulyt nem helyeznek, mikép a későbbi teljesités akaratukkal ellenkeznék; avagy pedig a teljesitési határidő a szerződés lényeges alkatrésze, ugy hogy a teljesitésnek szigoruan a kitüzött határidőben kell történnie, a későbbi teljesités egyenesen szerződésellenes.[16]) Első esetben halasztó vagy enyhe, utóbbi

---

[12]) V. ö. **C.** 270/97. is. (P. T. 35., 139. l.)

[13]) A K. T. e kérdésben nem nyilatkozott. Mérvadó tehát az általános magánjog. Az osztr. p. t. 429. §-a szerint az átadás az elküldés időpontjában csak akkor tekintetik befejezettnek, ha az elküldés módját a vevő határozta meg, vagy jóváhagyta, ellenkezőleg az áru átadottnak mindaddig nem tekintetik, mig a vevő meg nem kapta. Hasonlag 1840 : XVI. tcz. 36. §.

[14]) Megbizás csak az elküldés módjára nézve jön kérdésbe. L. alább 150. §.

[15]) Igy nevezetesen a késedelemből folyó jogok gyakorlására nézve. L. alább 153. §. A Csődt. 25. §-a is csak a záros határidőre kötött vételre nyer alkalmazást. V. ö. *Apáthy* is A magyar csődjog rendszere I. 101. l.

[16]) V. ö. **L. l.** 691/78. (D. 21., 146. l.), 252/78. (D. 22., 135. l.), 806/81. (D. 28., 236. l.); **C.** 640/85. (D. Uj f. 12., 275. l.), 1075/85. (U. o. 13., 37. l.), 260/86. (U. o. 14., 213. l.), 803/87. (U. o. 19., 223. l.), 1114/88. (U. o. 334. l.), 1167/88. (U. o. 20., 175. l.), 1019/88. (U. o. 22., 135. l.), 1304/89. (U. o. 242. l.), 1006/90. (U. o. 25., 325. l.), 1890/90. (U. o. 26., 79. l.), 666/90. (U. o. 28., 197. l.), 811/91. (U. o. 30., 223. l.), 20/91. (U. o. 31., 94. l.), 1549/94. (U. o. 38., 238. l.),

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

esetben záros vagy szigoru határidőre szóló vételről beszélhetünk.[17]) Valamint a közönséges magánjogi, ugy a keresk. forgalomban is az előbbi eset fordul elő gyakrabban; mig azonban a magánjogi vétel szigoru határidőhöz a legritkább esetben köttetik, addig a keresk. vételnél ez sokszor történik.[18]) De mert épen a keresk. vételnél is a halasztó határidőre szóló vétel a szabály, a záros határidőre szóló vétel ellenben csak kivétel: a vélelem mindig az előbbi mellett szól, ugy hogy tehát záros határidőre szóló vétel csak akkor forog fenn, ha ez a felek által határozottan szándékba vétetett.[19]) Nem szükséges ugyan, hogy e szándék világosan kifejeztessék,[20]) vagy oly szavak használtassanak, melyek e szándékra biztosan következtetni engednek;[21]) de annak mégis vagy az ügylet természetéből vagy a körülményekből[22]) olyképen

---

351/97. (D. III. f. 7., 256. l.), 244/97. (U. o. 10., 290. l.), 326/901. (U. o. 21., 162. l.)

[17]) A németben a záros határidőre szóló vétel »*Fixgeschäft*«-nek nevezetik s ez alapon a magyarban is fixügyletről szokás beszélni.

[18]) Ennek oka abban rejlik, hogy a keresk. forgalomban a conjuncturák és különösen az árak gyorsan változnak.

[19]) A bizonyitás tehát a fixügyletet állitó felet terheli. V. ö. **L. I.** id. 252/78., 806/81.; **C.** id. 1019/88., 1304/89., 1890/90., 666/90., 811/91., 980/94. (Jog. K. 94., 41. sz.), 1756/93. (P. T. 29., 147. l.), 10,767/94. (U. o. 184. l.), 244/97. (D. III. f. 10., 290. l.)

[20]) Igy nevezetesen erre irányuló záradékok által; pl. »a kikötött nap leteltével a szerződés többé nem foganatositható«, »ellenkezőleg az ügylet hatályát veszti« stb.

[21]) Pl. ha a határidő mellett ily szavak használtatnak: »okvetlenül«, »bizonyosan«, »legfelebb«, »legkésőbb« (**C.** 6900/87. J. 88., 98. l., 287/89., P. T. 19., 162. l. és id. 666/90. szerint magában véve nem), »fix« stb. Ha a határidő végpontja csak egyszerüen lett kijelölve, pl. »szállitandó december 15-éig«, záros határidőre szóló vétel nem forog fenn: **L. I.** id. 691/78., **C.** id. 1075/85., 1019/88., 1006/90., 803/87. (J. 88., 54. l.), 758/85. (P. T. 11., 178. l.), 485/86. (D. Uj f. 11., 187. l.) De igenis meghatározott eseményre való vonatkozással megállapitott napra, pl. képviselőválasztás napjára: **C.** 246/83. (D. Uj f. 5., 190. l.), vadászat napjára: **C.** 10,767/94. (P. T. 29., 149. l.), cholerajárvány elleni óvszerül: **C.** 1819/94. (P. T. 31., 174. l.) Nem fixügylet pl. »azonnali«, »haladéktalan« teljesités kikötése: **C.** id. 640/85., 1075/85., 1890/90., 811/91., 871/87. (D. Uj f. 18., 246. l.); továbbá pl. »felmondástól 2 napra«: **C.** id. 1167/88.; »*prompt*«: **C.** id. 811/91., 20/91., **K. V. T.** 24/95. (Jogt. K. 95., 5. sz.), v. ö. fent. 146. §. 16. jegyz.; »hó közepe«: **C.** 16/96. (T. É. 96., 12. sz.)

[22]) V. ö. **L. I.** id. 252/78. **C.** id. 640/85., 1114/88., 1304/89., 811/91., 29/91., 326/901.; különösen az áru minőségéből: **C.** id. 1890/90., 20/91.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kivehetőnek kell lennie, hogy semmi kétség ne maradjon fenn, ellenkezőleg azt kell felvenni, hogy a felek csak halasztó határidőben állapodtak meg.[23]) Vajjon azonban maga a határidő meghatározott napra, esetleg épen órára szól-e, avagy hosszabb határidő van megállapitva? a záros határidőre szóló vétel fogalmára nézve magában véve közömbös;[24]) sőt ilyen még akkor is fenforoghat, ha a felek semmiféle határidőt ki nem fejeztek, záros teljesitési határidőt azonban a keresk. szokás állapit meg.[25])

149. §.

A vétel megkötése, különösen a vételár meghatározása.

I. A vétel fogalmilag arra irányul, hogy bizonyos áru meghatározott árért adassék, a mi magában foglalja, hogy a vétel megkötöttnek előbb nem tekinthető, mig a felek ugy a vétel tárgyára, mint az árra nézve meg nem egyeznek [**K. T. 336. §.** 1. bek.].[1]) Hasonlóképen a vétel megkötésére akár az eladótól,

---

V. ö. K. T. 854. §. is. Záros határidőre szóló ügyletek főként a tőzsdeforgalomban, nevezetesen az értékpapir- és pénzüzletben szokásosak, és felveendők, mig a tőzsdén kivül nem üzérkedés czéljából kötött értékpapirvételnél a teljesitési határidő megállapitása nem tekinthető zárosnak. V. ö. **C.** 37/900. (D. III. f. 17., 250. l.)

[23]) Ha azonban eredetileg fixügylet szándékoltatott is, utólagos halasztás engedése vagy a kikötött határidő után történt sürgetés esetében megszünik az lenni. V. ö. **C.** id. 1075/85., 666/90.

[24]) Ez kitünik a K. T. 355. és 356. §§-ból, hol világosan határnapokról és határidőkről van szó.

[25]) V. ö. a budapesti tőzsde értéküzleti szokásait 6. s k. §§. Még inkább állapithatja meg a keresk. szokás az ügylet záros természetét, ha határidő kiköttetett. V. ö. **C.** id. 1075/85.

[1]) Megegyezés az árra nézve nincs, ha az később megejtendő közös becsléstől tétetik függővé. V. ö. **C.** 647/96. (P. T. 34., 99. l.) A törvény különben csak a vétel f o g a l m i kellékeit tartja szem előtt. Concrét esetben azonban lehetséges, hogy még egyéb feltételek iránti megállapodástól is függ a vétel megkötése. Igy nevezetesen a szállitási idő meghatározásától, ha az alkudozás erre is irányult. **C.** 340/99. (D. III. f. 15., 172. l.) Továbbá a fizetési feltételek iránti megállapodástól, pl. hitelre történt vételnél: hogy a vételár biztositására v á l t ó (elfogadvány) adassék. V. ö. alább 152. §. Az ily kikötéseket épugy mint az áru és az ár iránti megállapodást, azaz a vétel megkötését általában (megrendelés), a rendes bizonyitási szabályok értelmében az tartozik bizonyitani, a ki a vétel megkötését állitja: **L. l.** 343/77. (D. 18., 166. l.), 441/80. (D. 26., 39. l.), 444/81. (D. 28., 224. l.), a

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

akár a vevőtől kiinduló ajánlat is csak akkor kötelező ajánlat és alkalmas arra, hogy egyszerü elfogadás által adásvételi szerződéssé váljék, ha benne az áru és az ár határozottan kijelöltetett. Oly eladási vagy vételi ajánlatok, melyek az áru, az ár, és ha az áru nem meghatározott egyed, egyuttal a mennyiség határozott kijelölése nélkül történnek, kötelezőknek nem tekintetnek. Époly kevéssé kötelezők az olyan eladási ajánlatok, melyek felismerhetőleg többek irányában, különösen ár- vagy raktárjegyzékek, próbák vagy mustrák közlése mellett tétetnek [id. §. 2. bek.].[2]) Ily határozatlan ajánlatok csak arra szolgálnak, hogy üzleti összeköttetésre vezessenek, hogy azok, a kikhez intézve lettek, illetve általában a közönség, valódi ajánlatok tételére ösztönöztessék, s csak ezeknek elfogadása által a határozatlan ajánlatot tevő részéről jön létre a vétel. Jogi jelentőséggel az érintett határozatlan ajánlatok legfelebb annyiban birnak, a mennyiben

---

mi akkor is áll, ha alperes más ügylet (pl. bizomány) létrejöttét állitja: **L. I.** 620/80. (D. 26., 134. l.) A megrendelés bizonyitását azonban pótolja annak bizonyitása, hogy a küldött áru átvétetett és felhasználtatott. V. ö. fentebb 142. §. 12. jegyz. Ha a vétel megkötése iránt nincs vita, csak annak közelebbi tartalma pl. a vételár nagysága iránt, az tartozik bizonyitani, a ki bizonyos tartalmat állit. Tőzsdei ár melyik napról: **C.** 659/901. (D. III. f. 22., 232. l.) — Ki tartozik bizonyitani, ha alperes azt vitatja, hogy a vétel feltételtől tétetett függővé? A kérdés fölötte vitás. Némelyek a feltétel állitását kifogásnak tekintik s alperest kötelezik annak bizonyitására. Helyesebb azonban azt tagadásnak venni, tekintve, hogy a feltételes akaratnyilvánitás lényegesen más, mint a mely feltétlenül történt. Csak a felbontó feltétel esik más elbirálás alá. V. ö. különösen *Unger* id. m. II. 572. s k. l.; l. **C.** is 775/83. (D. Uj f. 7., 279. l.), 24/85. (M. Jg. D. 2., 4. l.), 575/94. (P. T. 30., 130. l.), 111/94. (U. o. 131. l.), 1110/96. (U. o. 34., 179. l.), 1327/96. (D. III. f. 7., 52. l.), 779/97. (U. o. 8., 99. l.)

[2]) »Felismerhetőleg többek irányában.« Minden esetre, ha az ajánlat határozatlan személyek, a nagy közönség irányában tétetett, pl. hirdetvényileg. De nem kevésbbé, ha egyes meghatározott személyek irányában, a körülményekből azonban kitünik, hogy hasonló ajánlat mások irányában is tétetett, pl. nyomtatott árjegyzékek szétküldése esetén. A törvény abból indul ki, hogy az ily ajánlatok kötelezési szándékkal tétetni nem szoktak. Az ellenkező azonban nincs kizárva. Pl. ha a kereskedő határozottan kijelenti, hogy az ajánlatnak helyt áll, vagy ebbeli akarata a körülményekből tünik ki. Nem forog fenn elég ok a törvény rendelkezését feltétlen *(absolut)* hatályunak venni. V. ö. a hasonlóképen rendelkező német K. T. 337. cz. magyarázóit, különösen *Hahn* id. m. II. 232. s k. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a valódi ajánlat azokra való vonatkozással történvén, belőlük kiegészittetik.[3])

II. Ugy az áru mint a vételár meghatározása a legkülönbözőbb módon történhetik.[3a]) A mi különösen az utóbbit illeti, annak nem kell okvetlenül egészen és kizárólag készpénzben megállapitva lennie. Állhat részben egyéb teljesitésekben, árukban, jogokban és személyes szolgálatokban, s csak akkor nem tekintetik az ügylet vételnek, ha az egyéb teljesitések értéke a készpénzt meghaladja, vagy azzal egyenlő. [**K. T. 338. §.**][4]) Ezenkivül a K. T. a vételár meghatározására nézve még következő intézkedéseket tartalmaz:

1. Ha vételárként a piaczi vagy tőzsdei ár (l. fentebb 139. §.) köttetett ki,[5]) egyéb megállapodás hiányában a teljesités helyén és idejekor jegyzett középár értendő. Árjegyzés nem létében a teljesités helyéhez legközelebb eső piaczon jegyzett középár szolgál irányadóul [**K. T. 339. §.**]. E mellett azonban nincs kizárva, hogy az érdekelt fél az illető piaczon a teljesités idejekor megkötött vételi szerződésekkel a jegyzett ártól eltérő középárt ne igazolhasson;[6]) mi fölött minden egyes esetben a birróság belátása szerint határoz [id. §. 2. bek.].[7])

---

[3]) Igy pl. ha az árjegyzékben meghatározott minőség biztositttatik, s az ajánlat ezen árjegyzékre való hivatkozással tétetik a nélkül, hogy az ajánlatot elfogadó kereskedő megjegyzést tenne.

[3a]) Minőség és mennyiség: l. fent 143. §.

[4]) V. ö. osztr. p. t. 1055. §., mely azonban egyenlőség esetében helyesebben vételt vesz fel, de annyiban hiányos, a mennyiben csak azt az esetet tartja szem előtt, ha pénz mellett dolgok adatnak. — A pénz mellett adott dolgok mint a vételár részei ugyanazon tekintet alá esnek, mint a pénzbeli vételár. Igy nevezetesen a mi a késedelem következményeit illeti, pl. a K. T. 354. §. alkalmazását. V. ö. **C.** 315/98. (D. III. f. 14., 282. l.)

[5]) A kikötésnek nem kell kifejezettnek lennie. Igy kereskedőknél történt megrendelésnél, ha az ár nincs kitéve, a piaczi vagy tőzsdei ár, vagy a mi ugyanazt fejezi ki: a szokásos ár magától értetődik. V. ö. **C.** 104/87. (D. Uj f. 18., 35. l.), 891/92. (U. o. 33., 80. l.), 216/98. (D. III. f. 14., 19. l.)

[6]) A jegyzett ár tehát csak vélelmet foglal magában, s e tekintetben teljesen közömbös, vajjon az árjegyzés hivatalosan vagy magánuton történt?

[7]) A birróság határozata nem arra vonatkozik, vajjon az ellenbizonyitás megengedhető-e? mert ezt a törvény feltétlenül engedi meg; hanem csak arra, vajjon az ellenbizonyitás sikerült-e? Erre nézve pedig a birróság annál kevésbbé lehet kötve, mert az ellenbizonyitás lényegesen befolyásoltatik az

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

2. Oly esetben, midőn a vételárnak az áru sulya szerint kell számittatni, a mennyiben más megállapodás nem történt, vagy a teljesités helyén divatozó szokás mást nem rendel, a göngysuly (u. n. *tara)* leszámittatik, azaz a vételár csak az áru tiszta *(netto)* sulya után számittatik. [**K. T. 340. §.**][8] A göngysuly e mellett vagy tényleg kipuhatoltatik, vagy annak fejében bizonyos átalánytételek vétetnek fel,[9] mire nézve a szerződés, illetőleg a teljesités helyén divatozó keresk. szokás szolgál irányadóul. A keresk. forgalomban előfordul továbbá, hogy a vevő javára bizonyos sulyfölösleg,[10] ugyszintén bizonyos átalány a megromlott vagy hasznavehetlenné vált részek (u. n. *calo)* fejében[11] számittatik. Ezekre nézve is a szerződés, illetve a teljesitési hely keresk. szokása mérvadó [id. §. 2. bek.].

III. A vételár részletekben is megállapitható: részletügylet. A mennyiben ez közönséges árukra vonatkozik, melynél az áru a szerződés megkötése után mindjárt átadatik (árurészletügylet),[12] ez semmi megszoritásnak alávetve nincs.[13]

által, hogy hány vételi szerződés vétetett az árjegyzés alapjául? Ha az árjegyzés pl. 100 vételi ügylet alapján történt, akkor nem elégséges, hogy az ellenbizonyitás 2—3 vagy akár 10 ügylet alapján történjék.

[8]) Hasonlóképen már 1840 : XVI. tcz. 53. §.

[9]) Ezen átalánytételek vagy az áru egyes darabjai után vannak megállapitva, vagy a nyerssuly után meghatározott százalékokban számittatnak.

[10]) Sulyfölösleg (u. n. *sopratara)*: azaz oly tétel, mely után vételár nem számittatik. Ez két alakban fordul elő. Vagy a kikötött és tényleg szállitott mennyiségből bizonyos mennyiség levonatik s a fenmaradó mennyiség után számittatik a vételár; vagy pedig az eladó a kikötött és fizetendő mennyiségnél többet ad (ráadás!).

[11]) Ez az átalány rendesen *refactia*nak neveztetik — v. ö. német K. T. 352. §., — bár e kifejezésnek más értelme is van. Igy nevezetesen a vasuti és hajózási fuvarozásnál refactia alatt a fizetett tarifatételekből engedett visszatérités értetik. — A megromlott vagy hasznavehetetlenné vált részek fejében különben nemcsak a vevő, hanem gyakran az eladó javára is számittatik bizonyos átalány (francziául u. n. *tolérance).*

[12]) Az ennél a vételár biztositása végett szokásos tulajdonfentartásról *(pactum reservati dominii)* l. alább 152. §.

[13]) Külföldön többrendbeli korlátozások. Igy Németországban az 1894. május 16., Ausztriában az 1896. ápr. 27. törvény által. Nálunk is készültek erre vonatkozó javaslatok s tárgyaltatott a kérdés. V. ö. *Róth Pál* A részletügylet mint szocziális jogreform (Jogászegyl. ért. IX. köt. 5. füz. 1893.); *Kohn D.* Jogtud. Közl. 1894. évf. 29., 31. sz.; XI. magyar jogászgyülés

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Ellenben a közforgalom tárgyát képező értékpapiroknak részfizetés melletti iparszerü eladása,[14]) melynél a papir csak a részletek lefizetése után adatik át, csak bejegyzett czégeknek s csak akkor van megengedve, ha azon szándékukat, hogy részletüzlettel kivánnak foglalkozni, annak megkezdése előtt az illetékes iparhatóságnál bejelentik s azonfelül több rendbeli ugy magánmint büntetőjogi sanctióval ellátott korlátozás és ellenőrzés alá esik.[15])

150. §.

Az eladó kötelezettségei.

I. Az eladó főkötelezettsége, hogy az árut kellő időben és a kikötött vagy törvényes teljesitési helyen a vevőnek vagy ennek megbizottjának átadja, illetve a mennyiben helykülönbség melletti vételről van szó (l. fentebb 148. §.), hogy az árut átadási szándékkal a vevő részére elküldje. E kötelezettség alól az eladó csak akkor szabadul, ha a teljesités reá nézve lehetetlenné válik, nevezetesen ha az áru véletlenül elvész vagy megsemmisül.[1]) Ha ellenben az áru elveszése az eladó vétkességéből történt, ő a vevőnek kártéritéssel tartozik. Vétkesség az eladót csak akkor nem terheli, ha ő az árut az átadás, illetve elküldés megtörténtéig a rendes kereskedő gondosságával megőrizte,[2]) mely kötele-

(Évkönyv 1896. II. 157. s k. l.; 308. s k. l.) és Jogászegyl. ért. XIV. köt. 5., 6. füz.

[14]) V. ö. *Ifj. Neumann Sándor* Sorsjegyek és értékpapirok elárusitása részletfizetésre. Budapest, 1890., *Szerző* Vélemény a 8. magy. jogászgyülés számára (Évkönyv I. 229. s k. l.) és e jogászgyülés tárgyalásait (Évk. II. 107. s k. l., 326. s k. l.).

[15]) V. ö. 1883: XXXI. tcz. és 1889: IX. tcz. 5. §. L. fentebb 124. §. is.

[1]) Ez azonban feltételezi, hogy az áru vagy egyedileg meghatározott dolog *(species)*, vagy, a mennyiben az áru csak nem *(genus)* szerint van meghatározva, hogy ezen nem szükebb körü legyen (pl. egy ló bizonyos ménesből, 100 mázsa gabona bizonyos hajórakományból stb.), s az egész nem veszszen el. Ha bizonyos nemü áru egész általánosságban képezi a vétel tárgyát (pl. 100 mázsa zab, 10 darab vágó ökör stb.), az áru elveszéséről nem lehet szó. Erre az esetre áll az, hogy »*genus perire non censetur*«. Reménybeli vételnél is csak akkor szabadul az eladó, ha az eladott áru egyedileg van meghatározva. Pl. saját jövőbeli termés eladása: v. ö. **C.** 482/98. (D. III. f. 10., 331. l.), 479/98. (U. o. 11., 115. l.), 137/98. (U. o. 13., 123. l.), 139/98. (U. o. 12., 331. l.), 150/99. (U. o. 15., 145. l.), 137/900. (U. o. 18., 49. l.); *Szegedi T.* 98. máj. 31. (U. o. 15., 355. l.)

[2]) Az eladó az árut akkor is a rendes kereskedő gondosságával köte-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

zettség alól csak akkor szabadul előbb, ha a vevő az áru átvételében késedelemben van. [**K. T. 342. §.**][3])

Az átadási kötelezettséggel szorosan összefügg, hogy az eladót az átadással járó költségek is terhelik. Ez áll különösen a méréssel és mérlegeléssel járó költségekről. A vevő csupán azokat a költségeket viseli, melyek az átvétellel járnak. Kivétel csak akkor van, ha a felek a költségekre nézve másként állapodtak meg, vagy a helyi szokás mást rendel. [**K. T. 341. §.**][4])

II. A mi különösen helykülönbség melletti vételnél az áru küldését közelebbről illeti, erre vonatkozólag az eladó első sorban a vevő rendelkezéseit köteles követni; a mennyiben azonban a vevő az átküldés módja iránt nem rendelkezett, az eladó felhatalmazottnak tekintetik arra, hogy a vevő helyett a rendes kereskedő gondosságával intézkedjék,[5]) különösen, hogy azon személyt, ki által a fuvarozásnak történni kell, kijelöhesse. [**K. T. 343. §.**][6]) Ha az eladó a vevő utasitásaitól sürgős ok nélkül

les megőrizni, ha nemkereskedő, illetve a vétel reá nézve nem keresk. ügylet. A K. T. 342. és hasonlóképen 343. §-a nem tesz különbséget, miként a 271. §.

[3]) V. ö. osztr. p. t. 1061. §. A késedelem beállta után az eladó az általános magánjog elveihez képest csak szándékosság *(dolus)* és nagyobb fogu vétkesség *(culpa lata)* esetében felelős. V. ö. *Windscheid* II. 346. §., német p. t. 300. §., *Zsögöd* Jogtud. Közl. 1896. 13. sz. Vajjon az eladó tartozik-e az árut az átadás megtörténte után is a tényleges elvitelig megőrizni? a vételen kivül álló kérdés, melynek megoldása a vevő és eladó közti viszonytól függ. Az eladót a megőrzési kötelesség különösen mint letéteményest terheli akkor, ha az árunak az ő birlalásában való továbbmaradását kifejezetten vagy hallgatag megengedte.

[4]) A bpesti tőzsde áruüzleti szokásai 30. §. szerint az átvétellel és átadással járó munkakiadásokat, ide értve a mérési és felrakodási dijakat is, ha a kötés nem »költségmentesen« történt, a gabonanemüeknél kétharmadrészben a vevő, egyharmadrészben az eladó viseli. Más terményeknél az eladó az árut saját költségén csupán földszinten a mérlegre tartozik állitani.

[5]) A törvény ezen szövegezéséből nem szabad arra következtetni, mintha az eladó oly értelemben volna a vevőnek vélelmezett megbizottja, hogy az átküldés iránti intézkedést vissza is utasithatná. Ebbeli kötelezettsége a helykülönbség melletti vételnél az eladót már mint ilyent terheli (l. fentebb 148. §.) s egyedül az jön kérdésbe, mennyiben kötelezi a történt intézkedés a vevőt? Csak ennyiben beszél a törvény felhatalmazásról.

[6]) Az eladó jogositva van az áru küldését szállitmányozóra is bizni. Ez kétségtelenül kitünik a 344. §-ból. Továbbá nemcsak jogositva, hanem kötelezve is van a szükséges begöngyölésről gondoskodni. **L. I. 619/80.** (D. 26., 136. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

eltér, ő az ebből eredő kárért a vevőnek felelős [**K. T. 344. §.** 2. mond.]; [7]) hasonlóképen, ha a vevő rendelkezésének hiányában nem a rendes kereskedő gondosságával járt el, nevezetesen vétkes gondatlansággal alkalmatlan személyre bizta az áru fuvarozását. Ha ellenben az eladó a vevő rendelkezésének, illetve a rendes kereskedő gondosságának eleget tett, az árunak a fuvarozás közben történt elveszése vagy megsérülése miatt, nem felelős.[8]) A vevő viseli a küldés tartama alatt a veszélyt is, azaz ő az árunak az eladó hibáján kivül bekövetkezett elveszése vagy megsérülése daczára a vételárt megfizetni tartozik.[9]) Viseli pedig azon időponttól fogva, midőn az áru a szállitmányozónak vagy fuvarozónak, vagy a fuvarozásra egyébként kijelölt személynek átadatott [id. §. 1. mond.]; közömbös lévén, vajjon ebben az időpontban a tulajdoni átadás befejezettnek tekintetik-e vagy nem, vajjon tehát a vevő a küldés tartama alatt tulajdonos-e vagy nem? [10])

[7]) Abban az esetben is, ha a fuvarozó a kárért felelősségre nem vonható. Pl. a kárt erőhatalom okozta. Ha azonban a kár akkor is bekövetkezett volna, ha az eladó a vevő utasitásaitól nem tér el, az eladó nem felelős. Erre vallanak e szavak: »az ebből eredő kárért«. E tekintetben ugyanaz áll mint a szállitmányozónál. V. ö. K. T. 386. §. és alább 164. §.

[8]) Csakis arról lehet tehát szó, hogy a vevő a szállitmányozó, illetve fuvarozó ellen forduljon.

[9]) V. ö. ehhez *Zsögöd B.* éles fejtegetéseit Jogtud. Közl. 1896. évi 9. s k. sz. és Fejezetek II. 979. s k. l., a ki azonban a jelen munka 3. kiadásának a felelősség és veszély kérdésében téves értelmet ad, bár megengedjük, hogy a szöveg a félreértésre némi alapot nyujtott. Az ujabb kiadások szövege minden kételyt eloszlat, hogy az eladó vétségi felelőssége (K. T. 343. §., 344. §. 2. mond) és az ettől független veszély átmenete a vevőre (K. T. 344. §. 1., 3., 4. mond.) két egymástól független kérdés, jóllehet a K. T. a 344. §-ban a kettőt egybekapcsolja.

[10]) V. ö. fentebb 148. §. 10. jegyz. A mennyiben tehát a vevő az elküldés időpontjában nem válik tulajdonossá, a K. T. a veszélyre nézve a nálunk uralkodó általános magánjoggal szemben eltérést állapit meg. Az osztr. p. t. (1051., 1064. §§.) és a magyar magánjog — v. ö. *Frank* id. m. I. 307. §., **B. T.** 5585/76. (D. 17., 50. l.), **C.** 2977/83. (D. Uj f. 6., 181. l.), 6043/83. (U. o. 7., 250. l.), 1215/91. (U. o. 29., 179. l.), 3030/84. (J. 85., 98. l.), 839/87. (J. 88., 194. l.), 1456/94. (D. III. f. 1., 165. l.) — szerint ugyanis a megvett dolog veszélye csak az átadással megy át a vevőre, vagyis az az elv, hogy a tulajdonos viseli a veszélyt *(casus nocet domino)*. E szerint tehát a küldés alatt a veszély csak kivételesen megy át a vevőre, a mi azért nem helyes, mert a helykülönbség melletti vételnél a küldés a vevő érdekében történik. V. ö. *Unger* Handeln auf fremde Gefahr 44. l. — Vajjon

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A veszély, mely az árut fuvarozás közben éri, csak akkor nem terheli a vevőt, hanem az eladót, ha a hely, hová a fuvarozásnak történni kell, az eladóra nézve a teljesités helyéül tekintendő,[11]) azaz ha nem is helykülönbség melletti, hanem piaczi vétel forog fenn [id. §. 3. mond.].[12]) Minden tehát attól függ, melyik a teljesitési hely, az elküldés helye-e vagy pedig a rendeltetési hely? Erre nézve az általános szabályok mérvadók (l. fent. 145. §.), s a K. T. annak meghatározásánál a vételnél még csak azt a nemleges magyarázati szabályt állitja fel, hogy azon körülmény, mikép az eladó a fuvarozással járó kiadások és költségek viselését elvállalta,[13]) még magában véve nem szolgálhat okul arra, hogy a hely, hová a fuvarozásnak történni kell, az eladóra nézve a teljesités helyéül tekintessék [id. §. 4. mond.].[14])

---

a vétel záros vagy halasztó határidőre köttetett-e? közömbös. V. ö. **C.** 246/83. (D. Uj f. 5., 190. l.)

[11]) E szerint határoztatik meg az is, hogy kinek veszélyére megy a fuvarozási késedelem? Helykülönbségi vételnél tehát szintén a vevő veszélyére. V. ö. **C.** 281/97. (D. III. f. 11., 85. l.)

[12]) Piaczi vételnél az átadás utáni veszélyt természetesen szintén a vevő viseli, még ha a küldést az eladó eszközli is. Az eladó ez esetben csak mint szállitmányozó szerepel. V. ö. **L. I.** 171/78. (D. 20., 44. l.)

[13]) Közönséges szavakkal, vagy a keresk. forgalomban a küldési költség elvállalását jelentő kifejezésekkel. Pl. »*franco*«, »*cif*« *(cost, insurance* vagy *included freight)*: **C.** 39/903. (Jogt. K. 903. mell. 342. l.), »*bahnfrei hier lieferbar*«: **C.** 775/83. (D. Uj f. 7., 279. l.), 486/93. (M. 246. l.); »*ab Budapest*« (idáig eladó, innen vevő): **B. T.** 4119/92. (D. Uj f. 35., 353. l.), **C.** 69/97. (P. T. 35., 66. l.), 1016/98. (D. III. f. 14., 137. l.) V. ö. a bpesti tőzsde áruüzleti szokásait is 9. §. és fent 145. §. 7. jegyz. Utánvét melletti megrendelésből nem következtethető, hogy a küldési költség eladót terheli: **C.** 912/87. (U. o. 19., 239. l.)

[14]) A szabály épen az, hogy az elküldési hely a teljesitési hely, ha más ki nem köttetett (l. fentebb 145. §.) s hogy ennélfogva a küldési költség, minthogy ez már nem az átadásra, hanem az átvételre szükséges, rendszerint a vevőt terheli. V. ö. **C.** 520/83. (D. Uj f. 7., 252. l.), 576/85. (P. T. 11., 202. l.), 1000/90. (D. Uj f. 29., 61. l.) Ha tehát az eladó elvállalja a küldési költséget, közelfekvő gondolat, hogy ezt azért teszi, mert az adott esetben a rendeltetési hely reá nézve egyuttal teljesitési hely. Ez ellen irányul a törvény id. magyarázati szabálya. — A küldési költségek alatt értendők különösen a begöngyölés költségei is, feltéve, hogy az a küldés eszközlése végett szükséges. **K. V. T.** 376/900. (D. III. f. 19., 355. l.) Hasonlóképen rendszerint a vevőt terheli a begöngyölés visszaküldésének költsége. **C.** 935/84. (D. Uj f. 11., 198. l.) Ha a visszaküldés haladéktalanul, illetve a kikötött időig nem történik, eladó a begöngyölés árát követelheti:

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. A mennyiben az eladót az áru átadásában késedelem terheli,[15]) a **K. T. 353. §**-a a vevőnek vagylagosan három jogot biztosit, ugymint: 1. a vevő a szerződés teljesitését s a késedelemből eredő kár megtéritését követelheti;[16]) 2. ő azonban a szerződés teljesitésétől el is tekinthet s a teljesités helyett a nemteljesités miatt kártéritést követelhet;[17]) 3. a vevő végre a szerződéstől egyszerüen el is állhat, mintha az meg sem köttetett volna.[18]) Ezen jogok közül a vevő elvileg szabadon választhat,[19])

C. 602/89. (D. Uj f. 24., 58. l.), 599/89. (U. o. 60. l.), 330/89. (P. T. 19., 141. l.), 566/89 (U. o. 181. l.), 1263/94. (U. o. 31., 175. l.) 1848/49. (U. o. 32., 60. l.). Zsákkölcsöndijról l. fentebb 125. §. 6. j.

[15]) Feltéve, hogy a vevő maga sincs fizetési késedelemben. Ha. pl. részletekben kikötött átadás elmulasztásánál a vevő a korábban átadott részletek után járó vételárral adós maradt, ő sem követelhet kártéritést. Ez már a K. T. 335. §-ból következik. V. ö. **C.** 631/902. (D. III. f. 23., 163. l.) Ha az eladó magát a vételt tagadja, a szövegben emlitett jogok a kikötött teljesitési idő előtt is gyakorolhatók. **C.** 480/90. (J. 90., 202. l.) Hasonlóképen, ha eladó ujabb ajánlatot tesz azzal, hogy annak el nem fogadása esetében a vételt megszüntnek tekinti. **C.** 1454/90. (M. 318. l.)

[16]) A teljesités a késedelemből eredő kár megtéritése nélkül is követelhető. Ha ilyenkor az eladó az itelet folytán nem teljesit, a Végreh. t. 214. s k. §§. értelmében kell eljárni. **C.** 20/91. (D. Uj f. 31., 94. l.) A teljesitéssel együtt a szerződési és piaczi ár közötti különbözett mint kártérités nem követelhető, mert a magasabb ár az áru magasabb értékében ugyis benfoglaltatik. **C.** 1016/88. (D. III. f. 14., 137. l.), 354/901. (U. o. 22., 256. l.)

[17]) A kártérités a K. T. 272. §. értelmében az elmaradt hasznot is magában foglalja, ha nem is tőzsdei vagy piaczi árral biró árukról van szó. (356. §.) V. ö. **C.** 485/93. (D. Uj f. 35., 288. l.), 1549/94. (U. o. 38., 238. l.), 631/902. (D. III. f. 23., 163. l.), **B. T.** 24/95. (D. III. f. 3., 326. l.), 872/98. (U. o. 13., 38. l.), 105/902. (U. o. 24. 85. l.) A kár mennyiségére nézve mérvadó időpontot illetőleg v. ö. alább 153. §. 7. és 11. jegyz.

[18]) Természetesen az, a mi a vevő részéről adatott, visszatéritendő és pedig a K. T. értelmében, mert ha nem is a vétel a jogalap, de mégis a vétel folytán jutott az eladóhoz. Ennélfogva egyetemlegesség több eladó részéről, ha nincs is kikötve. V. ö. *Zsögöd* Fejezetek I. 717. l. — Az általános magánjog késedelem miatt (másként nem kellő teljesités esetében) visszalépési jogot nem ad (v. ö. osztr. p. t. 919., 1047. és 1061. §§.), hanem az csak külön mellékszerződés alapján (u. n. *lex commissoria)* gyakorolható. A keresk. jogban azonban a visszalépési jog a másik fél nemteljesitése esetében magától értetődik, bár csak egyes alkalmazásokban van kimondva (v. ö. még 352., 485., 505., 516., 523. §§.). Általánosan is kimondotta volt a német K. T. alapjául szolgált porosz javaslat a franczia *Code civil* 1184. czikkének példájára (l. Motive 129. s k. l.) s ugyanazt teszi a német polg. t. 361. §., de csak a záros határidőre kötött szerződésekre nézve. Sajátságos,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

az egyszer tett választás azonban a többi jogokat megszünteti.[20]) Vajjon az áru egyáltalában nem adatott át, vagy az átadás csak elkésetten, a kikötött szállitási határidő után történt-e? a vevő jogaira nézve magában véve közömbös ugyan. Ha azonban a vevő az elkésetten átadott árut fentartás nélkül elfogadta, vagyis az eladót kellő időben nem értesitette arról, hogy a késedelemből eredő kár megtéritését követeli, ebbeli jogáról lemondottnak tekintendő;[21]) hasonlóképen kellő időben értesitendő az eladó, ha a vevő az elkésetten érkezett árut elfogadni nem akarja,[22]) mely esetben a vevő egyuttal az árut az eladó rendelkezésére bocsátani s annak megőrzéséről ideiglenesen gondoskodni köteles.[23]) A nemteljesités miatti kártérités joga olyképen is érvényesit-

hogy a *Tervezet* a vételnél a visszalépési jogot lényegileg ugyanazon szavakkal indokolja, mint a porosz jav. a visszalépési jogot általában (l. 470. l.); ennek daczára pedig a 263. czikkben általában visszalépési jogot nem ismer el s ennek okát adni nem is tartotta szükségesnek. — A visszalépést nem kell külön kifejezni. Az átvétel megtagadásában is benfoglaltatik, ha teljesités vagy kártérités nem követeltetik. **C.** 793/90. (M. IV. 169. l.) — Visszalépés az egésztől, ha csak egy részlet nem teljesittetett: v. ö. alább 153. §.

[19]) Csak elvileg; mert közelebbről tekintve, ezen jogok gyakorlása lényegesen befolyásolva van az által, vajjon a vétel halasztó vagy záros határidő mellett köttetett-e? V. ö. alább 153. §. Nem korlátozza ellenben a választási szabadságot, ha az áru egyedileg van meghatározva s az eladó már nincs birtokában. Ennek daczára a teljesités is követelhető, mert eladó az árut visszaszerezheti vagy a Végr. t. 214. s k. §§. szerint kell eljárni. **K. V. T.** 20/99. (D. III. f. 15., 340. l.)

[20]) Ez foly a vagylagosságból. V. ö. **C.** 695/82. (D. Uj f. 4., 26. l.), 1957/84. (U. o. 9., 130. l.), 113/88. (U. o. 20., 96. l.) Hivatalból azonban a választási jog consumtiója nem érvényesithető: **C.** 234/88. (P. T. 16., 99. l.) s nincs kizárva, hogy maga a kereset is vagylagosan teljesitésre vagy kártéritésre állittassék. **C.** 356/94. (P. T. 31., 11. l.)

[21]) **L. I.** 800/81. (D. Uj f. 1., 128. l.)

[22]) Erre azonban küldés esetén csak akkor van jogositva, ha az eladó elkésetten adta fel az árut, vagy az eladó viseli a küldés veszélyét. V. ö. **C.** 246/83. (D. Uj f. 5., 190. l.)

[23]) Alkalmazást nyer a K. T. 347. §-a, mert jóllehet ez közvetlenül csak az áru elleni kifogások miatti rendelkezésre bocsátásról szól (l. alább 152. §.), a hasonszerü kiterjesztést a jóhiszemü forgalom érdeke a késedelmes küldés esetére is követeli. **C.** 86/81. (D. Uj f. 14., 138. l.), 378/89. (U. o. 24., 86. l.) Hasonlóképen alkalmazandó a 347. §., ha az áru szerződésellenesen korábban küldetik, s a vevő azt elfogadni nem akarja. **C.** 830/87. (P. T. 15., 198. l.) Nem fix ügyletnél azonban csak tetemesen korábbi küldemény utasitható vissza.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hető,[24]) hogy a vevő a szerződés tárgyát képező árut mástól megveszi s kár gyanánt az eredeti és az uj vételár közti különbözetet számitja fel (u. n. fedezeti vagy kényszervétel).[25])

151. §.
Az eladó felelőssége az áru minőségeért.[1])

I. Az eladó teljesitési kötelezettségének nem akármilyen, hanem csak olyan teljesités által tesz eleget, mely a szerződésileg kikötött vagy törvényi kellékeknek megfelel. Ha a szolgáltatott áru e kellékeknek meg nem felel, a vevő az árut teljesitésképen nemcsak átvenni nem tartozik,[2]) hanem az eladó az áru hiányosságáért az áru átvétele után is szavatol.[3]) Ugy a forga-

[24]) Kötelezettség erre nincs, miként az eladó részéről a vevő késedelme esetében (l. alább 152. §.). V. ö. **B. T.** 24/95. (D. III. f. 3., 326. l.), **C.** 758/97. (U. o. 8., 216. l.)

[25]) A fedezeti vételnek azonban a vételártól eltekintve, az eredeti vétel kikötéseinek megfelelőleg (nevezetesen a minőség tekintetében és a teljesitési helyen), mihelyt csak lehetséges, s általában rendes kereskedői gondossággal kell történnie. V. ö. **L. I.** 567/80. (D. 26., 160. l.), 477/81. (D. 28., 84. l.), **C.** 931/88. (P. T. 18., 26. l.), 1030/91. (D. Uj f. 30., 244. l.), 525/91. (U. o. 31., 289. l.), 1515/92. (U. o. 34., 325. l.), 484/95. (D. III. f. 4., 131. l. és 6., 12. l.), 402/97. (Jogt. Közl. 97., 19. sz. mell.), 731/900. (D. III. f. 19., 85. l.), 570/901. (U. o. 22., 258. l.), **B. T.** 30/903. (U. o. 24., 295. l.) Ha a rendeltetési hely a teljesitési helytől különböző, a fedezeti vétel a rendeltetési helyen is történhetik. **C.** id. 1515/92., 484/95. Ettől eltekintve a teljesitési helyen kivül csak akkor történhetik, ha a vevő a beszerzést ott sikertelenül kisérelte meg, vagy igazolja, hogy a beszerzés ott lehetetlen volt. De ilyenkor is a legközelebbi piaczon kell történnie, a hol a beszerzés lehetséges, a mikor egyuttal a teljesitési helyre felmerülő fuvarköltség is felszámitható. V. ö. **C.** 872/98. (D. III. f. 13., 38. l.), 167/98. (U. o. 254. l.), id. 731/900. A mennyiben a fedezeti vétel elkésetten történnék, csak az az árkülönbözet számitható, mely a kellő időben foganatositható f. vétel alapján az akkori átlagárak szerint állt volna elő: **C.** 1097/900. (D. III. f. 20., 54. l.) Ha az áru tőzsdei vagy piaczi árral bir, a K. T. 356. §. 2. pontja mérvadó, vagyis az árkülönbözet az áru tényleges beszerzése nélis számitható. V. ö. alább 153. §.

[1]) V. ö. különösen: *Hanausek* Die Haftung des Verkäufers für die Beschaffenheit der Waare. Berlin, 1883/87.

[2]) V. ö. K. T. 345. §. és a következő szakaszt.

[3]) Kivéve a mennyiben az áru hiányossága véletlenből származott s a veszély *(periculum deteriorationis)* már az átadás előtt ment át a vevőre. Erre nézve általában ugyanaz áll, mint a teljes elveszés veszélyére nézve *(periculum interitus)*. L. a megelőző §-t.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lom biztonsága, mint a jóhiszemü eladó jogosult érdeke azonban egyaránt megköveteli, hogy sem az a kérdés, vajjon az áru a kikötött vagy törvényes kellékeknek megfelel-e, sokáig függőben ne maradjon, sem a vevő az áru hiányosságából eredő jogainak érvényesitésével tulsokáig ne késlekedjék. Ez az elv különösen a keresk. forgalomban követel kielégitést, hol az ügyletek gyors lebonyolitása s a kölcsönös követelések mielőbbi tisztázása fokozott mérvben kivánatos;[4]) s a K. T. annál szükségesebbnek látta azt érvényre emelni s közelebbről meghatározni, mert az általános magánjog e tekintetben sem nálunk, de nagyrészt még a külföldön sem jutott megállapodásra és kielégitő eredményekre.

II. A most érintett elvből kifolyólag a **K. T. 346. §**-a a vevő[5]) kötelességévé teszi, hogy az árut, a mennyiben ez a rendes üzleti kezelés szerint lehetséges, az átvétel[6]) után haladéktala-

---

[4]) V. ö. *Tervezet* indokolása 468. l.

[5]) A vevővel egyenlő az ő meghatalmazottja, feltéve épen, hogy az áru átvételére és kifogásolására, illetve jóváhagyására fel van hatalmazva. Ilyen minden esetre a czégvezető és az általános keresk. meghatalmazott. De a különös is, az általa eszközölt vásárlásokra nézve. V. ö. **C.** 1206/89. (D. Uj f. 22., 160. l.) Pusztán az átvételre küldött ellenben az áru jóváhagyására felhatalmazottnak nem tekinthető, a főnök tehát az árut az ez által történt átvétel után is kifogásolhatja.

[6]) Értendő az áru tényleges oly átvétele, mely a vevőt abba a helyzetbe hozza, hogy az árut megvizsgálhassa. **B. T.** 9/903. (Jogt. K. 903. mell. 275. l.) A jogi értelemben vett átadás és átvétel *(traditio)* s ennek helye közömbös. **C.** 1171/92. (M. 275. l.) A helykülönbségi vételnél tehát a rendeltetési hely mérvadó: **C.** 1330/94. (P. T. 31., 73. l.), **B. T.** 263/95. (D. III. f. 3., 323. l.) Minden esetre azonban a kellő időben történt átvétel értendő (l. köv. §.). Ha a vevő az átvételt szándékosan halasztja, az átvétel után bár haladéktalanul eszközölt vizsgálat és értesités mégis elkésettnek tekintendő. **C.** 915/82. (D. Uj f. 1., 265. l.), 1157/88. (P. T. 15., 194. l.), 1754/91. (K. J. T. 91., 25. l.), 13/93. (D. Uj f. 37., 300. l.), 790/94. (D. III. f. 1., 146. l.), **K. V. T.** 733/99. (Jogt. K. 900., 43. sz. m.) Ugyanaz áll, ha a vevő az árut a rendeltetési helyen át nem veszi, hanem más helyre tovább küldi s csak itt eszközli a vizsgálatot. **C.** 332/87. (P. T. 15., 195. l.), 838/93. (D. Uj f. 38., 85. l.) Ha ellenben magán a teljesitési helyen adatik mindjárt tovább az áru, a megvizsgálás a második vevőnél is történhetik, a ki a megvizsgálásra nézve az első vevő megbizottjának is tekintendő. **C.** 924/93. (D. Uj f. 38., 46. l.), 517/95. (T. É. 95., 10. sz.) Sőt ha a vevő más helyre küldeti is az árut, de az eladó ebbe belenyugodott a nélkül, hogy kikötötte volna, miképen az áru az első helyen átvettnek tekintessék, a második helyen eszközölt vizsgálat is érvényes: **C.** 970/96. (P. T. 34., 78. l.), 1088/96. (D. III. f. 7., 99. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nul megvizsgálja [7]) s ha az a kikötött [8]) vagy törvényes kellékeknek [9]) meg nem felel, e körülményről az eladót [10]) azonnal érte-

---

[7]) Nemcsak a megvizsgálás *idejére* mérvadó a rendes üzleti kezelés, hanem a megvizsgálás *módjára* is. Utóbbi kitünik mindjárt a K. T. 346. §. 2. bek.-ből. Hogy mindkét tekintetben mi felel meg a rendes üzleti kezelésnek? arra elvont szabályokat felállitani nem lehet. Figyelemmel kell lenni ugy az áru fajára és minőségére, mint a mennyiségre, továbbá a begöngyölés minőségére, az üzleti gyakorlatra (v. ö. *Tervezet* ind. 469. l., ellenk. **C.** 1295/89., D. Uj f. 23., 54. l.) stb. V. ö. pl. **C.** 942/83. (D. Uj f. 7., 255. l.): nagyobb mennyiségnek nagyobb munkaerő alkalmazása mellett lehetséges megvizsgálás negyednapra; 108/87. (U. o. 17., 154. l.), 1356/90. (U. o. 26., 52. l.): italnemüeknél megüllepedés bevárható; 475/88. (U. o. 20., 291. l.): cséplőgép megvizsgálása a cséplés megkezdésekor; 377/89. (U. o. 24., 88. l.); sajt áru megvizsgálása az átvétel után 2 nap mulva elkésett; 995/88. (P. T. 17., 193. l.): gabona megvizsgálása 5—6 nap mulva elkésett; 503/89. (M. Ig. D. 6., 38. l.): ligroin minősége csak égési próba által állapitható meg; 1152/92. (D. Uj f. 34., 135. l.): lisztnél azonnali sütési próba, habár továbbadási szándékkal vétetett; 1400/95. (D. III. f. 4., 103. l.): átvételi nap mint ünnepnap mentségül szolgál. Kivételesen nemcsak tárgyilagos, hanem a vevő *személyében* fekvő alanyi mozzanatok is figyelembe jöhetnek, pl. a vevő távol van s nincs helyettese. Hosszabb távollét esetében azonban s ha a vevő tudta, hogy a teljesités az alatt fog történni, kötelessége oly helyettesről gondoskodni, a ki az árut átveszi és megvizsgálja. **C.** 430/90. (D. Uj f. 29., 162. l.) Vevő lakásának távolsága is tekintetbe veendő: **C.** 1781/95. (P. T. 33., 205. l.) — A megvizsgálási kötelesség egyébiránt nem oly értelemben van kimondva, mintha annak elmulasztása közvetlenül vonná maga után azt, hogy a vevő a hiányokból származó jogait elveszti. Ez csak az *értesitésre* nézve áll. A K. T. csak azt akarja kifejezni, hogy oly hiány, mely az azonnali megvizsgáláskor felismerhető lett volna, nem érvényesithető, ha az csak később fedeztetett fel. Ez kétségtelenül kitünik a K. T. 346. §. 2. bek.-ből. Ugyanazért, ha a vevő az áru hiányairól már más uton, pl. levélből, facturából, fuvarlevélből stb. tudomást szerzett, ő a hiányokat minden megvizsgálás nélkül is érvényesitheti, még ha az árut kézhez sem vette. **C.** 890/82. (D. Uj f. 4., 184. l.), 942/87. (U. o. 19., 236. l.), 118/90. (U. o. 27., 52. l.)

[8]) **C.** 1391/99. (D. III. f. 17., 245. l.) értelmezési kérdés: eladó kijelenti ajánlatában, hogy az árpa előreláthatólag zsizsikes, ebből következtetni lehet, hogy az áru dohos és szagos, de nem, hogy rothadt nemü, ezért tehát felelős.

[9]) A törvény csak *minőségi* kellékeket tart szem előtt, a mint az legjobban abból tünik ki, hogy a K. T. 346. §., épugy mint a 345., 348. és 349. §§., »törvényi« kellékeket is emlit, ilyenek pedig, a mint ez a 345. §-nak a 321. §-ra való utalásából is kitünik, csak a minőségre vonatkoznak. V. ö. *Tervezet* is 169. l., **C.** 488/86. (P. T. 13., 66. l.), **B. T.** 57/96. (D. III. f. 5., 339. l.) Mindazonáltal teljesen indokolt a felállitott szabályt a *menny i-*

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

sitse.[11]) Ha a vevő az értesitést elmulasztja, az áru nemkifogásoltnak tekintetik, feltéve hogy r e j t e t t, azaz oly hiányok nem forognak fenn, melyek az azonnali megvizsgáláskor rendes üzleti kezelés szerint felismerhetők nem voltak.[12]) Az ilyen rejtett hiányok, az alább érintendő időbeli korlátozás mellett, később is érvényesithetők; csakhogy az áru e részben is nemkifogásoltnak tekintetik, ha a vevő azokról az eladót a felfedezés után azonnal nem érte-

---

s é g i hiányok miatti kifogásolásra is hasonszerüen alkalmazni, a mint hogy a 347. §. a rendelkezésre bocsátás tekintetében sem tesz különbséget (l. a következő §-t). V. ö. **C.** 4290/84. (M. IV. 283. l.), 1443/93. (P. T. 30., 169. l.), 518/94. (U. o. 172. l.) **K. V. T.** 222/95. (D. III. f. 3., 341. l.), 133/900. (U. o. 19., 83. l.); ellenk. **C.** 1358/90. (P. T. 24., 24. sz.), 1237/91. (U. o.) Sokszor különben mennyiségi megjelölések egyuttal minőségi kellékek jellegével birnak. Pl. suly- vagy hosszmértékek (posztó szélessége, gabonasuly, gépsuly stb.). V. ö. **B. T.** 57/96. (D. III. f. 5., 339. l.) Az u j n é m e t K. T. 378. §. a megvizsgálási és értesitési kötelességet a mennyiségi eltérésekre kifejezetten terjeszti ki, feltéve, hogy az eltérés nem nyilvánvalóan oly tetemes, mikép a vevő jóváhagyása kizártnak tekintendő.

[10]) Az eladóval egyenlő az ő m e g h a t a l m a z o t t j a (czégvezető, általános keresk. meghatalmazott, különös keresk. meghatalmazott, ki az ügyletet megkötötte), de nem oly ügynök, ki az ügyletet csak közvetitette. V. ö. **C.** 340/86. (D. Uj f. 16., 183. l.), 924/93. (U. o. 38., 46. l.) és fent. 46. §. 9. j. Az ügynökhöz intézett értesités csak akkor megfelelő, ha ő azt kellő időben a főnökkel közölte. **C.** 1026/90. (D. Uj f. 25., 285. l.), 84/93. (U. o. 36., 24. l.), 528/95. (D. III. f. 3., 78. l.)

[11]) Az értesités alakja közömbös; történhetik ugy szóval, mint irásban. T a r t a l m i l a g azonban az értesités csak ugy felel meg, ha a hiányok legalább általánosságban megjelöltetnek. Nem elég tehát pl. azt irni, hogy az áru »használhatatlan«. **C.** 340/86. (D. Uj f. 16., 183. l.), 592/86. (P. T. 13., 88. l.), 842/89. (D. Uj f. 25., 282. l.), 118/90. (J. Sz. 3., 298. l.), 533/94. (D. Uj f. 40., 163. l.) De másrészt nem szükséges minden részletre kiterjedni, hanem a részletezés a perben pótolható: **K. V. T.** 133/900. (D. Uj f. 19., 83. l.)

[12]) Az azonnali felismerés lehetetlenségének oka ugy az áru minőségében, mint a begöngyölésben rejlhetik. Pl. ha az áru hordóban adatott el, s a vevő azt abból kicsinyben tovább adja. V. ö. **L. I.** 163/80. (D. 25., 56. l.); **C.** 585/85. (D. Uj f. 11., 269. l.): vegyi uton való megvizsgálás szüksége (műbor). Vajjon a hiány csakugyan nem volt azonnal felismerhető? kétség esetében vevő tartozik bizonyitani: **C.** 910/83. (D. Uj f. 9., 28. l.) Rejtett hibákról oly esetben is lehet szó, midőn az áru előzetesen megtekintetett: **C.** 1781/95. (P. T. 33., 205. l.), 315/97. (U. o. 35., 31. l.), feltéve, hogy a megtekintés nem elegendő a hiány megállapitására: **C.** 5949/901. (D. III. f. 22., 80. l.): szőllővesszők ojtásra alkalmatlan volta; **B. T.** 96/902. (U. o. 24., 84. l.): megtévesztés; 180/903. (Jogt. K. 903. mell. 347. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

sitette [id. §. 3. bek.]. Ez intézkedések mindazonáltal csak helykülönbség melletti vételre nyernek alkalmazást;[13]) mig piaczi vételnél a keresk. szokás, s ilyennek hiányában az általános magánjog, határozza meg azt, hogy a vevő mennyi idő alatt köteles az eladót a hiányokról értesiteni?[14]) Vajjon azonban az áru mint eredetileg meghatározott egyed *(species)* képezte-e a vétel tárgyát, avagy a vétel eredetileg csak faj és nem *(genus)* szerint meghatározott árukra vonatkozott-e? az érintett intézkedések alkalmazására nézve közömbös.[15]) Hasonlóképen, hogy minő jogot akar a vevő a hiányok alapján érvényesiteni?[16]) Alkalmazást nyernek e határozatok továbbá a megtekintésre, próbára vagy mustra

---

[13]) Ezt akarják a K. T. 346. §. 1. bek. e szavai »más helyről küldött árut« jelenteni. Oly esetre, midőn a küldés a teljesitési helyre történik, vagy ha a vevő az árut már tulajdonába vette s csak azután küldetik el neki, a K. T. az idézett szavakat nem használhatta, mert itt a küldés a vétel mint ilyen szempontjából semmi jelentőséggel nem bir, az átadás és átvétel épugy jelenlévők között történvén, mintha semmiféle küldés nem történt volna. Ugyanaz áll a K. T. 347. §-ban használt hasonló kitételről.

[14]) **C.** 85/90. (D. Uj f. 26., 260. l.), 1020/89. (J. 90., 50. l.) A mennyiben sem a keresk. szokás, sem az általános magánjog a megvizsgálás és értesités idejét közelebbről meg nem határozza: csakis arról lehet szó, hogy a biró a K. T. 346. §. alapját képező elvet a körülmények tekintetbe vételével alkalmazza. **C.** 430/90. (D. Uj f. 29., 162. l.), 1781/95. (P. T. 33., 205. l.), 281/97. (D. III. f. 11., 85. l.): »sokáig a vevő az eladót az áru elfogadása iránt kétségben nem hagyhatja«. Tovább ment **C.** 723/96. (D. III. f. 6., 77. l.) és 173/97. (U. o. 8., 82. l.), feltétlenül elutasitván vevőt az azonnali megvizsgálás és értesités hiánya miatt. De l. ezzel szemben **K. V. T.** 206/900. (D. III. f. 19., 127. l.), mely szerint az átvétel után is kifogásolhatók oly hiányok, melyek az átvétel alkalmával azonnal felismerhetők nem voltak.

[15]) A K. T. 346. §. szabálya akkor is alkalmazandó, ha a megrendelés teljesitéseképen egészen más áru *(aliud pro alio)* küldetik, mint a mely megküldetett. Ellenk. **B. T.** 3/98. (D. III. f. 11., 362. l.) s az uralkodó német gyakorlat. L. **B. T.** 57/98. (U. o. 13., 361. l.) és a 349. §. elévülésére nézve (l. alább 151. §. 32. jegyz.). V. ö. azonban ezzel szemben: *Schlodtmann* Zeitschr. f. d. ges. Hr. 37. köt. 1. s k. l. s ezen álláspont kifejezett elismerését az uj német K. T. 378. §-ában azon feltétel mellett, hogy az eltérés nem nyilvánvalóan oly tetemes, mikép a vevő jóváhagyása kizártnak tekintendő.

[16]) Az értesitési kötelesség tehát pl. akkor is terheli vevőt, ha az árut megtartja s vételáreszállitást követel. Ilyenkor csak a rendelkezésre bocsátás nem szükséges. Helytelen ellenk. **C.** 281/97. (D. III. f. 11., 85. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szerint történt vételekre is, a mennyiben az átküldött áruknál oly hiányok forognak fenn, melyek a szabályszerü megtekintés vagy megvizsgálás mellett felismerhetők nem voltak [id. §. 4. bek.].[17]) Közömbös végre az a körülmény, vajjon a vevő kereskedő-e vagy nem, s vajjon a vétel a vevő vagy csupán az eladó részéről képez-e keresk. ügyletet?

III. A kellő időbeni értesités feltétele levén annak, hogy a vevő az áru hiányos minőségét érvényesithesse, az a vevő által állitandó és bizonyitandó.[18]) De ha a vevő a kellő időbeni értesités megtörténtét bebizonyitotta is, az áru hiányos minőségére alapitott jogaival csak ugy fog czélt érni, ha kétségtelen, hogy az áru valóban a kikötött vagy törvényi kellékeknek meg nem felelt. Ennek kideritése végett a vevőnek jogában áll, az átvétel alkalmával vagy később felmerült hiányokat már előlegesen szakértői szemle utján megállapittatni s ugyane jog illeti az eladót is, ha a vevő őt arról értesiti, hogy az áru ellen kifogásai vannak. [**K. T. 347. §.** 2. bek.][19]) Kötelezve ellenben ily előleges szakértői szemlére sem a vevő, sem az eladó nincs,[20]) s valamint az áru hiányos minősége egyéb bizonyitékok által is bebizonyitható,[21])

---

[17]) Ugyanez áll, ha az áru előzetes megszemlélés alapján vásároltatott. **C.** 910/83. (D. Uj f. 9., 29. l.), feltéve, hogy az alapos megtekintés egyáltalában lehetséges volt. **C.** 292/87. (J. 87., 47. l.) L. fent 12. jegyz. is.

[18]) Az értesités elküldésének bizonyitása nem elegendő, mert miután az értesités a vevő érdekében áll, annak megérkezése az ő veszélyére megy. V. ö. **C.** 873/91. (D. Uj f. 30., 100. l.) Ellenk. **K. V. T.** 223/95. (D. III. f. 3., 338. l.)

[19]) Ezen előleges szakértői szemlére az 1868 : LIV. tcz. 540—542. §§. mérvadók. Ellenben az id. t. 534. §-ának az a szabálya, hogy az előleges bizonyitásnak csak akkor van helye, ha az ellenfél abba beleegyezik, vagy a folyamodó kimutatja, hogy a per kimeneteléig eleshetik bizonyitékától, nem nyer alkalmazást. Ebben rejlik a K. T. által megengedett szakértői szemle jelentősége. Illetékes a szemlére az a járásbiróság, melynek területén az áru létezik. Keresk. elj. 10. §. Még ha az áru vételára iránt a törvényszéknél per van folyamatban : **B. T.** 653/902. (D. III. f. 22., 105. l.) A perben a biróság az előleges szakértői szemlét épugy elfogadhatja bizonyitékul, mint a perben eszközölt szemlét s annak ismétlésére nincs kötelezve. **C.** 347/97. (U. o. 10., 320. l.)

[20]) V. ö. **L. I.** 640/79. (D. 24., 72. l.), **C.** 982/93. (D. III. f. 3., 183. l.) **K. V. T.** 359/900. (Jogt. K. 900., 27. sz. m.)

[21]) Az áru minősége époly közvetlen észlelés tárgya, mint más tények. Épen azért tanukkal, sőt eskü vel való bizonyitás sincs kizárva. Előbbire nézve v. ö. **L. I.** 742/79. (D. 24., 51. l.), **C.** 243/94. (P. T. 9., 74. l.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ugy a bizonyitási kötelezettség kérdése is a szakértői megállapitás jogától független.[22]) Erre nézve a K. T. intézkedéseket nem tartalmaz, miért is azt a kétoldalu szerződésekre általában vonatkozó elveknek megfelelőleg (l. fent. 147. §.) olyképen kell eldönteni, hogy, ha a vevő az áru átvételét megtagadta,[22a]) illetve az árut a kézhezvétel után haladéktalanul kifogásolta, az áru szerződés-, illetve törvényszerü minőségét mindig az e l a d ó tartozik bizonyitani, tekintet nélkül arra, vajjon felperesi vagy alperesi minőségben szerepel.[23]) Ha ellenben a vevő az árut kifogás nélkül átvette, vagy a mi egyenlő, azzal saját czéljaira rendelkezett,[24]) de később rejtett hibákat érvényesit, neki kell bizonyitania azt, hogy az áru már az átvételkor a kikötött vagy törvényi kellékeknek meg nem felelt.[25])

1400/95. (D. III. f. 4., 103. l.) Ellenk. tanukra nézve: **C.** 1199/91. (D. Uj f. 30., 169. l.), esküre nézve: **L. I.** 12.302/76. (D. 17., 88. l.), **C.** 890/82. (D. Uj f. 4., 184. l.) A felek egyébiránt szerződésileg bizalmi férfiakkal is megvizsgáltathatják az árut oly módon, hogy azok véleménye feltétlenül irányadó legyen: **C.** 700/84. (P. T. 9., 46. l.) V. ö. még fentebb 143. §.

[22]) Itt épen csak annak bizonyitásáról van szó, vajjon a küldött áru a kikötött vagy törvényi kellékeknek megfelel-e? Annak bizonyitása, hogy mi volt a kikötés? azt terheli, ki a meghatározott kikötést állitja.

[22a]) Vajjon az árut az átvétel megtagadásával kapcsolatban az eladó rendelkezésére bocsátotta-e (l. köv. §.), vagy az árut visszaküldte? a bizonyitási kötelezettségen nem változtat: **B. T.** 99/902. (D. III. f. 24., 82. l.)

[23]) Állandó magyar birói gyakorlat: **L. I.** 497/79. (D. 24., 31. l.), 742/79. (U. o. 51. l.), 640/79. (U. o. 72. l.), 211/80. (U. o. 152. l.), 1103/79. (U. o. 163. l.), 163/80. (U. o. 25., 56. l.), 760/80. (U. o. 27., 46. l.); **C.** 890/82. (D. Uj f. 4., 184. l.), 990/83. (U. o. 5., 59. l.), 942/83. (U. o. 7., 255. l.), 243/84. (P. T. 9., 74. l.), 757/86. (U. o. 13., 147. l.), 871/87. (D. Uj f. 18., 246. l.), 475/88. (U. o. 20., 291. l.), 288/88. (U. o. 21., 130. l.), 1356/90. (U. o. 26., 52. l.), 479/90. (U. o. 28., 23. l.), 1208/92. (U. o. 34., 73. l.), 793/90. (M. 294. l.), 1171/92. (M. 275. l.), 788/96. (D. III. f. 6., 170. l.), 69/97. (P. T. 35., 66. l.), 270/97. (U. o. 139. l.), 651/901. (D. III. f. 22., 290. l.) A mennyiben azonban a küldés a vevő veszélyére megy, eladó csak azt tartozik bizonyitani, hogy az áru az e l k ü l d é s i d ő p o n t j á b a n felelt meg. V. ö. **C.** 1104/98. (D. III. f. 11., 152. l.)

[24]) **C.** 1330/94. (P. T. 31., 73. l.)

[25]) **L. I.** 1422/78. (D. 19., 125. l.), 249/79. (D. 23., 16. l.), 1124/80. (D. 27., 70. l.), **C.** 2763/82. (D. Uj f. 2., 245. l.), 97/89. (U. o. 23., 187. l.), id. 1330/94., 270/97., 651/901. Áll különösen akkor, ha a vevő a K. T. 348. §. értelmében keresetileg á r l e e n g e d é s t követel. V. ö. **C.** id. 97/89., 1199/91. (U. o. 30., 169. l.), 1511/92. (U. o. 40., 171. l.), 281/97. (D. III. f. 11., 85. l.) A kifogás nélküli átvétel daczára azonban eladót terheli a bizo-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

IV. Ha az áru a kikötött vagy törvényi kellékeknek meg nem felel, a vevő az eladó ellenében háromféle joggal élhet: 1. ő a szerződés kellő teljesitését, azaz a kikötött vagy törvényi kellékeknek megfelelő árut követelhet; 2. követelheti a vételár aránylagos leszállitását (u. n. *quanti minoris actio* ill. *exceptio)*; [26]) 3. jogában áll a vételtől egyszerüen elállani (u. n. *redhibitoria actio* ill. *exc.)*.[27]) E mellett a vevő mindegyik esetben a szerződés nemteljesitéséből eredő kárának megtéritését is követelheti. [**K. T. 348. §.**] [28]) Ezekkel a jogokkal a vevő ugy keresetileg, mint kifogásképen, ugy meghatározott egyedre, mint faj vagy nem szerint meghatározott árukra vonatkozó [29]) s akár helykülönbség melletti, akár piaczi [30]) vételnél élhet, s hogy melyiket választja, az egészen tetszésétől függ.[31]) Ő nevezetesen az ügylettől elállani akkor is jogositva van, ha a teljesitési határidő nem annyira lényeges, hogy utólagos teljesitésre időt ne engedhetne,[32]) vagy ha a hiba

---

nyitás akkor, ha a hiányos minőség mellett vélelem harczol. V. ö. állatvásárlásra nézve osztr. p. t. 924—927. §§.

[26]) A leszállitás abban az irányban történik, melyben a hibátlan áru vételára (tehát nem tárgyilagos értéke) a hiányos áru értékéhez áll s követelhető akkor is, ha a vevő az árut már felhasználta, feltéve, hogy az értékkülönbözetet más módon igazolni tudja. V. ö. **C.** 748/901. (D. III. f. 21., 328. l.)

[27]) Ez esetben is, épugy mint a nemteljesités esetében, a vevő mindent visszakövetelhet, mit a vétel folytán fizetett, és pedig szintén a K. T. értelmében. L. fent. 150. §. 17. jegyz.

[28]) Az id. §. csak a két utóbb érintett jogot emliti. A teljesitési kereset azonban már az általános elvekből következik V. ö. osztr. p. t. 919. §. — A nemteljesitésből eredő kárhoz tartozik a visszakövetelt vételár kamatja is. **C.** 1511/92. (D. Uj f. 40., 171. l.) szerint önállóan, vagyis árleszállitás vagy visszalépés nélkül, kártérités nem követelhető. Ámde ha a kár az értékkülönbözetből ered, nem látható be, miért ne lehetne érvényesiteni?

[29]) Sem a K. T. 348. §-a, sem a 349. §. különbséget nem tesz. A római jog alapján kifejlődött vita, vajjon az aediliciális jogok generikus vételre is alkalmazást nyernek-e? nálunk tehát igenlő értelemben döntendő el. V. ö. erre nézve különösen *Goldschmidt* Zeitschr. f. d. ges. Hr. 19., 98. s k. l.

[30]) A K. T. 348. §. e részben nem tesz különbséget s az *Értekezlet* a *Tervezet*ben foglalt »átküldött« szó törlése mellett határozottan kiemelte, hogy »e czikknek alkalmazása minden árura vonatkozik« (308. l.). Ugyanaz áll a 349. §-ra nézve.

[31]) A választási jog consumtiójára nézve ugyanaz áll, mint a K. T. 353. §-ban. L. a megelőző §-t. Nem lehet részben sem különféleképen választani **C.** 1152/92. (D. Uj f. 34., 135. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

utólag pótolható, vagy csak az áru értékére, de nem annak czélba vett használhatóságára vonatkozik.[33]) Itt is érvényesül azonban az a már fentebb hangsulyozott elv, hogy a kölcsönös viszonynak nem szabad tulsokáig függőben maradnia, s hogy a vevőnek a neki biztositott jogok gyakorlásával nem szabad késedelmeskednie. A K. T. ennek megfelelőleg a már érintett intézkedéseket azzal egésziti ki, hogy a vevő azon kifogással, mikép az áru a kikötött vagy törvényi kellékeknek meg nem felel, nem élhet, ha a hiányokat az átvételtől számitandó hat hó eltelte után fedezi fel, vagy ha az eladót az átvételkor fel nem ismerhető hiányokról az átvételtől számitandó hat hó alatt nem értesiti;[34]) hogy továbbá a vevőnek a hiányokra alapitott kereseti joga az eladó ellen, az átvételtől számitandó hat hó alatt elévül. [**K. T. 349. §.**][35]) E határozatok által azonban más oly törvényes intézkedéseken, illetőleg keresk. szokásokon, melyek bizonyos ügyletekre nézve rövidebb elévülési időt állapitanak meg, változás nem történik [id. §. 3.

---

[32]) A K. T. 354. §-a az áru hiányaiból származó jogokra nem vonatkozik. — Részleges hiányosságra nézve v. ö. alább 153. §.

[33]) Másként a magánjogban. V. ö. osztrák p. t. 932. §., **C.** 5178/97. (Jogt. Közl. 97. 33. sz. mell.)

[34]) Ha a felfedezés, illetve értesités hat hó alatt megtörtént, a kifogásolási jog mindaddig tart, mig az eladónak kereseti joga van. Ez áll különösen a kifogásilag érvényesitett árleengedésről is. **C.** 1092/88. (J. 89., 105. l.)

[35]) A keresetelévülés akkor is az átvételtől számit, ha a hiányok felfedezése és az értesités később történt; sőt még akkor is, ha a vevőnek a hiányok felfedezése után elég ideje sem volt, hogy a keresetet meginditsa. A 6 hónapi keresetelévülés alkalmazására nézve továbbá közömbös, vajjon a vevő az árut megtartotta, avagy a hiányok miatt visszaküldte-e? A 349. §. a 348. §-al szoros kapcsolatban áll, tehát az elállás esetére is vonatkozik. Helytelen ellenk. **C.** 982/95. (D. III. f. 3., 183. l.) A 6 havi elévülés alkalmazandó végül, ha nemcsak minőségi, hanem mennyiségi hiányokról van is szó. Igaz, hogy az id. 349. §. épugy mint a 346. §. a kikötött kellékek mellett törvényi kellékekről is szól, ilyenek pedig csak minőségiek lehetnek. Azonban a hasonszerü kiterjesztés az elévülésre nézve épugy helyén van, mint a hiányértesités tekintetében (l. fent. 9. jegyz.), a mely különben is feltétele annak, hogy egyáltalában elévülés legyen. Ellenk. **C.** 488/96. (P. T. 13., 66. l.) és **B. T.** 57/96. (D. III. f. 5., 339. l.) — **B. T.** 57/98. (D. III. f. 13., 361. l.) szerint a 6 havi elévülés nem nyer alkalmazást, ha egészen más áru *(aliud pro alio)* küldetik. Ilyen az is, ha hasznavehetlen a küldött áru. — A kereset alatt a viszontkereset is értendő. **C.** 4281/85, (M. IV. 301. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

bek.].[36]) A mennyiben pedig az eladó felelőssége szerződésileg rövidebb vagy hosszabb időre állapittatott volna meg, a megállapodás szolgál irányadóul [id. §. 4. bek.].[37]) Az eladó végül a vevőt terhelő korlátozásokra nem hivatkozhatik akkor, ha az ő részéről csalás forog fenn. [**K. T. 350. §.**] [38])

152. §.
A vevő kötelezettségei.

I. A vevő kötelezettsége első sorban abban áll, hogy az árut, a mennyiben a szerződésnek, vagy különös megállapodás hiányában a törvényi kellékeknek megfelel, átvenni tartozik. [**K. T. 345. §.**] [1]) Az átvételnek, ha más megállapodás nem történt,

---

[36]) Csak a netáni hosszabb határidők vannak hatályon kivül helyezve.

[37]) A szerződésileg megállapitott határidő ugy a hiányok felfedezésére, illetve az értesitésre, mint a keresetelévülésre vonatkozik, hacsak kifejezetten egyikre vagy másikra nem szorittatott. Szerződésileg megállapitott határidő különösen a szokásos jótállási idő, mely gèpeknél, óráknál, zongoráknál stb. szabatik. Nem jelenti ellenben az ily jótállási idő azt, mintha a vétel csak feltételes volna s a vevő annak letelte előtt nem volna köteles fizetni. **C.** 5742/86. (D. Uj f. 16., 338. l.) Egyébiránt az eladó felelősségét szerződésileg egészen ki is zárhatja. **C.** 917/87. (D. Uj f. 19., 259. l.) Kizárható különösen a visszalépési és kártéritési jog azon kikötés által, hogy eladó bizonyos ideig köteleztetik a hiányokat pótolni: **L. I.** 402/79. (D. 23., 96. l.) Csalás esetére azonban ily kizárás nem hatályos. Ha a visszalépési és kártéritési jog nem záratott ki, az ily jótállás mellett is csak a megvizsgálásra és értesitésre vonatkozó általános feltételek mellett gyakorolható. **C.** 347/97, (D. III. f. 10., 320. l.)

[38]) Csalás alatt nem épen a büntetőjogi csalás (v. ö. ily esetet: **C.** 6222/86., D. Uj f. 14., 7. l.), hanem általában az eladó rosszhiszemüsége értendő. Pl. tudva hiányos árut szolgáltat, mely tudomás a hiányos minőségből magából is kitünhetik. V. ö. **L. I.** 163/80. (D. 25., 56. l.): tiszta zsir helyett keverék; **C.** 169/90. (D. Uj f. 27., 137. l.): törkölypálinka helyett keverék; egészségre ártalmas élvezeti czikkek szállitása: **K. V. T.** 313/95. (T. É. 95., 11. sz.). **C.** 1356/90. (U. o. 36., 52. l.) szerint azonban nem csalás, ha valódi bor helyett műbor küldetik, mert a vevő módjában állott azt megvizsgálni (?). De l. ujabban **C.** 53/99. (D. III. f. 14., 156. l.) és **K. V. T.** 238/900. (U. o. 19., 82. l.)

[1]) A törvény az átvételi kötelezettségről csak arra az esetre szól, ha az áru a kikötött vagy törvényi kellékeknek megfelel. Ebből azonban nem következik, mintha a vevő minden más esetben okvetlenül tartoznék az árut átvenni. Megtagadhatja a vevő az átvételt épugy az eladó késedelme esetén (l. fent. 150. §.), továbbá a mennyiségre vonatkozó okból. Pl. a megrendeltnél sokkal kisebb mennyiség küldetik, feltéve, hogy a teljesités

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vagy a helyi szokás mást nem követel, azonnal kell történni [id. §. 2. mond.].[2] De habár á vevőnek az áru ellen kifogásai vannak is,[3] s ennek folytán az áru átvételét megtagadja, vagy az átvett árut megtartani nem akarja, ő a helykülönbség melletti

---

nem osztható (l. köv. §.), vagy sokkal több küldetik s a megrendelt mennyiség a küldöttből egyáltalán nem, vagy csak nehezen választható el (ha igen, csak a többletküldemény utasitható vissza): **C.** 885/85. (D. Uj f. 12., 310. l.), 670/86., 675/86. (P. T. 13., 178. l.), 397/88. (D. Uj f. 21., 133. l.), 1095/90. (U. o. 25., 323. l.), 1005/90. (U. o. 27., 115. l.), 8/90. (J. Sz. 2., 797. l.), 1198/90. (Ü. L. 91., 17. sz.): keresk. szokás szerint legfelebb 5% különbözet, 1092/92. (D. Uj f. 33., 181. l.), 485/92. (U. o. 34., 276. l.), 47/94. (P. T. 30., 17. l.), **B. T.** 209/96. (D. III. f. 5., 335. l.), **K. V. T.** 239/900. (U. o. 19., 295. l.); vagy a megrendelt mennyiségét a meg nem rendelttel együtt kellett volna a vasutnál kiváltani: **C.** 864/88. (J. 88., 1. l.), id. 1005/90., **K. V. T.** id. hat. A visszautasitás történhetik a küldés módja elleni kifogások miatt is, pl. ha az áru a szerződés, üzleti összeköttetésben követett gyakorlat vagy szokás ellenére utánvét mellett vagy bérmentetlenül küldetett. **L. I.** 2772/78. (D. 20., 95. l.), **B. T.** 5387/80. (D. 28., 262. l.), **C.** 503/82. (D. Uj f. 3., 142. l.), 95/83. (U. o. 5., 132. l.), 548/85. (U. o. 12., 193. l.), 827/87. (Ü. L. 87., 6. sz.), 758/87. (J. 88., 74. l.), 221/89. (M. Jg. D. 5., 70. l.), 1016/95. (Ü. L. 95., 11.sz.), 1186/95. (D. III. f. 3., 140. l.), **K. V. T.** 285/900. (U. o. 19., 295. l.) A kialkudottnál nagyobb vételár felszámitása miatt ellenben az áru nem utasitható vissza, hanem csak kifogás a vételár ellen: **C.** 104/87. (D. Uj. f. 18., 35. l.), 575/87. (U. o. 315. l.), 674/86. (P. T. 13., 126. l.), id. 485/92., 240/93. (M. IV. 278. l.)

[2]) »Azonnal«: azaz mihelyt az eladó részéről minden megtörtént, hogy a vevő az árut a kikötött vagy törvényes teljesitési helyen, illetve helykülönbségi vételnél a rendeltetési helyen átvehesse. Az eladó legalább is értesiteni tartozik a vevőt, hogy az áru átvehető. V. ö. **K. V. T.** 205/95. (D. III. f. 3., 336. l.)

[3]) A K. T. 347. §-a általában az »áru elleni kifogások«-ról szól. Ez magában foglalja ugy a minőségi, mint a mennyiségi kifogásokat, mely utóbbiak miatti visszautasitás esetében a jóhiszemü forgalom érdeke a rendelkezésre bocsátást és megőrzést nem kevésbbé követeli, mint a minőségi kifogásoknál. V. ö. **C.** 214/84. (D. Uj f. 10., 63. l.), 213/84. (U. o. 12., 310. l.), 1016/90. (U. o. 25., 285. l.) Csak az tételeztetik fel, hogy a küldés a megkötött vételi szerződés teljesitése gyanánt, illetve megrendelés folytán történt. Ha egyáltalában nem volt vételi szerződés, illetve megrendelés, a vevő a rendelkezésre bocsátásra és megőrzésre a 347. §. alapján sincs kötelezve, hanem legfelebb a 320. §. alkalmazásáról lehet szó (l. fent. 142. §.). V. ö. **B. T.** 4210/78. (D. 28., 262. l.), **C.** id. 214/84., 392/83. (D. Uj f. 10., 118. l.), 1055/92. (M. IV. 274. l.), 30/98. (D. III. f. 11., 282. l.), **K. V. T.** 35/95. (Jogt. K. 95., 5. sz.); sőt **C.** 1005/90. (D. Uj f. 27., 115. l.) és **B. T.** 209/96. (D. III. f. 5., 335. l.) szerint ez még többküldemény esetében is áll, a mi azonban legfelebb magára a többletre nézve helyes, ha

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vételnél nincs jogositva az árut egyszerüen visszaküldeni,[4]) hanem köteles az árunak az eladó rendelkezése alá bocsátásával[5]) annak

---

ez különválasztható (l. fent. 1. jegyz.). Másrészt a vevő az árut rendelkezésre bocsátani nincs is jogositva, ha arról lemondott, a mivel egyenlő, ha az áru egy részét már tovább adta. **C.** 872/93. (D. Uj f. 37., 114. l.) A mennyiben azonban a lemondás csak feltételes, a jog ismét feléled, ha a feltétel be nem következett. **L. I.** 482/77. (D. 19., 9. l.), 490/79. (D. 23., 162. l.), 420/81. (D. 28., 86. l.)

[4]) Elhagyni, eldobni sem. Ez a megőrzési kötelességből önként foly, habár a törvény csak a visszaküldést emliti. A visszaküldés tilalma azon megfontoláson alapul, hogy az eladónak esetleg módjában áll az árut a rendeltetési helyen másnak eladni vagy onnan máshová küldeni, mi által megkiméli a visszaküldés költségeit. A *Tervezet*ben e tilalom még hiányzott (épugy mint a német K. T.-ben). Csak az *Értekezlet* vette fel a zürichi polg. tvk. példájára (l. Jegyzők. 307. l.).

[5]) R e n d e l k e z é s r e b o c s á t á s. A kifejezés különböző értelemben használtatik (v. ö. *Gareis* Das Stellen zur Disposition. Würzburg. 1870.). A K. T. szerint oly n y i l a t k o z a t o t, é r t e s i t é s t jelent (v. ö. 347. §. ut. bek.), melyben a vevő az eladóval tudatja, hogy az árut át nem veszi, illetve meg nem tartja s hogy az eladó az áru fölött rendelkezhetik (elvitetheti, visszaszállittathatja stb.). A vevő által használt kifejezés és alak nem határoz. **C.** 3317/91. (D. Uj f. 31., 99. l.) Semmi esetre nem szükséges a »rendelkezésre bocsátás« kifejezése. Megbirálás a keresk. forgalomban elfogadott gyakorlatok szerint: K. T. 267. §., **C.** 673/901. (D. III. f. 22., 258. l.) Az átvétel megtagadásának t é n y e azonban a rendelkezésre bocsátás nyilatkozatát nem pótolja. Ez az eladó tájékoztatására és érdekeinek megvédésére szolgáló külön kötelezettség, mely egészen független attól, vajjon a vevő az átvételre kötelezve van-e vagy nem? Még kevésbbé pótolja a rendelkezésre bocsátást az áru visszaküldése, mert hisz a törvény ennek tilalmával kapcsolatban irja elő a rendelkezésre bocsátást. A gyakorlat ez iránt nincs mindig tisztában. V. ö. pl. **C.** 143/88. (D. Uj f. 29., 75. l.), mely szerint az átvétel megtagadása egymagában is a rendelkezésre bocsátással egyjelentőségü; továbbá **L. I.** 211/80. (D. 24., 152. l.), 633/81. (D. Uj f. 1., 110. l.), **C.** 288/88. (U. o. 21., 130. l.), 314/90. (U. o. 27., 272. l.), 1332/88. (Ü. L. 89., 11. sz.), 41/89. (J. 91., 7. l.), melyek ugyanazt mondják az áru visszaküldéséről. A rendelkezésre bocsátás lényegesen különbözik továbbá a K. T. 346. §-ában érintett értesitéstől, melylyel ugyan összekapcsolható, mely azonban magában véve épen csak arra vonatkozik, hogy az áru nem felel meg a kikötött vagy törvényi kellékeknek, tehát nem arra is, hogy a vevő az árut át nem veszi, miért is a rendelkezésre bocsátást nem pótolja. Helytelenül ellenk. **C.** id. 3317/91. A hiányokról való értesités daczára a vevő az árut megtarthatja s csak a vételár leszállitását követeli. **C.** 79/89. (D. Uj f. 23., 187. l.), 281/97. (D. III. f. 11., 85. l.) Ugyanazért a rendelkezésre bocsátásnak nem is kell a hiányértesitéssel egyidejüleg történnie, hanem később is történhetik, és pedig mindaddig, a mig a K. T. 349. §-ban meg-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

megőrzéséről egyelőre gondoskodni. [K. T. 347. §.][6]) A visszaküldés, illetve a rendelkezésre bocsátás és megőrzés elmulasztása, nem vonja ugyan maga után az áru hiányosságából eredő jogok elvesztését, de mégis kártéritésre kötelez.[7]) A rendelkezés alá bocsátás

állapitott elévülési katáridő el nem telt. A vevő a hiányértesitéssel csak jogait fentartani köteles, de hogy minő jogot választ, vajjon nevezetesen az árut vissza akarja-e utasitani? annak elhatározására még van ideje. Helytelen ellenk. **C.** 855/97. (D. III. f. 10., 118. l.), mely szerint a rendelkezésre bocsátásnak szintén a 346. §-ban megállapitott időben kell történnie. Egyébiránt a rendelkezésre bocsátás is csak annyiban foglal magában választást a vevőnek biztositott jogok között, a mennyiben vevő azzal kijelenti, hogy az árut megtartani s a vételár leszállitását követelni nem akarja. Ellenben nem foglal magában választást az iránt, vajjon a vevő a K. T. 353. §. értelmében teljesitést vagy kártéritést akar-e követelni, avagy a vételtől visszalép? Erre vonatkozólag a vevő a rendelkezésre bocsátás után, sőt magában a keresetben vagy kifogásban is nyilatkozhatik. V. ö. a kártéritésre néze **C.** 123/94. (P. T. 30., 108. l.)

[6]) »Egyelőre«, a mig t. i. az eladó az áru fölött rendelkezhetik. Azontul a vevő az áru sorsáért nem felelős, de a megőrzési idő alatt is a veszély az eladóra visszahárul: **B. T.** 142/902. (D. III. f. 22., 223. l.) A megőrzési kötelesség akkor is fennáll, ha a vevő a megőrzést saját hátránya nélkül nem teheti s a megőrzés költségeire nézve, melyeknek megtéritése a K. T. 284. §-tól eltekintve is követelhető (v. ö. különösen a fekbérre nézve: **L. I.** 494/79. (D. 23., 150. l.), fedezettel nem bir. A vevő más elbirálás alá esik, mint az ajánlattevő. (K. T. 320. §.) Valamint azonban az utóbbi, ugy a vevő is fordulhat a birósághoz azzal a kéréssel, hogy az áruknak közraktárba vagy gondnok őrizete alá helyezését elrendelje. Az sem ellenkezik a vevő megőrzési kötelességével, ha az árut a fuvarozónak, pl. a vasutnak őrizetére hagyja. Ezt annál inkább lehet mondani, mert ha a vevő az árut a fuvarozótól átveszi, ezzel szemben esetleg hátrányos helyzetbe juthat. V. ö. K. T. 408., 410. §§. Még az sincs kizárva, hogy a vevő az árut saját magánál tartja őrizetben, feltéve, hogy azt használatba nem veszi, vagy vele saját czéljaira nem rendelkezik, a midőn már vissza nem léphet s a hiányokra vonatkozó bizonyitás őt terheli. V. ö. fent. 151. §. III. és **C.** 216/89. (P. T. 19., 15. sz.), 304/92. (M. IV. 296. l.), 1330/94. (P. T. 31., 73. l.), 517/95. (T. É. 95., 10. sz.), 748/901. (D. III. f. 21., 328. l.) Az áru oly részének felhasználása, mely a megvizsgáláshoz szükséges (3 láda tojás 110 ládából), nem zárja ki a rendelkezésre bocsátást: **C.** 69/97. (P. T. 35., 66. l.) A rendelkezésre bocsátás és megőrzés mindennemü, tehát a megtekintésre vagy próbára és a próba v. mustra szerinti vételnél is kötelező. V. ö. **C.** 633/81. (D. Uj f. 1., 110. l.) Csak a helyi vételnél nem. **C.** 788/96. (D. III. f. 6., 170. l.)

[7]) **L. I.** 211/80. (D. 24., 152. l.), **C.** 633/81. (D. Uj f. 1., 110. l.), 99/902. (D. III. f. 24., 82. l.) Helytelen ellenk. **C.** 92/82. (D. Uj f. 1., 163. l.) és 340/86. (P. T. 13., 11. sz.), mely szerint a rend. bocsátás elmulasztása

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

és megőrzés kötelezettsége elesik azonban, ha az áru megromlásnak van kitéve s a halasztás veszélylyel jár.[8]) Ez esetben a vevőnek nemcsak jogában, de egyuttal kötelességében[9]) is áll az árut eladni. Az eladás, ha az árunak piaczi vagy tőzsdei ára van,[10]) szabad kézből történhetik,[11]) egyébként hiteles személy (l. fentebb 137. §.) közbenjöttével nyilvános árverés utján kell történnie s az eladó az eladás után azonnal értesitendő [id. §. 3. és 4. bek.].[12])

---

esetén a vételár megfizetendő, habár a kifogásolás kellő időben megtörtént. Helytelen továbbá **C.** 748/901. (D. III. f. 21., 328. l.) és 1016/901. (U. o. 23., 343. l.), mely szerint a rendelkezésre bocsátás nem ugyan a vételárleszállitás, de igen a vételtől való elállás jogának feltétele.

[8]) Az, hogy az eltartás nagyobb költséget okoz, nem jogositja fel a vevőt az eladásra. **B. T.** 263/95. (D. III. f. 3., 323. l.) Hasonlóképen nem oly körülmény, a mely a vevő személyes viszonyaiban fekszik. A romlást magában az áruban, különösen annak természeti minőségében fekvő tárgyilagos okok kell hogy előidézzék. Nem pl. hogy a raktárban egerek pusztitanak. V. ö. **C.** 276/901. (D. III. f. 21., 299. l.)

[9]) A K. T. 347. §. 3. bek. ugyan csak a vevő jogáról szól; de az eladási kötelesség ugyanazon elv folyománya, mint a megőrzési kötelezettség. V. ö. **C.** 1519/96. (D. III. f. 7., 55. l.)

[10]) A K. T. 347. §. 3. bek. ugyan csak tőzsdei árról szól. A piaczi ár azonban a K. T. által a tőzsdei árral mindenütt azonosittatik (v. ö. K. T. 306., 339., 356., 381. §§.) s a kettő azonositása belső okokon is alapszik, a tőzsdei ár sem lévén voltaképen más mint piaczi ár, ugy hogy a mi az előbbinél megengedhető, az utóbbinál sem tagadható meg. V. ö. **C.** 496/88. (D. Uj f. 21., 4. l.) Ugy látszik, hogy a piaczi árt a törvény szerkesztésénél egyszerüen csak kifelejtették, mire nemcsak az vall, hogy a K. T. 347. §-ában előirt eladási mód a 351., illetve 356. §-ra nézve is irányadó s hogy a német K. T. 348. czikke is ugy a piaczi mint a tőzsdei árra utal, hanem az a körülmény is, hogy a szóban forgó 3. bek. szövege, a mint az az *Értekezlet*en inditványoztatott, szintén ugy a piaczi, mint a tőzsdei árt tartalmazza, a nélkül, hogy e tekintetben bármily észrevétel történt volna. (V. ö. Jegyzők. 309. l.) — A tőzsdei vagy piaczi ár feltétele egyébiránt nemcsak az eladás módjára, hanem magára az árra is vonatkozik, vagyis nem szabad azon alul eladni. V. ö. **C.** 834/93. (D. III. f. 5., 174. l.)

[11]) A hiteles személy általi eladás joga, mint nagyobb biztositékot nyujtó, magától értetődik. **C.** 1001/84. (D. Uj f. 8., 43. l.), 77/84. (U. o. 9., 297. l.), 276/901. (D. III. f. 21., 299. l.) Még különb a biróság utjáni árverés, ha teljesiti, jóllehet erre nincs is kifejezett hatásköre. V. ö. **C.** 538/97. (D. III. f. 10., 181. l.) Helytelen e részben **K. V. T.** 486/95. (D. III. f. 3., 332. l.)

[12]) Az itt emlitett értesités megfelel a rendelkezésre bocsátásban foglalt értesitésnek, s épen azért követeltetik, mert a megelőző rendelkezésre

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A mennyiben a vevő az áru átvételére kötelezve van, de őt abban késedelem terheli,[13]) az eladónak jogában áll[14]) az árut a vevő veszélyére és költségein valamely közraktárba, vagy magánszemélynél letenni,[15]) vagy pedig azt, ha piaczi vagy tőzsdei ára van, szabad kézből,[16]) egyébként pedig hiteles személy közbenjöttével nyilvános árverés utján eladni (u. n. kényszereladás).[17])

---

bocsátás hiányzik. Az értesités elmulasztása époly kevéssé szünteti meg a vevő jogait, mint a rendelkezésre bocsátás elmulasztása. **C.** 1537/95. (D. III. f. 4., 97. l.)

[13]) Hitelezői késedelem. V. ö. *Zsögöd* Jogt. Közl. 1896. évf. 13., 15. sz. és Fejezetek II. 81. s k. l. Ezzel azonos, ha a vevő a szerződés megkötése után, bár még az áru szállitása előtt, kijelenti, hogy az árut egyáltalában nem, vagy csak az eladóra nézve terhesebb feltételek mellett hajlandó átvenni: **C.** 1154/86. (D. Uj f. 17., 166. l.), 942/87. (U. o. 19., 236. l.), 235/89. (M. IV. 307. l.); vagy visszaküldi az árut: **C.** 1283/94. (D. Uj f. 40., 169. l.) A mennyiben az áru a kikötött időtartamon belül szállittatik, vevőt csak akkor terheli késedelem, ha a szállitásról idejekorán értesittetik, mig ha a szállitás a határidő utolsó napján eszközöltetik, a külön előleges értesités szüksége elesik. **L. I.** 12,137/80. (D. 24., 154. l.), **C.** 1784/82. (D. Uj f. 3., 11. l.)

[14]) Kötelezve magában véve nincs. Az eladó az árut tovább is magánál tarthatja, a nélkül, hogy igényét a késedelemből eredett kár megtérítésére elvesztené: **C.** 912/87. (D. Uj f. 19., 239. l.) Vagy ha elküldte, visszahozathatja s magánál tarthatja: **C.** 326/901. (D. III. f. 21., 162. l.) Sőt ily esetekben megőrzési, nevezetesen raktári dijt is követelhet: **L. I.** 258/81. (D. 27., 203. l.); mig az átvételre kikötött időig megőrzési dij nem követelhető. **C.** id. 1784/82. A mennyiben azonban az eladót az áru letételének elmulasztásában vagy megőrzésében nagyobb foku vétkesség *(culpa lata)* terhelné (v. ö. fent. 150. §. 3. jegyz.), a mulasztás következményeit viselni tartozik. Az eladó arra is perelhet, hogy a vevő köteles legyen az árut a vételár egyidejü lefizetése mellett átvenni. **C.** 552/97. (P. T. 36., 28. l.); (illetve ha nem teszi, a vételárt és késedelmi kamatot megfizetni).

[15]) A letétel folytán az eladó minden felelősség alól szabadul, feltéve, hogy a letéteményes megválasztásánál nagyobb foku vétkesség nem terheli (v. ö. fent. 150. §. 3. jegyz.). Ha tehát az áru a letétel után véletlenül el is pusztul, a vevő mégis tartozik a vételárt megfizetni, a mi megfelel a hitelezői késedelem miatti letétel általános elveinek. V. ö. *Zsögöd* id. h. 13. sz. Rendszerint a letételnek a teljesitési helyen kell történnie: **C.** 519/87. (D. Uj f. 18., 62. l.), s közraktárban akkor is történhetik, ha magánszemélynél olcsóbb fekbér mellett eszközölhető: **C.** 77/84. (U. o. 9., 297. l.)

[16]) Erre ugyanaz áll, mint a megromlás veszélye miatti eladásnál a vevő részéről. L. fent. 11. jegyz.

[17]) Az eladás nincs feltételezve attól, hogy az áru megromlásnak legyen kitéve s a halasztás veszélylyel járjon, mint a K. T 347. §. szerint,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Mindkét esetben az eladó egyuttal a késedelemből eredett kár megtérítését is követelheti [**K. T. 351. §.**].[18]) A megtörtént letételről vagy eladásról azonban a vevő, különbeni kártérítési kötelezettség mellett, azonnal értesitendő [id. §. 2. bek.].[19])

II. A vevő kötelezettsége továbbá arra irányul, hogy a kikötött v é t e l á r t m e g f i z e s s e, mi, ha más megállapodás nem történt,[20]) vagy a keresk. szokás avagy az ügylet természete mást

---

melyre a K. T. 351. §-a épugy, mint a 352. §., csak annyiban hivatkozik, a mennyiben az eladás m ó d j á r ó l van szó. V. ö. **L. I.** 691/78. (D. 21., 146. l.), 241/80. (D. 25., 52. l.) Történhetik továbbá nemcsak azonnal, hanem később is: **C.** 77/84. (D. Uj f. 9., 297. l.), 1297/90. (P. T. 20., 148. l.), feltéve, hogy tulhosszu ideig nem halasztatik: **C.** 1153/99. (D. III. f. 19., 75. l.) és pedig habár az áru megelőzőleg letétbe helyeztetett, tekintve, hogy a letétel és eladás nem oly értelemben vagylagos, mintha az előbbi az utóbbit kizárná: v. ö. **C.** 1784/82. (D. Uj f. 3., 11. l.); szabály szerint azonban az eladás a teljesitési, ill. rendeltetési helyen foganatositandó, nem pl. a termelési vagy feladási helyen: **C.** 519/87. (D. Uj f. 18., 62. l.), 1164/87. (P. T. 16., 107. l.), 380/89. (U. o. 19., 115. l.), 1289/89. (J. 90., 74. l.), 1601/90. (Ü. L. 91., 25. sz.), 338/98. (D. III. f. 12., 327. l.) Helyt foglalhat végül, akár a vételár ki van fizetve, akár nem. Utóbbi esetben az eladás egyuttal a K. T. 352. §-a alá esik. Az a körülmény, hogy az árverésen az eladó maga vette meg az árut, az ő kárkövetelésére nincs befolyással. V. ö. **C.** 244/97. (P. T. 35., 68. l.)

[18]) A kártérités minden esetre feltételezi, hogy a letétel, illetve eladás a K. T. 351. §. értelmében történt. Ha az eladó ennek mellőzésével adja el másnak az árut, a vételtől egyszerüen elállottnak tekintendő s kártérítést nem követelhet. **C.** 32/89. (D. Uj f. 23., 209. l.), 1098/89. (P. T. 20., 149. l.), 29/903. (D. III. f. 24., 100. l.) Még kevésbbé követelhet az eladó kártérítést, nevezetesen á r u k ü l ö n b ö z e t e t, ha az árut egyszerüen megtartja. Ez csak a vevő joga a K. T. 356. §-a értelmében. **C.** 91/82. (D. Uj f. 2., 197. l.), 753/83. (U. o. 7., 281. l.), 506/89. (P. T. 19., 114. l,), 936/96. (D. III. f. 5., 33. l.) L. még alább 24. jegyz. Kár alatt különösen a késedelem folytáni per megindithatása végett tett költségek is értendők: **L. I.** 523/76. (D. 17., 52. l.)

[19]) E l ő z e t e s értesités (eltekintve azon értesitéstől, hogy az áru átvételre készen áll, l. fent. 13. jegyz.) még az eladás esetén s még akkor sem szükséges, ha az áru megromlásnak kitéve nincs. Ily előzetes értesités csak akkor kell, ha az eladás egyuttal a vevő f i z e t é s i késedelme miatt történik (K. T. 352. §.) és halasztó határidőre szóló vétel forog fenn. L. a köv. §-t.

[20]) A hitelnyujtás f e l t é t e l e s is lehet. Igy pl. feltételezve attól, hogy a vételár fedezésére v á l t ó (elfogadvány) adassék, mely ha az áru átvétele után haladéktalanul, illetve a megállapitott időben be nem küldetik, az eladó a fizetést azonnal követelheti, illetve a K. T. 352. §. által

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nem követel, az átadáskor[21]) kell hogy történjék [**K. T. 345. §.** 2. bek.].[22]) Ha a vevő fizetési kötelezettségének kellő időben meg nem felel, az eladó, hacsak hitelre történt vétel nem forog fenn,[23]) az áru átadását visszatarthatja (v. ö. fent. 147. §.); e mellett

---

adott többi jogokat érvényesitheti: **L. I.** 482/77. (D. 19., 9. l.), 324/81. (D. 27., 196. l.), **C.** 92/82. (D. Uj f. 1., 263. l.), 125/91. (U. o. 31., 88. l.), 389/91. (U. o. 222. l.), 248/93. (U. o. 35., 306. l.), 705/86. (M. 247. l.), 236/96. (D. III. f. 6., 87. l.), 222/97. (Jogt. K. 97., 40. sz.) V. ö. a budapesti tőzsde áruüzl. szok. 46. §. is. Ha azonban az eladó a megállapodás ellenére rövidebb lejáratu váltót intéz a vevőre, ez jogositva van az elfogadást a megállapodás szerinti időre korlátozni. **C.** 209/93. (D. Uj f. 37., 156. l.) A mennyiben a hitelnyujtás nem volt feltételes, a kikötött határidő előtt a fizetés akkor sem követelhető, ha az áru átvétele megtagadtatott. **C.** 1025/96. (D. III. f. 4., 273. l.), 368/98. (U. o. 14., 83. l.)

[21]) Helykülönbségi vételnél a rendeltetési helyen történt *átvétel* értendő s ha egységes vételi ügyletből kifolyó folytatólagos és részleges szállitásról van szó, az utolsó részlet átvétele. **C.** 1104/98. (D. III. f. 11., 152. l.) A tényleges átvétellel egyenlő a *köteles* átvétel, vagyis ha a vevő az átvételt alapos kifogás nélkül megtagadja, a vételár épugy lejártnak tekintendő, mintha az árut átvette volna: **B. T.** 9/903. (Jogt. K. 903. mell. 275. l.)

[22]) Ez megfelel a teljesitési időre és a kétoldalu szerződésekre nézve felállitott általános szabályoknak. V. ö. fentebb 146., 147. §§. »*Per Cassa*« kitétel is ugyanazt jelenti: **C.** id. 1104/98. A vélelem tehát a *készpénz*-vásárlás, nem a *hitel*-vásárlás mellett van. Ha a vevő azt állitja, hogy a vételár fizetése csak bizonyos idő mulva volt kötelezve: ezt neki kell bizonyitania, nem eladónak azt, hogy a fizetés nyomban követelhető. V. ö. **C.** 1241/95. (Ü. L. 95., 6. sz.) Hasonlóan döntendő el az a kérdés, hogy ki tartozik bizonyitani, ha az eladó a vételárt perli s a vevő azt állitja, hogy ő nyomban kifizette? Ha a vélelem a hitelvásárlás mellett volna, akkor az eladónak csak a vétel megkötését kellene igazolnia, nem egyuttal azt, hogy a vevő a vételárral tartozásban maradt, vagyis hogy hitelre vásárolt; a vevő által állitott fizetés tehát a kifogás fogalma alá esnék, melyet neki kellene bizonyitania. Minthogy azonban a hitelvásárlás nem vélelmeztetik, a vevő által állitott fizetés nem kifogás, hanem a hitelvétel tagadása, minélfogva ő előbb nem marasztalható, mig eladó a hitelre történt vásárlást be nem bizonyitotta. Ez különösen akkor fontos, ha vevőnek a történt fizetésről nincs bizonyitéka, holott magát a vételt már a fizetés állitásával beismerte. V. ö. a kifejtett értelemben: **L. I.** 214/81. (D. 27., 192. l.), **C.** 9474/90. (D. Uj f. 26., 254. l.), 588/95. (P. T. 31., 98. l.); **B. T.** 3171/95. (Ü. L. 86., 6. sz.), 88. nov. 26. elvi megállapodás (M. IV. 251. l,)

[23]) A hitelezés kikötése daczára is azonban az eladó megtagadhatja az áru hitelben való szállitását, ha a vevő hitelképtelenségét igazolja. V. ö. **C.** 1016/98. (D. III. f. 14., 137. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mindenik esetben, midőn az áru még átadva nem lett,[24]) következő jogokkal élhet [**K. T. 352. §.**]: 1. ő a szerződés teljesitését, azaz a vételár lefizetését s a késedelemből eredő kár megtéritését követelheti;[25]) 2. az árut ugyanazon feltételek mellett, mint a vevő átvételi késedelme esetén, a vevő rovására eladhatja[26]) s egyuttal a kár megtéritését követelheti;[27]) 3. végre a szerződéstől egyszerüen elállhat, mintha az meg sem köttetett volna,[28]) a midőn minden az előbbi állapotba visszahelyezendő.[29]) E jogok

---

[24]) Tényleg, habár a jogi átadás (pl. jelképileg) már megtörtént. V. ö. **C.** 1065/98. (D. III. f. 14., 170. l.) De ugyanaz áll, ha a tényleges átadás már megtörtént, de a vevő az árut az eladó rendelkezésére bocsátotta. V. ö. **C.** 1153/99. (D. III. f. 19., 75. l.)

[25]) Ez esetben azonban az eladó a K. T. 335. §. értelmében az árut a vevő rendelkezésére kell hogy bocsássa, illetve készségét kifejezze, hogy az árut a vevőnek át fogja adni. Helykülönbségi vételnél, hacsak előfizetési vétel nincs, a vételárkövetelés feltételezi, hogy az áru elküldetett. Kivéve, ha a vevő már előre kijelenti, hogy az árut átvenni nem fogja, mely esetben a vételár az elküldés megajánlása mellett azonnal követelhető. V. ö. **C.** 942/87. (D. Uj f. 19., 236. l.), 235/89. (U. o. 23., 234. l.), 1028/92. (U. o. 33., 1. l.) Ha azonban a vételár kifizetésére későbbi határidő volt kikötve, az előbb nem követelhető. V. ö. **C.** 1025/96. (D. III. f. 4., 273. l.), 368/98. (U. o. 14., 83. l.)

[26]) A K. T. 352. §-a az eladásra nézve épugy a 347. §-ra utal, mint a 351. §. L. fent. 17. jegyzet. Különbség csak annyiban van, a mennyiben, ha az árunak piaczi vagy tőzsdei ára van s a vétel záros határidő mellett köttetett: az eladásnál még a K. T. 356. §. 1. pontja is betartandó. L. a köv. §-t. Ha az eladó a tőzsdei vagy piaczi árral nem biró árut nem hiteles személy utján, hanem szabad kézből adta el, ugy tekintendő, mintha az eladott áru mint sajátja fölött rendelkezett s a szerződéstől elállott volna: **C.** 602/901. (D. III. f. 22., 254. l.)

[27]) Kár alatt itt különösen az a különbözet értetik, mely a kikötött vételár és az eladási ár között mutatkozik. Az áru eladása nélkül az eladó ily különbözetet époly kevéssé követelhet, mint a 351. §. esetében (l. 18. jegyz.). V. ö. **L. I.** 932/80. (D. 26., 171. l.), **C.** 1107/84. (D. Uj f. 9., 286. l.), 3662/92. (U. o. 35., 157. l.), 920/93. (U. o. 37., 84. l.)

[28]) V. ö. fent. 150. §. 16. jegyz. Az elállással egyenlő, ha az eladó az áruval másként rendelkezett, pl. másnak eladta. **C.** 32/89. (J. 88., 101. l.), 1056/90. (D. Uj f. 27., 186. l.), 485/92. (U. o. 34., 276. l.) De nem, ha egyszerüen visszavette és megtartotta. **C.** 169/94. (U. o. 38., 308. l.) Ellenk. 1283/94. (Jogt. K. 94., 43. sz.), 1028/94. (P. T. 31., 12. l.) Vajjon az eladó a vevő fizetési késedelme által kárt szenvedett-e? a visszalépési jogra nézve közömbös. **C.** 236/96. (D. III. f. 6., 87. l.)

[29]) Kártéritést ez esetben nem követelhet, sőt a már felvett vételári részleteket visszaadni köteles (l. 34. jegyz. is). Még az áru vsszafuvaro-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

közül az eladó szabadon választhat,[30]) ha azonban az egyiket már választotta, ez a többi jogokat megszünteti.[31])

A mennyiben az á r u m á r á t a d a t o t t volna, az eladónak csak arra van joga, hogy a vételár megfizetését s a késedelmi kamatot követelje.[32]) A vételtől visszalépni s az árut visszakövetelni ellenben nincs jogositva.[33]) Kivétel csak akkor van, ha az eladó magának a vevő késedelme esetére visszalépési jogot kötött ki *(lex commissoria)*,[34]) a mi gyakran a tulajdonjognak a vételár lefizetéséig való fentartásával kapcsolatban történik (u. n. *pactum reservati dominii)*;[35]) továbbá a helykülönbség melletti vételnél

---

zásáért járó költség megtérítését sem igényelheti. **C.** 32/89. (D. Uj f. 23., 209. l.), 1056/90. (U. o. 27., 186. l.)

[30]) Eltekintve azon különbségektől, melyek abból állanak elő, vajjon az ügylet halasztó vagy záros határidő mellett köttetett. L. a köv. §-t. — R é s z l e t f i z e t é s esetében a visszalépés az egésztől, ha csak egy részlet nem fizettetett: l. szintén köv. §.

[31]) **C.** 77/84. (D. Uj f. 9., 297. l.), 920/93. (U. o. 37., 84. l.), 103/97. (D. III. f. 9., 271. l.)

[32]) Hitelvásárlásnál e k a m a t kikötés hiányában csak a lejárattól, illetve a kereset beadása napjától számitható, még ha az eladó kereskedő is. A K. T. 284. §. itt nem alkalmazható. V. ö. **C.** 480/95. (D. III. f. 2., 96. l.), 164/98. (U. o. 11., 182, l.) és fentebb 125., 126. §§. 21. jegyz. Ellenben ha nem hitel mellett történt a vétel, a kamat már az átvétel napjától számitható: **C.** 5502/92. (P. T. 32., 144. l.), de ha egységes vételügylet alapján folytatólagos részteljesitésekről van szó, csak az utolsó részlet átvételétől: **C.** 1104/98. (D. III. f. 11., 152. l.)

[33]) Felvétetik, hogy az eladás hitelre történt, a midőn a vevő azonnal tulajdonos lesz. V. ö. osztr. p. t. 1063. §.

[34]) Ha ily esetben eladó az árut a vételár meg nem fizetése miatt visszaköveteli, ő is tartozik a már felvett vételárrészleteket visszafizetni. V. ö. K. T. 365. §. és **C.** D. Uj f. 15., 241. l. — Visszalépési jog a r é s z l e t ü g y l e t n é l: l. köv. §.

[35]) A *pactum reservati dominii* megengedhetősége utóbbi időben nálunk gyakori kérdés tárgyát képezte, igy nevezetesen a tulajdoni igényper és büntetőjogi szempontból a vevő által történt eladás esetében. A gyakorlat többször tagadásba vette azon az alapon, hogy a vétel fogalmával ellentétben áll. V. ö. **C.** 483/85. (D. Uj f. 11., 291. l.), 967/85. (U. o. 12., 78. l.), 8795/85. (U. o. 96. l.), 6022/86. (J. 87., 95 l.), 571/90. (D. Uj f. 25., 320. l.), 1511/91. (U o. 30., 33. l.) Ezekkel szemben l. azonban **C.** 8364/84. (D. Uj f. 13., 241. l.), 4509/87. (U. o. 18., 328. l.), 1969/88. (U. o. 21., 75. l.), 2292/90. (U. o. 27., 205. l.), 1391/95. (P. T. 30., 91. l.), 4678/95. (D. III. f. 2., 297. l.) 142/96. (U. o. 4., 315. l.), 269/96. (U. o. 7., 179. l.), 60/97. (Ü. L. 97., 21. sz.), 8379/97. (D. III. f. 10., 106. l.), 382/97. (U. o. 11., 45. l.), 3080/98.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

annyiban, a mennyiben az eladó a vevő csődje esetében[36]) a küldött árukat a csődtömegtől még akkor is visszakövetelheti, ha a vevő már az elküldés időpontjában vált az áru tulajdonosává (v. ö. fent. 148. §.), feltéve, hogy az áruk a csődnyitás előtt rendeltetésük helyére még nem értek és a közadósnak vagy helyette egy harmadiknak birtokába nem jutottak,[37]) feltéve továbbá, hogy a tömeggondnok a közadósnak a vételi ügyletből eredő kötelezettségeit nem teljesiti.[38]) Az áru visszaszerzése ez esetben ugyanazon eredménynyel jár, mintha egyáltalában ját nem adatott volna s az eladó a csődtömeg ellen ugyancsak a fentebb emlitett jogokat gyakorolhatja.

---

bünt. (U. o. 112. l.), 864/98. bünt. (U. o. 13., 335. l.), 4833/900. (U. o. 19., 150. l.), 645/902. (U. o. 22., 322. l.), 439/902. (U. o. 24., 113. l.) Az irodalomból l. különösen: *Kiss Mór* Magy. Igazs. 24. köt. és *Schwarz Gusztáv* Magánjogi fejtegetések 133. s k. l. L. különösen a részletügyletre vonatkozó irodalmat is (fent. 149. §. 13. jegyz.).

[36]) Csődön kivül az eladónak ilyen joga a vevő irányában nincs, hanem csak a fuvarozó irányában követelheti vissza az árut a K. T. 404. §. értelmében. V. ö. alább 169. §.

[37]) Csődt. 44. §. és hozzá a fuvarlevél utjáni birtoklásra nézve alább 168. §. 6. jegyz. Az eladónak ezen visszakövetelési joga a vevő irányában az, melyet a francziák *droit de suite*-nek *(droit de revendication)*, az angolok *right of stoppage in transitu*-nak neveznek. A fuvarozó irányában a K. T. 404. §. értelmében létező visszakövetelési jogra ellenben e kifejezések nem alkalmaztatnak. A két rendbeli visszakövetelési jog egészen független egymástól, a mi legjobban abból tünik ki, hogy az áru a vevőtől, illetve csődtömegétől azon időn tul is visszakövetelhető, a meddig a visszakövetelés a fuvarozó irányában lehetséges; feltéve épen, hogy az áruk a csődnyitás előtt nem jutottak a vevő birtokába. Közelebbről az eladó visszakövetelési jogáról, mely jelenlegi alakjában angol eredetü, mig régebben szigorubb alakban, vagyis azon esetben is elismertetett, ha az áruk már a vevőnek kiszolgáltattak: v. ö. különösen *Goldschmidt* Handb. I., 1. kiad. 855. s k. l., *Králik* Csődt. 2. kiad. 176. s k. l.

[38]) V. ö. Csődt. 45. §. Ez esetben az eladó a visszakövetelési jogra nem szorul, holott, ha a tömeggondnok a vételárt nem fizeti ki, a visszakövetelési jog egészen méltányos, mert különben a tömegből csak aránylagos kielégitésre volna igénye, daczára hogy azt oly időben gyarapitotta, midőn a csőd már megnyittatott.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

153. §.

Az eladót és vevőt illető jogok gyakorlásának közelebbi feltételei.

Habár azok a jogok, melyek az eladót a vevő fizetési késedelme, a vevőt az eladó átadási késedelme esetére illetik,[1]) elvileg szabadon választhatók: a K. T. mégis szükségesnek tartotta, a felek választási szabadságát bizonyos feltételektől függővé tenni s egyuttal ama jogok gyakorlásának módja iránt is némely részletes utasitást adni. Teszi ezt pedig különösen arra való tekintettel, hogy a késedelem jelentősége lényegesen különböző a szerint, a mint a vétel halasztó avagy záros határidőben teljesitendő (v. ö. fentebb 148. §.).[2])

I. Halasztó határidőre kötött vétel. Minthogy ennél a felek nem helyeznek sulyt arra, hogy a teljesités szorosan a kijelölt határnapon vagy határidőben történjék: ebből természetszerüleg következik, hogy a mennyiben akár az eladó, akár a vevő a késedelmes féltől a teljesitést s ezzel kapcsolatban a késedelemből eredő kár megtéritését akarja követelni, ennek mi sem állhat utjában; ellenben nem felelne meg a felek akaratának, ha a nemteljesités miatti kártérités, illetve eladó részéről az áru eladása, ugyszintén az ügylettől való visszalépés joga is feltétlenül és tekintet nélkül a késedelmes fél teljesitési készségére választathatnék. Ez csak akkor volna méltányos, ha a késedelmes fél a teljesitést már eleve határozottan megtagadta volna,[3]) vagy nyilvánvaló,

---

[1]) Csakis ezekről a jogokról van itt és a K. T. 354—358. §§-ban szó. Az eladót a vevő átvételi mint hitelezői késedelme esetében illető jogok e szakaszok által nem érintetnek. Ez kitünik a K. T. 355. és 358. §§-aiból, hol világosan csak a 352. és 353. §§-ra történik utalás. Helytelen **L. I.** 241/80. (D. 25., 52. l.), bár igaz, hogy az átvételi és a fizetési késedelem rendesen együtt jár.

[2]) A K. T. intézkedései azonban nem lévén absolut természetüek, nincs kizárva, hogy a felek a késedelem következményeit eltérően ne határozhassák meg, mely esetben a záros vagy halasztó hatályu vétel közti különbség nem jön tekintetbe. V. ö. **C.** 260/86. (D. Uj f. 14., 213. l.), 1039/91. (J. Sz. 4., 12. sz.)

[3]) V. ö. **L. I.** 806/81. (D. 28., 233. l.), **C.** 720/83. (Ü. L. 84., 6. sz.), 803/87. (D. Uj f. 19., 223. l.), 1454/90. (M. 172. l.), 1039/90. (J. Sz. 4., 384. l.), 1161/93. (D. Uj f. 37., 207. l.), 1644/94. (Ü. L. 94., 49. sz.), 969/95. (T. É. 95., 11. sz.), 515/98. (D. III. f. 14., 282. l.) Ellenk. **L. I.** 460/81

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hogy teljesiteni nem képes.[4]) Ha azonban ily körülmény nem forog fenn, egyelőre fel kell tételezni, hogy a késedelmes fél még utólag teljesiteni fog, miből folyólag a K. T. azt rendeli, hogy a szerződő felek közül az, ki a teljesités helyett kártéritést követelni, vagy a szerződéstől elállani kiván, erről a másik felet ennek bekövetkezett késedelme után azonnal értesiteni[5]) s neki, ha ezt az ügylet természete megengedi,[6]) az utólagos teljesitésre kellő

(D. 28., 99. l.); mig **C.** 324/88. (P. T. 16., 105. l.) szerint akkor sem kell utólagos teljesitésre időt engedni, ha a teljesités már megkisértetett, de az áru hiányossága miatt visszautasittatott.

[4]) Pl. ha a gyár, mely a szállitást elvállalta, leégett; vagy ha a teljesitésre kötelezett fél csődbe jut, feltéve, hogy a másik fél a maga részéről a csődnyitás előtt már teljesitett. (Csődt. 19. §.) Ha ellenben a csődnyitás előtt még egyik fél sem teljesitett, vagy csak részben teljesitett, a K. T. 354. §. szabálya épségben marad, tekintve, hogy a tömeggondnok a teljesitéshez ragaszkodhatik. (Csődt. 20. §.) Az értesités azonban a tömeggondnokhoz intézendő.

[5]) Az értesités, mely szóval ugy mint irásban történhetik, nem téveszthető össze a késedelembe ejtés végett, különösen az eladóval szemben, szükséges megintéssel. Az értesités arra vonatkozik, hogy a nem késedelmes fél kártéritést követelni, vagy a szerződéstől elállani kiván; e jogok pedig a késedelmet, tehát (a mennyiben általában szükséges) a megintést már feltételezik. Annak azonban mi sem áll utjában, hogy az értesités a megintéssel összekapcsoltassék. Az értesitést pótolja a kereset is: **C.** 351/97. (D. III. f. 7., 256. l.) — Az értesités tartalmát tekintve, nem szükséges épen, hogy határozottan kijelöltessék, melyikét a két jognak: a kártéritést vagy a visszalépést választja az értesitő fél? Elég, ha nemlegesen azt nyilvánitja, hogy a teljesitést (az utólagos teljesitési határidő letelte után) nem akarja. A választás a kártérités, illetve eladás, és a visszalépés között az utólagos teljesitési határidő utánra halasztható. Ez a K. T. 354. §. szövegéből eléggé kitünik, mert midőn ez ugy szól, hogy: »a szerződő felek közül az, ki a teljesités helyett kártéritést követelni vagy a szerződéstől elállani kiván, erről a másik felet azonnal értesiteni . . . tartozik« — az »erről« a kártéritési és a visszalépési jogra együttesen vonatkozik; a két jog pedig akkor is van választva, ha az értesités ugy hangzik, hogy a teljesités nem követeltetik. V. ö. **C.** 77/84. is. (D. Uj f. 9., 297. l.) A mennyiben az értesités már egyszer megtörtént s utólagos teljesitési idő engedtetett: ennek leteltével ujabb értesités nem szükséges: **C.** 226/88. (P. T. 16., 107. l.) Ugyanitt kimondva, hogy az értesités megérkezésének veszélyét a czimzett fél viseli, a mi itt azért helyes, mert az értesités az ő érdekében van előirva.

[6]) Ez alatt nem azt kell érteni, hogy záros határidő van kikötve, mert ez esetben a most érintett szabályok egyáltalában és elvileg nem nyernek alkalmazást. Hanem érteni kell oly esetet, midőn az utólagos teljesités

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

időt engedni tartozik [**K. T. 354. §.**].[7]) Mindaddig, a mig a nem késedelmes fél részéről a szóban forgó értesités nem történik, ő a későbbi teljesitést elfogadni köteles.[8])

---

halasztó határidő mellett sem felelne meg a kitüzött czélnak, vagy utólagos teljesitési idő az áru minősége miatt nem adható a nem késedelmes fél jogainak veszélyeztetése nélkül. Pl. ha az áru könnyen romlásnak indul s utólagos fizetési határidő engedélyezése esetén eladó koczkáztatná kényszereladási jogát. V. ö. **L. I.** 691/78. (D. 21., 146. l.)

[7]) A kifejezés »engedni« arra mutat, hogy a késedelmes félnek az utólagos teljesitésre kellő időt k é r n i e kell, a mi a késedelem következményeinek elháritására vonatkozó általános elveknek is megfelel. Ha a késedelmes fél az értesitésre hallgat, vagy csak huzamos idő mulva nyilatkozik késznek a teljesitésre (kereset kézbesitése után hosszabb idő mulva: l. **C.** id. 351/97.), az utólagos teljesitést többé nem kell elfogadni. **L. I.** 460/81. (D. 28., 99. l.), **C.** 449/83. (D. Uj f. 8., 39., 201. l.), 485/86. (U. o. 16., 187. l.), 1167/88. (U. o. 20., 175. l.), 252/86. (P. T. 12., 129. l.), 505/86. (U. o. 13., 89. l.), 167/84. (M. Ig. D. 1., 107. l.), 1208/92. (D. Uj f. 34., 73. l.), 236/96. (D. III. f. 6., 87. l.), id. 351/97., 993/95. (T. É. 95., 11. sz.), 16/96. (T. É. 96., 12. sz.), 244/97. (D. III. f. 10., 290. l.), 732/99. (D. III. 16., 73. l.) Épen azért per esetén nem is tartozik a nemkésedelmes fél keresetében állitani, hogy határidőt az utólagos teljesitésre engedett; hanem a késedelmes fél köteles állitani és bizonyitani, hogy határidőt kért, de nem kapott. Helytelen e részben **L. I.** 186/79. (D. 22., 107. l.) Magától értetődik azonban, hogy, miután a teljesités az elévülési határidő alatt bármikor követelhető, utólagos teljesitési határidő önként is adható s ez esetben is nemkevésbbé »kellőnek« kell lennie, mint kérelem esetén. **C.** 1361/89. (P. T. 20., 145. l.) De ily önként engedett határidő nem irányadó a kártéritésre. Ennek mértéke azon időpont szerint határozandó meg, melyben a kártéritési igény teljesen megállapittatott, vagyis midőn az értesités folytán az a válasz érkezett, hogy az ellenfél nem fog teljesiteni, vagy a válaszadásra szükséges idő eltelt. Ez az időpont irányadó nevezetesen ugy a vevő által foganatositandó fedezeti vétel (l. fent. 150. §. 24. jegyz.), mint az árfolyam-különbözet tekintetében (l. alább 11. jegyz.). V. ö. **C.** 1438/95. (D. III. f. 1., 248. l.) — Vajjon a nem késedelmes fél által engedett idő valóban »kellő« volt-e? alperes kifogása folytán a biróság határozza meg. **C.** id. 167/84., 1361/89.: »nagyon rövid és szokatlan idő«. L. **C.** 37/900. is (D. III. f. 17., 250. l.)

[8]) Csakis erről a következményről lehet szó, de nem arról, hogy a nemkésedelmes fél kártéritési és visszalépési jogát elveszti. Ez nem volna arányos. V. ö. **C.** is id. 485/86., 505/86., 844/87. (Ü. L. 87., 7. sz.), 1114/88. (D. Uj f. 19., 334. l.), 1304/89. (U. o. 22., 242. l.), 478/89. (U. o. 25., 63. l.), 980/94. (U. o. 40., 140. l.), 1580/94. (P. T. 29., 147. l.), 1644/94. (Ü. L. 94., 49. sz.), 903/95. (T. É. 95., 7. sz.), 1077/95. (D. III. f. 4., 72. l.), 351/97. (U. o. 7., 256. l.), 402/97. (U. o. 8., 202. l.), .244/97. (U. o. 10., 290. l.), 173/98. (U. o. 13., 227. l.), 732/99. (U. o. 16., 73. l.), 326/901. (U. o. 21., 162. l). Tulhosszu idő eltelte után azonban a nemkésedelmes fél nem léphet

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. Záros határidőre szóló vétel. Ennél a kitüzött határnap vagy határidő betartása lényeges lévén, a késedelmes félnek nem lehet jogos igénye az utólagos teljesitésre. A vevő, ugy mint az eladó, az őt a másik fél késedelme esetében illető kártéritési, illetve eladási és visszalépési jogot tetszés szerint és a nélkül gyakorolhatja, hogy a késedelmes felet e jogok gyakorlásáról előzetesen értesiteni és az utólagos teljesitésre időt engedni tartoznék. Sőt ellenkezőleg, a késedelmes fél épen akkor értesitendő, ha a másik fél a teljesitéshez kiván ragaszkodni; az erről szóló értesités is azonban csak akkor jöhet tekintetbe, ha a kikötött határidő vagy határnap elteltével azonnal történik, ellenkezőleg a későbbi teljesités nem követelhető [**K. T. 355. §.**].

Habár azonban a záros határidőre szóló vételnél a vevő, illetve eladó, különösen a kártéritési, illetve eladási jogot feltétlenül veheti igénybe, a K. T. ezeknek gyakorlását mégis csak a következő szabályok betartása mellett engedi meg:

1. Ha az eladó a teljesités helyett az árut a késedelmes vevő rovására eladni kivánja, a mennyiben az áru piaczi vagy tőzsdei árral bir (l. fentebb 139. §.), az eladást a kitüzött határnap vagy határidő eltelte után azonnal köteles eszközölni, ellenkezőleg az a vevő rovására történtnek nem tekintetik.[9]) Az eladás eredményéről pedig a vevő azonnal értesitendő [**K. T. 356. §.** 1. pont.].[10])

2. Ha pedig a vevő a késedelmes eladó ellenében teljesités helyett kártéritést követel, ennek tárgyát oly áruknál, melyek piaczi vagy tőzsdei árral birnak, azon különbözet képezi, mely a teljesités helyén és idejekor a szerződési és piaczi, illetőleg tőzsdei

---

fel kártéritési követeléssel, a hosszabb hallgatásból az ügylet megszüntetéséhez való hozzájárulás lévén következtethető. Igy különösen napi fogyasztásra szánt czikkek eladásánál. V. ö. **C.** 631/902. (D. III. f. 23., 163. l.)

[9]) Ha az eladás nem azonnal történik, az eladó csak a szerződéstől visszalépni van jogositva, mert hisz a teljesitést is azonnal kellett volna követelnie. Ha az áru nem bir tőzsdei vagy piaczi árfolyammal: az eladás a körülményekhez mért időben teljesitendő, épugy mint halasztó hatályu vételnél. **C.** 553/86. (D. Uj f. 16., 147. l.) Minden esetre szükségtelen késedelem nélkül: **C.** 55/96. (D. III. f. 6., 217. l.)

[10]) Ennek azon szavai: »a késedelmes vevő előleges felszólitása ily esetben nem szükséges ugyan« — egészen fölöslegesek, mert már a K. T. 355. §-a mondja ki, hogy záros határidőre szóló vételnél csak a teljesités követeléséhez kell előzetes értesités.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ár közt mutatkozik.[11]) E mellett azonban nincs kizárva, hogy a vevő igazolható nagyobb kára megtérítését is ne követelhesse [id. §. 2. pont.].[12])

A most érintett esetekben ugy az eladónak, mint a vevőnek jogában áll a másik fél késedelmét, ennek költségein, óvási okmánynyal igazolni,[13]) az óvatolásra nézve a Váltótörvény határozatai szolgávlán irányadóul [**K. T. 357. §.**].[14])

III. A **K. T. 358. §**-a végül ugyancsak a záros határidőre szóló vételnél az eladó átadási és a vevő fizetési késedelme

---

[11]) U. n. képzelt fedezeti vétel rendszere. Tényleges megvétele az árunak a vevő részéről tehát nem szükséges s ha történt volna is, mégis nem a fedezeti, hanem csak a tőzsdei, illetve piaczi árral szemben létező különbözet követelhető. Helytelen ellenk. **C.** 52/98. (D. III. f. 11., 140. l.) Ha ellenben az áru nem bir tőzsdei v. piaczi árfolyammal: árkülönbözet csak tényleges fedezeti vétel esetében számitható. V. ö. **L. I.** 567/80. (D. 26., 160. l,), 477/81. (D. 28., 84. l.), 872/98. (D. III. f. 13., 38. l.) és fentebb 150. §. E nélkül csak a külön bebizonyitható kár megtéritése követelhető az általános szabályok értelmében. V. ö. fent. 150. §. 17. jegyz. és **C.** 758/98. (D. III. f. 8., 216. l.), 472/98. (U. o. 13., 38. l.), **B. T.** 105/902. (U. o. 24., 85. l.); vagy pl. közösen választott szakértő ármegállapitása alapján: **C.** 52/98. (D. III. f. 11., 140. l.) Halasztó hatályu vételnél piaczi vagy tőzsdei árfolyam esetében a K. T. 356. §. 2. pontja, eltekintve a mérvadó időponttól (l. fent. 7. jegyz.), hasonszerüség alapján alkalmazható. V. ö. **C.** 286/85. (D. Uj f. 13., 68. l.), 525/92. (U. o. 31., 289. l.), 1092/89. (P. T. 20., 149. l.), 1438/95. (D. III. f. 1., 248. l.), 758/96. (P. T. 34., 80. l.) A piaczi vagy tőzsdei ár igazolására nézve l. fent. 139. §.

[12]) Pl. ha tényleges fedezeti vételnél az áru csak a piaczi v. tőzsdei árnál magasabb mellett volt kapható. **C.** id. 525/92. — A különbözetet meghaladó kár követelhetése azonban szerződésileg kizárható, tekintve, hogy a K. T. 356. §-a nem absolut természetü. Ily kikötés még nem teszi a vételt különbözeti ügyletté, melyről csak akkor lehet szó, ha az áru tényleges szállitása egyáltalában szándékba sem vétetett. L. alább 157. §.

[13]) Ez csak jog. A késedelem másként is igazolható. Igy ha irásbeli szerződés köttetett, magából a szerződésből, továbbá pl. kötjegyből. Másként a budapesti tőzsde értéküzl. szokásai 26. §. szerint, melyben a tőzsde titkári hivatala által a teljesités napjának d. u. 5 órájáig felveendő óvás kötelezővé van téve. Az előbbi áruüzleti szokások szintén előirták, az uj szokások azonban (55. s k. §§.) már csak jogot adnak az óvásfelvételre, miként a K. T. **C.** 94/98. (D. III. f. 12., 21. l.) a tőzsdeszokásokban előirt óvásköteleztettség érvényét elismerte, tehát azoknak pusztán tényleges szokásokként való minőségét elfogadta.

[14]) V. ö. Váltó T. 98—102. §§. Arra nézve is, hogy közjegyzői székhelyeken kivül a járásbiróság tagjai vehessék fel az óvást: 13,766/94. ig. min. rend.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

esetére [15]) azt a szabályt állitja fel, hogy a mennyiben a körülményekből, különösen az ügylet természetéből, a szerződő felek akaratából, vagy a szerződési tárgy minőségéből az tünik ki, hogy a teljesités mindkét részre nézve felosztható: [16]) a felek a szerződésnek csak azon részére nézve léphetnek vissza, mely a másik fél által még teljesitve nem lett.[17]) Ezzel egyuttal ki van mondva, hogy mindkét fél részéről osztható teljesités esetében részletteljesités vissza nem utasitható,[18]) mig meg nem osztható vagy csak egyik fél részéről osztható teljesitésnél az általános magánjog értelmében részletteljesités elfogadása nem kötelező.[19]) A felállitott szabály hasonszerüleg kiterjeszthető a nemteljesités miatti kár-

---

[15]) A 358. §. kifejezetten a 352., 353. és 355. §§-ra utal.

[16]) Azaz a teljesitésnek ugy az árura, mint az árra nézve kell osztható nak lennie. A teljesitésnek, nem a teljesités tárgyának. Habár nemcsak a vételár, hanem az áru is magában véve osztható, a teljesités esetleg mégis csak mint egységes egész szándékoltathatott. **C.** 505/90. (M. 339. l.) Pl. ha nagyobb mennyiségért aránylag nagyobb vagy kisebb ár köttetik ki, mint ha csak kisebb mennyiség lett volna a vétel tárgya. Vélelem a felosztható ság mellett, ha a vételár minden egyes minőségü áruért külön-külön lett felszámitva. **C.** 1011/85. (J. 86., 50. l.), 402/97. (D. III. f. 8., 202. l.)

[17]) A visszalépő vevő természetesen a teljesitett részlet után járó vételárt is megfizetni tartozik. **C.** 1042/85. (D. Uj f. 12., 345. l.), 259/903. (Jogt. K. 903. mell. 328. l.)

[18]) Ez többnyire tagadásba vétetik. V. ö. **C.** id. 505/90. is, mely szerint a 358. §. csak abban az esetben nyer alkalmazást, midőn a szerződés már részben teljesittetvén és elfogadtatván, a további teljesitésről van szó. Hasonlag **C.** 30/901. (D. III. f. 20., 213. l.) Azonban az ily esetről intézkedni fölösleges lett volna, mert ha a részteljesités önként fogadtatik el, akkor arra nem kell törvényes kényszer. Ily magyarázat az id. szakaszt semmitmondóvá teszi *(Thöl:* »fast nichtssagend«), ezt pedig törvényről feltételezni nem szabad. Tényleg az id. §. semmi megkülönböztetést nem tesz az első és a későbbi részletteljesitések között s azért semmi jogunk nincs azt az első részletteljesitésre nem alkalmazni. Az pedig logikailag bizonyos, hogy, ha a fél csak a még nem teljesitett részre nézve léphet vissza, akkor a már teljesitett résztől nem léphet vissza, vagyis azt elfogadni köteles. E magyarázat nincs is ellentétben a felek akaratával, mert miután az id. §. feltételezi, hogy a teljesités oszthatósága a felek kifejezett vagy a körülményekből kivehető akaratának felel meg, a részletteljesités elfogadásának kötelezettsége alapjában véve a szerződésből foly, ellenmondás lévén, hogy a felek osztható teljesitést akarjanak s az megosztva még se történhessék.

[19]) V. ö. osztrák p. t. 1415. §. Ellenben a váltónál a részfizetés vissza nem utasitható: V. T. 38. §., s ugyanaz áll a keresk. utalványokra és kötelezőjegyekre nézve a K. T. 298. §. értelmében. V. ö. fentebb 135. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

téritésre s a halasztó hatályu vételre is.[20]) Hasonlóképen az áru hiányossága miatti visszalépési jogra (l. fent. 151. §.), ha az árunak csak egy része nem felel meg a kikötött vagy törvényes kellékeknek.[21]) Nem érintetik ellenben általa az a kérdés, vajjon ha a teljesitésnek részletekben kell történnie, van-e visszalépési jog az egész vételtől, ha csak egyes részletek nem vagy nem kellőleg teljesittettek? Erre abban az esetben is, ha a teljesités mindkét fél részéről osztható, igenlőleg kell felelni.[22]) Abból azonban, hogy egyik részlet mint hiányos visszautasittatott, magában véve még nem következik, hogy a többi részlet is visszautasittatott.[23])

---

[20]) És pedig ugy a lejáratkor, mint az utólagos teljesitésre engedett idő alatt történt részteljesités esetében.

[21]) **L. I.** 640/79. (D. 24., 72. l.), 154/81. (D. 27., 106. l.) Elismerve a magánjogban is. V. ö. L. 34—40. D. de aedil. edicto 21., 1., szász polg. t. 915., 916. §§., svájczi köt. jog. 255. §., német p. t. 469. §.

[22]) **L. I.** 938/80. (P. T. 10., 133. l.), **C.** 34/85. (U. o.), 793/90. (M. IV. 294. l.), 270/97. (P. T. 35., 139. l.), 515/98. (D. III. f. 14., 282. l.), nem kellő teljesités esetében az eladó részéről. A kötelezettség az összes részletek teljesitésére irányul. Ha tehát csak egy részlet nem teljesittetik, már nincs ugy teljesitve, mint kellett volna. Vevő fizetési kötelezettségére nézve v. ö. kifejezetten 1883 : XXXI. tcz. 9. §. értékpapir-részletügyletre nézve, mely egyuttal feljogositja az eladót, hogy a papirokat a K. T. 352. §. szerint eladhassa, vagy a tőzsdei árfolyamban megtarthassa s a hátralékos részleteket a vételárból levonhassa; a fölösleg a vevőé, az esetleges hiányt ellenben pótolni nem tartozik. Ha az áru a vevőnek már átadatott, mint az áru-részletügyletnél (l. fent 149. §. III.), a visszalépés egy részlet nem fizetése esetében csak akkor lehetséges, ha a visszalépési jog vevő nemteljesitése esetére általában vagy az emlitett esetre kiköttetett. V. ö. fent. 152. §.

[23]) Hacsak a visszautasitás oly okból nem történt, melyből a további szállitásnak visszautasitása is következtethető. V. ö. **C.** 1153/99. (D. III. f. 19., 75. l.) s eladó kényszereladása esetére ugy az első mint a későbbi részletekre nézve a K. T. 352. §. alapján. Önkéntes visszalépés az első részlettől a későbbi részletekre nézve is visszalépést foglal magában: **C.** 1107/901. (D. III. f. 22., 255. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

MÁSODIK FEJEZET.

A vétel különös nemei.

154. §.

Vétel megtekintésre vagy próbára.[1])

I. A vétel megtekintésre vagy próbára azon feltétel alatt kötött vétel, hogy a vevő az árut megtekintés vagy megpróbálás után[2]) elfogadandja. E feltétel lehet ugy felfüggesztő, mint felbontó, azaz a felek a megtekintés vagy megpróbálás utáni elfogadást akár a vétel végleges megkötésének, akár utólagos felbontásának feltételéül tüzhetik ki. Kétség esetében a feltétel felfüggesztő hatálylyal bir [**K. T. 359. §.**].[3])

II. A megtekintés vagy megpróbálás feltétele olyképen volna magyarázható, hogy a mennyiben az áru azoknak a kellékeknek megfelel, melyeket a vevő szem előtt tart, ez az árut elfogadni köteles. De ez csak akkor képzelhető, ha a vevő az áru minősége iránt már előre határozott feltevésből indul ki s ebbeli feltevését az eladó irányában kinyilvánitotta, a midőn azonban a megtekintésre vagy próbára történt vétel elvileg semmiben sem különbözik a közönséges vételtől, melynél a vevő a szerződéshez szintén nincs kötve, ha az áru a kellékeknek meg nem felel. Különbség a közönséges vételtől csak akkor támad, ha a vevő az áru minősége iránt meghatározott fogalmat már előre nem alkotott magának, illetve nem nyilvánitott. Ez esetben nem lehet

---

[1]) V. ö. különösen *Goldschmidt* Zeitschr. f. d. ges. Hr. 1. köt., *Fitting* u. o. 2., 5. köt., *Unger* u. o. 3. köt.

[2]) Megtekintés és megpróbálás közt jogilag véve nincs különbség. Ez csak a megvizsgálás módját feltüntető tényleges különbség. Igy pl. képet nem lehet megpróbálni, hanem csak megtekinteni, ellenben pl. bort nem lehet csak megtekinteni, hanem meg is kell próbálni, kóstolni. A concrét esetben használt kifejezés nem határoz. Megtekintésre vagy próbára szóló vétel forog fenn pl. oly kikötés esetén is, mely szerint a vevő a neki »nem tetsző« árut visszaadhatja. Helytelen **C.** 706/88. (D. Uj f. 22., 84. l.)

[3]) A bizonyitás tehát azt terheli, a ki a felbontó feltételelt állitja. Vajjon a vétel egyáltalában megtekintésre, illetve próbára, avagy pedig feltétlenül köttetett-e? vita esetén az általános elveknek megfelelően (l. fent. 149. §.) az tartozik bizonyitani, a ki a feltétlen vételt állitja, tehát nevezetesen az ezt érvényesitő eladó. V. ö. **C.** 245/86. (D. Uj f. 14., 320. l.), **B. T.** 237/95. (D. III. f. 3., 318. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szó a külvilágban jelentkező ténykörülmény tárgyilagos ellenőrzéséről, hanem csak a vevőnek a megtekintés, illetve megpróbálás folytán keletkezett egyoldalu s merőben egyéni felfogása és izlése, következőleg akarata lehet mérvadó arra nézve, vajjon az ügylet véglegessé váljék-e vagy nem; a nélkül tehát, hogy az eladó azon okok ellen kifogást tehetne, melyek a vevőt az áru elfogadásának megtagadására inditották. A K. T. tényleg csak az utóbbi esetet vonja a megtekintésre vagy próbára szóló vétel fogalma alá, határozottan kiemelvén az id. §-ban, hogy az áru elfogadása a vevő akaratától függ.[4]) Ha pedig egyedül a vevő akarata dönt az ügylet végleges sorsa fölött, és ennek folytán e feltétel felfüggesztő hatálya mellett szerződési lekötelezettség egyelőre csak az eladó részéről van:[5]) akkor ebből szükségképen következik, hogy a vevő nem is tartozik számot adni arról, hogy miért utasitja vissza az árut,[6]) sőt jogilag még az is teljesen közömbös, vajjon a vevő azt valóban megtekintette, illetve megpróbálta-e? A miből ismét következik, hogy a megtekintés vagy próbára szóló vétel elvileg teljesen az egyszerü visszalépési jog melletti vétel fogalma alá esik. A kettő közti különbségek csak tételes intézkedésekben[7]) és abban találják alapjukat, hogy a megtekintésre vagy próbára szóló vételnél abból a tényleges feltevésből indulunk ki, mikép a vevő akaratelhatározása a megtekintés vagy megpróbálás folytán keletkezik, holott az egyszerü visszalépési jog melletti vételnél a vevő akaratelhatározását minden arra befolyást gyakorló előzetes eljárástól függetlenül képzeljük.

---

[4]) V. ö. **C.** 1404/90. (D. Uj f. 26., 132. l.), mely szerint, ha a megejtendő próba tárgyilagos eredménye irányadó, a kikötött próbaidő csak azzal a jelentőséggel bir, hogy a vevő az áru megvizsgálását a próbaidő alatt bármikor eszközölheti.

[5]) Szorosan véve a felfüggesztő feltétel mellett kötött megtekintésre vagy próbára szóló vétel nem is vétel, hanem csak különlegesen szabályozott eladási ajánlat. Másrészt azonban az is igaz, hogy a megt. v. próbára sz. vétel épen csak addig bir különleges jelleggel, a mig a vevő az árut el nem fogadta. Ha ez már megtörtént, közönséges vétellel van dolgunk.

[6]) V. ö. **B. T.** 680/83. (M. IV. 339. l.), **C.** 1327/96. (D. III. f. 7., 52. l.)

[7]) Nevezetesen, hogy mig a megtekintésre vagy próbára szóló vétel elvileg felfüggesztő, a visszalépési jog melletti vétel felbontó feltétel mellett kötöttnek tekintetik, hogy továbbá különböző nyilatkozási idő van megállapitva. V. ö. **K. V. T.** 795/96. (D. III. f. 5., 343. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. A vevőnek tehát teljesen tetszésére van hagyva, vajjon az árut elfogadni s a vételt véglegessé tenni akarja-e vagy nem? És pedig, a mennyiben az elfogadás feltétele felfüggesztő hatállyal bir, még akkor is, ha az áru időközben megromlott vagy elveszett;[8]) s ugyanaz áll, ha a megtekintésre vagy megpróbálásra szóló vétel felbontó feltétel mellett jött létre, de az áru a vevőnek még át nem adatott.[9]) Ha ellenben felbontó feltétel mellett az áru a vevőnek átadatott, a visszalépés csak akkor lehetséges, ha a vevő az árut ugyanazon állapotban adja vissza, minőben azt átvette.[10]) Maga az elfogadás, illetve visszalépés történhetik kifejezetten vagy hallgatag. Utóbbira nézve különbség teendő, vajjon az áru a vevőnek megtekintés végett vagy próbára átadatott-e vagy nem? Első esetben a vevő hallgatása bizonyos időn át ugy tekintetik, mintha az árut elfogadta volna [**K. T. 360. §.**]; utóbbi esetben ellenben a vevő hallgatása ugy tekintetik, mintha a vételtől visszalépett volna, azaz a vétel meg nem kötöttnek tekintendő, az eladó kötelezettsége megszünik [**K. T. 361. §.**]. A vevő nyilatkozatára mérvadó határidő lehet háromféle: 1. előre kikötött; 2. szokásos; 3. az eladó által egyoldaluan engedett.[11]) Utóbbi csak akkor fordulhat elő, ha sem előre kikötött, sem szokásos határidő nincs, és pedig oly formán, hogy az eladó a vevőt nyilatkozatra szólithatja fel, mely felszólitásra a vevőnek azonnal válaszolnia kell, ellenkezőleg hallgatása épen elfogadásnak, illetve visszalépésnek tekintendő. E mellett csak a körülményekhez mért idő lefolyása után történhetik,[12]) azaz oly idő után, mely elégséges, hogy a vevő a megtekintést vagy megpróbálást eszközölhette légyen; mi iránt vita esetén a biróság határoz.

---

[8]) Az áru veszélye ez esetben az eladót terheli, és pedig még akkor is, ha az áru a vevőnek átadatott. A vevő joga, a vételt tetszése szerint meg nem kötöttnek nyilvánitani, nem lehet kisebb, ha az áru hibáján kivül elvész, mint ha megvan. V. ö. *Windscheid* Pand. II. 446. l.

[9]) Ez esetben az áru veszélye az eladót már azért is terheli, mert az áru tulajdona nála maradt, a vétel magában véve a tulajdon átmenetét nem eredményezvén.

[10]) V. ö. K. T. 367. §. L. alább 156. §.

[11]) Az általános magánjog ismer t ö r v é n y e s határidőt is. Igy az osztr. p. t. 1082. §-a szerint a próbaidő ingóknál 3 napot tesz.

[12]) A K. T. ezt ugyan csak arra az esetre mondja ki, ha az áru a vevőnek át nem adatott (361. §. 1. bek.); de nem látható be, miért legyen a dolog másként, ha az áru a vevőnek átadatott?

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

155. §.

A mustra vagy próba szerinti vétel.

I. A megtekintésre vagy próbára történt vételtől teljesen különbözik a mustra vagy próba szerinti vétel. Ez nem feltételesen kötött, még kevésbbé a vevő puszta akaratától függő, hanem feltétlen vétel, mely csak abban különbözik más közönséges vételtől, hogy az áru minősége nem a szerződés szavai, hanem mustra vagy próba által határoztatik meg;[1] ugy hogy tehát az a kérdés, vajjon az eladó teljesitési kötelezettségének minőségi tekintetben eleget tett, arra szoritkozik, hogy a szállitott áru a mustrának vagy próbának megfelel-e? [**K. T. 362. §.**].[2] A mustra vagy próba szerinti vétel mindazonáltal nem zárja ki, hogy a mustrán vagy próbán felül is még bizonyos minőségi kikötések ne történjenek.[3]

---

[1]) A mustra vagy próba nem kell hogy a keresk. forgalom tárgyát képező árut képviseljen, elég ha az áru a mustra vagy próba szerint egyáltalában előállitható. **C.** 464/84. (D. Uj f. 10., 305. l.) De nem minden esetben, midőn a vétel megkötésekor mustrák vagy próbák közöltetnek, forog fenn mustra vagy próba szerinti vétel. Mustra vagy próba közlése gyakran csak a végett történik, hogy az eladó áruját ajánlja, az áru általános jellegének ismertető jeléül szolgáljon (u. n. jellegmustrák, typus), a nélkül hogy a mustra vagy próba az áru kellékeinek bizonyitékát képezné. V. ö. pl. **C.** 1206/89. (D. Uj f. 22., 160. l.), 413/90. (U. o. 27., 216. l.): »vevő a megvett árpából kis mennyiséget magával vitt«, 1413/90. (M. IV. 272. l.), 591/96. (D. III. f. 6., 119. l.) Még kevésbbé lehet mustra vagy próba szerinti vételről szó, ha a mustra csak a vétel megkötése után adatott. V. ö. **C.** 315/97. (P. T. 35., 31. l.) Vita esetén a mustra vagy próba szerinti vételt állitó fél tartozik bizonyitani. E végből azonban elegendő, ha csak az bizonyittatik, hogy mustra vagy próba adatott; annak bizonyitása, hogy az csak jellegmustra volt, az ellenfelet terheli. Kivétel nyitott mustráknál: l. alább 6. jegyz.

[2]) Vajjon az áru a mustránál rosszabb vagy pedig esetleg jobb? magában véve közömbös. A vevő a mustránál értékesebb árut sem tartozik elfogadni. V. ö. **C.** 143/83. (D. Uj f. 6., 85. l.)

[3]) Pl. hogy a buza üszkös ne legyen. V. ö. **C.** 621/82. (D. Uj. f. 4., 250. l.) Az ily külön minőségi kikötés lehet hallgatólagos is. Pl. hogy a mustra szerint rendelt bor természetes bor legyen. **C.** 585/85. (D. Uj f. 11., 269. l.), id. 591/96. Bizonyos különleges czélra való használhatóság azonban hallgatag kikötöttnek nem tekinthető, pl. árpa malátakészitésre. **C.** 279/94. (D. Uj f. 39., 84. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. Valamint általában azt, hogy az áru a kikötött vagy törvényes minőségnek megfelel (l. fent. 151. §.), ugy a mustra- vagy próbaszerüséget is rendszerint az eladó tartozik bizonyitani.[4]) E bizonyitás természetszerüleg csak az árunak a mustrával való összehasonlitása, illetve birói szemle által történhetik; ez pedig nemcsak azt tételezi fel, hogy a mustra felmutattassék, hanem azt is, hogy a felmutatott mustra az adott mustrával azonos legyen. A mennyiben tehát, mint rendesen, a mustra a vevőnek átadatott, utóbbi azonban azt fel nem mutathatja: az eladó elesik annak lehetőségétől, hogy bizonyitási kötelezettségének megfeleljen, s minthogy ennek épen a vevő az oka, teljesen méltányos, hogy az eladó a bizonyitási kötelezettségtől felmentetvén, az áru mustra-, illetőleg próbaszerünek vélelmeztetik. [**K. T. 363. §.**][5]) A mennyiben pedig az eladó a vevő által felmutatott mustra vagy próba azonosságát tagadásba veszi, vevő köteles bizonyitani azt, hogy a felmutatott mustra vagy próba az adott mustrával vagy próbával azonos.[6])

---

[4]) **B. T.** 4446/79. (D. 25., 98. l.), **C.** 325/85. (D. Uj f. 12., 174. l.), 431/87. (U. o. 18., 202. l.), id. 591/96., 1604/98. (D. III. f. 13., 178. l.)

[5]) Csak vélelmeztetik. A vevő tehát nincs megfosztva annak bizonyitásától, hogy az áru a mustrának vagy próbának meg nem felel. E bizonyitás olyképen történhetik, hogy vevő igazolja, honnan vétetett a mustra vagy próba (hordó, vég posztó stb.) s az áru ez alapon hasonlittatik össze.

[6]) **C.** id. 325/85., 780/85. (D. Uj f. 12., 174. l.), id. 431/87., 591/96. Ha azonban a mustrát vagy próbát az eladó mutatja fel, az azonosságot ő köteles bizonyitani. Hasonlóképen eladó tartozik bizonyitani, hogy a vevő által felmutatott és eladó által átadottnak elismert nyitott mustra utóbb meg lett változtatva. **C.** id. 1004/98. — Kételyek elháritása végett tanácsos a mustrát vagy próbát megjelölni; ha a mustrát az alkusz veszi át, ő a megjelölésre kötelezve van. V. ö. K. T. 544. §. A bpesti tőzsde áruüzl. szokásainak 39. §-a szerint az eladó tartozik a vevő kivánatára a mustrát saját pecsétjével, vagy hivatalos pecséttel lezárva a vevőnek átadni. Ugyanaz kimondja, hogy a nyitott mustra csak akkor szolgálhat a szállitott áru minősége megitélésének alapjául, ha mindkét fél által elismertetik, különben csak jellegmustra gyanánt jöhet tekintetbe. V. ö. **C.** 692/90. is (D. Uj f. 29., 6. l.) és id. 591/96.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

156. §.

A visszalépési jog melletti vétel.

I. Valamint általában, ugy a felek a vételnél is abban állapodhatnak meg, hogy valamelyik közülök, és pedig akár az eladó, akár a vevő,[1]) a szerződéstől tetszése szerint visszaléphessen (u. n. *pactum displicentiae).*[2]) Ily kikötés folytán a vétel feltételessé válik és pedig felbontó feltétel alatt kötöttnek tekintetik. [K. T. 364. §.][3]) A vétel tehát teljes hatálylyal lép ugyan életbe, végleges fentartása azonban azon fél akaratától függ, a kinek javára a visszalépési jog kiköttetett. Hogy meddig történhetik a visszalépés? első sorban a felek megállapodásától függ; ennek hiányában a visszalépési jognak a szerződés megkötésétől számitandó három nap alatt kell gyakoroltatni [id. §. 2. bek.], ellenkezőleg a vétel épugy feltétlenné lesz, mintha a visszalépésre jogositott már előbb határozottan kijelentette volna, hogy a vételt fentartja.

II. A visszalépési jog gyakorlásával a vétel joghatályát veszti [K. T. 365. §.], minek következtében minden az előbbi állapotba visszahelyezendő. A mennyiben tehát az áru már megelőzőleg a vevőnek átadatott, ez a vétel tárgyát, s a mennyiben a vételár is lefizettetett, az eladó a vételárt köteles visszaadni.[4]) Ha a vevő a vétel tárgyát egyáltalában nem, vagy csak rosszabb állapotban adhatná vissza s a visszalépési jog az eladó javára lett kikötve, ennek kártéritéssel tartozik [id. §. 2. bek.]; oly esetben pedig, midőn a visszalépési jog az ő javára lett kikötve, azt nem gyako-

---

[1]) A K. T. első sorban az eladó javára szóló visszalépési jog melletti vételt szabályozza (364—366. §§.) s csak a 367. §. emliti, hogy a visszalépési jog a vevő javára is kiköthető.

[2]) A visszalépési jog fejében, illetve a tényleges visszalépésért bánatpénz is kiköthető. Erre nézve v. ö. fentebb 123. §.

[3]) A felbontó feltétel itt nemcsak vélelem, mint a felfüggesztő feltétel a megtekintésre vagy próbára szóló vételnél. Ezzel azonban nincs mondva, hogy a visszalépési jog melletti vétel felfüggesztő feltétel alatt nem volna köthető. A K. T. nem akart absolut hatálylyal intézkedni. Csak az szükséges, hogy a felfüggesztő feltétel ki legyen fejezve.

[4]) Az eladó követelheti az áru gyümölcseit, illetve növedékeit is, az időközben szedett gyümölcsöket azonban csak akkor, ha a vételár még nem fizettetett le, mert utóbbi esetben a vételár kamatai a gyümölcsökkel compensáltatnak.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

rolhatja. [**K. T. 367. §.**] E tekintetben teljesen közömbös, vajjon az áru elveszése vagy rosszabbodása a vevő hibájából avagy véletlenül történt-e?[5]) Az elveszéssel vagy rosszabbodással továbbá egyenlő, ha a vevő az árut elidegenitette vagy dologi jogokkal terhelte. Ily esetre nézve a törvény egyuttal kimondja, hogy a vételtől visszalépő eladó a visszalépés fentartásából eredő jogokat nem gyakorolhatja az ellen, ki a tárgyat a vevőtől jóhiszemüleg szerezte, hanem egyedül a vevőtől követelhet kártéritést. [**K. T. 366. §.**][6])

157. §.

A tőzsdeügyletek.[1])

I. A K. T. valamint a tőzsdéről ugy a tőzsdei ügyletekről mint ilyenekről, sem intézkedik,[2]) jóllehet keresk. ügyletek.[3])

[5]) A törvény nem tesz különbséget, ámbár ha az uralkodó felfogás értelmében (l. különösen *Unger* id. m. II. 76. l.) a felbontó feltételnek visszaható erőt tulajdonitunk, a veszély viselését a feltétel bekövetkezte esetén az eladóra kellene háritani. V. ö. *Windscheid* id. m. II. 447. l., német p. t. 350. §. Minden esetre az eladó viseli a veszélyt, ha az áru a vevőnek át nem adatott. Ez nemcsak *arg. a contrario,* hanem abból is következik, hogy ilyenkor a tulajdon még feltételesen sem ment át a vevőre.

[6]) Ez intézkedés r á t i ó j a az előmunkálatok szerint nem volna más, mint a jóhiszemü birtokszerzés védelmére vonatkozó általános szabály (l. fent. 136. §.) alkalmazása. Ezt hangsulyozza a *Tervezet* ind. 490. l., daczára hogy a megfelelő 408. cz. semmi különbséget nem tesz, vajjon a harmadik jóhiszemüleg szerezte-e a dolgot vagy nem? Hasonlóképen l. *Értekezlet* 318. l., mely épen azért vette fel a jóhiszemüséget, hogy az előbbi megállapodással összhangzás legyen. Az összhangzás azonban igy sincs meg, mert hisz a K. T. 299. §. értelmében az eladó vevőnek kereskedőnek kellene lennie, illetve az eladásnak üzlete körében kellene történnie. Hogy az érintett kiindulási alapnak meg van a jogosultsága, ha a felbontó feltételnek, az uralkodó felfogás értelmében, visszaható erőt tulajdonitunk, nem szenvedhet kétséget. Azonban a Tervezet szerzőjének kikerülte a figyelmét, hogy épen a szász polg. t. és a drezdai köt. jogi javasl., melyekre a visszalépési jog melletti vétel szabályozásánál támaszkodott (a német K. T. nem szabályozza), a felbontó feltételnek visszaható erőt nem adnak (szász p. t. 112., 875. §§., drezdai jav. 98. cz.), következőleg ezek szerint a visszalépési jogot gyakorló eladó már ezen okból nem bir dologi keresettel a harmadik ellen, tekintet nélkül arra, vajjon ez jóhiszemben volt-e vagy nem? vagyis a visszalépési jognak csupán kötelmi *(obligatorius)*, de nem dologi hatálya van. Ha a Terv. ezen álláspontlal összhangzó id. czikke ez alapon indokoltatott volna, az Ért. sem tartotta volna szükségesnek a jóhiszemüséget felvenni.

[1]) I r o d a l o m l. fentebb 139. §. Azonkivül v. ö. különösen: *Thöl* Der Verkehr mit Staatspapieren. Göttingen, 1835. és Handelsrecht 968. s k.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Nagyrészt a tőzsdeügyletek nem is birnak különleges természettel, hanem a K. T. által szabályozott vétel, illetve szállitási ügylet fogalma alá esnek, s ennyiben reájuk a K. T. szabályai csak annyiban nem alkalmaztatnak, a mennyiben a tőzsdei szokások, mint tényleges keresk. szokások, másként intézkednek.[4]) Vannak azonban tőzsdei ügyletek, melyek ha nem is egészükben véve, de mégis egyes vonatkozásokban sajátos természetüek, melyekre tehát a K. T., a meddig ez a sajátosság terjed, egyáltalában nem alkalmazható. A tőzsdei ügyletek nagy száma és jelentősége azonban eléggé indokolja, hogy azokról a következőben, ha nem is beható, de legalább átnézeti tájékozást igyekszünk nyujtani.

II. A tőzsdeügyletek lényegesen kétfélék: 1. készfizetési ügyletek *(Cassageschäfte, marchés au comptant)*, melyek-

---

1023. s k. l.; *Goldschmidt* System 190. s k. l.; *Gareis* Die Klagbarkeit der Differenzgeschäfte. Berlin, 1882.; *Ehrenberg* Die Fondsspeculation und die Gesetzgebung. Berlin, 1883.; *Simon* Die Klagbarkeit der sog. Differenzgeschäfte, Zeitschr. f. d. g. H. R. 41. köt.; *Wiener* Das Differenzgeschäft vom Standpunkt der jetzigen Rechtssprechung. Berlin, 1893.; *Mettetal* Les jeux de bourse et la législation. Páris, 1882.; *Senn* Études sur les marchés à terme en marchandises et leur liquidation. Páris, 1888.; *Ifj. Neumann Sándor* Vélemény a különbözeti ügyletek perelhetőségéről a X. magyar jogászgyülés számára (Évkönyv I. 77. s k. l.) s e jogászgyülés tárgyalásait (Évk. II. 90. s k. l.); *Kohn Dávid* A gabona-határidőüzlet. A Magy. Tud. Akadémia által koszoruzott pályamű. Budapest, 1890.; *Pláner M.* A börzeügyletek. Budapest, 1904.

[2]) Az ujabb külföldi keresk. törvények mindinkább nemcsak a tőzsdét (mint a régibb keresk. törvények), hanem a tőzsdei ügyleteket is többékevésbbé szabályozzák. Igy nevezetesen az uj spanyol (74—80. §§.) és az uj portugálliai K. T. (351—361., 477—479. §§.) Az uj olasz (72—74. cz.) és román K. T. (74—76. cz.) csak a tőzsdei halasztó- vagy reportügyletet szabályozzák. Az 1875. évi osztrák és az 1896. évi német tőzsdetörvény is tartalmaz néhány intézkedést a tőzsdei ügyletekre vonatkozólag. Utóbbinak intézkedései a gyakorlatban sok vitára adtak alkalmat. L. különösen *Heinemann* Der Börsenterminhandel. Berlin, 1900.

[3]) Az id. osztrák tőzsdetörvény 14. §-a ezt határozottan kimondja. Nálunk természetesen csak a K. T. 258—260. §§. alapján határoztatik meg a tőzsdeügyletek keresk. minősége, de alig lesz eset, a melyre a felállitott categóriák valamelyike ne találna.

[4]) Az a többször nyilvánitott felfogás, hogy a tőzsdei szokások a K. T. intézkedéseivel ellentétben nem állhatnak, csak akkor volna helyes, ha e szokások valóságos jogszokások volnának. De habár néha ilyeneknek neveztetnek, azok mégis rendszerint csak tényleges, vagyis szerződési jelentőséggel birnak. V. ö. fentebb 8. és 120. §§.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nél ugy az áru átadása, mint a vételár lefizetése mindjárt az ügylet megkötése után történik;[5]) 2. határidő-ügyletek *(Zeit-Termingeschäfte, marchés à terme)*, melyeknél ugy az áru átadása, mint a vételár fizetése meghatározott későbbi határidőben történik, melyek tehát a szállitási ügyletek fogalma alá esnek[6]) s a közönséges szállitási ügyletektől csak abban különböznek, hogy a tőzsdei szokásokban megállapitott feltételek (idő, suly, minőség, mennyiség stb.) mellett köttetnek.[6a])

A határidő-ügyletek ismét kétfélék: 1. szoros határidő-ügyletek *(feste Zeitgeschäfte, marchés fermes)*, melyek az eladót és vevőt egyaránt kötik, ugy hogy egyik sincs jogositva egyoldalulag visszalépni vagy a szerződést módositani; 2. dij-ügyletek *(Prämiengeschäfte, marchés libres* vagy *à prime)*, melyeknél az egyik vagy másik fél bizonyos dij lefizetése mellett jogositva van az ügylettől visszalépni, vagy azt módositani.[7]) A dij-ügyletek különbözők a szerint, hogy milyen választási jogosultságra van a dij kikötve? A szokásosabb alakzatok a következők:

---

[5]) A bpesti értéküzleti szokások 6. §-a szerint azonban a készfizetési ügyletek is csak a kötés napjára következő tőzsdei napon teljesitendők.

[6]) V. ö. fentebb 115., 148. §§. A budapesti értékszok. 10. §-a szerint határidőügylet csak az, melynek kötésekor öt napnál hosszabb határidő szabatik. Ugyanaz megkülönbözteti még a »leszámolásra« kötött ügyleteket, a melyek lejárati határidő megállapitása nélkül köttetnek és a legközelebbi tőzsdei leszámolás utján egyenlittetnek ki (8. §.), és a »néhány nap alatti szállitásra« kötött ügyleteket, melyek a kötés napja után következő ötödik napon teljesitendők (9. §.).

[6a]) A határidőügyletek, mint különösen alkalmasak tulzott speculatiókra s az áralakulás mesterséges befolyásolására több országban tetemes megszoritások, sőt tilalmak alá vétettek. Igy ujabban az 1896. évi német és az 1903. évi osztrák tőzsdetörvény által. Nálunk is követelik azoknak korlátozását vagy eltiltását. Igy különösen az u. n. fedezetlen határidőügyleteket, gabonanemüekben (papirosbuza), melyek t. i. megfelelő anyagi erő nélkül köttetnek s ennélfogva nem valóságos szállitásra, hanem csak árkülönbözetre irányulnak (l. alább). E kérdésről beható tárgyalás folyt a keresk. minisztériumban 1896—97-ben a tőzsdereform tárgyában tartott szakértekezleten. L. az erről közzétett anyaggyüjteményt 229. s k. l.

[7]) A dij gazdaságilag véve nem más, mint biztositási dij, a mely fizettetik azon koczkázatért, melyet a választást engedő fél a választás folytán szenved; jogilag egyszerü viszontszolgáltatás, oly esetben pedig, midőn a visszalépésért fizettetik, bánatpénz. V. ö. fent. 123. §. Egyébiránt a dij nem fizettetik mindig külön, hanem gyakran a vételárhoz számittatik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a) az egyszerü dij-ügylet, melynél a dij fizetője akár mint vevő, akár mint eladó megszerzi azt a jogot, hogy az ügylettől visszaléphessen.[8]) Ha a dij fizetője a vevő, akkor a dij szállitási vagy elődijnak *(Lieferungs-* vagy *Vorprämie)*, ha az eladó, akkor átvételi vagy viszdijnak *(Empfangs-* vagy *Rückprämie)* neveztetik;[9])

b) a kettős dij-ügylet, melynél a dij fizetője megszerzi azt a jogot, hogy a kikötött árut a megállapitott árfolyamon akár adhassa a másik félnek, akár ugyanazt ugyanattól vehesse;[10])

c) az u. n. stellage-ügylet, melynél az egyik fél (az u. n. stellage-eladó) a másik felet (az u. n. stellage-vevőt) feljogositja arra, hogy a kikötött árut tetszés szerint vagy meghatározott alacsonyabb árfolyamon adhassa, vagy pedig meghatározott magasabb árfolyamon vehesse. A dij itt külön nem számittatik, hanem a két árfolyam közti különbözet fele képezi a dijat;[11])

d) a »még annyit« kikötő-ügylet *(Nochgeschäft, vente avec faculté)*, melynél vagy az eladó jogositva van még

---

[8]) A bpesti tőzsde értéküzl. szok. 18. §-a ugy határozza meg az egyszerü dijügyletet, hogy a dij fizetője megszerzi vagy azt a jogot, mikép a kikötött értéket veheti, vagy azt a jogot, hogy az illető értéket ő adhassa. A lényegben ugyan nincs különbség, de a most id. meghatározás mégis annyiban kifogásolható, a mennyiben ugy tünteti fel a dolgot, mintha a felek még csak ezután fognának adás-vételi ügyletet kötni, holott az már a dij kikötésekor meg van kötve s csak annak felbontása jön kérdésbe.

[9]) Egy ilyen és pedig elődij melletti ügyletet döntött el **C.** 56/85. (P. T. 10., 173. l.), azt teljesen érvényesithetőnek ismervén el.

[10]) Igy határozza meg a kettős dijügyletet a bpesti tőzsde értékszokásai 18. §-a s hasonló meghatározás található a franczia iróknál (l. *Lyon-Caen-Renault* Traité III. 127. l.); ellenben a német irók kivétel nélkül ugy beszélnek róla, mintha a dijfizető két ellentétes irányu egyszerü dijügyletet kötne különböző személyekkel, a kik egymástól teljesen függetlenek.

[11]) A stellage-ügylet és a kettős dijügylet között lényegileg nincs különbség; utóbbinál a vagylagos eladás és vétel ugyanazon árfolyamon köttetik ugyan, de a külön számitott dij az eladási árt csökkenti, a vételi árt pedig növeli, holott előbbinél az eladási és vételi árfolyam különböző ugyan, de ha a két ár közti különbözet felét, mint dijt, külön képzeljük, akkor az eladási és vételi ár egyenlő. L. *Lyon-Caen-Renault* is id. h., a kik a kettős dijügylet mellett külön stellage-ügyletet általában nem különböztetnek meg, sőt azt ugy határozzák meg, hogy a dijfizetőnek visszalépési joga is van, holott a német irók a visszalépési joggal kapcsolatos stellage-ügyletet külön mint kétélü dijügyletet *(zweischneidiges Prämiengeschäft)* tárgyalják. A bpesti tőzsdeszokások ezt a combinátiót nem emlitik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ugyanoly mennyiséget ugyanazon árfolyamon adni, vagy a vevő még ugyanoly mennyiséget ugyanazon árfolyamon venni.[12])

III. A felsorolt tőzsdeügyleteken kivül külön emlitendők még:

1. az u. n. halasztó- vagy report-ügylet *(Report-, Kost-, Prolongationsgeschäft, marché à report).*[13]) Ez két vételi ügylet sajátságos összetételéből áll olyképen, hogy az egyik fél a kikötött értékeket eladja készfizetésre s a másik fél azokat visszaeladja határidőre. A két vétel közti különbözet képezi a nyereséget. Rendszerint a visszeladási ár magasabb mint az eladási ár, ilyenkor tehát a visszeladó vevő huz hasznot, mely halasztó-illetéknek *(report, Kostgeld)* neveztetik. Kivételesen megforditva az eladási ár a magasabb s a visszeladási ár alacsonyabb. Ilyenkor halasztó- vagy kölcsöndijról *(deport, Leihgeld)* szokás beszélni.[14]) Némelyek a szóban forgó ügyletet zálogkölcsönnek tekintik,[15]) s tényleg annyiban hasonlit is hozzá,

---

[12]) Igy a bpesti tőzsde értéküzl. szokások szerint. Az irók az optálható mennyiségre nézve nem tesznek korlátozást. Az optio lehet megforditva is engedve, t. i. hogy az eladó, illetve vevő a kikötöttnél kevesebbet adhasson vagy vehessen. Németül u. n. »*Schluss auf fest und offen*«. A bpesti tőzsdeszokások ezt nem emlitik, valamint nem emlitik az oly dijügyletet, melynél az eladó, illetve vevő jogositva van a kikötött határidőnél korábban szállitani, illetve a szállitást követelni: *Wandelgeschäft, faculté d'escompte.*

[13]) Erről a bpesti tőzsde értéküzleti szokásai a 20. §-ban közelebbről intézkednek.

[14]) Halasztó-illeték akkor fizettetik, ha az áremelkedésre *(à la hausse)* üzérkedő az általa megvett papirokat még nem akarja végleg megtartani azért, mert az árfolyam csökkent, a speculátió tehát egyelőre veszteséggel jár. Ő tehát a papirokat ismét másnak adja el, de visszvételi jogosultság mellett abban a reményben, hogy a viszvételkori árfolyam el fogja érni azt a magasságot, mely mellett nyeresége lesz. Kölcsöndijt megforditva az árak esésére *(à la baisse)* üzérkedő fizet, a ki papirokat eladott s a kikötöttnél magasabb árfolyam mellett szállitani köteles. Bizván azonban abban, hogy az árfolyam ismét csökkenni fog, ő a szállitandó papirokat mástól megveszi viszeladási jogosultság mellett. Mindkét esetben a speculátió meghosszabbittatik. Innen az elnevezés: halasztó-ügylet, *Prolongationsgeschäft.* Megjegyzendő még, hogy néha se halasztó-illeték, se kölcsöndij nem fizettetik, ha t. i. az eladónak és a visszeladónak egyenlő érdeke van az ügyletben. Ilyenkor sima halasztó-ügyletről *(glattes Kostgeschäft)* szokás beszélni.

[15]) Igy pl. *Adler* Zeitschr. f. d. ges. Hr. 35. köt. 418. s k. l., *Ofner* u. o. 37. köt. 438. l. A franczia irók közt is vannak, a kik e nézetet vallják: *Pont, Boistel.* V. ö. *Lyon-Caen-Renault* id. m. IV. 687. l. A tulnyomó

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a mennyiben az anyagi eredmény ugyanaz mint a zálogkölcsönnél. E felfogás azonban jogilag azért nem helyes, mert a visszeladó vevő az eladott értékek tulajdonosává válik s nem ugyanazon egyedet, hanem csak ugyanoly mennyiséget köteles visszaadni; ugyanazért ő viseli az eladott értékek veszélyét is.[16]) Még arra való tekintettel, hogy árfolyamcsökkenés esetére gyakran kiköttetik, mikép az eladó további fedezetet tartozik adni,[17]) sincs elég ok az ügyletet zálogkölcsönnek minősiteni, mert ily kikötés a vétel fogalmával sem ellenkezik;

2. az u. n. különbözeti ügylet *(Differenzgeschäft)*. Jóllehet minden tőzsdei ügylet a szerződési és teljesitéskori árfolyam közti különbözet megfizetésével végződhetik, ha a tényleges szállitás nem teljesittetik: ez mégis önmagában véve a tőzsdei ügyleteket époly kevéssé minősiti különbözeti ügyletekké, mint más vételi ügyleteket, melyek teljesités hiányában árkülönbözet által egyenlittetnek ki (l. fentebb 153. §.). Különbözeti ügyletről tulajdonképeni értelemben csak akkor lehet beszélni, ha a felek a bár külsőleg vételként megkötött ügyletnél a tényleges szállitást közös akarattal kizárták,[18]) ugy hogy a szerződés tárgya közvetlenül

---

többség azonban ugy Németországban, mint egyebütt a szövegben adott módon határozza meg az ügyletet s e felfogás törvényes kifejezést is nyer az uj olasz, román és portugálliai keresk. törvényekben.

[16]) Erre való tekintettel legfelebb *pignus irregulare*ról lehetne beszélni. De jobb ezt a categoriát nem használni fel, midőn nélküle is ellehetünk.

[17]) A bpesti tőzsde értéküzleti szokásai szerint id. h. a további fedezet éppen csak akkor követelhető, ha és a mennyiben ez határozottan ki van kötve. Ily esetben, ha fedezet nem adatik, a jogositott fél az illető értékeket eladathatja, illetve megvétetheti.

[18]) A kizárásnak nem kell ugyan kifejezettnek lennie. Lehet azt az 1893 : XVIII. tcz. 64. §. értelmében a körülményekből is megállapitani. V. ö. **C.** 204/96. (D. III. f. 7., 16. l.), 825/97. (D. III. f. 9., 235. l.), 689/97. (Ü. L. 98. 11. sz. m.), 1000/97. (T. É. 7. 2. sz.), 854/901. (D. III. f. 22., 201. l.) De nem irányadó csak az egyik szerződő fél személyes helyzete, vagy a másik szerződő fél előtt tudva nem lévő szándéka és inditó oka, hanem mindkét szerződő félnek megegyező akaratelhatározása, illetve erre vonatkozóan megfelelő ténykedése: **C.** 172/98. (D. III. f. 13., 154. l.), 173/98. (U. o. 227. l.) Következtetés a megbizó (vevő) személyéből, foglalkozásából (nemkereskedő) s a vétel tárgyából (minőség, mennyiség): **C.** 870/98. (D. III. f. 13., 321. l.), 752/98. (D. III. f. 12., 259. l.), 612/98. (U. o. 13., 344. l.), 506/900. (U. o. 19., 87. l.), 1071/900. (U. o. 20. 10. l.), 6891/901. (U. o. 230. l.), 182/902. (U. o. 23., 43. l.) Oly vélelmek alapján való következtetések is, minőkből pl. **L. I.** 689/77. (D. 19., 70. l.) indul ki, alig állják

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

és egyedül csak az a különbözet, mely az egyik vagy másik fél javára a vételár és a meghatározott időpontban jegyzett árfolyam között mutatkozni fog. Minthogy a vétel fogalmilag az áru átadására irányuló akaratot tételez fel, világos, hogy ily ügylet nem valóságos vétel, hanem szinlelt ügylet, mely csakis a maga valósága szerint itélhető meg. A birói gyakorlat a különbözeti ügyleteket szerencseszerződéseknek, a fogadás vagy játék egy nemének, tekinti s ez alapon tőlük a kereshetőséget megtagadja.[19]) [20])

---

meg helyüket. E határozat azért is helytelen, mert nem alperest kötelezi annak bizonyitására, hogy a vétel szinlelt volt, hanem felperest arra, hogy a vétel valóságát bizonyitsa (l. e határozat birálatát *Szerző*től Jogtud. Közl. 1878. 21., 22. sz.). Helyes ellenben e részben: **C.** 593/84. (P. T. 10., 20. l.), 1206/92. (D. Uj f. 34., 250. l.), 230/92. (U. o. 36., 94. l.), 1563/93. (U. o. 38., 114. l.), 1783/93. (U. o. 39., 91. l.), 1133/93. (T. É. 12. sz.), 811/94. (Ü. L. 94., 39. sz.), 377/95. (D. III. f. 2., 207. l.) Más, ha a vétel bizományi ügylet tárgyaként szerepel s a bizományos mint ilyen követel megtéritést. Ez esetben neki kell a bizományi ügylet valódiságát bizonyitani: **C.** id. 689/97.

[19]) V. ö. **L. I.** id. 689/77., 4708/78. (D. 20., 78. l.): a report-ügyletre nézve, **C.** 389/85. (D. Uj f. 12., 228. l.), id. 593/84., 984/86. (U. o. 18., 152. l.), 477/87. (U. o. 249. l.), 324/89. (U. o. 24., 21. l.), jun. 11—12/90. (U. o. 27., 124. l.), id. 1206/92., id. 377/95., 1166/96. (D. III. f. 5., 98. l.), id. 204/96., 689/97., 506/900., 47/901. (D. III. f. 19., 317. l.), id. 1071/900., id. 854/901. Ezek közül azonban több határozat a különbözeti ügyletre vonatkozólag kötött bizományi ügyletre nézve a kereshetőséget megállapitotta azon az alapon, hogy a bizományos a megbizó szándékát kutatni nem tartozik. V. ö. **C.** 1206/94. is. (P. T. 31., 29. l.) Ez helyes, ha valóságos bizományi ügylet köttetett. De a követett gyakorlat értelmében nem, ha a bizományi viszony csak szinlelt s a bizományos a K. T. 381. §. értelmében mint önszerződő fél lép fel, vagy a bizományi ügylet valóságát be nem bizonyitja (l. 18. jegyz.). Ezt különben a **C.** id. 1209/92. sz. hat. is elismeri azzal, hogy az elpalástolást bebizonyitva nem látja. V. ö. **C.** id. 204/96. is. Továbbá id. 689/97., **B. T.** 2497/97. (D. III. f. 13., 321. l.), **C.** id. 612/98., 752/98., 506/900., 1071/900., 6891/901., 854/901. De ha valóságos bizományi ügylet forog is fenn, a bizományos azonban tudomással bir az ügylet különbözeti természetéről, ő a megbizó ellen a különbözetet nem követelheti. V. ö. **C.** id. 825/97. és id. 1000/97., 1071/900., id. 6891/901. — Az a körülmény, hogy az ügyletről kiállitott számla elismertetett, azt érvényesithetővé nem teszi. **C.** id. 204/96., 506/900. Sem a különbözetről kiállitott váltók a felek közt nem érvényesithetők. V. ö. *Szerző* Váltójog 82. §. 28. jegyz.

[20]) A különbözeti ügyletek kereshetőségének kérdése egyike a legvitásabbaknak ugy a tételes jog, mint a törvényhozás szempontjából. Tiltó törvény hiányában a kereshetőség megtagadása azon

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kifogás alá esik, hogy sem fogadásról, sem játékról szorosan véve nem lehet szó, mert a fogadás feltételezi, hogy a felek ellentmondó állitásokat tesznek ugy, hogy a nyereség illetve veszteség az állitott tény valóságától vagy valótlanságától függ, a mi a különbözeti ügyletre nem talál; a játéknál pedig a szerződés kimenetelét meghatározó eredményt a felek saját tevékenységük által idézik elő (v. ö. különösen *Thöl* Hr. 305., 307. §§.). Hasonszerü kiterjesztésnek pedig oly kivételes rendelkezésnél, minő a kereshetőség megtagadása, nincs helye. *De lege ferenda* megfontolandó különösen, hogy a kereshetőség megtagadása épen annak válik javára, a ki szerződésbeli kötelezettségét megszegi s hogy a tulspeculatiót megakadályozni nem képes. A X. magyar jogászgyülés a kereshetőség megtagadása ellen határozottan állást foglalt (l. Évkönyv II. 130., 350. l.). De a közvélemény mégis tulnyomóan a megtagadás mellett van, különösen a gabonahatáridőügyletekre való tekintettel (l. fent 6[a] jegyzet). A német polg. t. 764. §-a a kereshetőséget kifejezetten kizárta s ezt követi a magyar polg. t. tervezete is (1415. §.). Ezzel szemben a franczia törvényhozás a különbözeti ügyletek kereshetőségét elismerte (1885. márczius 28. törvény), miután a korábbi tilalmak és büntetések hatálytalanoknak bizonyultak (v. ö. Annuaire de législation française. V. 38. s k. l.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

HARMADIK CZIM.

Bizományi ügylet.[1])

158. §.

A bizományi ügylet fogalma, természete, kellékei és fenforgása.

I. Bizományi ügylet alatt a megbizásnak az a neme értetik, melynél a megbizott a megbizás tárgyát képező ügyletet a megbizó részére ugyan, de saját nevében köti meg. [K. T. 368. §.][2]) Mint ilyen, a bizományi ügylet lényegesen különbözik egyrészt a meghatalmazástól, melynél a meghatalmazott az ügyletet nem saját, hanem a meghatalmazó nevében köti [id. §. 3. bek.]; másrészt az alkuszi ügylettől, melynél az alkusz a megbizás tárgyát képező ügylet megkötését csak közvetiti, de maga meg nem köti (lásd alább 205. §.).

A bizományi ügylet az előadott értelemben nem kizárólagos sajátja a keresk. forgalomnak és a keresk. jognak. Az a közönséges magánjogi forgalomban is szerepelhet.[3]) Mig azonban a

---

[1]) V. ö. különösen *Grünhut* Das Recht des Commissionshandels. Bécs, 1879. (l. erről *Szerző* Magy. Igazs. 11. köt. 477. s. k. l.) és Endemann-féle Handbuch III. köt. 157. s k. l.; *Jacobi* Das Recht der Bank- u. Waarenkommission, 1891.; *Delamarre et Lepoitvin* id. m.; *Lyon-Caen-Renault* Traité III. 297. s k. l.; *Story* Commentaries on the law of agency, 8. kiad. Boston, 1874.

[2]) A franczia *Code de com.* még nem fejezi ki elég határozottan, hogy csak az a bizományos, a ki saját nevében jár el, miért is a franczia jogtudomány tulnyomóan nem is helyez erre sulyt. A németalföldi és különösen a német K. T. s a későbbiek azonban a saját nevében való eljárást lényeges kellékül állitják fel.

[3]) A római jog szabályképen a mai meghatalmazást nem is ismerte, hanem a megbizást csakis abban az alakban szabályozta, minő a bizomány,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

magánjogi bizomány külön ügyletként egyáltalában nem szerepel, hanem a közönséges megbizás szabályai alá esik: addig a keresk. jog a bizományt külön ügyletként fejlesztette ki, mely számos sajátos szabályt ural. Épen azért kiváló fontossággal bir annak meghatározása, minő kellékek szükségesek ahhoz, hogy a bizomány a keresk. jog alá tartozzék? — A K. T. szerint e kellékek a következők:

1. hogy a bizományi ügylet tárgyát képező ügylet keresk. ügylet legyen [id. §. 1. bek.]. De melyik fél részéről? A megbizó, a megbizott, vagy a harmadik szerződő fél részéről? Véleményünk szerint csak az jön tekintetbe, vajjon a megkötött ügylet a megbizott (bizományos) részéről képez-e keresk. ügyletet? A megbizó személye figyelmen kivül marad, tekintve, hogy az ügylet épen a megbizott által saját nevében köttetik, külső megjelenése szerint tehát nem is a megbizó ügylete, következőleg a megbizó részéről keresk. ügylet sem lehet.[4]) Hasonlóképen közömbös, vajjon

---

azaz a megbizott csak saját nevében köthette meg az ügyletet. A közvetlen képviselet elvének meghonositásával ez megváltozott; sőt a magánjogi törvénykönyvek a bizományról rendesen meg sem emlékeznek (igy az osztr. p. t. sem). Ennek daczára azonban nem szenved kétséget, hogy magánjogi megbizás is adható ugy, hogy a megbizott saját nevében kösse meg az ügyletet.

[4]) Helytelen az a felfogás, mely szerint épen ellenkezőleg csak a megbizó személyére kell tekinteni, azaz keresk. bizomány csak akkor forog fenn, ha az annak tárgyát képező ügylet maga a megbizó által megkötve ennek részéről keresk. ügyletet képezett volna. A K. T. 368. §. és hasonlóképen a 383. §. világosan keresk. ügylet megkötéséről szólnak, nyilván tehát azt követelik, hogy az ügylet tényleg keresk. ügylet legyen s nem érik be azzal, hogy az ügylet a megbizó által megkötve, keresk. ügylet volna. Már pedig tényleg keresk. ügylet csak a bizományosra és a harmadik személyre való tekintettel forog fenn. Ehhez hozzájárul, hogy a K. T. a bizományi ügylet szabályozásánál mindenütt a bizományos személyéből indul ki, közvetlenül ennek kötelességeit és jogait szabályozza, mig a megbizó jogai és kötelességei csak közvetve érintetnek, a mennyiben t. i. az előbbiek folyományai. Ha már most a megbizó személyéből kellene megitélni azt, vajjon keresk. bizomány forog-e fenn, akkor a bizományos jogai és kötelességei tekintetében nem egyforma, hanem különböző elbirálás alá esnék s nevezetesen pl. az őt a K. T. szerint illető zálogjogot is egyszer gyakorolhatná, másszor nem; a mi annál visszásabb volna, mert annak megállapitása, vajjon az ügylet a megbizó részéről keresk. ügylet lett volna, esetleg (pl. ha a megbizó nemkereskedő) csak hosszu bizonyitási eljárás mellett lehetséges. Utalunk végül arra, hogy a szállitmányozási ügyletnél semmi kétséget nem szenved, hogy az ügyletnek a megbizó részéről nem kell keresk.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

az ügylet keresk. ügylet-e a harmadik szerződő fél részéről? A keresk. jog szabályainak alkalmazása szempontjából rendszerint nem tesz ugyan különbséget, hogy melyik fél részéről forog fenn keresk. ügylet (l. fentebb 118. §.) s azért elvileg elégséges volna, ha az ügylet egyedül a harmadik szerződő fél részéről volna az. Mindazonáltal a harmadik szerződő fél személye e helyütt azért nem jön tekintetbe, mert a bizományi ügylet tárgyát képező ügyletnek minden esetre a megbizott fél részéről kell keresk. ügyletnek lennie (ez kitünik a 2. alatti kellékből). Hogy minő közelebbi természetü a bizomány tárgyát képező ügylet? teljesen közömbös. Legszokottabb az eladás és a vétel [5]) s a K. T. is főleg ezekre van tekintettel; [6]) de más ügyletek is köttetnek bizomány utján, igy nevezetesen váltói ügyletek,[7]) kezesség, biztositás,[8]) fuvarozási

---

ügyletnek lennie. Már pedig a szállitmányozási ügylet a bizományi ügyletnek csak egyik faja, miért tehát a különbség? L. különösen *Hahn* id. m. II. 416. s k. l. V. ö. *Lyon-Caen-Renault* id. m. 207. l. is, a kik jóllehet az ellenkező álláspontou vannak, mégis hozzáteszik: »*mais nous ne prétendons pas qu'il conduise à des solutions satisfaisantes au point de vue rationnel*«. Az uj német K. T. 383. §. erre való tekintettel el is ejtette azt a kelléket, hogy a bizomány tárgyának keresk. ügyletnek kell lennie. L. hozzá: Denkschrift 230. s k. l.

[5]) Ha a bizományi ügylet tárgya eladás, akkor eladási bizományról (neveztetik *consignatio*nak is), ha vétel, vételi bizományról beszélünk. Az eladási bizomány kifejezése azonban nálunk az osztr. p. t. hivatalos forditása szerint az u. n. *contractus aestimatorius* (Trödelvertrag) megjelölésére is használtatik, a mi tévedésekre vezethet.

[6]) Az uj német K. T. épen csak a vétel és eladás saját nevében való megkötését minősiti önálló keresk. ügyletnek.

[7]) Azaz ugy a váltói (kibocsátói, forgatói, elfogadói stb.) kötelezettségek elvállalása más rovására, mint váltói jogok szerzése más javára. Leggyakoribb a váltókibocsátás más rovására, s ha bizományi váltóról van szó, tulnyomóan épen ez értetik. A kibocsátó itt saját nevében lesz ugyan váltóilag kötelezve, de a megbizó őt a viszkereset tekintetében kármentesiteni tartozik s a fedezetet is a megbizó köteles az intézvényezettnek adni. A bizományi váltó kitüntetése az u. n. fedezeti záradékban történik, ugy azonban, hogy a megbizó nevének csak kezdőbetüi tétetnek ki. Pl. »tegye N. N. ur számlájára tudósitás szerint«. A tudósitólevél feladata azután, a fedezetet adó megbizót megnevezni. Közelebbről v. ö. *Grünhut* id. m. 511. s k. l., *Lyon-Caen-Renault* id. m. IV. 67. s k. l.

[8]) A bizományos által kötött biztositás azonban csak akkor esik a bizomány fogalma alá, ha ő maga lép fel mint biztositott. L. alább 190. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ügyletek,[9]) kiadói ügyletek[10]) stb. Csak az ingatlanokra vonatkozó ügyletek nem lehetnek a keresk. bizomány tárgyai, minthogy ezek egyáltalában keresk. ügyletek nem lehetnek (l. fent. 114., 117*a*. §§.).

2. Szükséges, hogy maga a bizományi ügylet is, és pedig szintén a megbizott részéről, legyen keresk. ügylet. Ez akkor áll, ha a megbizott bizományi ügyletekkel iparszerüleg foglalkozik (l. fent. 116. §.), a midőn a megbizott bizományosnak neveztetik [id. §. 1. bek.]; vagy habár a megbizott csak alkalmilag foglalkozik is bizományi ügyletekkel, de kereskedő s a bizományi ügylet a keresk. üzlet körében köttetett. [**K. T. 383. §.**][11]) Ha vajjon a bizományi ügylet a megbizó részéről is keresk. ügylet-e, vajjon a megbizó nevezetesen kereskedő-e? teljesen közömbös. Valamint továbbá a megbizásnál általában, ugy a bizományi ügyletnél sem lényeges, hogy a megbizott eljárásáért viszontszolgáltatásban részesüljön. A bizományi ügylet is lehet ingyenes;[12]) bár magában véve s ellenkező kikötés hiányában, a megbizott viszontszolgáltatást követelni jogositva van (l. alább 161. §.).

II. Adott esetben kétséges lehet, vajjon a megbizó bizományi ügyletet avagy meghatalmazást szándékolt-e, azaz vajjon azt akarja-e, hogy az ügylet az ő, vagy pedig a megbizott nevében köttessék-e? A K. T. erre nézve azt a vélelmet állitja fel, hogy bizományosnak adott megbizás mindig bizományi megbizásnak tekintendő, hacsak a megbizó határozottan azt a kivánságot nem fejezte ki, hogy az ügylet az ő nevében köttessék meg [id.

[9]) Ez az u. n. szállitmányozási ügylet, melyről a következő czimben külön van szó.

[10]) Bizományi kiadás: v. ö. fent. 116. §. 19. jegyzet.

[11]) V. ö. fent. 117. §. A K. T. 259. §. ut. bek. szerint is már kétségtelen ugyan, hogy a bizományi ügylet keresk. ügylet, habár a kereskedő azt csak alkalomszerüleg köti üzlete körében, de ebből még nem következik, hogy az ily ügylet a bizományi ügyletre vonatkozó különös határozatok alá esik-e? Ezt állapitja meg az id. 383. §. Hasonló kijelentés a szállitmányozási és fuvarozási ügyletre nézve a 392., 420. §§-ban. A kereskedő által üzlete körén kivül vagy nemkereskedő által kötött bizományi ügylet még akkor sem keresk. bizomány, ha az annak tárgyát képező ügylet közvetlenül a megbizó által kötve keresk. ügylet lenne. E körülmény arra sem elégséges, hogy általában keresk. ügyletnek minősittessék. Lehet azonban keresk. ügylet, ha pl. a megbizó kereskedő. Ily esetben az a K. T. 288., 289. §§. alá esik. V. ö. fentebb 128. §.

[12]) V. ö. *Értekezlet* jk. 350. l., **C.** 1184/87. (D. Uj f. 17., 216. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

368. §. 3. bek.].[13]) Ennek megfelelőleg a bizományos, habár a megbizás nem is szól világosan bizományra, nemcsak jogositva, hanem kötelezve is van az ügyletet saját nevében megkötni, ellenkezőleg mint álképviselő cselekszik s a megbizó a harmadikkal kötött ügyletet nemcsak elismerni nem köteles, hanem a bizományostól kártéritést is követelhet.[14])

159. §.

A bizományi ügyletből származó jogviszonyok általában.

I. A meghatalmazásnál a meghatalmazott a meghatalmazó nevében szerződvén, az általa kötött ügylet hatásai is követlenül a meghatalmazó személyében szülemlenek meg (v. ö. fentebb 41. §.). A bizományi ügyletnél ellenkezőleg áll a dolog. Minthogy ennél az ügylet nem a megbizó, hanem a bizományos nevében köttetik meg, ennek szükségképeni következménye, hogy közvetlenül jogositva és kötelezve a harmadik szerződő fél irányában csak a bizományos lesz; hogy ellenben a megbizó és a harmadik közt közvetlenül jogok és kötelezettségek nem keletkeznek. [**K. T. 368. §.** 2. bek.] A bizományos épugy köti meg az ügyletet, mintha azt nem a megbizó, hanem saját részére kötné meg s a megbizó még akkor sem lép közvetlen jogviszonyba a harmadik szerződő féllel, ha ez határozott tudomással birna arról, hogy az ügylet nem a bizományos, hanem a megbizó részére köttetett. A felek ezen viszonya a bizományos által kötött ügyletből eredő jogok *érvényesitésénél* is nyilvánul. Csak a bizományos léphet fel közvetlenül és saját jogán a harmadik ellen, ellenben a megbizó a bizományos által kötött ügyletből eredő követeléseket csak azok átengedése után, tehát a bizományos jogán érvényesitheti [**K. T. 374. §.** 1. bek.],[1]) miért is a bizományos személyéből eredő kifo-

[13]) Nembizományos kereskedőnek adott megbizásnál vélelemnek nincs helye. A K. T. 383. §. mellett ez ugyan kétséges, de a vélelemnek itt semmi alapja nincs.

[14]) A mennyiben a megbizónak épen kára van. Kára lehet pl. mert nevének felfedezése folytán a részére küldött áruk lefoglaltattak stb.

[1]) Engedmény nélkül tehát a megbizónak kereshetőségi joga nincs. V. ö. **C.** 275/82. (D. Uj f. 2., 112. l.) Még akkor sem, ha a megbizó közvetlenül maga teljesitette a bizományos által kötött ügyletet. **C.** 7062/93. (U. o. 38., 122. l.) Hogy azonban a bizományos az átengedésre kötelezve van, arról l. a köv. §-t.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

gásokat tűrni tartozik.[2]) Viszont a harmadik szerződő fél az ügyletből eredő jogait közvetlenül csak a bizományos ellen érvényesitheti, ellenben a megbizó ellen kereseti joggal nem bir, de a megbizó személyéből eredő kifogásokat sem tartozik tűrni.[3])

II. Ha azonban a bizományos által kötött ügyletből közvetlenül jogok és kötelezettségek csak a bizományos és a harmadik szerződő fél között származnak: ez mégis csak a harmadikkal szemben való *külső* viszonyban áll. A mi ellenben a bizományos és a megbizó közti *belső* viszonyt illeti, ebben teljesen érvényesül az a tény, hogy a bizományos az ügyletet nem saját maga részére, hanem a megbizó részére kötötte. Érvényesül pedig nemcsak annyiban, a mennyiben a bizományos, miként alább látni fogjuk, a megbizónak mindazt kiadni köteles, a mi az ügyletből haszonképen származik s viszont a megbizó is a bizományosnak a harmadik szerződő féllel szemben elvállalt kötelezettségeiért felelősséggel tartozik: hanem különösen annyiban is, a mennyiben a bizományos által kötött ügyletből eredő követelések a *bizományos és ennek hitelezői irányában* akkor is, ha azok átengedve nem lettek s legott azon időponttól fogva, melyben azokat a bizományos megszerezte, a megbizó követeléseinek tekintetnek [id. §. 2. bek.]. A bizományos tehát nincs jogositva azokat elidegeniteni.[4]) Ha a követelés a bizományos hitelezői által lefoglaltatott, a megbizó igénypert támaszthat. Ha pedig a követelés a bizományos csődtömegébe vonatott, a megbizó annak átengedését a tömegtől követelheti.[5])

A mi a követelésekről áll, az még inkább áll a bizományos által kötött ügyletből (vételi bizományból)[6]) származó *árukra*

[2]) A harmadik különösen a bizományos elleni követelésével *beszámitással* élhet.

[3]) Igy pl. a harmadik ellen nem lehet azzal a kifogással élni, hogy a megbizó lényeges tévedésben volt; sem beszámitással a bizományos a megbizó követelésével, ha ez reá külön át nem ruháztatott, nem élhet. A mennyiben mindazonáltal akár a bizományos, akár ennek jogán a megbizó, a harmadik ellen *kártérítést* érvényesitene, ennek megállapitásánál nem a bizományos, hanem a megbizó kára jön tekintetbe.

[4]) Az elidegenités mindazonáltal nem semmis, hanem csak kártéritésre kötelez. E mellett helye van a büntető eljárásnak sikkasztás czimén a Bünt. T. 355. §-a értelmében.

[5]) V. ö. Csődt. 43. §.

[6]) Hogy *eladási* bizománynál a megbizó mindaddig tulajdonosa marad a bizományosnak átadott dolgoknak, mig azok a harmadiknak át nem

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nézve. Sőt minthogy a harmadik szerződő fél az áruk átadásával teljesen megszünik azokra vonatkozólag jogviszonyban lenni [7]) s előtte teljesen közömbös, hogy kinek részére szereztetnek meg azok; minthogy tehát a bizományos által kötött ügyletből származó árukra nézve kizárólag a megbizó és a bizományos közti belső viszonyról van szó, melyben a bizományos épen csak mint közönséges megbizott szerepel, e minőségében pedig a bizományos az árukat mint a megbizó helyettese veszi át: [8]) azoknak tulajdona a képviselő utjáni tulajdonszerzés általános feltételei szerint [9]) legott a megbizóra száll, a nélkül tehát, hogy a követelések engedményezésének megfelelőleg ujabb átadás volna szükséges.[10]) Ez okból még inkább mint a követeléseknél áll az, hogy

---

adattak — semmi kétséget nem szenvedhet. V. ö. **C.** 1210/83. (D. Uj f. 5., 120. l.), 12,008/84. (U. o. 8., 1. l.), melyek szerint a bizományos az eladott áruk után befolyt vételár eltulajdonitása esetében is sikkasztást követ el.

[7]) Kivévén természetesen, a mennyiben az árukra vonatkozólag hiányok érvényesittetnek, az áruk elpereltetnek stb.

[8]) Lehetséges ugyan az az eset, hogy a bizományos époly árut saját maga vagy más megbizó részére akart szerezni. Ez esetben a concrét viszonyok szerint puhatolandó ki, hogy a megszerzés kinek részére történt? A mennyiben pedig a megbizó részére szerzett nem vagy faj szerinti dolgok a bizományos vagy más megbizó dolgaival össze vannak keverve, a megszerzés a megbizó részére csak akkor tekintendő megtörténtnek, ha azok felismerhetőleg a megbizó részére kiválasztattak, pl. nevére raktárba helyeztettek, a fuvarozónak átadattak, a megbizó az azonosság megállapitására alkalmas módon történt kiválasztásról értesittetett stb.

[9]) V. ö. különösen *Windscheid* Pand. I. 155. §., *Goldschmidt* Handb. I. 1. kiad. 66. §.

[10]) Ez ugyan egyike a legvitásabb kérdéseknek, melyre nézve a német K. T. előmunkálatai: a közvetlen tulajdonátmenetet kimondó porosz jav. s a nürnbergi tanácskozmány jegyzőkönyvei különösen tanulságosak (l. *Grünhut*nál id. m. 442. s k. l.), mig a magyar K. T. előmunkálatai arról egy szóval sem emlékeznek meg. A megbizó tulajdona azonban nemcsak azon megfontolás által támogattatik, hogy különben a megbizó az áruk lefoglalása vagy a bizományos csődtömegébe vonása ellen védtelen volna, s a bizományos önhatalmu rendelkezése ellen büntetőjogilag sem léphet fel, holott a bizományos saját érdekeire nézve törvényes zálogjoggal van biztositva, hanem a következő okok által is: 1. a K. T. 379. §-a a bizományosnak a bizományi árukra zálogjogot adván, ezzel implicite kifejezi azt, hogy a bizományos nem tulajdonosa az áruknak. Ez ellen ugyan azt szokták felhozni, hogy a K. T. 379. §-a épen csak azon feltétel mellett jön alkalmazásba, ha a bizományos nem tulajdonos, a tulajdon kérdése külön lévén elbirálandó. Azonban eltekintve attól, hogy a K. T. 379. §-a semmi megkülönböztetést

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ha az áruk a bizományos hitelezői által lefoglaltatnak, vagy a bizományos csődtömegébe vonatnak, a megbizó igénykeresettel léphet fel, illetőleg visszakövetelési joggal élhet.[11])

---

nem tesz, s a tulajdon előleges vizsgálatát nem követeli: ha a bizományos volna a tulajdonos, ő sokkal rosszabb helyzetben volna, mint ha a megbizó tekintetik tulajdonosnak, mert sem zálogjoggal, sem megtartási joggal nem birna, de mint tulajdonos sem volna jogositva az árukból magát kielégiteni, mert hisz ő azoknak átadására kötelezve van. A német jogtudósok a német K. T. 375. czikke alapján felveszik ugyan azt, hogy a bizományos az árukból akkor is kielégitheti magát, ha azoknak tulajdonosa. De hogy a magyar K. T. alapján ily magyarázatnak helye nem lehet, abból tünik ki, hogy a megfelelő 380. §. világosan z á l o g t á r g y a k r ó l szól. — 2. A megbizó tulajdona mellett szól továbbá az a körülmény, hogy e felfogás az eddigi magyar jognak is megfelel. Ugyanis az 1840: XXII. tcz. 38. §-a a csődtömegtől visszakövetelhető dolgok között világosan a bizományi árukat is emliti, a nélkül, hogy csak az eladási bizomány folytán a megbizó által átadott dolgokat értené. Az uj Csődtörvény ezt nem vette ugyan át, de csak azért, mert azt a kérdést, vajjon a visszakövetelő tulajdonos-e vagy nem? az általános magánjognak, illetve a kereskedelmi és más külön jogoknak tartotta fenn. V. ö. Csődt. 42. §. 2. bek. — 3. Utalunk végül arra, hogy azok, a kik a bizományos tulajdonát veszik fel, a bizományos zálog- és megtartási jogát csak ugy menthetik meg, hogy felveszik, mikép a tulajdon *constitutum possessorium* által ment át a megbizóra. Ámde a *const. poss.* nem más, mint két átadásnak összevonása, mely csak akkor foglalhat helyet, ha az átvevőnek az árut uj jogügylet folytán ismét az átadó birtokába vissza kell adnia. Már pedig ily visszaadási kötelezettség a megbizó részéről nem forog fenn. — **C.** 1184/87. (D. Uj f. 17., 216. l.) a kérdést érinti, de csak annyiban dönti el, a mennyiben az árut a megbizó részére történt feladás s a megbizó erről történt értesitése alapján átadottnak s igy minden esetre ezen időponttól fogva a megbizót tulajdonosnak nyilvánitja. Mellesleg elismeri a megbizó tulajdonát: **C.** 324/89. (D. Uj f. 24., 21. l.) — Hogy mennyire belátják, miszerint a bizományos tulajdonszerzése a megbizóra nézve sérelmes és veszélyes, bizonyitja az, hogy Németországban legujabban az 1896. julius 5-én kelt törvényben (betr. die Pflichten der Kaufleute bei Aufbewahrung fremder Werthpapiere) különösen az értékpapirokra nézve oly rendelkezés történt, mely szerint a bizományos a megbizóval a megvett papirok jegyzékét 3 nap alatt közölni tartozik s ettől fogva azok tulajdona a megbizóra megy át (l. Zeitschr. f. d. ges. Hr. 46., 149. l.). V. ö. e kérdésre nézve ujabban még: *Jung* Zeitschr. f. d. ges. Handelsr. 47., 183. s k. l.; *Langer* Eigenthumserwerb und Verlust bei Kommissionsgeschäften. Marburg, 1901.

[11]) V. ö. Csődt. 42. §. Ellenk. nézeten a kérdés tüzetesebb fejtegetése nélkül: *Králik* id. m. 2. kiad. 172. l. A csődtömeg azonban az árut csak a vagyonbukott követeléseinek kielégitése mellett köteles kiadni s épugy gyakorolhatja a bizományos zálogjogát, mint ez maga.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

160. §.
A bizományos kötelezettségei.

I. Hogy minő kötelezettségekkel bir a bizományos a vele szerződő harmadik személy irányában? az a megkötött ügylet természetétől függ, miért is a K. T. ezeket a kötelezettségeket a bizományi ügyletnél nem érinti. Részletesen intézkedik ellenben azon kötelezettségekről, melyek a bizományost a megbizó irányában terhelik; a mi annyival indokoltabb volt, mert habár a bizományi ügylet a megbizás általános fogalma alá esik, következőleg az általános magánjognak a megbizásra vonatkozó intézkedései a bizományi ügyletre is alkalmazást nyernek: ez intézkedések mégis egyrészt sokkal általánosabbak, semhogy közelebbi meghatározásra ne szorulnának, másrészt pedig a bizományos állása és a keresk. forgalom érdeke több oly intézkedést tesz szükségessé, melyek más közönséges megbizottakra nem alkalmazhatók.

II. A K. T. értelmében a bizományos kötelezettségei a következők:

1. Általában véve a bizományos a bizomány tárgyát képező ügyletet a rendes kereskedő gondosságával, a megbizó érdekeinek megfelelőleg s a megbizás értelmében köteles ellátni;[1]) tartozik továbbá a megbizót a szükséghez képest tudósitani s őt különösen a megbizás teljesitéséről haladéktalanul értesiteni;[2]) kötelességében áll végre a megbizónak az ügyletről számolni;[3]) s irá-

[1]) Még akkor is, ha a megbizó érdekei a bizományos saját érdekeivel ellentétben állanának, ezeket sértik. Ha a bizományos saját érdekeit koczkára tenni nem akarja, ne fogadja el a megbizást, vagy ha elfogadta, mondja azt fel: ellenkezőleg feltétlenül felelős, ha a megbizó érdekei ellen cselekszik.

[2]) Az értesités nem feltétele a bizományi ügylet perfectiójának, sem annak tudomásvétele. V. ö. **C.** 855/95. (D. III. f. 3., 150. l.)

[3]) A számadási kötelezettség magában foglalja a harmadik szerződő fél megnevezésének kötelezettségét is, mert különben a megbizó nem ellenőrizhetné a bizományost. Ennek elmulasztása esetén és feltéve, hogy piaczi vagy tőzsdei árral biró áruk eladása vagy vétele forog szóban, a megbizó jogositva van a bizományost közvetlen szerződő fél gyanánt igénybevenni. V. ö. K. T. 381. §. 3. bek. és alább 162. §. Viszont azonban a bizományos nem számolhat el a tőzsdei árral azon az alapon, hogy joga lett volna önszerződő fél gyanánt fellépni, a mikor tényleg mással szerződött. V. ö. **C.** 720/901. (D. III. f. 22., 185. l.) — **C.** 661/83. (D. Uj f. 7., 259. l.) szerint a számadási kötelességből nem foly, mintha a bizományos követelését a számadás előzetes külön előterjesztése vagy felhivási per utján való megállapitása előtt nem érvényesithetné. A mennyiben pedig a bizományos számadását beküldte s a

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nyában azt, mit az ügylet alapján követelhet, teljesiteni.[4]) Ha a megbizó nem a megbizás értelmében jár el, a megbizó az ügyletet saját részére kötöttnek elismerni nem tartozik,[5]) s minden esetben kártéritést követelhet. [**K. T. 369. §.**] [6])

2. A megbizás közelebbi tartalmát azon utasitásoktól nyeri, melyekkel a megbizó a bizományost ellátta s melyeket a bizományos szorosan követni tartozik.[7]) Ez utasitások között különös fontossággal birnak azok, melyek az eladási, illetve vételi árra vonatkoznak. A mennyiben a megbizó az árt határozottan kijelölte (u. n. *limito),*[8]) a bizományos, ha azon alól ad el, a megbizónak az árkülönbözetet megtériteni tartozik, hacsak nem igazolja, hogy az eladás a kijelölt áron nem volt eszközölhető, s hogy a teljesitett eladás által a megbizót kártól óvta meg [**K. T.**

---

megbizó az ellen az üzleti összeköttetés fentartása mellett hosszabb ideig kifogást nem tett, az vélelmezendő, hogy a számadást jóváhagyta: **C.** 972/88. (D. Uj f. 21., 58. l.)

[4]) A bizományos nevezetesen a harmadik szerződő fél elleni k e r e s e t e n g e d m é n y e z é s é r e van kötelezve.

[5]) Ez esetben a megbizót a bizományos által kötött ügylet költségei sem terhelik. — Hogy azonban a megbizó nem mindig utasithatja vissza a megbizás ellenére kötött ügyletet, arról l. alább a 2. pont alatt. Ha pedig a megbizó az ügyletet visszautasitja, a nélkül, hogy erre jogositva volna, a bizományos azt az ő terhére lebonyolithatja, a nélkül, hogy a kikötött teljesitési időig várni tartoznék, mert különben a megbizó a bizományos hátán üzérkedhetnék s a bizományos, ha a megbizó nem elég jó, nagy veszélynek volna kitéve. Ellenk. **C.** 870/98. (D. III. f. 13., 321. l.): vételi megbizás 2000 q. buzára.

[6]) »Minden esetben« azaz ugy akkor, ha az ügyletet visszautasitja, mint akkor, ha az ügyletet elfogadja, illetve elfogadni köteles. Pl. a tudósitás elmulasztása, a követelés átengedésének megtagadása, a leszámolás késedelmes elküldése miatt stb. Utóbbira nézve v. ö. **C.** 1058/83. (D. Uj f. 9., 203. l.), mely kimondja, hogy a leszámolásban való késedelem a megbizót a bizomány visszavonására fel nem jogositja.

[7]) Gyakran azonban a megbizó által adott utasitások nem p a r a n c s o l ó *(imperativ)* természetüek, hanem csak z s i n ó r m é r t é k ü l adatnak oly értelemben, hogy a bizományos azoktól eltérhet, sőt eltérni köteles, ha azt a megbizó érdekében levőnek találja. Vizsgálandó tehát, hogy mily értelemben adattak az utasitások?

[8]) Nem szükséges épen az ár számszerü megjelölése. Igy pl. »legjobb eladás«, »lehető legjobb ár« (bestmöglichster Verkauf) kikötése a keresk. felfogás szerint azt jelenti, hogy az eladásnak a piaczi áron minden fölösleges halasztás nélkül kell történnie. **L. I.** 725/81. (D. 28., 189. l.) **C.** 569/88. (D. Uj f. 22., 1. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

370. §. 1. bek.];[9]) ha pedig a bizományos vételi bizománynál a kijelölt áron tul megy, a megbizó az ügyletet, mint nem saját részére kötöttet, visszautasithatja, hacsak a bizományos a tudósitással egyidejüleg a különbözet fedezésére késznek nem ajánlkozik [id. §. 2. bek.].[10]) A megbizó azonban, ha a vételt mint nem saját részére kötöttet vissza akarja utasitani, erről a bizományost a nyert tudósitás után azonnal értesiteni tartozik, ellenkezőleg a vétel jóváhagyottnak tekintetik [id. §. 3. bek.].[11])

3. Abból, hogy a bizományos a rendes kereskedő gondosságával a megbizó érdekeinek megfelelőleg köteles eljárni, következik, hogy ha az árun, mely a bizományosnak beküldetett, az átvételkor külsőleg felismerhető sérülések vagy pedig hiányok mutatkoznak, a bizományos, különbeni kártérités terhe alatt, a megbizó érdekeit a szállitmányozó vagy fuvarozó ellenében megóvni, az áru mibenlétének igazolására szolgáló bizonyitékokról, esetleg szakértői szemle utján, gondoskodni s erről a megbizót azonnal értesiteni tartozik; jogositva és kötelezve van egyuttal az árut oly esetben, midőn az megromlásnak van kitéve s a halasztás veszélylyel jár, ha annak piaczi vagy tőzsdei ára van, szabad kézből, egyébként pedig hiteles személy közbenjöttével nyilvános árverés utján eladni. [**K. T. 371. §.**][12]) Hasonló módon adhatja el a bizományos az árut, ha abban oly változás történik, mely miatt az értéktelenné válhatnék,[13]) feltéve, hogy a megbizó utasitását időrövidség miatt kikérni nem lehet, vagy a megbizó utasitásával késik [**K. T. 372. §.**];[14]) továbbá minden oly eset-

[9]) Ez akkor is áll, ha a bizományos az árut árverésen adta el. V. ö. **L. I.** id. 725/81.

[10]) Későbbi ajánlkozás a megbizót az ügylet visszautasitásában nem akadályozza.

[11]) Hasonszerü alkalmazás eladási bizománynál. **C.** id. 972/88. Ellenk. **L. I.** id. 725/81. Az uj német K. T. 386. §. a vételi és eladási bizományt e részben kifejezetten azonositja.

[12]) Utalással a 347. §-ra. Az id. §. ugyan csak arról szól, hogy a bizományos az árut eladhatja. De az eladási kötelesség a 369. §. általános elvéből foly.

[13]) Itt csak az áru állagában történt változásról van szó; oly értékváltozás, mely a forgalmi viszonyokból származik, pl. árcsökkenés értékpapiroknál, nem jön tekintetbe. V. ö. **C.** 324/89. (D. Uj f. 24., 21. l.), jun. 11—12/90. (U. o. 27., 124. l.), id. 855/95.

[14]) Itt is kell a K. T. 369. §-a alapján a bizományos eladási kötelességét is felvenni.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ben, midőn a megbizó, habár erre a dolog természete szerint kötelezve volna, az áru iránt nem rendelkezik [id. §. 2. bek.].[15])

4. Ugyancsak a fentebbi elvből következik, hogy a bizományos a gondviselése alatt levő áruban történt kárért felelősséggel tartozik, a mennyiben igazolni nem képes, hogy a kár rendes kereskedő gondosságával elháritható nem volt. A biztositás elmulasztásáért azonban csak az esetben felelős, ha az áru biztositására a megbizótól utasitást nyert. [**K. T. 373. §.**][16])

5. Különösen az a kérdés merül fel, vajjon a bizományos jogositva van-e harmadik szerződő félnek előlegezni, illetőleg hitelezni? Magában véve és a megbizó beleegyezése nélkül nem. Kivétel van akkor, ha a vételár hitelezése az üzlet helyén[17]) divatozó keresk. szokás által igazolható és feltéve, hogy a megbizó ellenkező utasitást nem adott. Ha a bizományos jogosulatlanul előlegez vagy hitelez, ezt saját veszélyére teszi; s a mennyiben a megbizó a hitelre történt eladást utólag sem hagyná helyben, a bizományos a vételárt adósként azonnal lefizetni tartozik. A mennyiben azonban a bizományos igazolni képes, hogy készfizetés mellett csekélyebb ár lett volna elérhető, csak ezen igazolható csekélyebb árt köteles lefizetni, feltéve, hogy a megbizó az eladási árt határozottan ki nem jelölte, a midőn a bizományos a készpénz mellett elérhető ár és a kijelölt ár közti különbözet megtéritésére is köteles, azaz a kijelölt árt tartozik megfizetni, hacsak nem igazolja, hogy az eladás a kijelölt áron

---

[15]) Igy nevezetesen, ha eladási bizománynál a bizományos a bizományt felmondja, illetve a megbizót arról értesiti, hogy az árut el nem adhatja; vételi bizománynál, ha a megbizó az áru átvételével késik stb. Utóbbi esetre nézve v. ö. **C.** 477/87. (D. Uj f. 18., 249. l.), a hol egyuttal kimondva, hogy a bizományos eladási, illetve kártéritési joga nincs a vételre vonatkozó 354. §-ban előirt értesitéstől feltételezve. Hogy mikor történik az eladás? közömbös. V. ö. **C.** 1206/94. (P. T. 31., 29. l.) Az eladás tényleges megtörténte azonban igazolandó. Nem lehet tehát egyszerüen árfolyamkülönbözetet felszámitani, miként a K. T. 381. §. esetében. V. ö. **B. T.** (D. III. f. 1., 11. l.)

[16]) Vajjon ily utasitás hiányában jogositva van-e a bizományos biztositást venni ugy, hogy a megbizótól a biztositási dij megtéritését követelheti? a megbizás nélküli ügyvitel *(negotiorum gestio)* elvei szerint itélendő meg.

[17]) Ez alatt a bizományos üzletének helye értendő, akár az egyuttal a teljesitési hely, akár nem. Ez abból is következtethető, hogy a bizományosnak minden esetre van üzlete, holott a megbizónak vagy a harmadiknak esetleg nincs.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nem volt eszközölhető s hogy a teljesitett eladás által a megbizót kártól óvta meg. [**K. T. 375. §.**] [18])

6. A mennyiben a bizományos a hitelezésre jogositva volt, az a további kérdés merül fel, felelős-e ő a megbizónak a harmadik szerződő fél fizetési kötelezettségeiért? Magában véve és feltéve, hogy nem fizetésképtelen egyénnek hitelezett, nem, s ugyanaz áll a harmadik egyéb kötelezettségeire nézve is.[19]) Kivétel csak akkor van, ha a bizományos a vele szerződő fél kötelezettségeiért a felelősséget határozottan elvállalta: u. n. *star del credere*,[20]) vagy ha a felelősség őt a saját üzlete helyén divatozó keresk. szokásnál fogva terheli. [**K. T. 376. §.**] [21]) Ily esetekben a bizományos egyenes adósként felelős, azaz a megbizó őt közvetlenül, a harmadik szerződő fél előzetes megkeresése nélkül is, megtámadhatja.[23])

7. Végül kiemelendő, hogy, a mennyiben a bizományos kedvezőbb feltételek mellett köti is meg az ügyletet, mint a milyenek a megbizó által megállapittattak,[23]) az ebből eredő előny nem őt, hanem a megbizót illeti. [**K. T. 378. §.**] Ez annál helyesebb, mert midőn a bizományos a megbizó érdekeinek megfelelőleg köteles eljárni, ő egyenesen kötelezve van arra, hogy kedvezőbb feltételek elérésére törekedjék.[24])

---

[18]) Utalással a 370. §-ra.

[19]) Igy nevezetesen vételi bizománynál a harmadik szállitási kötelezettségeiért.

[20]) Az olasz megjelölést maga a K. T. is tartalmazza a 377. §-ban (helyesebb lett volna a 376. §-ban). A franciák a bizományos jótállását *ducroire*-nak nevezik. Jogi természete iránt vita van. Némelyek biztositási ügyletnek tekintik. Helyesebb azonban azt a kezesség fogalma alá vonni; mert habár az ügylet a harmadikkal szemben a bizományosé s ennyiben a bizományos, mint hitelező, kezes nem lehet, szemben a megbizóval az ügylet mégis az utóbbié, a bizományos jótállásánál pedig épen a megbizó iránti viszony jön tekintetbe. — A jótállás részleges is lehet, pl. a kötelezettség bizonyos százaléka erejéig. V. ö. **C.** 1548/96. (T. É. 97., 2. sz.)

[21]) Előbbi jogunk szerint épen ellenkező volt a szabály, azaz a bizományos mindig felelős volt, hacsak egyéb kikötés nem történt. V. ö. 1840. évi XVI. tcz. 38. §.

[22]) A jótálló bizományos tehát készfizetői kezes, miként általában a kezes, ha a kezesség keresk. ügyletből eredő kötelezettségért lett vállalva vagy keresk. ügyletet képez. V. ö. fentebb 121. §.

[23]) Igy nevezetesen ha eladási bizománynál drágábban ad el, vételi bizománynál olcsóbban vesz.

[24]) Ha azonban a bizományos a harmadiktól, a kivel pl. állandó

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

161. §.
A bizományos jogai.

I. Valamint a bizományosnak a harmadik szerződő fél iránti kötelezettségei, azonképen a harmadik elleni jogai is a megkötött ügylet természete által határoztatnak meg; miért is a K. T. a bizományos jogait szintén csak a megbizó irányában állapitja meg. E jogok s illetve a megbizó megfelelő kötelezettségei közül már a megbizás általános elveiből foly az, hogy a megbizó a bizományosnak mindazt megtériteni tartozik, mit ez az ügyletre készpénzben kiadott, vagy arra szükségkép vagy hasznosan forditott;[1] a mi arra az esetre is áll, ha a bizományos saját raktárait, fuvarozási eszközeit vagy saját munkásait használja. [**K. T. 377. §.**][2] Ugyancsak a megbizás általános elveiből következik továbbá, hogy a bizományos nemcsak annak megtérítését követelheti, a mit már tényleg kiadott, hanem azt is, a mit a harmadik irányában elvállalt kötelezettségnél fogva ezentul köteles kiadni;[3] sőt, minthogy a megbizás mint ilyen nem foglalja magában azt, hogy a megbizott a megbizónak hitelezni köteles, a bizományos az ügyletre forditandó költségekre nézve megfelelő előleget is követelhet.[4]

II. Abból, hogy a bizományos kereskedő, következik továbbá (l. fent. 125. §.), de a K. T. még külön is kimondja, hogy a bizományos költségeinek és kiadásainak megtérítése mellett dijt,

---

összeköttetésben áll, oly százalékos árleengedést kap, mely tisztán az ő személyének adott előny gyanánt jelentkezik, a megbizó azt nem követelheti, feltéve, hogy a vételár nem magasabb, mint ha a bizományos mástól vásárolt volna. A szállitmányozóra nézve ez megfelelően birói gyakorlatunk által is el lett már ismerve. V. ö. alább 165. §.

[1]) Ily kiadás pl. az a kártérités, a melyet a bizományos a vele szerződött harmadik személyeknek a megbizó szerződésszegése következtében fizetni köteles: **C.** 425/900. Jogt. K. 900. 43. sz. m. (kimondja azt is, hogy a bizományos az önszerződés esetét kivéve árfolyamkülönbözetet nem számithat fel). Hogy a bizományos a kiadások után kamatokat is számithat, a K. T. 284. §-ából következik. V. ö. fentebb 125. §.

[2]) Munkások alatt a szó szoros értelmében vett munkások s nem a bizományi üzletben alkalmazott segédszemélyzet értetik. V. ö. *Értekezlet* jk. 324., 325. l.

[3]) Ez a K. T. 379. §-ából is kitünik, mely e kötelezettségekre nézve zálogjogot ad.

[4]) V. ö. osztr. p. t. 1014. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

u. n. bizományi dijt követelhet,[5]) mely határozott megállapodás hiányában a helybeli keresk. szokásnak megfelelőleg állapittatik meg [id. §. 2. bek.];[6]) ha pedig a bizományos a harmadik szerződő fél kötelezettségeiért jótállást is vállalt, ezért külön u. n. jótállási dijt igényelhet.[7]) Ugy a bizományi dij általában, mint különösen a jótállási dij azonban csak akkor követelhető, ha az ügylet foganatba ment.[8]) Csak az eladási bizomány kivétel annyiban, a mennyiben ha az ügylet a bizományos hibáján kivül nem volt foganatositható, ez az áru visszaadásakor u. n. kiszolgáltatási dijt követelhet, feltéve, hogy ezt a helybeli keresk. szokás megengedi [id. §. 3. bek.].[9])

III. Kiváló fontossággal bir a K. T. által a bizományosnak követelései biztositására adott törvényes zálogjog. [**K. T. 379. §.**][10]) E zálogjog a bizományost egyrészt a bizományi

---

[5]) A bizományi dij a törvényen alapul; külön kikötés csak a dij nagyságára, vagy a dij kizárására vonatkozhatik. V. ö. fentebb 158. §-t is. A bizományi dij követelésének nem áll utjában, hogy a bizományos a másik fél részéről is meg volt bizva és attól kapott biz. dijat. **C.** 160/900. (D. III. f. 18., 213. l.)

[6]) »Helybeli« szokás alatt a bizományos telepén létező szokás értendő, épugy mint a K. T. 375. §. esetén. L. a megelőző §-t. A szokásos dij nagysága a különböző üzletnemek szerint különböző; a terménykereskedésben soha sem nagyobb 2%-nál, ellenben a divatczikkeknél gyakran 10%-ig is emelkedik. *Értekezl.* jk. 325. l. Ha sem megállapodás, sem szokás nem létezik, a dijt a biró szabad belátása szerint állapitja meg. V. ö. osztr. p. t. 1152. §.

[7]) A jótállási dij a jótállás elvállalásáért fizetendő. Vajjon a megbizó követelése szorult-e egyáltalában jótállásra, s vajjon a bizományos tényleg viselt-e koczkázatot? teljesen közömbös.

[8]) E kifejezés »foganatba ment« nem jelenti épen a harmadik szerződő fél általi teljesitést. Lehetséges, hogy a bizomány csakis az ügylet megkötésére szól, a midőn a dij már a megkötés folytán követelhető. — Ha az ügylet nem ment foganatba, a bizományos még akkor sem követelhet dijt, ha tényleg fáradozott; mi mellett azonban mindig feltételeztetik, hogy az ügylet nem a megbizó hibája vagy akarata folytán nem volt foganatositható. Igy ha a megbizó a megbizást visszavonja, a bizományos nemcsak felmerült költségeinek megtéritését, hanem tényleges fáradságának megfelelő dijt is követelhet. Ez már a megbizás általános elveiből foly (v. ö. osztr. p. t. 1020. §.) s eladási bizománynál akkor is alkalmazást nyer, ha a keresk. szokás kiszolgáltatási dijt nem enged meg.

[9]) Helybeli szokás alatt itt is a bizományos telepének szokása értendő. A kiszolgáltatási dij rendesen a bizományi dij felét teszi, néha azonban kisebb. V. ö. *Értekezl.* jk. 325. l.

[10]) Elismerve nálunk már az 1840 : XVI. tcz. 41. §-a által.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

árukon [11]) illeti, feltéve, hogy azok még birtokában vannak, vagy pedig azok fölött általában, különösen pedig hajóselismervények, rakjegyek vagy közraktári jegyek által rendelkezhetik; [12]) másrészt pedig a bizományi ügyletből eredő s még künlevő követeléseken [id. §. 2. bek.],[13]) a mennyiben azok a megbizónak már átengedve nem lettek [14]) és pedig: 1. a bizományos által tett költségek, a bizományi dijak,[15]) előlegek, kölcsönök, ugyszintén a bizományos által elvállalt váltói és egyéb kötelezettségek erejéig,[16])

---

[11]) Más árukon csak megtartási jog gyakorolható a K. T. 309., 310. §§. értelmében. Vajjon azonban a bizományi áruk a megbizó, avagy egy harmadik személy tulajdonát képezik-e? (a mi nevezetesen az eladási bizománynál lehetséges) az teljesen közömbös. A megbizó pl. maga zálogbirtokos, ki az árut a bizományos által eladni akarja. V. ö. **L. I.** 583/77. (D. 18., 138. l. és 20., 167. l.)

[12]) A rendelkezés a hajós vagy fuvarozó utján akkor is fenforog, ha hajóselismervény vagy rakjegy nem állittatott ki; és pedig mindaddig, mig a fuvarlevél az áru megérkezése után a rendeltetési helyen a megbizónak át nem adatott. V. ö. K. T. 404. §. A bizományos követelésének s zálogjogának érvényesitését maga a fuvarozó által is gyakorolhatja, a ki a bizományos ebbeli utasitásának eleget tenni viszkereseti jogának elvesztése és kártérités terhe alatt köteles. A bizományos és fuvarozó, illetve szállitmányozó zálogjogának összeütközéséről v. ö. alább 171. §.

[13]) Rendesen ugyan azt mondják, hogy miután a bizományos a harmadik elleni követelések hitelezője, ő azokon zálogjogot nem gyakorolhat, hanem csak arról lehet szó, hogy a bizományos magát követeléseire nézve a künlevő követelésekből kielégitse. E felfogást a német K. T. is támogatja, melynek 374. czikke külön az áruk fölötti zálgjogról és külön a követelésekből való kielégitésről szól. Azonban a magyar K. T. 379. §-a az árukat és követeléseket ennyire nem választja szét, sőt a 2. bek.-ben a követelésekből való kielégitést világosan a zálogjog alapján való kielégités alá vonja, s a 380. §-ban is zálogtárgyak alatt ugy az áruk, mint a követelések értendők. Nincs is abban semmi jogi lehetetlenség, hogy a bizományos zálogjog czimén elégithesse ki magát a künnlevő követelésekből, mert a zálogjog a megbizó irányában adatik, már pedig a megbizó és bizományos közti viszonyban a követelések, mint tudjuk, a megbizó s nem a bizományos követeléseinek tekintetnek.

[14]) Ha a bizományos a követelést már átengedte, csak közönséges végrehajtási zálogjog lehetséges.

[15]) Ezek alatt a jótállási és kiszolgáltatási dij is értendő.

[16]) Csak a kötelezettségek elvállalása jön tekintetbe. Ha a kötelezettségek már teljesittettek, a zálogjog a költségek, előleg és kölcsönök czimén gyakorolható. — A zálogjog akkor is gyakorolható, ha a bizományos követelése erejéig a megbizótól váltót kapott. Ellenben a bizományost a harmadikkal kötött ügyletből netalán eredő oly kártéritési kötelezettségek alap-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mindezekre nézve azonban csak annyiban, a mennyiben azon concrét bizományi ügyletre vonatkoznak, melyből a bizományi áruk és követelések származnak;[17]) 2. a folyószámlán[18]) alapuló azon követelések erejéig, melyek habár nem is a concrét bizományi ügyletből, de mégis általában bizományból származnak.[19])

A most érintett zálogjog alapján, mely a megbizó minden más hitelezői előtt elsőbbséget ad,[20]) s a megbizó ellen időközben elrendelt csőd esetében is hatályos,[21]) a bizományos, ha a megbizó

---

ján, melyek egyelőre még bizonytalanok *(illiquidek)*, a zálogjog nem gyakorolható. V. ö. **L. I.** 796/77. (D. 19., 33. l.)

[17]) V. ö. **L. I.** id. 583/77.

[18]) Folyószámla alatt ugy a tulajdonképeni folyószámlaszerződés, mint a tényleges folyószámlaviszony értendő. A folyaszámlaszerződésnél azonban a zálogjog nem az egyes tételekre, hanem csak a végeredményre, a *Saldo*ra vonatkozólag gyakorolható, tekintve, hogy az egyes tételek önállóan nem érvényesithetők. V. ö. fentebb 127. §.

[19]) A K. T. 379. §. 1. bek. ezt nem egészen jól fejezi ki, midőn azt mondja: »a folyószámlán alapuló **és** a bizományból származó követelések erejéig«. De hogy a törvény ugy értette a dolgot, mint a szövegben, egyrészt abból következik, hogy az »**és**« szó itt nem mint kötszó szerepel, ugy hogy tehát a folyószámlán alapuló követelések és a bizományból származó követelések külön-külön értetnének, hanem olyképen, hogy a mi az »és« szóra következik, az a megelőzőnek csak kiegészitésére és közelebbi meghatározására szolgál; másrészt abból, hogy folyószámlakövetelés már fogalmilag kizárja azt, hogy a concrét bizományi ügyletből származzék, mert egyes ügyletnél folyószámla nem létezik. E mellett tekintetbe veendő, hogy ha a folyószámlakövetelésekneks is a concrét bizományi ügyletből kellene származniok, akkor azokat külön kiemelni egészen fölösleges lett volna. A törvény tehát hibásan mondja: »**a**« bizományból. V. ö. német K. T. 374. czikke is, mely világosan azt mondja: »*wegen aller Forderungen aus laufender Rechnung in Commissionsgeschäften*«.

[20]) A K. T. 379. §. 2. bek. helytelenül van szövegezve, midőn azt mondja, hogy a bizományos magát »a megbizó vagy ennek hitelezői előtti elsőbbséggel elégitheti ki«. A megbizó ellen nem képzelhető elsőbbség, mert hisz ő a zálogtárgyak tulajdonosa. Másként áll a dolog a német K. T. 374. czikke szerint, melynek 2. bek., hol a megbizó elleni elsőbbségről van szó, csak a követelésekre vonatkozik s a bizományos ezekből magát nem zálogjog czimén elégitheti ki. — Minthogy a törvény semmi megkülönböztetést nem tesz, a megbizó hitelezői alatt a korábbi záloghitelezők is értetnek és pedig akkor is, ha a megbizó nem kereskedő s a bizományos a korábbi záloghitelezőkről tudomással bir. V. ö. fentebb 136. §. 14. jegyz. A bizományos zálogjoga megelőzi még a korábbi végrehajtási zálogjogot is. V. ö. **C.** 5738/77. (D. Uj f. 18., 271. l.)

[21]) V. ö. Csődt. 57. §. 4. pont és fentebb 137. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kötelezettségének kellő időben eleget nem tett, ugyanazon módon van jogositva magát a zálogtárgyakból kielégiteni, mely a szerződéses keresk. zálogjogra nézve arra az esetre van megállapitva, ha a zálogszerződés irásban köttetett. [**K. T. 380. §.**] [22])

162. §.

A bizományos mint önszerződő fél.[1])

I. Sokat vitatott kérdés, vajjon a bizományos jogositva van-e a bizomány tárgyát képező ügyletet olyképen foganatosani, hogy harmadik személy mellőzésével és helyett maga lép fel szerződő fél gyanánt? Szorosan véve ez a bizományos mint megbizott állásával ellenkezik, eltekintve attól, hogy a bizományos a megbizó érdekei között összeütközésekre vezethet. A K. T. azonban, gyakorlati okok által indittatva,[2]) a bizományos önszer-

[22]) Utalással a 305. és 307. §§-ra. V. ö. fentebb 137. §. A kielégités tehát birói közbenjárás mellett ugyan, de keresetinditás nélkül történik. Vajjon a bizományi ügylet i r á s b a n köttetett-e vagy nem? teljesen közömbös. V. ö. **B. T.** 1435/82. (*D.* Uj f. 2., 340. l.), **C.** 329/89. (J. 89., 40. l.) Az eladás tényleges megtörténte azonban igazclandó, nem lehet tehát egyszerüen árfolyamkülönbözetet felszámitani: v. ö. **B. T.** (D. III. f. 1., 11. l.) Ez áll akkor is, ha a bizományos mint önszerződő fél szerepel a 381. §. értelmében. **C.** 612/98. (D. III. f. 13., 344. l.)

[1]) V. ö. különösen: *Lepa* Die Lehre vom Selbsteintritt des Kommissionärs. Stuttgart, 1883., *Schaps* Das Selbsteintrittsrecht des Kommissionärs. Berlin, 1887.; *Eschenbach Z.* f. d. ges. H. R. 41. köt.; *Salman* U. o. — *Reiner J.* Jogtud. Közl. 1894. f. 25., 27. sz.; *Horvát L.* U. o. 1899. f. 20., 21. sz.; *Brachfeld D.* A bizományos belépési joga. Budapest, 1900.

[2]) Ezek között különösen kiemelendő, hogy épen a legtekintélyesebb bizományosok egyuttal saját rovásukra is kereskednek s hogy a megbizó az ily bizományoshoz annál inkább szeret fordulni, mert nincs kitéve annak, hogy megbizása egyáltalában nem vagy kevésbbé sikeresen fog végrehajtatni, mint ha oly bizományoshoz fordul, a ki saját rovására nem kereskedvén, minden esetre harmadik szerződő felet kénytelen keresni. Ehhez hozzájárul, hogy ha a bizományos harmadik szerződő fél keresése végett a piaczra megy, ezzel a kereslet és kinálat törvényénél fogva az árak a megbizóra nézve hátrányosan befolyásoltatnak, ugy hogy tehát a bizományos önszerződése épen a megbizó érdekében lévő gyanánt jelentkezik. Végre tekintetbe veendő, hogy az önszerződési jog kizárása a legegyszerübb módon kijátszható ugy, hogy a bizományos a saját maga által szállitani, illetve megtartani szándékolt árut előretolt személytől szinlelt módon megveszi, illetve ily személynek szinlelt módon eladja s ettől ismét szinlelt módon visszaszerzi. V. ö. *Tervezet* ind. is 514. s k. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ződési jogát, ha nem is minden bizományi ügyletnél, de legalább az eladási és a vételi bizománynál, elismeri oly esetben, midőn a megbizó a bizományos árfelszámitását kellően ellenőrizheti s a bizományos önszerződő fél gyanánt való fellépése a megbizó akaratával nem ellenkezik. Ez áll, ha a vétel, illetve eladás tárgyát tőzsdei vagy piaczi árral biró áruk, váltók vagy értékpapirok képezik,[3]) és a megbizó másként nem rendelkezett, azaz a bizományos önszerződési jogát ki nem zárta.[4]) E feltételek mellett, és tekintet nélkül arra, vajjon a megbizó az eladási, illetve vételi árt kijelölte-e vagy nem,[5]) a bizományos a megszerzendő árukat eladóként maga szolgáltathatja, a bizományba átvett árukat pedig vevőként maga megtarthatja. [**K. T. 381. §.**] Hogy meddig élhet a bizományos e joggal? arra nézve a K. T. nem intézkedik; époly kevéssé az iránt, hogy mikor kell a bizományosnak az önszerződési jog gyakorlását a megbizó tndomására hoznia? Teheti ezt akár mindjárt a megbizás átvételekor,[5a]) akár később a megbizás teljesitéséről szóló tudósitásban,[6]) sőt még akkor is, midőn az ügyletről beszámol.[7]) Hogy azonban a bizományos választási szabad-

---

[3]) Nem pl. béláru: **L. I.** 949/86. (D. 24., 151. l.)

[4]) A kizárásnak nem kell kifejezettnek lennie. Lehet hallgatagos is. Következtethető pl. abból, hogy a megbizó korábbi ügyleteknél is csak harmadik személylyel kivánta az ügyletet kötni. De következtethető az ügylet természetéből is; pl. ha a megbizó csak azért ad vételi bizományt, hogy ezzel az árak emelkedését idézvén elő, később magasabb árak mellett eladhasson.

[5]) Ha az ár kijelöltetett, két eset lehetséges: vagy előnyösebb a megbizóra nézve a piaczi, illetve tőzsdei ár, mint a kijelölt ár, vagy hátrányosabb. Első esetben a bizományos csak a piaczi vagy tőzsdei ár, második esetben csak a kijelölt ár mellett léphet fel önszerződő fél gyanánt; tekintve, hogy ő mint bizományos a megbizó érdekeit még akkor is követni tartozik, ha azok saját érdekeivel ellenkeznek.

[5a]) A mennyiben eladási bizományról van szó, a bizományos előbb is léphet fel vevő gyanánt, mintsem a megbizó az árut neki tényleg átadta. V. ö. **C.** 425/900. (D. III. f. 19., 4. l.)

[6]) E tudósitásra a bizományos a K. T. 369. §. szerint van kötelezve (l. fentebb 160. §.), s e kötelezettség nem szünik meg az által, hogy mint önszerződő fél lép fel.

[7]) Hogy a megbizás teljesitéséről szóló tudósitásban még nem kell kijelenteni, vajjon a bizományos mással szerződött-e vagy önszerződő gyanánt lép fel? a 381. §. 3. bek.-ből világosan kitünik. A bizományos az érintett tudósitás után még akkor is választhatja az önszerződést, ha tényleg már egy harmadikkal szerződött volna, feltéve, hogy a harmadikkal kötött ügylet

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ságával vissza ne élhessen,[8]) a megbizó jogositva van oly esetben, midőn a bizományos a megbizás teljesitését tárgyazó tudósitással egyidejüleg egy harmadik személyt meg nem nevez, vevőnek, illetőleg eladónak a bizományost tekinteni [id. §. 4. bek.].[9]) A mennyiben továbbá a megbizó a megbizást visszavonja s a visszavonás a bizományoshoz előbb érkezik, mint a megbizás teljesitéséről szóló tudósitás feladatott volna, a bizományos önszerződő fél gyanánt többé nem léphet fel. [**K. T. 382. §.**][10])

II. Az által, hogy a bizományos mint önszerződő fél lép fel, a közte és a megbizó közti bizományi viszony meg nem szünik, s csak annyiban szenved változást, a mennyiben a bizományos számadási kötelezettsége egyedül annak igazolására szoritkozik, hogy az ár felszámitásánál a megbizás teljesitésekor jegyzett

---

nem kedvezőbb, mint a melyet a piaczi vagy tőzsdei ár nyujt. Ezen a bizományos állásából folyó korlát teljesen elégséges, hogy a bizományos a megbizó rovására ne üzérkedhessék. Ha azonban a bizományos a harmadikat a megbizó előtt már megnevezte, vagy a megbizót általában arról értesitette, hogy az ügyletet mással kötötte meg, önszerződésnek többé nincs helye. **C.** 1166/96. (D. III. f. 5., 98. l.), 720/901. (U. o. 22., 185. l.)

[8]) A bizományos a megbizó rovására olyképen üzérkedhetnék, hogy egyelőre vár s csak akkor határozza el magát az önszerződésre, ha a piaczi vagy tőzsdei ár reá nézve kedvezően alakul; ellenkező esetben egy harmadikkal köti meg az ügyletet.

[9]) A megbizónak tehát módjában áll elejét venni annak, hogy a bizományos később egy harmadikkal szerződjék, azaz kényszeritheti a bizományost, hogy mint önszerződő fél szerepeljen. A megbizó e joggal még akkor is élhet, ha a bizományos időközben tényleg egy harmadikkal szerződött; másrészt azonban a bizományos az elszámolást ez esetben akkor is a piaczi vagy tőzsdei ár alapján eszközölheti, ha a harmadikkal kötött ügylet a megbizóra nézve kedvezőbb volna. A harmadikkal kötött ügylet a megbizóra nézve egyszerüen nem létezőnek, a megbizó arról feltétlenül lemondottnak tekintendő. Ez annyival indokoltabb, mert ha a megbizó bizalmatlansága a bizományos irányában alaptalan volt, illő, hogy ennek következményeit is viselje. — Az 1896. junius 22-iki német tőzsdetörvény 74. §-a és ennek alapján az *uj német* K. T. 405. §-a az ellenkező szabályt állitja fel, vagyis ha a bizományos tudósitásában kifejezetten ki nem jelenti, hogy mint önszerződő fél lép fel, az ügyletet harmadik személylyel kötöttnek tekintheti.

[10]) A törvény itt természetesen csak azt az esetet tartja szem előtt, ha az ügylet a visszavonás megérkezte előtt egy harmadikkal még nem köttetett meg, illetve abból indul ki, hogy a bizományos magát a teljesitésről szóló tudósitásban önszerződő félnek nyilvánitotta, vagy a szerződő fél személye iránt hallgatott volna. Mert ha az ügylet a visszavonás megérkezte előtt már tényleg egy harmadikkal megköttetett, a visszavonás hatálytalan.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tőzsdei vagy piaczi árt megtartotta. Egyebekben a bizományost ugyanazok a jogok és kötelezettségek illetik, mintha az ügyletet egy harmadikkal kötötte volna meg; joga van nevezetesen a kikötött, illetve szokásos dijt,[11]) továbbá a rendszerint felmerülő bizományi költségeket felszámitani [id. 381. §. 2. bek.].[12]) Ha azonban a bizományi viszony lényegében nem is szenved változást a bizományos önszerződése folytán, annál nagyobb változás áll elő a bizomány tárgyát képező ügyletre nézve. A helyett, hogy egy harmadik lenne vevő, illetve eladó, a kivel csak a bizományos lép közvetlen jogviszonyba: a bizományos maga a vevő, illetve eladó, a kivel szemben a megbizó mint közvetlen szerződő fél jelentkezik. E közvetlen szerződési viszony létrejötte a megbizó és a bizományos közt ugy képzelhető, hogy a bizományos az ügyletet önmagában, de kettős jogi minőségben: egyrészt saját nevében és saját részére, másrészt a megbizó nevében, mint a megbizó meghatalmazottja köti meg.[13]) Erre ő épen a nyert megbizásnál fogva van feljogositva, melyet a törvény ellenkező kikötés hiányában olyképen magyaráz, hogy az nemcsak arra irányul, mikép a bizományos saját nevében egy harmadikkal, hanem arra is, hogy képviseletileg magával a megbizóval léphet szerződésre.[14])

---

[11]) Ez alatt a j ó t á l l á s i dij is értendő, ha a bizományos épen jótállást vállalt, vagy az őt szokásnál fogva terheli. Igaz, hogy a bizományos tényleg nem áll jót, ha mint önszerződő fél lép fel, de a törvény minden megkülönböztetés nélkül »a 377. §-ban érintett dij«-ról szól. Hasonló okból egyébiránt a közönséges bizományi dij is kifogásolható.

[12]) A bizományost különösen a z á l o g j o g is megilleti. V. ö. **C.** 324/89. (D. Uj f. 24., 21. l.)

[13]) Hogy a képviselő saját magával köthet jogügyletet a képviselt nevében, elvileg alig szenvedhet kétséget. V. ö. az e részben alapvető értekezést *Römer*től »Rechtsgeschäft des Stellvertreters mit sich selbst« (Zeitschr. f. d. ges. Hr. 19. k. 67. s k. l.). Fontos ennek elismerése különösen a keresk. társaságoknál és más jogi személyeknél, melyeknek képviselőitől megtagadni azt, hogy saját magukkal szerződjenek, maga a jogi személy érdeke ellen volna. Pl. arról van szó, hogy a képviselő saját házában a társaság részére előnyös fekvésü üzlethelyiséget nyisson. V. ö. fent. 49. §. 1. jegyz. Egyes ellenkező tételes intézkedések, mint pl. a kiskoruak törvényes képviselőire nézve (1877 : XX. tcz. 30. §.), mely azonban szintén nem áll feltétlenül (kiskoru részére tett előlegezések stb.) elvi jelentőséggel nem birnak.

[14]) Az önszerződés folytán keletkezett viszonynak ezen magyarázata, mely más, erre vonatkozó magyarázatoktól (v. ö. *Grünhut* id. m. 467., 487. l.) több tekintetben különbözik, azon kifogás alá eshetik, hogy, miután a bizományi megbizásnál a megbizó nem kiván saját nevében szerződni, a bizo-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Ha pedig a bizományos által saját és egyuttal a megbizó nevében kötött ügylet közvetlen jogviszonyt eredményez a megbizó és bizományos között, akkor ebből egyuttal szükségképen következik, hogy azon jogok és kötelezettségek, melyek amaz ügyletből származnak, a megbizót és bizományost egymás ellenében épugy illetik meg, mintha az ügylet a megbizó és bizományos közt nem megbizás folytán, hanem közvetlenül köttetett volna meg.[15])

mányos az ügyletet a megbizó nevében saját magával nem kötheti meg. Ámde tekintetbe veendő, hogy a bizomány és meghatalmazás csak harmadik személyekkel szemben állapit meg különbségeket, hogy ellenben a megbizó és megbizott közötti viszony lényegileg ugyanaz, akár a megbizó közvetlenül lesz jogositva és kötelezve, akár nem. Már pedig a bizományos önszerződésénél a megbizó nem harmadik személylyel, hanem csak a bizományossal lép közvetlen jogviszonyba, a kivel ily viszony ugyis már a megbizásnál fogva áll fenn.

[15]) V. ö. *Tervezet* ind. 516. l., **C.** 1783/94. (D. Uj f. 39., 91. l.) és ehhez *Reiner J.* id. h. Ez különösen vételi bizománynál az áru megvizsgálása s az áru hiányai esetére adott jogok szempontjából fontos; a mennyiben a megbizó az árut annak átvétele után épugy haladéktalanul megvizsgálni s a hiányokról a bizományost kellő időben értesiteni tartozik (v. ö. fentebb 151. §.), mintha nem bizományostól vásárolt volna. Ez ellenében azt lehetne ugyan felhozni, hogy a bizományos, mint megbizott, a megbizó érdekében lévén köteles eljárni, ez magában foglalja azt, hogy a bizományos, mint ilyen, az áru hiányaiért is felelős, hogy tehát, ha a megbizó őt mint eladót nem is értesiti kellő időben a hiányokról, ő mégis mint bizományos vonható felelősségre. Ez ellenvetés azonban azért helytelen, mert az önszerződésnél a bizományos megbizotti minősége csak az ügylet megkötésére terjed, annak teljesitése s az ebből eredő viszonyok ellenben a bizományi viszonyon már kivül esnek, ezekre nézve a bizományos épen csak mint eladó, illetve vevő jöhet tekintetbe. De a méltányossággal s a forgalom érdekeivel is határozottan ellenkeznék, ha a megbizó minden megvizsgálási és értesitési kötelességtől a bizományossal szemben fel volna mentve. V. ö. különösen *Hahn* id. m. II. 506. l. és Zeitschr. f. d. ges. Hr. 29. köt. 1. s k. l. *(Grünhut* ellen). Hasonló értelemben a K. T. 352., 356. §§. által a vevő részére biztositott jogoknak alkalmazására nézve eladási bizomány esetében: **C.** 455/84. (D. Uj f. 10., 338. l.) Helytelen **C.** id. 324/89., mely szerint vételi bizomány esetében az önszerződőként fellépő bizományos az árut a megbizó, mint vevő, átvételi késedelme miatt csak a K. T. 380. §. értelmében, tehát a bizományost illető zálogjog alapján adhatja el, holott mint eladó az eladást a K. T. 351., 347. §§. értelmében előnyösebb módon eszközölheti. — Az uj német K. T. 391. §-a még önszerződés esetén kivül is kötelezi a megbizó vevőt a haladéktalan megvizsgálásra és értesitésre.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

NEGYEDIK CZIM.

Szállitmányozási ügylet.[1]

163. §.

A szállitmányozási ügylet fogalma, természete, kellékei s az abból eredő jogviszonyok általában.

I. Szállitmányozási ügylet alatt áruk[2] tovaküldésének elvállalását értjük, ha ezt valaki fuvarozók vagy hajósok[3] által saját nevében, de mások rovására eszközli [**K. T. 384. §.**].[4] A tovaküldés első sorban a fuvarozási szerződés megkötését, de e mellett még egyéb cselekvényeket is foglal magában, melyek szükségesek, hogy a fuvarozó az árut átvegye és a fuvarozást foganatositsa.[5]

---

[1]) *Grünhut* Das Recht des Commissionshandels 524. s k. és Endemann-féle Handb. III. 269. s k. l., *Burchard* Das Recht der Spedition. Stuttgart, 1894.

[2]) Áruk itt ugyanazon értelemben veendők, mint a fuvarozási ügyletnél. L. alább 167. §. A szállitmányozás vonatkozhatik nevezetesen t á v i r a t o k elküldésére.

[3]) Hajósok alatt itt t e n g e r i hajósok értendők, tekintve, hogy a K. T. a belvízi hajóst a fuvarozó fogalma alá vonja. V. ö. alább 167. §. és *Értekezlet* jk. 337. l.

[4]) A kifejezés »szállitmányozási« ügylet, »szállitmányozó« a K. T. által meghonositott uj műszó. A *Tervezet* a »továbbitási« ügylet és »továbbitó« kifejezéseivel élt. Az 1840 : XVI. tcz. »áruszállitás« és »áruszállitó« vagy »átszállitó kereskedő« kifejezéseit használta, de közelebbi megértés végett zárjelben kitette: *Spedition* és *Spediteur*, mely utóbbi kifejezéseket a németek használják, mig a franciák a szállitmányozót »*commissionnaire de transport*«-nak nevezik.

[5]) Begöngyölés, megjelölés, a szükséges kisérő iratok beszerzése (K. T. 396. §.), biztositás, az áru tényleges átadása, nevezetesen vasuthoz ki- és beszállitás. Az utóbbit nem szabad önálló fuvarozásnak tekinteni. V. ö. **B. T.** 5698/86. (D. Uj f. 16., 331. l.), a K. T. 410. §. alkalmazására vonatkozólag.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Maga a fuvarozás foganatositása már a szállitmányozási ügylet fogalmán kivül esik, az már a fuvarozási ügylet fogalma alá tartozik. A viszony a szállitmányozási és fuvarozási ügylet között egészen hasonló ahhoz, midőn a küldő a fuvarozóval feladóként maga szerződik. A különbség csak abban áll, hogy a küldő a fuvarozóval szemben feladóként nem maga szerepel, a fuvarozási szerződést nem maga köti meg, hanem azt részére más valaki teszi, a fuvarozóval szemben mint feladó más lép fel.[6])

II. A szállitmányozási ügylet lényegében nem más mint bizományi ügylet. Oly bizományi ügylet, melynek tárgya fuvarozási ügylet. E tárgyánál fogva a szállitmányozási ügylet különös tartalommal bir ugyan, a kölcsönös jogok és kötelezettségek különös irányt nyernek; de e sajátságok csak faji, nem pedig nemi sajátságok. Tételes jogi szempontból mindazonáltal a szállitmányozási ügylet ezen állásából folyó következmények nincsenek teljesen levonva. A K. T. ugyanis a szállitmányozási ügyletet nemcsak annyiban szabályozza, a mennyiben azt az ügylet tárgya, a faji sajátságok hozzák magukkal, hanem különös szabályokat állit fel annyiban is, a mennyiben az ügylet tárgya közvetlenül nem gyakorol befolyást, a mennyiben oly jogokról és kötelezettségekről van szó, melyek nem faji, hanem nemi jelentőséggel birnak.[7]) Ennek daczára azonban s jóllehet, hogy a szállitmányozási ügylet a bizományi ügylettől külön önálló czimben is tárgyaltatik, egészben véve és elvileg mégis a szállitmányozási ügylet a bizományi ügyletnek csak faja, a K. T. határozottan kimondván, hogy a mennyiben a szállitmányozási ügyletre nézve külön intézkedések felállitva nincsenek, a bizományi ügyletre vonatkozó határozatok szolgálnak irányadóul [**K. T. 391. §.**].[8])

---

[6]) Ha a fuvarozási szerződés az elküldő nevében köttetik, közönséges meghatalmazás forog fenn. A szállitmányozónak adott megbizás kétség esetében szállitmányozási megbizás. E tekintetben ugyanaz áll, mint a bizományi ügyletnél. V. ö. fentebb 158. §.

[7]) Eltérések vannak nevezetesen a szállitmányozó felelősségére nézve, a zálogjogra, a keresetelévülésre és az önszerződésre nézve.

[8]) A K. T. e részben is a német K. T. rendszerét követi. Ezzel szemben a franczia *Code de com.* (l. hozzá: *Lyon-Caen* és *Renault* Traité III. 401. l.) és ennek nyomán számos ujabb keresk. törvényhozás a szállitmányozási ügyletet nem mint a bizományi ügylet faját szabályozza, hanem a szállitmányozót a fuvarozókra vonatkozó kötelességeknek és felelősségnek veti alá. Igy nevezetesen: az uj olasz, spanyol, román, portugalliai K. T.,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. Valamint a bizományi, ugy a szállitmányozási ügylet is csak azon feltétel alatt esik a keresk. jog szabályai alá, ha a megbizott szállitmányozási ügyletekkel iparszerüleg foglalkozik, a midőn szállitmányozónak neveztetik [id. 384. §. 2. mond.]; vagy ha a megbizó csak alkalmilag foglalkozik is szállitmányozási ügyletekkel, de kereskedő s a szállitmányozási ügylet a keresk. üzlet körében köttetett [**K. T. 392. §.**].[9]) A megbizó részéről a szállitmányozási ügylet még kevésbbé kell hogy keresk. ügylet legyen, mint a bizományi ügylet.[10])

IV. A mi a szállitmányozási ügyletből eredő jogviszonyokat általában illeti, azok tekintetében egészen ugyanaz áll mint a bizományi ügyletnél. A szállitmányozó a fuvarozási ügyletet saját nevében kötvén meg, a fuvarozási ügyletből közvetlenül jogositva és kötelezve csak ő lesz; ellenben a fuvarozó és a megbizó között közvetlen jogviszony nem keletkezik. A megbizó közvetlen jogviszonyban épen csak a szállitmányozási ügyletnél fogva a szállitmányozóval áll. Ha a megbizó a fuvarozó ellen fel akar lépni, ezt csak a szállitmányozó jogán, az ez által engedményezett keresettel teheti. Némi különbség a bizományi ügylettel szemben legfelebb annyiban létezik, a mennyiben a szállitmányozó a megbizón és a fuvarozón kivül még egy negyedik személylyel, t. i. a fuvarozási szerződésben kijelölt átvevővel is viszonyba lép. Ez a viszony mindazonáltal jogilag nem terjed tovább, mint hogy a szállitmányozó az átvevőt az áru elküldéséről értesiteni,[11]) s az átvevőnek az átvételre vonatkozó utasitásait követni tartozik, feltéve, hogy ezek a megbizó utasitásával nem ellenkeznek. Közvetlen kereseti joga azonban az átvevőnek a szállitmányozó ellen époly kevéssé van, mint a szállitmányozónak az átvevő ellen,[12]) s e tekintetben teljesen közömbös, vajjon az áru az átvevő tulaj-

---

a svájczi köt. jog és az 1891. évi belga fuvarozási törvény. Az uj német K. T. megmaradt a régi K. T. alapján.

[9]) V. ö. fent. 116., 117. §§. és 158. §. 9. jegyzet.

[10]) A K. T. 384. §-a, mely egész általánosságban áruk tovaküldéséről szól, tekintet nélkül arra, hogy kitől származnak az áruk? e részben nem hagy fenn kétséget.

[11]) Következtethető a K. T. 407. §-ból.

[12]) Még ha az átvevő az árut a fuvarlevéllel együtt vette át, a nélkül, hogy a reá átutalt szállitmányozási költségeket kifizette volna, sincs a szállitmányozónak közvetlen kereseti joga az átvevő ellen. Ily kereseti joggal csak a fuvarozó (K. T. 408. §.), és a megbizó és átvevő közti viszony

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

donába megy-e át, vagy az átvevő csak mint u. n. közvetett szállitmányozó szerepel?[13]) Kivétel csak oly esetben van, ha a megbizó az átvevő meghatalmazottja, vagy a megbizó és átvevő egy és ugyanazon személy.[14])

164. §.

A szállitmányozó kötelezettségei és felelössége.

I. A szállitmányozó természetére nézve bizományos lévén, elvileg ugyanazon kötelezettségeknek van alávetve, melyek az utóbbit terhelik, nevezetesen valamint a bizományos, ugy a szállitmányozó is a rendes kereskedő gondosságával a megbizó érdekeinek megfelelőleg s a megbizás értelmében köteles eljárni (l. fent. 160. §.). Ezen elv alkalmazásából következik, hogy a szállitmányozó ugy az áruk átvételénél és megőrzésénél, mint a fuvarozók és közvetett szállitmányozók megválasztásánál,[1]) valamint általában az elvállalt szállitmányozás eszközlésénél felmerülő károkért felelős, ha nem a rendes kereskedő gondosságával jár el;[2]) azt,

---

szerint a megbizó bir, s a szállitmányozó csak ezeknek keresetével léphet fel az átvevő ellen.

[13]) Közvetett szállitmányozó *(Zwischenspediteur)* különösen akkor fordul elő, ha az árunak hosszabb utat kell tennie s egymásután több fuvarozó kezén megy keresztül, pl. vasuton, hajón, több különböző vasutvonalon stb. Esetleg több közvetett szállitmányozó vétetik igénybe. A második, harmadik fuvarozóval azután a közvetett szállitmányozó köti meg a fuvarozási szerződést. Közvetett szállitmányozónak azonban oly szállitmányozó is neveztetik, a ki az árut nem küldi uj fuvarozási szerződés mellett tovább, hanem csak oly czélból veszi át, hogy azt a tulajdonképeni czimzettnek átszolgáltassa. Szorosan véve és a K. T. 384. §-nak a szállitmányozási ügyletről és szállitmányozóról adott fogalommeghatározását tekintve, az ilyen nem volna szállitmányozónak tekinthető, illetve azt kellene felvenni, hogy a szállitmányozó az átvételt és kiszolgáltatást nem mint szállitmányozó eszközli. Hogy azonban a K. T. az ilyen személyt is a közvetett szállitmányozó kifejezése alá foglalja, kétségtelenül kitünik a K. T. 388. §. 2. és 3. bek.-ből.

[14]) V. ö. **K. V. T.** 27/99. (D. III. f. 14., 354. l.)

[1]) A szállitmányozó minden esetre alkalmas és megbizható fuvarozót, illetve közvetett szállitmányozót köteles választani. Vajjon a szállitmányozó közvetett szállitmányozóhoz czimezheti-e általában az árut? a megbizástól és az eset körülményeitől függ. A közvetett szállitmányozó alkalmazása még akkor sincs feltétlenül kizárva, ha a megbizó az átvevőt határozottan kijelölte.

[2]) A szállitmányozó felelős különösen akkor, ha a fuvarozás feltételei-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hogy csakugyan ily gondossággal járt el, ő tartozván igazolni [K. T. 385. §.]. Tovább azonban a szállitmányozó felelőssége szabály szerint nem terjed s nevezetesen azon károkért, melyek az árut a fuvarozás közben érik, ő nem felelős.[3]) Ez még az esetben is áll, ha a fuvarozó e károkért felelősségre nem vonható, sőt még akkor is, ha a szállitmányozó a fuvarozást a fuvarozó törvényes felelősségének korlátozása mellett eszközölte, feltéve, hogy az másként egyáltalában nem, vagy csak terhesebb feltételek mellett volt eszközölhető.[4])

II. Kivételesen a szállitmányozó nagyobb felelősséggel tartozik.[5]) Igy nevezetesen:

1. ha közte és a feladó közt a fuvarozási költségek eleve bizonyos átalányösszegben állapittattak meg.[6]) Ez esetben, más megállapodás hiányában, a fuvarozók és közvetett szállitmányozók[7]) eljárásáért egyenes felelősséggel tartozik [id. §.

---

nek megállapitásánál nem a rendes kereskedő gondosságával járt el (l. még alább 4. jegyz.), vagy ha pl. gyorsan romlásnak kitett árunál nem a rövidebb, hanem a hosszabb utvonalat választotta, hacsak nem igazolja, hogy a romlás a rövidebb vonalon is bekövetkezett volna. V. ö. C. 636/88. (P. T. 17., 89. l.) Felelős továbbá az árunak a fuvarozó kezeibe történt átadása körüli késedelemért. V. ö. K. T. 390. §.

[3]) A franczia *Code de com.* s mindazon törvényhozások szerint, melyek a szállitmányozót általában a fuvarozóra vonatkozó szabályoknak vetik alá (l. fent. 163. §. 8. jegyz.), a szállitmányozó feltétlenül felelős a fuvarozásért, épugy mint maga a fuvarozó. A magyar K. T. azonban e kérdésben is a német K. T. álláspontját fogadta el.

[4]) Ha azonban a szállitmányozónak módjában állt a megbizóhoz kérdést intézni, ennek elmulasztása őt esetleg felelőssé teszi. Gyakran már az áru minősége és a fennálló szokás igazolja azt, hogy a fuvarozás a fuvarozó kisebb felelőssége mellett eszközöltessék. De ugyanaz áll megforditva is, hogy t. i. a szállitmányozónak még akkor is a fuvarozó rendes felelőssége mellett kell szerződnie, ha ez terhesebb volna.

[5]) Minthogy a szállitmányozó felelősségére vonatkozó szabályok nem absolut természetüek, a szállitmányozó természetesen kisebb felelősség mellett is vállalhatja el a fuvarozás eszközlését.

[6]) Azaz: ha a szállitmányozó nem a tényleg fizetendő fuvarozási tételek mellett vállalja el a szállitmányozást, hanem olyképen, hogy egy meghatározott összeg a tényleg fizetendő fuvardijra való tekintet nélkül köttetik ki. A szállitmányozó ez esetben nem számol arról, hogy a fuvarozás mibe kerül s ha olcsóbban eszközli, a haszon az övé, a mint másrészt az ő kára, ha drágábban eszközli a fuvarozást.

[7]) A törvény azt mondja: »a szállitmányozást eszközlő« fuvarozók és közvetett szállitmányozók eljárásáért stb. Ez azonban nyilván helytelen.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

2. bek.],[8]) azaz ugy tekintetik, mintha a fuvarozók- és közvetett szállitmányozókért készfizetői jótállást *(del credere)* vállalt volna;[9])

2. ha a fuvarozásnak a feladó által kijelölt módjától vagy nemétől fontos ok nélkül eltér.[10]) Ez esetben az árut fuvarozás közben érő vétlen balesetért is felelős,[11]) hacsak azt nem igazolhatja, hogy a baleset a meghagyás pontos teljesitése mellett is bekövetkezett volna [**K. T. 386. §.**];

3. ha a fuvarozást maga eszközli (l. alább. 166. §.).

III. Bárminő legyen is azonban a szállitmányozó felelőssége, akár nevezetesen csak azon kárért felelős, melynek közvetlenül ő az oka, akár azon kárért is, mely közvetlenül a fuvarozót vagy közvetett szállitmányozót terheli: e felelősség időbeli tekintetben sokkal korlátoltabb, mint ez az általános jogelvekből követ-

---

[8]) A nagyobb felelősség abban találja indokolását, hogy a szállitmányozó máskülönben kisebb gondját viselné a megbizó érdekeinek, csak hogy a kikötött fuvardijból többet megtakarithasson.

[9]) Mig tehát a bizományos csak külön megállapodásnál vagy szokásnál fogva áll jót a szerződő fél kötelezettségeiért, addig a szállitmányozó a most emlitett esetben már törvénynél fogva van jótállásra kötelezve. E jótállás azonban csak addig terjed, a meddig a fuvarozó és közvetett szállitmányozó felelőssége terjed, a mi különösen oly esetben fontos, midőn a fuvarozó törvényes felelőssége leszállittatott, feltéve, hogy ez épen jogosan történt. Azt is lehetne ugyan képzelni, hogy a szállitmányozó ily korlátozás esetében is a fuvarozó rendes felelősségével tartozik, azaz hogy a szállitmányozó nem mint concrét esetben a fuvarozó, hanem általában mint fuvarozó (K. T. 398. §.) felelős. E feltevés azonban helytelen, a mint az legjobban a 385. §-nak a bizományos jótállására vonatkozó 376. §-al való összehasonlitásából tünik ki, mely szintén »egyenes felelősségről« szól. — Az uj német K. T. 413. §-a átalányösszeg kikötése esetében a szállitmányozót teljesen a fuvarozóra vonatkozó jogoknak és kötelezettségeknek veti alá.

[10]) Ez egyuttal magában foglalja azt, hogy a szállitmányozó a fuvarozásnak a feladó által kijelölt módjától fontos okból eltérhet. A feladó kijelölése alatt pedig parancsoló *(imperativ)* kijelölést kell érteni; mert ha a fuvarozás módja csak zsinórmértékül jelöltetett ki, az eltérés kisebb okból is lehetséges, ha azt a megbizó érdeke követeli. Vajjon csakugyan »fontos«-e az eltérés oka? a fenforgó viszonyokhoz képest a biró itéli meg.

[11]) A szállitmányozó felelőssége ez esetben tehát azonos a fuvarozó törvényes felelősségével s ennyiben azt lehet mondani, hogy a szállitmányozó a fuvarozóért készfizetői jótállással tartozik. Csakhogy a szállitmányozó a vétlen balesetért akkor is felelős, ha a fuvarozó törvényes felelőssége leszállittatott; ennyiben tehát a jótállás fogalma nem alkalmazható.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

keznék. A **K. T. 390. §.** szerint ugyanis a szállitmányozó ellen [12]) az áru teljes vagy részben elveszése, megsérülése vagy elkésett kiszolgáltatása miatt [13]) támasztható keresetek már egy esztendő alatt évülnek el. E határidő az áru teljes elveszése esetében azon nappal veszi kezdetét, melyen a kiszolgáltatásnak történni kellett volna,[14]) egyéb esetekben pedig azon nappal, melyen az áru tényleg kiszolgáltatva lett.[15]) Hasonló módon évülnek el az áru teljes vagy részben elveszése, megsérülése vagy elkésett kiszolgáltatása miatt emelhető kifogások is, ha a tudósitás e tényekről a szállitmányozó részére egy év alatt el nem küldetett [id. §. 2. bek.].[16]) A szállitmányozó által elkövetett csalás vagy sikkasztás esetében azonban e határozatok alkalmazást nem nyernek [id. §. 3. bek.].[17])

---

[12]) Nem a szállitmányozó által megbizója ellen inditott keresetek. Ezekre a közönséges elévülési szabályok alkalmazandók. Ugyanaz áll a fuvarozó kereseteire nézve. **K. V. T.** 411/95. (D. III. f. 5., 345. l.) Kivévén részben a vasutnál. L. alább 170. §. 42. j.

[13]) Tartozatlanul fizetett fuvardijak visszafizetése iránti keresetekre a K. T. 390. §-a, illetve 410. §-a (eltekintve a vasutaktól, l. alább 170. §. 41. jegyz.) nem vonatkozik. V. ö. **C.** 813/90. (Ü. L. 90., 16. sz.) Sem oly keresetre, mely nem az átadott árura vonatkozó kár megtérítésére vonatkozik. **C.** 1088/90. (J. Sz. 6., 182. l.)

[14]) Ez áll akkor is, ha az áru másnak szolgáltattatott ki. V. ö. **C.** 101/88. (D. Uj f. 20., 118. l.), 982/92. (U. o. 32., 282. l.)

[15]) Ha az áru átvétele megtagadtatott, az elévülés azon naptól számitandó, melyen az áru átvehető lett volna, illetve melyen a megérkezésről szóló értesités kézbesittetett. V. ö. **C.** 771/82. (D. Uj f. 4., 66. l.) — Az elévülés megszakitására nézve az általános elvek irányadók. Megszakittatik tehát az elévülés nemcsak keresetinditás, hanem a szállitmányozó elismerése által is: **C.** 910/87. (P. T. 16., 122. l.) De nem peren kivüli érvényesités által: 27/83. (D. Uj f. 5., 231. l.), **C.** 108/86. (P. T. 13., 29. l.) Hasonlóképen nem szakitják meg az elévülést a kártéritési összeg iránt folyamatba tett alkudozások: **C.** 1433/89. (P. T. 20., 105. l.), 4362/90. (Ü. L. 90., 30. sz.), id. 982/92. De ez ellenkezik a biztositási ügyletből folyó igények elévülésére nézve követett gyakorlattal. L. alább 193. §.

[16]) Ha a tudósitás egy év eltelte előtt elküldetett, a kifogások mindaddig fenmaradnak, mig a szállitmányozó kereseti joga áll fenn. V. ö. K. T. 349. §. és fentebb 151. §.

[17]) Csalás és sikkasztás nem épen büntetőjogi értelemben magyarázandó. V. ö. fentebb 151. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

165. §.

A szállitmányozó jogai.

I. A szállitmányozó, valamint az őt terhelő kötelezettségek, ugy az őt illető jogok tekintetében is általában véve a bizományos állását foglalja el (l. fent. 161. §.). A szállitmányozó nevezetesen:

1. költségeinek, kiadásainak s általában mindannak megtéritését követelheti, mit a szállitmányozásra szükségkép vagy hasznosan forditott.[1]) A kialkudott fuvardijnál magasabbat azonban fel nem számithat [**K. T. 387. §.**]; [1a])

2. követelhet fáradságáért dijt, mely itt szállitmányozási dijnak neveztetik; a mennyiben pedig a fuvarozók és közvetett szállitmányozók eljárásáért jótállást vállalt volna, vagy erre a keresk. szokásnál fogva köteleztetik, jótállási dijt. Oly esetben azonban, midőn a feladó és szállitmányozó közt a fuvarozási költségek eleve bizonyos átalányösszegben állapittattak meg, szállitmányozási dij csak ugy számitható, ha ez világosan kiköttetett [id. §. 3. bek.].[2]) A szállitmányozási dij nagysága első sorban szintén a megegyezéstől, ilyennek hiányában a helybeli szokástól függ [id. §. 2. bek.];

3. valamint a bizományosnak, ugy a szállitmányozónak is törvényes zálogjoga van az árukra nézve, a mennyiben azok birtokában vannak, vagy a mennyiben azok fölött rendelkezhetik s ennek érvényesitésére szintén ugyanazok a szabályok mérvadók, mint a bizományos zálogjogánál [**K. T. 388. §.**].[3]) A szállitmányozó zálogjoga mindazonáltal mégis annyiban szükebb, a mennyiben kizárólag csak a concrét szállitmányozási ügyletre

---

[1]) A szállitmányozási költségek megtéritése akkor is követelhető, ha az áru elveszett s a szállitmányozó felelőssége alapján kártéritésre köteleztetett. V. ö. **C.** 1137/900. (D. III. f. 21., 48. l.)

[1a]) Vasutak által engedélyezett fuvarbérvisszatéritések *(refactiák)* azonban nem a megbizót, illetve átvevőt, hanem a szállitmányozót illetik. V. ö. **L. I.** 176/77. (D. 17., 156. l.), **B. T.** 1968/77. (D. 28., 260. l.) A fennálló keresk. szokás szerint továbbá a kikötött fuvardijban a biztositási, be- és kirakodási dijak nincsenek benfoglalva, tehát külön számithatók fel. **C.** 708/95. (D. III. f. 4., 202. l.)

[2]) Még kevésbbé követelhető ez esetben jótállási dij.

[3]) Utalással a 379., 380. §-ra.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vonatkozó szállitmányozási és fuvarozási dijak, költségek és kiadások s az árukra adott előlegezések [4]) miatt foglalhat helyet, ellenben folyószámlán alapuló s más szállitmányozási ügyletből származó követelésekre nézve nem gyakorolható.[5])

II. Hogy a szállitmányozó a most érintett jogokat közvetlenül megbizója irányában gyakorolhatja, a szállitmányozási ügylet természetéből következik. A keresk. forgalomban azonban általános szokás, a szállitmányozót épugy mint a fuvarozót arra utasitani, hogy követeléseit az átvevőnél u t á n v é t mellett hajtsa be,[6]) vagyis a fuvarozási és szállitmányozási követelések, ide értve az adott előlegeket is, az átvevőre utalványoztatnak.[7]) Ily utánvétel esetében a szállitmányozó követelése annyiban változást szenved, a mennyiben megbizója ellen csak feltételesen és csak viszkeresetileg fordulhat, t. i. csak akkor, ha az utánvételi megbizásnak eleget tett. Ez pedig nemcsak azt foglalja magában, hogy az átvevő az utánvételi összeg fizetésére egyszerüen felszólittassék, hanem azt is, hogy az áru csak e fizetés mellett szolgáltattassék ki. Ha az áru az átvevőnek kiszolgáltattatik a nélkül, hogy az utánvételi összeg kifizettetett volna, hiányzik épen az a feltétel, melynek bekövetkezte esetében a megbizó megtámadható; következőleg a szállitmányozó elveszti viszkere-

---

[4]) E l ő l e g e z é s e k alatt itt azon összegeket kell érteni, melyeket a szállitmányozó a megbizónak, nevezetesen a vételár fejében a szállitmányozás átvétele alkalmával fizet, s melyeket a szállitmányozó az átvevőnél mint u t á n v é t e l t szed be. Vajjon a megbizó jogositva van-e az árut előlegekkel terhelni szemben az átvevővel? a szállitmányozó és hasonlóképen a fuvarozó szempontjából közömbös.

[5]) Ezen eltérés oka abban rejlik, hogy az áru rendszerint nem a megbizóé, hanem az átvevőé, s hogy ennélfogva az utóbbi igazságtalan hátrányban részesülne, ha ellene oly követelések érvényesittetnének, melyek a concrét szállitmányozással semmi összefüggésben nincsenek. V. ö. *Tervczet* ind. 525. l.

[6]) Ennek oka abban rejlik, hogy különösen adás-vételnél rendesen épen az átvevő az, a ki a fuvarozási költséget viselni tartozik. A helyett tehát, hogy a feladó fizesse a fuvarozási költségeket s az átvevő azokat megtéritse, sokkal egyszerübb, ha azokat mindjárt az átvevő fizeti meg.

[7]) Ez nemcsak a keresk. forgalomban szokásos kifejezésmód, hanem jogi értelemben vett utalványozás is, csak önálló keresk. utalványra nem szabad gondolni. A megbizó az utalványozó, a szállitmányozó az utalványos, az átvevő az utalványozott. A szállitmányozó az utalványt aztán ismét tovább adja a fuvarozónak és közvetett szállitmányozónak.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

setét a megbizó ellen,[8]) illetve a megbizónak kártéritéssel tartozik, ha és mennyiben ennek az utánvételi megbizás nemteljesitéséből kára van.[9])

A szállitmányozó rendesen nem maga eszközölvén a fuvarozást, az átvevővel sem lép közvetlen érintkezésbe, ennélfogva az utánvételi megbizásnak sem tehet közvetlenül eleget. Hogy tehát ebbeli kötelezettségének megfelelhessen, neki ismét a fuvarozót vagy pedig közvetett szállitmányozót kell utasitania arra, hogy az utánvételi összeget az átvevőnél érvényesitse. Hogy a fuvarozó ezen utasitásnak mennyiben és minő következmények terhe alatt tartozik eleget tenni? arról alább a fuvarozási ügyletnél lesz szó (l. 171. §.). Itt csak azt az esetet kell szemügyre venni, ha a szállitmányozó az árut és az utánvételi megbizást közvetett szállitmányozóhoz intézi. Erre az esetre a K. T. határozottan kimondja, hogy a közvetett szállitmányozó az előző jogait, különösen ennek zálogjogát, gyakorolni köteles [id. 388. §. 2. bek.], minélfogva ha ebbeli kötelezettségének meg nem felel s az árut az előző követelésének kifizetése nélkül szolgáltatja ki, ő ez irányában épugy felelős, mint az előző a megbizó irányában, eltekintve attól, hogy saját követeléseire nézve viszkeresetét is elveszti.[10])

III. Az utánvételi eljárásnál egyébiránt két esetet kell megkülönböztetni:

1. azt az esetet, midőn a közvetett szállitmányozó az utánvétel beszedését olyképen vállalja el, hogy az előzőt követelésére nézve csak azután elégiti ki, miután az utánvételi összeget tényleg felvette, illetve a zálogjog gyakorlása utján behajtotta. Ez esetben a közvetett szállitmányozó az előző jogait, s különösen zálogjogát is, mint ennek meghatalmazottja gyakorolja,[11]) s épen ez az eset az, melyet az imént szem előtt tartottunk;[12])

---

[8]) Ez a megbizás elveiből önként következik, de arra az esetre, ha a szállitmányozó az utánvételi megbizást a fuvarozó által teljesitteti, a K. T. 414. §-ban határozottan ki is van mondva.

[9]) Igy nevezetesen ha az utánvételi összegben a vételár is benfoglaltatott s a szállitmányozó ezt nem előlegezte.

[10]) Ez a fuvarozóra nézve határozottan ki van mondva a K. T. 412. és 414. §§-ban. V. ö. alább 171. §.

[11]) A meghatalmazás elveiből önként következik, hogy a közvetett szállitmányozó vagy fuvarozó ellen ugyanazok a kifogások tehetők, melyek az előző ellen érvényesithetők voltak.

[12]) A fuvarozóra nézve ez esetről a K. T. 412. §. 1. bek. szól.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

2. azt az esetet, midőn a közvetett szállitmányozó az előzőt követelésére nézve már megelőzőleg elégiti ki [id. §. 3. bek.].[13]) Ez esetben a közvetett szállitmányozó nem mint az előző meghatalmazottja, hanem a maga részére, mint hitelező gyakorolja az előző követelését és zálogjogát, a nélkül, hogy az előző e jogok érvényesitésének elmulasztásában többé érdekelve volna. Gyakorolja pedig nem mint közönséges engedményes, hanem törvénynél fogva épugy, mint ha azok eredetileg az ő követelései lettek volna. Az előzőnek fizetett összegeket ugy kell tekinteni, mint a közvetett szállitmányozó által a fuvarozásra, illetve szállitmányozásra forditott kiadásokat, melyekre nézve az előző személye többé nem jön tekintetbe, melyek az általa közvetlenül felszámitott költségekkel és dijakkal egy egységbe összefoglaltatnak, ezekkel együtt egységesen érvényesittetnek.[14]) Ez különben nemcsak a szállitmányozó, hanem egyuttal a fuvarozó követeléseire és zálogjogára nézve is áll, ha és a mennyiben ez a közvetett szállitmányozó által kielégittetett [id. §. 3. bek. 2. mond.].

Az utánvételi eljárásnak a két módja kapcsolatosan is előfordulhat.[15])

---

[13]) A fuvarozóra nézve ez esetről a 412. §. 2. bek. szól.

[14]) Ez az id. törvényhelyből egészen világosan nem tünik ki ugyan. Az itt használt szavak, hogy »a követelés és a zálogjog a követőre megy át«, olyképen is volna magyarázható, hogy a közvetett szállitmányozó engedményesnek tekintetik, csakhogy nem szükséges külön engedményezési nyilatkozat, hanem az engedmény már törvénynél fogva áll be *(cessio legis)*. Hasonlóképen lehetne magyarázni a fuvarozóra vonatkozó 412. §. 2. bek.-t, mely csak annyiban különbözik a 388. §-tól, hogy azt mondja, mikép a fuvarozó, ki előzője követelését kiegyenliti, »a törvény erejénél fogva ennek összes jogaiba lép«. Azonban e magyarázat különösen hátrányos következményei miatt nem fogadható el. Ha a közvetett szállitmányozó vagy fuvarozó csak előzőjének engedményese volna, akkor ellene az előző személyéből kifogásokat is lehetne tenni. De akkor egyuttal az utódra az a teher nehezednék, hogy az előző követeléseit szigoruan megvizsgálja s azokat épen csak akkor elégitse ki, ha meggyőződött arról, hogy azok nem kifogásolhatók. Alig szükséges hangsulyozni, hogy ily körülmények mellett az utánvételi eljárásnak ez a módja lehetetlen volna s épen azért fel kell tételezni, hogy a K. T. az utódot nem mint engedményest, hanem mint eredeti hitelezőt kivánja tekinteni, a ki ellen az előzők személyéből kifogások nem tehetők.

[15]) Igy különösen akkor, ha a közvetett szállitmányozó az előzőt csak részben akarja követelésére nézve előlegesen kielégiteni.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

166. §.

A szállitmányozó mint önszerződő fél.

I. Valamint a bizományos, ugy a szállitmányozó is felléphet önszerződő fél gyanánt, azaz ő a fuvarozást nemcsak más által, hanem maga is eszközölheti.[1]) Sőt a szállitmányozó ebbeli joga még sokkal tágabb mint a bizományosé, mert csakis akkor nem vehető igénybe, ha az határozottan kizáratott. Valamint továbbá a bizományos az önszerződés folytán nem szünik meg bizományos lenni, ugy a szállitmányozó is az önszerződés daczára megtartja szállitmányozói minőségét. Épen azért ez esetben is a megbizó érdekeit tartozik követni, s nem számithat fel nagyobb fuvarozási dijt, mint a mennyit más fuvarozónak fizetne; másrészt azonban a szállitmányozó jogait is megtartja s nevezetesen szállitmányozási dijt követelhet. A különbség a szállitmányozás közönséges esetével szemben csak az, hogy a szállitmányozó ezen minősége mellett egyuttal mint fuvarozó szerepel s hogy őt ennek folytán a fuvarozó jogai és kötelességei is illetik, nevezetesen a szállitmányozási költségeken és dijakon kivül a fuvardijt is felszámithatja [**K. T. 389. §.**], másrészt a fuvarozót terhelő nagyobb felelősséget is magára vállalja.[2])

II. A szállitmányozó önszerződésétől megkülönböztetendő az az eset, midőn a szállitmányozó a fuvarozást saját részére kibérelt fuvarozási eszközökkel ugyan, de nem saját személyében, hanem fuvarozók vagy hajósok által eszközli.[3]) Ez az eset a szállitmányozás közönséges szabályai alá tartozik.[4])

---

[1]) Vajjon a szállitmányozónak magának vannak-e fuvarozási eszközei, vagy ő azokat kibérli? különbséget nem tesz, feltéve, hogy a kibérlés nem fuvarozási szerződés. V. ö. alább II. alatt.

[2]) V. ö. fentebb 164. §. és a fuvarozási felelősség közelebbi terjedelmére nézve alább 170. §.

[3]) Az eset ugy képzelendő, hogy a szállitmányozó nem várja be azt, hogy szállitmányozási megbizásokat kapjon, hanem ilyenek reményében s azok teljesithetésének biztositására fuvarozási szerződéseket már előre saját részére köt; vagy a szállitmányozó már kapott megbizásokat, de hogy olcsóbban eszközölhesse a fuvarozást, további megbizások reményében nagyobb fuvarozási eszközökre (egész vasuti kocsikra, egész hajókra stb.) köt szerződést, mint a minők a már nyert megbizások teljesitésére szükségesek. Ha azután a szállitmányozási megbizást, illetve a szükséges további megbizáso-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kat megkapja, ezeket a már megkötött fuvarozási szerződések utján hajtja végre. A különbség a közönséges szállitmányozással szemben csak az, hogy egy már előre megkötött fuvarozási szerződés utólagosan a megbizó részére kötöttnek vétetik. Több megbizó áruinak ilyetén egyesitése esetében gyüjtőkocsi-rakományról *(Sammelladung)* szokás beszélni.

[4]) A német K. T. 383. czikke erről az esetről kifejezetten emlékezik meg s a szállitmányozót feljogositja a közönséges fuvardijt felszámitani, még ha maga részére kisebb fuvardijt alkudott ki. Nálunk ez nem lehetséges (a szállitmányozónak engedélyezett fuvardijvisszatérítésektől eltekintve: l. fent 165. §. 1. jegyz.) s az uj német K. T. sem enged ily esetben eltérést a rendes szabály alól, jóllehet másrészt a gyüjtő szállitmányozót teljesen a fuvarozóra vonatkozó jogoknak és kötelességeknek veti alá, még ha átalányösszeg nem is állapittatott meg (413. §.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ÖTÖDIK CZIM.

Fuvarozási ügylet.

ELSŐ FEJEZET.

Általában.[1])

167. §.

A fuvarozási ügylet fogalma, természete, fajai.

I. Fuvarozás alatt a K. T. által használt műértelemben személyeknek és áruknak egy helyről más helyre való átvitelét értjük.[2]) A mennyiben ezt valaki a maga részére, saját erejével és eszközeivel eszközli: az semmi jogi jelentőséggel nem bir.[3]) A mennyiben pedig valaki a fuvarozást idegen erők és eszközök segitségével ugyan, de mégis maga és saját részére eszközli, az csak alkalmat szolgáltat arra, hogy közönséges bérleti és munkabéri szerződések köttessenek.[4]) A mennyiben azonban a fuvarozás *más részére* történik: az egy különleges szerződésnek tárgya, a mely *fuvarozási szerződésnek*, *fuvarozási ügy-*

---

[1]) *Eger* Das deutsche Frachtrecht, 3 köt. 2. kiad. 1888/90.; *Schott* Endemann-féle Handb. III. 284. s k. l.; *Thől* HR. III. köt.; *Duverdy* Traité du contrat de transport par terre. 2. kiad. Páris, 1874.; *Lyon-Caen* és *Renault* Traité III. 399. s k. l.; *Chitty* és *Tempel* Treatise on the law of carriers of goods and passengers, 4. kiad. Boston, 1868.; *Story* Commentaries on the law of bailments, 8. kiad. Boston, 1871. — Nemzetg. szempontból: *Sax* Die Verkehrsmittel in Volks- u. Staatswirtschaft, 2 köt. Bécs, 1878/79.

[2]) V. ö. K. T. 258. §. 5. pont, 259. §. 3. p. és 393. §. A közönséges élet felfogása szükebb.

[3]) Még akkor sem, ha a fuvarozás valamely szerződés, pl. eladás teljesitése végett történik. A vevőre nézve közömbös, miként állitja az eladó az árut a teljesitési helyre.

[4]) Kibéreltetik más kocsija, lova; szolgálatba vétetik kocsis, lovász stb.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

letnek neveztetik.[5]) Erről van itt szó. A fuvarozási ügylet tehát az a szerződés, mely személyeknek vagy áruknak fuvarozása iránt köttetik. E mellett azonban kiemelendő, hogy a fuvarozás csakis mint egész, mint a helyváltozás czélba vett eredményének eszközlése értetik,[6]) hogy továbbá a szerződésnek közvetlenül a fuvarozás elvállalására s nem annak puszta közvetitésére kell irányulnia.[7]) Egyuttal feltételeztetik, hogy a más helyre átviendő áru vagy személy a fuvarozó birlalatába, közvetlen gondviselése és felügyelete alá legyen helyezve.[8]) Vajjon azonban a fuvarozó személyesen és saját fuvarozási eszközeivel, avagy mások segitségével s bérbevett fuvarozási eszközökkel foganatositja-e a fuvarozást? teljesen közömbös. Nem jön tekintetbe továbbá elvileg, hogy minők az alkalmazott fuvarozási eszközök,[9]) s vajjon a hely-

---

[5]) Alapjában véve a fuvarozási ügylet sem egyéb, mint munkabéri szerződés, de e mellett még más elemeket is foglal magában, igy nevezetesen a letéti szerződésből. A *Code de com.* tervezetének 105. cz. világosan kijelentette volt, hogy a fuvarozási ügylet a munkabéri és letéti szerződés elemeiből álló vegyes szerződés *(contrat mixte, qui participe de la nature du contrat de louage et de celui de depôt).* A francziák nem is tekintik puszta consensuális szerződésnek, hanem reálszerződésnek, mely csak a dolog átadásával jön létre, ugy hogy előbb csak *pactum de contrahendo* létezik (v. ö. *Lyon-Caen-Renault* id. m. III. 406. l.) s a vasuti fuvarozásnál nálunk is határozott tételes rendelkezés van arra, hogy a szerződés csak az áru átvételével köttetik meg. V. ö. Berni egyezm. 8. cz., Üzletszab. 54. §.

[6]) A fuvarozási ügyletnél *locatio conductio operis* követeltetik. Ha a fuvarozással járó egyes cselekmények az eredményre való tekintet nélkül képezik a szerződés tárgyát — *loc. cond. operarum,* — csak közönséges munkabéri (szolgálati) szerződés forog fenn.

[7]) Ebben különbözik a fuvarozási ügylet a szállitmányozási ügylettől, s a fuvarozási ügyletnek alkusz általi közvetitésétől.

[8]) Nem tekinthető tehát fuvarozási szerződésnek, ha a fuvarozó az árut más helyre viszi a nélkül, hogy az neki közvetlen őrizet végett átadatott volna. V. ö. **C.** 8846/92. (D. Uj f. 34., 192. l.) és 1427/95. (D. III. f. 4., 48. l.) Ez áll különösen a hajóvontatási szerződésről is, melynél a vontatandó hajó és rakomány teljesen a vontatóval szerződő fél felügyelete és rendelkezése alatt áll. V. ö. **C.** 741/87. (P. T. 15., 116. l.), **B. T.** 2718/88. (D. Uj f. 21., 345. l.) Ily esetben a vállalkozó csak a rendes kereskedő gondosságával felelős, nem a véletlenért is. **C.** id. 8846/92.

[9]) Ezek a legkülönbözőbbek. A fuvarozás történhetik: 1. a mi a mozgató erőt illeti: gőzerővel (gőzhajó, gőzmozdonyu vasut), szélerővel (vitorlás hajók), vizerővel, villamerővel (távirda, távbeszélő, villamos vasut), állati erővel, emberi erővel (a hordári tevékenység is fuvarozás); 2. a mi a

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

különbség, melyre a fuvarozás szól, nagyobb vagy kisebb távolságot képez-e?[10]) Közömbös végre az, vajjon a fuvarozás, mint rendesen és külön kikötés nélkül is (l. alább 171. §.), ellenérték mellett, avagy kivételesen ingyen eszközöltetik-e?[11])

II. A fuvarozás tárgyai személyek és áruk. Ennek megfelelőleg személy- és árufuvarozást különböztetünk meg. Áruk alatt is rendesen csak testi dolgok értetnek ugyan,[12]) az áru műkifejezése értelmében azonban (l. fent. 5. §.) az árufuvarozás alá nem testi javaknak, nevezetesen hireknek továbbitását is kell vonni.[13]) A fuvarozás továbbá vagy szárazföldi fuvarozás, mely a szárazföldön, illetve alatta vagy fölötte,[14]) vagy vizi fuvarozás, mely vizen történik. A szárazföldi fuvarozásnak különösen fontos faja a vasuti fuvarozás, melylyel szemben másnemü fuvarozás közönséges fuvarozásnak neveztetik. A vizi fuvarozás vagy folyó- és belvizi, vagy pedig tengeri fuvarozás.

E megkülönböztetések a K. T. szempontjából kiváló fontossággal birnak. Igy, mint már tudjuk, annak meghatározására nézve, mennyiben tekintetik a fuvarozási ügylet keresk. ügyletnek (l. fent. 115., 116. §.)? De ezen felül a fuvarozási ügylet szabályozása és a fuvarozási ügyletre vonatkozólag felállitott szabá-

---

hordeszközt illeti: hajóval, kocsival, állatokkal (fuvarozás állatok hátán), emberekkel (fuvarozás emberek hátán, kezében), sodronynyal (távirda, távbeszélő), vizzel (fausztatás) stb. A mozgató erő és a hordeszköz egy testben egyesülve is előfordul, igy emberek és állatok általi fuvarozásnál; sőt az is lehetséges, hogy a fuvarozás tárgya tartalmazza a mozgató erőt, pl. állathajtás.

[10]) Helyi *(localis)* fuvarozás. Bérkocsi, butorszállitó, hordár, helyi pósta, távirda, vasutról lakásra való fuvarozás. Ellenk. utóbbira nézve: **B. T.** 5698/86. (D. Uj f. 16., 331. l.) V. ö. azonban K. T. 432. §.

[11]) Többnyire az ellenkező állittatik a fuvarozási ügyletnek munkabéri természete alapján. De mint láttuk, ez nem meriti ki jellemvonásait s épen a letéti ügylettel való rokonság bizonyitja az ingyenesség jogi lehetőségét. A gyakorlati életben az ingyenes fuvarozás tényleg elég nagy szerepet is játszik. Gondoljunk különösen a vasuti és hajózási ingyenjegyekre, melyek nem kevésbbé állapitanak meg fuvarozási viszonyt, mint a fizetett jegyek.

[12]) Ezek a legkülönbözőbbek: nyers termények, iparczikkek, állatok, kocsik (üresen és megrakva), hullák, könyvek, ujságok, levelek stb. Pénzeslevelek: **B. T.** 3133/903. (Jogt. K. 903. mell. 355. l.)

[13]) A távirdák, távbeszélő vállalatok tehát elvileg époly fuvarozási vállalatok, mint pl. a vasutak.

[14]) Földalatti és fölötti vasutak, távirdák, léghajók stb.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lyok alkalmazása szempontjából is. A K. T. ugyanis a fuvarozási ügyletet nem szabályozza egész kiterjedésében s valamennyi fajára nézve, hanem csak annyiban, a mennyiben áruknak szárazon vagy folyókon és belvizeken való fuvarozása iránt köttetik; sőt a fuvarozási ügylet fogalmát is csak e korlátozások mellett állitja fel. Ellenben a személyfuvarozás és a tengeri fuvarozás részletesen nem szabályoztatik benne, s a fuvarozási ügyletről felállitott fogalom alá nem esik.[15])

III. A fuvarozási ügyletre vonatkozólag felállitott szabályok s azok alkalmazása szempontjából tehát fuvarozási ügyletnek az tekintendő, mely áruknak szárazon vagy folyókon és belvizeken való fuvarozása iránt köttetik [**K. T. 393. §.**].[16]) E mellett még feltételeztetik, hogy a fuvarozási ügylet keresk. ügylet legyen annak részéről, a ki a fuvarozást magára vállalja, a mi csak akkor áll, ha fuvarozási ügyletekkel iparszerüleg foglalkozik, mely esetben ő fuvarozónak neveztetik [id. §. 2. mond.], vagy ha kereskedő s a fuvarozás elvállalása üzleti körében történt [**K. T. 420. §.**].[17]) Vajjon azonban az, a kinek részére a fuvarozás történik, az u. n. feladó,[18]) kereskedő avagy nem kereskedő, illetve vajjon a fuvarozási ügylet a feladó részéről is keresk. ügylet-e vagy nem; vajjon továbbá az, a ki a fuvarozást elvállalja, nagyobb üzleti tevékenységet fejt ki, avagy kiskereskedő-e? [19]) nem jön tekintetbe. A mivel nem akarjuk mondani, mintha a K. T.-nek a fuvarozási ügyletre vonatkozó intézkedései az érintett feltételek fenforgása mellett minden esetben és a fuvarozás valamennyi fajainál egyaránt nyernének alkalmazást. A fuvarozási ügylet tényleges viszonyai oly változatosak, hogy egyes intéz-

---

[15]) Az ezekre vonatkozó szabályok a K. T.-en kivül léteznek; igy különösen a tengeri fuvarozásra vonatkozó szabályok. L. fent. 7. §. A keresk. ügyletekre vonatkozó általános határozatok azonban a tengeri fuvarozásra, és a mennyiben épen keresk. ügylet, a személyfuvarozásra is alkalmazást nyernek. Különös szabályok a személyfuvarozásra nézve csak a vasuti üzletszabályzatban (10—29. §§.) és az 1874: XVIII. tczikkben találhatók.

[16]) Ez értelemben fogjuk mi is ezentul a fuvarozási ügyletet venni.

[17]) V. ö. fentebb 116., 117. §§.

[18]) Ez alatt a szállitmányozó is értetik, bár a K. T. a szállitmányozási ügyletnél a szállitmányozó megbizóját is feladónak nevezi. V. ö. 385., 386., 387. §§.

[19]) V. ö. K. T. 5. §. és fentebb 17. §. Az id. §. maga emliti a közönséges fuvarosokat és hajósokat.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kedések bizonyos esetekben már eleve alkalmazhatlanoknak mutatkoznak.[20]) De a mennyiben a tényleges viszonyok a törvény intézkedéseinek alkalmazását megengedik is, ez intézkedések alkalmazása a felek által rendszerint kizárható vagy korlátozható;[21]) sőt bizonyos intézkedések alkalmazása egyenesen a felek tevőleges akaratától függ.[22]) Ezenfelül különösen kiemelendő:

1. hogy a K. T. a fuvarozási ügyletre nézve általában felállitott szabályok mellett (I. fejezet) a vaspályák fuvarozási ügyleteit illetőleg maga eltérő intézkedéseket állapit meg (II. fejezet),[23]) s hogy a vasuti fuvarozás a K. T.-en kivül és ennek kiegészitéseképen számos különös szabályt ural. Ezeknek legfőbb forrása a Vasuti üzletszabályzat (idézve: Ü. Sz.),[24]) melyhez legujabban a nemzetközi vasuti áru-fuvarozásra nézve az 1890. évi október 14-én kötött berni nemzetközi egyezmény (idézve: B. E., l. alább 177. §.) járult, az ennek beczikkelyezését tartalmazó 1892 : XXV. tcz. (2. §.) felhatalmazván egyuttal a miniszteriumot, hogy az egyezmény határozatait, a mennyire a

[20]) Igy pl. hordárnál ki gondolna fuvarlevél alkalmazására?!

[21]) Kivétel van e tekintetben a vasutakra nézve. V. ö. alább 174. §. Ellenben a hajózási vállalatok époly kevéssé vannak korlátozva, mint a közönséges fuvarozók. V. ö. **L. I.** 350/81. (D. 28., 210. l.), **C.** 719/87. (D. Uj f. 19., 340. l.), 1004/90. (U. o. 25., 280. l.)

[22]) Igy nevezetesen a rakjegy alkalmazása. V. ö. alább 173. §.

[23]) A K. T. e részben is a német keresk. törvényt követi, melyet az uj német K. T. is fentartott. A régibb keresk. törvények a vasuti fuvarozásról természetesen nem szólnak. De az ujabbak is tulnyomóan csak mellékesen emlékeznek meg külön róla. Igy az uj olasz, román, spanyol K. T., mig az uj portugalli K. T. semmi kivételt nem tesz, a svájczi köt. jog pedig a vasutakat teljesen külön törvényeknek veti alá. Kivételt képez az 1891. évi belga fuvarozási törvény, mely a vasuti fuvarozást külön fejezetben még behatóbban szabályozza, mint a német és magyar K. T.

[24]) Ezen, az összes vasutakra nézve kötelező szabályzattól, mely a magyar kormány által bocsáttatik ki, s törvényes kormányrendelet minden kellékeivel bir, tehát épugy tárgyilagos jogot foglal magában, mint a törvény (v. ö. 1869 : IV. tcz. 19. §., **C.** 60/900. D. III. f. 18., 132. l.), megkülönböztetendők az egyes vasutak által kibocsátott szabályzatok, tariffák stb., melyek akkor is, ha a kormány által megerősittettek, csak alanyi szerződési szabványok jellegével birnak s mint ilyenek a felekre csak azon feltétel alatt kötelezők, ha azokra való kifejezett vagy hallgatagos vonatkozással, igy nevezetesen a fuvarlevélben való hivatkozás alapján szerződnek. Az ilyen külön szabályzatok azonban az üzletszabályzatot rendszerint csak kiegészithetik, de nem módosithatják. Ez kivételképen csakis alsóbb rendü vasutaknál van megengedve. V. ö. **Ü. Sz.** I. fej.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vasuti forgalom érdekében szükséges, az üzletszabályzat módositása utján a belföldi vasuti fuvarozásra rendeleti uton az esetben is érvényesitse, ha azok a K. T. rendelkezéseitől eltérnek;[25])

2. hogy a postaintézetre a K. T.-nek a fuvarozási ügyletre vonatkozó[25a]) határozatai csak annyiban nyernek alkalmazást, a mennyiben ezek az e részben fennálló külön rendetekkel nem ellenkeznek [**K. T. 421. §.**][26]) s ugyanez áll:

3. a távirdaintézetekre nézve is, bár a K. T. ezekről hasonló kijelentést nem tesz;[27])

---

[25]) A kormány e felhatalmazás alapján tényleg az előbbi 1874. évi üzletszabályzatot átdolgozta, s az uj üzletszabályzat, mely az osztrák és német kormányokkal egyetértésben állapittatott meg 1892-ben (l. fent. 7. §.) s mely egyuttal a nemzetközi forgalomra is alkalmazást nyer, a mennyiben ez külön szabályok alatt nem áll (**Ü. Sz.** I. fej.), a berni egyezménynyel egyidejüleg 1893. január 1-én lépett hatályba. Utóbbinak a K. T.-től eltérő intézkedései, melyek az üzletszabályzatba átvétettek, a K. T. 399., 400., 404., 410., 423. §§-ra vonatkoznak s az illető helyeken közelebbről lesznek megjelölve. Előrelátható, hogy a K. T. és a berni egyezmény közti eltérések a kormánynak adott felhatalmazás alapján mindinkább meg fognak szüntettetni, ugy hogy a nevezett egyezmény folytán a belföldi vasuti fuvarozási jog is lényegesen át fog alakulni. Az uj német K. T. már közvetlenül módositotta ezt az egyezmény intézkedései értelmében. — Az érintett felhatalmazás kiterjesztetett az 1898. évi párisi pótegyezmény határozataira is: 1901 : XXV. tcz. 2. §.

[25a]) Csakis ezek. A keresk. ügyletekre általában vonatkozó határozatok (minősités stb.) a postaintézetre is alkalmazandók. Ez áll különösen a birói hatáskör megállapitása szempontjából azon alapon, hogy a postaszállitás a fuvarozási ügylet fogalma alá esik. V. ö. **B. T.** 3133/903. (Jogt. Közl. 903. mell. 355. l.) : pénzeslevelek szállitására nézve.

[26]) A postára vonatkozó kivétel annyival fontosabb, mert bizonyos tárgyak, mint levelek és időszaki nyomtatványok, kizárólag a posta által fuvaroztathatnak (postakényszer). V. ö. 1850. évi postatörvény 6. §. A postajogra nézve v. ö. különösen *Goldschmidt* System 232. s k. l.; *Schott* id. h. 531. s k. l.; *Dambach* Das Gesetz über das Postwesen d. Deutschen Reiches, 4. kiad. Berlin, 1881.; *Meili* Die Haftpflicht d. Postanstalten. Lipcse, 1887.; *Von der Osten* Der einfache Sachtransport nach D. Reichspostrecht. Berlin, 1883.; *Lyon-Caen-Renault* id. m. III. 573. s k. l.; *Hepp* De la correspondance privée, postale ou télégraphique. Strassbourg; 1864.: *Jacottey* Traité de législation et d'exploitation postales. Páris, 1891.; *Rétay* A postai közigazgttási és kezelési szabályok kézikönyve. Kassa, 1881.; *Róth Pál* A postajog Magyarországon. Bpest, 1891.; *Rosznáky* Postaüzleti szabályok. Ungvárt, 1894. *Heim* Közgazd. lexicon III. 232. s k. l.

[27]) A távirdaüzletre épugy, mint a postára vonatkozó főbb törvényeket l. fentebb 7. §. Irodalom l. fent. 140. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

4. hogy jóllehet a K. T. a szárazföldi és a folyó- és belvizi fuvarozás között semmi különbséget nem tesz, utóbbi mégis több tekintetben sajátos szabályoknak van alávetve.[28])

168. §.

A fuvarozási ügylet megkötése s a fuvarozási ügyletnél előforduló okiratok.

I. A fuvarozási ügyletben rendszerint három személy vesz részt: a feladó, a fuvarozó és az, a kihez az áruk fuvaroztatnak, az átvevő vagy czimzett *(Destinatarius, Adressat)*. Kivételesen a feladó és a czimzett azonos.[1]) A nevezett személyek mindazonáltal nem szerepelnek olyképen, mintha a fuvarozási szerződés mindháromnak közreműködése mellett jönne létre, abban mind a három szerződő fél volna. A fuvarozási szerződés csak a feladó és a fuvarozó által köttetik meg s csak ezek állanak egymással közvetlen szerződési viszonyban. A czimzett a fuvarozási szerződéssel szemben nem idegen ugyan, sőt mint alább látni fogjuk, ő a fuvarozási szerződésből, és pedig saját nevében, jogokat érvényesithet s egyuttal kötelezettségeket tartozik teljesiteni. Ez azonban nem abban találja alapját, mintha ő a fuvarozási

---

[28]) V. ö. különösen az 1869. április 21-én kelt közm. és közl. min. rendelet által közzétett, később azonban ujonnan szerkesztett »ideiglenes folyó-, csatorna- és tói hajózási rendszabályokat«, melyek tulnyomóan közrendészeti jelleggel birnak, de némely magánjogi intézkedést is tartalmaznak. A nagyobb hajózási vállalatok a fuvarozásra nézve előre meghatározott üzleti szabályzatok szerint járnak el. Ezek jogi természetükre nézve az egyes vasutak által kibocsátott külön szabályzatokkal (l. fent. 24. jegyz.) egyenlők. V. ö. **C.** 719/87. (D. Uj f. 19., 340. l.), 229/88. (U. o. 20., 222. l.), 1004/90. (U. o. 25., 280. l.) — Németországban külön törvény a belvizhajózásra nézve: 1895. jan. 15-ről, uj szövegezésben 1899. jan. 1-ről (commentárok: *Förtsch, Landgraf)*. Egyes más országokban a belvizhajózásra a tengerjog szabályai alkalmaztatnak. Igy nevezetesen az olasz, román és részben a hollandi K. T. szerint. V. ö. *Szerző* Törvényjavaslat a tengeri magánjogról 2. §. »Tengeri ügyeknek tekintetnek azok is, melyek belvizeken keletkeztek, ha és a meddig rajtuk tengeri hajók járni szoktak, vagy ha tengeri hajóra vonatkoznak«. L. hozzá: Részletes indokolás 6. s k. l.

[1]) Ez különösen akkor fordul elő, ha a feladó oly helyre küldi magának az árut, hová ő maga utazik. Igy nevezetesen podgyásznál. A K. T. a rakjegynél egyenesen kimondja, hogy a feladó tekintetik átvevőnek, ha a rakjegy pusztán rendeletre szól. V. ö. 416. §. és alább 173. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szerződés egyik alkotó tényezője volna, hanem a fuvarozási szerződés sajátos természetéből következik, mely szerint az nemcsak a közvetlen szerződő felek, hanem egyuttal a czimzett érdekében, a czimzett javára köttetik (v. ö. alább 172. §.).

II. A fuvarozási szerződés érvényességéhez általában véve meghatározott alakszerüségek nem szükségesek. Köthető szóval vagy irásban, sőt hallgatag is.[2]) A fuvarozó jogositva van ugyan a feladótól u. n. fuvarlevél (szállitólevél) kiállitását követelni [**K. T. 394. §.** 2. bek.].[3]) De e követelés magában véve nem jelenti azt, mintha a fuvarozási szerződés a fuvarlevél kiállitása előtt nem lépne életbe. Ehhez külön megállapodás kivántatik,[4]) hacsak, mint nevezetesen a vasuti fuvarozásnál, ellenkező intézkedések nincsenek.[5]) Még kevésbbé tekinthető a fuvarlevél általában vagy épen oly értékpapirnak, mely, mikent a rakjegy (l. alább 173. §.), az árut jogilag helyettesitené.[6]) A fuvarozó

---

[2]) Hallgatag: pl. az áru átadása és a megállapitott fuvardij lefizetése által; levélnek a levélszekrénybe dobása által stb.

[3]) Feltételeztetik azonban, hogy a fuvarlevél kiállitása a fuvarozás természetével nem ellenkezik. V. ö. megelőző §. 20. jegyz.

[4]) V. ö. *Tervezet* ind. 531. l. A külön megállapodással egyenlő az illető vállalat üzletszabályzata, ha a szerződés annak alapján köttetik. Pl. a Dunagőzhajózási t. üzletszabályzata. A vasuti üzletszab. azonban, mint tudjuk, más szempont alá esik.

[5]) V. ö. **Ü. Sz.** 54. §. és **B. E.** 8. cz., melyek szerint a fuvarozási szerződés akkor van megkötve, ha a feladó állomás az árut a fuvarlevéllel fuvarozás végett átvette. Hasonlóképen lényeges a fuvarlevél a kocsipostai küldeményekre nézve, kivévén a levélalaku küldeményeket 250 grammig. Postai tariffák 123. l.

[6]) A mig a fuvarlevél a fuvarozó kezében van, a birtokszerzés annak átruházásával nem is lehetséges, de különben is az áru megérkezte előtt csak a feladó rendelkezhetik fölötte (l. a köv. §-t). Épen azért végrehajtási foglalás is ezen időpontig csak a feladó ellen történhetik (1881 : LX. tcz. 68. §.). Csakis az áru megérkezte és a fuvarlevél kézbesitése után mondható, hogy a fuvarozó az átvevő (czimzett) nevében birlal s hogy a fuvarlevélnek utóbbi által történt átruházása utján az áru birtoka is át van ruházva. De ez esetben is a fuvarlevél birtokosa nem saját, hanem az átvevő jogán birtokol, a mint hogy a végrehajtás is az átvevö ellen a fuvarlevéltől függetlenül történhetik. **B. T.** 5590/77. (D. 28., 260. l.) és **C.** 344/85. (J. 85., 170. l.) szerint a fuvarlevél birtoka még az áru megérkezése után sem helyettesiti az áru birtokát s ad megtartási jogot. Ugyanazon okból **C.** 1777/93. (D. Uj f. 36., 58. l.) és 1095/96. (D. III. f. 5., 313. l.), 607/97. (U. o. 10., 101. l.) az eladó visszakövetelési jogát a Csődt. 44. §-a alapján megállapi-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

elleni követelés a fuvarlevél nélkül is érvényesithető s a fuvarozó a fuvarlevél visszaadása nélkül is szabadul kötelezettsége alól, ha a czimzettnek az árut kiszolgáltatta.

A fuvarlevél [7]) a feladó által egyoldaluan a czimzetthez intézett nyilt levél alakjában kiállitott okirat,[8]) mely a fuvarozónak átadatván, az árukat a czimzetthez kiséri, s a fuvarozás teljesitésével a czimzettnek kézbesittetik. Czélja főleg az, hogy ugy a fuvarozó és a fuvarozásban később résztvevő személyek, mint a czimzett, tudomást szerezzenek belőle a fuvarozott árukról s általában a fuvarozási szerződés közelebbi feltételeiről. A **K. T. 395. §.** szerint a fuvarlevél magában foglalja: [9]) 1. az áru megjelölését minőség, mennyiség és az ismertető jelek szerint; [10]) 2. a fuvarozó nevét és lakhelyét; 3. a feladó nevét; [11]) 4. a czim-

---

totta, daczára, hogy a vevő a fuvarlevelet már kiváltotta. E határozatok azonban tulzottak s nem felelnek meg a Végreh. T.-ben elismert törvényes felfogásnak. — Fuvarlevél másodlatról l. alább 20. jegyz.

[7]) V. ö. különösen *Goldschmidt* Handbuch I. 1. kiad. 75. §.

[8]) Rendesen nyomtatott ürlapok használtatnak. A vasuti fuvarozásnál csakis az előirt nyomtatott és a vaspályaigazgatás által bélyegzett fuvarlevélminták használhatók. **Ü. Sz.** 52. §., **B. E.** végr. hat. 2. §. (mód. 1898. pótegyezm. 2. cz.). A postánál kizárólag csak a postaigazgatás által kiadott fuvarleveleket szabad használni. Postai tariffák 123. l.

[9]) A felsorolt kellékek nem lényegesek oly értelemben, mintha valamelyik kellék hiánya a fuvarlevelet érvénytelenné tenné, vagy bizonyitó erejétől fosztaná meg. V. ö *Tervezet* ind. 533. l. A K. T. csak a szokásos tartalmat tünteti fel. A fuvarozó azonban követelheti, hogy a feladó a K. T. kellékeinek megfelelő fuvarlevelet állitson ki, de ilyent elfogadni tartozik is. A vasuti fuvarlevélben több kellék kivántatik. **Ü. Sz.** 51. §., **B. E.** 6. cz.

[10]) A feladó az árura vonatkozó adatok helyességéért felelős. A vasuti fuvarozásnál, ha a suly vagy tartalom helytelenül lett bevallva, az esetleges fuvardijkülönbözeten és a felmerült kár megtéritésén felül, valamint a büntetőjogi és rendőri büntetésektől eltekintve, birság: u. n. fuvardij-pótlék is szedetik. **Ü. Sz.** 53. §., **B. E.** 7. cz. (mód. 1898. pótegyezm. 1. cz.). A vasut azonban darabáruknál a sulyt a feladásnál meg tartozik állapitani s kocsirakományoknál is követelhető a sulymegállapitás külön dij lefizetése mellett. **Ü. Sz.** id. §. 3. bek. Ily esetben a feladó nem is kötelezhető a birság megfizetésére. V. ö. **L. I.**, 8773/79. *(Fayer* D. II. 177. l.) A fuvardij-pótlék iránti igény csak a rendes 32 év alatt évül el: **C.** 60/900. (D. III. f. 18., 132. l.)

[11]) Habár a meghatalmazott saját nevét irta is a fuvarlevélbe, feladónak a K. T. 49. §. 2. bek. értelmében mégis a főnök tekintendő. **C.** 257/82. (D. Uj f. 2., 37. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

zett, vagyis annak nevét, kinek az áru kiszolgáltatandó;[12]) 5. az áru rendeltetési helyét; 6. a fuvardijra vonatkozó határozatokat; 7. azon különös megállapodásokat, melyek a felek közt egyéb pontok, különösen az ut irányára, az áru megérkezési idejére, vagy az e részbeni késedelemre nézve keletkeztek; 8. a kiállitás helyét és idejét. A fuvarlevél *aláirását* a törvény nem követeli;[13]) még kevésbbé szükséges, hogy a fuvarlevelet a fuvarozó irja alá.

III. Jóllehet a fuvarlevél, különösen az aláirás hiányánál fogva, a szabályszerü okiratok fogalma alá nem esik, az mégis a fuvarozási szerződés *bizonyitékául* szolgál [K. T. id. 394. §. 1. bek.].[14]) És pedig ugy a feladó mint a fuvarozó ellen és mellett,[15]) sőt még a czimzett ellen és mellett is.[16]) Valamint azonban általában az okiratok ellen, ugy a fuvarlevél ellen is van ellenbizonyitásnak helye,[17]) sőt, minthogy a fuvarlevél nem képez szabályszerü szerződési okiratot, ellenében szóbeli megállapodá-

[12]) *Rendeletre* a fuvarlevél, miként a rakjegy, nem szólhat; hasonlóképen nem bemutatóra. Fel kell tételezni, hogy a törvény ezt kimondaná, ha akarta volna. Ugyanaz áll a *vasuti* fuvarlevélre nézve. **Ü. Sz.** 51. §., **B. E.** 6. cz. Az uj olasz, román és portug. K. T. rendeletre és bemutatóra szóló fuvarleveleket is megenged.

[13]) De igen a *vasuti* fuvarozásnál. **Ü. Sz.** 51. §., **B. E.** 6. cz. Az aláirást azonban nyomtatott vagy bélyegzett alájegyzés pótolja.

[14]) Nemcsak ugy, mint az alaktalan okiratok általában (1893 : XVIII. tcz. 73. §. 3. bek.), hanem *teljes* bizonyitó erővel, minthogy a törvény egészen általánosan beszél. Ez egyik esete a most id. törvényszakasz 4. bek.-nek. Más, ha a fuvarlevél a felsorolt kellékekkel nem bir, mely esetben annak bizonyitó erejét a bíróság szabadon mérlegeli. Kivétel van továbbá a *vasuti* fuvarozásnál annyiban, a mennyiben oly áruknál, melyeknek felrakását a feladó eszközli, a sulynak vagy mennyiségnek a fuvarlevélben való megjelölése a vaspálya ellen csak akkor bizonyit, ha általa utánmérés, illetve utánszámlálás történt s ez a fuvarlevélben tanusittatott. **Ü. Sz.** 54. §., **B. E.** 8. cz. Ha azonban ez megtörtént, a vasut mentségére nem szolgál, hogy a fuvarozás zárt (ólmozott) kocsiban történt és a zár a leadáskor sértetlen volt: **C.** 1355/89. (D. Uj f. 26., 300. l.)

[15]) A fuvarlevél birtokában levő fél annak mint *közös okirat*nak felmutatására kötelezhető.

[16]) Ez következik abból, hogy a czimzettet csak a fuvarozási szerződésen alapuló, illetve a fuvarlevélből kivehető jogok és kötelezettségek illetik. V. ö. K. T. 407., 408. §§. és alább 172. §.

[17]) Igy különösen arra nézve is, hogy a fuvarlevél lebélyegzésekor (vasutnál) valamely kellék még nem volt rávezetve. V. ö. **C.** 3569/86. (D. Uj f. 15., 77. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

sok is érvényesithetők.[18]) A fuvarlevél továbbá nemcsak a benne tartalmazott adatok valóságát, hanem azt is bizonyitja, hogy a fuvarozó a benne emlitett árukat fuvarozás végett tényleg átvette, feltehető lévén, hogy a fuvarozó a fuvarlevelet az áruk nélkül átvenni nem fogja.[19])

IV. A fuvarlevél mellett vagy helyett a fuvarozási szerződésnél még egyéb okiratok is előfordulnak. Igy nevezetesen:

1. fuvarlevélmásodlatok, melyek a fuvarozó által hitelesitve az azokat kiállitó feladónak visszaadatnak, hogy neki is bizonyitéka legyen; esetleg a fuvarozó a másodlaton az áru átvételét is igazolja, a vasutak ily igazolásra a feladó kivánatára kötelezve lévén;[20])

2. átvételi elismervények és feladási vevények, melyeket a fuvarozó az áru átvételének és esetleg a fuvardij lefizetésének bizonyitékául állit ki, gyakran oly hatállyal, hogy az áru kiszolgáltatása csakis azok felmutatására történik;[21])

3. az u. n. rakjegy, melyet szintén a fuvarozó állit ki, s melyről alább 172. §. közelebbről lesz szó.

---

[18]) Az osztr. p. t. 887. §-a (l. fent. 140. §.) a fuvarlevéllel szemben nem jöhet alkalmazásba.

[19]) A vasuti fuvarozásra nézve határozottan ki van mondva, hogy a fuvarlevélnek a feladási állomás keletbélyegével való ellátása az átvétel jeléül történik. **Ü. Sz.** 24. §., **B. E.** 8. cz.

[20]) **Ü. Sz.** 54. §., **B. E.** 8. cz., a hol egyuttal kimondva, hogy a másodlat sem az eredeti fuvarlevél, sem rakjegy jelentőségével nem bir. Ehhez képest a másodlat mit sem változtat a fuvarozott árukra vonatkozó birtokviszonyokon, sőt még kevésbbé helyettesiti az árut mint az eredeti fuvarlevél, tekintve, hogy a fuvarozó csak az eredeti fuvarlevél átadásától fogva birlal az átvevő nevében. — Egyes külföldi törvényhozások a rendeletre vagy bemutatóra szóló és a fuvarozó által aláirt másodlatnak kifejezetten dologjogi hatályt tulajdonitanak. Igy az olasz és román K. T.

[21]) Ily esetben a feladási vevény a rakjegyhez hasonlóan dologjogi hatályu értékpapir jellegét ölti fel, a mint ez a K. T. 404. §. 3. bek.-ből (l. köv. §.) és az 1881 : LX. tcz. 68. §-ából is kitünik. V. ö. *Értekezlet* jk. is 348. l. Különösen a vasutakon és gőzhajókon fuvarozott podgyászról szokás ily feladási vevényeket (podgyászjegyeket) kiállitani, az **Ü. Sz.** 33. §-a határozottan kiemelvén, hogy a podgyász rendszerint csak a jegy visszaadása mellett adatik ki s hogy a vasut nincs kötelezve a birtokos jogosultságát vizsgálni. Az árufuvarozásnál feladasi vevény csak fuvarlevélmásodlat helyett állitható ki. **Ü. Sz.** 54. §. A posta által ajánlott levelekről, pénz- és áruküldeményekről kiállitott feladási vevények is épen csak tanusitó jelleggel

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

169. §.
A fuvarozó kötelezettségei.

I. A fuvarozó kötelezve van arra, hogy a fuvarozás végett átvett árunak gondját viselje s a fuvarozást kellő módon és kellő idő alatt eszközölje. A mennyiben a feladó a fuvarozás módját, ideértve az ut irányát is, határozottan kijelölte, a fuvarozó ettől a felek hátrányára el nem térhet; kijelölés vagy szokás hiányában pedig a fuvarozást azon módon köteles teljesiteni, mely a felek érdekeinek legjobban megfelel.[1]) Ugyancsak a szerződés vagy szokás határozza meg a fuvaridőt;[2]) ha azok nem intézkednek, a körülmények szerint itélendő meg, vajjon a fuvarozás kellő idő alatt eszközöltetett-e? De a fuvarozó nemcsak a fuvarozást kellő idő alatt teljesiteni, hanem kellő idő alatt megkezdeni is köteles, és pedig tekintet nélkül arra, vajjon a fuvaridő határozottan meg van-e állapitva vagy nem?[3]) A fuvarozás meg-

birnak. Átvételi elismervények egyébiránt a czimzett részéről is előfordulnak. Igy az **Ü. Sz.** 68. §. szerint az áru kiszolgáltatásakor követeltetnek, kiemeltetvén egyuttal, hogy az elismervénynek csakis az átvétel egyszerü elismerésére kell szoritkoznia, s hogy további nyilatkozatok, nevezetesen az áru hiánytalan vagy kellő időben való kiszolgáltatásáról, nem követelhetők. Különös faja az átvételi elismervényeknek a postai tértivevények, melyeket a czimzett a feladó részére állit ki.

[1]) Az **Ü. Sz.** 51. §-a és a **B. E.** 6. cz. szerint, ha a feladó a fuvarlevélben az ut irányát meg nem határozta, a vasut azt a vonalat köteles választani, mely a feladóra nézve legczélszerübb; de a vasut csak nagyobb vétkesség esetén felelős. Ha pedig az utirány megjelöltetett, eltérés csak azon feltétel alatt történhetik, ha a vámellátás a feladó által megjelölt állomáson eszközöltetik, nagyobb fuvardij nem követeltetik és a fuvaridő nem hosszabb, mint a kijelölt utirány betartásánál.

[2]) V. ö. K. T. 400. §., mely a kikötött vagy szokásos fuvaridő elmulasztásának következményeit határozza meg. L. a köv. §-t. A vasuti fuvarozásnál a fuvaridő szabályzatilag van megállapitva. V. ö. **Ü. Sz.** 65. §., **B. E.** végr. hat. 6. §.

[3]) A K. T. 397. §-a, mely a fuvarozás megkezdésére vonatkozik, semmi megkülönböztetést nem tesz, s ez annyival inkább mérvadó, mert kétségtelen, hogy a fuvarozás megkezdésének ideje kikötött vagy szokásos fuvaridő esetében is jelentőséggel bir. Igy nevezetesen az elállás szempontjából, ha a fuvarozás megkezdésének vagy folytatásának meggátlása olyan, hogy nyilvánvaló, mikép a fuvarozó a késedelmet a még hátralévő idő alatt be nem hozhatja. A német K. T. megfelelő 394. czikke, mely világosan csak arról az esetről intézkedik, ha a fuvaridő iránt megállapodás

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kezdésére szintén határozott megállapodás történhetik;[4]) ilyennek vagy helyi szokásnak[5]) hiányában a fuvarozást a körülményekhez mért határidő alatt kell megkezdeni [**K. T. 397. §.**]. Ha a fuvarozás megkezdése, vagy az ut folytatása természeti esemény vagy más véletlenség miatt[6]) ideiglenesen[7]) meggátoltatik, a feladó nem köteles az akadály megszüntét bevárni, hanem a szerződéstől elállhat; köteles azonban ily esetben a fuvarozónak, a mennyiben ezt vétkesség nem terheli,[8]) az előkészületi, a ki- vagy lerakodási költségeket s a fuvardijból a megtett utra eső részt megtériteni. A megtéritendő összeget, ha az iránt a felek meg nem egyezhetnek, helyi szokás hiányában a bíróság határozza meg [id. §. 2. bek.].

II. A fuvarozás eszközlése a fuvarozónak pusztán kötelezettsége; j o g a ellenben a fuvarozásra még az áru átadása és a fuvarozás megkezdése után sincs. Ebből, valamint azon körül-

---

nem történt, reánk nézve nem irányadó, bár a K. T. előmunkálataiból az eltérés oka ki nem derül.

[4]) A v a s u t i fuvarozásnál a fuvaridő az áru és a fuvarlevél átvételét követő éjfélkor kezdődik; reákövetkező ünnep- vagy vasárnap esetén közönséges árunál 24 órával később. **Ü. Sz.** 63. §., **B. E.** végr. hat. 6. §.

[5]) Mérvadó az e l k ü l d é s i hely szokása. Az *Értekezlet*en határozottan kiemelték, hogy nálunk ily helyi szokás, különösen a közönséges fuvarozásnál, tényleg létezik. V. ö. Jegyzők. 343. l.

[6]) Más véletlenség: pl. a fuvarozási eszközök lefoglaltattak. — Ha nem természeti esemény, sem más véletlenség, hanem a fuvarozó vétkessége vagy akarata okozza a késedelmet, a feladó minden kárpótlás nélkül léphet vissza s azonfelül a maga részéről kártéritést követelhet.

[7]) Csak i d e i g l e n e s meggátlásról van itt szó. Ha a meggátlás t a r t ó s, azaz a fuvarozás lehetetlenné válik, az általános magánjogi szabályok mérvadók, azaz a szerződés hatályát veszti, fenmaradván a kártérités azon fél ellen, a ki a fuvarozás lehetetlenségét előidézte. Az ideiglenes és tartós meggátlás fogalma különben nem absolut módon, hanem a viszonyok, különösen a fuvarozás czélja és a fuvaridő tartama szerint állapitandó meg. Az **Ü. Sz.** 65. §. és a **B. E.** 18. cz. nem tesz különbséget s a vasutat kötelezi a feladótól utasitást kérni, mely azonban nem szükséges, ha a fuvarozás más uton történhetik.

[8]) Itt csak oly vétkességről van szó, mely a természeti esemény vagy más véletlenség bekövetkezésének oka volt (u. n. *casus mixtus*). Pl. ha a fuvarozó a fuvarozás megkezdésével késik s utközben az eső a folytatást akadályozza, holott ha idejében kezdi meg a fuvarozást, az eső megelőztetett volna. Ha a fuvarozás t i s z t á n a fuvarozó vétkessége miatt nem volt megkezdhető vagy folytatható, a K. T. 397. §-a nem nyer alkalmazást. Erről az esetről l. fent. 6. jegyz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ményből, hogy a fuvarozó csak a feladóval áll közvetlen szerződési viszonyban, önként következik, hogy a fuvarozó a feladó későbbi utasitásait az áru visszaadása, vagy annak más mint a fuvarlevélben kijelölt átvevő részére leendő kiadása tekintetében teljesiteni tartozik [**K. T. 404. §.**].[9]) Ha a fuvarozó ilyen ellenrendeletnek eleget nem tenne,[10]) a feladó kártérítést követelhet.[11]) A feladó ezen rendelkezési joga a fuvarozó irányában teljesen független attól a viszonytól, melyben ő a kijelölt átvevőhöz áll s magában véve akkor sincs kizárva, ha az átvevő az áru tulajdonosa, vagy a feladót szemben az átvevővel visszakövetelési jog nem illeti.[12]) Mindazonáltal a fuvarozó a feladó ellenrendeletének csak addig tartozik eleget tenni, mig a fuvarlevelet az áru megérkezése után a rendeltetési helyen[13]) a kijelölt átvevőnek ki

---

[9]) A fuvarozó azonban a feladó utasitásának teljesitéséből eredő költségek megtérítését követelheti. L. kifejezetten **Ü. Sz.** 64. §., **B. E.** 15. cz. Követelheti továbbá a kialkudott vagy szokásos fuvardijt, habár az utnak csak egy részét tette meg, mert a feladó az oka, hogy a fuvarozást be nem fejezte. Következik a munkabéri szerződés általános elveiből. V. ö. osztrák p. t. 1155. §. A rendeltetési helynek utasitás szerinti megváltoztatásából a fuvareszközben (pl. hajón) előállott károsodásért azonban a feladót csak akkor terheli felelősség, ha a fuvarozó értesitette őt, hogy a fuvarozást az uj helyre annak veszélyessége miatt megtagadja és a feladó ennek daczára az utasitást fentartja, vagy ha a feladó az eltérés következményeiért szavatosságot vállal: **C.** 937/900. (D. III. f. 20., 71. l.)

[10]) Ezzel egyenlő, ha az ellenrendeletet foganatositó közegek elkésetten utasittatnak annak teljesitésére. **C.** 91/94. (D. Uj f. 39., 63. l.) A fuvarozó azonban csak akkor köteles az ellenrendeletet figyelembe venni, ha bizonyságot nyer arról, hogy az csakugyan a feladótól származik. Távirati ellenrendeletnél távirati kérdés indokolt. Az **Ü. Sz.** 64. §. és a **B. E.** 15. cz. (mód. 1898. pótegyezm. 1. cz.) szerint a vaspálya nem köteles más utasitásokat figyelembe venni, mint melyek a felvételi állomáson irásban az előirt és a feladó aláirásával ellátott mintán adattak. Ugyanaz áll a p o s t a i fuvarozásnál, melynél még egyéb óvintézkedések (személyazonosság igazolása, pecsétnyomó felmutatása stb.). L. Postai tariffák 138. l.

[11]) A fuvarozó azonban nem köteles az árukat vissza- vagy más helyre fuvarozni. Erre csak külön fuvarozási szerződésnél fogva van kötelezve. V. ö. **C.** 324/86. (D. Uj f. 15., 95. l.) Kivétel, ha a fuvarozás elvállalása általában kötelező, mint a vasutaknál, hajóvállalatoknál, postánál (v. ö. alább 173. §.).

[12]) Pl. ha a czimzett mint vevő az árut már előre kifizette. V. ö. fent. 152. §.

[13]) Közbenső helyen történt kiszolgáltatás a feladó rendelkezési jogát nem szünteti meg.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nem szolgáltatta, vagy az átvevő a megérkezés után az áru, valamint a fuvarlevél kiszolgáltatására a fuvarozó ellen keresetet nem inditott.[14]) Ha ez már megtörtént, a fuvarozó csak a kijelölt átvevő utasitásait veheti figyelembe, ellenkezőleg ennek az áruért felelős [id. §. 2. bek.]. A mennyiben továbbá a fuvarozó az áru átvételéről feladási vevényt állitott ki, a rendelkezési jog az áru fölött csak a feladási vevény birtokosát illeti [id. §. 3. bek.]; [15]) épugy ha rakjegy állittatott ki (l. alább 173. §.).

III. A fuvarozás czélja az áruknak a kijelölt átvevő kezeihez való juttatása. A fuvarozó nemcsak az áruk átvételének eszközlését, hanem az áruknak a fuvarlevélben kijelölt átvevőnek leendő kiszolgáltatását is magára vállalja. Erre a fuvarozó legott kötelezve van, mihelyt az áru a rendeltetési helyen megérkezik [**K. T. 405. §.**].[16]) A kiszolgáltatás mindazonáltal csak azt foglalja magában, hogy a fuvarozó az árut az átvételre készen tartsa, s ő kötelezettségének teljesen eleget tett, ha az átvevőt az áru megérkezéséről értesitette [17]) s az árut rendelkezésére bocsátotta.[18]) Az árut az átvevő üzlethelyiségébe vagy lakásába hozni a fuvarozó csak akkor köteles, ha ezt elvállalta, vagy a fuvarozás természetéből következik.[19]) A mennyiben a kijelölt átvevő

---

[14]) V. ö. K. T. 407. §. s egyenesebben **Ü. Sz.** 64. §., **B. E.** 15. cz.

[15]) Az **Ü. Sz.** 64. §. és a **B. E.** 15. cz. szerint a rendelkezési jog az áru megérkezte előtt mindig, tehát feladási vevény kiállitása esetén is egyedül a feladót illeti, a ki azonban a feladási vevényt s hasonlóképen a netalán kiállitott fuvarlevél-másodlatot előmutatni tartozik. Ugyanaz áll a postai fuvarozásnál. L. Postai tariffák 138. l.

[16]) A fuvarozó kellő gondosságot tartozik kifejteni az átvevő személyazonosságának megállapitása körül, ellenkezőleg felelős: **C.** 729/84. (D. Uj f. 8., 276. l.)

[17]) Ez a vasuti fuvarozásra nézve oly áruknál, melyeket nem a vaspálya maga vitet a czimzett lakására, az **Ü. Sz.** 68. §-a által határozottan elő van irva, hacsak az átvevő ellenkezőt nem rendelt, vagy az árunak az állomáson nem kell maradnia. A mulasztás kártéritésre kötelez. **C.** 20/86. (D. Uj f. 14., 283. l.)

[18]) A mennyiben a fennálló pénzügyi szabályok értelmében az áru megérkezte után vám- vagy fogyasztási adóhivatalba szállitandó, a fuvarozó kiszolgáltatási kötelezettségének, az értesitést feltéve, eleget tett, ha az árut a vám- vagy fogyasztási hivatalnak szolgáltatta ki. V. ö. **Ü. Sz.** 75. §.

[19]) Igy rendszerint a közönséges szekérfuvarozásnál. Az **Ü. Sz.** 68. §-a szerint a vaspálya az áru házhoz vitelére külön fuvarosokat *(Rollfuhrunternehmer)* alkalmazhat s a feleket ezeknek igénybevételére kötelezheti.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nem volna található,[20]) vagy ez az átvételt megtagadja,[21]) vagy az átvétel vagy az áru mibenléte iránt vita keletkezik, az átadási hely bírósága[22]) a fuvarozó vagy esetleg az átvevő kérelmére elrendelheti, hogy az áru egyelőre közraktárba, vagy egy harmadik személy (pl. szállitmányozó) gondviselése alá helyeztessék, ugyszintén, hogy a fuvardijnak s a fuvarozó egyéb követelésének kielégitése végett az áru vagy annak egy része nyilvános árverés utján eladassék.[23]) E kérelem iránt az ellenfél, a mennyiben helyben tartózkodik, a bíróság által előlegesen meghallgatandó [**K. T. 409. §.**]. Mindegyik esetben egyuttal joga van az érdekelt félnek az áru mibenlétét birói szemle utján megállapitani [id. §. 1. bek.].[24])

170. §.
A fuvarozó felelössége.

A K. T. a fuvarozó felelősségét három irányban határozza meg: 1. az áru elveszése vagy megsérülése esetére; 2. a fuvaridő elmulasztásából eredő kárra nézve; 3. a fuvarozásban alkalmazott személyek tekintetében. Az erre vonatkozó intézkedések annál nagyobb jelentőséggel birnak, mert lényeges eltéréseket tartalmaznak a felelősség és kártérités közönséges elveitől, a fuvarozót nagyrészt szigorubb felelősségnek vetik alá, mint azt más személyekre nézve akár az általános magánjog, akár maga a keresk. jog is megállapitja.[1])

I. A fuvarozó tehát mindenekelőtt felelős azon kárért, mely az áruban elveszés vagy megsérülés által történik. [**K. T.**

[20]) A fuvarozó az átvevő után tudakozódni tartozik.

[21]) Ezzel azonos, ha a czimzett a fuvarozó kielégitésére nem hajlandó, s utóbbi e miatt az árukat ki nem szolgáltatja.

[22]) Ez alatt járásbiróság értendő. V. ö. Keresk. elj. 10. §.

[23]) A vasutak magán uton való eladásra is jogositvák. V. ö. **Ü. Sz.** 70. §. Ugyanitt, valamint a **B. E.** 24. czikkében kimondva, hogy az áru a feladó kifejezett beleegyezése nélkül semmi esetre vissza nem küldhető.

[24]) Ez ugyan csak jog. De ha elmulasztatik s az áru elárvereztetett, az átvevő elesik az értékkülönbözet bizonyitásának lehetőségétől. V. ö. **C.** 5184/89. (D. Uj f. 25., 321. l.) Magára a szemlére nézve mérvadók az előleges birói szemlére vonatkozó határozatok az 1868 : LIV. tcz. 534. §-ának feltételei nélkül.

[1]) E szigorubb felelősség nagyrészben a római *receptum nautarum, cauponum, stabulariorum* intézményén (Lib. IV. tit. 9. Dig.) sarkall. Indokáról v. ö. alább 7. jegyz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

398. §.][2] E felelősség kezdetét veszi az áru átvételével[3] s mindaddig tart, mig az áru ki nem szolgáltattatott. Vajjon a czimzett az áru kiszolgáltatását késleltette-e vagy nem? közömbös;[4] hasonlóképen nem jön tekintetbe, vajjon az elveszés vagy megsérülés az uton, avagy az átvétel vagy kiszolgáltatás helyén történt-e? Különösen kiemelendő továbbá, hogy a fuvarozó e felelősség alól nem szabadul azért, mert az elveszés vagy megsérülés tekintetében őt vétkesség nem terheli. A fuvarozó akkor is felelős, ha az elveszés vagy megsérülés hibáján kivül, merő véletlenségből *(casus)* történt, s eltekintve a magát a feladót vagy átvevőt terhelő vétkességtől,[5] valamint ellenkező szerződéstől,[6] egyedül a

[2]) Elveszés: az **Ü. Sz.** 35. §-a szerint hiányzó podgyászdarabok azon vonatnak, melyre feladattak, a végállomásra való megérkezte után csak harmadnap mulva, más áruk a 79. §. és a **B. E.** 33. cz. szerint a szállitási határidő eltelte után 90 nap mulva tekintetnek elveszetteknek, ha az elveszés külön nem igazoltatik. — Megsérülés alatt ugy mennyiségi, mint minőségi hiány értendő.

[3]) Az áru átvételekor már létezett sérülésért a fuvarozó nem felelős. De ha az árut kifogás nélkül átvette (feltéve, hogy a begöngyölés a sérülés észlelését nem akadályozta), joggal vélelmezhető, hogy az sértetlen volt. E vélelemmel szemben a fuvarozót terheli a bizonyitás arra nézve, hogy az áru már az átvételkor meg volt sérülve. V. ö. **C.** 1054/73. (D. Uj f. 9., 198. l.), 598/85. (U. o. 12., 208. l.) A vasutaknál az átvétel alatt azon időpont értendő, midőn a fuvarlevél lebélyegeztetett (l. fent 168. §.). A feladás közben történt kárért tehát a vasut mint fuvarozó nem felelős. V. ö. **C.** 562/96. (D. III. f. 6., 209. l.)

[4]) A fuvarozó csak a K. T. 409. §-ában előirt letétel által szabadul felelőssége alól; tehát nem, ha az árut az átvételi késedelem daczára saját raktáraiban tovább tartja. A késedelem közönséges elvei (ellenkező kikötéstől eltekintve) itt alkalmazást nem nyernek, tekintve, hogy a K. T. feltétlenül a kiszolgáltatásig állapitja meg a fuvarozó felelősségét. Kivételt képeznek a vasutak, az **Ü. Sz.** 70. §-a szerint az át nem vett áruk beraktározása a feladó veszélyére és költségére történvén s azokra a vasut csak a rendes kereskedő gondosságát lévén köteles forditani. Ha az átvevő késedelemben nincs, a fuvarozó (vasut) a megérkezés és kiszolgáltatás közötti időben történt kárért akkor is felelős, ha az áru a szállitási határidő letelte előtt érkezett meg és szolgáltattatott ki: **C.** 82/98. (P. T. 36., 19. l.)

[5]) A K. T. ezt külön nem emliti ugyan, de magától értetődik. Kifejezetten emliti azonban az **Ü. Sz.** 75. §-a és a **B. E.** 30. cz.

[6]) A fuvarozó felelősségére vonatkozó intézkedések époly kevéssé *absolut* természetüek, mint a fuvarozási ügyletre vonatkozó egyéb rendelkezések. V. ö. fent. 167. §. 21. jegyz. és *Tervezet* ind. 566. l. (Másként a franczia jog: v. ö. *Lyon-Caen* és *Renault* id. m. III. 449. l.) Csak a vasutak képeznek kivételt a K. T. 424. s k. §§. értelmében. L. alább 174. §. Nem

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

következő esetekben szabadul: 1. ha a kárt erőhatalom *(vis major)* okozta;[7]) 2. ha a kár az áru természetes minő-

---

lehet azonban a felelősséget szándékosság esetére is kizárni *(ne dolus praestetur)*. Ellenben mindegy, vajjon a kizárás a concrét szerződésben, avagy a szerződés (fuvarlevél) által idézett üzletszabályzatban történt-e? Csak világosan kivehető legyen. Ha pl. a fuvarozó csak azt jelenti ki, hogy a fuvarozást »biztositás nélkül« vállalja el, ezzel a felelősség kizártnak nem tekinthető. V. ö. **C.** 375/86. (D. Uj. f. 16., 285. l.), melyben azonban helytelenül van kimondva, hogy a feladónak fizetett biztositási összeg a fuvarozó elleni kártérítési összegből levonandó. A fuvarozónak a feladó által külön kötött bizt. ügylethez semmi köze, a feladó nyerészkedését pedig kizárja a biztositó utódlási joga a K. T. 483. §. értelmében (l. alább 192. §.).

[7]) Hogy mit kell erőhatalom *(vis major)* alatt érteni? a legnagyobb viták tárgya. V. ö. *Helle K.* Vis major a római és modern forgalmi jogban. Kecskemét, 1894. A különböző nézetek három osztályba csoportosithatók: 1. az erőhatalom nem más mint véletlen *(casus)*; 2. az erőhatalom több mint közönséges véletlen; valamint azonban az utóbbi, ugy az erőhatalom is csak a kötelezett személyes viszonyából az eseményhez, tehát viszonylagosan határozható meg. Közönséges véletlen forog fenn, ha az esemény a rendes családapa, illetve kereskedő gondosságával nem volt elháritható; erőhatalom, ha fokozott, rendkivüli gondossággal sem volt elháritható. A kötelezett vétkessége határozza meg tehát az erőhatalmat, épugy mint a közönséges véletlent s a különbség csak abban van, hogy a gondosság és vétkesség foka az erőhatalommal szemben nagyobb; 3. az erőhatalom fogalma a jogi értelemben vett közönséges véletlentől egészen különböző, tárgyilagos fogalom, mely a kötelezett gondosságától és vétkességétől teljesen független. Bizonyos események már önmagukban véve erőhatalmat képeznek, más események ellenben soha sem esnek az erőhatalom fogalma alá, még ha bebizonyittatik is, hogy a fuvarozót a legkisebb vétkesség sem terheli. — Az 1. alatti nézet különösen a franczia iróknál található (v. ö. *Lyon-Caen-Renault* id. m. III. 429. l., a kik szerint szigoruan véve *casus* még több, mint *vis major*, mert utóbbi inkább emberi cselekvényekre vonatkozik), a 3. alatti különösen az angol-amerikai, a 2. alatti tulnyomóan a német irók által terjesztetik (alapvető *Goldschmidt* Z. f. d. ges. Hr. III. köt. 79. s k., 331. s k. l.) s nálunk is érvényesült a **C.** 1040/82. sz. a. kelt hat.-ban (D. Uj. f. 1., 242. l.). Ellenk. bár nem határozott: **C.** 5296/94. (D. III. f. 1., 49. l.): vonatkisiklás, hacsak nem földrengés, árviz, hegyszakadás folytán. Az első ellen az szól, hogy, ha az erőhatalom a közönséges véletlennel azonos, mire való akkor a különböző megjelölés? (Épen azért egyes ujabb, a franczia felfogás alapján álló tvhozások, mint az uj olasz, román és portugalliai K. T., valamint az 1891. belga fuvarozási t. a *casus*t és *vis major*t egymás mellett emlitik.) A második ellen joggal felhozható, hogy gyakorlatilag nem vihető következetesen és biztosan keresztül, mert ha a fuvarozótól a rendesnél nagyobb gondosságot követelünk, a mi lényegében nem más, mint a felelősség megállapitása a magánjogból most már kiküszö-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

sége, különösen belső megromlás, beszáradás, rendes csurgás

---

bölt *culpa levissima* esetében, hiányzik a kellő tárgyilagos támpont, a melyhez a tényleg kifejtett gondosságot mérhetnők, minek folytán a bíróságok eljárása szükségképen ingadozó, önkényes lesz, a mint azt Németországban tényleg tapasztaljuk. A helyes felfogás ennélfogva a harmadik, s csak az a kérdés ennél, miként határoztatnak meg közelebbről az erőhatalom alá tartozó vagy nem tartozó események? Hogy ezt tehessük, figyelemmel kell lenni a fuvarozó nagyobb felelősségének indokára (v. ö. különösen *Exner* Der Begriff der höheren Gewalt. Z. f. d. Privat u. öff. R. 10. köt. és külön Bécs, 1883.). A törvény azért állapit meg a fuvarozóra nézve nagyobb felelősséget, mert a fuvarozó eljárása s azok a körülmények, melyekből megállapitható, vajjon a fuvarozó a rendes gondosságot kifejtette-e, sokkal inkább rejtőznek el az ellenőrzés elől, mint másnál (v. ö. L. 1. pr. cit. »*quia necesse est plerumque eorum fidem sequi*«); mert a távol lévő félre nézve többnyire lehetetlen behatolni azon tények hálózatába, melyek az eseménynyel okozatos összefüggésben állanak, s mert épen azért a fuvarozónak a közönséges felelősség mellett nagyon könnyen állana módjában a felelősséget magáról elháritani. A fuvarozó és a másik fél állásának ez az egyenlőtlensége teszi szükségessé, hogy a jog a másik fél érdekét pártfogás alá vegye s a fuvarozóra nagyobb felelősséget háritson. Ha pedig e nagyobb felelősség abban találja alapját, hogy a fuvarozó eljárása kellőképen nem ellenőrizhető, akkor ezzel együtt meg van határozva az is, hogy meddig terjed e felelősség? Mindaddig, a meddig az ellenőrizhetlenség terjed, a meddig kétség lehet az iránt, vajjon a fuvarozót az esemény bekövetkezésében vétkesség terheli-e vagy nem? Erőhatalom tehát csak oly esemény lehet, melyről minden bizonyitás nélkül is legott nyilvánvaló, hogy az a fuvarozó vétke nélkül következett be. Hogy az ily események nagyon szűk körre vannak szoritva, alig szükséges kiemelni: főleg csak természeti események azok, a melyeknek elhárithatlansága legott nyilvánvaló; mig emberi cselekvények csak kivételképen fognak ily tulajdonsággal birni. (Az id. **C.** 1040/82. sz. hat.-ban az erőhatalom fogalma alá vont hajóösszeütközésről sem lehet ezt mondani; még kevésbbé vonatösszeütközésről; **C.** 319/88., Ü. L. 88., 21. sz. és kisiklásról: **C.** 5396/94. U. o. 94., 49. sz.; hasonlóképen nem pl. a lopásról: **C.** 784/95. D. III, f. 4., 79. l., a közönséges rablásról stb.) Minden esetre pedig csak a fuvarozó üzemkörén kivül álló, külső esemény lehet erőhatalom, mert a mi a fuvarozó üzemkörén belül (a fuvarozási eszközökben, a raktárakban, a pályaszerkezetben stb.) történik, az mindig kétséget hagy hátra az iránt, vajjon a fuvarozót vétkesség terheli-e vagy nem? A külső események közül is azonban nem tekinthetők erőhatalomnak az oly események, melyek, ha nem is elhárithatók, de melyek rendesen előfordulván, a rendes fuvarozó gondosságával legalább kárositó hatásaikban elhárithatók, pl. eső, hó, fagy, szél stb. Az erőhatalom fogalma alá e szerint csakis azok a külső és nyilván elhárithatlan események tartoznak, melyek rendkivüli és oly természettel birnak, hogy azok ellen a rendes fuvarozó magát a for-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

által okoztatott;[8]) 3. ha a kár a begöngyölésnek kivülről fel nem ismerhető hiánya folytán következett be.[9]) A törvény egyuttal határozottan kimondja, hogy a bizonyitás e körülmények

---

galom mai berendezése szerint megvédeni nem szokta. Ide tartoznak a villám, földrengés, rendkivüli árviz, tüzvész (a mennyiben nem az üzemkörön belül ütött ki), ellenség támadása, sztrájk (v. ö. *Horvát J.* A strike mint erőhatalom. Jogászegyl. ért. XIII. 2. füz.) stb. Csakis az ilyen esemény kimutatása folytán szabadulhat tehát a fuvarozó felelőssége alól; mi mellett azonban még kiemelendő, hogy a másik fél ily esemény bebizonyitása esetében sincs akadályozva oly ellenbizonyitással élni, melyből kiderül, hogy a fuvarozó nem fejtett ki kellő gondosságot, mikép a kérdéses eseményt kikerülje. Pl. ha tudhatta, hogy azon az uton, melyet választott, ellenség van; villámháritót nem alkalmazott, holott az épület természete azt szükségessé teszi stb. — Miként a K. T., ugy az **Ü. Sz.** 75. §. és a **B. E.** 30. cz. is az (»felsőbb«) erőhatalmat jelölik meg a felelősség határául. Hasonlag az 1874 : XVIII. tcz. mely azt »elhárithatlan esemény«-nek nevezi. Még nagyobb felelősséggel tartozik részben a posta, t. i. kocsipostai küldeményeknél tekintet nélkül arra, »vajjon postaközeg hibája, külső erőszak, avagy véletlen esemény okozta a kárt« s háboru esetén is csak akkor nem, ha külön rendelettel korlátoztatott. Postai traiffák 146. l. Ellenben közönséges levélpostai küldeményekért egyáltalában nem, ajánlott küldeményekért csak a postaközegek hibája esetében. U. o. 63. l. — Az uj német K. T. 429. §. és az 1895. évi német belvizhajózási t. 58. §-a az erőhatalomig terjedő felelősséget megváltoztatta s az enyhébb rendes fuvarozói felelősséggel cserélte fel; csak a vasuti fuvarozásban tartatott fenn a szigorubb felelősség a berni egyezmény értelmében (uj n. K. T. 456. §.)

[8]) »Rendes csurgás« alatt folyadékoknak fuvarozás közben a különben sértetlen hordókból stb. való kiszivárgását értjük. Ellentéte a rendkivüli csurgás, mely a hordó megsérülése folytán és nagyobb mennyiségben történik. A rendes csurgás, s hasonlóképen a beszáradás s általában a rendes sulyveszteség fejében, valamint a vevőnek bizonyos sulyfölösleg engedtetik (v. ö. fentebb 149. §.), ugy a fuvarozó bizonyos mentességben részesül, minélfogva a sulyveszteség meghatározott százalékáig nem felelős (u. n. fuvar-calo). Ez áll különösen a vasutaknál. V. ö. alább 175. §. A fuvar-calo azonban nem számitható, ha a beszáradás stb. a fuvarozó késedelmes eljárása által okoztatott. **L. I.** 343/81. (D. 27., 206. l.)

[9]) Ha a begöngyölés hiányai kivülről felismerhetők voltak, a mi egyuttal a fuvarozó vizsgálati kötelezettségét foglalja magában, a fuvarozó felelős (v. ö. **C.** 1004/90. D. Uj f. 25., 280. l.), hacsak a hiányos begöngyölésből eredő kárért a felelősséget el nem háritotta, a mire a vasutak is fel vannak jogositva (v. ö. alább 175. §.). Hasonlóképen felelős a fuvarozó, ha a feladáskor hiánytalan begöngyölés utközben válik hiányossá: kötelessége lévén az árura felügyelni s a kárt megfelelő intézkedéssel meggátolni. V. ö. *Tervezet* ind. 537. l., **C.** 197/83. (D. Uj f. 5., 105. l.): abroncs megtágulása.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tekintetében a fuvarozót terheli.[10]) Kivétel van továbbá: 4. drágaságok, pénzek vagy értékpapirok fuvarozásánál annyiban, a mennyiben a fuvarozó ezekért csak akkor felelős, ha a tárgyak ezen minősége vagy értéke neki kijelentve lett [id. §. 2. bek.];[11]) holott más tárgyaknál ily bevallás hiánya a felelősséget általában véve, és külön kikötéstől eltekintve, meg nem szünteti.[12])

Ha azonban ezek szerint a fuvarozó felelőssége az áru elveszése vagy megsérülése esetében a rendes felelősséget tetemesen meghaladja, másfelől a K. T. e felelősséget annyiban ismét mérsékli, a mennyiben a kártérítés tárgya nem az elveszett hasznot is magában foglaló teljes kár (l. fent. 122. §.), hanem annak kiszámitásánál csak az árunak szükséghez képest szakértők által megállapitott rendes kereskedelmi, ilyennek nem létében pedig közönséges értéke vétetik alapul. [**K. T. 399. §.**][13]) Ehhez képest a fuvarozó az áru elveszése esetében azt a rendes kereskedelmi értéket tartozik megtériteni, melylyel a hasonfaju és minőségü áru és pedig a rendeltetés helyén[14]) birt akkor, midőn a

---

[10]) Ez különben nem kivételes rendelkezés, hanem az általános bizonyitási szabálynak felel meg, mindenki bizonyitani tartozván azokat a tényeket, melyek az ő kötelezettségének megszüntét vonják maguk után. V. ö. osztr. p. t. 1298. §. is.

[11]) E kivétel teljesen indokolt, mert az ily drágaságok stb. csak kis térimét foglalván el, sokkal nagyobb felügyeletet és őrizetet igényelnek. A fuvarozónak tehát tudnia kell, hogy neki rendkivüli felügyeletet kell gyakorolnia. — Megjegyzendő, hogy a bevallás elmulasztása esetében nemcsak a valódi kár megtéritése nem követelhető, hanem semmi sem. A K. T. a fuvarozói felelősséget egyáltalában kizárja, minél fogva a fuvarozó csak ugy mint bármely más idegen személy vonható felelősségre, pl. lopás, sikkasztás esetében.

[12]) Másként a vasuti fuvarozásnál oly áruk helytelen vagy hiányos bevallásánál, melyek a vasuti fuvarozásból ki vannak zárva, vagy csak feltételesen szállittatnak. **Ü. Sz.** 89. §., **B. E.** 43. cz.

[13]) A »kereskedelmi érték« alatt a piaczi vagy tőzsdei ár értendő. V. ö. fentebb 139. §. — Kikötés folytán azonban a valóságos érték helyett előre megállapitott tétel, vagy a feladó által bevallott érték is lehet a kártérités tárgya. Hogy mennyiben van ez megengedve a vasutaknak? arról l. alább 176. §. Maximális kártéritési tételek a postánál: l. Postai tariffák 63., 146., 147. l.

[14]) Tehát nem a feladás vagy a megsérülés helyén. Ezzel akarja a törvény némileg közvetve a vesztett hasznot is megtérittetni, tekintve, hogy a keresk. forgalomban a rendeltetési hely értéke a feladási

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kiszolgáltatásnak történni kellett volna; miglen az áru megsérülése esetében [15]) az a különbözet téritendő meg, mely a megsérült áru eladási ára [16]) s azon rendes kereskedelmi érték közt létezik, melylyel az a sérelem nélkül a kiszolgáltatás helyén és idejekor birt volna [id. §. 2. bek.].[17]) A kártéritési összegből e mellett mindegyik esetben levonandó az, mi az elveszés, illetőleg megromlás folytán vám- és egyéb költségekben megtakaritva lett [id. §. 3. bek.].[18]) A kártéritésnek ez a kisebb mérve csak akkor nem jön alkalmazásba, ha a fuvarozó vagy emberei bebizonyithatólag vétkes gondatlansággal [19]) vagy gonosz szándékkal jártak el, mely esetben a fuvarozó az általános elvekhez képest teljes kártéritéssel tartozik [id. §. 4. bek.].[20])

---

vagy valamely közbenső hely értékénél rendesen magasabb. A vasuti fuvarozásnál azonban ellenkezőleg a latin államok jogrendszerében elfogadott elv értelmében nem a rendeltetési, hanem a feladási hely értéke vétetik alapul. **Ü. Sz.** 80. §. és **B. E.** 34. cz. A német Ü. Sz. a B. E. ezen eltérését nem vette át, hanem megmaradt az e részben a magyarral egyenlő német K. T. álláspontján, de az uj német K. T. 457. §-a a vasuti fuvazásnál szintén átvette, sőt annak eredeti tervezete minden fuvarozásra akarta kiterjeszteni.

[15]) Ez alatt oly eset is értendő, midőn az áru idegen anyaggal összevegyittetett (pl. kőszénbe kavics esett). **C.** 5184/90. (D. Uj f. 25., 321. l.)

[16]) Ez nem jelenti azt, mintha a megsérült árut tényleg el kellene adni a kár megállapitása végett. Csak a lehető eladási árról van szó, mely szakértők által vagy másként, pl. tőzsdei vagy piaczi árjegyzékek stb. által állapitható meg. V. ö. **C.** 474/87. (D. Uj f. 18., 157. l.) Nem lehet azonban az árut visszautasitani s az egésznek értékét követelni. **C.** 869/95. (Jogt. Közl. 95., 50. sz.)

[17]) Ezt felperes köteles bizonyitani. **C.** id. 869/95.

[18]) A költségekhez tartozik a megtakaritott fuvardij is. *Tervezet* ind. 539. l. — Minthogy a vasuti fuvarozásnál a feladási hely értéke irányadó: az **Ü. Sz.** 80. §. és **B. E.** 34. cz. nem a megtakaritott költségek stb. levonását, hanem a már fizetett költségek hozzászámitását rendeli.

[19]) Vétkes gondatlanság a nagyobb foku gondatlanság *(culpa lata)* értelmében, a mely ugyan helytelen, mert a kisebb foku gondatlanságnak is vétkesnek kell lennie, különben nem is számitható be, a mely azonban gyakran használtatik (v. ö. *Zlinszky* Magánjog. 132. l.). L. *Értekezlet* jk. 347. l., **B. E.** 41. cz. német szöveg: »*grobe Fahrlässigkeit*«, franczia szöveg: »*faute grave*«.

[20]) Utalással a 272. §-ra. V. ö. **Ü. Sz.** 88. §. és **B. E.** 41. cz. is, mig a *Tervezet* a német K. T. után, melynek »*bösliche Handlungsweise*« kifejezése azonban a nagyobb foku vétkességre is értetik (l. *Hahn* id. m. II. 614. s k. l.), csak gonosz szándék esetére mondja ezt ki. A vétkes gondatlan-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. A fuvarozó felelős továbbá a kikötött vagy szokásos fuvaridő elmulasztásából eredő kárért.[21]) Ennek a felelősségnek a mértéke azonban nem terjed odáig, mint az áru elveszése vagy megsérülése esetében; hanem a fuvarozó már akkor szabadul a felelősség alól, ha igazolni képes, hogy a késedelmet rendes fuvarozó gondosságával elkerülnie nem lehetett. [**K. T. 400. §.**][22]) A fuvarozó felelőssége a fuvaridő tekintetében tehát már az egyszerü véletlen esetében is megszünik; ugyanaz áll, mint a keresk. ügyletekre vonatkozólag általában. Másrészt azonban a kártérités mérve iránt sincs eltérés a rendes szabály alól: a fuvarozó nemcsak a késedelemből eredő valóságos kárt, hanem az elveszett hasznot is megtériteni tartozik.[23]) Hasonlóképen az általános elveknek felel meg, hogy ha a fuvaridő elmulasztása esetére a fuvardij bizonyos részének levonása vagy teljes elvesztése,[24]) vagy más kötbér állapittatott meg: kétség esetében

ságot vagy gonosz szándékot igazolni a feladó, illetve átvevő dolga. V. ö. *Tervezet* ind. 539. l.

[21]) Vajjon a kár csakugyan a fuvaridő elmulasztásából származik-e? a feladó, illetve átvevő tartozik igazolni. **L. I.** 343/81. (D. 27., 206. l.)

[22]) A rendes fuvarozó gondossága csak alkalmazása a rendes kereskedő gondosságának. V. ö. fentebb 122. §. Hogy miért állapit meg a K. T. kisebb felelősséget a késedelem tekintetében? belsőleg nehezen indokolható; a mint hogy pl. a *Code de commerce* s más törvényhozások ily megkülönböztetést nem is ismernek. Minthogy azonban e megkülönböztetés a német K. T.-ben tétetik, a Németországgal s még inkább Ausztriával való szoros összeköttetésnél fogva kivánatosnak mutatkozott e részben is a német törvény álláspontjára helyezkedni. V. ö. *Értekezl.* jegyzők. 345. l. A vasuti fuvarozásra nézve **B. E.** 39. cz. és **Ü. Sz.** 86. §. némileg szigoritani akarta a felelősséget, a mennyiben a vasutat csak annak igazolása esetén menti fel, ha a késedelem »oly eseményből származott, melyet a vasut sem elő nem idézett, sem el nem hárithatott«. Azonban a K. T. értelmében sem elégséges annak igazolása, hogy a fuvarozó általában mint rendes fuvarozó járt el, hanem meg kell jelölni azt az eseményt, mely a késedelmet okozta s ennek szintén nem szabad sem a fuvarozótól származnia, sem (a rendes fuvarozó gondosságával) elhárithatónak lennie.

[23]) V. ö. **C.** 1026/88. (P. T. 17., 156. l.) A mennyiben az áru megsérülése késedelemmel párosul, kártérités mindegyikre nézve külön-külön követelhető. Ha azonban a megsérülés épen a késedelem következtében állt be, a fuvarozó nem hivatkozhatik arra, hogy azt erőhatalom stb. okozta (l. fent. 7. jegyz.), s a kár is ebben az esetben nem a K. T. 399. §-a, hanem a 401. §. szerint téritendő meg.

[24]) Ilyen fuvardijlevonás különösen a vasutaknál van megállapitva. V. ö. alább 176. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a késedelemből eredő s az érintett kikötmények összegét meghaladó kár megteritése is követelhető. [**K. T. 401. §.**][25]) A mennyiben azonban a fuvarozó igazolhatja, hogy a késedelem a rendes fuvarozó gondosságával elháritható nem volt, az érintett kikötmények csak ugy vehetők igénybe, ha ez szerződésileg megállapittatott [id. §. 2. bek.].[26])

III. A fuvarozó végre felelős azokért, kiket az elvállalt fuvarozás teljesitésénél alkalmaz [**K. T. 402. §.**]; és pedig nemcsak e személyek megválasztásánál elkövetett mulasztás esetében *(culpa in eligendo)*, hanem akkor is, ha őt a megválasztásnál vétkesség nem terheli, s teljesen közömbös, vajjon a fuvarozó által alkalmazott személyek az áru elveszését, illetve megsérülését vagy késedelmét vétkes gondatlanságból vagy gonosz szándékkal okozták-e?[27]) A fuvarozó embereinek cselekvényeiért vagy mulasztásaiért épen ugy felelős, mintha maga személyesen járt volna el s azokat még akkor sem érvényesitheti saját javára, ha idegen személyek által elkövetve, az erőhatalom fogalma alá esnének.[28]) Hogy kik azok, a kiket a fuvarozás teljesitésénél alkalmaz? az közelebbről nem jön tekintetbe. Lehetnek a fuvarozó állandó szolgálatában álló személyek, vagy olyanok, a kik csak a concrét fuvarozás eszközlése czéljából léptek a fuvarozóval viszonyba;[29]) lehetnek nevezetesen a fuvarozást a fuvarozó helyett teljesitő vagy folytató fuvarozók is.[30]) A K. T. ez utóbbi esetről még külön is

---

[25]) V. ö. fentebb 123. §. A nagyobb kár természetesen igazolandó. Ellenben a megállapitott kötbér erejéig a kárt igazolni nem kell. V. ö. **C.** 423/89. (J. 89., 17. l.), 1300/92. (D. Uj f. 34., 27. l.) Másként részben a vasuti fuvarozásnál. L. alább 176. §.

[26]) Ily kikötés esetében a kötbér biztositási összeg jellegével bir, melynek fejében a rendesnél nagyobb fuvardij vagy külön illeték számittatik s melyen tul nagyobb kártérités nem követelhető.

[27]) V. ö. K. T. 399. §. 4. bek. és fentebb 20. jegyz.

[28]) A fuvarozó saját embereinek cselekvényei az üzletkörön belüli események, melyek az erőhatalom fogalma alá soha sem esnek. V. ö. fentebb 7. jegyz.

[29]) V. ö. *Tervezet* ind. 542. s k. l. A német K. T. még határozottabb: »Der Frachtführer haftet für seine Leute und für andere Personen, deren er sich bei Ausführung des von ihm übernommenen Transports bedient« (400. cz.). L. uj K. T. 431. §. is. Hasonló **Ü. Sz.** 9. §., **B. E.** 29. cz.

[30]) Ezek a fuvarozást elvállaló fuvarozóval szemben alfuvarozóknak is neveztetnek. A fuvarozó embereihez tartoznak különösen a vasut által az áruknak házhozvitelére alkalmazott fuvarosok. V. ö. **Ü. Sz.** 68. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

megemlékezik, kimondván, hogy ha a fuvarozó az árut az elvállalt fuvarozásnak egészben vagy részben eszközlése végett más fuvarozónak adja át, az áru kiszolgáltatásáig ugy közvetlen követőjeért, mint minden későbbi fuvarozóért is felelős. [**K. T. 403. §.**] E felelősség azonban épen csak odáig terheli, a meddig a fuvarozást elvállalta,[31]) azon tul az általa a fuvarozás folytatására alkalmazott fuvarozók tekintetében csak mint szállitmányozó vagy meghatalmazott szerepel, s mint ilyen csak a későbbi fuvarozók megválasztásánál elkövetett mulasztásért felelős.[32])

Az a kérdés merül itt fel, vajjon a feladó, illetve átvevő felelősségre vonhatja-e, a fuvarozón kivül, az ez által alkalmazott azt a személyt is, a ki épen a kárnak okozója volt? Magából a fuvarozási szerződésből nem, tekintve, hogy a fuvarozó által alkalmazott személyek csak vele, de nem a feladóval állanak közvetlen jogviszonyban. A fuvarozó őket esetleg viszkeresetileg megtámadhatja, de a feladó vagy átvevő ellenük közvetlenül fel nem léphet.[33]) Kivétel van a későbbi fuvarozókra nézve, feltéve, hogy ezek az árut az eredeti fuvarlevéllel veszik át.[34]) Róluk ez esetben felvétetik, hogy az eredeti fuvarlevél értelmében a fuvarozási szerződésbe belépnek, minek folytán önálló kötelezettséget vállalnak arra nézve, hogy a fuvarozást az eredeti szerződés értelmében,[34a]) különösen a fuvarlevélben kijelölt vonalakon, fogják eszközölni. Sőt a belépés a szerződésbe nemcsak a még hátralevő fuvarozásra történik, ugy hogy a követő fuvarozó épen csak erre a részre nézve, illetve a későbbi fuvarozók eljárásáért volna közvetlenül kötelezve, hanem az egész fuvarozásra, azaz

---

[31]) V. ö. *Tervezet* ind. 544. l. Ha fuvarlevél állittatott ki, a fuvarozás addig tekintetik elvállaltnak, a meddig a fuvarlevél szól.

[32]) V. ö. fentebb 164. §. és osztr. p. t. 1010. §.

[33]) Csak *ex delicto*, pl. lopás esetében, lehet ellenük közvetlenül fellépni.

[34]) Ily fuvarlevél átmenő fuvarlevélnek neveztetik. Ha mindegyik fuvarozó uj fuvarlevél mellett vállalta el a fuvarozást, a későbbi fuvarozók nem mint az előző fuvarozók követői, hanem önállóan jönnek tekintetbe. V. ö. **C.** 245/96. (P. T. 34., 45. l.) Az azonban közömbös, vajjon a későbbi fuvarozás ugyanolyan, vagy más természetü fuvarozó-e? Pl. vasut után gőzhajó vagy megforditva. A fuvarlevéllel azonos az első fuvarozó által kiállitott rakjegy.

[34a]) Ez áll különösen az első fuvarozóval megállapitott fuvardijra nézve is. Közvetlen vasuti dijszabás a feladási vasut közzététele szerint. V. ö. **B. T.** 87/901. (D. III. f. 21., 277. l.), **C.** 464/900, (U. o. 271. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

annak azon részére nézve is, mely az előző fuvarozók által már foganatositttatott, vagyis a későbbi fuvarozó egyuttal előzőinek a már teljesitett fuvarozásból eredő kötelezettségeiért is közvetlenül felelős lesz [id. §. 2. bek.], a nélkül, hogy ez által az előző felelősségén bármi változás történnék.[35]) Ha tehát az áru az eredeti fuvarlevél mellett több fuvarozó kezén megy keresztül, mindegyik fuvarozó az egész fuvarozásra nézve mint önálló fuvarozó jelentkezik s mindegyik ugy a saját, mint az összes előzők és utódok eljárásáért közvetlenül felelős, ugy hogy a feladó, illetve átvevő bármelyiket, a fuvarozásnak bármelyik részében történt kárért, támadhatja meg. Más szavakkal: több fuvarozó, a ki a fuvarozást egymásután az eredeti fuvarlevél mellett eszközli, a fuvarozási szerződésből egyetemlegesen van kötelezve.[36])

IV. Minél nagyobb a fuvarozó felelősségének mérve, annál indokoltabb, hogy e felelősség időbeli tekintetben szük határok közé szorittassék, annál inkább követelhető, hogy a fuvarozó elleni igények lehetőleg gyorsan érvényesittessenek. Ennek megfelelőleg a **K. T. 410. §**-a kimondja, hogy az áru átvételével és a fuvardij kifizetésével[37]) a fuvarozó ellen minden igény[38]) megszünik.[39])

---

[35]) A későbbi fuvarozó belépése által tehát a korábbiakra nézve nem történik ujitás *(delegatio)*.

[36]) A megtámadott fuvarozó tehát nem élhet azzal a kifogással, hogy a kárt más fuvarozó okozta. Neki csak viszkeresete van a vétkes fuvarozó ellen (v. ö. kifejezetten uj német K. T. 432. §.), melyre nézve az általános jogelvek irányadók. — A fuvarozók egyetemlegessége azonban kivételt szenved a vasutaknál. L. alább 176. §.

[37]) Áru átvétele és fuvardij kifizetése együtt. Bármelyiknek hiánya esetében a szabály nem alkalmazható. Tehát nem, ha az áru elveszett. Ha csak egy darab hiányzik is, az igény érvényesithető. V. ö. **C.** 467/89. (D. Uj f. 24., 62. l.), 1088/90. (J. Sz. 92., 5. sz.) Feltételeztetik továbbá, hogy a fuvardij kifizetése utólag történik. Ha a fuvardijt a feladó előre fizette ki, bérmentve *(franco)* küldte az árut, ennek átvétele nem jelenti azt, hogy az átvevő igényeiről a fuvarozó ellen lemond. Maga az átvétel alatt nem a jogi átvétel *(traditio)*, hanem az áru kicsomagolása és megvizsgálása utáni tényleges átvétel értendő. V. ö. **C.** 526/84. (M. 372. l.).

[38]) De csak a fuvarozási szerződésből magából eredő, nem pl. tartozatlanul fizetett fuvardij visszatérítésére irányuló igény.

[39]) Alapja ezen a német K. T.-ben is tartalmazott rendelkezésnek a *Code de com.* 105. cz. De épen Francziaországban tulszigorunak találták az ujabbi forgalmi viszonyokban, különösen annak folytán, hogy a vasuti fuvarozásnál a fuvardijt rögtön az áru átvételekor kell fizetni. Ez okból az 1888.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Az átvevőnek módjában áll az árut az átvétel alkalmával megvizsgálni, a késedelem pedig ugyis nyilvánvaló; fel lehet ennélfogva tételezni, hogy, ha az átvevő a fuvarozót kielégiti, ezzel elismeri azt, hogy ez fuvarozói kötelezettségének teljesen eleget tett.[40]) Kivétel csak oly hiány vagy sérülés miatt van, mely a kiszolgáltatáskor külsőleg felismerhető nem volt. Ilyen miatt a fuvarozó az áru átvétele és a fuvardij kifizetése után is felelősségre vonható. Mindazonáltal csak azon feltétel mellett,[41]) ha a hiány vagy sérülés birói szemle utján a felfedezés után azonnal megállapittatik s egyuttal igazoltatik, hogy a hiány vagy sérülés a feladás és kiszolgáltatás ideje közt történt [id. §. 2. bek.].[41]) Az utólagos felszólamlás azonban ezen feltétel teljesitése mellett sem történhetik akármeddig, hanem korlátozva van egy évi elévülési határidő által, mely a fuvarozó elleni keresetekre és kifogásokra nézve ugyanugy van megállapitva, mint a szállitmányozó elleni igények tekintetében [id. §. 3. bek.].[42])

április 11-én kelt franczia törvény megengedi, hogy az átvevő az átvétel után még 3 nap alatt tiltakozással élhessen. Megjegyzendő azonban, hogy a franczia jog nem ismeri a felismerhető és fel nem ismerhető hiányok közti megkülönböztetést. — Hogy a K. T. 410. §. rendelkezése csak az átvevőre vonatkoznék, a feladóra ellenben nem, mint azt **C.** 298/85. (D. Uj f. 12., 208. l.) mondja, teljesen alaptalan. V. ö. alább 172. §.

[40]) Az átvevő jogfentartással élhet ugyan; ez azonban csak akkor óvja meg a fuvarozó elleni igényeket, ha a fuvarozó a jogfentartást kifejezetten vagy legalább hallgatag elfogadja. V. ö. **Ü. Sz.** 90. §., **B. E.** 44. cz.

[41]) Utalással a 409. §-ra. Az **Ü. Sz.** 90. §-a és a **B. E.** 44. cz. szerint azonban a tényállás felvétele a hiány felfedezése után legkésőbb 7 nappal teendő folyamatba a vasutnál vagy a bíróságnál. Ugyanannyi idő alatt érvényesitendő a vasutnál a késedelem miatti kártéritési igény. Az uj német K. T. 438. §. ezt a határidőt a hiánymegállapitásra nézve általánositotta.

[42]) Utalással a 390. §-ra. V. ö. fentebb 164. §. A vasuti fuvarozásnál annyiban eltérés van, a mennyiben a fuvarozó elleni igények csalárdság és vétkes gondatlanság esetében is a közönségesnél rövidebb idő alatt évülnek el, bár ez esetben mégis nem egy, hanem csak 3 év alatt; a mennyiben továbbá a kereset elévülése után az igény kifogás utján egyáltalában nem érvényesithető. **Ü. Sz.** 91. §., **B. E.** 45. cz. alkalmazva **C.** 122/900. Jogt. K. 900. 24. sz. m. (a német Ü. Sz. és az uj K. T. megmaradt a régi K. T. rendelkezései mellett). Ugyancsak a vasuti fuvarozásnál az egy évi elévülés alacsonyan számitott fuvardij pótlására (tehát ennyiben a vasut részéről a felek elleni igényre, de nem a helytelen bevalláson alapuló fuvardijpótlékra, mint birságra: **C.** 66/900. Jogt. K. 900. 29. sz. m.) és tartozatlanul fizetett fuvardij visszafizetésére is vonatkozik. **Ü. Sz.** 61. §. **B. E.** 12. cz. (mód. 1898. pótegyezm. 1. cz.). Utóbbinak alkal-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

171. §.
A fuvarozó jogai.

I. A fuvarozó követelheti, hogy a fuvarozandó áruk neki oly időben, helyen és módon adassanak át, a mint az a szerződésnek, szokásnak vagy a körülményeknek megfelel;[1]) köteles lévén egyuttal a feladó oly áruknál, melyek az átvevő részére leendő kiszolgáltatás előtt vám- vagy adókezelés alá esnek, a fuvarozót a szükséges kisérő iratokkal ellátni. E kisérő iratok átszolgáltatása előtt a fuvarozó nem köteles a fuvarozást eszközölni, s a mennyiben őt magát vétkesség nem terheli,[2]) a feladó felelős neki azon büntetések- és károkért, melyek reá a

---

mazása a belföldi forgalomban (a mit az uj német K. T. 470. §. is kimond), nem vehető kifogás alá azon az alapon, hogy a K. T. egy évi elévülése a most emlitett esetekre nem vonatkozik, mert ha a B. E. a beczikkelyezéséről szóló 1892 : XXV. tcz. 2. §. szerint még az esetben is kiterjeszthető a belföldi forgalomra, ha a K. T. rendelkezéseitől eltér, akkor még inkább kiterjeszthető, ha a K. T. rendelkezéseivel nem ellenkezik. Még olyan visszafizetési igényekre is alkalmazható az uj Ü. Sz. egy évi elévülése, melyek már korábban keletkeztek, de az általános elvek szerint (l. fent. 10. §., 4. j.) csak az uj Ü. Sz. hatálybaléptétől kezdve. V. ö. **C.** 31,896/96. (D. III. f. 6., 21. l.), 600/96. (P. T. 34., 35. l.), 371/98. (D. III. f. 12., 129. l.); 38/900. Jogt. K. 900. 22. sz. m. (mely azt is kimondja, hogy az elévülési idő nyugvására és megszakitására az általános szabályok irányadók). **B. T.** 4819/95. (Ü. L. 95., 11. sz.), 746/96. (U. o. 96., 9. sz.), 26/96. (P. T. 32., 133. l.) Továbbá oly országokba történt fuvarozásnál is, melyek a berni egyezményhez nem csatlakoztak (pl. Törökország): **C.** 325/96. (P. T. 32., 131. l.) A fuvarozók egymás elleni viszkeresete azonban a kivételes elévülés alá nem esik. L. kifejezetten uj német K. T. 439. §. — A postánál az elévülési idő kocsipostai küldeményeknél 6 hó, levélpostai küldeményeknél az osztrák-magyar-német forgalomban 6 hó, a nemzetközi forgalomban egy év. Postai tariffák 63., 147. l.

[1]) Közelebbi rendelkezések a vasuti fuvarozásnál. **Ü. Sz.** 56—58. §§. A mennyiben az áruk a feladó által rakatnak fel s e czélból a kocsik előre megrendeltetnek, birság (kocsiálláspénz) is szedetik (56. §. 7. bek.).

[2]) Ez magában foglalja azt, hogy a fuvarozó, ha a kisérő iratok szükségéről tudomással bir, a feladót figyelmeztesse. V. ö. *Tervezet* ind. 534. l. Másként a vasutaknál **Ü. Sz.** 59. §., **B. E.** 10. cz. Vétkesség terheli a fuvarozót (vasutat) különösen akkor, ha a kisérő iratok daczára az áru oly okból koboztatik el, mely a fuvarozó (állomástiszviselő) előtt ismeretes volt s mely miatt a fuvarozást meg kellett volna tagadni. V. ö. **C.** 5687/901. (D. III. f. 22., 310. l.): állatszállitmányok be- és átviteli tilalom ellenére történt elfogadása.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kisérő iratok helytelenségéből vagy elégtelenségéből származnak. [K. T. 396. §.][3]) Ugyanaz áll másnemü netalán szükséges kisérő iratok tekintetében is.[4]) Különösen külföldre vagy külföldről történő oly fuvarozásnál, mely vasuti vagy hajózási vállalatok által eszközöltetik, ez utóbbiak jogositva és kötelezve vannak a törvény által az áruforgalmi statisztika készitése czéljából előirt nyilatkozatokat követelni, sőt ily nyilatkozat nélkül külföldre szóló küldeményt el sem fogadhatnak.[5])

II. A fuvarozó követelheti továbbá mindazon költségek és kiadások megtéritését, melyeket a fuvarozott árukra szükségkép vagy hasznosan forditott; feltéve, hogy azok a fuvarozási szerződésnél fogva őt magát nem terhelik. E kiadásokhoz tartoznak nevezetesen: a fuvarozó által fizetett vámok és más illetékek,[6]) rakodási költségek, raktárdijak, a begöngyölés kijavitásának költségei vagy más, az áru fentartására forditott kiadások stb.[7]) Ide tartoznak a fuvarozó által fizetett előlegek is, adattak légyen akár magának a feladónak, akár a megelőző fuvarozóknak és szállitmányozóknak.[8]) A költségekhez nem tartozik ugyan, de a fuvarozó által esetleg szintén követelhető továbbá az u. n. fekbér, mely az árunak a fuvarozó saját helyiségeiben való megőrzéseért számittatik.[9]) A fuvarozó végül a fuvarozás teljesi-

[3]) Illetve a fuvarozó nem tartozik azokat a feladónak megtériteni. C. 387/86. (P. T. 13., 58. l.) Vajjon a feladót vétkesség terheli-e vagy nem? közömbös.

[4]) Igy nevezetesen közegészségi vagy közbiztonsági tekintetből követelt kisérő iratokról, minők pl. hullalevelek (Ü. Sz. 42. §.), a robbanó anyagok szállitására vonatkozó igazolványok (Ü. Sz. 50. §.), filloxerabizonyitványok (1882 : XV. tcz., 1889 : XLI. tcz.), marhalevelek (1888 : VII. tcz. 20. §.) stb.

[5]) V. ö. 1881 : XIII. tcz., különösen ennek 5. §-át.

[6]) Habár a hatóság által jogosulatlanul szedettek. Ez nem tartozik a fuvarozóra. L. I. 448/80. (D. 26., 10. l.)

[7]) A K. T. ezek közül a fuvarozó törvényes zálogjogával kapcsolatban csak a vámokat emeli ki; a többit az »egyéb kiadások« kifejezése alá foglalja. Közelebbi részletezést tartalmaz azonban Ü. Sz. 60. §., B. E. 11. cz.

[8]) V. ö. fentebb 165. §. Az Ü. Sz. 62. §-a szerint készpénzelőlegek a vasut által csak akkor adhatók, ha az átvevő hivatalnok meggyőződése szerint az előlegezett összeg az áruban biztos fedezetet talál. A posta előlegeket nem ad.

[9]) Hogy ilyen követelhető, már az általános elvekből következik. V. ö. fentebb 125. §. A fekbér épen nem más, mint raktárdij. Az Ü. Sz. 69. §-a közelebbről állapitja meg azt, hogy mikor fizetendő fekbér?

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

téseért[10]) a szerződésileg megállapitott vagy szokásos fuvardijt követelheti.[11])

Mindezen követeléseire nézve a fuvarozót a fuvarozott árukra törvényes zálogjog is illeti, mely mindaddig áll fenn, mig a fuvarozott áruk az átvevőnek kiszolgáltatva nem lettek s mely a tulajdonos ellen elrendelt csőd esetében is hatályal bir. [**K. T. 411. §.**][12]) Hogy az áru kinek a tulajdona: vajjon a feladóé vagy az átvevőé, vagy talán más valakié-e? teljesen közömbös.[13]) Feltételeztetik azonban, hogy a fuvarozó követelései a netalán kiállitott fuvarlevélben ki vannak tüntetve,[14]) s épen a concrét fuvarozási szerződésből származnak.[15]) Utóbbi tekintetben a fuvarozó zálogjoga egészen azonos a szállitmányozó zálogjogával (l. fent. 165. §.). Annál inkább különbözik ellenben ugy ettől, mint a bizományos zálogjogától a kielégités tekintetében.

---

[10]) A fuvardij csak akkor követelhető, ha a fuvarozás teljesittetett. Ez akkor is áll, ha az áru utközben véletlenül elveszett, akár felelős a fuvarozó, akár nem. A tengeri jogban ez általánosan el van ismerve. De a szárazföldi fuvarozásnál is helyes, mert a fuvarozó, épugy mint általában a munkabérbeadó *(conductor operis)*, viseli a veszélyt, mely munkáját éri, s a fuvarozás mint egységes egész a szerződés tárgya. V. ö. osztrák p. t. 1156. §. és különösen *Danjon* Revue internat. du droit maritime II. köt. 624. s. k. l.

[11]) A szerződésileg megállapitott fuvardijjal egyenlő a kellően közzétett dijszabások (tariffák) alapján kiszámitott fuvardij. V. ö **Ü. Sz.** 7. §., **B. E.** 11. cz. és alább 174. §.

[12]) V. ö. fentebb 137. §. A vasuti fuvarozásra nézve v. ö. **Ü. Sz.** 66. §. és **B. E.** 21. cz., melyek a zálogjog tartamát még közelebbről ugy határozzák meg, hogy az addig áll fenn, mig az áru a vasutnak vagy oly harmadiknak őrizetében van, a ki azt a vasut számára tartja magánál (a német K. T. szerint még 3 napig az átadás után, a mit az uj K. T. is fentartott). A **B. E.** 22. cz. kimondja egyuttal, hogy a zálogjog hatálya azon ország joga szerint állapitandó meg, a hol a kiszolgáltatás történik.

[13]) A fuvarozó épugy mint a bizományos és szállitmányozó a törvényes zálogjogot korábbi záloghitelezőkkel szemben s akkor is gyakorolhatja, ha nincs jóhiszemben s ha a feladó vagy átvevő nem kereskedő. V. ö. fent. 136. §. 14. j.

[14]) Ez következik a K. T. 407. §-ából, mely szerint az átvevő az áru kiszolgáltatását a fuvarlevélből kivehető kötelezettségek teljesitése mellett követelheti. L. köv. §.

[15]) Ez kitünik a K. T. 411. §. 1. bek. ezen szavaiból: »a fuvarozási szerződésből«. Más fuvarozási szerződésből eredő követelésre nézve csak megtartási jog gyakorolható; minthogy azonban a fuvarozási szerződés mindig rendelkezést foglal magában, ez is csak akkor lehetséges, ha a rendelkezés akadályt nem képez, tehát csak a K. T. 309. §. 2. bek. értelmében.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ben; a mennyiben ugyanis erre nézve nem a K. T.-nek a szerződéses zálogjogra vonatkozó intézkedései, hanem különleges szabályok irányadók. A fuvarozó sincs ugyan kötelezve arra, hogy zálogjogát kereset utján érvényesitse, elegendő szintén a bírósághoz intézett egyszerü kérvény. Illetékes azonban kizárólag azon hely birósága, a hol az áruk a fuvarozó által kiszolgáltatandók;[16]) szükséges továbbá, hogy az ellenfél, a mennyiben helyben tartózkodik, a biróság által előlegesen kihallgattassék; maga az eladás pedig csak nyilvános árverésen történhetik [id. §. 2. bek.].[17]) Vajjon az áru egészben vagy részben adassék-e el? a fuvarozó követeléséhez képest a biróság szabad belátása szerint határozza el.[18])

III. A fuvarozó a feladóval állván közvetlen szerződési viszonyban, követeléseit és zálogjogát is közvetlenül a feladó ellenében érvényesitheti. Már fentebb a szállitmányozási ügyletnél (165. §.) emlitettük azonban a kereskedelmi forgalomban divó azt a szokást, mely szerint a fuvarozó arra utasittatik, hogy a fuvarozásból eredő követeléseit, a netalán adott előlegekkel együtt, az áru kiszolgáltatása alkalmával az átvevőnél *utánvétel* gyanánt hajtsa be. Ily esetben a fuvarozó követelése ugyanoly változást szenved, mint a szállitmányozó követelése; a feladó csak feltételesen, viszkeresetileg lesz kötelezve, csak akkor támadható meg, ha a fuvarozó mindent megtett arra nézve, hogy az utánvételi összeget megkapja; sőt a fuvarozó a feladónak még kártéritéssel is tartozik, ha és mennyiben ennek az utánvételi megbizás nemteljesitéséből kára van.[19]) A K. T. ezt az utánvételi eljárást különösen arra az esetre nézve állapitja meg, ha az áru egymásután több fuvarozó kezén megy keresztül, kimondván, hogy a mennyiben a fuvarlevél mást nem rendel, az utolsó

---

[16]) Itt is azonban *járásbiróság* értendő. Keresk. elj. 10. §.

[17]) Utalással a 409. §-ra. Minhogy perenkivüli eljárás forog szóban, az árverés elrendelése előtt a fuvarozó követelésének valódisága és mennyisége nem képezi birói határozat tárgyát, hanem a biróság csak azt tartozik vizsgálni, vajjon a fuvarozó követelése olyan-e, minőt a K. T. 411. §-a ért s vajjon a zálogjog még fennáll-e? V. ö. **C.** 381/83. (D. Uj f. 6., 316. l.), 670/91. (Ü. L. 91., 29. sz.)

[18]) A K. T. 411. §. 3. bek. azt mondja ugyan, hogy a fuvarozó a részbeni vagy teljes eladást követelheti. De a biróság az eladás fölött általában határozván, az eladás terjedelme iránt is határoz.

[19]) V. ö. kifejezetten **Ü. Sz.** 62. §. 5. bek., **B. E.** 13. cz. 4. bek., 23. cz. 2. bek.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

fuvarozó a kiszolgáltatás alkalmával előzőinek a fuvarlevélből kitünő követeléseit érvényesiteni s ezek jogait, különösen a zálogjogot is, gyakorolni tartozik. [**K. T. 412. §.** 1. bek.] Ha a fuvarozó az árut követeléseinek kifizetése nélkül szolgáltatja ki,[20]) ugy ő, mint a megelőző fuvarozók és szállitmányozók is saját előzőik elleni viszkereseti jogaikat elvesztik. Az átvevő elleni kereseti jogon azonban ez által változás nem történik. [**K. T. 414. §.**]

IV. Egyébiránt valamint a szállitmányozóknál, ugy a fuvarozóknál is az utánvételi eljárás két esetét kell megkülönböztetni:

1. azt az esetet, midőn az utolsó fuvarozó az előző fuvarozókat követeléseikre nézve csak azután elégiti ki, miután az utánvételi összeget tényleg felvette, illetve a zálogjog gyakorlása utján behajtotta.[21]) Ez esetben az utolsó fuvarozó az előzők jogait, különösen zálogjogát, mint ezeknek *meghatalmazottja* gyakorolja; a meghatalmazási viszonyból önként következvén, hogy az előzők zálogjoga addig áll fenn, mig az utolsó fuvarozó e joga meg nem szünik [id. 412. §. 3. bek.];[22])

2. azt az esetet, midőn a követő fuvarozó az előzőt követelésére nézve már megelőzőleg elégiti ki.[23]) Ez esetben a követő fuvarozó nem mint az előző meghatalmazottja szerepel, hanem az előző jogait saját maga részére szerzi meg, és pedig ugy, hogy azokba már a törvény erejénél fogva lép, a nélkül tehát, hogy külön átruházás volna szükséges [id. §. 2. bek.], s azokat nem is csak engedményesi minőségben érvényesitheti, hanem *eredeti hitelezőnek* tekintendő. Az előzőnek fizetett összegek a fuvarozásra forditott *kiadások* közé számittatnak, melyek mint ilyenek az utód által közvetlenül kiérdemelt követelésekkel együtt elválaszthatlan egységet képeznek.[24]) Ez külön-

---

[20]) A 414. §. ugyan csak arról szól, hogy az áru a »fuvardij« kifizetése nélkül szolgáltattatik ki. Azonban a törvény itt is nyilván a fuvarozó összes követeléseit érti, épugy mint a 412. §., a melyre közvetlenül vonatkozik. V. ö. német K. T. 412. cz. Sőt vonatkoztatandó a *nem előlegezett és meg nem szolgált* utánvételekre is. V. ö. **Ü. Sz.** 62. §., **B. E.** 13. cz.

[21]) Erről az esetről szól épen a K. T. 412. §. id. 1. bek.

[22]) Ez nyilvánvalóan csak az 1. bek.-re vonatkozik.

[23]) Ezzel egyenlő, ha az előző fuvarozó követőjét mindjárt az áru átadása után folyószámlán megterheli, a mint azt a **B. E.** 23. cz. kifejezetten megengedi.

[24]) Ez épugy mint az egymásutáni szállitmányozóknál (l. fent. 165. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ben nemcsak az előző fuvarozók, hanem a szállitmányozó követelésére is áll, melyet a fuvarozó kiegyenlit [id. §. 2. bek. 2. mond.].

Az utánvételi eljárás e két módja a fuvarozónál is kapcsolatosan fordulhat elő.

V. Az utánvételi eljárás első esetében, midőn t. i. az utolsó fuvarozó vagy közvetett szállitmányozó előzetesen nem elégiti ki előzőit, hanem ezeknek jogait mint meghatalmazott gyakorolja:[25]) az a kérdés merül fel, hogy a fuvarozásban egymásután résztvevő fuvarozók és szállitmányozók törvényes zálogjoga minő rangsorozatban áll egymással, s mily rangsorozatot foglal el az a törvényes zálogjog, mely a fuvarozott árukra nézve azonfelül netalán a bizományost illeti?[26]) A **K. T. 413. §**-a a zálogjogok ezen összeütközését külön szabályozza s az egymásközti rangsorozatra nézve a közönséges elvektől részben eltérőleg intézkedik. A zálogjogilag biztositott követelések ugyanis két osztályba soroztatnak: az első osztályba tartoznak mindazon követelések, melyek a szállitmányozásból és fuvarozásból erednek, ide értve a fuvarozó által fizetett előlegeket is,[27]) kivételével ellenben a szállitmányozó által adott előlegeknek;[28]) — a második osztályba tartoznak a bizományos követelései[29]) és a szállitmá-

19. jegyz.), a német K. T. hasonló rendelkezései alapján kifejlődött uralkodó nézet, melyet először *Laband* fejtett ki. (Z. f. d. ges. Hr. 9. köt. 467. l.) Az ellenkező felfogásra nézve l. különösen *Schott* id. h. 449. s k. l.

[25]) Ha az utód az előzőt követelésére nézve kielégiti, minthogy ez esetben csak az utód egységes zálogjogáról van szó, a rangsorozat kérdése fel sem merül. V. ö. *Tervezet* ind. 555. l.

[26]) A bizományos itt akár mint feladó, akár mint átvevő birhat zálogjoggal. Mint feladó azért, mert a mig az áru a fuvarozó kezében van, ő az áru fölött rendelkezik.

[27]) Azon előlegeket is, melyeket az első fuvarozó a feladónak az utánveendő vételár fejében fizetett.

[28]) Ezek alatt csak azon előlegek értendők, melyeket a szállitmányozó a megbizónak, nevezetesen az utánveendő vételár fejében fizetett. Tehát nem azon előlegek, melyeket egy közvetett szállitmányozó az előző fuvarozónak vagy szállitmányozónak fizetett. Ezek a szállitmányozásból, illetve fuvarozásból eredő követelésekhez tartoznak.

[29]) Azok is, melyek a fuvarozásra vagy szállitmányozásra vonatkozólag merültek fel, pl. begöngyölési költségek, rakodási költségek stb. A törvény a bizományos követelései között semmi különbséget nem tesz. Másként uj német K. T. 443. §., mely a bizományosnak és hasonlóképen a közraktárnak a fuvarozásra vonatkozólag felmerült követeléseit kifejezetten az első osztályba sorozza.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nyozó követelései az általa adott előlegek tekintetében. Ehhez képest pedig a rangsorozat következőleg van megállapitva:

1. az első osztályba tartozó követelések feltétlenül megelőzik a második osztályba tartozó követeléseket, még akkor is, ha utóbbiak korábbi keletüek;[30])

2. az első osztályba tartozó követelések közt a később keletkezett megelőzi a korábbit;

3. a második osztályba tartozó követelések közt a korábban keletkezett megelőzi a későbbit.

172. §.
Az átvevő jogállása.

I. A fuvarozási szerződés a feladó és a fuvarozó között köttetvén, mint közvetlen szerződő fél a fuvarozó ellen csak a feladó léphet fel, s csak a feladó az, a ki a fuvarozóval szemben mint a fuvarozott áruk ura jelentkezik s mint ilyen a fuvarozott áruk fölött rendelkezhetik. Azonban a fuvarozás rendszerint nem kizárólag a feladó érdekében történik; a fuvarozásban érdekelve még egy harmadik személy: a czimzett, az átvevő is van, sőt az utóbbi érdeke a feladó érdekeit többnyire meg is haladja, tekintve, hogy rendszerint épen a czimzett az, kinek vagyonát a fuvarozott áru szaporitani fogja. Ez az érdekeltségi viszony, melyben az átvevő a fuvarozási szerződéssel szemben áll, előtérbe helyezi azt a követelményt, hogy az átvevő jogilag se tekintessék idegennek, az ő érdeke jogilag is elismertessék és érvényesüljön. E követelmény nem jelenti csupán azt, hogy az átvevő érdekeit a feladó jogainak révén, mint a feladó meghatalmazottja vagy engedményese, érvényesithesse; mert midőn az átvevő érdeke a feladó érdekétől esetleg különbözik,[1]) másrészt pedig a feladó viszonya a fuvarozóhoz a fuvarozási szerződésen kivül álló mozzanatok

---

[30]) Az eltérés oka azon elv alól: *qui prior tempore potior jure*, itt épugy mint a 2. pontnál, abban rejlik, hogy az áru értéke a további fuvarozás által rendszerint folyvást növekszik, ez az értékemelkedés pedig első sorban mindig a későbbi fuvarozó tevékenysége által eredményeztetik. E mellett a hátrább sorozott utolsó fuvarozónak kisebb érdeke volna az áru gondozásában. V. ö. *Tervezet* ind. 555. l.

[1]) A feladóra nézve esetleg egészen közömbös, hogyan és mikor érkezik az áru az átvevőhöz? Igy általában akkor, ha a fuvarozás az átvevő veszélyére és költségére történik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

által befolyásoltathatik:[2]) az átvevő érdekeinek ezen közvetett védelme elégségesnek nem bizonyul.[3]) Ennél sokkal tovább kell menni; az átvevő érdekei jogilag csak akkor vannak kellőleg megvédve, ha ő, bár nem szerződő fél, a fuvarozóval közvetlen jogviszonyba hozatik, a fuvarozó elleni jogokat közvetlenül és saját jogán érvényesitheti. Más szavakkal: a fuvarozási szerződést nemcsak gazdaságilag, hanem *jogilag* is az átvevő érdekében, az *átvevő javára* kötöttnek kell tekinteni, a mi épen az átvevő közvetlen jogosultságát foglalja magában.[4])

II. A K. T. az átvevő e közvetlen jogosultságát határozottan elismeri. Mindazonáltal csak oly mértékben, hogy a feladó jogai az átvevő jogai által ne veszélyeztessenek.

1. A K. T. a fuvarlevélben kijelölt átvevőnek mindenekelőtt *utasitási jogot* ad. E jog az átvevőt a fuvarozás egész tartama alatt illeti, még mielőtt az áru rendeltetése helyére érne. Azonban lényegesen különbözik a feladó utasitási jogától, a mennyiben csakis az áru *biztonsága* végett szükséges intézkedések megtételére vonatkozik,[5]) s ennyiben is hatálytalan, ha az átvevő utasitásai a feladó utasitásaival ellenkeznek. Oly utasitásokat, melyek az áru fölötti rendelkezést tartalmaznak, az átvevő, hacsak egyuttal mint a feladási vevény vagy rakjegy birtokosa nem jelentkezik (v. ö. fent. 169. §.), a fuvarozónak nem

---

[2]) A fuvarozó a feladóval szemben pl. beszámitással élhet oly követelés alapján is, mely nem a fuvarozási ügyletből származik.

[3]) Mindez szól különösen azon felfogás ellen is, mintha az átvevő *képzelt engedmény* alapján volna a fuvarozási szerződésből jogositva. Igy különösen *Goldschmidt* Hb. I. 1. kiad. 749. l.

[4]) A *harmadik személy javára* kötött szerződések e közvetlen joghatálya mai napság már általánosan el van ismerve; s ha mindazonáltal még nagyon kevés hajlam mutatkozik arra, hogy a fuvarozási ügylet e szerződési categória alá vonassék, ez annak tulajdonitható, hogy az ily szerződések iránt más tekintetben hiányzik még a megállapodás. Igy különösen az a felfogás képez akadályt, hogy a h. sz. j. kötött szerződésből kizárólag csak a harmadik s nem egyuttal a szerződő fél lehet jogositva, s hogy a harmadik jogositványa feltételes, viszontteljesitéstől függő nem lehet, a mi azonban semmivel sincs okadatolva. V. ö. *Biermann* A harmadik javára kötött szerződésekről id. h.

[5]) Pl. begöngyölésre, raktározásra, kiséretre stb. A fuvarozó azonban csak oly biztonsági intézkedéseket köteles foganatositani, melyek a fuvarozási szerződéssel összhangzásban állanak.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

adhat. Igy nevezetesen nem követelheti az áru kiszolgáltatását, mielőtt az rendeltetése helyére érkezett, kivévén, ha erre a fuvarozó a feladó által felhatalmaztatott. [**K. T. 406. §.**]

2. De a K. T. a fuvarlevélben kijelölt átvevőnek azt a jogát is elismeri, hogy a fuvarozási szerződésen alapuló jogokat a fuvarozó ellen és pedig épen közvetlenül saját nevében érvényesithesse [**K. T. 407. §.**]; nem tévén különbséget, vajjon a kijelölt átvevő saját vagy más érdekében, pl. mint bizományos vagy közvetett szállitmányozó, jár-e el? [id. §. 2. bek.].[6]) E jognál fogva az átvevő a fuvarozót különösen a fuvarlevél átadására és az áru kiszolgáltatására szorithatja, feltéve, hogy a feladó a kereset megindítása előtt ellenkező utasitást nem adott;[7]) követelheti nemkülönben azon kár megtérítését, mely akár az áru elveszése vagy megsérülése, akár a fuvaridő elmulasztása folytán vagy az áru jogtalan visszatartásából[8]) reá nézve származott.[9]) Egyuttal abból, hogy az átvevő a fuvarozási szerződésen alapuló jogokat saját nevében érvényesiti, következik, mikép a fuvarozó az átvevő ellen csakis oly kifogásokkal élhet, melyek őt magából a fuvarozási szerződésből illetik.[10]) Az átvevő e közvetlen kereseti joggal mindazonáltal csak attól az időponttól fogva bir, midőn az áru rendeltetése helyére érkezik [id. §. 1. bek.]. Ezt megelőzőleg közvetlenül csak a feladó léphet fel, a ki addig az áru fölött rendelkezik.[11])

---

[6]) V. ö. **Ü. Sz.** 66. §. és **B. E.** 16. cz. is. Az átvevő *igazolására* elegendő, hogy a fuvarlevélben mint átvevő kijelöltetett. V. ö. *Tervezet* ind. 547. l. Mindazonáltal ha először megtagadta az átvételt, később csak a feladó meghatalmazása alapján követelheti a kiszolgáltatást. **C.** 986/84. (Ü. L. 85., 47. sz.)

[7]) K. T. id. 407. §. 1. bek. utalással a 404. §-ra.

[8]) V. ö. **K. V. T.** 27/99. (D. III. f. 14., 353. l.)

[9]) Az átvevő tehát, a mennyiben általában a fuvarozó kártérítésénél az alanyi viszonyok tekintetbe jönnek (v. ö. fentebb 170. §.), nem a feladó, hanem közvetlenül saját maga kárát van jogositva érvényesiteni.

[10]) Pl. hogy a fuvarozó a törvényesnél kisebb felelősség mellett vállalta el a fuvarozást; beszámitás magából a fuvarozási szerződésből eredő viszontkövetelésssel stb. De nem a feladó ellen fennálló oly kifogásokkal, melyek a fuvarozási szerződésre nem tartoznak.

[11]) Felléphet-e a feladó saját jogán az áru megérkezése *után*? Ha az átvevő az árut átveszi, vagy ezt megelőzőleg a fuvarozó ellen fellépett: azt hisszük, nem, mert ez az átvevő rendelkezési jogába ütköznék. V. ö. **Ü. Sz.** 73. §. és **B. E.** 26. cz. (mód. 1898. pótegyezm. 1. cz.), melyek szerint

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. Az átvevő közvetlen kereseti joga oly esetben, midőn a fuvarozó követeléseire nézve a feladó által előzetesen kielégittetett, az előbb emlitett megszoritásokon kivül semmi korlátozásnak alávetve nincs. Az átvevőt a közvetlen kereseti jog feltétlenül illeti meg. Másként áll azonban a dolog akkor, ha a feladó a fuvarozó követeléseit előzetesen nem elégitette ki, ha a fuvarozó arra utasittatott, hogy követeléseit az átvevőnél utánvét gyanánt hajtsa be. Ez esetben az átvevő kereseti joga a fuvarozó ellen feltételessé válik s az átvevő a fuvarozási szerződésen alapuló jogokat csakis a fuvarlevélből kivehető kötelezettségek [12]) teljesitése mellett érvényesitheti [id. §. 1. bek.].[13]) Ennyiben a fuvarozási szerződés mint kétoldalu szerződés az átvevő irányában ép ugy érvényesül, mint a feladó irányában. De csak ennyiben. Ezen tul a fuvarozási szerződés megmarad teljesen a feladó és a fuvarozó között kötött szerződés, az átvevő a fuvarozó irányában önállóan nem lesz kötelezve, hanem a fuvarozó kereseti joggal

---

a vasut ellenében keletkező igények birói érvényesitésére csak az van jogositva, a kit a küldemény fölött a rendelkezési jog megillet. L. **C.** 372/89. is. (Ü. L. 89., 34. sz.) Ellenk. **C.** 298/85. (D. Uj f. 12., 208. l.) Ha ellenben az átvevő az áru átvételét megtagadja: akkor a rendelkezési s ezzel a közvetlen kereseti jog a feladóra visszaszálltnak tekintendő. V. ö. **C.** 368/98. (D. III. f. 12., 91. l.) és fent. 6. jegyz. Az előbbi esetre nézve meg kell azonban jegyezni, hogy a mennyiben a fuvarozásból eredő kár a feladóra esik vissza (mint pl. a **C.** id. 298/85. esetében, melyben az átvevő a hiány erejéig vételárlevonást tett), az átvevőnek nem áll jogában a fuvarozó elleni jogairól lemondani, hanem azt érvényesiteni, illetve a keresetet engedményezni köteles, ellenkezőleg a feladónak felelős. Ez a feladó és átvevő közti viszonyban megkivántató *bona fides*-ből szükségképen következik.

[12]) A mi nem tünik ki a fuvarlevélből, az az átvevőre nézve nem létezik. Ennyiben a fuvarlevél formáltény. Ha a fuvarozónak még egyéb követelése volna, azt csak a feladó ellen érvényesitheti. Az azonban nem szükséges, hogy a fuvarozó követelése közvetlenül tünjék ki a fuvarlevélből; lehet benne közvetve megjelölve pl. a tariffára való vonatkozással. Másfelől nem kell, hogy a követelés magából a fuvarozásból származzék, elég, ha azzal kapcsolatban áll, pl. feladónak fizetett előleg, vámilleték: **C.** 1749/93. (D. Uj f. 38., 180. l.) stb. A suly helytelen bevallására a vasutak által kiszabott k ö t b é r, b i r s á g (dijpótlék) azonban az átvevőt nem terheli. V. ö. **K. V. T.** 232/96. (D. III. f. 7., 351. l.) Ugyanaz áll a tartalom helytelen bevallásáról: **C.** 1153/901. (D. III. f. 22., 160. l.), 1564/903. (Jogt. K. 903. mell. 52. l.)

[13]) Közelebbről a kétoldalu szerződések teljesitésére általában vonatkozó elvek nyernek alkalmazást. V. ö. fentebb 147. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

csak a feladó ellen bir.[14]) Ez akkor is áll, ha a fuvarozás az átvevő érdekében történt, sőt még akkor is, ha az átvevő az áru tulajdonosa. Hogy az átvevő a fuvarozó irányában önállóan kötelezve legyen, arra a fuvarozási szerződésen kivül álló jogalap szükséges. Ilyennek a törvény az áru és a fuvarlevél együttes elfogadását az átvevő részéről ismeri el,[15]) erre az esetre határozottan kimondván, hogy az átvevő a fuvarlevél értelmében a fuvarozó kielégitésére köteleztetik. [**K. T. 408. §.**] [16])

173. §.

A rakjegy.[1])

I. A feladó és a fuvarozó abban állapodhatnak meg, hogy a fuvarozó a neki átadott árukról rakjegyet állitson ki. [**K. T. 415. §.**] A rakjegy tehát a fuvarozási szerződésnél még kevésbbé lényeges mint a fuvarlevél, s annak kiállitása nem egyoldalu követelés, hanem csak kölcsönös megegyezés, szerződés folytán válik kötelezővé.[2]) A K. T.-nek a rakjegyre vonatkozó határozatai

---

[14]) Az átvevő ellen csak a K. T. 409. §. által adott jogok gyakorolhatók. V. ö. fentebb 169. §.

[15]) Az áru elfogadása fuvarlevél nélkül, vagy a fuvarlevél elfogadása áru nélkül egymaga tehát az átvevő kötelezettségét nem állapitja meg. A fuvarlevél elfogadása alatt azonban nem épen annak kézhezvételét kell érteni. Elég, ha az átvevő a fuvarlevelet látta és jóváhagyólag tudomásul vette. Hogy minő a viszony az átvevő és a feladó közt? nem jön tekintetbe. Az átvevő akkor is kötelezve lesz a fuvarozó irányában, ha a közte és a feladó közti szerződés szerint utóbbi viseli a fuvarozási költségeket. **C.** 232/94. (D. Uj f. 38., 273. l.)

[16]) V. ö. **Ü. Sz.** 67. §. és **B. E.** 17. cz. is. Az áru és a fuvarlevél elfogadása ugy tekinthető, mint a feladó által az átvevőre intézett utalvány elfogadása. V. ö. *Goldschmidt* id. h. 752. l. Mig ezen elfogadás meg nem történt, csak arról lehet szó, hogy az átvevő fizetése a fuvarozási szerződésből eredő jogok érvényesitésének feltételét képezze.

[1]) V. ö. különösen: *Goldschmidt* Hb. I. 1. kiad. 760. s k. l. és Z. f. d. ges. Hr. 29. köt. 18. l.; *Schott* id. h. 420. l.; *Eger* id. m. III. 1. s k. l.

[2]) Az *Értekezlet*en nagy vita tárgyát képezte, vajjon a rakjegy kötelezővé vagy csak facultativvá tétessék-e? Az első olvasásnál a rakjegy kötelező volta mondatott ki, ha a feladó követeli, s csak a közönséges fuvarosok vétettek ki e kötelezettség alól; a második olvasásnál azonban a német K. T. és a *Tervezet* értelmében a facultativ rendszer fogadtatott el, főleg a nemzetközi forgalomra való tekintettel. V. ö. Jegyzők. 353—357. és 483—484. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tehát merőben feltételes jellegüek, s e feltétel a mi forgalmunkban eddigelé csak kis mértékben, a folyamhajózásnál valósult.[3])

II. A rakjegy már külsőleg lényegesen különbözik a fuvarlevéltől. A fuvarlevél a feladó által állittatik ki s kisérőlevél alakkal bir, ellenben a rakjegy a fuvarozó által állittatik ki s egyrészt az áruk átvételéről szóló elismervény, másrészt kötelezvény, kötelező igéret alakjával bir. De kellékeire nézve is különbözik a rakjegy a fuvarlevéltől. Igy a **K. T. 416. §**-a előirja, hogy a rakjegy a szövegben világosan mint rakjegy legyen megjelölve, hogy a fuvarozó által aláirandó s a következő adatokat foglalja magában: 1. a fuvarozandó áruk megjelölését és azok mennyiségét; 2. a fuvarozó nevét; 3. a feladó nevét; 4. annak nevét, ki részére vagy kinek rendeletére az áru kiszolgáltatandó lesz. Ilyennek a feladó tekintendő, ha a rakjegy pusztán rendeletre lett kiállitva;[4]) 5. a kiszolgáltatás helyét; 6. a kiállitás helyét és idejét. E kellékek nemcsak mint puszta kivánság állittatnak fel, hanem egyenesen érvényességi kellékek,[5]) mi

[3]) Voltaképen csak 1890 óta, mely évben ugyanis a cs. és kir. Dunagőzhajózási társulat honositotta meg először a rakjegy intézményét a gabonaforgalomban, a nélkül azonban, hogy az a közönség által, a mely feljogosittatott a rakjegy kiállitását követelni, nagyobb mérvben igénybe vétetett volna. Németországban a belvizi hajózásban a rakjegy époly általánosan alkalmaztatik, mint a hajóselismervény a tengeri forgalomban, melynek mintájára épen a rakjegy képződött (az **Ü. Sz.** 54. §. és a **B. E.** 8. cz. a rakjegyet zárjelben *connaissement*nak nevezi is). Az 1895. évi belvizhajózási t. 71. §-a szerint a hajós a feladó kivánatára rakjegyet kiállitani köteles. Ellenben a tulajdonképeni szárazföldi fuvarozásban a rakjegy nem alkalmaztatik, igy nevezetesen a vasuti fuvarozásban sem; épen a vasutak lévén azok, melyek a rakjegy behozatalára irányuló törekvéseket eddigelé leghevesebben ellenezték. Sajátságos helyzet van Francziaországban, a hol rakjegyek szintén nem állittatnak ki ugyan, a hol azonban a feladó által kiállitott fuvarlevelet teljesen kiszoritotta a fuvarozó (vasut) által kiállitott u. n. *récépissé*, mely egyébiránt hatályára nézve a fuvarlevéllel egyenlőnek tekintetik. V. ö. *Lyon-Caen-Renault* id. m. III. 548. l. Még érdekesebb az uj portugalliai K. T., mely a rakjegyet szintén nem ismeri ugyan, de a mely szerint a fuvarlevelet nem a feladó, hanem a fuvarozó állitja ki (369. cz.); mig az uj spanyol K. T. szerint a feladó és fuvarozó kölcsönösen követelhetik a fuvarlevél kiállitását (350. cz.).

[4]) A további átruházás ez esetben is engedmény vagy forgatmány utján történik. Puszta átadás és átvétel a birtokosi minőség igazolására tehát ez esetben sem elegendő, azaz a rakjegy nem bemutatóra szóló papir.

[5]) Az érintett kellékek hiánya esetében nem létezik rakjegy. V. ö. kifejezetten *Értekezl.* jegyzők. 358. l. Ez minden esetre tulzott. A kifejlettebb

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

által a rakjegy szigoru formálokirat gyanánt jelentkezik.[6]) Hogy pedig a fuvarozó a neki felmutatott rakjegy azonosságáról biztos meggyőződést szerezhessen, a K. T. kimondja, hogy kivánatára a feladó a rakjegynek egy általa aláirt másolatát köteles neki kézbesiteni [id. §. 2. bek.].

III. A rakjegy a szárazföldi forgalomban ugyanazon fontos szerepet van hivatva játszani, mint a tengeri forgalomban a hajóselismervény (l. erről fentebb 132. §.). És pedig ugy kötelmi, mint dologjogi tekintetben. Előbbi különösen három irányban:

1. abban, hogy a rakjegy kiállitása folytán a fuvarozási szerződésből eredő jogviszonyok legott az átvevő felé tereltetnek át. Ha rakjegy nem állittatik ki, a fuvarozási szerződésből jogositva és kötelezve egyelőre csak a feladó lesz; az átvevő közvetlen jogviszonyba a fuvarozóhoz a biztonsági utasitásoktól eltekintve, csak az árunak a rendeltetési helyen való megérkezte után lép. Ha ellenben rakjegy állittatik ki, a fuvarozási szerződésből eredő jogok azonnal az átvevő személyében összpontosulnak s az átvevő lesz tulajdonképen a főjogositott, mig a feladó csak másodsorban és csak annyiban jön tekintetbe, a mennyiben a rakjegy birtokában van. Ez legjobban kitünik az árura vonatkozó utasitási jognál, a mennyiben ugyanis a fuvarozó a feladó későbbi utasitásait az áruk visszaadása vagy más, mint a rakjegyben kijelölt átvevő részére leendő kiadása tekintetében csak az esetben teljesitheti, ha neki a rakjegy visszaadatik, ellenkezőleg a rakjegy jogszerü birtokosának az áruért felelős [**K. T. 418. §.**]; a mennyiben továbbá az átvevő, illetve rakjegybirtokos az áru megérkezte előtt nemcsak biztonsági intézkedéseket tehet, hanem teljes rendelkezési joggal bir, mely a feladó rendelkezési jogát kizárja, s mely a fuvarozót az árunak bármikor leendő kiadására kötelezi.[7])

2. A rakjegy fontossága kötelmi jogi tekintetben továbbá a fuvarozó elleni jogok könnyü átruházhatóságában nyil-

---

hajóselismervénynél ez sehol sincs elfogadva, hanem a biró a concrét eset körülményei szerint itéli meg, minő értéke van egy hiányos hajóselismervénynek.

[6]) De csak külsőleg, nem oly értelemben, mintha a rakjegy elvont *(abstract)* kötelmi viszonyt hozna létre. V. ö. alább.

[7]) Ez a K. T. 415. §. 2. bekezdéséből és a 418. §-ból tünik ki; de a feladási vevény hasonszerüségéből is következik. V. ö. fentebb 169. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vánul. Rakjegy hiányában a fuvarozó az árut csakis a fuvarozási szerződésben megállapitott, illetve a fuvarlevélben kijelölt átvevőnek köteles és van jogositva átadni, s más átvevőnek kijelölése csak a körülményes ellenrendeleti eljárás mellett történhetik. Ha ellenben rakjegy állittatott ki, az abban kijelölt átvevő a fuvarozó elleni jogokat pusztán névre szóló rakjegyeknél egyszerü engedmény, rendeletre szóló rakjegynél pedig forgatmány által szabadon átruházhatja, s a fuvarozó a rakjegy minden jogszerü birtokosa irányában az áru kiadására nemcsak jogositva, hanem a nyugtatványozott rakjegy visszaadása mellett kötelezve van [**K. T. 415. §.** 2. bek. és **419. §.**]; sőt a rendeletre szóló rakjegynél a birtokosi minőség igazolása épugy csak formális, mint a rendeleti papiroknál általában, azaz csak a hátiratok összefüggő és a birtokosig lenyuló külső lánczolata által történik [id. 419. §. 1. bek.].

3. A rakjegy jelentősége kötelmi jogi tekintetben végre az átvevő jogainak a feladó és fuvarozó között kötött fuvarozási szerződéstől való *függetlenségében* nyilvánul. A rakjegy a feladó és fuvarozó közti szerződés alapján állittatik ugyan ki s a rendes viszonyok közt a rakjegy a feladó és a fuvarozó között történt megállapodásokat foglalja magában. Mindazonáltal a feladó és a fuvarozó közti fuvarozási szerődés nem a rakjegy jogalapja oly értelemben, mintha abból kiegészitendő volna s mintha akár a fuvarozó, akár az átvevő a fuvarozási szerződésre a rakjegy tartalma ellenére is hivatkozhatnék. A feladó és a fuvarozó közti szerződés épen csak ezen személyek egymásközti jogviszonyaira nézve szolgál irányadóul [**K. T. 417. §.** 2. bek.]; ellenben a fuvarozó és az átvevő közti jogviszonyokra nézve kizárólag a rakjegy mérvadó s a fuvarozási szerződésnek a rakjegybe fel nem vett határozatai az átvevő irányában joghatálylyal nem birnak [id. §. 1. bek.],[8]) a miből szükségképen következik, hogy a fuvarozó az átvevő ellenében a fuvarozási szerződésből kifogásokat nem tehet.[9]) Nem szabad azonban még sem odáig menni és azt

[8]) Még akkor sem, ha a fuvarozási szerződésre, illetve fuvarlevélre hivatkozás történnék. V. ö. *Értekezlet* jegyzők. 359. l., mely ezt a német K. T. ily értelmü intézkedésével szemben mondotta ki.

[9]) Igy pl. nem érvényesitheti azt, hogy a fuvarozási szerződésben magasabb fuvardij lett kikötve, vagy hogy az ő felelőssége a törvényesnél kisebb mértékben lett megállapitva stb.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mondani, hogy a rakjegy a fuvarozó és az átvevő között rendes elvont kötelmet hoz létre, hogy a fuvarozó épen csak a rakjegyben kifejezett igérete alapján volna kötelezve. Ezen igéret képezi ugyan a rakjegyből eredő követelés alaki jogalapját,[10]) de az azért mégis fuvarozó igérete, a ki nem általában áru, hanem csak fuvarozás végett átadott és átvettnek elismert áru kiszolgáltatását igéri s a ki a rakjegy kiállitása által sem fuvarozói minőségét, sem az ebből eredő jogokat el nem veszti, a mint hogy másrészt a fuvarozó az ezen minőséggel járó kötelezettségeknek is alávetve marad [id. 419. §. 3. bek.].[11]) Ez pedig nem jelent mást, mint hogy a rakjegy jogczime ugyancsak fuvarozási szerződés, s hogy a rakjegyen alapuló jog és kötelezettség fuvarozási szerződésből egészitendő ki. Csakhogy e fuvarozási szerződés nem az, melyet a feladó kötött a fuvarozóval, hanem egy, a rakjegy által önállóan, illetve közvetlenül a törvény által meghatározott fuvarozási szerződés. S ezen szerződésből a fuvarozó a rakjegy bármely birtokosa ellen érvényes kifogásokat is tehet.[12])

IV. A rakjegy sajátságos kötelmi hatásainál még fontosabbak a dologjogi hatások, melyek vele járnak. A K. T. ezekről közvetlenül nem nyilatkozik ugyan, de egyrészt abból a körülményből, hogy a rakjegy a hajóselismervény mintájára lett a szárazföldi forgalomba befogadva, másrészt abból, hogy a fuvarozó csak a mindenkori rakjegybirtokos rendelkezéseit veheti figyelembe és köteles figyelembe venni s csak a rakjegy igazolt birtokosának adhatja ki az árut: következtetni kell, hogy a rakjegy, épugy mint a hajóselismervény, a fuvarozott áru helyettesitésére szolgál olyképen, hogy az árura vonatkozó dologi jogok, nevezetesen a tulajdonjog és zálogjog, már a fuvarozás közben, tehát az áru megérkezése előtt is nemcsak magának

[10]) L. fent. 129. §. és *Értekezlet* jk. 354. lap: »alaki papir« mint a váltó.

[11]) A mennyiben maga a rakjegy a törvényes intézkedések alkalmazását nem módositja, vagy ki nem zárja.

[12]) Igy nevezetesen, hogy az áru erőhatalom folytán veszett el vagy károsult. De nem az áru minőségére, mennyiségére vagy általában átvételére nézve. Az átvevő, illetve jogutódai mint harmadik személyek a fuvarozó által kiállitott rakjegyben feltétlenül megbizhatnak. V. ö. *Schott* id. h. 431. l. Ellenkező záradékok azonban épugy előfordulhatnak, mint a hogy a hajóselismervénynél szokásosak.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

az árunak, hanem pusztán a rakjegy átadása utján is átruházhatók és megalapithatók.[13]) Közvetve e hatást egyébiránt maga a K. T. is elismeri.[14])

MÁSODIK FEJEZET.

Eltérő intézkedések a vaspályák fuvarozási ügyleteit illetőleg.[1])

174. §.

Általában.

I. Habár a K. T.-nek a fuvarozási ügyletre vonatkozó határozatai elvileg a vaspályák fuvarozási ügyleteire is alkalmazást nyernek [**K. T. 422. §.**] és habár e határozatok magukban véve csak szerződéspótló természettel birnak (l. fent. 167. §.): a vaspályák mégis oly kivételes és különösen az általuk élvezett forgalmi egyedáruságnál fogva[2]) oly hatalmas állást foglalnak el a

---

[13]) Ennek magyarázatát l. fentebb 130. §. 6. jegyz.

[14]) Igy nevezetesen a bizományos törvényes zálogjogánál a 379. §-ban. V. ö. fentebb 161. §. Az 1895. évi német belvizhajózási t. 72. §-a és az uj K. T. 450. §-a a rakjegy dologjogi hatásait kifejezetten elismeri. A régi K. T. tárgyalásakor az erre vonatkozó inditványt még mellőzték. V. ö. *Goldschmidt* id. m. 766. l.

[1]) V. ö. különösen *Schott* id. h. 462. s k. l.; *Eger* id. m., Handb. des Preussischen Eisenbahnrechts 2 köt. 1886—96., Die Verkehrsordnung f. d. Eisenbahnen Deutschlands. Hannover, 1894—95.; *Endemann* Das Recht der Eisenbahnen 1886.; *Wehrmann* Das Eisenbahnfrachtgeschäft 1890.; *Ulrich* Das Eisenbahntarifwesen 1886.; *Buschmann* Das neue Eisenbahn-Betriebsreglement. Bécs, 1892.; *Lamé-Fleury* Code annoté des chemins de fer. 3. kiad. 1872.; *Sarrut* Législation et jurisprudence sur le transport des marchandises par chemin de fer. 1874.; *Bédarride* Des chemins de fer. 2 köt. 3. kiad. 1891.; *Picard* Traité des chemins de fer. 4 köt. 1887.; *Shelford* Law of railways, 2 köt. 4. kiad. London, 1869.; *Redfield* Law of railways, 2 köt. 8. kiad. Boston, 1888.; *Wood* Treatise on the Law of Railroads, 2. kiad. 3 köt. Boston, 1894.; *Gasca* Il codice ferroviario, 4 köt. Milano, 1888/92.; *Marchesini* Del contratto di trasporto per strada ferrata, 2 köt. Torino, 1888.

[2]) Ez nálunk jogilag is el van ismerve annyiban, a mennyiben az engedély tartama alatt senkinek sem szabad oly vasutat épiteni, mely ugyanazon végpontokat uj hadtani, politikai vagy kereskedelmi tekintetben fontos közbenső pontok érintése nélkül kötné össze. V. ö. 1868. jul. 8. közm. és közl. min. rend. IX. §. és a különböző engedélytörvényeket.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

közönséggel szemben, hogy a szerződési szabadság és egyenlőség feltételei velük szemben a legtöbb esetben hiányoznak. Ez okból a K. T. szükségesnek találta a vaspályákat egyrészt bizonyos külön kényszerszabályoknak alávetni, másrészt nekik a fuvarozási ügyletre vonatkozó határozatok kizárását vagy korlátozását csak szükebb körben megengedni. Ez által a közönség biztositva van ama veszély ellen, hogy a vaspályák kiváltságos állásukkal visszaélve, a vasuti fuvarozásra szoruló feleket méltánytalan feltételek elfogadására kényszerithessék;[3] mihez még hozzájárulnak azok a kötelező szabályok, melyeket a törvényhozás vagy a kormány különösen a fuvarozási dijszabások *(tariffák)* tekintetében állit fel.[4] E megszoritások mindazonáltal csak a közforgalomnak átadott és árufuvarozásra rendelt vaspályákra vonatkoznak [**K. T. 423., 424. §§.**];[5] másnemü vaspályák ellenben a K. T. által époly kevéssé vannak megszoritva, mint a fuvarozók általában.[6]

II. A K. T. a nevezett vaspályákra nézve külön kényszerszabályokat különösen a fuvarozás elvállalása és mely időben leendő eszközlése iránt állit fel.[7] E tekintetben kimondja [id. 423. §.]:

---

[3]) Méltán hangoztatták azonban ugy Németországban, mint nálunk, hogy a vasutak ellen nyujtott oltalom a jogosult követelmények mögött marad, illetve, hogy a törvényhozás a vasutaknak megengedett kikötésekben nagyon messze ment. V. ö. *Tervezet* ind. 562. s k. l. A **B. E.** és ez alapon az uj **Ü. Sz.** már jobban veszi tekintetbe a közönség érdekeit. Az uj portugalliai K. T. egyáltalában megtilt minden kizárást vagy módositást (393. cz.).

[4]) Általános szabály, hogy a vasuti árszabások a kereskedelmi (illetve előbb: a közmunka- és közlekedési) miniszterium jóváhagyásától függnek, s hogy a kormány ugy azoknak maximumát állapithatja meg, mint bizonyos feltételek mellett leszállitását eszközölheti. V. ö. 1868. jul. 8. közm.- és közl. min. rend. X. §. *e)* pont és a különböző engedélytörvényeket. Az **Ü. Sz.** 7. §-a szerint tariffa-emelések a közzététel után csak 6 héttel lépnek hatályba, hacsak a dijszabás meghatározott időre nem lett megállapitva. Fontos korlátozások a nemzetközi forgalomban. L. alább 177. §.

[5]) Ezek alatt nemcsak gőzmozdonyu, hanem esetleg lóvonatu, villamos s más hasonló vaspályák is értendők, ha épen a közforgalomnak át vannak adva és árufuvarozásra rendelvék.

[6]) V. ö. *Értekezl.* jk. 365. l. Pl. iparvasutak, ha rendes árufuvarozással nem foglalkoznak.

[7]) Az itt kimondott fuvarozási kényszer és fuvarozási sorrend egyéb-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a) hogy a vaspályák a fuvarozást a feladó által kijelölt vonalokon saját pályáikon [8]) meg nem tagadhatják, feltéve: 1. hogy az áruk minőségük- vagy begöngyölésüknél fogva az üzleti szabályok vagy a pálya szerkezete és használati módja szerint fuvarozásra alkalmasak; 2. hogy a feladó az igazgatóságnak a fuvardijra, a rakodásra s a fuvarozás egyéb megengedett feltételeire vonatkozó intézkedéseit magára nézve kötelezőknek elismeri; 3. hogy a vaspálya rendes fuvarozási eszközei a fuvarozás teljesitésére elegendők; [9])

b) hogy a vaspályák az árukat, mielőtt azok elküldése megtörténhetik, fuvarozás végett átvenni nem tartoznak ugyan; kötelesek azonban, ha ezt a pálya helyiségei megengedik, a feladó kivánságára s addig is, mig a fuvarozás megtörténhetik, az árukat megőrzés végett átvenni [id. §. 2. bek.]; [10])

c) hogy, ha ezt a pálya berendezése, a fuvarozási viszonyok vagy a közérdek [11]) nem követelik, az elküldés idejére egyik feladót sem szabad előnyben részesiteni [id. §. 3. bek.].[12])

---

iránt az egyedáruságot nem élvező hajózási vállalatokra nézve is létezik. V. ö. Ideigl. hajózási rendszabályok 14. és 16. §§.

[8]) Az **Ü. Sz.** 6. §-a, a **B. E.** következtében (l. alább 177. §.) semmi megkülönböztetést nem tesz s a fuvarozási kötelezettséget a személyszállitásra is kiterjeszti. A 49. §. pedig kimondja, hogy a vasut áruk fuvarozását az áruforgalomra berendezett bármely állomásra és állomásról elvállalni köteles a nélkül, hogy az egyik vasutról a másikra való átmenetnél közvetitőre volna szükség.

[9]) Az **Ü. Sz.** 6. §-a, a **B. E.** következtében a fuvarozási kötelezettség feltételeit annyiban eltérően állapitja meg, a mennyiben a fuvarozás meg nem tagadható: 1. ha az érvényben álló szállitási feltételek és a vasut egyéb általános rendelkezései teljesittetnek; 2. a szállitás a rendes fuvarozási eszközökkel lehetséges; 3. oly körülmények, melyek erőhatalom gyanánt tekintendők, a szállitást nem akadályozzák. A 2. bek. még hozzáteszi, hogy oly tárgyakat, melyeknek be- és kirakása különös berendezéseket igényel, a vasut csak oly állomásokon és állomásokra köteles elfogadni, a hol ilynemü berendezések léteznek. V. ö. még **Ü. Sz.** 50. §. és *B)* melléklet, melyek a szállitásból kizárt vagy csak feltételesen szállitható tárgyakat sorolják fel.

[10]) Hasonlag **Ü. Sz.** 55. §., mely egyuttal kimondja, hogy a megőrzés ideje alatt a vaspálya csak letéteményesi minőségben felelős. V. ö. *Értekezl.* jegyzők. 363. l. is.

[11]) Pl. ha háboru esetében katonai szállitmányoknak elsőbbség adatik.

[12]) **Ü. Sz.** 56. §. szerint a **B. E.** 5. cz. értelmében: az áruk szállitása azon sorrendben történik, a melyben azok fuvarozás végett átvétetnek, hacsak

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Mindezen határozatokkal ellenkező cselekvények a vállalatot az azokból eredő kár megtérítésére kötelezik [id. §. ut. bek.].[13])

III. A mi a fuvarozási ügyletre vonatkozó határozatoknak a vaspályák általi kizárását vagy módositását illeti: a K. T. e tekintetben különösen a fuvarozók kártérítési kötelezettségét tárgyazó 398., 399., 400., 402., 403., 410. és 423. §§-ait jelöli ki mint olyanokat, melyeket az érintett vaspályák sem a kötelezettség keletkezése, terjedelme és tartama, sem a bizonyitási teher tekintetében saját előnyükre[14]) szerződések — szabályok vagy külön megállapodások — által nem módosithatnak, hozzátévén, hogy az e határozattal ellenkező szerződések és megállapodások joghatálylyal nem birnak. [**K. T. 424. §.**] Kivételt csak oly módositások képeznek, melyeket a K. T. kifejezetten megenged s melyek annak 425—433. §§-ban vannak megjelölve (l. a köv. §§-at); továbbá a vasuti üzletszabályzat utján eszközölt azon módositások, melyek a berni nemzetközi vasuti egyezmény határozatai értelmében tétetnek.[15])

175. §.

Megengedett korlátozások a felelősség terjedelmére nézve.

I. A K. T. a vaspályáknak mindenekelőtt a felelősség terjedelme, mérve tekintetében enged meg bizonyos korlátozásokat. Ezek a következők:

A vaspálya kikötheti [**K. T. 425. §.**]:[1])

1. oly áruknál, melyek a feladóval történt megállapodás szerint nyitott kocsikon fuvarozandók:[2]) hogy a károkért,

---

a vasut ettől való eltérésre kényszeritő vasutüzleti indokokat vagy a közérdeket nem érvényesitheti. Az 5. bek. szerint a vasutak kötelesek egyuttal oly berendezésekről gondoskodni, melyek alapján az áruk sorrend szerinti szállitása megállapitható.

[13]) V. ö. **Ü. Sz.** 56. §. 4. bek., **B. E.** 5. cz.

[14]) Hátrányukra ellenben igen.

[15]) V. ö. fentebb 167. §. A berni egyezményen nem alapuló módositások ezentul is érvénytelenek.

[1]) Tényleg megtörtént az **Ü. Sz.** 77. §-ában. V. ö. **B. E.** 31. cz. is, módositva az 1898. pótegyezmény 1. cz. VII. pont által.

[2]) Nyitott kocsi alatt a szerkezeténél fogva fedél, tető nélküli kocsi értendő. Az ily kocsikban való fuvarozásra vonatkozó megállapodás nem kell hogy kifejezett legyen. Igy különösen, ha a dijszabás meg-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

melyek a fuvarozás ezen módjával járó veszélyekből eredhetnek, felelősséget nem vállal.[3]) A fuvarozás e módjával összekötött veszélyek alatt azonban a feltünő sulyapadás és az áru teljes vagy részbeni elveszése nem érthető;[4])

2. oly áruknál, melyek — habár minőségüknél fogva a fuvarozás közben az elveszés vagy megsérülés meggátlása végett begöngyölést igényelnek — épen nem, vagy csak hiányosan begöngyölve adatnak fel: hogy azon károkért, melyek a begöngyölés hiányából, vagy ennek hiányos minőségével járó veszélyekből erednek, felelősséget nem vállal;[5])

3. oly áruknál, melyeknek fel- vagy lerakodását a történt megállapodás szerint a feladó, illetőleg az átvevő eszközli: hogy nem vállal felelősséget azon károkért, mely a fel- vagy lerakodásból vagy a hiányos rakodással egybekötött veszélyekből erednek;

4. oly áruknál, melyek sajátszerü minőségüknél fogva a teljes vagy részbeni elpusztulás vagy károsulás, nevezetesen a törés, megrozsdásodás, belső megromlás, rendkivüli csurgás vagy öngyuladás veszélyeinek vannak kitéve: hogy azon károkért, melyek ezen veszélyekből eredhetnek, felelősséget nem vállal;

5. élő állatoknál: hogy ezekért felelősséget nem vállal azon kárra nézve, mely az állatokban a fuvarozásukkal járó különös veszélyből támad;[6])

---

határozza, hogy minő áruk szállithatók, és pedig mérsékelt dij mellett, nyitott kocsikon, a feladó beleegyezőnek tekintetik, hogy ezen áruk nyitott kocsikon fuvaroztassanak, hacsak a fuvarlevélben az ellenkező nem tartalmaztatik. V. ö. **Ü. Sz.** 57. §. és **C.** 368/98. (D. III. f. 12., 91. l.)

[3]) Ezek alatt különösen az időjárásból származó károkat kell érteni. Az *Értekezl.* szerint a körülményekhez képes a lopást is. (Jegyzők. 366. l.) De a lopás legalább is »részbeni elveszés«! Mozdonyból kihulló szikrák okozta tüz: **C.** id. 368/98. Az a körülmény, hogy a feladó kivánságára takaró ponyvák alkalmaztattak, a vasutra messzebb menő felelősséget nem ró: **C.** 240/903. (Jogt. K. 903. mell. 52. l.)

[4]) **Ü. Sz.** 77. §. 1. bek. szerint: »feltünő sulyapadás vagy egész darabok elveszése«.

[5]) **Ü. Sz.** 58. §. és **B. E.** 9. cz. szerint a vasut, ha az áru átvételét meg nem tagadja, jogositva van követelni, hogy a feladó a fuvarlevélre vezetett megjegyzésben a begöngyölés teljes hiányát vagy annak hiányosságát elismerje és hogy ezenkivül a feladási állomás számára külön nyilatkozatot is állitson ki. — Ha ez hiányzik, a begöngyölés kivülről felismerhető hiánya a vasut által nem érvényesithető. **C.** 519/88. (D. Uj f. 21., 146. l.)

[6]) Pl. kiugrás, esés, döfés, fulladás. V. ö. régi **Ü. Sz.** 44. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

6. kisérettel ellátott áruknál: hogy felelősséget nem vállal azon károkért, melyeknek elháritása a kiséret teendője lett volna.[7])

Mindezen kikötésekre nézve a K. T. még azt a fontos szabályt állitja fel, hogy az ellenkező igazolásáig azon vélelem is kikötöttnek tekintendő, mikép a bekövetkezett kár, ha ez általában az el nem vállalt veszélyből eredhetett,[8]) valójában ezen veszély által okoztatott [id. §. 2. bek.].[9]) Másrészt azonban a vaspályát az érintett esetekben kikötött mentesség daczára felelősség terheli, ha igazoltatik, hogy a kár a vállalatnak vagy embereinek vétkessége által okoztatott [id. §. 3. bek.].[10])

II. A felelősség terjedelmére nézve a K. T. a vaspályáknak megengedi továbbá annak kikötését, hogy oly áruknál, melyek természetes minőségüknél fogva a fuvarozás alatt sulyban vagy mértékben rendszerint veszteséget szenvednek: a suly vagy mérték bizonyos százalékáig felelősséget nem vállalnak. [**K. T. 428. §.**] [11]) E százaléktétel azonban, ha egy fuvarlevél mellett több darab adatik fel, minden egyes darabra nézve külön számittatik, a mennyiben az egyes darabok sulya vagy mértéke akár a fuvarlevél által, akár egyébként igazolható. A vaspálya az érintett kedvezményt továbbá nem veheti igénybe, ha igazoltatik, hogy a veszteség az eset körülményeihez képest nem az áru minőségé-

---

[7]) Hogy mely árukhoz szükséges kiséret? azt az **Ü. Sz.**, illetve külön szabályok határozzák meg. Igy különösen élő állatok fuvarozásánál követelhető kiséret, kivévén kisebb állatokat, nevezetesen baromfit.

[8]) Ezt igazolni a vaspálya s nem a fél köteles. V. ö. **C.** id. 368/98.

[9]) V. ö. **Ü. Sz.** 77. §. 2. bek. és **B. E.** 31. cz. 2. bek. is. A fél tartozik tehát bizonyitani, hogy a kár tényleg nem származott ily veszélyből. **C.** id. 368/98. E vélelem a vasutaknak fölötte nagy módon kedvez, mert a legtöbb esetben lehetetlen lesz az ellenkezőt bebizonyitani. A *Tervezet* megfelelő 468. czikke e kedvezményt nem is adta volt a vasutaknak, hanem ellenkezőleg a bizonyitási terhet reájuk rótta; azonban az *Értekezlet* e részben is a német K. T. intézkedését fogadta el, igaz, hogy csak az elnök döntő szavazatával. V. ö. Jegyzők. 367. l.

[10]) Hasonlag **Ü. Sz.** 77. §. 3. bek. Vétkesség forog fenn a vasuti közegek részéről, ha az üveggel telt láda ily szokásos jelzéssel: »üveg«, »törékeny«, »vigyázat« stb. el van látva s ők annak kezelésénél és a kezelés közben való megtámasztásánál nem jártak el kellő gondossággal, ugy hogy a láda behorpadt. **B. T.** 40/97. (T. É. 97., 9. sz.)

[11]) Az **Ü. Sz.** 78. §. és a **B. E.** végrehajt. hat. 8. §-a a rendes sulyveszteség fejében a folyékony és nyirkos, valamint a külön felsorolt száraz áruknál két, egyéb száraz árukra nézve pedig egy százalékot állapit meg.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ből származott,[12]) vagy hogy a felvett százaléktétel e minőségnek vagy az eset körülményeinek meg nem felel [id. §. 2. bek.].[13])

176. §.

Egyéb megengedett korlátozások.

A felelősség terjedelmén kivül a K. T. még a felelősség tartama, a kártérités mérve, a felelősséggel tartozó pályák és a felelősség területe tekintetében enged meg a vaspályáknak eltérő kikötést.

I. A felelősség tartama tekintetében a K. T. két irányban enged eltérést és pedig:

1. a podgyásznál.[1]) A vaspálya kikötheti, hogy a fuvarozás végett feladott[2]) podgyászért csak az esetben vállal felelősséget, ha az a kiszolgáltatási idő elteltétől számitandó bizonyos határidő alatt visszakövetelteti. E határidő azonban 3 napnál rövidebb nem lehet[3]) s annak eltelte nem zárja ki azt, hogy

[12]) Sulyhiány fejében akkor sem szabad levonást tenni, ha az áru egészen elveszett. V. ö. **Ü. Sz.** 78. §. ut. bek. és **B. E.** 32. cz. ut. bek.

[13]) Hasonlag **Ü. Sz.** 78. §. 5. bek. és **B. E.** 32. cz. 3. bek. Pl. ha az ut sokkal rövidebb, semhogy annyi sulyveszteség bekövetkezhetett volna; vagy az idő oly nedves volt, hogy beszáradás nem történhetett stb.

[1]) Az **Ü. Sz.** 30. §-a közelebbről határozza meg a podgyász fogalmát. E szerint podgyász gyanánt rendszerint csak az szállitható, a mi az utasnak az utra szükséges, nevezetesen: bőröndök, köpenyzsákok, utitáskák, kalaptartók, kisebb ládák s több effélék. Más tárgyaknak podgyász gyanánti szállitása csak kivételesen van megengedve.

[2]) Ezzel ellentétben áll a fel nem adott, azaz oly podgyász, melyet az utas maga mellett a kocsiban helyez el, s melynek megengedhetősége iránt az **Ü. Sz.** 28. és 29. §§-ai közelebbről intézkednek. A 34. §. szerint a vasut ily fel nem adott podgyászért csak annyiban felelős, a mennyiben a vaspálya vagy emberei révén vétkesség igazoltatik. Hasonló német K. T. 425. cz. 1. pont (uj német K. T. 465. §. is), melynek felvételét az *Értekezlet* fölöslegesnek nyilvánitotta (v. ö. Jegyzők. 368. l.), a mi annyiban igazolt is volt, a mennyiben, habár a fel nem adott podgyászra nézve is létezik valódi fuvarozási szerződés, s habár az érintett kikötés kifejezett megengedésének hiányában a vasut a rendes felelősséget korlátozni nem volna jogositva: mégis tekintetbe veendő, hogy a fel nem adott podgyász az utas által kisértetik, a K. T. pedig a vasutat a kisérettel ellátott árukra nézve a felelősségnek egészben véve azonos korlátozására jogositja fel, minő az Ü. Sz. fent idézett intézkedésében foglaltatik. L. a megelőző §-t.

[3]) Az **Ü. Sz.** 34. §-a e határidőt 8 napban állapitja meg. Ugyanigy uj német K. T. 465. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a tulajdonos a meglévő podgyász kiadását követelhesse [**K. T. 426. §.**];

2. a rejtett hiányokra nézve. A vaspálya kiköthetí, hogy az áru átvételével s a fuvardij lefizetésével az igény oly hiány vagy megsérülés miatt is, mely az átvételkor azonnal felismerhető nem volt, elenyészik, ha az a kiszolgáltatástól számitandó bizonyos határidő alatt be nem jelentetik. E határidő azonban 4 hétnél rövidebb nem lehet. [**K. T. 430. §.**][4])

II. A kártérités mérve tekintetében következő kikötések engedtetnek meg:

1. hogy az áru elveszése vagy megsérülése esetében a kártérités kiszámitásánál alapul veendő érték a fuvarlevélben, rak- vagy podgyászjegyen kitett összeget, ily adatok hiányában pedig az eleve megállapitott szabályzati tételt meg nem haladhatja [**K. T. 429. §.** 1. pont];[5])

2. hogy a fuvaridő elmulasztásáért fizetendő kártérités azon összeget, mely a fuvarlevélben, rak- vagy podgyászjegyen a kellő időbeni megérkezés biztositásául kiköttetett, ily kikötés hiányában pedig az eleve megállapitott szabályzati tételt, mely a fuvardijnak teljes vagy részbeni elvesztésében is állhat, meg nem haladhatja [id. §. 2. pont].[6])

---

[4]) Az **Ü. Sz.** 90. §-a a **B. E.** 44. cz. alapján e határidőt csak 7 napban állapitja meg. Ezt az uj német K. T. 464. §-a is átvette.

[5]) Az **Ü. Sz.** 81. §. és a **B. E.** 35. cz. szerint maximáltételek csak mérsékelt dijszabás mellett állapithatók meg (a mit az uj német K. T. 461. §. is átvett); a 83., illetve a B. E. 38. cz. és végreh. hat. 9. §-a szerint pedig előre meghatározott összeg kitétele (érdekbevallás) csak fuvardijpótlék mellett történhetik, mely azonban minden megkezdett 200 kilométer után a bevallott összeg 5 ezredrészét meg nem haladhatja. Ily érdekbevallás esetében s annak erejéig a károsult fél a rendes kereskedelmi, illetve közönséges értéknél nagyobb összeget is követelhet, de nem feltétlenül mint kötbért, hanem csakis a további kár fenforgása és bizonyitása esetében. V. ö. **Ü. Sz.** 85. §. és **B. E.** 38. cz.

[6]) Alkalmazás és közelebbi részletezés: **Ü. Sz.** 87. §. és **B. E.** 40. cz. Ezek értelmében a fuvaridő elmulasztása esetében négyféleképen adatik kárpótlás: 1. szállitási érdek bevallása hiányában: *a)* a kár igazolása nélkül: a fuvardij meghatározott része, *b)* a kár igazolása esetén: az egész fuvardij erejéig; 2. a szállitási érdek bevallása mellett: *a)* a kár igazolása nélkül: a fuvardij meghatározott része, mely az 1. *a)* alatti tételek kétszeresét teszi, *b)* a kár igazolása esetén: a kár összege a bevallott érdekösszeg erejéig.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A kártérítési kötelezettség ezen korlátozásai azonban a vállalatnak vagy embereinek vétkes vagy gonosz szándéku eljárása esetében alkalmazást nem nyerhetnek [id. §. 2. bek.].[7]) Az érdekelt fél továbbá a fuvarozás végett feladott áru vagy podgyász elveszése esetében a kártérítési összeg kifizetése alkalmával kikötheti, hogy az elveszett tárgy, ha az megkerül, a kártérítési összeg visszaadása mellett, a pálya által költség- és dijmentesen és pedig az érdekelt fél választása szerint a feladási vagy a rendeltetési helyen kiadassék. [**K. T. 427. §.**][8])

III. A felelősséggel tartozó pályák tekintetében a K. T. megengedi annak kikötését, hogy, ha az áru átmeneti, vagyis oly fuvarlevéllel vétetik át, mely szerint a fuvarozásnak több egymáshoz csatlakozó pályán kell történnie: az egész fuvarozásért ne egyetemlegesen valamennyi (l. fent. 170. §.), hanem csak az első és azon pálya tartozzék felelősséggel, mely az árut a fuvarlevél mellett legutóbb vette át; ellenben a közbeeső pályák valamelyike csak az esetre tartozzék felelősséggel, ha bebizonyittatik, hogy a kár az ő vonalán történt. A vaspályák egymásközti viszkeresete ez által nem érintetik. [**K. T. 431. §.**][9])

IV. Végül a felelősség területe tekintetében a K. T. kimondja:

1. hogy a vaspálya, ha az árut oly fuvarlevél mellett veszi át, melyen a kiszolgáltatás helyéül az átvevő vagy a csatlakozó pályák valamelyikén kivül fekvő hely van kijelölve, kikötheti: hogy a fuvarozói felelősség csak odáig terjed, hol a vasuti fuva-

---

[7]) V. ö. **Ü. Sz.** 88. §., **B. E.** 41. cz. Ily esetben tehát nemcsak a tariffaszerü, hanem teljes kártérités követelhető: **C.** 784/95. (D. III. f. 4., 79. l.) A vétkesség azonban csak mint *culpa lata* értendő. V. ö. fent. 170. §. 19., 20. jegyz. Vonatösszeütközés esetében a vétkesség vélelmeztetik. **C.** 319/88. (Ü. L. 88., 21. sz.)

[8]) Az **Ü. Sz.** 82. §. és a **B. E.** 36. cz. szerint a jogosult fél követelheti, hogy a vasut, ha az áru a szállitási határidő letelte után 4 hónap alatt megkerül, őt erről értesitse, köteles azonban a kiszolgáltatásra irányuló igényét az értesités vételétől számitott 30 nap alatt érvényesiteni.

[9]) V. ö. **Ü. Sz.** 74. §., **B. E.** 27. cz. Utóbbi szerint azonban a kereset csak azon állam birósága előtt inditható, hol az illető vasut székhelye van és a mely ezen állam törvényei szerint illetékes. A 28. cz. szerint pedig az igény viszonkereset vagy kifogás utján más vaspálya ellen is érvényesithető ha a kereset ugyanazon fuvarozási szerződésen alapszik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

rozásnak véget kell érni. A pálya ily esetben a további fuvarozásra nézve szállitmányozónak tekintetik [**K. T. 432. §.**]; [10])

2. hogy a mennyiben a feladó a fuvarlevélben akkép intézkedett, hogy az áru a pálya mellett fekvő valamely helyen maradjon vagy szolgáltattassék ki — a fuvarozás, habár a fuvarlevélben más rendeltetési hely van kijelölve, csak az előbb érintett helyig tekintetik elvállaltnak s a vaspálya a további fuvarozásért nem felelős. [**K. T. 433. §.**] [11])

177. §.

Nemzetközi vasuti fuvarozás.[1])

I. A nemzetközi forgalom szükségletei a vasuti fuvarozás terén már eddigelé is bizonyos közösséget és egyöntetüséget eredményeztek; igy nevezetesen a magyar, osztrák és német vasutak között a német vasutegyletben (1846 óta), továbbá a különböző kötelékekben, melyek a bel- és külföldi vasutak között létesitettek. E közösség mindazonáltal még nem elégitette ki a jogosult követelményeket, különösen annak folytán, mert a kötelékben álló vasutak nem egységes, hanem különböző, egymástól eltérő jog-

---

[10]) V. ö. **Ü. Sz.** 76. §., **B. E.** 30. cz. Előbbi szerint azonban a vasut a kivül fekvő helyig is mint fuvarozó felelős, ha a továbbszállitást saját berendezéseivel látja el.

[11]) V. ö. **Ü. Sz.** 76. §. 3. bek.

[1]) V. ő. különösen: *Eger* Die Einführung eines internationalen Eisenbahnfrachtrechts. Breslau, 1877. és Das int. Uebereinkommen über den Eisenbahnfrachtverkehr. Erläutert. Berlin, 1893.; *Gerstner* Intern. Eisenhahnfrachtrecht. Berlin, 1893.; *v. d. Leyen Z.* f. d. ges. Hr. 39. köt.; *Meili* Internationale Unionen. 1889.; *Rosenthal* Intern. Eisenbahnfrachtrecht. Jena, 1894.; *Seigneux* Commentaire du projet de convention de 1881. sur le transport international par chemin de fer. Páris, 1882.; *Schwab* Das internationale Uebereinkommen über den Eisenbahnfrachtverkehr. Lipcse, 1891.; *Neumann Károly* Magy. Igazs. 33. köt. és Jogászegyl. ért. 1893. *Baumgarten N.* Nemzetközi vasuti fuvarozási jog. Bpest, 1900. — Protokolle über die Verhandlungen der in Bern stattgefundenen Konferenzen betr. die Vereinbarungen eines intern. Eisenbahntransportrechts. Bern, 1878., 81., 86.; Törvényjavaslat a vasuti árufuvarozás tárgyában Bernben 1890. évi október 14-én létrejött nemzetk. egyezmény beczikkelyezéséről. és az azzal kapcsolatos intézkedésekről (1889/91. országgy. képvh. irományai 29. köt. 236. l.); 1889/91. országgy. képvh. naplója, 27. köt. 239. l., főrendiház naplója 5. köt. 35. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szabályok alatt álltak,[2]) a miből a jogkereső közönségre nézve gyakran sulyos következmények származtak. A nemzetközi forgalom folytonos emelkedése mind érezhetőbbé tette ezen állapot hiányosságát, mig végre a svájczi szövetségtanács indittatva érezte magát kezdeményezőleg fellépni egységes nemzetközi vasuti árufuvarozási jog létesitése iránt.[3]) Felhivására (1876) Ausztria-Magyarország, Németország, Francziaország, Olaszország, Belgium, Németalföld, Luxemburg és Oroszország, tehát 9 állam kormányai készeknek nyilatkoztak közös tanácskozmányban résztvenni, mely csakhamar 1878. május 13-kán Bernben össze is ült. Az első tanácskozmányt követte egy második 1881-ben s egy harmadik 1886-ban, melyen a megállapitott javaslat végleges szerkezetet nyert.[4]) Alakilag végleges egyezmény gyanánt való elfogadása a résztvevő államkormányok által 1890. október 14-én, a jóváhagyási okmányok kicserélése *(ratificatio)* pedig az egyezménynek az illető államok törvényhozásai részéről való elfogadása után (nálunk 1892: XXV. tcz.)[5]) 1892. évi szept. 30-án történt. Igy jött létre a nemzetközi magánjog terén az első rendszeres munkálat, mely gyakorlatilag érvényesült[6]) s mely annál nagyobb horderővel birt, mert előreláthatólag az egyes államok külön törvényhozásait is át fogja alakitani és egyenlősiteni[7]) s a

---

[2]) Kevésbbé ugyan a magyar-osztrák-német vasutak egymás közt, tekintve, hogy a magyar K. T. a német, illetve osztráktól a fuvarozási ügyletre nézve nem igen különbözik s az Üzletszabályzat is a három kormány által közösen állapittatott meg; de annál inkább a franczia jogrendszer alatt álló vasutakkal való forgalomban.

[3]) Az erre vonatkozó mozgalmat *Seigneux* genfi és *Christ* baseli ügyvédek inditották meg, a kik 1874. junius havában kérvényileg fordultak a szövetséggyüléshez.

[4]) A tanácskozmány alapjául két javaslat szolgált. Az egyiket a svájczi szövetségtanács dolgozta ki és küldötte meg 1876-ban a meghivott kormányoknak. A másodikat, mint ellenjavaslatot, a német kormány terjesztette a tanácskozmány elé s csakhamar ez lett a tárgyalás tulajdonképeni alapja.

[5]) A magyar országgyülés elé az egyezmény beczikkelyezés végett már 1891. október hó 17-én terjesztetett s a képviselőházban 1891. november 3-án, a főrendiházban 1891. november 12-én fogadtatott el. Szentesitése és kihirdetése azonban a ratificatio utáni időre halasztatott s csak 1892. október hó 22-én történt.

[6]) A posta- és távirdajog terén létesült nemzetközi egyezmények azért nem emlithetők, mert ezek tulnyomóan közjogi természetüek.

[7]) Ezt már is tapasztaljuk az uj vasuti üzletszabályzatban, mely, mint

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

keresk. jog ezen fontos ágának továbbfejlődését állandóan nemzetközi alapra helyezni van hivatva. Utóbbi tekintetben az egyezmény maga tartalmaz biztositékokat, mert habár egyelőre csak három év tartamára köttetett, az mégis további három évre meghosszabbitottnak tekintendő, ha a szerződő államok valamelyike egy évvel megelőzőleg kilépését nem nyilvánitja (60. cz.); [8]) a mennyiben továbbá kimondja, hogy a szerződő államok kiküldötteiből minden három évben, vagy a szerződő államok negyedrészének kivánságára előbb is, értekezlet fog alakittatni a végből, hogy az egyezményben netalán szükségesnek talált módositásokat és javitásokat javaslatba hozza (59. cz.); [9]) a mennyiben végül az egyezmény szerint Bernben a nemzetközi forgalom számára központi hivatal állittatik fel, melynek feladata többi közt minden oly tudósitást, mely a nemzetközi fuvarozási ügyre nézve fontossággal bir, gyüjteni és közzétenni [10]) s az egyezmény módositására irányuló javaslatok hivatalos tárgyalását folyamatba tenni (57. cz.).[11])

II. A berni nemzetközi egyezmény áll magából a főszövegből (összesen 60 czikk), továbbá azon vasutvonalak jegyzékéből, melyekre annak hatálya kiterjed, végrehajtási határozmányokból (11 szakasz), a központi hivatal felállitására vonatkozó szabály-

---

láttuk, a belforgalomra nézve is érvényesiti a berni egyezmény rendelkezéseit, még ha azok a K. T. intézkedéseivel ellenkeznek. V. ö. fentebb 167. §.

[8]) Ez sem az első, sem a következő háromévi cyclusok leteltével egyik állam részéről sem történt.

[9]) Az első ilyen értekezlet 1893-ban Bernben tartatott s az 1893. évi szeptember 20-án megállapitott kiegészitő nyilatkozattal végződött, mely az 1894: XVII. tcz. által beczikkelyeztetett s a később csatlakozó államok csatlakozásának módjáról s a végrehajtási és a feltételesen szállitható tárgyakra vonatkozó határozmányok módositásáról intézkedik. A második értekezlet 1896-ban Párisban tartatott s eredménye az 1898. junius 16-án megkötött pótegyezmény, mely az 1901: XXV. tcz. által lett beczikkelyezve. E pótegyezményre vonatkozó tárgyalásokat l. Procès-verbaux de la Conférence de Paris pour la révision de la convention internationale. Kiadta a berni központi hivatal.

[10]) Erre szolgál az általa 1893 óta »Zeitschrift für den internationalen Eisenbahntransport« czim alatt kiadott folyóirat.

[11]) Egyéb teendői közül különös fontossággal bir az, mely szerint a felek kérelmére dönt a vasutak közt felmerülő vitás ügyekben, tehát mint nemzetközi választott bíróság működik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

zatból (6 czikk), egy zárjegyzőkönyvből és több mellékletből.[12]) Alkalmazást nyer mindazon áruszállitmányokra, melyek a szerződő államok egyikének területéről valamely másik szerződő állam területére[13]) közvetlen fuvarlevél[14]) alapján az érintett jegyzékben felsorolt vasuti vonalakon szállittatnak (1. cz.); kivévén: 1. azon tárgyak fuvarozását, melyek a szállitásban részes területeknek csak egyikén is a postakényszernek alávetvék, 2. melyek terjedelmük, sulyuk vagy egyéb tulajdonságuk miatt a szállitásban résztvevő vasutak bármelyikének épitése és üzemi berendezése szerint a fuvarozásra nem alkalmasak, 3. melyeknek fuvarozása a szállitásban részes területek valamelyikén közrendészeti okoknál fogva meg van tiltva (2. cz.). E határok közt a vaspályák az áruk szállitását a nemzetközi forgalomban, különbeni kártérités mellett, épugy kötelesek elvállalni, mint a belföldi forgalomban (l. fent. 174. §.), feltéve: 1. hogy a feladó magát az egyezmény rendelkezéseinek aláveti, 2. a szállitás a rendes fuvarozási eszközökkel lehetséges, 3. oly körülmények, melyek felsőbb erőhatalom gyanánt tekintendők, a szállitást nem akadályozzák (5. cz.). Hasonlóképen mint a belföldi forgalomban, vannak a vasutak kötelezve a feladók között sorrendet tartani (id. cz. 4. bek.). Azonkivül a közönség különösen még a fuvardijszabás tekintetében részesül védelemben, a mennyiben ugyanis kimondatik, hogy minden oly magánegyezség, melylyel egy vagy több feladónak a dijszabásokkal szemben dijmérséklés *(refactia)* biztositttatik, tiltva van és semmis. Csak oly dijmérséklések vannak megen-

[12]) Ezek a következők: 1. a feltételesen felvehető tárgyakra vonatkozó határozmányok (módositva az 1895. julius 16-án kelt pótmegállapodás által, melyet nálunk az 1896. évi 70,347. sz. keresk. min. rend. léptetett hatályba); 2. a nemzetközi fuvarlevél és fuvarlevélmásodlat mintája; 3. a csomagolatlan vagy hiányosan csomagolt áruk feladásánál kiállitandó nyilatkozat mintája; 4. szállitás közben előforduló utólagos rendelkezések esetében használandó minta.

[13]) Nem tekintetnek azonban nemzetközi szállitmányoknak az oly küldemények, melyeknek kiinduló és végállomása ugyanazon államterületen fekszik, habár átmenetileg idegen állam területét érintik; továbbá, ha a küldemény az egyik államterület valamely állomásáról akár a szomszéd állam határállomására, a hol a vámkezelés történik, akár oly állomásra szállittatik, mely ezen határállomás és a határ közt fekszik, kivévén, ha a feladó ily szállitmányra az egyezmény alkalmazását kivánja. Zárjegyzők. I. czikk.

[14]) Az Egyezm. 6. czikke ennek kellékeit közelebbről állapitja meg·

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

gedve, melyek kellően kihirdettetnek és egyenlő feltételek teljesitése esetén mindenkinek egyaránt rendelkezésére állanak (11. cz.).

III. Egyebekben utalván azon közlésekre, melyeket már a K. T. rendelkezéseivel kapcsolatban tettünk, kiemeljük még azt a fontos rendelkezést, hogy a vasutaknak a nemzetközi fuvarozásból eredőleg egymás ellenében fennálló követelései, ha az adós vasut más államhoz tartozik mint a követelésre jogosult vasut, zár alá nem vehetők vagy le nem foglalhatók, kivéve azt az esetet, ha a zár vagy a foglalás azon állam bíróságának határozata alapján történik, a melyhez a követeléshez jogosult vasut tartozik. Hasonlóképen a vasutak járműeszközei, beleértve az azokban lévő s a vasut tulajdonát képező ingó dolgokat, egy más állam területén, mint melyhez az illető vasut tartozik, sem zár alá nem vehetők, sem le nem foglalhatók, kivéve azt az esetet, ha a zár vagy a foglalás azon állam bíróságának határozata alapján történik, melyhez az illető vasut tartozik (23. cz.).[15]) Kiemeljük továbbá azon intézkedéseket, melyek a vasutak egymásközti viszkeresetét ugy anyagi mint alaki tekintetben szabályozzák (47—55. cz.); végül azt a kijelentést, mely szerint azon itéletek, melyek az egyezmény határozmányai alapján hozattak és az eljáró bíróságra irányadó törvények szerint végrehajthatókká váltak, az összes szerződő államok területén végrehajthatók a nélkül, hogy az itélet tartalma anyagilag megvizsgálható volna, s mely szerint a nemzetközi fuvarozási szerződés alapján inditott kereseteknél a perköltségekre nézve biztositék (u. n. *cautio judicatum solvi)* nem követelhető (56. cz.).

[15]) Ez a künlevő követelésektől eltekintve és a viszonosság feltétele mellett már az 1886: XXXII. tcz. is kimondja ugyan, de a viszonosság eddigelé csakis Németországgal szemben létezett. A belföldi vasutakra nézve az 1881: LXI. tcz. 26. §-a mondotta ki, hogy a vasuti üzlet folytatásához szükséges mozdonyok, kocsik stb. a vállalat oly tartozékait képezik, melyek külön birói foglalás és végrehajtás alá nem vonathatnak.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

HATODIK CZIM.

Közraktári ügylet.[1])

178. §.

Közraktári ügylet és közraktár, a közraktári ügylet szabályozása általában.

I. A közraktári ügylet fogalma a közraktár fogalma által határoztatik meg. Közraktár alatt pedig azon vállalatot értjük, mely áruk elhelyezésével és közraktári jegyek kibocsátásával foglalkozik. [**K. T. 434. §.** 1. bek.][2]) A közraktárak ugyan az áruelhelyezés és a közraktári jegyek kibocsátása mellett és ezzel kapcsolatban még számos egyéb ügyletekkel is foglalkoznak,[3])

---

[1]) *Goldschmidt* Handb. I. 1. kiad. 773. s k. l.; *Bayerdörffer* Jahrb. f. Nationaloeconomie u. Statistik. 31. köt.; *Heine* Z. f. ges. Staatswissenschaft. 23. köt.; *Cohn* Endemann-féle Handb. III. 904. s k. l.; *Hecht* Die Warrants. 1883.; *Simonson* Schmoller-féle Jahrb. f. Gesetzgebung, Verwaltung u. Volkswirthschaft 9. köt. (német-angol jog), Zetschr. f. d. ges. Hr. 33. köt. (franczia jog) és Das österreichische Warrantrecht. 1889.; *Leonhardt* Der Warrant als Bankpapier. 1886.; *Tuhr* Das russische Lagerhausgesetz. 1888.; *Riesser* id. m. II. 164. l.; *Adler* Das österr. Lagerhausrecht. Berlin, 1892.; — *Damaschino* Traité des magasins généraux. Páris. 1860.; *Scansa* Traité des mag. gén. Páris, 1890.; *Lyon-Caen et Renault* Traité III. 241. s k. l.; *Vidari* id. m. V. 58. s k. l.

[2]) A közraktárak *(magasins généraux, docks)* épen a közraktári jegyek által birnak ugy gazdaságilag mint jogilag kiváló jelentőséggel, s különböznek más közönséges raktári vállalatoktól (l. alább); innen azoknak felvétele magába a fogalomba. V. ö. *Értekezlet* jk. 386. l.

[3]) Igy nevezetesen az áruk kezelésével, tűzkár elleni biztositásával, a letett árukat terhelő fuvardijak, vámok, fogyasztási adók, illetékek, fekbérek, elő- és utánvételi költségek és egyéb terhek beszedésével; az áruk elárverezésével, bizománybeli eladásával és szállitmányozásával, előlegadással stb. L. különösen a budapesti közraktárak üzletszabályzatát 1. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

melyek nem kevésbbé keresk. ügyletek; de ezek mint járulékos természetüek nem alapügyletek, hanem csak mellékügyletek, vagy a mennyiben alapügyletek, ilyenek nem mint közraktári ügyletek, hanem azért, mert valamely más alapügylet fogalma alá esnek.[4]) Kiemelendő továbbá, hogy ámbár a közraktári jegyek kibocsátása csak mint a közraktár általi áruelhelyezés következménye jelentkezik s habár az áruelhelyezés másként, mint közraktári jegy kibocsátása mellett, nem történhetik is (l. alább 180. §.); minthogy mégis magából a közraktári jegyből a legváltozatosabb és oly jogviszonyok is keletkeznek, melyekben maga a közraktár nem vesz részt: az áruelhelyezést és a közraktári jegy kibocsátását nem szabad mint szorosan egységes ügyletet tekinteni, hanem az áruelhelyezés és a közraktári jegy kibocsátása bizonyos tekintetben mint két külön és egymással csak külső összefüggésben álló ügylet tekintendő.[5]) Ez gyakorlatilag azt a fontos következményt vonja maga után, hogy a közraktári ügylet nemcsak annyiban keresk. ügylet, a mennyiben a közraktár iránti jogviszonyokról van szó, hanem azok az ügyletek is keresk. ügyleteknek tekintendők, melyek a közraktári jegygyel kapcsolatban a közraktártól függetlenül keletkeznek.[6])

II. A közraktáraktól megkülönböztetendők a közönséges raktárvállalatok, árutárak, melyek szintén áruk elhelyezésével foglalkoznak s az elhelyezett árukról elismervényeket, raktárjegyeket állitanak ki, de közraktári jegyeket kibocsátani jogositva nincsenek.[6a]) Ezek a közraktári ügyletre vonatkozó azon határozatok alá sem esnek, melyek közvetlenül az áruk elhelyezésére vonatkoznak;[7]) sőt a mennyiben tulajdonosaik már külön-

---

[4]) Igy nevezetesen az előlegadás a banküglyetek fogalma alá esik.

[5]) Ennyiben teljesen megfelelően jár el a K. T., midőn az áruk elhelyezését és a közraktári jegyek kibocsátását egymás mellett, *conjunctive* emliti.

[6]) Igy nevezetesen a tulajdonátruházás és elzálogositás a közraktári jegy forgatása utján. Az ezen ügyletekből eredő viszonyok alakilag véve is keresk. ügyek. Keresk. elj. 6. §. 9. pont.

[6a]) Még kevésbbé kötelezve, sőt közönséges raktárjegyeket sem kötelesek kiállitani: v. ö. **C.** 53/900. (D. III. f. 18., 150. l.)

[7]) Igy nevezetesen a közraktárakra nézve kimondott nagyobb felelősség (l. alább 181. §.) ezeket a vállalatokat nem terheli. Sajátságos jelenség azonban, hogy az ilyen közönséges raktárvállalatok, csakhogy a közraktárakhoz minél közelebb álljanak, nagy hajlamot mutatnak a közraktárak

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ben is kereskedők nem volnának,[8]) azoknak ügyletei keresk. ügyleteknek sem tekintetnek. Maguk a közraktárak sem egyenlőek azonban, hanem fontos különbségeket tüntetnek fel. Megkülönböztetendők nevezetesen:

1. közönséges közraktárak, melyek semmi különös jellemvonással nem birnak;

2. az u. n. szabadraktárak *(entrepôts)*, melyek pénzügyi tekintetben azzal a kiváltsággal vannak felruházva, hogy a bennük elhelyezett áruk, ottlétük alatt, vám-, adó- és más állami és községi illetékmentességben részesülnek;[9])

3. oly közraktárak, melyekben az áruk nem, mint rendesen, egyedi minőségükben (mint *species)* helyeztetnek el, hanem más hasonfaju és minőségü árukkal összekeverve raktároztatnak, minek folytán a vállalat nem ugyanazon egyed, hanem csak ugyanazon faj és minőség kiszolgáltatására van kötelezve.[10])

---

nagy felelősségét önként magukra vállalni. Igy történt az a kolozsvári és nagyváradi árutárak részéről, melyeknek üzletköre és üzletszabályzata a budapesti közraktárakétól lényegileg csak a közraktári jegy tekintetében különbözik, a mely helyett nem forgatható u. n. raktári értesitő állittatik ki.

[8]) Igy nevezetesen, ha az ily raktárvállalat részvénytársaság vagy szövetkezet tárgya. V. ö. fentebb 74. és 102. §§.

[9]) V. ö. közelebbről Pénzügyi törv. szab. IX. füz. 633. §.: A szabad raktárak czélja: *a)* hogy a vámterületen külföldi el nem vámolt áruk mindaddig elhelyezve maradjanak, mig rendeltetésük szerint (beviteli megvámolás, továbbszállitás, ujbóli kivitel stb.) el nem intéztetnek; *b)* hogy a vámterületből a vámkülzetbe kiszállitott áruk eredetök megóvása mellett azokban legyenek elhelyezhetők mindaddig, mig a szabad forgalomba átengedtetnek vagy a vámterületre visszaszállittatnak; *c)* hogy a zárt városokban az adóköteles tárgyak mindaddig elhelyezhetők legyenek, mig vagy megadóztatnak, vagy pedig a városból ismét kivitetnek.

[10]) E rendszer különösen Amerikában otthonos s rendszerint sajátságos műszaki berendezéssel, u. n. *elevator* (emelő, paternostermű) szerkezettel kapcsolatban jelentkezik, mely főleg arra szolgál, hogy a hajókban, waggonokban zsákolatlanul, ömlesztett állapotban *(alla rinfusa)* érkező áru minden zsákolás nélkül beraktározható és ismét kiraktározható legyen, mi által (más előnyöktől eltekintve) a többszörös zsákolási költségek megkiméltetnek. Nálunk a budapesti közraktárak szintén elevátorrendszerre vannak épitve, a nélkül azonban, hogy a beraktározott áru más áruval összekevertetnék, az áru tehát egyedi tulajdonságától megfosztatnék, a mi a K. T. rendelkezéseivel nem is volna összeegyeztethető. Az uj német K. T. 419. §-a kifejezetten kimondja, hogy a közraktár a helyettesithető árukat csak akkor keverheti össze mások hasonnemü áruival, ha a letevő azt külön

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. A K. T. a közraktári ügyletet három irányban szabályozza:[11]) 1. meghatározza azokat a feltételeket, melyek mellett közraktárak felállithatók s azokat a korlátozásokat és előnyöket, melyek mellett a közraktári üzlet általában folytatható; 2. szabályozza a közraktár és a letevő felek, illetve ezek jogutódjai közötti viszonyokat az egyes közraktári ügyletek alapján; 3. szabályozza a viszonyt a letevő felek és ezek jogutódjai egymás között. Az első rendbeli intézkedések közjogi (közrendészeti), utóbbiak magánjogi természetüek; ezek is azonban kényszeritő *(absolut)* jellegüek oly értelemben, hogy a közraktár azokat saját előnyére meg nem változtathatja. Ezt ugyan a K. T., miként a vasuti fuvarozásnál (l. fent. 174. §.) és a biztositási ügyletnél (l. alább 185. §.), kifejezetten nem mondja ki; de következtethető abból, hogy a közraktárak a közraktári jegyek kibocsátásában oly előjoggal birnak, mely nemcsak az egyes letevő felekre, hanem a nagy közönségre általában hat ki s hogy ez által oly állást foglalnak el, mely a szerződési szabadság és egyenlőség érvényre jutását velük szemben kizárja. A mennyiben tehát a közraktárak akár egyes esetekben, akár üzletszabályzataikban oly kikötéseket tennének, melyek a K. T. szabályait saját előnyükre módositják, azokat korlátozzák: azok mint törvényellenesek érvénytelenek.

---

megengedte. De ily esetben is a tulajdonjog nem megy át a közraktárra, hanem közös tulajdon keletkezik a letevők közt. Bővebben az amerikai elevátorokról: *Miklós Ödön* Közgazd. és Közig. Szemle 1894., jogi tekintetben: *Sachs* Z. f. d. ges. Hr. 18. köt. 418. l.

[11]) A magyar K. T. az első európai keresk. törvény, mely a közraktári ügyletet a keresk. ügyletek közé vette fel és mint olyant szabályozza; jóllehet a törvény alkotásakor hazánkban még közraktárak nem is léteztek. Mai napság is többnyire külön törvényekben van a közraktári ügylet külföldön szabályozva. Kezdeményező e téren is Franczia ország, mely a közraktári ügyletet először 1848-ban s ujolag az 1858. május 28-án kelt törvényben szabályozta, mely az 1859. márczius 12-én kelt rendelet és az 1870. aug. 31-én kelt törvény által kiegészittetett és módosittatott. Ezen alapulnak különösen az 1862. évi belga és az 1864. évi baseli közraktári törvény, melyek a K. T.-nek közvetlenül mintául szolgáltak. A többi törvényhozások közül emlitendők az 1877. évi brémai t., az uj spanyol, portugalliai, olasz és román K. T. kiegészitve külön törvényekkel, az 1888. évi orosz közr. t. és az 1889. évi osztrák közr. t. (előbb 1866). Legujabban az uj német K. T. is szabályozta a közraktári ügyletet (III. könyv 5. czim), a nélkül azonban, hogy kimeritő rendelkezéseket tartalmazna. A közraktárak tulajdonképeni hazájában: Angliában egyes törvényes szabályok csak mellesleg állittattak fel.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

179. §.

A közraktárak felállitásának feltételei és a közraktári üzletre vonatkozó jogok és kötelességek általában.

I. A közraktárak felállitása nálunk elvileg szabad. Állami engedély, mint egyes külföldi törvényhozások szerint,[1]) a K. T. szerint nem szükséges.[2]) Állithatnak pedig közraktárakat ugy természetes, mint jogi személyek, nevezetesen keresk. társaságok. [**K. T. 435. §.**] Történhetik továbbá a közraktárak felállitása mint eredeti és kizárólagos iparág, mely által a kereskedői minőség megalapittatik; vagy ugy, hogy már létező üzlet később a közraktári vállalatra kiterjesztetik.

Ha azonban a közraktárak felállitása elvileg szabad is, a K. T. mégis szükségesnek találta azt bizonyos feltételekhez kötni, melyeknek czélja a vállalat megbizhatóságát és szilárdságát kellőleg biztositani, nehogy akár a letevő felek, akár a közraktári jegyek forgalmában résztvevő közönség érdekei veszélyeztessenek. E feltételek az id. §. szerint a következők:

1. hogy legalább *fél millió* forintnyi tényleges alaptőke kimutattassék, mely a K. T.-nek a közraktári ügyletre vonatkozó czimben kijelölt ügyleteken kivül másra nem fordithatói;[3])

---

[1]) Az engedélyezési rendszer divik nevezetesen Franciaországban, Oroszországban és Ausztriában. Némely államban ellenben közraktárak felállitása teljesen szabad, semmi különös feltételeknek nincs alávetve. Igy Angliában, Belgiumban és Németországban az *uj német* K. T. szerint, a mennyiben egyes országok külön törvényei másként nem intézkednek (v. ö. életb. t. 16. cz.). Másutt szintén a K. T. által követett normativ feltételek rendszere alkalmaztatik. Igy nevezetesen Olaszországban.

[2]) Az *Értekezlet*en az engedélyezés inditványoztatott ugyan, de elvettetett. (Jk. 387. l.) *Iparhatósági* engedély sem szükséges, csak igazolvány, illetve épitési engedély. (Ipart. 29. §.)

[3]) Az alaptőke természetesen a közraktár *felépitésére* (v. ö *Értekezl.* jk. 388. l.), s oly ügyletekre is fordithatói, melyek az áruelhelyezéssel összefüggésben állanak. Fordithatói előlegadásra is, minthogy a K. T. ezt kifejetten emliti (l. alább). V. ö. *Értekezl.* jegyzők. 392. l. is. Más ügyletekre ellenben az *alaptőke* nem fordithatói, ilyenek csak a vállalat más pénzeivel köthetők (pl. saját vagy más részére való adás-vételi és szállitmányozási ügyletek). — A *Tervezet* 542. czikke kimondotta volt azt is, hogy »az alaptőke kizárólag a közraktári üzlet biztositására szolgál«, a nélkül, hogy világosan kifejezte volna, mily értelmet akar a biztositásnak adni? Az *Értekezlet*en némelyek azt ugy fogták fel, hogy a letevőknek

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

2. hogy a közraktár felállitása a czégbejegyzésre nézve illetékes törvényszéknél bejegyzés végett bejelentessék.[4]) Az alaptőke kimutatása előtt azonban sem a vállalat bejegyzésének, sem az üzlet megkezdésének helye nem lehet;[5])

3. a mennyiben a vállalat közraktárát meg nem vámolt külföldi vagy még fogyasztási adó alá eső áruk elhelyezésére akarja berendezni és ily árukat a közraktárba felvenni, azaz ha szabadraktár felállitása czéloztatik: ez csak a pénzügyi szabályok megtartása mellett történhetik.[6])

II. A közraktárakat üzletükre nézve általában, azaz közvetlen tekintet nélkül az általuk kötött egyes ügyletekre, következő jogok és kötelességek illetik:

1. A közraktárak az elhelyezés és kezelés végett elfogadott árukra az érték két harmada erejéig előleget adhatnak. [**K. T. 436. §.** 1. bek.][7]) Ily előleg a concrét esetekben mint a zálogjegyre adott zálogkölcsön jelentkezik s a közraktár e tekintetben ugyanazt az állást foglalja el, mint bármely más hitelező, a ki a letett árura a zálogjegy átruházása mellett kölcsönöz.[8])

2. Minden közraktári vállalat üzleti és dijszabályzatát

---

elsőbbségük van s ily értelemben helyeselték. A többség azonban mellőzte. (Jk. 389. l.) — Egyes külföldi törvényhozások külön biztositék adásához kötik a közraktárak felállitását. Igy a franczia és osztrák.

[4]) Ez akkor is szükséges, ha a vállalat tulajdonosának czége már be volt jegyezve.

[5]) A bejelentés elmulasztása a K. T. 21. §-ában megállapitott pénzbirsággal sujtható. Egyéb következménye az üzlet megkezdésének a bejelentés előtt nincs. Nem lehet nevezetesen a megkötött ügyleteket érvénytelenneknek tekinteni.

[6]) Szükséges nevezetesen a pénzügyminiszter engedélye. Pénzügyi törv. és szab. IX. füz. 632. §.

[7]) Az *Értekezlet*en élénk vita tárgya volt, vajjon megengedtessék-e a közraktáraknak az előlegadás? Annyi bizonyos, hogy e jog a forgalomra nézve veszélyt rejt magában, a mennyiben a közraktár a fősulyt az előlegadásra helyezvén, az előleg nélküli áruelhelyezést esetleg megnehezíteni hajlandó. Ezzel szemben azonban különösen az az érv győzött, hogy a közraktárak létesitését lehetőleg elő kell mozditani; már pedig a szükséges tőke könnyebben található, ha az még az előlegadás utján is nyerhet gyümölcsöztetést. V. ö. Jegyzők. 391. s k. l. Az 1870. évi franczia törvény is megengedi az előlegadást, az osztrák t. 12. §-a ellenben tiltja.

[8]) V. ö. *Értekezlet* jegyzők. 394. l. A közraktár a zálogjegyet tovább is forgathatja.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

koronként megállapitani és közzétenni tartozik. Ez utóbbinak magában kell foglalni azon dijak tételét, melyek a vállalatnak az elhelyezésért s az azzal járó teendőkért fizetendők [id. §. 2. bek.].[9]) A mennyiben az üzleti vagy dijszabályzat később változásokat szenvedne, ezek a már érvényben álló ügyletekre visszaható erővel nem birnak.[10])

3. Különös előjogot biztosit a K. T. a közraktári vállalatoknak, de egyuttal az azokkal szerződő feleknek is, annyiban, a mennyiben a közraktárban letett tárgyakra akár az áru-, akár a zálogjegy birtokosának hitelezői sem biztositási, sem kielégitési végrehajtást nem intézhetnek.[11]) Ez azonban csak a letett árura közvetlenül vonatkozó végrehajtásról áll. Maga az áru-, illetőleg zálogjegy s ez által közvetve a letett áru, ugy biztositási mint kielégitési végrehajtás tárgya lehet. [**K. T. 450. §.**][12])

180. §.

A közraktári jegy.

I. A közraktári vállalat a nála letett tárgyakról közraktári jegyet köteles kiállitani. [**K. T. 439. §.**][1]) A közraktári jegy első sorban oly okmány, mely a közraktár részéről az áruk átvételének elismerését s a közraktárnak az átvett áruk kiszolgáltatá-

---

[9]) Rendesen azonban a más teendőkért járó dijak is meg vannak állapitva a dijszabályzatban. Igy nevezetesen a biztositás eszközléseért járó dijak, vámkezelési, szállitási dijak stb.

[10]) Az üzleti és dijszabályzatok szerződési szabványok jellegével birnak, a felekre nézve pedig csak az lehet mérvadó, a mi kifejezetten vagy hallgatag a szerződés megkötésekor kiköttetett.

[11]) Ez az előjog abban találja alapját, hogy különben nemcsak összeütközések keletkezhetnének, nevezetesen az árujegy és a zálogjegy birtokosának hitelezői közt, hanem a közraktári jegy átruházása is akadályoztatnék, a megszerző ki lévén téve annak, hogy az áru már előbb lefoglaltatott. Még a közraktár ügykezelése is megnehezittetnék. V. ö. *Tervezet* 692. l.

[12]) A közraktári jegyek lefoglalására nézve v. ö. 1881 : LX. tcz. 80. §.

[1]) Ez feltétlenül kötelező, miként általában a közraktári ügyletre vonatkozó határozatok. Különben is a közraktári jegy kiállitása szükségképen következik a közraktári ügylet fogalmából, melynek az kiegészitő alkatrésze. V. ö. fentebb 178. §. Ellenkezik tehát a törvénynyel, ha közraktári üzletszabályzatban az mondatik, hogy közraktári jegy csak a letevő külön kifejezett kivánságára állittatik ki.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

sára vonatkozó kötelezettségét bizonyitja.[2]) E mellett azonban a közraktári jegy egyuttal oly értékpapir, mely nemcsak a papirtulajdonos és a közraktár közti kötelmi jogviszony hordozója, hanem még azt a fontos szerepet is játszsza, hogy a letett árut dologjogi tekintetben helyettesiti, ugy hogy nevezetesen az áru fölötti tulajdonjog átruházása, valamint az áru elzálogositása, tényleges átadás nélkül, egyedül a közraktári jegy átruházása által történhetik.[3]) Ez a dologjogi szerep adja meg a közraktári jegynek igazi jellegét, miért is a K. T. azt egyenesen annak fogalmi meghatározására használja, kimondván, hogy a közraktári jegy azon okmány, mely a forgalomban a közraktárilag elhelyezett áruk helyettesitésére szolgál. [**K. T. 434. §.** 2. bek.][4])

II. A közraktári jegy alakjánál és használatánál fogva lényegesen különbözik minden más értékpapirtól. Mig más értékpapir (esetleges kamat- és osztalékszelvényektől eltekintve) egységes okirat, addig a közraktári jegy két részből áll: az u. n. árujegyből *(cédule)* és az u. n. zálogjegyből *(warrant)*,[5])

---

[2]) Ez az elismervény, illetve kötelezettség a közraktári jegyben kifejezetten nem tartalmaztatik ugyan, de kétségtelenül következik a közraktári jegy kiállitását kisérő körülményekből.

[3]) E dologjogi functió magyarázatára nézve l. fent. 130. §. 6. jegyz.

[4]) Bármily fontos legyen azonban a közraktári jegy dologjogi szerepe, a K. T. mégis nem egészen találóan definiálja a közraktári jegyet kizárólag ennek alapján. Eltekintve attól, hogy a közraktári jegyben kifejezett s első sorban mérvadó kötelmi jogi viszonyt nem lett volna szabad figyelmen kivül hagyni, nem is áll az, mintha a közraktári jegy a letett árut teljesen helyettesitené. A helyettesitésnek csak alaki jelentősége van, a mennyiben a dologi jog megszerzéséhez a tényleges átadás helyett a közraktári jegy átadása elégséges; de egyéb tekintetben a papir nem helyettesitheti az árut. A vevő pl. bizonyára nem elégednék meg azzal, ha csak a papirt kapná az áru helyett! A *Tervezet* nem adott volt semmi definitiót, s az *Értekezlet*en is kiemelték, hogy a »helyettesitésére« szó, tisztán jogilag felfogva az értelmet, nem látszik egészen alkalmasnak; de tekintettel arra, hogy a czim későbbi határozmányaiból elég világosan kivehető, mily értelemben veendő a helyettesités szava, annak meghagyása határoztatott. el (Jk. 387. l.) — A közraktári jegy dologjogi hatályát most már kifejezetten elismeri az uj német K. T. is a 424. §-ban.

[5]) Az idegen kifejezések magában a törvényben tartalmaztatnak zárjel között. A *warrant* angol kifejezés, de Angliában nem jelent kizárólag zálogjegyet, hanem részben az árujegy szerepével is bir (l. köv. jegyz.). A *cédule* franczia kifejezés, de csak Belgiumban neveztetik igy az árujegy, mig Francziaországban a *récépissé* kifejezés használtatik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

melyek ugyan egymással összefüggők, de egymástól el is választhatók. [K. T. id. 439. §.] [6]) Ezen elválasztás folytán a két rész mint két külön önálló értékpapir szerepel, s mindegyik rész a közraktári jegy összfunctiójának egy részét külön és önállóan képviseli olyképen, hogy mig a letett áruk fölötti teljes és szabad rendelkezést csak az egész közraktári jegy, azaz ugy az árumint a zálogjegy együttes, habár csak az elválasztás után visszaszerzett birtoka adja, addig a zálogjegy birtoka magában véve a letett tárgyakra zálogjogot ád az azokra adott kölcsönösszeg és járulékai erejéig, az árujegy pedig magában véve a zálogjegy által szerzett zálogjog által korlátolt rendelkezési jogot ád a birtokosnak. [K. T. 441. §.] [7]) A kettéválasztás tehát lehetővé teszi, hogy a letevő fél, ha az árura zálogjogi kölcsönt akar felvenni, nem kénytelen magát teljesen az áru fölötti rendelkezéstől

[6]) A K. T. tehát az u. n. kétjegyrendszert követi, ellentétben az u. n. egyjegyrendszerrel. E kétjegyrendszert először Franciaországban alkalmazták az id. 1858. évi törvényben, miután arra a tapasztalatra jutottak, hogy az egyjegyrendszer, miként azt az 1848. évi törvényhozás honositotta meg, a közraktári jegyforgalomra nézve sok nehézséggel és hátránynyal jár. Azóta a kétjegyrendszer majdnem mindenütt hódit. Igy különösen Ausztriában is az 1889. évi törvény erre tért át, holott az 1866. évi törvény még az egyjegyrendszert követte. Az uj német K. T. azonban még az egyjegyrendszer értelmében szabályozza a közraktári jegyet, azonban meghagyja a kétjegyrendszert ott, a hol külön törvényen alapul, mint pl. Brémában és Elszász-Lotharingiában (életb. t. 16. cz.). Sajátságos az angol rendszer. Közvetlenül ugyan csak egy jegy *(warrant)* állittatik ki, mely ugy az eladásra, mint az elzálogositásra szolgál. Oly esetben azonban, midőn a letevő az árut hitelre adja el (a hitelezés ideje *prompt*-nak neveztetik), ő a warrant-ot a vételár teljes fizetéseig zálogbirtokos gyanánt megtartja s a vevőnek kivánságára egy második okiratot, u. n. *weight-note*, állit ki, melylyel ez az árut ismét tovább adhatja.

[7]) A rendelkezés alatt ugy az egész közraktári mint az árujegynél csak a kötelmi jogi rendelkezés értendő a közraktárral szemben. Hogy minő dologjogi alapon áll a rendelkezési jog, vajjon a letevő s a későbbi forgatmányos mint tulajdonos vagy mint egyszerü birlaló rendelkezhetik-e az áru fölött? az a letevő s a forgatmányosok viszonyából itélendő meg. A letevő nem kell hogy tulajdonos legyen; lehet, hogy csak megbizásból más részére helyezi el az árut a közraktárban, pl. a bizományos, szállitmányozó, fuvarozó; s a forgatmányos is esetleg csak megbizott, még ha a letevő tulajdonos is. V. ö. *Tervezet* ind. 683. l. A kötelmi jogi rendelkezési jog folytán azonban lehetséges, hogy a nem tulajdonos letevő, forgatmányos is teljes tulajdont ruház át a K. T. 299., 300. §§. értelmében. V. ö. fent. 136. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

megfosztani, hanem az áru értékének azt a részét, mely a zálogkölcsön fedezete után fenmarad, szabadon értékesitheti.

A közraktári jegy a vállalat által időrenden vezetett letéti könyv szelvényrészét képezi [id. 439. §.], s mindkét részének következőket kell magában foglalnia [**K. T. 440. §.**]: 1. a közraktár megnevezését; 2. a letéti könyv sorszámát; 3. a letevő nevét és lakhelyét; 4. a letett tárgyak megjelölését és mennyiségét; 5. a kiállitás idejét s a vállalat által meghatalmazott tisztviselő aláirását. E kellékek a törvény által nemcsak mint puszta kivánság állittatnak fel, hanem érvényességi kellékek, melyek a közraktári jegyet szigoru formálokiratttá teszik.[8]) A közraktári üzletszabályokban azonban az érintetteken kivül még egyéb kellékek is szoktak felállittatni.

III. A közraktári jegy szabad átruházás tárgyát képezi, mely hátirat utján történhetik akkor is, ha a közraktári jegy rendeletre nem szól.[9]) Átruházható pedig hátirat utján ugy együttesen, egészben véve,[10]) mint az áru- és zálogjegy különkülön. [K. T. id. 441. §. 1. bek.] Mindegyik esetben a forgatmányos azon jogokat nyeri, melyek az egész közraktári jegy, illetve egyes részeinek birtokával járnak és pedig ugy kötelmi, mint dologjogi tekintetben;[11]) a hátirat természetéből következvén egyuttal, hogy a közraktár annak valódiságát vizsgálni nem

---

[8]) De épugy mint a rakjegy, csak külsőleg, nem abban az értelemben, mintha a közraktári jegy elvont *(abstract)* kötelmi viszonyt hozna létre. A közraktár jogczimes papir, a jogczim nem lévén más, mint a letevő és a közraktár közti szerződés, melyből a közraktár a letevő és jogutódjai ellen érvényes kifogásokat is tehet. Igy pl. azt a kifogást, hogy az áru erőhatalom folytán elveszett. L. a köv. §-t.

[9]) V. ö. fentebb 132. §. Vajjon miként a váltó, a közraktári jegy is megfosztható-e rendeleti minőségétől? a K. T. nem mondja. A közraktár mint kibocsátó ezt semmi esetre nem teheti, de a letevő vagy későbbi forgató erre a forgatmányban jogositottnak tekintendő. A továbbforgatás tilalma azonban a váltóforgatótól származó tilalom hasonszerüségéhez képest csak a tilalmat használó letevő vagy forgató irányában bir azzal a hatálylyal, hogy ellenük a későbbi forgatmányos viszkeresettel nem élhet, de egyébképen a továbbforgatás teljesen érvényes. V. ö. Váltó T. 13. §.

[10]) Voltaképen az egész közraktári jegy átruházása is csak az árujegyen történik, mert mindkét jegyre nézve alakilag közös hátirat nincs.

[11]) Az árujegy átruházása azonban nem foglalja magában szükségképen az áru fölötti tulajdonjog átruházását is, hanem pusztán a kötelmi jogi rendelkezési jogra is kiterjedhet. V. ö. fentebb 7. jegyz. és alább 182. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

köteles, s hogy a forgatmányos valamely előzőjének személyéből kifogásokat tűrni nem tartozik (l. fentebb 132. §.). Különös szempont alá esik e mellett a zálogjegyre vezetett első hátirat. Mig ugyanis az árujegy, valamint a zálogjegy későbbi átruházásai egy már meglévő jog átruházásai, s ezen átruházást közvetitő hátirat semmiféle alakszerüségekhez kötve nincs, sőt üres hátirat is lehet:[12]) addig a zálogjog első átruházása tulajdonképen nem is jogátruházás, hanem egy uj jognak, a zálogjognak, létesitése a forgatmányos mint hitelező és utódai javára, s minthogy a zálogjog mint járulékos jog követelést tételez fel, melyet közelebbről meg kell határozni, ebből önként előáll annak szüksége, hogy a zálogjegyben képviselt zálogjog által biztositott követelés a zálogjogot létesitő első hátiratban kitüntettessék. Ennek megfelelőleg a **K. T. 442. §**-a tényleg előirja, hogy a zálogjog külön átruházása esetében az első hátiratnak tartalmaznia kell: 1. a kölcsönadó s egyuttal forgatmányos nevét és lakását; 2. a kölcsönadott összeget; 3. a kölcsön lejárati idejét.[13]) Nehogy továbbá az árujegy külön átruházása esetében a forgatmányos bizonytalanságban legyen az árura adott kölcsön és az azt terhelő zálogjog iránt,[14]) ugyszintén visszaélések elkerülése végett, a K. T. id. §-a még előirja, hogy az emlitett adatok az árujegyen is kitüntettessenek;[15]) ezenfelül különösen a zálogjognak a közraktárral szemben való igazolása végett megköveteli, hogy a zálogjegy első

---

[12]) Ez határozottan kimondva nincs ugyan, de a K. T. 294., 295. §§-ból s a váltó hasonszerüségéből következtethető. V. ö. *Tervezet* ind. 683. l.

[13]) E kellékek lényegesek, ugy hogy, ha egyik is hiányzik, az első hátirat érvénytelen. Hasonlóképen érvénytelen minden későbbi hátirat is, tekintve, hogy ezek csak az első hátiratban megállapitott zálogjogot ruházzák át. Ugyanaz áll, mint a váltóforgatmányokra nézve, ha az alapváltó az előirt kellékekkel nem bir.

[14]) Az iránt ugyan az árujegy későbbi birtokosa kétségben nem lehet, hogy az áru el lett zálogositva, mert különben a zálogjegyet is kapná; de annál kevésbbé tudhatja azt, ki a hitelező s mennyi a kölcsönösszeg?

[15]) Ennek elmulasztása a zálogjogot az árujegy későbbi birtokosa irányában nem teszi hatálytalanná, mert hisz ennek tudni kellvén azt, hogy elzálogositás történt, bátran azt lehet ellene felhozni, hogy miért vette át az árujegyet, mielőtt az elzálogositás iránt biztos tudomást szerzett? De különben is a K. T. előirja, hogy a közraktár csak az áru- és zálogjegy együttes visszaadása, vagy a kölcsönösszeg letétele mellett köteles az árut kiszolgáltatni (444., 445. §§.). Ha tehát az árujegyen nincs is kitüntetve az elzálogositás, a birtokos mégis kötelezve lesz a zálogjegyet visszaváltani

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

átruházása az elősorolt adatokkal együtt a vállalatnak bejelentessék,[16]) ennek letéti könyvében bejegyeztessék, s e bejegyzés ugy az áru-, mint a zálogjegyen kitüntettessék.[17]) A további átruházásokra a bejegyzés nincs előirva, de a zálogjegy minden későbbi birtokosa követelheti [id. §. ut. mond.].[18])

IV. Valamint más értékpapirok, ugy a közraktári jegy elveszése esetében is birói megsemmisitésnek van helye. Megsemmisittethető pedig ugy a közraktári jegy egészben véve, mint az áru- és zálogjegy külön-külön. A megsemmisitésre nézve a Váltótörvény határozatai szolgálnak irányadóul,[19]) s a megsemmisitési eljárás folyamatba tétele után a jegy volt birtokosa, ha kellő biztositékot nyujt, a vállalattól másodlat kiállitását követelheti.[20]) A biztositék mennyiségét, ha az iránt a felek meg

---

vagy a kölcsönösszeget letenni, legfelebb viszkeresetnek lévén helye az átruházó ellen, a ki a kölcsönösszeget elhallgatta.

[16]) A bejelentést a közraktári jegy birtokosa: a zálogjegy első forgatója köteles tenni; a forgatmányos hitelező ezt egyoldalulag nem teheti, mert hisz a bejegyzés az árujegyen is kitüntetendő.

[17]) Az elzálogositás bejelentésének elmulasztása azt vonja maga után, hogy a zálogjog a közraktár irányában hatálytalan, s hogy ennélfogva a zálogjegy birtokosa, ha a kölcsön a lejáratkor vissza nem fizettetik, az áru elárverezését nem követelheti. Ezt annyival inkább fel kell venni, mert különben az áru elárverezése a zálogjegy jogtalan megszerzése vagy meghamisitása esetében is történhetnék; de következik a K. T. 449. §-ából is. Mert midőn itt a közraktárnak az a jog adatik, hogy az árut a letéti idő elteltével, vagy megromlás veszélyénél előbb is, eladhatja s kimondatik, hogy a vételárnak a vállalat követelését meghaladó része a zálogjegy birtokosának adatik ki: ez szükségképen feltételezi azt, hogy a vállalat az elzálogositásról tudomást nyert, ellenkező esetben a zálogjegyre semmi tekintettel nem kell lennie.

[18]) V. ö. *Tervezet* ind. 683., 684. l. A későbbi forgatmányos a bejegyzést különösen arra való tekintettel találhatja érdekében levőnek, hogy az áru kivétele esetében a zálogösszeg letétele mellőztessék. V. ö. K. T. 445. §.

[19]) A Váltó T. 77. §-ában a megsemmisitésre kijelölt fizetési hely birósága alatt itt a közraktárra nézve illetékes biróság értendő; a fizetés betiltása alatt az elfogadónál a zálogjegyre nézve a fizetés betiltása az első forgatónál, az árujegyre és az egész közraktári jegyre nézve az áru kiszolgáltatásának betiltása a közraktárnál értendő.

[20]) A kiállitott másodlat továbbforgatható, s a zálogjegy másodlatát továbbforgatók ellen viszkeresetnek is van helye. Ellenben az elveszett zálogjegyet forgatók közül csak az első forgató ellen lehet viszkeresettel élni, mert a másodlat a közraktártól származván, a további hátiratok hiányoznak.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nem egyezhetnek, a bíróság határozza meg. Ha az elveszett jegy semmisnek nyilvánittatott, a letett biztositék visszaadandó. [**K. T. 452. §.**]

181. §.

A közraktár jogai és kötelezettségei az egyes ügyletekből kifolyólag.

I. Azok a jogok és kötelezettségek, melyek a közraktárt az egyes ügyletekből illetik, nem szorulnának külön szabályozásra, ha a közraktári ügylet a közönséges letéti szerződés *(depositum)* fogalmára vezettetnék vissza.[1]) Azonban a K. T. a letéti szerződésre vonatkozó szabályokat a közraktári ügyletnél kielégítőknek nem találta s ennélfogva a közraktárt illető jogokat és kötelezettségeket olyképen szabályozta, hogy a közraktári ügylet a közönséges letéti szerződéstől különböző, sajátos ügylet gyanánt jelentkezik.[2]) A mennyiben mindazonáltal a K. T. intézkedéseket nem tartalmaz, sem a közraktári ügyletre nézve keresk. szokások nem léteznek s ez okból az általános magánjogra kell visszamenni: mégis a letéti szerződésre vonatkozó szabályokat kell alkalmazni, mint a melyen a közraktári ügylet kétségtelenül alapul.[3])

II. Ezeket előrebocsátva, lássuk mindenekelőtt a közraktárnak az egyes ügyletekből kifolyó kötelezettségeit:

1. A közraktár legfőbb kötelezettsége a nála elhelyezett áru megőrzése. Ennek elmulasztása a közraktárt felelőssé teszi, s e felelősség nem határoztatik meg a rendes kereskedő gondossága által, hanem ennél sokkal nagyobb, egészen olyan,

---

[1]) Ennek nem állana utjában az a körülmény, hogy a közraktári ügylet viszterhes ügylet, mert eltekintve attól, hogy a kereskedő a különben ingyenes ügyleteknél is dijt követelhet (l. fentebb 125. §.), az ujabb törvényhozások szerint (eltérőleg a római jogtól) a letéti szerződés sem szükségképen ingyenes. V. ö. osztrák p. t. 969. §.

[2]) Az uj német K. T. a közraktári ügylet *(Lagergeschäft)* szabályozásánál különösen a bizományi és szállitmányozási ügyletre vonatkozó határozatokból indult ki. V. ö. annak 417., 421., 423. §§-ait és *Denkschrift* 249. lap.

[3]) A mennyiben azonban a közraktár az elhelyezésen kivül egyéb tevékenységre is vállalkozik, erre nézve a megbizás, illetve megbizási szerződés elvei nyernek alkalmazást. V. ö. osztr. p. t. 960. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mint a fuvarozó felelőssége (l. fentebb $\frac{II}{IX}$ 170. §.).[4] A **K. T. 437. §**-a határozottan kimondja, hogy a vállalat minden kárért, mely a nála elhelyezett tárgyakban az átvételtől a kiszolgáltatásig elveszés, megromlás vagy megsérülés által történik, felelős, a mennyiben igazolni nem képes, hogy a kárt erőhatalom, vagy a tárgyak természetes minősége, vagy a begöngyölésnek kivülről fel nem ismerhető hiányai, vagy a letéteményező avagy ennek emberei okozták, s az sem tesz különbséget, vajjon a kár a közraktár tulajdonosa avagy ennek emberei által okoztatott-e?[5]

2. A letéteményezett áruk biztositására a letevő javára a közraktár magában véve kötelezve nincs.[6] A mennyiben azonban a közraktár az árukat akár a letevő javára,[7] akár saját érdekében biztositaná: az áru- és zálogjegy birtokosát a letett tárgyak megsemmisülése vagy megsérülése esetében a biztositási összegre ugyanazon igények illetik, melyekkel a letett tárgyak tekintetében birt. [**K. T. 451. §.**][8]

3. A közraktár köteles továbbá ugy az áru- mint a zálogjegy birtokosának megengedni, hogy ezek a letett tárgyakat bármikor megtekinthessék. [**K. T. 443. §.**][9]

4. A közraktár végül az áru kiszolgáltatására van kötelezve, és pedig a mennyiben a letétel határozott időre történt volna, az árujegy birtokosának kivánatára ezen idő letelte előtt is.[10] A kiszolgáltatásban történt késedelem a közraktárt ugyanoly mérvben teszi felelőssé, mint az áru elveszése vagy meg-

---

[4]) Az uj német K. T. 417. §-a a közraktár felelősségét csak a bizományos felelőssége értelmében állapitja meg.

[5]) Ez egyenesen következik abból, hogy a vállalat a közönséges véletlenért is felelős. V. ö. fentebb 170. §.

[6]) Az egyszerü véletlenre nézve maga a közraktár törvényes biztositó, mert hisz azért felelősséggel tartozik. Ennyiben tehát a biztositás a letevőre nézve fölösleges is.

[7]) Erre a közraktár magában véve jogositva sincs, minthogy a biztositásnak a letevőre nézve csak korlátolt jelentősége van. Az üzletszabályzatokban azonban a biztositás rendszerint ki van mondva.

[8]) Hogy e szakasz a biztositás mindkét érintett esetére vonatkozik, kitünik nemcsak abból, hogy semmi megkülönböztetést nem tesz, hanem abból is, hogy a K. T. és általában a magyar törvényhozás a biztositást a biztositott dolog járulékának tekinti. V. ö. alább 188. §.

[9]) A megtekintés azonban természetesen csak az üzleti órák alatt követelhető.

[10]) V. ö. osztr. p. t. 962. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

sérülése [id. 437. §.].[11]) Mindazonáltal a közraktár a kiszolgáltatásra saját dijainak lefizetésén kivül csak azon feltétel mellett van kötelezve és egyuttal jogositva, ha neki az áru- és zálogjegy visszaadatik, vagy az árujegy visszaszolgáltatása mellett a zálogjegyet terhelő összeg és járulékai neki lefizettetnek. [**K. T. 444. §.**] [12])

III. A közraktár jogait tekintve, a K. T. a következőket állapitja meg:

1. A közraktári vállalatot, dijai tekintetében, a nála elhelyezett tárgyakra törvényes zálogjog illeti, mely a tulajdonos ellen elrendelt csőd esetében is hatályos. [**K. T. 438. §.**] [13])

2. E zálogjog alapján, de oly esetben is, midőn követelésére nézve már ki van elégitve,[14]) a közraktárnak, ha a határo-

---

[11]) Ennyiben a közraktár felelőssége még nagyobb mint a fuvarozóé.

[12]) Az id. §. ugyan csak a kiszolgáltatás kötelezettségéről szól. De hogy a közraktár az emlitett feltételek nélkül az árut ki sem szolgáltathatja, az nemcsak abból következik, hogy a közraktári jegy értékpapir (v. ö. fentebb 129. §.); hanem az áru- és zálogjegy egymásközti viszonyáról is. A zálogösszeg lefizetésének feltételeiről l. K. T. 445. §. a köv. §-ban.

[13]) A közraktár törvényes zálogjogát az uj német K. T. is elismeri és pedig nemcsak a közraktár dijaira, hanem az általa fizetett fuvardij, vámok és egyéb az árura forditott kiadások tekintetében is. (420. §.) Ezek azonban a dijak alatt a magyar K. T. szerint is értendők, épugy mint a bizományos, szállitmányozó és fuvarozó zálogjogánál. Nem terjed ki ellenben a törvényes zálogjog a közraktár előlegeire. Ezekre nézve a közraktárnak azonban szintén van zálogjoga, de csak szerződéses, a zálogjegy birtoka alapján. A különbség fontos különösen a zálogkielégités feltételeire nézve; mert a dijakra vonatkozó törvényes zálogjog alapján való kielégitésre nézve a K. T. 449. §-a, az előlegekre nézve pedig a K. T. 446—448. §§. mérvadók. V. ö. *Értekezl.* jk. 394. l.

[14]) Ez kitünik abból, hogy a K. T. 449. §. rendelkezése a 438. §-tól egészen elkülönitve távolabb helyen, s erre való kifejezett vonatkozás nélkül van felállitva. Igaz ugyan, hogy arról szól, mikép a közraktár magát követelésére nézve a vételárból kielégitheti. De ez csak feltételes, ha épen a közraktárnak követelése van. Lehet azonban, hogy a közraktár az őt illető dijakat már előre felvette; ennek daczára az eladási jog ily esetben is megilleti, a mi teljesen igazolt is, ha tekintetbe vesszük, hogy a közraktárnak az áru által elfoglalt helyre szüksége van, s hogy a megromlás veszélyének kitett áru további tartása ugy a közraktárra, mint a letevőre, valamint esetleg a többi árura nézve egyaránt káros. Másként állt a dolog a *Tervezet* szerint, mely a közraktár eladási jogát közvetlenül az őt illető zálogjog érvényesitésekép szabályozta (545., 546. cz. és ind. 676. s k. l.). Az *Értekezlet* azonban a K. T. 449. §-t mint egészen uj a *Tervezet*re csak részben támaszkodó rendelkezést állitotta fel (l. Jegyzők. 394., 401. l.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

zott időtartamra letett tárgyak a letéti idő elteltével, vagy a határozatlan időre letett tárgyak a letételtől számitandó egy év alatt ki nem váltatnak, vagy ha a letett tárgyakat a letéti idő alatt megromlás veszélye fenyegeti, jogában áll a letevő előleges felszólitása után, a letett tárgyakat hiteles személy (l. fent. 137. §.) közbenjöttével elárvereztetni s magát követelésére nézve a vételárból kielégiteni. A vételárnak a vállalat követelését meghaladó része a zálogjegy birtokosának, a netaláni felesleg pedig a letevőnek vagy jogutódjának adatik ki. Ha akár az árujegy, akár a zálogjegy birtokosának tartózkodása ismeretlen, a vételárnak ezeket illető része birói letétbe helyezendő. [**K. T. 449. §.**]

182. §.

A közraktári jegy birtokosai közti viszony.

I. A közraktári jegy két része ugy együttesen mint külön-külön átruházható lévén, ez által sok személy juthat egymással jogviszonyba. Kérdés azonban, *minő* természetü az a jogviszony, mely a közraktári jegy, illetve egyes részeinek egymásra következő birtokosai között keletkezik? A felelet erre az esetben, midőn a közraktári jegy *egészben* ruháztatik át, egyszerü. Minden birtokos teljes rendelkezési jogot nyer a közraktárban elhelyezett áru fölött, s az átruházás dologjogi hatásai, valamint a forgató és forgatmányos közti kötelmi jogviszony azon ügylet szerint határoztatik meg, a mely a forgatmány alapját képezi (l. fent. 180. §.). Ezen ügylet szerint kell nevezetesen meghatározni azt is, mennyiben van visszkeresetnek helye az utód részéről az elől ellenében, ha az áru a közraktár által ki nem szolgáltattatnék? (l. fent. 132. §.). Ugyanazon elbirálás alá esik az *árujegy* birtokosainak egymásközti viszonya is, még ha az áru- és zálogjegy külön-külön ruháztatik át. Annál bonyolultabb ellenben az a jogviszony, mely az utóbbi esetben az árujegy és a zálogjegy birtokosai, valamint a zálogjegy birtokosai egymás között keletkezik. Ez a viszony az, mely a K. T. által részletesen szabályoztatván, itt közelebbről tekintetbe veendő.

II. Mindenekelőtt az a kérdés vizsgálandó, minő befolyást gyakorol a zálogjegy külön átruházása az árujegy birtokosainak *rendelkezési jogára* a letéteményezett áru tekintetében? Már fentebb (180. §.) ismertettük azt az elvet, hogy az árujegy

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 – Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

magában véve a zálogjegyben kifejezett zálogjog által korlátolt rendelkezési jogot ád a birtokosnak. E korlátozás dologjogi tekintetben ugyanolyan mint a közönséges elzálogositásnál, azaz a meddig a zálogjog fennáll, dologi jogok az áru fölött annak sérelmével nem alapithatók.[1]) Kötelmi jogi tekintetben pedig abban áll, hogy a különvált árujegy birtokosa a zálogjog fennállása alatt, azaz mig a zálogjegy másnak birtokában van, az elhelyezett árukat a közraktárból ki nem veheti. Ez csak akkor lehetséges, ha a zálogjog ismét hatályon kivül helyeztetik, vagyis ha az árujegy birtokosa a zálogjegyet magához váltja. [**K. T. 445. §.**][2]) A mennyiben mindazonáltal a zálogjegy birtokosa távol van vagy ismeretlen, vagy ha a felek a zálogkölcsön visszafizetésének feltételei iránt meg nem egyezhetnek: az árujegy birtokosa a letett áruk fölötti szabad rendelkezési jogot az által is megszerezheti, hogy a zálogösszeget járulékaival együtt a közraktárnál leteszi. E jogával az árujegy birtokosa a zálogjegy lejárata előtt is élhet [id. §. 2. bek.].[3])

III. A mi a zálogjegy birtokosának jogállását szemben az árujegy birtokosaival illeti, magában véve a két jegy birtokosai között közvetlen személyes jogviszony nem létezik. Az árujegy birtokosai mint ilyenek a zálogösszegért személyesen nem felelősek, a zálogjegy birtokosa tehát, ha a zálogtárgyakból kielégitést nem nyer, ellenük viszkeresettel nem fordulhat. Személyes felelősséggel egyedül az árujegy azon birtokosa tartozik, a ki mint a zálogjegy első forgatója a zálogkölcsönt felvette. Ettől eltekintve az árujegy birtokosai a zálogjegy birtokosaival csak közvetve állanak jogviszonyban annyiban, a mennyiben az utóbbiak a közraktárban letéteményezett árukból kielégitést követelhetnek, ha

---

[1]) Ez itt még erősebben érvényesül, mint a közönséges zálogjognál, a melynél a jóhiszemü megszerzés esetén kivétel is van. V. ö. fentebb 136. §. A közraktári jegygyel szemben nem létezik épen jóhiszemüség, mert az árujegy megszerzőjének tudnia kell, hogy ha a zálogjegy nincs az árujegy mellett, az áru el van zálogositva, illetve, hogy neki korlátlan joga nem lehet.

[2]) Hogy miként váltja magához az árujegy birtokosa a zálogjegyet? az közömbös. Teheti a zálogösszeg kifizetése által, de másként is.

[3]) A törvény nem elég szabatosan a »közraktári jegy« lejáratáról szól. Az árujegynél lejáratról nem is lehet szó. — A lejárat előtti fizetés nem jogositja fel az árujegy birtokosát arra, hogy az időközi kamatokat levonja, mert a zálogjegy birtokosa nincs kötelezve a letett összeget a lejárat előtt felvenni.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a zálogösszeg a lejárattól számitandó három nap alatt le nem fizettetik. [**K. T. 447. §.**][4]) E jog a zálogjegy minden birtokosát, tehát az első forgatót is illeti, ha ez a zálogjegyet beváltja,[5]) feltéve természetesen, hogy az árujegyet külön átruházta.[6]) A kielégités hiteles személy közbenjöttével megtartandó árverés utján történik, s ha a zálogjegy birtokosa teljes kielégitést nyert, a zálogjegyet a közraktárnak visszaadni tartozik. A vételár feleslege[7]) az árujegy birtokosát illeti, s ha ennek tartózkodása ismeretlen, az részére birói letétbe helyezendő. A mennyiben a vételár a zájogjegyre adott összeget nem fedezi, a történt részletfizetés a zálogjegyre rávezettetik s ez a birtokosnak ismét visszaadatik [id. §. 3. bek.].

IV. A mi végül a zálogjegy birtokosainak egymásközti viszonyát illeti, ennél teljesen érvényesül a váltójogi forgatmány azon hatása, hogy a forgató a követelés krfizetéséért viszkereseti felelősséget vállal.[8]) A zálogjegy birtokosa tehát előző for-

---

[4]) E kielégitési jog sem a zálogjog bemutatásától, sem óvástól feltételezve nincs. Az óvás csak a viszkereset fentartása végett szükséges, bemutatása pedig annyival kevésbbé kell, mert eltekintve attól, hogy azt sem lehet meghatározni, kinél történjék, lehet, hogy a zálogösszeg a közraktárnál már lejárat előtt lefizettetett.

[5]) A beváltás alatt itt egyedül a viszkereseten kivüli beváltás értetik, mert ha az első forgató viszkereset utján váltja be a zálogjegyet, az áru eladása már megtörtént, az eladás a viszkereset feltétele lévén. L. alább.

[6]) Mert ha az árujegy az ő birtokában van, akkor saját maga ellen zálogjogról nem lehet szó. Voltaképen eladási jogról a zálogjegy beváltása esetén az első forgató részén akkor sem lehetne szó, ha az árujegy más birtokában van, tekintve, hogy a zálogjog követelést tételez fel, ez pedig a zálogjegy beváltása folytán az első forgató részéről, a ki épen a kölcsönt felvette, megszünik. Minthogy azonban az árujegy birtokosai a zálogösszegre való tekintettel és annak levonásával szerezték meg az árujegyet s a zálogjegy beváltása, illetve a zálogösszeg lefizetése nélkül az áru fölött nem rendelkezhetnek, a zálogösszeg és zálogjog ő ellenükben az első forgató javára fennállónak tekintetik.

[7]) Ez azon összeg, mely a zálogösszeg és járulékainak, az árverezési költség és a közraktár dijainak fedezése után fenmarad. Utóbbiak, mint törvényes zálogjoggal biztositott előnyös tételek, még a zálogösszeget is megelőzik.

[8]) A zálogjegyforgatók elleni viszkereset nem mindenütt van elismerve. Igy nevezetesen nem Angliában. Az ujabb törvényhozások azonban a kétjegyrendszerrel kapcsolatban majdnem kivétel nélkül elfogadták, abból indulván ki, hogy csak a viszkereset adja meg a közraktári jegynek a meg-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

gatói ellenében viszkereseti joggal bir, melyre a Váltótörvény határozatai szolgálnak irányadóul. [**K. T. 448. §.**][9]) A viszkereset azonban csak a következő feltételek mellett foglalhat helyet:

1. ha a zálogjegy birtokosa a zálogösszegnek lejáratkori nemfizetését az első forgatónál óvással megállapittatja;[10]) az óvás idejére és módjára nézve a Váltótörvény határozatai szolgálván irányadóul. [**K. T. 446. §.**];[11])

2. ha a zálogjegy birtokosa megelőzőleg a letett tárgyak elárverezését az óvás felvételétől számitandó 30 nap alatt szorgalmazta [id. 448. §. 2. bek.] és végül

3. ha az árverés megtartatván, a zálogjegy birtokosa az elért vételárból teljesen kielégitést nem nyert [id. §. 1. bek.]; vagyis a viszkeresetnek csak az áru elárverezése által nem fedezett összeg erejéig van helye.[12])

---

kivántató forgalomképességet. Ennek daczára a *Tervezet* 555. czikke csak az első forgató ellen adott viszkeresetet. De az *Értekezlet* kiterjesztette valamennyi forgató ellen (l. Jegyzők. 400. l.). A viszkereset folytán a zálogjegy alkalmassá válik különösen leszámitolásra. Az 1890 : XX. tcz. és az 1899 : XXXVII. tczikk 2. §-a az osztrák-magyar bankot erre külön felhatalmazza.

[9]) Alkalmazást nyernek különösen a váltótörvénynek az ugró viszkeresetre és a viszkereseti időre vonatkozó határozatai. A viszkereseti idő mindazonáltal az elárverező zálogjegybirtokos viszkeresetére nézve csak az árverezés befejezésének napjától számitandó (K. T. 448. §. 2. bek.); mig a viszkereset által megtámadott előző viszkeresetének határideje saját előzője ellen az általa történt fizetés, illetve a keresetlevél kézbesitése napjától kezdődik. V. ö. Váltó T. 86. §.

[10]) Hogy az óvás az első forgatónál veendő fel, az onnan van, mert ő az, a ki a kölcsönt felvette és a zálogjegyet külön forgalomba hozta, a ki tehát mint főadós, a váltó-elfogadóval azonositható. V. ö. *Értekezl.* jk. 398. l.

[11]) Az óvás idejére nézve: azaz az óvás a lejárat napján déli 12 óra után s legkésőbb a következő második köznapon veendő fel. (V. T. 41. §.) Az óvás módjára nézve: azaz az óvatoló személyek, a hely és a kellékek tekintetében. (V. T. 98—102. §§.)

[12]) A viszkereseti jog tehát mint ilyen is csak *subsidiárius* jog, mely nemcsak a zálogösszeg nemfizetésétől, hanem az árverés eredményétől is függővé van téve. Más szóval: a közraktári jegy alapján adott hitel első sorban mindig reálhitel s csak másodsorban személyes hitel.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

HETEDIK CZIM.

Biztositási ügylet.[1])

ELSŐ FEJEZET.

Általános határozatok.

183. §.

A biztositás alapeszméje és a biztositási vállalkozás alakjai.

I. A K. T. mint tudjuk, a biztositási ügyletet a tárgyilagos keresk. ügyletek közé sorolja (l. fentebb 115. §.). De habár ennek folytán egyetlen egy alkalomszerüleg elvállalt biztositási ügylet is keresk. ügylet: tényleg mégis sehol sem tapasztalható jobban

[1]) *Brämer H.* és *K.* Das Versicherungswesen. Lipcse, 1894.; *Baumgartner* Die Gerichtspraxis in Versicherungssachen. Strassburg, 1895.; *Cohn* Der Versicherungsvertrag nach allg. Rechtsprincipien. Breslau, 1873.; *Ehrenberg* Versicherungsrecht I. köt. Lipcse, 1893. és Zeitschr. f. d. ges. Hr. 32., 33. köt.; *Endemann* U. o. 9., 10. köt. és Hr. 174. s k. §§.; *Gallus* Die Grundlagen d. gesammten V. wesens. Lipcse, 1874.; *Hecker* Zur Lehre von der rechtlichen Natur der Versicherungsverträge. I. füz. München, 1894.; *König* Endemann-féle Handb. III. 742. s k. l.; *Kübel* Zeitschr. f. Vers. recht 1., 2. köt. (tanulságos ismertetése a drezdai köt. jogi értekezlet tárgyalásainak); *Lewis* Lehrbuch d. Vers. rechts. Stuttgart, 1889.; *Lichtenfels* Ueber einige Fragen d. Binnenversicherungsrechts. Bécs, 1870.; *Malsz* Betrachtungen über einige Fragen d. Versicherungswesens. Frankfurt, 1862. és Zeitschr. f. d. ges. Hr. 6., 8., 13. köt.; *Alauzet* Traité général des assurances, 2 köt. Par., 1843.; *Bergerem* és *De Baets* Traité des assurances terrestres. Gand, 1880.; *Bonneville de Marsangy* Jurisprudence des assurances terrestres. Páris, 1882.; *Chaufton* Les assurances, 2 köt. Par., 1884—86.; *Grün* és *Joliat* Traité des assurances terrestres. Páris, 1828.; *Pouget* Dictionnaire des assurances terrestres, 2 köt. Par., 1855.; *Bensa E.* Il contratto di assicurazione nel medio evo. Genova, 1884.; *Sacerdoti* Il contratto di assicurazione, 2 köt. Padua, 1874—78.; *Vivante* Ugyanaz. 3 köt. Milanó, 1885—90. és Zeitschr. f. d. ges. Hr. 39. köt.; *Bidde* Treatise on the law of insurance,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

az ügyletek iparszerüsége, mint épen a biztositásnál. A biztositás alapeszméje ugyanis az, hogy a vagyoni hátrány, melyet valamely véletlen esemény az egyes ember gazdasági életében okoz s mely sokkal nagyobb, hogysem az egyes azt egyáltalában vagy legalább sulyosabb zavarok nélkül elviselhetné, az ugyanazon veszélynek kitett nagyobb körre felosztatik.[2]) Ez pedig magában foglalja, hogy a biztositás nem mozoghat egyes alkalomszerü és egymással semmi összefüggésben nem álló ügyletek körében, hanem rendszerességet, tervszerüséget tételez fel; sőt minthogy a biztositás eszméje annál jobban érvényesül, minél szélesebb az a kör, melyre a véletlen események okozta hátrányok felosztandók: a biztositás egyenesen a nagyipari vállalkozás felé törekszik. Bármennyire áll is ez azonban tényleg és gazdaságilag véve,[3]) s bármennyire szükséges a jogszabályokat a gazdasági élet tényleges jelenségeivel összhangzásba hozni; minthogy a K. T. a biztositási ügyletet tárgyilagos keresk. ügyletnek nyilvánitja: semmi kétséget nem szenved, hogy a biztositási ügyletre vonatkozó szabályok az egyes alkalomszerü biztositási ügyletre is alkalmazandók, oly ügyletre, melynél a véletlen által okozott hátrány nem osztatik fel tervszerüleg nagyobb körre, hanem csak egyszerüen arról van szó,

---

2 köt. Philad., 1893.; *Joyce* Tr. on Marine, Fire, Life, Accident and all other Insurances. 4 köt. S. Francisco, 1897.; *May* The law of insurance, 4. kiad. 2 köt. *Gould*-tól. Boston, 1900.; *Phillips* Tr. on the law of insurance, 2 köt. 5. kiad. N.-York, 1867.; *Porter* Law of insurance, 2. kiad. London, 1887.; *Richards* Tr. on the law of insurance, 2. kiad. N.-York, 1893.; *Beck Hugó* Tanulmányok a biztositási jogból. Budapest, 1891.; *Rósa J.* A magyar biztositási törvény magyarázata. Bpest, 1902. — Az egyes biztositási nemekre vonatkozó irodalmat l. az illető helyeken.

[2]) Ez meg van ugyan a közjótékonyságban nyilvánuló kárfelosztásnál is. De ez önként és viszonosság nélkül történik, holott a biztositásnál a felosztás jogi alapon történik és viszonos.

[3]) Történetileg ugyan a tulajdonképeni biztositás az elszigetelt kártalanitási ügylet alakjában lép fel először, a mint ezt az a tény is bizonyitja, hogy a biztositási ügylet a tengeri hajókölcsönből vált ki. De már igen korán, a XIV. század vége felé, szokássá lesz, hogy a koczkázatban többen vesznek részt, s hogy egyes biztositók iparszerüleg foglalkoznak biztositási ügyletekkel. V. ö. különösen *Goldschmidt* Handbuch, I. 3. kiad. 354. s k. l. Mai napság egyes természetes személyek mint biztositók (u. n. magánbiztositók) csakis a tengeri biztositásban szerepelnek. De ezek is rendszerint iparszerüleg üzik a biztositást s a koczkázatnak csak meghatározott részét vállalják el, ugy hogy az egész koczkázatban többen osztoznak. Igy van különösen Londonban, a *Lloyd* nevezetü biztositási tőzsdén.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hogy valaki a véletlen okozta vagyoni hátrány megtéritését ellenérték mellett magára vállalja. A biztositási ügylet fogalmának tisztán jogi meghatározásánál az a körülmény, vajjon a kár többekre felosztatik-e vagy nem? a K. T. értelmében küzömbös.[4])

II. Az iparszerü biztositás lényegileg két alakban történhetik: 1. olyképen, hogy a bizonyos eseménynek kitett egyének egymás között társaságot alakitanak s az egyesnél tényleg bekövetkezett kárt maguk közt közvetlenül osztják fel. A biztositási vállalkozás ezen módja kölcsönös biztositásnak, s az érdekeltek által alakitott társaság kölcsönös biztositó társaságnak neveztetik; 2. oly alakban, hogy a különböző érdekeltek, a kikre a felmerülő hátrányok felosztandók, egymással semminemü közvetlen jogviszonyba nem lépnek, hanem a felosztás külön közvetitő mint biztositó által eszközöltetik, a ki az egyes érdekeltekkel mint biztositottakkal külön-külön és egymástól függetlenül szerződik, mindegyikkel szemben önállóan vállalja el a bekövetkezenoő hátrány megtéritését. A kárfelosztás elve itt jogilag egészen visszalép s csak a biztositó vállalatának belső tényezője. Minthogy pedig a biztositó az érdekeltek kármentesitését előre meghatározott és az összes érdekelteket érhető hátrányok változó nagyságától független ellenérték mellett vállalja el, mely dijnak, biztositási dijnak neveztetik: a biztositási vállalkozás ezen alakja a dijbiztositás kifejezésével jelöltetik meg. Mert továbbá ezen előre meghatározott dijak minden esetre a biztositót illetik, habár azok a tényleg bekövetkezett károk által nem emésztetnek is fel, s a biztositó részint a dijak mikénti megállapitásánál, részint az érdekeltek körének lehető kiterjesztése utján rendszerint arra törekszik, hogy a dij-

[4]) Ez még általában a tételes biztositási jog álláspontja. Az irodalomban azonban a tervszerü felosztás elve mindinkább fogalmi (lényeges vagy legalább rendszerinti) kellékül állittatik fel. V. ö. *Goldschmidt* Handb. I. 2. kiad. 582. l., 3. kiad. 354. lap; *Lewis* id. m. 20. l., különösen pedig *Ehrenberg* id. h. és *Vivante* id. Zeitschr. és Contr. di assic. III. köt. 2. s k. l. (az I. kötetben még ellenezte). A biztositási ügyletnek visszavezetése a kezességre (kártalanitási kezesség), a fogadásra, a szerencseszerződésekre általában, a mint azt régebben sokszor tették (v. ö. osztr. p. t. is, mely a bizt. ügyletet a szerencseszerződések közt szabályozza), e felfogás mellett egészen tárgytalan. Az iparszerü biztositó részéről a bizt. ügylet nem nagyobb mértékben szerencseszerződés, mint bármely más ügylet, melyből a körülmények szerint kár vagy haszon származhatik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

bevételekből minél nagyobb fölösleg maradjon, mely az üzleti költségek fedezése után nyereségét képezi: a dijbiztositás nyereszkedési, üzérkedési biztositásnak is neveztetik. A biztositó közvetitő rendszerint részvénytársaság, de lehet közkereseti vagy betéti társaság, sőt, miként már emlitettük, egyes természetes személy is; lehet továbbá valamely nyilvános testület, nevezetesen törvényhatóság vagy község, s maga az állam is. Utóbbi esetben állami biztositásról beszélünk, mely különböző formákban jelentkezik és képzelhető.[5])

III. Bármily nagy elvi különbség létezik is azonban a

[5]) Az állami biztositás lehet nevezetesen vagy önkéntes vagy kényszerbiztositás, a midőn mindenki köteles vagyonát biztositani. Az állam továbbá a biztositást vagy mint közhatalmi functiót, vagy pedig magánvállalkozóképen folytathatja. Különbség van és lehet végre arra nézve, vajjon az állam a biztositás minden, vagy csak némely ágával foglalkozik-e? Eddigelé az állami biztositás leginkább csak az ingatlanokra vonatkozó tüzbiztositás körül alkalmaztatott. Igy különösen Németországban vannak ilyen állami tüzkárbiztositó intézetek (v. ö. *Szepesi B.* Közgazd. és Közig. Szemle, 1893.) Legujabban az állam különösen a munkásosztály biztositását betegség, baleset, munkaképtelenség esetére vette kezébe, bár többnyire nem a tulajdonképeni biztositási ügylet alakjában (l. alább 197. §.) s nem közvetlenül maga, hanem kényszeregyesületek által eszközli. E téren is Németország áll első sorban, a hol *Bismarck* vezette sikerre e nagy horderejü társadalmi mozgalmat. Nálunk is követésre talált e példa az 1891 XIV. tczikkben (betegsegélyezés) és bár csak önkéntes belépés alapján az 1900 : XVI. tczikkben a gazdasági munkás- és cselédsegélypénztárról (mód. 1902 : XVII. tcz.). Az irodalomban az állami biztositás legfőbb szószólója: *Wagner Adolf* Der Staat und das Versicherungswesen. Tübinga, 1881. cz. munkájában. A kötelező munkásbalesetbiztositásról különösen, mely nálunk is terveztetett, de az 1893 : XXVIII. tcz. folytán egyelőre elmaradt, l.: *Beck* Vélemény a X. magyar jogászgyülés számára s ennek tárgyalásait (Évkönyv I. 45. l., II. 339. l.), *Dobai* Magy. Igazságügy 33. köt. *Békésy S.* Az ipari munkások baleset ellen való biztositása külföldön. Bpest, 1901.; *Poór J.* Előadói javasl. az ipari munkások balesetre való biztositásáról. A bpesti keresk. és iparkamara megbizásából, 1902. Az 1902. év folyamán azonban a kormány a munkásbalesetbiztositás ügyét ismét felvette s 1903-ban a keresk. minisztérium ujabb törvényjavaslatot tett közzé e czim alatt: A munkások baleset ellen való biztositása 2 köt. I. rész. Hazai és külföldi anyaggyüjtemény, II. rész. Törvényjavaslat és indokolás. Bpest, 1903. (Szerk. *Szterényi József*). L. ehhez: *Baumgarten N.* Jogászegyl. ért. XXVIII. 1. füz. A balesetbiztositás törvényes szabályozása különösen annak folytán sürgettetik, mert a birói gyakorlat ujabb időben a munkaadók felelősségét szigorubban állapitja meg. V. ö. erről *Baumgarten N.* Ipari veszély. Budapest, 1902.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kölcsönös és a dijbiztositás között: az sem tényleg, sem jogilag tisztán nem érvényesül. Eltekintve ugyanis attól, hogy a dijbiztositásnál a dijbevételek fölöslegében gyakran a biztositottak is részesittetnek,[6]) a kölcsönös biztositás ugy gyakorlati keresztülvitelében, mint jogilag eredeti alapeszméjétől messze eltávozott. Egyrészt az emberi természetben rejlő törekvés, hogy a szolgáltatás bizonytalansága lehetőleg csekély mértékre szorittassék, másrészt a tökéletesebb számitási alapok, melyek e törekvés kielégitését lehetővé teszi, azt eredményezték, hogy a kölcsönös biztositásnál is a résztvevők hozzájárulási aránya nem a tényleg bekövetkezett károkhoz képest utólag állapittatik meg, hanem szintén előre meghatározott dijak hozattak be. Az által továbbá, hogy a jog a kölcsönös biztositó társaságokat jogi személyiséggel ruházta fel, mint ezt különösen a K. T. is tette, a kölcsönös biztositó társaságokat a szövetkezetek közé sorozván (l. fent 103. §.): az a változás állt be a kölcsönös biztositásból eredő jogviszonyokban, hogy a kárfelosztás itt sem történik többé közvetlenül, hanem szintén közvetve az egyes érdekeltek fölött álló társaság mint önálló jogalany által, s hogy az egyes érdekeltek a biztositás tekintetében szintén mint egymástól függetlenül és egyedül a társasággal szerző biztositottak jelentkeznek s egymással jogviszonyban csakis mint a társaság tagjai állanak. Minthogy végre a K. T. megengedi azt, hogy a szövetkezetek korlátolt felelősség mellett alakuljanak, melynek mértékét az alapszabályok határozzák meg (l. fent. 107. §.): ezzel lehetővé van téve, hogy a kölcsönös biztositásnál is az előre meghatározott dijak a tényleges károk változó nagyságától téljesen függetlenittessenek, mint véglegesek állapittassanak meg és minden utánfizetés mellőztessék.

A kölcsönös és dijbiztositás ilyképen oly közeli viszonyba jutván egymáshoz, hogy különbség a kettő között, a vállalkozási formától és a dijfölösleg hováforditásától eltekintve, alig észlelhető: egészen megfelelő, hogy a K. T. ugy a biztositási ügylet-

---

[6]) Ez történik nevezetesen az életbiztositásnál. A nyereményrészesülés sorsjáték alakjában is fordul elő. Némelyek a nyereményrészesitést melletti dijbiztositást vegyes biztositásnak nevezik. De ez a categória fölösleges. A nyereményjogosult jogviszonyára nézve a társasághoz: v. ö. **B. T.** 40/901. (D. III. f. 21., 203. l.), mely szerint a közgyülési határozat megtámadására a K. T. 174. §. alapján nincs joga. Ha tehát sérelmesnek tartja, csak külön perrel élhet.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nek keresk. ügylet gyanánt való minősitésénél (l. fent. 115. §.), mint a biztositási ügylet közelebbi szabályozásánál a kölcsönös és dijbiztositást teljesen azonositja.

184. §.
A biztositás határai, kellékei és nemei.

I. A biztositás alapeszméje a véletlen esemény által okozott vagyoni hátránynak nagyobb körre való felosztás melletti kiegyenlitésében állván: ezzel egyuttal ki vannak jelölve a határok, melyek között a biztositás általában alkalmazást nyerhet. A meddig a hátrány felosztása lehetséges, addig helyt foglalhat a biztositás; a hol ellenben ily felosztás nem eszközölhető, ott a biztositás alkalmazása is ki van zárva. Nem lehet tehát biztositásról szó nevezetesen oly események által okozott hátrányok tekintetében, melyek mint általános, az egész kört, melyre a felosztásnak történni kellene, vagy legalább annak nagyobb részét, egyszerre érő szerencsétlenségek, csapások lépnek fel; hanem csak oly eseményekkel szemben, melyek habár mindenkit érhetnek, de egy időben tapasztalás szerint és rendesen tényleg csak egyeseket érnek. E mellett azonban nem szabad figyelmen kivül hagyni, hogy minél szélesebb az a kör, melyre a kárfelosztás történhetik, annál inkább válik lehetővé, a biztositás alkalmazását kiterjeszteni;[1]) de hogy ismét másrészt a biztositás alkalmazása leginkább azon eseményekkel szemben érvényesül, melyeknek számaránya és mikénti bekövetkezése egy nagyobb körben, huzamos ideig folytatott megfigyelések alapján legalább megközelitőleg előre kiszámitható.[2]) Kiemelendő továbbá, hogy a biztositás alkalmazására nézve teljesen közömbös, vajjon a véletlen esemény *természeti*

[1]) Igy pl. földrengés, aszály, fagy, phylloxera stb. ellen a biztositás alkalmazhatónak még nem találtatott. Árviz ellen is tudtunkkal csak Németalföldön alkalmaztatik. De kizárva az ily veszélyek ellenében sincs s különösen az *állami* biztositás utján volna az keresztülvihető.

[2]) A legbiztosabb ily számitások az *életbiztositásnál* vannak, melynek alapját a *halandósági táblázatok* képezik. Az életbiztositási ügy fejlődése épen a halandósági táblák, illetve a népesedési statisztika fokozatos fejlődésével áll kapcsolatban. De bármily biztos alapon álljanak is az életbiztositási számalapok, oly bizonyosság ezek által még sem nyujtatik, hogy azt lehetne mondani, mikép az életbiztositó társaságok semmi koczkázattal nem dolgoznak, s az életbiztositás *ezen okból* biztositásnak nem volna tekinthető.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

esemény, avagy nevezetesen emberi cselekvény-e?[3]) Az sem szükséges, hogy a kérdéses esemény feltétlenül véletlen legyen, azaz, hogy bizonytalanság forogjon fenn az iránt, vajjon a kérdéses esemény be fog-e egyáltalában következni, hanem a biztositás alkalmazást nyer oly eseményekkel szemben is, melyeknek bekövetkezése teljesen bizonyos, melyeknél csak az bizonytalan, hogy mikor fognak bekövetkezni, a bizonytalanság tehát csak viszonylagos.[4])

II. A biztositás csak vagyoni hátrány felosztását és kiegyenlitését czélozza. Másnemü hátrány biztositásra már azért sem alkalmas, mert fel nem osztható. Ugyancsak az oszthatóság elvéből következik, hogy csak pénzben kifejezhető vagyoni hátrány, pénzbeli érdek jöhet a biztositásnál tekintetbe. E pénzben kifejezhető vagyoni érdek az, mely miatt a biztositás alkalmazásba vétetik, melyre a biztositás irányul, s mely ez okból a biztositás tárgyának neveztetik (l. még alább 188. §.). E mellett azonban nem szükséges, hogy a vagyoni érdek tárgyilagosan megbecsülhető legyen. Biztositás tárgyát képezheti az oly vagyoni érdek is, melynek fenforgása és nagysága csak a kérdéses eseménynek kitett egyén alanyi véleményén, önkényes meghatározásán alapul.[5]) A vagyoni érdek vonatkozhatik továbbá akár valamely meghatározott dologra, dolognak fentartására,[6]) akár magának az emberi életnek, a testi épségnek és egészségnek mint vagyoni tényezőknek megóvására;[7]) de lehet más természetü is.[8])

---

[3]) Biztositás lopás, sikkasztás, betörés, csőd, részben üvegtörés, fuvarozási sérülések ellen stb. A természeti események is gyakran emberi cselekvények által idéztetnek elő, igy különösen a tűz.

[4]) Különösen az életbiztositás az, mely ily viszonylag bizonytalan eseményekre vonatkozik. A halál bekövetkezése bizonyos, de a bekövetkezés ideje bizonytalan. Hogy ily viszonylagos bizonytalanság kizárná a biztositás fogalmát, mint némelyek gondolják, alaptalan. A K. T. még oly esemény elleni biztositást is érvényesnek nyilvánit, mely a biztositási ügylet megkötésekor már bekövetkezett, hacsak alanyilag bizonytalan. L. alább 189. §.

[5]) Ez áll különösen az életbiztositásnál. Vajjon származik-e és mennyi kár abból, hogy valaki meghal, életben marad, testi sértést szenved, megbetegszik? azt a legritkább esetekben lehet tárgyilagosan meghatározni. Épen azért az illetőkre kell bizni, hogy a bekövetkezhető hátrányt s annak nagyságát meghatározzák. Bővebben alább 197. §.

[6]) Pl. házra, butorzatra, termésre, háziállatokra, fuvarozott árukra stb.

[7]) Igy az életbiztositásnál.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Abból, hogy a biztositás csak vagyoni hátrány megtérítését célozza, következik egyuttal, hogy a biztositás nem irányul arra, mikép valaki általa vagyoni előnyben, nyereségben részesüljön. A biztositás eszméjével határozottan ellenkezik, hogy a közönség azt nyerészkedési célra használja fel.[9]) Mindazonáltal, valamint a közönséges kartérités tárgyát nemcsak a valóságos kár, hanem az elmaradt haszon is képezi, ugy a biztositás sem szoritkozik okvetlenül csak a tevőleges hátrány kiegyenlitésére, hanem azon nyereség megtérítésére is irányulhat, melynek elérése a kárt okozó esemény folytán meghiusult (v. ö. alább 187. §.); a mennyiben pedig a vagyoni érdek általában tárgyilag meg nem becsülhető, a vesztett haszon meghatározását is az alanyi vélekedésre kell bizni.

III. A kifejtettekhez képest, valamint egyéb különbségek tekintetbe vételével a biztositás különböző nemei s ezeknek ismét különböző fajai állapithatók meg, melyek jogi tekintetben is nagyobb-kisebb különbségeket tüntetnek fel. E jogi különbségekre való tekintettel a K. T. a biztositás három nemét vagy ágát különbözteti meg: 1. a kárbiztositást, mely alá a tárgyilag megbecsülhető és dolgokra vonatkozó vagyoni érdekek biztositása tartozik;[10]) 2. az életbiztositást, mely azon vagyoni érdekekre terjed ki, melyek az emberi élettel, a testi épséggel és egészséggel vannak kapcsolatban;[11]) 3. a viszontbiztositást, mely valamely biztositóra az általa elvállalt biztositási ügyletből háromolható vagyoni hátrány kiegyenlitését célozza.[12]) Mindezeket

[8]) Gondoljunk különösen a viszontbiztositásra, vagy arra az esetre, midőn a hitelező magát adósának fizetésképtelensége esetére biztositja.

[9]) Van ugyan oly elmélet, mely a biztositás fogalmát a veszélyeztetett vagyoni érdektől teljesen függetleniti, a mely szerint tehát a biztositás nyerészkedési célra is szolgálhat. Ezt az elméletet *Endemann* állitotta fel. L. Zeitschr. f. d. ges. Hr. 9. köt. 527. s k. l. és Hr. 174. §. De az nem talált követőkre s a tételes jog szabályaival határozott ellentétben áll. V. ö. *Értekezlet* jk. 414. l., **B. T.** 5252/82. (D. Uj. f. 2., 358. l.)

[10]) Minthogy az életbiztositásnál s még inkább a viszontbiztositásnál is van szó kármegtérítésről, habár az életbiztositásnál a kár rendszerint nem is becsülhető meg tárgyilag, helyesebb az életbiztositással ellentétben dologbiztositásról beszélni. A kárbiztositás egyes fajairól l. alább 194. §.

[11]) Az életbiztositás egyes fajairól l. alább 197. §.

[12]) A *Tervezet* a viszontbiztositást külön nem szabályozta. Az arra vonatkozó határozatokat az *Értekezlet* önállóan állapitotta meg. L. Jegyzők. 452. s k. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a következőkben részletesen fogjuk tanulmányozni. Az életbiztositásra nézve azonban már e helyütt ki kell emelnünk, hogy az a tényleges gyakorlat szerint tulnyomóan nem jelentkezik mint tiszta biztositás, hanem annak épen legszokottabb fajai összetett ügylet természetével birnak, nevezetesen a bankári, takarékpénztári betétügylet elemeivel párosulnak, a minek igen fontos gyakorlati következményei vannak (l. bővebben alább 197. §.).

185. §.

A biztositási ügylet jogi szabályozása általában.

I. A K. T. a biztositási ügyletet két irányban szabályozza: 1. magánjogi tekintetben, meghatározván azon magánjogviszonyokat, melyek a biztositási ügyletből származnak;[1]) 2. közjogi tekintetben, a mennyiben ugyanis a biztositási vállalatokat mint ilyeneket és tekintet nélkül az egyes általuk kötött ügyletekre, bizonyos közrendészeti feltételeknek és kötelességeknek veti alá, melyeknek czélja, hogy a biztositási vállalkozás kellően ellenőriztethessék, szilárdsága és megbizhatósága emeltessék s ekként a biztositást kereső közönség visszaélések és szédelgések ellen megoltalmaztassék.[2]) A K. T. azonban a közönség megoltalmazására nemcsak közjogi intézkedések felállitása által, hanem a biztositási ügylet magánjogi szabályozásánál is törekszik. A biztositási vállalatok ugyanis, habár nem is egyedárusági vállalatok s habár a verseny előnyei a biztositás terén is tapasztalhatók,

[1]) A régibb keresk. törvények többnyire csak a tengeri biztositást szabályozták. Igy különösen a franczia *Code de com.* s még a német K. T. is, jóllehet az ennek alapjául szolgált porosz tervezet a szárazföldi biztositást is felölelte. Kivételt képezett a németalföldi K. T. Az ujabb keresk. törvények azonban többnyire a bizt. ügylet minden nemeit vették fel körükbe. Igy nevezetesen a rev. belga (1874. évi törvény), az uj olasz, spanyol, román, portugalliai K. T.; de nem az uj német K. T., mely e részben a régitől nem különbözik s a szárazföldi biztositási jog szabályozását szintén külön törvényeknek hagyja fenn. V. ö. fent. 3. §.

[2]) A *Tervezet* a biztositási vállalatokra nézve általában közrendészeti szabályokat nem tartalmazott. Csak az életbiztositó társaságokra nézve állitott fel néhány ily szabályt a részvénytársasággal kapcsolatban (247—257. cz.). De az *Értekezlet* a törvény szabályait ezektől is függetlenül állapitotta meg. L. Jegyzők. 404., 456. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mégis oly állást foglalnak el, hogy a szerződési szabadság és egyenlőség követelményei velük szemben nem igen érvényesülnek. Ezen egyenlőtlenség különösen abból is származik, hogy a biztositást kereső közönség előtt a biztositási ügylet rendszerint sokkal kevésbbé ismeretes, hogysem a kölcsönös jogok és kötelezettségek iránt tiszta fogalmakkal birna, minélfogva a biztositó vállalatoknak könnyü módja van, a biztositottak tájékozatlanságát felhasználva, reájuk terhes és méltatlan feltételeket róni.[3]) Ezt megakadályozandó, a K. T. határozottan kimondja, hogy a felek kölcsönös jogaira és kötelességeire nézve a biztositási szerződés feltételei csak annyiban szolgálnak irányadóul, a mennyiben azok magában a keresk. törvényben megállapitva nincsenek [**K. T. 472., 507., 514. §§.**].[4]) A biztositási ügyletre vonatkozólag felállitott magánjogi intézkedések is tehát feltétlen *(absolut)* jellegüek, ugy hogy a biztositó vállalatok által, akár előre, szabályzataikban, akár külön egyes esetekben megállapitott feltételek csak annyiban érvényesek, a mennyiben a törvény által felállitott szabályokkal nem ellenkeznek. A törvény szelleméből következtetve ezt mindazonáltal csak oly értelemben szabad magyarázni, hogy a biztositó vállalatok a törvényes szabályokban megállapitott feltételeknél a biztositottakra nézve terhesebbeket nem állapithatnak meg; hogy ellenben a biztositottakra nézve kedvezőbb feltételek megállapitásának mi sem áll utjában.[5])

---

[3]) A biztositó társaságok gondoskodnak arról, hogy ügyes ügynökök a közönségnek a biztositás előnyeit általában s az illető társaságok által nyujtott előnyöket különösen, lehetőleg fényes szinekben tüntessék fel, a biztositottakra nézve hátrányos feltételeket ellenben palástolják.

[4]) A *Tervezet* ellenkező álláspontón volt, a mennyiben t. i. a törvényes intézkedéseknek általában csak szerződéspótló jelleget tulajdonitott (504. cz.). Az *Értekezlet* ettől csak annyiban tért el, hogy kivételképen megjelölte azokat a szakaszokat, melyektől eltérésnek helye nincs (Jegyzők. 417., 441., 452. l.). A képviselőház elé terjesztett javaslat azonban már a törvényben felállitott szabályt tartalmazza.

[5]) Az id. §§. szó szerinti magyarázatából ugyan az következnék, mintha a K. T. intézkedései a biztositottak előnyére sem volnának módosithatók. Ily magyarázatnak azonban annyival kevésbbé volna rátiója, mert a K. T. intézkedéseiben gyakran kevesebb méltányosság nyilvánul a biztositottak irányában, mint a melyet a biztositó társaságok tényleg gyakorolnak. A biztositó társaságokkal szemben ugyanaz áll, mint a vasuti vállalatokkal szemben, melyekre nézve pedig a K. T. 424. §-a világosan kimondja, hogy előnyükre nem tehetnek változtatásokat.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. A K. T. ugy a biztositási vállalatokra vonatkozó közjogi intézkedésekben, mint a biztositási ügylet magánjogi szabályozásánál tekintettel van a biztositás különböző nemeire és fajaira. Mig azonban a biztositási vállalatokat mint ilyeneket elvileg közös szempont alá foglalja és nagy részben közös szabályoknak veti alá, vagy a mennyiben a biztositási vállalatokat az egyes biztositási nemekhez képest különbözően is szabályozza, e szabályok mégis ugyanazon fejezetben tartalmaztatnak: addig a biztositási ügylet magánjogi szabályozásánál az egyes biztositási nemeket, nevezetesen a kárbiztositást, életbiztositást és viszontbiztositást egészen különválasztja, külön-külön fejezetekben tárgyalja, s a biztositási ügyletről általában nemcsak közös fogalommeghatározást nem ad,[6]) de a biztositási ügylet különböző nemeire vonatkozó közös szabályokat sem foglalja össze. A mennyiben ily közös szabályok vannak, azok a kárbiztositásnál állittatnak fel, s az életbiztositásra és viszontbiztositásra vonatkozó fejezetekben reájuk csak utalás történik.[7])

[6]) Ez magában véve nem kifogásolható, mert bármennyire tekintjük is az életbiztositást époly valóságos biztositásnak, mint a kárbiztositást: a kettő mégis annyira különbözik egymástól, hogy lehetetlen mindegyiknek ismérveit közös definitióba foglalni. Az eddigi kisérletek ezt eléggé bizonyitják. Ennyiben a K. T. eljárása kétségkivül haladásnak tekintendő más törvényhozásokkal szemben, melyek ily közös definitiót felállitanak. V. ö. *Beck* is id. m. 81. s k. l. Azt azonban már nem lehet mondani, hogy a K. T.-nek a kár- és életbiztositásról külön-külön adott fogalommeghatározásai is teljesen kielégitők volnának. V. ö. alább 187., 197. §§.

[7]) A *Tervezet* ettől eltérőleg közös definitió mellett a közös szabályokat összefoglalta és azután tárgyalta a biztositás egyes nemeit. Ezen rendszer azonban az *Értekezlet* által főleg »az életbiztositási ügyletnek a kárbiztositási ügylettől való határozott különbözősége« miatt mellőztetett (Jegyzők. 405. l.). Ennek daczára a K. T. rendszere a tervezet rendszerétől k ü l s ő l e g nem különbözik azért, mert a közrendészeti szabályokat tartalmazó I. fejezet épugy »á l t a l á n o s h a t á r o z a t o k« felirattal láttatott el, mint a Tervezetnek a közös magánjogi intézkedéseket tartalmazó I. fejezete, a mi legfelebb arra való tekintettel bir jogosultsággal, hogy a 461. §-ban a külföldi biztositási vállalatok belföldi működésére a biztositási ügyletre vonatkozó egész czim, tehát annak magánjogi része is alkalmazandónak nyilvánittatik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

186. §.

A biztositási vállalatok által teljesitendő közjogi feltételek és kötelességek.

I. A biztositási vállalatok mint kereskedelmi vállalatok első sorban azon feltételeknek és kötelességeknek vannak alávetve, melyeket a K. T. a kereskedőkre és keresk. társaságokra általában szab. Ezek mellett s ezeket kiegészitőleg azonban a biztositási vállalatok még különleges feltételek és kötelességek teljesitésére vannak kötelezve. Utóbbinak megállapitásánál a K. T. ugyanazon elvet követi, mint a részvénytársaságok és szövetkezetek szabályozásánál, a mely formákban épen a biztositási vállalatok rendszerint jelentkeznek. Valamint a részvénytársaságok és szövetkezetek alapitása általában, ugy a biztositási vállalatok alapitása is elvileg szabad ugyan, és sem külön állami vagy kormányengedély nem kivántatik, sem a vállalat működése kormányfelügyelet alá nem esik. A biztositási vállalatokkal szemben is azonban egyrészt a nyilvánosság és felelősség, másrészt a bíróságok hivatalos ellenőrzésének elve van elfogadva; azonkivül a K. T. a biztositási vállalatoknál még bizonyos vagyoni biztositékokat is követel, s a közönség érdekeiről a vagyonkezelés és számadások tekintetében fokozott mérvben gondoskodik.[1])

---

[1]) Az *Értekezlet* a biztositási vállalatok szabályozásánál követett ezen rendszert vita nélkül tette magáévá (l. Jegyzők. 404., 405. l.) s az országgyülésen sem szólaltak fel ellene. A tapasztalat azonban mindenütt azt bizonyitja, hogy ez a szabadelvüség a biztositási vállalatokkal szemben nincs helyén. Sem a közönség, sem a biróság nincs képesitve arra, hogy a bizt. vállalatok üzletét és eljárását ellenőrizhesse; a veszélyeztetett érdek pedig annyira általános, hogy a bizt. vállalatok szakszerü ellenőrzés nélkül nem hagyhatók. Meg van ez tényleg a legtöbb államban, még a legszabadabb elvüekben is, pl. Angliában és még erősebben az északamerikai Egyesült-Államokban, miután mindkét országban a teljes szabadság rendszere a legszomorubb következményekre vezetett. A continentális államok nagyobb részében a kormányellenőrzés a kormányengedély rendszerével is párosul. Igy különösen Ausztriában (1880. és helyette 1896. évi biztositási szabályzat), a német államokban, illetve a német birodalomban az uj német (1901. május 12.) biztositási törvény értelmében; Svájczban (1885. évi bizt. törvény) és az életbiztositó vállalatokra nézve Francziaországban. A mi törvényünk különben egyéb tekintetben sem nyujt elegendő biztositékokat. L. annak

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. A biztositási vállalatok mint ilyenek által teljesitendő közjogi feltételek és kötelességek a következők:

1. Minden biztositási vállalat köteles a czégbejegyzésre illetékes törvényszéknél a biztositási ügyletek minden ágára nézve, melylyel foglalkozni szándékozik, azaz a kár-, az élet- és a viszontbiztositásra nézve,[2]) külön-külön legalább százezer forintnyi tényleg befizetett biztositási alapot kimutatni.[3]) Ezen alap kimutatása előtt sem a czég bejegyzésének, sem az üzlet megkezdésének helye nem lehet [**K. T. 453. §.**].

2. A biztositási vállalatok kötelesek továbbá a czégbejegyzés alkalmával azon elveket bejelenteni, melyek szerint a befizetett alaptőke s a dijtartalék[4]) elhelyeztetik. Ezen elvek a tör-

---

birálatát s a megkivántató reformok kijelölését: *Beck Hugó* Törvényhozási reformok a biztositási ügy terén (Jogászegyleti ért. V. köt. 6. füz. és id. m. 23. s k. l.), *Pólya Jakab* A biztositási vállalatok. A m. T. Akad. által jutalmazott pályamű. Budapest, 1892., *Róth P.* Néhány nyilt szó a hazai biztositási ügyről. Budapest, 1890. és Jogászegyl. ért. X. köt. 9. füz. A reformkövetelmény már legközelebb kielégitést is fog nyerni, bár a megfelelő javaslat (l. fent 4. §. 18. jegyz.) még nem terjesztetett az országgyülés elé. V. ö. erről: A biztositási magánvállalatokról szóló törvénytervezetről folytatott vita (Jogászegyleti ért. XXII. 1-ső füz.) Budapest, 1901.

[2]) Az *Értekezlet*en hangsulyoztatott ugyan, hogy a biztositási ágak alatt csak a biztositásnak két főága, a kárbiztositás és az életbiztositás értetik (Jegyzők. 457. l.). E magyarázat azonban, mint különben is nem hiteles, elvetendő, mert ellenkező esetben egy önálló viszontbiztositó vállalatnak semmi alapot nem kellene kimutatnia, a mi a törvényhozás szándékával bizonyára ellenkezik. A biztositási nemek egyes fajaira nézve ellenben külön biztositási alap nem szükséges. Igy még a tengeri biztositásra nézve sem, jóllehet ez a törvényben szabályozott kárbiztositás alá nem esik.

[3]) A biztositási alap csak a kölcsönös biztositó társaságoknál külön alap, a részvénytársaságoknál ellenben az alaptőkében foglaltatik. V. ö. K. T. 459. §. Külön biztositéki alap, mint azt részben a külföldi törvényhozások irják elő, nálunk nem követeltetik. A biztositási alapot temetkezési egylet is tartozik kimutatni: **C.** 1526/95. (D. III. f. 4., 176. l.) másodb. hat.

[4]) Dijtartalék alatt itt ugy a kár- mint az életbiztositási dijtartalék értetik. Mindkettő alapjában véve az a tartalék, mely az üzleti év letelte utáni koczkázatok fedezésére szolgáló dijrészletekből alkottatik. Az életbizt. dijtartalék azonban még más s egyáltalában sokkal nagyobb jelentőséggel bir (l. alább 197. §.), miért a K. T. annak biztos elhelyezéséről még külön gondoskodik. — Az egyébkénti tartalékokra nézve semmi különös intézkedés nem tétetik. Ilyenek nevezetesen az u. n. kártartalék, mely már esedékes bizt. összegek fedezetét képezi, és a közönséges tarta-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vényszék által közzététetnek,[5]) s a vállalatnak a közzétett elvektől addig, mig a szándékolt eltérés a törvényszéknél be nem jelentetett s közzé nem tétetett, eltérni nem szabad [**K. T. 454. §.**]. Hogy miként akarja a vállalat az alaptőkét elhelyezni? az iránt semmi korlátozás alá nem esik s ugyanaz áll a kárbiztositási dijtartalékra nézve. Ellenben az *életbiztositási dijtartalék* csak a következő módon helyezhető el [**K. T. 456. §.**]: 1. jelzálogi kölcsönökbe a fekvőségnek nem terhelt feleértéke erejéig;[6]) 2. állampapirokba és állami kamatbiztositást élvező vállalatok elsőbbségi kötvényeibe;[7]) 3. a budapesti tőzsdén jegyzett záloglevelekbe; 4. a vállalat életbiztositási kötvényeire és a 2. és 3. pont alatt érintett értékpapirokra adott kölcsönökbe.[8])

3. Az életbiztositási vállalatok a cégbejegyzés alkalmával különösen még a dijtartalék kiszámitásának elveit, az ennél alkalmazott halandósági, illetőleg élettartami táblázatok bemutatása és a számitásnál alapul vett kamatláb kijelölése mellett, tartoznak bejelenteni. Ez adatok közzé nem tétetnek ugyan, de a törvényszéknél mindenki által megtekinthetők és másolatban kivehetők, s azon biztositásoknál, melyek az ezen elvektől szándékolt eltérés bejelentése előtt vállaltattak el, alapul az eredetileg bejelentett dijtartaléknál csekélyebb nem vehető [**K. T. 455. §.**].

4. A biztositási vállalatoknak kötelességében áll végre a bevételek és kiadások összeállitását, nemkülönben a mérleget az illetékes törvényszéknek közzététel végett évenkint benyujtani [**K. T. 457. §.**].[9]) A törvény egyuttal kötelező szabályokat tar-

---

lékok az üzleti veszteségek kiegészitésére. Utóbbiak különböző nevezet alatt szerepelnek, mint: tőketartalék, nyereménytartalék, általános tartalék stb.

[5]) A közzététel nem a Központi Értesitőben, hanem a vállalat vagy a bíróság által kijelölendő lapokban, esetleg a hivatalos hirlapban történik.

[6]) Nem közvetlenül ingatlanokba. A *Beck*-féle javasl. még a jelzálogi kölcsönt sem engedi meg, nehogy a dijtartalék tulságosan leköttessék.

[7]) Nem épen *magyar* állampapirokba, ill. elsőbbségi kötvényekbe. Az *Értekezlet* ugyan először ilyeneket követelt, de a második olvasásban elejtette. L. Jegyzők. 460., 488. l.

[8]) Az életbiztositási kötvényekre a kölcsön az illető biztositott dijtartalékából adatik, a mely ugy is az övé lévén (l. alább 197. §.), a biztositott voltaképen a maga tőkéjét kapja kölcsön.

[9]) Eltérés a részvénytársaságok és szövetkezetek mint ilyenek mérlegével szemben, mely a bíróság által közzé nem tétetik. A közzétételre nézve ugyanaz áll mint az 5. jegyz.-ben.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

talmaz arra nézve, hogy a bevételek és kiadások közé mi vétessék fel, illetve a mérleg miként szerkesztendő? Igy nevezetesen:

a) A bevételek és kiadások összeállitásánál következő eljárás szolgál irányadóul [**K. T. 458. §.**]: A bevételek közé felveendők: 1. a számadási év dijbevételei (a dijjutalék levonása nélkül)[10] a különböző biztositási ágak szerint;[11] 2. a kamatok;[12] 3. egyéb bevételek. A kiadások közé helyezendők: 1. a kifizetett biztositási összegek, levonásával a viszontbiztositás által megtéritett résznek; 2. a viszontbiztositási dijak; 3. a biztositási jutalékok; 4. az igazgatási költségek; 5. a többi netáni kiadások lehetőleg részletezve.

b) A mérlegre nézve következő elvek szolgálnak irányadóul [**K. T. 459. §.**]: A követelések közé felveendők: 1. a részvény- vagy másnemü alaptőkének még be nem fizetett része; 2. a leltár értéke;[13] 3. az ingatlanok értéke; 4. a vagyonbefektetés az egyes értékek szerint részletezve;[14] 5. az ügynököknél künnlevő követelések; 6. a pénztári készlet; 7. a később követelhető kamatok, a mennyiben a számadási évre esedékesek;[15] 8. az első szervezési költségek, a mennyi azoknak legfelebb öt évre való felosztása mellett az illető üzleti év után fenmarad,[16] és a szerzési költségek,[17] a mennyi azoknak kárbiztositásnál, valamint a testi épséget és egészséget tárgyazó biztositásoknál legfelebb a biztositási időre, a tulajdonképeni életbiztositásoknál

---

[10]) A dij- vagy biztositási jutalékok alatt az ügynököknek fizetett összegek, provisiók értetnek.

[11]) Biztositási ágak alatt itt az egyes biztositási fajok is értetnek.

[12]) Kamatok alatt csak az elhelyezett tőkék utáni kamatok, de nem pl. a dijtartalékok számitásszerü kamatai értendők.

[13]) Leltár itt szükebb értelemben veendő, mint a K. T. 26. §-ában. Az nem jelent egyebet, mint az üzleti helyiségek berendezését, a mint az a további pontokból kitünik.

[14]) A vagyonbefektetés alatt a dijtartalék elhelyezése is értendő. A dijtartalék összege azonban a tartozások között szerepel. L. alább.

[15]) Itt különösen azok a kamatok értetnek, melyek az adott kölcsönök után a számadási év után fizettetnek, de mert a kölcsön ideje részben a számadási évbe beleesik, aránylag ennek javára esnek.

[16]) V. ö. K. T. 199. §., melyre a 459. §. utal.

[17]) Szerzési költségek alatt mindazon költségek értetnek, melyek biztositási ügyletek megszerzéséből erednek. Ide tartoznak különösen az ügynöki jutalékok, becslési költségek, orvosi vizsgálatok költségei, kötvénybélyegek stb.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

pedig, a mennyi azoknak legfelebb 15 évre való felosztása mellett az üzleti év után fenmarad [**K. T. 460. §.**]; [18]) 9. egyéb követelések; 10. a számadási, illetőleg az előbbeni évek netaláni veszteségei.[19]) — A tartozások közé helyezendők: 1. a névleges részvény- vagy alaptőke,[20]) szövetkezeteknél pedig a biztositási alap; 2. a bejelentett, de még ki nem egyenlitett biztositási követelések, a viszontbiztositás által fedezett rész levonásával; 3. a biztositási dijtartalék az egyes biztositási ágak szerint; 4. a számadási éven tul befizetett dijak (dijátvitel); [21]) 5. a netaláni tartaléktőke; [22]) 6. a többi tartozások lehetőleg részletezve; 7. az előre beszedett kamatoknak a jövő évre eső része; 8. a számadási év netáni nyeresége.

III. A felsorolt feltételek és kötelességek megtartása mellett nemcsak belföldi, hanem külföldi biztositási vállalatok is működhetnek a magyar korona területén fióktelep vagy ügynökség felállitása által; [23]) nem tévén különbséget, vajjon a külföldi vállalat részvénytársaság vagy kölcsönös biztositó társaság-e? [24])

---

[18]) Az id. §. nem eléggé szabatos. Igy a határozott időre kötött életbiztositásnál a 15 évre való felosztás bizonyára csak akkor lehetséges, ha a biztositási idő 15 évnél nem rövidebb.

[19]) Ebből az látszik kitünni, mintha valamely év veszteségét más évre át lehetne vinni, a mit azonban a törvényhozó annyival kevésbbé akarhatott, mert az részvénytársaságoknál ellenkezik a K. T. 165. §-ával.

[20]) Részvény- vagy alaptőke helytelen, mert ha utóbbi alatt a biztositási alap értetik is, ez mégis a részvénytőkében benfoglaltatik. L. fent. 3. jegyzet.

[21]) Ezek alatt oly dijak értetnek, melyek a számadási év folyamában kötött, de csak ennek letelte után kezdődő biztositásra fizettettek.

[22]) Ez alatt minden tartalék értendő, mely nem dijtartalék, utóbbi külön lévén kiemelve a 3. pontban.

[23]) Csakis ez az eset jön kérdésbe, nem pedig az, ha külföldi biztositási vállalat külföldről egyes biztositási ügyletet köt a belföldön. V. ö. fentebb 99. §.

[24]) A K. T. 461. §-a ugyan csak részvénytársaságokat emlit, a miből **C.** 1569/90. (D. Uj f. 28., 502. l.) azt a következtetést vonta le, hogy külföldi kölcsönös bizt. társaság a magyar korona területén nem működhetik. Azonban a most id. §. nyilván csak felületesen szövegeztetett s annál kevésbbé akarhatta a külföldi kölcsönös bizt. társaságokat kizárni, mert a K. T. 230. §-a a külföldi szövetkezetek között, a melyekhez a K. T. 223. §-a szerint a kölcsönös bizt. társaságok is tartoznak, semmi különbséget nem tesz. Az *Értekezlet* jk. is a részvénytársaságok mellett a szövetkezeteket kifejezetten emlitik (464., 465. l.) s ugyanazt teszik a különböző nemzetközi szerződések.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Mielőtt azonban működésüket az országban megkezdenék, a czégbejegyzéskor nyilatkozni tartoznak, hogy magukat ugy az emlitett, mint általában a K. T.-nek a biztositási ügyletre vonatkozó czim határozatainak [25]) alávetik; feltételeztetvén egyuttal, hogy a K. T. azon rendeleteinek is megfelelnek, melyeket a külföldi részvénytársaságokra és szövetkezetekre mint ilyenekre nézve állit fel [**K. T. 461. §.**].[26])

IV. A **K. T. 462. §**-a végül kimondja, hogy a biztositási vállalatokra vonatkozó határozatok meg nem tartása esetében a vállalat igazgatósága, illetőleg a külföldi vállalat belföldi képviselősége ugyanazon büntetéssel sujtandó, melyet a K. T. 218. és 220. §-a a részvénytársaságnál állapit meg, tehát három hónapig terjedhető fogsággal, mely enyhitő körülmények közt ezer forintig terjedhető pénzbirságra változtatható át (l. fent. 101. §.).

V. ö. közelebbről *Plósz* és *Szerző* véleményeit a »*Mutual*« amerikai bizt. társaság czégjegyzési ügyében (Jog. 1891. 25., 26. sz. és Jogi Szemle 5. köt. 1. és 2. sz.). A *Curia* nem is tartotta fenn elfoglalt álláspontját, hanem az 52. sz. teljes ülési döntvényben határozottan kimondotta, hogy »hazájuk törvényei szerint megalakult és tényleg működő külföldi kölcsönös biztositó társaságok (szövetkezetek) Magyarországban fiókintézetet vagy ügynökséget állithatnak fel és czégüket bejegyeztethetik, ha a K. T. által e végre megállapitott feltételeknek eleget tesznek«.

[25]) Tehát a biztositási ügyletre vonatkozó magánjogi határozatoknak is. Ez különben már a K. T. 211. §. 4. pontjából is következik. V. ö. fent. 100. §.

[26]) Hivatkozással a 210., 211. §§-ra. L. fent. 100. §., a hol az osztrák biztositó társaságokra vonatkozó kivétel is emlittetik (4. jegyz.). — A külföldi kölcsönös bizt. társaságokra nézve kiemelendő még, hogy miután a K. T. 230. §-a a 210—217. §§-at a külföldi szövetkezetekre megfelelően rendeli alkalmaztatni, miután továbbá a K. T. 210—217. §§. azon elvben gyökereznek, hogy a külf. részvénytársaságok lehetőleg egyenlő, de semmi esetre nem kedvezőbb elbánásban részesüljenek, mint a belföldiek (l. fent 99. §.): a belföldi szövetkezeteknél s igy kölcsönös bizt. társaságoknál is előirt azon kötelesség, hogy a társaság bejegyzésekor s minden év január havában a tagok névjegyzéke, minden évnegyed végén pedig a be- és kilépett tagok jegyzéke a törvényszéknél bemutattassék (K. T. 226., 242. §§.), a külföldi kölcsönös bizt. társaságokra is alkalmazandó. V. ö. fent. 105., 110. §§.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

MÁSODIK FEJEZET.

Kárbiztositás.

187. §.

A kárbiztositási ügylet fogalma és kellékei.

I. Kárbiztositási ügyletnek azon ügylet tekintetik, melynél fogva valaki, az u. n. biztositó, ellenérték (dij) kikötése mellett arra kötelezi magát, hogy bizonyos személynek, az u. n. biztositottnak, az ezt valamely meghatározott esemény következtében érő vagyoni hátrányt megtériti [**K. T. 463. §.**]. E fogalommeghatározás azonban, épugy mint a kárbiztositás kifejezése, sokkal általánosabb, hogysem az a biztositás egy különös és az életbiztositástól, valamint a viszontbiztositástól különböző nemének kellő meghatározására szolgálna,[1]) s épen azért még kiegészitésre szorul. A mit a törvény a kárbiztositás alatt ért, az oly vagyoni hátrány megtérítésének elvállalása, mely meghatározott esemény által valamely dolog tekintetében okoztatik, vagyis a dologbiztositás (v. ö. fent. 184. §.). A biztositás köttetik oly vagyoni hátrány miatt, mely valakit abból érhet, hogy meghatározott esemény folytán valamely dolog megsemmisül, elvész vagy megsérül.

II. Miként a biztositási ügylet általában, ugy a kárbiztositási ügylet is lényegesen kétoldalu szerződés: az egyik fél, a biztositó, köteleztetik a vagyoni hátrányt, a kárt megtériteni, a másik, a biztositott, a kikötött ellenértéket, dijt megfizetni.[2])

---

[1]) Elvileg minden biztositás kárbiztositás, minden biztositás meghatározott esemény által okozott vagyoni hátrány kiegyenlitésére irányul. V. ö. fentebb 184. §. A K. T. 463. §-ában felállitott fogalom tehát épugy az életbiztositásra és a viszontbiztositásra is alkalmazható, a mint hogy a *Tervezet* 494. cz. is azt a biztositási ügyletre nézve általában állitotta fel. Csak azon feltevés mellett helyes a K. T. definitiója, ha az életbiztositást nem tekintjük vagyoni hátrány megtérítésére irányulónak, vagyis egyáltalában biztositásnak. De ez nem áll. V. ö. alább 197. §.

[2]) Vannak, a kik azt mondják, hogy a biztositó kártéritési kötelezettsége nem az ő egyedüli, s nem is tulajdonképeni kötelezettsége, hanem a biztositó első sorban a veszély viselését vállalja el, a mely kötelezettség természetesen nem feltételes, hanem rendszerint a szerződés megkötésével kezdődik. Azonban a veszély viselése nem jelentkezik mint önálló

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Mig azonban az utóbbi kötelezettség feltétlen, addig az ezzel szemben elvállalt kártéritési kötelezettség csak feltételes, csak akkor áll be, ha a meghatározott esemény bekövetkezik. — A mi ezen eseményt közelebbről illeti, a K. T. nem követeli meg feltétlenül azt, hogy az tárgyilag véve véletlen, bizonytalan, következőleg jövendő esemény legyen. A kárbiztositási ügylet akkor is érvényes, ha az illető esemény csak alanyilag, azaz csak a szerződő felek, szabatosabban azon fél tudomása szempontjából bizonytalan, kinek az esemény be- vagy be nem következése érdekében fekszik. A kárbiztositási ügylet ennélfogva csak akkor érvénytelen, ha vagy a biztositott, illetve az ennek érdekében szerződő fél (l. alább 190. §.) tudta, hogy az esemény, melyre a biztositás irányul, az ügylet megkötésekor már bekövetkezett, vagy ha a biztositó tudta, hogy az esemény többé be nem következhetik [**K. T. 465. §.** 2. pont].[3]) Maga az esemény lehet természeti esemény vagy emberi cselekvény (l. fent. 184. §.) s annak meghatározása lehet tágabb vagy szükebb,[4]) sőt a biztositás több esemény ellen egyszerre irányulhat.[5]) A mennyiben azonban a biztositás emberi cselekvényből eredhető kár elháritása végett köttetik, annak nem szabad maga a biztositott vagy a biztositási ügyletet megkötő harmadik személy által szándékolt tiltott cselekvénynek lennie,[6]) ellenkezőleg a biztositási ügylet érvénytelen [id. §. 1. pont].

III. A mi a biztositó által megtéritendő vagyoni hátrányt illeti, a K. T. ez alatt szabály szerint csak a valóságos kárt *(damnum emergens)*, nem egyuttal az elmaradt nyereséget *(lucrum cessans)* is érti.[7]) Utóbbi megtérítésének kikötése

---

jogi kötelezettség, mely magában véve gyakorlati jelentőséggel birna; hanem az csak a kártéritési kötelezettség benrejlő lélektani eleme, mely épugy minden más feltételes kötelezettségnél is létezik.

[3]) Különösen a fuvarozási biztositásnál fordul elő könnyen, hogy biztositás vétetik, mikor az esemény az árut már érte.

[4]) Pl. a tűzveszély egyáltalában, vagy csak meghatározott keletkezési okra való tekintettel. Utóbbi azonban mindig kifejezendő. L. alább 195. §.

[5]) Igy már törvénynél fogva a fuvarozási biztositásnál. L. alább 196. §.

[6]) Pl. csempészetből, tiltott szerencsejátékból stb. eredő kár megtéritése. Ellenben idegen személyek tiltott cselekvényeiből, pl. lopásból, sikkasztásból, betörésből eredő vagyoni hátrány biztositásra alkalmas.

[7]) Ez összefüggésben áll azon felfogással, hogy a biztositás tárgya az eseménynek kitett dolog. Ennek meglévő értékén tul tehát a biztositás

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

csak kivételesen történhetik a fuvarozási biztositásnál (l. alább 196. §.).[8]) Elvileg továbbá nem szenved kétséget, hogy csak oly vagyoni hátrány lehet a megtérités tárgya, melyet közvetlenül a biztositási szerződésben kijelölt esemény okozott, mely ezzel okozatos összefüggésben áll. Kivételesen azonban oly kár is megtéritendő, mely a kérdéses eseményhez csak közvetve áll vonatkozásban.[9])

IV. A mi végül a biztositott által fizetendő ellenértéket, a biztositási dijt illeti,[10]) a K. T. erre nézve semmi korlátozást nem állit fel. A biztositási dij szabad egyezkedés tárgyát képezi [**K. T. 473. §.**] [11]) s megállapitható vagy előre és véglegesen, tekintet nélkül a biztositó által bizonyos időszakban fizetendő károsszegekre; [12]) vagy előre bár, de csak feltételesen, ugy hogy a megállapitott dij esetleg kiegészitendő, ha a biztositó által fizetendő károsszegek az összes befolyt dijakból ki nem kerül-

---

tárgytalan. E felfogás azonban nem helyes. L. a következő §-t. Ettől eltekintve ott, hol a kérdéses esemény a biztositott által szándékosan is előidéztethetik, mint nevezetesen a tűzbiztositásnál, ugyanazon köztekintetek igazolják azt, hogy a biztositás a valóságos kárra szorittatik, melyek részben a tulbiztositás megtiltására vezettek (l. a köv. §-t); a mihez hozzájárul, hogy az elmaradt nyereség ritkán állapitható meg biztonsággal. Hogy mily kevés esetleg az a kárpótlás, melyet a pusztán a valóságos kárra szoritott biztositás nyujt, különösen nagy haszonnal dolgozó gyáraknál látható, melyeknél, ha leégnek, a helyreállitásig munkaszünet áll be. Külföldön, nevezetesen Francziaországban, az ennek folytán elmaradt haszon is biztosittatik (u. n. *chômage*-biztositás). Nálunk is van: házbér-biztositás a ház leégése esetére, a mig ujból felépittetik.

[8]) Látszólag a jégkárbiztositásnál is, melynél a termés beszedéséig csak jövőbeli haszonról van szó. Ezt azonban mégsem lehet az elmaradt haszonnal azonositani, mert a biztositott termés a beszedéskori érték mint valóságos érték szerint vétetik alapul.

[9]) Igy nevezetesen a tűzbiztositásnál. V. ö. alább 195. §.

[10]) A K. T. az ellenérték általános kifejezését különösen a kölcsönös biztositásokra való tekintettel használja, nehogy a dij kifejezése csak a tulajdonképeni dijbiztositásra alkalmaztassék. V. ö. *Értekezlet* jk. 406. l.

[11]) A biztositó társaságok azonban rendszerint előre megállapitott dij-tariffák alapján határozzák meg a fizetendő dijat, melyek alól mindazonáltal gyakran történik eltérés. Igy különösen több évre terjedő biztositásnál a megállapitott dijakból bizonyos százalék elengedtetik, vagy egy-két u. n. ingyenév adatik és pedig majd a biztositási idő kezdetén, majd annak végén.

[12]) Igy a nyerészkedési vagy dijbiztositásnál. V. ö. fentebb 183. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nek; vagy végre utólagosan a bekövetkezett károk arányában.[13]) A dij megállapitása különbözően történik továbbá a szerint, a mint a biztositás rövidebb tartamu, avagy oly veszély ellen köttetik, melynek az illető dolog állandóan vagy legalább huzamosabb időn át van kitéve. Előbbi esetben a biztositási dij a veszély egész tartamához képest állapittatik meg;[14]) utóbbi esetben ellenben meghatározott oly biztositási időszakok képeztetnek, melyek a legmegfelelőbbek arra, hogy az elvállalandó koczkázat azokon belül lehetőleg egységes legyen s a dij ezen egyes biztositási időszakok szerint állapittatik meg.[15]) Rendszerint *egyéves* biztositási időszakok képeztetnek[16]) s a biztositási dij is ehhez képest mint *évi dij* számittatik. Látni fogjuk, hogy a dijmegállapitás ezen rendszere a biztositási ügylet jogi megitélésénél alapvető jelentőséggel bir.[17])

188. §.

A kárbiztositás tárgya és a biztositott.

I. *Tárgyról* a kárbiztositási ügyletnél háromféle értelemben lehet szó: 1. annak megjelölésére, hogy minő szolgáltatásra vannak a felek egymás irányában kötelezve? Ez értelemben a biztositás tárgya mindig pénzösszeg, és pedig ugy a biztositó,

[13]) Utóbbi módozatok a kölcsönös biztositásnál, bár nem szükségképen. L. szintén fentebb 183. §. Néha azonban utólagos pótdijak fizetése a bekövetkezett kár esetében más biztositók által is köttetik ki. Igy nevezetesen a jégkárbiztositásnál. V. ö. ily kikötésre nézve **C.** 640/92. (D. Uj f. 31., 308. l.)

[14]) Igy pl. a fuvarozási biztositásnál a fuvarozás tartamára, a jégkárbiztositásnál azon időre, mely alatt a termés a jégverés veszélyének ki van téve.

[15]) Igy különösen a tűzkárbiztositásnál.

[16]) Az egy éves időszakok megállapitása megfelel a polgári életben szokásos berendezéseknek és számitásoknak, másrészt a legmegfelelőbb arra, hogy az elvállalandó és folyton változó koczkázat nagysága átlagos egységben kifejeztessék. A koczkázat mérlegelésének alapjául szolgáló statistikai felvételek is egy éves időszakokra vonatkoznak.

[17]) V. ö. alább 191., 193. §§. és az életbiztositásra nézve 198., 199. §§. A dijmegállapitás módjának hatása a biztositási ügyletből származó jogviszonyokra még alig lett kellőleg méltatva, daczára, hogy e nélkül sötétben tapogatódzunk a legfontosabb kérdésekre nézve, minő nevezetesen a több évre, vagy (az életbiztositásnál) a határozatlan időre kötött biztositás hatálya s ezzel kapcsolatban a biztositott visszalépési joga, a később lejáró dijak perelhetősége stb.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mint a biztositott részéről ;[1]) 2. oly értelemben, hogy minő tárgy, minő dolog az, melyen valamely esemény bekövetkezhetik, mely az esemény folytán a megsemmisülésnek vagy megsérülésnek ki van téve; 3. abban az értelemben, hogy mire irányul a biztositás, mi végett köttetik meg a biztositási ügylet? Ez utóbbi értelemben a biztositás tárgya az a vagyoni érdek, melylyel valaki valamely dolog tekintetében bir s melynek kiegyenlitését, helyreállitását a biztositó az esemény bekövetkezése esetére magára vállalja. Csakis ez utóbbi értelemben vett tárgya a biztositásnak bir nagyobb és oly jelentőséggel, hogy a biztositási jognak azzal közelebbről foglalkoznia kell; ez a biztositás tárgya tulajdonképeni értelemben, a melyre gondolunk, ha egyszerüen a biztositás tárgyáról beszélünk. Ezzel szemben és kellő megkülönböztetés végett azt, a mire a kölcsönös szolgáltatás irányul, helyesen a szolgáltatás tárgyának, a tárgyat pedig, melyen valamely esemény bekövetkezhetik, biztositott dolognak nevezhetjük. Kiemelendő azonban, hogy a régibb felfogás a biztositás tárgyául tulajdonképeni értelemben is a biztositott dolgot tekintette, s hogy e helytelen felfogás[2]) még a legujabb törvényhozásokban, s nevezetesen a K. T.-ben is visszatükröződik[3]) s némely téves szabály felállitására is vezetett.[4])

---

[1]) Nincs azonban kizárva, hogy más dolog pénz helyett ne adassék *(datio in solutum)*. Igy a bizt. társaságok ki szokták kötni, hogy a bizt. összeg kifizetése helyett a leégett épületet ujból felépithessék vagy helyreállithassák.

[2]) Hogy a dologra vonatkozó érdek s nem maga a dolog a biztositás tárgya, kitünik legjobban abból, hogy az utóbbi felfogás következetesen oda vezet, mikép oly dolog is biztosittathassék, melyre nézve a biztositottnak semmi érdeke nincs; vagyis oda, hogy a biztositás nyerészkedésre használtathassék fel, a mi a biztositás lényegével ellenkezik.

[3]) Igy már a K. T. terminologiájának bizonytalanságában, a »biztositás tárgya« kifejezés a biztositott dologra is értetvén. V. ö. különösen K. T. 470. §. 1. bek. Sajátságos, hogy a törvényhozás nálunk nem is jutott kellő öntudatára azon vitának, mely a biztositás tárgya körül foly. Legalább a K. T. előmunkálataiban sehol sem tétetik róla említés.

[4]) Ily téves szabály az, hogy a biztositás a biztositott dolog helyettesitője, egyenértéke (v. ö. **L. I.** 3571/78. D. 21., 35. l., **C.** 7582/92. J. 92., 61. l.); a miből az a különben helyes, de más alapon magyarázható tétel (l. alább) vonatott le, hogy a zálogos hitelezőknek a kártéritési összegre is elsőbbségük van, s hogy a biztositott dolog átruházásával a biztositás *ipso jure* a megszerzőre megy át. V. ö. alább 193. §. Téves elvekre vezetett

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. A mi a biztositás tárgyát közelebbről illeti, nevezetesen azt a kérdést, hogy minőnek kell lenni azon vagyoni érdeknek, mely miatt a kárbiztositás vétetik? a K. T. semmi korlátozást nem tartalmaz, hanem egész általánosságban azt az elvet emeli érvényre, hogy a biztositás tárgya minden érdek lehet, melylyel a biztositott valamely dolog tekintetében bir, feltéve, hogy pénzben kifejezhető értéket képvisel [**K. T. 464. §.**].[5]) Kizárva a kárbiztositás alól tehát csak oly érdek van, mely pénzben ki nem fejezhető, a mi már abból foly, hogy ily érdek a biztositó általi helyreállitásra alkalmatlan (v. ö. fent. 184. §.). Minthogy pedig csak a biztositottra nézve létező pénzbeli érdek képezheti a biztositás tárgyát, ezzel egyuttal ki van mondva, hogy csak az lehet biztositott, a kire nézve valamely dolog pénzbeli érdekkel bir.[6]) Hogy minő jogviszonyban kell az érdekelt biztositottnak a dologhoz állania? az iránt a K. T. határozott felvilágositást csak annyiban nyujt, a mennyiben egyes intézkedéseiből kitünik, hogy annak nem kell tulajdonnak lenni, hogy tehát a tulajdonoson kivül más érdekelt is lehet biztositott.[7]) Épen abból azonban, hogy minden pénzbeli érdek valamely dolog tekintetében biztositható, következtethető, hogy bárminő legyen az a viszony, melyben valaki valamely dologhoz áll, ha csak abból az illetőre oly pénzbeli érdek származik, a mely a dolog megsemmisülése vagy megsérülése által csorbát szenvedhet, a biztositás helyt foglalhat; sőt még az sem szükséges, hogy az érdekviszony oly szorosan a dologhoz tapadjon, mikép a károsodás az illető dolog megsemmisülésének vagy megsérülésének szükségképeni folyományát képezze.[8]) Ennek megfele-

továbbá a fentebbi szabály különösen a tulbiztositás tanában. L. a köv. §-ban.

[5]) Az id. §. ugyan szó szerint következőleg hangzik: »Biztositás tárgya minden lehet, mi a biztositottra nézve pénzben kifejezhető értékkel bir«, s e szöveg nyilván arra a felfogásra emlékeztet, hogy a biztositott dolog képezi a biztositás tárgyát. De hogy azt mégis az érdekre kell magyarázni, kitünik nemcsak a *Tervezet* indokolásából (605. l.), hanem a K. T. 484. §-ából, hol a tulajdon mellett más érdek is emlittetik, ugyszintén a 485. §. 5. pontjából. V. ö. **C.** 650/83. is (D. Uj f. 9., 252. l.)

[6]) V. ö. **C.** 5252/82. (D. Uj f. 2., 358. l.), 1612/93. (U. o. 38., 27. l.)

[7]) V. ö. K. T. 484. §. és alább 193. §.

[8]) Igy a záloghitelezőre nézve általánosan el van ismerve, hogy a zálogra vonatkozó érdekét biztositathatja, pedig a zálogkövetelés esetleg a zálog elenyészte daczára ki fog fizettetni, vagy az adós más zálogot

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lőleg biztositott lehet a tulajdonoson kivül különösen: 1. a bérlő és a haszonbérlő;[9]) 2. minden birlaló, a ki a dolog veszélyét viseli, igy nevezetesen: a szállitmányozó, fuvarozó és közraktár (v. ö. fent. 181. §.);[10]) 3. a használatra vagy haszonélvezetre jogositott;[11]) 4. a hitelező, kinek követelése zálog- vagy megtartási jog alapján,[11a]) vagy habár csak tényleg valamely meghatározott dolog által van biztositva.[12]) Mindezek azonban épen csak annyiban biztositottak, a meddig saját érdekük terjed. A mennyiben az általuk kötött szerződés ezt meghaladja, vagy saját érdekük később megszünik, a biztositás csak akkor hatályos s a kártérités általuk csak akkor érvényesithető, ha a biztositás egyuttal a meghaladó vagy fenmaradó érdek viselője részére is kötöttnek tekintendő,[13]) a mi különösen a záloghitelezőkre nézve áll, ha a tulajdonos a zálog tárgyát a tartozások levonása nélkül biztositja;[14]) de más esetekben is el van ismerve.[15])

---

ad. Ugyanez áll más esetekre nézve. — Minthogy azonban a biztositás lényegében rejlik, hogy az nem vezethet nyereségre, ebből azt kell következtetni, hogy a biztositó csak azon feltétel mellett tartozik kártéritéssel, ha a záloghitelező stb. teljes kielégitést vagy fedezetet nem nyer; hogy tehát a biztositó e feltétel bekövetkezése esetében a kifizetett károsszeget visszakövetelheti.

[9]) **L. I.** 3571/78. (D. 21., 35. l.), **C.** 650/88. (P. T. 17., 124. l.)

[10]) V. ö. **C.** 1612/93. (D. Uj f. 38., 27. l.), 1622/95. (D. III. f. 1., 228. l.)

[11]) Ha nem is szolgalom. Pl. a nő férje vagyonát is biztosithatja. V. ö. **C.** 163/96. (D. III. f. 6., 278. l.)

[11a]) Végrehajtási zálogjog alapján is: **C.** 964/902. (Jogt. K. 903. mell. 304. l.)

[12]) E feltétel mellett tehát a személyes *(chirografarius)* hitelező is biztosithatja az adós valamely dolgát. Igy pl. az oly hitelező, kinek részére az adós valamely dolgot fedezetül elküldött, biztosithatja azt a fuvarozás veszélyei ellen; vagy oly hitelező, a ki még nem szerzett zálog- vagy megtartási jogot, de a kinek már ehhez jogczime van; vagy pl. a vevő, mielőtt a dolog neki átadatott stb. V. ö. **C.** 755/84. (P. T. 9., 192. l.), 4/82. (Ü. L. 87., 21. sz.)

[13]) V. ö. ezen még kevéssé tisztázott viszonyra nézve legjobban *Ehrenberg* Vers. Recht. I. 313., 465. s k. l. Az elszámolás a kártéritési összegre nézve ilyenkor a biztositott és az érdekelt egymásközti viszonyára tartozik. Utóbbi a reá eső részt a biztositott ellen keresetileg is érvényesitheti. V. ö. **C.** 7398/84. (D. Uj f. 12., 43. l.), 7582/92. (J. 92., 61. l.), 192/94. (Ü. L. 94., 21. sz.), 1673/94. (D. Uj f. 40., 83. l.) Az érdekelt azonban közvetlenül a biztositó ellen is fordulhat, még ha a kárigény nem is engedményeztetett reá. V. ö. **L. I.** 3571/78. (D. 21., 35. l.), **C.** id. 1612/93.

[14]) Ez nálunk törvényileg is el van ismerve. V. ö. maga K. T. 451. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

189. §.

A kárbiztositás terjedelme, különösen a tulbiztositás.

I. A biztositási szerződésben előre meg szokott állapittatni az az összeg, melynek erejéig a biztositó a kártéritést magára vállalja.[1]) Ez az u. n. biztositási összeg. Minthogy a biztositásnak vezérelve, hogy nyerészkedésre nem szolgálhat, másrészt csak pénzben kifejezhető vagyoni érdek képezheti a biztositás tárgyát: ebből szükségképen következik, hogy a biztositás nem terjedhet tovább, mint a mennyit a veszélyeztetett vagyoni érdek képvisel, hogy e vagyoni érdek nagysága határozza meg a biztositási összeg maximumát. A biztositási szerződés köthető ennél kisebb összegre is (l. alább 192. §.), de nagyobb összegre semmi esetre nem szólhat.

A K. T. ezt az elvet határozottan elismeri. Kiindulva azonban egyrészt azon helytelen felfogásból, hogy a biztositott dolog képezi a biztositás tárgyát, de másrészt abból az okból is, mert a biztositott dolog értékén tul rendszerint veszélyeztetett érdek

---

a közraktárban letett tárgyakra vonatkozó bizt. összeg tekintetében (l. fent. 181. §.), továbbá Vght. t. (1881 : LX. tcz.) 66. §. és már előbb 1868 : LIV. tcz. 447. §., mely szerint a záloghitelezőknek a lefoglalt kártéritési összegre elsőbbségük van, illetve a jelzálogos hitelezők követelhetik, hogy a kárösszeg zár alá vétessék és a leégett épület helyreállitására fordittassék. Külföldön a záloghitelező joga a bizt. összeghez nagy viták tárgya, a minek oka főleg annak helytelen levezetése abból, hogy a dolog a biztositás tárgya (l. fent. 4. jegyz.). Ennek daczára azonban maga a jog a legtöbb országban elismertetik. Igy különösen Ausztriában, Németországban (l. most német polg. t. 1127—1130. §§.), Franciaországban (1889. február 19. t.), Belgiumban stb.

[15]) Igy nevezetesen a társtulajdonosokra nézve. V. ö. **C.** 546/90. (J. Sz. 4., 2. sz.), 578/90. (D. Uj f. 28., 161. l.), id. 192/94., 1673/94., 1410/902. (Jogt. K. 903. mell. 343. l.) Bérlő általi biztositásnál l. 9. jegyz. Szállitmányozó általi biztositásnál: **C.** id. 1622/95. Gondviselő részéről: **C.** id. 1612/93. Házastárs általi biztositásnál: **C.** id. 163/96.

[1]) Eltekintve attól, hogy a K. T. a biztositási összeg kitételét a biztositási kötvény lényeges kellékéül tekinti (l. a köv. §-t), a biztositási szerződés a biztositási összeg kitétele nélkül is érvényes. A kárbiztositás elvileg a bekövetkezett kár megtéritésére irányul, ennek nagysága pedig az eleve megállapitott összegtől független (v. ö. alább 192. §.). A biztositási összeg csak a dijmegállapitás szempontjából és akkor bir jelentőséggel, ha nem a teljes kár biztosittatik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

sincs:[2]) azt olyképen hozza kifejezésre, hogy a biztositási összeg a biztositott tárgy teljes értékét nem haladhatja meg [K. T. 470. §.]. A biztositás terjedelmének ilyetén korlátozása egyuttal azzal az előnynyel jár, hogy a biztositott könnyen ellenőrizhető, mi végből a biztositónak jogában áll a biztositott tárgyat bármikor megvizsgálni [id. §. ut. bek.]. Kételyek merülnek fel azonban az iránt, hogy minő érték mérvadó a biztositási összegre nézve s tekintettel annak változására, minő időpont szerint? Hogy pusztán előszereteti érték nem vehető a biztositás alapjául, az már annak ellenőrizhetlenségéből következik; de hogy a biztositási összeg nem szoritandó épen a biztositott tárgy közönséges, illetve kereskedelmi értékére, hanem az u. n. rendkivüli érték biztositása sincs kizárva, az abban a megfontolásban találja indokolását, hogy a közönséges érték megtéritése gyakran a valódi kár mögött messze elmarad, a biztositás tulajdonképeni czélja tehát a közönséges érték mellett esetleg nem volna elérve.[3]) A mi pedig a biztositott tárgy értékére nézve mérvadó időpontot illeti, ilyen gyanánt szabály szerint a biztositási szerződés megkötésének időpontja tekintendő ugyan; kivételesen azonban valamely későbbi időpontbeli érték is vehető a biztositás alapjául, feltéve, hogy oly időpontról van szó, mely a biztositási időbe beleesik,[4]) a miben benfoglaltatik, hogy a biztositási összeg a legnagyobb értékig terjedhet, melyet a biztositott tárgy bármikor a biztositás tartama alatt elérhet.[5])

---

[2]) Hogy ez nem mindig áll, arra példák bőven kinálkoznak. Pl. régi ház, mely nagy jövedelmet hoz; régi butor, gép, mely ugyanoly szolgálatot tesz, mint az uj stb.

[3]) Igy pl. versenyló biztositása a közönséges érték alapján. Hogy a közönséges érték nem feltétlenül mérvadó, ugy a *Tervezet*ben (615. l.) mint az *Értekezlet*en is (Jegyzők. 415. l.) ki lett emelve.

[4]) Jégkárbiztositásnál nem is igen lehetséges a biztositási szerződés megkötése időpontjában létező értéket felvenni. De más biztositásnál is fontossággal birhat egy későbbi időpontbeli érték; igy különösen hosszabb időre szóló biztositásnál, ha a biztositott tárgy ezen idő alatt értékemelkedésnek néz elébe. Pl. csikó vagy borju biztosittatik, mely a biztositás tartama alatt teljesen felnő. Hogy egy későbbi időpontbeli értékig is történhetik a biztositás, elismertetett az *Értekezlet* által is (Jegyzők. 414. l.). Határozott kivételt képez azonban a fuvarozási biztositás. V. ö. alább 196. §.

[5]) E legmagasabb érték azonban a kártéritésnél csak akkor irányadó, ha az épen az esemény bekövetkezésekor volt meg.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. Abból, hogy a biztositási összeg a biztositott tárgy teljes értékét meg nem haladhatja, szükségképen következik, hogy az ezen értéken tul kötött biztositás, az u. n. tulbiztositás, érvénytelen [id. §. 1. bek.]. E tekintetben mindazonáltal két eset különböztetendő meg:

1. az egyszerü vagy közönséges tulbiztositás, midőn a biztositási összeg a biztositott dolog értékét egy és ugyanazon biztositási szerződésben haladja meg. Ez esetben is azonban különbség teendő a szerint, vajjon a tulbiztositás jóhiszemüleg, avagy bebizonyithatólag roszhiszemüséggel történt-e? Első esetben a biztositási ügylet csak addig érvénytelen, a meddig valóban tulbiztositás forog fenn, vagyis a biztositási összeg a biztositott tárgy értékének megfelelőleg leszállittatik, a midőn a biztositási dij is aránylagos levonás alá esik, illetőleg a megfizetett többlet a szerződő félnek visszaadatik [id. §. 2. bek.]. A második esetben ellenben a biztositási ügylet egészben érvénytelen s a biztositó sem a befizetett dijakat visszaadni, sem az esetleges kárt megtériteni nem tartozik [id. §. 3. bek.];[6])

2. a többszörös biztositás, midőn ugyanazon tárgy ugyanazon időre s ugyanazon esemény ellen[7]) különböző biztositóknál többször biztosittatik s az egyes biztositásokban kitett összegek együttvéve haladják meg a biztositott tárgy értékét. Ennél is két eset különböztetendő meg és pedig: *a)* az az eset, midőn a többszörös biztositás egyidejüleg történik.[8]) Ez eset-

[6]) Természetesen a biztositónak kell igazolnia a biztositott rosszhiszemüségét, nem utóbbinak a maga jóhiszemüségét. V. ö. **C.** 260/90. (D. Uj f. 28., 161. l.) De nem elegendő annak igazolása, hogy a biztositott a tárgyat a biztositási összegnél olcsóbban vette: **C.** 1229/900. (D. III. f. 19., 285. l.); vagy hogy a szakértők a biztositott dolgot kisebb értékünek nyilvánitották: **C.** 1329/902. (Jogt. K. 903. mell. 351. l.)

[7]) Más esemény ellen lehet külön biztositani. Pl. ha a tűzbiztositás mellett jégkárbiztositás is vétetik az egész érték erejéig. Vagy ha a biztositott a tárgyat más biztositónál arra az esetre biztositja, ha az első biztositó fizetésképtelenné válnék.

[8]) Hogy mikor tekintendő a biztositás egyidejüleg és mikor különböző időben megkötöttnek? a K. T. közelebbről nem határozza meg. Minthogy azonban több biztositás egy és ugyanazon pillanatban nem igen köthető, s a biztositás megkötésének órája sem szokott kitétetni: azt kell felvenni, hogy a biztositás megkötésének napja határoz, ugy hogy az egy napon kötött biztositások egyidejüleg kötötteknek tekintendők. V. ö. kifejezet-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ben az egyes biztosítások összesen csak a tárgy teljes értéke erejéig érvényesek s az egyes biztositók csak azon arányban felelnek, melyben az általuk biztositott összeg az egész biztositási összeghez áll [**K. T. 471. §.** 1. bek.];[9]) *b)* az az eset, midőn a többszörös biztositás k ü l ö n b ö z ő i d ő b e n történik. Ez esetben a későbbi biztositás csak annyiban érvényes, a mennyiben a korábban biztositott összeg a tárgy teljes értékét nem fedezi [id. §. 2. bek.].[10]) E szabályok akkor is alkalmazást nyernek, ha a biztositott valamelyik biztositó elleni igényeiről lemond.[11]) Ily lemondás a többiek jogaira és kötelességeire befolyással nincs [id. §. 3. bek.], a többi biztositó irányában nem történtnek tekintetik.[12])

ten: német K. T. 791. cz. (uj 787. §.), 1874. belga t. 12. cz., olasz K. T. 427. cz.

[9]) Ha tehát pl. a biztositott dolog értéke 1000 korona, a biztositás pedig három biztositónál egyenként 1000 koronára, összesen tehát 3000 koronára történt, akkor mindegyik biztositó csak az érték $^1/_3$-része erejéig, vagyis $333^1/_3$ koronáig felelős.

[10]) Ha tehát pl. a biztosított dolog értéke 1000 korona, s a biztositás köttetik először 800 és másodszer 500 koronára, akkor az első biztositás egészen, a második ellenben csak 200 korona erejéig érvényes. — Kiemelendő itt, hogy többszörös biztositás alá nem tartozik az az eset, midőn a biztositott a tárgyat olyképen biztositja más biztositónál, hogy utóbbi a biztositottnak az első biztositó elleni jogaiba lép s az első biztositó iránti dijfizetési kötelezettséget magára vállalja; francziául u. n. *reprise d'assurance*. Ennek érvénye kétséget nem szenvedhet, mert az első biztositás a biztositó és a biztositott közti viszonyban teljesen az uj biztositásba beleolvad, illetve az első biztositás az uj biztositás fejében átengedtetik. V. ö. német K. T. 793. cz. (uj 789. §.). — **C.** 699/900. (D. III. f. 19., 56. l.) szerint nem forog fenn többszörös biztositás, midőn a korábbi biztositás a későbbinek kezdetétől még csak két napig volt érvényben s a káreset egy évvel később következett be.

[11]) A törvény nem eléggé világos. Azonban nyilván csak a többszörös biztositások megkötése u t á n i lemondást tartja szem előtt. Mert ha a biztositott a biztositásról lemondott, mielőtt a második biztositást kötötte volna, akkor az előbbi biztositás jogilag nem is létezik, következőleg többszörös biztositás nem is forog fenn. Külföldi tvhozások e g y o l d a l u lemondási nyilatkozatot is elégségesnek tartanak a többszörös biztositás akadályának elháritására, feltéve, hogy az a későbbi biztositóval a biztositás megkötésekor közöltetik (német K. T. 793. cz. (uj 789. §.), 1874. belga t. 14. §.). Ez különösen oly esetekben igazolt, midőn az első biztositó vagyoni helyzete megrendült, vagy a kárkövetelést kétségessé tevő eljárást követ s a biztositott a lemondás elfogadására nem számithat. V. ö. *Beck* is id. m. 122. s k. l.

[12]) A többi biztositók helyzete tehát ugyanaz marad, mint a lemon-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. A biztositás terjedelmének, illetve a tulbiztositás tanának kellő megvilágitása végett még a következőkre kell utalnunk: 1. hogy ámbár a biztositás terjedelmének kérdése elvileg független attól, vajjon a biztositási összeg mellett a szerződésben (kötvényben) a biztositott dolog értéke is határozottan kitétetett-e vagy nem (l. a köv. §-t), mégis ha az érték kitétetett, ez mérvadó mindaddig, mig a biztositó eltérő értéket nem igazol;[13]) 2. hogy a mennyiben a biztositás tulajdonképeni tárgyát képező vagyoni érdek a biztositott dolog értékénél kisebb, tulbiztositás már akkor forog fenn, ha a biztositási összeg a vagyoni érdeket, nem pedig csak akkor, ha a biztositott dolog értékét haladja meg;[14]) 3. hogy többszörös biztositásnál az a körülmény, mikép az egyes biztositásokban különböző biztositottak vesznek részt s ezzel kapcsolatban különböző vagyoni érdekek képezik a biztositás tárgyát, egészen közömbös. Különböző érdekek biztositása ugyanazon dologra vonatkozólag szintén csak annyiban érvényes, a mennyiben az összes biztositások összege a dolog értékét meg nem haladja: egyidejü biztositásnál tehát a biztositók ily esetben is csak aránylagosan felelősek, különböző időben eszközölt biztositásoknál pedig a későbbi biztositó ily esetben is csak annyiban felelős, a mennyiben a korábban biztositott összeg a tárgy teljes értékét nem fedezi.[15])

---

dás előtt. Ha tehát pl. a dolog értéke 1000 korona, s biztositva van együttesen A-nál 500, B-nél 500 és C-nél 500 koronáig, és ha a biztositott B. elleni jogairól lemond, azért A. és C. mégis csak egyenként 333⅓ és nem 500 koronáig felelős. Ha pedig egymás után köttetett a biztositás, akkor C. a B. iránti lemondás esetében is teljesen mentes lesz. Mindkét esetben a kivált B. helyett maga a biztositott tekintetik biztositónak.

[13]) Ez kitünik a K. T. 479. §-ából, mert midőn ennek 2. bek. a kitett értéket a kártéritésre nézve a biztositó ellenbizonyitásáig mérvadónak nyilvánitja (l. alább 192. §.), ebben benfoglaltatik, hogy ez az érték a biztositási összegre nézve is mérvadó, utóbbi épen a kártérités maximumát jelentvén.

[14]) Ez következik épen abból az elvből, melynek maga a tulbiztositás is csak folyománya, hogy t. i. a kárbiztositás nem irányulhat nyerészkedésre. Ha tehát a tárgy értéke 1000, s pl. a zálogos hitelező követelése 500 korona, akkor az általa kötött biztositás (hacsak a megelőző §. értelmében a tulajdonos részére is kötöttnek nem tekinthető) csak 500 koronáig érvényes.

[15]) Ez a K. T. értelmében, mely épen a tulbiztositásnál abból indul ki, hogy a biztositott dolog a biztositás tárgya, annyival kevésbbé szenvedhet kétséget, mert a 471. §. semmi megkülönböztetést nem tesz. V. ö. L. l. is 787/77. (M. IV. 386. l.) Ha azonban az érdeket tekintjük a biztositás

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

190. §.

A kárbiztositási ügylet megkötése és alakja.

I. Mint minden szerződés, ugy a biztositási szerződés is az egyik fél ajánlatának a másik fél általi elfogadása folytán jön létre. Mindazonáltal a biztositási ügylet megkötése és létrejötte több sajátosságot tüntet fel. Igy nevezetesen, hogy a biztositási ügylet megkötésére irányuló ajánlat mindig a biztositottól származik,[1]) továbbá, hogy mig a keresk. ügyletek létrejötte álta-

tárgyául, ez az eredmény csak akkor áll elő, ha először a tulajdonos biztositotta a dolgot. Ha ellenben az első biztositott a bérlő, haszonélvező vagy hitelező s azután biztosit a tulajdonos: akkor a törvény szabályát forditva kellene felállitani, vagyis nem a korábbi, hanem a későbbi biztositást érvényesnek tekinteni.

[1]) Ezt a K. T. is feltünteti a 468. §-ban. A biztositó ügynökei általi kezdeményezés s buzditás jogilag csak mint ajánlat tételére irányuló felhivás jelentkezik (v. ö. fent. 141. §.). Kivételesen, harmadik személy érdekében kötött biztositásnál (l. alább) az ajánlat nem a biztositott, hanem az ennek érdekében szerződő fél által tétetik. — Rendszerint az ajánlat a biztositó, illetve ennek ügynöke által adott nyomtatott ürlapokon történik s ha több ily ürlap kitöltése kivántatik, akkor azok együttvéve képezik az ajánlatot. Igy nevezetesen az esetleg külön kitöltendő kérdőiv az ajánlat kiegészitő része. V. ö. **C.** 1262/88. (Ü. L. 89., 6. sz.) Ugyancsak az ajánlat alkatrészei azok a feltételek, melyek ugy az ajánlati ürlapokra, mint a kötvényekre nyomtatva vannak s melyeket a fél az ürlap használata által magáévá tesz, hacsak eltérő feltételeket határozottan ki nem kötött. Ily külön kikötések a nyomtatott ürlapoktól elkülönitve is történhetnek ugyan, de a kitöltött ürlapok mellett csak akkor vétetnek tekintetbe, ha szintén irásban tétettek. V. ö. fent. 140. §., **C.** 7871/88. (D. Uj f. 20., 50. l.), 892/97. (D. III. f. 11., 53. l.), 7187/900. (U. o. 21., 200. l.) Ettől eltekintve azonban a biztositási ajánlatnak nem kell szükségképen irásban történnie, mert a törvény az irásbeli szerződéssel egyenlőnek tekinti a biztositó által kiállitott kötvényt, azt pedig nem követeli, hogy a kötvény irásbeli ajánlat alapján állittassék ki. V. ö. *Szegedi T.* 5525/901., ellenk. **C.** 96/902. (D. III. f. 23., 360. l.) Megjegyzendő még, hogy habár a nyomtatott ajánlati ürlapokon lévő biztositási feltételek az ajánlat kiegészitő részei, minthogy mégis nem a biztositott, hanem a biztositó által szerkesztetnek, azok époly kevéssé ellenkezhetnek a törvénynyel, mint maga a szerződés vagy a kötvény s mindig a biztositó terhére, vagyis a biztositottra nézve kedvezőbb értelemben magyarázandók. V. ö. **C.** 721/84. (D. Uj f. 10., 145. l.), 640/92. (U. o. 31., 308. l.), 1622/95. (D. III. f. 1., 228. l.) Nem lehet a biztositási feltételekre maga a kötvény ellen sem hivatkozni: **C.** 986/99. (D. III. f. 17., 39. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lában véve semmi alakszerüséghez kötve nincs (l. fent. 140. §.), addig a biztositási ügylet érvényességéhez irásbeli szerződés szükséges [**K. T. 468. §.**]. E részben is azonban ismét sajátos az, hogy jóllehet a biztositási ügylet kétoldalu szerződés, a K. T. mégis nem követeli meg feltétlenül, hogy az irásbeli alak mindkét féltől származzék,[2]) hanem az irásbeli szerződéssel egyenlőnek tekinti a biztositó által egyoldaluan kiállitott kötvényt *(Polizza)*,[3]) vagy az elfogadott ajánlatnak a biztositó könyveibe

---

[2]) T. i. hogy vagy közösen kiállitott okirat legyen, vagy bár egyoldaluan kiállitott, de mindegyik féltől. V. ö. fent. 140. §. A külön-külön irásbeli nyilatkozat lehetőségének elismerése itt annál inkább szükséges, mert különben a biztositott ajánlatának irásban közölt elfogadása a kötvény kiállitása, illetve az ajánlatnak bevezetése előtt a biztositót még nem kötelezné, a mi a K. T. 468. §. 3. bek.-nek kijátszására vezethetne.

[3]) A törvény kétséget hagy fenn, hogy mikor tekintetik létrejöttnek a szerződés kötvény kiállitása esetén? s az előmunkálatok sem nyujtanak biztos tájékozást (az *Értekezlet* bőven tárgyalta ugyan a kérdést, de végül megoldatlanul hagyta, l. Jk. 409. s k. l.). Ha azonban a biztositott által tett ajánlat valóságos ajánlat, a mint hogy az, akkor világos, hogy az elfogadási tény a biztositó részéről történik, s hogy a kötvény kiállitása, illetve a kiállitott kötvény átadása vegy elküldése által (l. fent. 141. §.) a szerződés már teljesen perfectté válik, ugy hogy annak elfogadása a biztositott részéről már nem jön tekintetbe. Ezt igazolja maga a 468. §., midőn folytatólag az »elfogadott ajánlatnak« bevezetéséről szól. E részben nem tesz különbséget, vajjon a biztositási ajánlat minden lényeges pontra kifejezetten kiterjeszkedett-e, vagy egyes pontokat, mint nevezetesen a dij közelebbi meghatározását a kijelölt és az ajánlattevő előtt ismert dijtáblázat vagy egyéb tudomására hozott adatok alapján, a biztositóra bizta: v. ö. **C.** 892/97. (D. III. f. 11., 53. l.), 5062/98. (U. o. 13., 303. l.), 72/99. (U. o. 14., 288. l.), 20/901. (U. o. 20., 51. l.) A miből következik, hogy a biztositott a kötvényt s az abban megállapitott dijfizetési kötelezettség teljesitését vissza nem utasithatja azzal, hogy a szerződés megkötésétől eláll (l. alább 191. §. is). A biztositott ajánlatától csak ugyanazon feltételek mellett léphet vissza, melyek az ajánlatokra nézve általában állanak. V. ö. **L. I.** 1342/81. (D. 28., 200. l.), **C.** 3908/83. (D. Uj f. 7., 94. l.), 316/84. U. o. 9., 307. l.), 932/94. (U. o. 39., 82. l.), 110/95. (D. III. f. 2., 129. l.), 734/98. (D. III. f. 11., 31. l.), 1096/901. (U. o. 21., 181. l.); **B. T.** 15/95. (U. o. 2., 344. l.) Csak ha a kötvény az ajánlattól eltérő kikötéseket tartalmaz, a mi az ajánlat visszautasitásának s egyuttal uj ajánlatnak tekintendő (l. fent. 141. §.), nem jön létre a szerződés előbb, mintsem a kötvény a biztositott által elfogadtatik, vagy a mi ezt kifejezi, kifogás nélkül átvétetik. V. ö. **C.** 1397/89. (J. 90., 197. l.), 346/91. (M. 385. l.), 2274/94. (U. Uj f. 38., 276. l.); **B. T.** 74/900. (D. III. f. 19., 290. l.) Még messzebb megy **C.** 3750/95. (D. III. f. 3., 47. l.) és 4528/99. (U. o. 17., 212. l.), melyek

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

történt bevezetését [id. §. 2. bek.].[4]) Nehogy továbbá a biztositott ajánlatának elfogadása és a szerződés létrejötte iránt tulsokáig bizonytalanságban maradjon s hogy a biztositás a biztositott szándékához képest mielőbb s a biztositó önkényétől függetlenül kezdetét vehesse:[5]) a K. T. kimondja még, hogy az ajánlatnak a biztositó könyveibe való bevezetése megtörténtnek tekintetik, ha a biztositó azt annak vételétől[6]) számitandó 48 óra alatt vissza nem utasitotta [id. §. 3. bek.].[7]) Ez utóbbi esetben a biz-

---

szerint a szerződés az ajánlattól eltérő kötvény kiállitása esetében is létrejött, ha az ajánlat 48 óra alatt vissza nem utasittatott, a biztositott tehát az eltérő kötvény daczára az első dijt megfizetni tartozik s csak azt kivánhatja, hogy a biztositó az ajánlatnak megfelelő kötvényt állitson ki. De ez téves. Ha a kötvény kiállittatott, akkor a szerződés létrejötte csakis az ajánlat és kötvény közti megegyezés alapján állapitandó meg s nem a törvénynek oly intézkedése alapján, mely nyilvánvalóan csak arra az esetre szól, ha kötvény nem állittatott ki. Az id. hat. magyarázata a legképtelenebb következményekre vezet. V. ö. *Kassai T.* 28/95. (Ü. L. 96., 15. sz.), **B. T.** id. 74/900., **C.** id. 1096/901. Magától értetik, hogy a kötvénynek kellő időben kell kézbesittetnie. Ha a biztositó a kiállitott kötvényt nagy késedelemmel kézbesitteti, vagy a biztositottat a kötvény kiállitásáról nem értesiti: a biztositó a dij megfizetését nem követelheti. **C.** 141/902. (D. III. f. 23., 237. l.)

[4]) Ez mindennemü biztositásra egyformán vonatkozik, tehát nemcsak az olyan biztositásokra, melyeknél a szerződés megkötése épen csak az ajánlatnak a biztositó könyveibe való bevezetése által szokott történni. Igy eltekintve a viszontbiztositástól, melyre a K. T. 468. §-a ugy sem vonatkozik, a fuvarozási biztositásnál fordul elő, hogy a fuvarozó előre hosszabb időre, pl. egy évre köt u. n. általános vagy átalány biztositási szerződést *(Generaltransportversicherung, laufende V., assurance à abonnement)* minden ezen idő alatt eszközlendő fuvarozásokra nézve, az egyes tényleg foganatositott fuvarozások biztositása pedig a biztositónál eszközölt bejelentés és bejegyzés által történik. V. ö. **C.** 866/95. (D. III. f. 3., 301. l.), a hol azonban kimondva, hogy a biztositás a be nem jelentett szállitmányokra is kiterjed, ha a szerződés az összes szállitmányokra vonatkozik, a mi csak a dijfizetési kötelezettség tekintetében helyes.

[5]) V. ö. *Értekezlet* jegyzők. 489. l.

[6]) Maga a biztositó, illetve a szerződés megkötésére jogositott képviselője, nem annak ügynöke részéről, a ki az ajánlat elküldését csak közvetiti. Az ajánlat vételének időpontját a biztositott tartozik bizonyitani. **C.** 514/83. (D. Uj f. 9., 289. l.)

[7]) Ez voltaképen egyenlő annak kimondásával, hogy a biztositó hallgatása 48 órán át az ajánlat elfogadásának tekintetik, miként a K. T. 320. §. esetében. Hogy azonban legalább látszólag fentartassék az irásbeliség elve, a törvény a hallgatást a bevezetés megtörténtével azonositja. Minden esetre eredeti módja a törvényszerkesztésnek! — A 48 órai nyilatkozási határidő

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tositás, vagyis a biztositó általi veszélyviselés, az ajánlat elküldését vagy átadását követő napon déli 12 órakor veszi kezdetét [id. §. 4. bek.].[8])

---

a biztositóra nézve parancsoló természetü, épugy mint a bizt. ügyletre vonatkozó határozatok általában. V. ö. **B. T.** 582/94. (Ü. L. 94., 38. sz.) Ennélfogva a biztositott hátrányára meg nem hosszabbitható, és pedig sem szerződésileg, sem nyomtatott ajánlati ürlapokba felvett feltételek által (l. fent. 1. jegyz.) Ellenk. **C.** 394/83. (D. Uj f. 5., 253. l.), 1590/95. (D. III. f. 7., 198. l.), 1315/96. (U. o. 132. l.), 1105/99. (U. o. 17., 43. l.), 703/900. (U. o. 19., 116. l.), 754/900. (U. o. 282. l.), 1096/901. (U. o. 21., 181. l.), 1067/901. (U. o. 22., 55. l.), **B. T.** 74/900. (U. o. 19., 290. l.); **C.** id. 1067/901. szerint azonban az eltérő kikötés csak ugy érvényes, ha határozott nyilatkozási idő állapittatott meg, nem, ha a biztositónak tetszésére bizatik, mikor akar nyilatkozni? — Az id. határozatok részben ugy magyarázzák a szóban forgó rendelkezést, mintha az egyszerü vélelem volna. Azonban ez nem vélelem, hanem kötelező magyarázati szabály, melynek alkalmazását a biztositó csak az által hárithatja el, ha a kijelölt 48 óra alatt vagy visszautasitólag, vagy pedig elfogadólag nyilatkozik. Ha a biztositó ezen idő alatt nem képes magát az egyikre vagy a másikra elhatározni, módjában áll feltételes elfogadási nyilatkozatot tenni, a mely esetben azonban ő lesz az ajánlatot tevő fél, ugy hogy a biztositott nem eredeti ajánlata, hanem csak az ő részéről kifejezetten vagy a kötvény kifogás nélküli átvétele által történt elfogadás alapján lesz kötelezve. — **C.** id. 514/83. szerint a 48 óra alatti visszautasitásra a biztositó akkor is jogosiva van, ha az ajánlatot könyveibe már bevezette, a mi azonban csak akkor helyeselhető, ha a biztositott a bevezetés megtörténtéről nem értesittetett. De l. ezzel szemben **C.** id. 1067/901., mely szerint a könyvekbe történt bevezetés hatálya az értesitéstől, melyet a törvény nem követel, teljesen független, tehát a bevezetés után a visszautasitás még akkor sem lehetséges, ha értesités nem történt. Helyes **C.** 1128/91. (D. Uj f. 29., 208. l.), mely szerint a visszautasitás hiánya daczára a biztositás nem jön létre, ha a 48 óra alatt a kérdéses dolog elenyészett.

[8]) Tehát még a szerződés létrejötte előtt, azaz a biztositás kezdőpontja a biztositási szerződés létrejötte előtti időre visszavonatik. Igy pl. ha az ajánlat elküldetik január 1-én, átvétetik 5-én s a biztositó 7-kéig nem nyilatkozik, utóbbi felelős azon kárért, mely január 2-án déli 12 óra után következett be, daczára, hogy a szerződés létrejötte csak január 7-kére tehető, előbb az ajánlat vissza lévén utasitható! — A törvény szövege egyébiránt nem hagy fenn kétséget az iránt, hogy a veszély viselésének ezen időpontja épen csak arra az esetre van megállapitva, ha a biztositási szerződés a 3. bek.-ben megállapitott 48 óra alatti visszautasitás elmulasztása folytán tekintetik létrejöttnek. V. ö. *Értekezl.* jk. is 491. l. Csakis ez esetben bir tehát egyuttal e rendelkezés parancsoló jelleggel. Ha ennélfogva a biztositó a 48 óra alatt az ajánlatra nyilatkozott, mi sem áll utjában annak, hogy a biztositás kezdete máskép állapittassék meg, vagy a

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. A biztositási ügylet, mely a törvényben kijelölt kellékeknek meg nem felel, érvénytelen [**K. T. 465. §.** 3. pont.]. Ez áll ugy akkor, ha a biztositási szerződés általában nem irásbeli alakban jön létre, mint azon közelebbi kellékek hiánya esetére, melyeket a törvény előir. Ezeket azonban a törvény csak a biztositási kötvényre nézve tartotta szükségesnek felállitani, egyrészt azért, mert a gyakorlatban épen ezen módon szokott a biztositási ügylet megköttetni; másrészt a biztositási kötvény nagy jelentősége miatt. A biztositási kötvény ugyanis nem csupán a biztositási szerződés létrejöttének és tartalmának bizonyitó eszköze, hanem egyuttal annak hordozója, képviselője, vagyis értékpapir jellegével bir.[9]) A biztositási kötvény kiállitása, a mint láttuk, nem egyedüli módja ugyan a bizt. szerződés létrejöttének; ha azonban, mint rendesen, ez választatik, a kötvény kiállitása nemcsak azt foglalja magában, hogy a biztositott annak értelmében vállalja magára a fizetési kötelezettséget, hanem azt is, hogy a biztositott a szerződésből eredő jogokat rendszerint csakis a kötvény alapján és a kötvény által érvényesitheti.[10]) A **K. T.**

---

veszélyviselés elvállalása feltételessé tétessék. Sőt a szóban forgó rendelkezés a 48 óra alatti visszautasitás elmulasztása esetében is csak akkor alkalmazható, ha a biztositott ajánlatában a biztositás kezdetére nézve külön határnapot nem állapitott meg, vagyis ugy teszi az ajánlatot, hogy a biztositás annak elfogadásával mindjárt lépjen hatályba. Másként annak nem volna értelme, mert hisz világos, hogy a biztositott előre kötheti meg a szerződést, esetleg oly időben, mikor az illető dolog még nem is létezik (pl. jégkárbiztositásnál), vagy a veszélynek még kitéve nincs. Maga a K. T. utal a biztositás kezdetének ilyetén megállapitására a 485., illetve 505. §§-ban s a 469. §-ban is erre való tekintettel emlittetik a biztositás kezdetének kitétele a kötvényben. V. ö. **C.** 860/95. (Ü. L. 95., 48. sz.), 1096/901. (D. III. f. 21., 181. l.) A fuvarozási biztositásra az emlitett rendelkezés egyáltalában nem nyer alkalmazást, mert a K. T. 494. §-a arra nézve külön határozza meg a biztositás kezdetét.

[9]) Ez már a K. T. 295. §-ában van elismerve. V. ö. *Tervezet* id. 631. l., **C.** 84/85. (D. Uj f. 12., 245. l.), 9134/87. (M. IV. 379. l.) Mint értékpapir el is zálogositható s megtartási jog tárgyát képezheti. V. ö. életbizt. kötvényre nézve: **C.** 2572/95. (D. III. f. 9., 259. l.), 2401/98. (U. o. 11., 301. l.) A mint azonban kiemeltük (l. fent. 130. §.), a biztositási kötvény nem elvont *(abstract)* kötelmet tartalmazó, hanem jogczimes papir. A biztositási szerződés képezi épen a kötvényben kifejezett kötelezettség jogczimét, melyre ugy a biztositó, mint a biztositott támaszkodhatik.

[10]) A kárbiztositási ügyletre nézve ezt a K. T. 482. §-a kifejezetten megállapitja. L. alább 192. §. Az életbiztositásnál a törvény nem mondja ki

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

469. §-a szerint a biztositási kötvénynek magában kell foglalni: 1. a felek neveit;[11]) 2. a tárgyat, melyen a vagyoni hátránynyal járó esemény bekövetkezhetik; 3. az eseményt, mely ellen a biztositás irányul; 4. a biztositási összeget;[12]) 5. a biztositás kezdetét és végét;[13]) 6. a biztositási dijt és 7. a kiállitók aláirását.[14]) E kellékekkel ellátott kötvény kiállitását a szerződő fél követelheti [id. §. 1. mond.], habár a szerződés már egyébképen létrejött, a kötvény kiállitásától tehát már feltételezve nincs.[15])

III. A biztositási ügylet, épugy mint más szerződés, vagy

---

ugyan, de még inkább áll s a biztositó társaságok feltételeiben mindenütt ki van mondva. Épen azért, ha a kötvény elveszett, a biztositó csakis szabályszerü megsemmisitési végzés alapján tartozik fizetni.

[11]) Azaz a biztositó és a biztositott nevét. Utóbbira nézve kivétel van a harmadik személy javára kötött biztositásnál, melynél csak a szerződő fél neve teendő ki (l. alább). A bizt. kötvény egyébiránt rendeletre, t. i. a biztositott rendeletére is szólhat (l. fent. 132. §.). Bemutatóra ellenben csak életbiztositási kötvény állitható ki. V. ö. alább 198. §.

[12]) A biztositási összeg mellett a biztositott dolog értékét is kitenni, mely esetben u. n. taksált kötvényről *(taxirte Polizze, police évaluée)* szokás beszélni, nem szükséges. A biztositottra nézve azonban annak kitétele nagy előnynyel jár az érték igazolása tekintetében (l. alább 192. l.), feltéve, hogy a biztositó és biztositott között az értékre vonatkozólag kölcsönösen létrejött megállapitás a szerződésben határozott kifejezést nyert, vagyis kitünik, hogy a felek az értéket közös becsü alapján állapitották meg, illetve a biztositó és biztositott becsüjét mint értékmegállapitást elfogadta. **C.** 1489/96. (D. III. f. 5., 269. l.)

[13]) Csak a biztositás kezdete és vége, vagyis azon időpont, a melytől fogva és a meddig a biztositó a veszélyt viselni tartozik, teendő ki a kötvényben, nem a biztositási szerződés kezdete és vége. Utóbbi különben is összeesik a biztositás végével, a szerződés kezdetét pedig, mint láttuk, maga a törvény állapitja meg.

[14]) Keltezés nem szükséges, bár fontos, pl. többszörös biztositásoknál arra a kérdésre nézve, vajjon egyidejüleg vagy különböző időben köttettek-e?

[15]) Igy nevezetesen, ha a szerződés már az ajánlatnak a biztositó könyveibe valósággal vagy képzeletileg (468. §. 3. bek.) történt bevezetése által jött létre (l. *Értekezlet* jk. 413. l.), vagy a biztositó az ajánlatot a kötvény kiállitása előtt már másként elfogadta (l. fent. 2. jegyz.). Csak ilyen esetre bir a törvény rendelkezése jelentőséggel, mert ha közös szerződési okirat van, akkor a kötvény fölösleges, ha pedig a szerződés csak a kötvény kiállitása folytán jön létre, akkor azt követelni nem lehet (v. ö. fent. 140. §.). Egyébiránt a biztositott a kötvény kiállitását az ajánlat bevezetése vagy másként történt elfogadása esetén sem követelheti feltétlenül, hanem rendszerint csak a dij lefizetése mellett. L. a köv. §-t.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a felek között közvetlenül, vagy pedig a felek nevében meghatalmazottak által köthető. Utóbbi esetben a meghatalmazás közönséges szabályai nyernek alkalmazást, s nevezetesen, ha a biztositott kötötte meg a szerződést meghatalmazott által, a biztositási dij csak magától a biztositottól követelhető, az eljáró meghatalmazottat ellenben semmi kötelezettség nem terheli. Rendesen a biztositási szerződés a biztositó által alkalmazott ügynökök[16]) közremüködése mellett jön létre, a kik azonban rendszerint sem a szerződés megkötésére a biztositó nevében feljogositva nincsenek,[17]) sem a biztositót a szerződési feltételek megállapitásánál nem képviselik, hanem a biztositási szerződések megkötése körül csak közvetitői, alkuszi szerepet játszanak.[18]) Épen azért az ügynök irányában tett kijelentések a biztositó előtt nemlétezőknek veendők, ha azok tudomására nem hozattak, nevezetesen az ajánlatba fel nem vétettek;[19]) hasonlóképen az ügynök által a biz-

[16]) V. ö. a bizt. ügynökök jogállásáról különösen: *Neumann K.* Die rechtliche Stellung der sog. Unteragenten einer Privatversicherungsgesellschaft Berlin, 1891. (l. hozzá *Köhne* Z. f. d. ges. H. R. 41. köt.), *Ehrenberg* id. m. I. 205. s k. l., *Herrmann* Die rechtliche Verantwortlichkeit des Versicherers für seine Agenten nach österr. Rechte. Berlin, 1897., *Magyary Géza* és *Wittmann Mór* véleményeit a XI. magyar jogászgyülés számára (Évkönyv I. 32. s k., 67. s k. l.) és ennek tárgyalásait. (U. o. II. 90. s k., 306. s k. l.) A bizt. magánvállalatokról szóló 1901. évi tervezet az ügynökök jogállását is szabályozza. V. ö. hozzá: id. Jogászegyl. ért. XXII. 1. füz. Az 1903. évi német javaslat is tartalmaz reájuk nézve intézkedéseket (41—44. §§.) — Minthogy a bizt. ügynökök az illető biztositó társaság alkalmazottjai, s kizárólag annak érdekében járnak el, ők sem önálló iparigazolványra nem szorulnak, sem cégbejegyzésre nem kötelezhetők. V. ö. 48,065/93. keresk. min. rend. és **B. T.** 4582/79. (D. 28., 257. l.)

[17]) **C.** 5519/84. (M. IV. 53. l.), 1788/93. (D. III. f. 5., 175. l.), 703/900. (U. o. 19., 116. l.) Kivételt képeznek a fő- vagy vezérügynökök, a kik rendesen fel vannak jogositva kárbiztositási kötvényeket kiállitani és a kárkövetelések iránt jogérvényesen nyilatkozni. V. ö. **B. T.** 113/901. (D. III. f. 22., 327. l.)

[18]) Csakis ez felel meg a biztositó társaságok szabályzatainak, a melyek pedig törvényes rendelkezés hiányában mérvadók. Minthogy azonban az ügynökök a bizt. társaságok alkalmazottjai s a nagy közönség a biztositások megkötésénél teljesen reájuk van utalva és sem hatáskörüket, sem megbizhatóságukat és szakértelmüket nem ellenőrizheti: nagyon indokolt volna, ha a törvényhozás a bizt. ügynökök jogi állását ugy szabályozná, hogy a közönség minden visszaélés ellen meg volna védve. A XI. magyar jogászgyülés is kifejezte ennek szükségességét (l. Évkönyv II. 139., 308. l.).

[19]) Ez vonatkozik ugy a biztositott által tüzött feltételekre, mint az

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tositási feltételektől eltérően tett igéretek a biztositót nem kötelezik.[20]) Viszont az ajánlat tartalma a biztositottra nézve kötelező, habár azt részben vagy egészben nem maga, hanem az ügynök által töltötte ki. E tekintetben az ügynök a biztositott megbizottja.[21]) Csak annyiban tekintendő az ügynök a biztositó

általa tett bevallásokra. V. ö. **C.** 1177/82. (D. Uj. f. 1., 240. l.), 230/84. (P. T. 8., 90. l.), 358/85. (U. o. 11., 52. l.), 1110/86. (U. o. 14., 60. l.), 43/86. (M. Ig. D. 2., 70. l.), 828/90. (D. Uj f. 29., 121. l.), 141/98. (D. III. f. 11., 200. l.), 13,877/99. (U. o. 17., 90. l., arra az esetre, a melyben a biztositott magának az ügynökkel szemben a visszalépés jogát tartotta fenn), 4518/99. (U. o. 17., 212. l.), 527/900. (Jogt. K. 900. 39. sz. m.), 703/900. (U. o. 49. sz. m.), 95/900. (D. III. f. 20., 52. l. biztositó tudomására jutott feltétel kikötésére nézve); 149/901. (U. o. 221. l.), 272/901. (U. o. 21., 337. l.) Ellenk. **B. T.** 1/900. (D. III. f. 17., 332. l.), 54/903. (Jogt. K. 903. mell. 283. l.) A biztositási ügylet megkötésére felhatalmazott képviselő tudomása azonban a biztositó tudomásával egyenlő. V. ö. **C.** 1315/96. (D. III. f. 7., 132. l.), id. 272/901.

[20]) V. ö. **L. I.** 732/81. (D. 28., 243. l.) **C.** 505/84. (P. T. 10., 100. l.), 950/90. (D. Uj f. 29., 232. l.), 3020/98. (D. III. f. 13., 275. l.), 527/900. (U. o. 18., 253. l.), 703/900. (U. o. 19., 116. l.)

[21]) V. ö. **C.** 1397/89. (J. 90., 197. l.), 1250/93. (D. Uj f. 37., 150. l.), **B. T.** 4639/94. (J. 94., 79. l.), id. 1315/96., id. 141/98., 5062/98. (D. III. f. 13., 303. l.), id. 272/901. **K. V. T.** 17/99. (U. o. 14., 356. l.) Ellenk. **C.** 781/901. (D. III. f. 23., 81. l.), 911/902. (U. o. 24., 293. l.): a dijfizetés módozatai tekintetében, ha az ügynök a biztositottal történt megállapodás ellenére állitotta ki az ajánlatot. Továbbá **C.** 12,047/95. (D. III. f. 1., 309. l.): az ügynök általi megtévesztés esetére a biztositó személye iránt; id. 703/900., 6030/900. (D. III. f. 21., 336. l.), 505/902. (U. o. 23., 362. l.), 1299/902. (U. o. 24., 165. l.): az ajánlat tartalmára nézve általában; 394/901. (D. III. f. 21., 80. l.) és 1237/901. (U. o. 22., 351. l.): a közlési kötelezettségre nézve. Ellenk. ugyancsak megtévesztés esetére: **C.** 358/901. (U. o. 21., 126. l.), 37/903. (Jogt. K. 903. mell. 352. l.) De épen azért, mert az ajánlat megtétele tekintetében az ügynök a biztositott s nem a biztositó megbizottja, a biztositott az ajánlatot mindaddig visszavonhatja, mig az a biztositóhoz meg nem érkezett. V. ö. **C.** 1025/84. (P. T. 12., 12. l.), 795/91. (Ü. L. 91., 13. sz.) Megforditva azonban, ha a biztositó az ajánlatot visszautasitja, az erről szóló értesitésnek nemcsak az ügynök, hanem magához a biztositotthoz kell idejében (K. T. 468. §. l. fent.) megérkeznie, a visszautasitás s ennek közlése tekintetében az ügynök már csak mint a társaság közege járhat el: **C.** 1459/900. (D. III. f. 20., 217. l.) — Az ügynökkel egyenlő az életbiztositásnál a biztositó társaság orvosa, ha ez a biztositott helyett tölti ki az egészségi állapotra vonatkozó kérdőivet: **C.** id. 141/98., mely azonban megengedi annak bizonyitását, hogy az ajánlat tartalma nem tükrözteti vissza a biztositotthoz intézett kérdéseket és az azokra adott feleleteket, a mi azonban csak akkor helyes, ha az ügynök a biztositó meghatalmazottjának

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

meghatalmazottja gyanánt, a mennyiben tőle külön meghatalmazása van, a mi különösen a dijak beszedésére és a károsszegek kifizetésére nézve áll.[22])

IV. A biztositási ügyletnek meghatalmazott általi megkötésétől megkülönböztetendő az az eset, midőn valaki a biztositóval más érdekében ugyan, de saját nevében szerződik. Ez a harmadik személy érdekében kötött biztositás.[23]) Ennél is a biztositóval szerződő fél maga nincs a biztositott tárgy tekintetében vagyonilag érdekelve, a szerződő fél nem maga a biztositott, hanem biztositott az, a kinek érdekében a biztositás köttetik; de mert a szerződő fél saját nevében köti meg a biztositást, az ő személye nemcsak nem tünik el a biztositott személye mögött, hanem ellenkezőleg épen ő az, a ki mint valóságos szerződő fél a biztositóval szemben jelentkezik. A harmadik személy érdekében kötött biztositásnál tehát a szerződő fél és a biztositott személye, a szerződés megkötése és a vagyoni érdekeltség külön van vá-

---

tekintetik. A mennyiben az orvos önálló vizsgálatot foganatosit s a biztositott felvételéről maga határoz, ő e részben mindenesetre mint a biztositó meghatalmazottja jár el: **C.** 1011/901. (D. III. f. 20., 226. l.)

[22]) Magában véve az ügynök a dijak felvételére nincs felhatalmazva. V. ö. **C.** 618/85. (P. T. 11., 151. l.), 437/88. (D. Uj f. 21., 79. l.), 1333/91. (J. Sz. 7., 219. l.), id. 1788/93. A meghatalmazásnak azonban nem kell kifejezettnek lennie. A társaság által kiállitott dijnyugta felmutatása őt eléggé legitimálja s ha az erre fizetett összeget elsikkasztja, ez a biztositó terhére megy, épugy mint az ügynök sikkasztása és csalása a reá bizott károsszegek tekintetében. V. ö. **C.** 213/83. (D. Uj f. 5., 276. l.) Vajjon az ügynök jogositva van-e a dijfizetésre nézve halasztást engedni? szintén a meghatalmazástól függ. Magában véve akkor sem, ha a dijfelvételre fel van hatalmazva. V. ö. **C.** 437/88. (D. Uj f. 21., 79. l.) Hasonlóképen nem áll jogában külön felhatalmazás hiányában az elkésett dijfizetést elfogadni. V. ö. még a főügynökségre nézve: **C.** 322/96. (D. III. f. 6., 4. l.) Sem a biztositottat a dijfizetés iránt megperelni (K. T. 43. §.): **C.** 1214/98. (D. III. f. 14., 207. l.) A mennyiben az ügynök a dijbeszedéssel meg van bizva, ő erre nézve természetesen a társaságnak felelős és pedig, ha a be nem váltott dijnyugtákat a szerződésileg kikötött idő alatt vissza nem küldötte, akkor is, ha a bizt. szerződés a K. T. 485. §. 4. pontja értelmében hatályát vesztette. **C.** 45/96. (D. III. f. 5., 286. l.) Másfelől a dijbeszedésre feljogositott ügynök kezéhez történt fizetések a társaság irányában való joghatálya nem függ attól, hogy az ügynök a dijnyugtát átadta-e a félnek vagy nem. A nyugta csak bizonyiték. **C.** 619/98. (D. III. f. 13., 158. l.)

[23]) Ily biztositás különösen bizományosok, szállitmányozók, fuvarozók, közraktárak stb. által szokott vétetni. V. ö. fentebb 160., 181. §§.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lasztva. Ily biztositás köthető akár a harmadik érdekelt fél tudtával és megnevezése mellett, akár e nélkül; mi tekintetben teljesen közömbös, vajjon a szerződő fél a harmadik érdekelt megbizása folytán vagy e nélkül jár-e el? Ha azonban a harmadik a biztositási szerződésben meg nem neveztetik, akkor világosan kiteendő, hogy biztositottnak a lehető kár által érdekelt kötvénybirtokos tekintetik,[24]) ellenkezőleg a biztositás a szerződő fél érdekében kötöttnek tekintetik [**K. T. 466. §.**].[25])

Abból, hogy a szerződés nem a biztositott, hanem a szerződő fél nevében köttetik, következik, hogy a biztositó irányában a dijfizetésre egyedül a szerződő fél s nem a biztositott van kötelezve [**K. T. 467. §.**]; [26]) másrészt azonban abból, hogy nem a szerződő fél, hanem a biztositott van a lehető kár által érdekelve, következik, hogy az esemény folytáni kár megtéritését nem a szerződő fél, hanem csak a biztositott követelheti.[27]) A biztositott ezen joga közvetlenül a biztositási szerződésből foly, mely épen az ő érdekében köttetett; [28]) ugyanazért az ő utólagos jóváhagyása nem

[24]) Minthogy a kötvény birtoka a biztositott dolog birtokával együtt változhatik, ebből kitünik, hogy a tárgyra vonatkozó érdeknek nem kell az egész biztositási idő alatt egy és ugyanazon személyben fenforognia. A biztositás épen azért vétetik a k ö t v é n y b i r t o k o s érdekében, mert előre nem lehet tudni, ki lesz az esemény bekövetkezésekor érdekelt? A kötvénybirtokos megjelölése helyett más kitétel is használható, mely azt fejezi ki, hogy annak érdekében köttetik a biztositás, a ki érdekelve van. Szokásos különösen ily kitétel: »annak javára, a kit illet«, »*für Rechnung, wen es angeht*«, »*pour le compte de qui il appartiendra*« stb. Az azonban már a K. T. 482. §-ára való tekintettel szükséges, hogy az, a ki igy mint biztositott megjelöltetik, a kötvény birtokában legyen.

[25]) Ez azt a következményt vonja maga után, hogy a biztositó a kártérités alól felszabadul, ha a szerződő fél nincs érdekelve.

[26]) Hogy mennyiben élhet a szerződő fél viszkeresettel a biztositott ellen? a köztük fenforgó viszonytól függ, illetve a megbizás nélküli ügyvitel *(negotiorum gestio)* szabályai szerint itélendő meg. V. ö. **C.** 7582/91. (J. 92., 61. l.), 7468/92. (D. Uj f. 34., 94. l.)

[27]) V. ö. **C.** a megelőző jegyz.-ben. Ez által különbözik a harmadik személy érdekében kötött biztositás a b i z o m á n y i biztositástól, melynél a bizományos egyuttal mint biztositott is szerepel.

[28]) A harmadik személy érdekében kötött biztositás a helyes felfogás szerint nem más, mint a h a r m a d i k e l ő n y é r e k ö t ö t t s z e r z ő d é s e k egy faja. A régibb felfogás s egyes ujabb törvényhozások szerint is a harmadik személy érdekében kötött biztositás a megbizás vagy megbizás nélküli ügyvitel szabályai szerint itélendő meg s ettől a K. T. sem tudta magát teljesen emancipálni, a mint az a 467. §. 2. bek.-ben emlitett utó-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szükséges, illetve akkor is hatálylyal bir, ha az esemény megtörténte után következik be [id. §. 2. bek.]. A biztositót a szerződésből vagy a törvényből megillető kifogások azonban, különösen a rendes dijfizetés elmulasztása, ellene épugy érvényesithetők, mintha a szerződés általa köttetett volna meg.[29])

191. §.

A biztositott kötelezettségei.

I. A legfőbb kötelezettség, mely a biztositottat terheli: a dijfizetés. A biztositott tartozik a megállapitott dijt [1]) kellő időben [2]) megfizetni s kétség esetében a dij megfizetése előtt a kötvény kiadását nem követelheti [**K. T. 473. §.**],[3]) a mi egyuttal azt akarja jelenteni, hogy más megállapodás hiányában a biztositó a dij megfizetése előtt a kártéritésre nincs kötelezve, vagyis hogy a dijfizetés a koczkázat viselésének feltétele.[4]) E szabály mindazonáltal kivételt szenved, ha a biztositó

lagos jóváhagyásból kitünik (v. ö. *Tervezet* ind. is 608. l.). Ha azonban a jóváhagyás az esemény után is történhetik, akkor annak a kárkövetelés szempontjából semmi jelentősége nincs; másrészt pedig a törvény a megbizás nélküli ügyvitel eszméjét határozottan elejti, midőn meghatalmazás hiánya esetében minden esetre, tehát jóváhagyás esetében is, a szerződő felet kötelezi a dijfizetésre.

[29]) A dijfizetés elmulasztsása esetére az id. §. 2. bek. maga utal, sőt ugy látszik, mintha a biztositott jogát még erősebben akarná függővé tenni a dijfizetéstől, mint ha maga szerződik, nevezetesen a K. T. 473. §-nak a dijfizetés elhalasztására vonatkozó szabálya sem nyerne alkalmazást, a mi azonban fel nem tehető. Egyéb kifogások közül különösen a közlési kötelezettség megsértése jöhet szóba, melynek teljesitésénél nemcsak a szerződő fél, hanem esetleg a biztositott tudomása is határoz. (K. T. 474. §.)

[1]) A biztositott csak azt a dijat tartozik megfizetni, mely a szerződésben, illetve kötvényben világosan megállapittatott. Külön pótlékok fizetésére is csak ezen feltétel alatt van kötelezve. V. ö. **C.** 640/91. (D. Uj f. 31., 308. l.) A bizt. szerződésben (kötvényben) érvényesen kiköthető az is, hogy kár esetére pótdij fizetendő; ez a dij megállapitását határozatlanná nem teszi: **C.** 705/99. (D. III. f. 16., 115. l.)

[2]) Azaz, ha meghatározott lejárati nap megállapitva nincs, mihelyest a biztositó a dijt követeli. V. ö. K. T. 327. §. és fentebb 146. §.

[3]) Feltéve, hogy egyáltalában követelheti, azaz, hogy a szerződés már létrejött. V. ö. a megelőző §-t 15. jegyz.

[4]) Ez az elv a szárazföldi biztositásnál általánosan el van ismerve s összefüggésben áll a biztositás alapeszméjével, mely szerint az egyest érő

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a dijfizetésre halasztást enged,[5]) s ily halasztásnak tekintendő az is, ha a kötvény a dij lefizetése előtt adatik ki [id. §. 3. bek.].[6])

---

kár nagyobb tömegre felosztatik (l. fent. 183. §.). A biztositottak által fizetett dijak képezik épen azt az alapot, melyből a kártéritési összegek terv szerint fizettetnek s ha ez az alap nem volna meg valóságban, hanem csak követelésben, a biztositó esetleg nem lenne képes fizetési kötelezettségeinek eleget tenni. Erre való tekintettel a biztositó társaságok különös nyomatékkal szokták hangsulyozni a mondott elvet kötvényfeltételeikben. Hogy e feltételek a K. T. 468. §-ával szemben érvénytelenek volnának, a mint ez néha állittatik: v. ö. pl. **C.** 7871/88. (D. Uj f. 20., 50. l.), 1506/90. (P. T. 24., 3. sz.), 394/901. (D. III. f. 21., 80. l.); **B. T.** (D. Uj f. 29., 211. l.), 10,093/95. (D. III. f. 2., 337. l.), 1865/97. (D. III. f. 11., 35. l.), 3020/98. (U. o. 13., 275. l.), 5062/98. (U. o. 303. l.); ellenk. helyesen: **C.** 893/97. (Jogt. K. 98., 2. sz.), 72/99. (D. III. f. 14., 288. l.), 754/900. (U. o. 19., 282. l.), 209/902. (U. o. 22., 163. l.), 210/902. (U. o. 169. l.), 1237/902. (Jogt. K. 903. mell. 296. l.), **B. T.** 87/903. (U. o. 340. l.), — nemcsak az id. §. helytelen magyarázatán alapul (l. a megelőző §-t), hanem a K. T. egyéb intézkedései által is megczáfoltatik, a melyekből épen az vehető ki, hogy a szóban forgó elv a K. T. által külön kikötés nélkül is el van ismerve. Magának a 473. §-nak rendelkezése, hogy a dijfizetés előtt a kötvény kiadása nem követelhető: csak akkor bir kellő értelemmel, ha a biztositó a kötvény kiadása előtt, a 3. bek. kivételétől eltekintve, kötelezve nincs; mert ha igaz is, hogy a kötvény az első dij fizetése iránt nyugtát is szokott tartalmazni s a biztositó által a dijfizetés előtt már ez okból nem adható ki (csakis erre utal a *Tervezet* ind. 619. l.), hogy továbbá a kötvény visszatartása már eléggé sujtja a biztositottat az által, hogy a bizt. szerződésről bizonyitéka nincs: ez még mindig nem felel meg azon jelentőségnek, melylyel a kötvény, mint a biztositási szerződés hordozója, képviselője bir, s mely, mint emlitettük, a K. T. 482. §-ában is kifejezést nyer (l. a megelőző §-t). Utalunk azonban különösen a K. T. 467. §. 2. bek.-re (l. u. o.), valamint a 485. §. 4., illetve 505. §. 3. pontjára (l. alább 193. §.), melyekben a veszélyviselésnek a dijfizetéstől való feltételezettsége egész határozottan nyilvánul. Az is helytelen, ha a veszélyviselés feltételezése a dijfizetéstől abban az esetben nem ismertetik el, ha mint rendesen a biztositási idő kezdete a bizt. kötvényben határozottan ki van téve, a mivel az érintett kikötés ellentétben állana. Igy **C.** 860/95. (D. III. f. 4., 35. l.), 1096/901. (U. o. 21., 181. l.), id. 209/902., 210/902., 1237/902. Azonban a dijfizetési kikötés a biztositás kezdetét épen feltételessé teszi. A fentidézett határozatok különben főleg azért mondják ki az érintett kikötés hatálytalanságát, hogy az első dij fizetésének kötelezettségét a biztositó javára megállapitsák, épugy mint a kikötés hatályosságát elismerő határozatok azért, hogy a biztositott a dijfizetés alól felmentessék. Ámde a dijfizetés a mai közfelfogás szerint nem a szerződés létrejöttének, perfectiójának feltétele, mint a régibb felfogás szerint, mely a biztositási szerződést reál-szerződésnek tekintette; a mely felfogás azért

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A kötvény átvételére és a dij megfizetésére a biztositott per utján is szoritható;[7]) ugy azonban, hogy ha a koczkázat viselése és a dijmegállapitás visszatérő időszakok szerint történik (l. fent. 187. §.), a biztositott csak azt a dijt tartozik fizetni, mely az ő akaratnyilvánitása által[8]) már megkezdett időszakra esik,[9]) még ha a szerződés egységesen több ilyen időszakra köttetett is.[10]) Vajjon a szerződés tartama alatt, illetve

---

engedett azon felfogásnak, mikép a dijfizetés csupán a koczkázat viselésének feltétele, hogy a dij hitelezése legalább kivételképen megengedhető legyen. V. ö. *Kübel* id. h. II. 29. s k. l.

[5]) V. ö. **C.** 860/95. (D. III. f. 4., 35. l.), 442/96. (U. o. 6., 310. l.)

[6]) A halasztás alatt ily esetben nem értendő időhaladék oly értelemben, mintha a biztositó csak bizonyos idő multán követelhetné a dijt. A biztositó a dijt a kötvény átadása után azonnal is követelheti. A törvény csak azt akarja mondani, hogy a dij hitelezettnek tekintendő és a biztositó a veszélyt épugy viseli, mintha lefizettetett volna. **C.** 650/84. (D. Uj f. 9., 252. l.) szerint a kötvény birtoka egyuttal a dij megfizetése mellett vélelmet alkot, ugy hogy a biztositó tartozik bizonyitani, hogy a dij még nem lett megfizetve.

[7]) V. ö. **C.** 7964/82. (D. Uj f. 4., 46. l.), 3908/83. (U. o. 7., 94. l.), 316/84. (U. o. 9., 307. l.), 87/85. (U. o. 13., 11. l.), 7871/88. (U. o. 20., 50. l.), 950/90. (U. o. 29., 232. l.), 932/94. (U. o. 39., 82. l.), 3750/95. (D. III. f. 3., 47. l.), 734/98. (U. o. 11., 31. l.), 892/97. (U. o. 53. l.), **B. T.** 15/95. (U. o. 2., 344. l.): a visszatérő időszakokban fizetendő első dijra nézve, habár a szerződés a későbbi dijak fizetésének elmulasztása miatt hatályát vesztette. A veszélyviselésre nézve per esetében is ugyanaz áll, mint az önkéntes dijfizetés esetében, vagyis a biztositó csak a tényleges behajtás után bekövetkezett eseményért felelős. Ellenk. vagyis hogy a biztositó előbb is felelős: **C.** id. 860/95. (halasztás esetén a dijoszthatlanság elve alapján). V. ö. **C.** 1042/98. (D. III. f. 13., 233. l.) ís, a hol azonban az esemény a jogerős marasztaló itélet után következett be (ugyanigy 209/902., 210/902. u. o. 22., 163., 169. l.), továbbá **C.** 1096/901. (U. o. 21., 181. l.), a hol az esemény (halál) a perfelvételi határnap előtt következett be és 139/901. (U. o. 330. l.), általában a beperesités után bekövetkezett kár esetére.

[8]) Nem szükséges épen kifejezett akaratnyilvánitás a biztositás további fentartására. Lehet hallgatagos is, pl. ha a biztositott a biztositónak az előbbi időszak leteltével hozzá intézett kérdésére nem felel. (K. T. 320. §.)

[9]) A mennyiben a dij később fizetendő, mint a mikor a biztositás kezdetét veszi, csak az a részlet követelhető, mely a dij lejárati napjáig terjedő időre esik. A dijoszthatlanság elve (l. alább) ennek nem áll utjában, mert a koczkázat csak akkor és addig tekinthető oszthatlannak, ha és a mig a koczkázat hatályában fennáll. **C.** 442/96. (D. III. f. 6., 310. l.), 45/98. (U. o. 12., 130. l.), 832/99. (Jogt. K. 1900. évf. 1. sz. mell.)

[10]) Ez teljesen megfelel a dij- és veszélyviselés közti viszonynak

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

az egyes biztositási időszakban a koczkázat azonos marad-e avagy változik, vagy épen az esemény bekövetkezte folytán egészben

---

(l. fent. 187. §.) s határozottan következik a K. T. 485. §. 4. pontjából, illetve 486. §-ból, melyek szerint a visszatérő időszakokban fizetendő dij lerovásának elmulasztása esetében a bizt. szerződés minden megkülönböztetés nélkül, tehát a biztositottra és a biztositóra nézve egyaránt hatályát veszti s a biztositott ily esetben csak a lejárt dij megfizetésére van kötelezve (l. alább 193. §.). Állandó birói gyakorlat. V. ö. **L. I.** 8240/76. (D. 16., 159. l.), **C.** id. 7964/82., 316/84., 87/85., 7871/88., 1362/93. (D. Uj f. 38., 50. l.), 1665/94. (D. III. f. 1., 263. l.), 1518/95. (U. o. 2., 84. l.), id. 734/98., id. 892/97., id. 832/99. Több időszakra kötött szerződés egyszerüen ugy tekintendő, mint a biztositottnak engedett jog a szerződést a megelőző időszak leteltével ugyanazon feltételek mellett, a visszatérő dij megfizetése által, megujitani, a melylyel tehát a biztositott tetszése szerint él vagy nem él, a nélkül, hogy a biztositó bármily kényszert gyakorolhatna. A szerződés hatálya a későbbi időszakokra nézve különben is csak feltételes volna, mert hisz a biztositott dolog az első időszakban elenyészhetik; ily feltételes szerződéseket pedig a jog annál kevésbbé kényszerithet ki, minél kétségesebb, vajjon a biztositott később lesz-e abban a helyzetben, hogy a biztositási dijt megtakaritsa s minél könnyebben lehetséges, hogy a biztositó később nem érdemli meg ugyanazt a bizalmat, mint a szerződés megkötésekor. Az életbiztositásnál e felfogás ma már általánosan el van ismerve. A kárbiztositásnál ellenben még mindig a közönséges szerződési elvek kisértenek, a mivel szemben azonban a magyar törvény és gyakorlat kiváló támaszt nyer a biztositás terén első helyen álló angol-amerikai gyakorlatban, a melyben a több évre szóló biztositás folytatása kifejezetten megujitásnak: *renewal* neveztetik, s a kötvények világosan csak a biztositott ezen megujitási jogáról beszélnek. V. ö. *Phillips* id. m. I. 50., 532. l., *Bunyon* (l. 195. §.), 112. s k. l. A magyar birói gyakorlat legfelebb annyiban kifogásolható, hogy tovább ment, mint a hogy az a biztositási időszakok megállapitásának megfelel, a mennyiben ugyanis oly esetben, midőn a dijfizetés részletekben engedtetik meg (a mi akkor is felveendő, ha a biztositó, bár a kötvényben nincs kikötve, a részletfizetést többször elfogadta: **C.** 181/900. D. III. f. 18., 255. l.), nemcsak a következő biztositási időszakra, nevezetesen esztendőre járó dijt, hanem a folyamatban lévő évi időszak további részleteit sem itéli meg, — v. ö. **C.** 26. sz. telj. ül. dönt. és 109/84., 705/84. (P. T. 9., 199. l.), 6519/85. (D. Uj. f. 14., 186., 230. l.), 951/86. (P. T. 16., 3. l.), 5362/87. (U. o. 15., 178. l.), 280/90. (D. Uj f. 28., 46. l.); 1447/90. (P. T. 24., 3. sz.), 832/90. (Ü. L. 91., 14. sz.), 1412/92. (M. IV. 407. l.), id. 1362/93., 1449/96. (D. III. f. 9., 256. l.), 5216/98. (U. o. 15., 120. l.), id. 181/900.; — holott e részleteknek megfelelő idő (félév, évnegyed, hónap) önálló biztositási időszakot nem képez, a mint az abból is kitünik, hogy, ha az évi dij összes részletei egyszerre fizettetnek, a későbbi részletek akkor is a biztositóéi lesznek, ha az esemény már az első részlet időszakában következett be (l. a köv. jegyzetet). V. ö. most **C.**

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vagy részben megszünik? általában véve a dijfizetési kötelezettségre nem gyakorol befolyást. U. n. dijoszthatlanság elve.[11])

---

is 355/94. (D. Uj f. 40., 155. l.), 1347/96. (D. III. f. 6., 54. l.), 133,171/99. (U. o. 21., 160. l.), azon esetre, ha az első dij a kötvényben nyugtázva van, de annak csak egy részlete fizettetett, a többi részletről pedig u. n. dijváltók adattak, melyek fizetésül adottaknak tekintendők. Ellenk. erre is **C.** id. 1449/96. A későbbi időszakokra eső dijakról adott váltók, kötvények ellenben a dijfizetési kötelezettség megszüntét nem gátolják. V. ö. **C.** 157/82. (D. Uj f. 2., 328. l.), 133/90. (Ü. L. 90., 22. sz.), id. 1518/95., 493/96. (P. T. 32., 189. l.), 859/96. (D. III. f. 7., 88. l.), 684/98. (U. o. 13., 187. l.) A biztositott a további dijfizetésre még a dijváltó forgatmányosa iránt sincs kötelezve: **C.** 547/85. (D. Uj f. 13., 362. l.), 223/86. (U. o. 15., 146. l.), vagy ha kötelezteteti, a társaságtól a dij visszatérítését követelheti: **C.** 1675/93. (D. Uj f. 38., 78. l.) Más, ha a következő dijról annak esedékessége után állittatott ki a váltó a dijnyugta ellenértéke gyanánt. Ez esetben a váltó fizetés fejében szolgál. **C.** 1114/96. (D. III. f. 6., 172. l.) Nem határoz ellenben, hogy a több évre járó dij egy összegben állapittatik meg, ugy hogy a biztositott által történő fizetések csak ennek törlesztése gyanánt tekintetnek, mert különben a törvény teljesen hatálytalan volna. V. ö. **C.** 322/97. (D. III. f. 10., 174. l.) Ha azonban a biztositó több évre kötött biztositásnál különös kedvezményeket adna (ingyenév, rabatt): a visszalépő biztositott azokra a lefolyt időszakokra sem tarthat igényt, illetve az elengedett összegeket utólagosan megfizetni tartozik, elesvén az a feltétel, mely mellett a kedvezmény adatott. Ez a K. T. 486. §-ából is következik. V. ö. alább 193. §. 24. jegyz. és **C.** 650/88. (P. T. 17., 124. l.), 311/93. (D. Uj f. 35., 308. l.), 1812/92. (J. 94., 9. sz.), 1053/92. (M. IV. 412. l.), 4620/94. (D. Uj f. 40., 124. l.), 1169/94. (P. T. 31., 187. l.), 790/97. (Ü. L. 98., 4. sz. m.), 5216/98. (D. III. f. 15., 120. l.), utóbbi szerint a letelt és hátralevő idő arányában. Sőt a mennyiben a kedvezmény abban áll, hogy az első év ingyenes, a biztositott a második évre eső biztositási dijt mint első dijrészletet megfizetni tartozik, tekintve, hogy ez még nem tekinthető »visszatérő«-nek. **C.** 943/96. (D. III. f. 5., 272. l.) Dijváltó esetében azonban az ily kedvezmények fejében követelhető kárpótlás csak köztörvényi uton érvényesithető: **C.** id. 859/96.

[11]) A szerződésben megállapitott dij tehát akkor is fizetendő, ha a veszély a biztositás tartama alatt csökken, vagy az esemény annak letelte előtt bekövetkezik; másrészt azonban a biztositó sincs jogositva a dijt felemelni, ha a veszély fokozódik. A dijoszthatlanság elve azonban nem nyer alkalmazást, ha maga a biztositott dolog vagy annak rendeltetése lényegesen megváltozik (l. alább 195. §.), vagy ha a biztositott dolog egy része a veszélynek ki nem tétetik (l. alább 193. §.). A mennyiben pedig a szerződés több biztositási időszakra köttetik, csak a folyamatban levő időszakra eső dij oszthatlan, miért is az esemény korábbi bekövetkezte esetében a későbbi időszakokra járó, de már megfizetett dijak visszatéritendők, s oly kikötés, mely szerint a biztositó jogositva van a még le nem járt dijkötvények ösz-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Szabály szerint a biztositott a dijt a biztositónál, ennek telepén köteles fizetni.[12]) A mennyiben azonban a biztositó a dijakat ügynökei által a biztositottaknál szokta beszedni,[12a]) a biztositott csak akkor válik késedelmessé, ha a dijt a nála szabályszerü nyugtával jelentkező ügynök felszólitására nem fizeti.[13])

II. A biztositó rendszerint nincs abban a helyzetben, hogy a biztositott személye és a biztositott dolog körüli viszonyokat ismerhetné. Minthogy pedig a biztositó e viszonyok tekintetbe vétele nélkül az általa elvállalandó koczkázat nagyságát megitélni nem képes: a biztositott kötelességében áll, hogy a szerződés megkötésekor az előtte tudva levő[14]) azon körülményeket, melyek fontosságuknál fogva a biztositás elvállalására befolyással lehetnek,[15]) a biztositóval közölje. [**K. T. 474. §.**] U. n. közlési kötelesség.[16]) A mennyiben a biztositás egy harmadik meg-

---

szegét a kártéritési összegből levonni: érvénytelen. V. ö. **C.** 123/88. (D. Uj f. 20., 245. l.), 773/87. (J. 87., 202. l.)

[13]) V. ö. K. T. 324. §. és fentebb 145. §.

[12a]) Ugyanazon tekintet alá esik pl. cheque-befizetési lapok küldése: **C.** 1190/902. (Jogt. K. 903. mell. 351. l.)

[13]) Ellenkező kikötés magában véve e szokást s annak következményeit lerontja ugyan. Ha azonban a biztositó az ellenkező kikötés daczára ügynökei által szokta a dijakat beszedni, akkor ez ugy tekintendő, mintha a biztositó saját kikötésétől maga elállott volna. V. ö. **C.** 7340/82. (D. Uj f. 3., 144. l.), 1393/90. (P. T. 21., 169. l.), 433/91. (Ü. L. 92., 9. sz.) A gyakorlat a biztositott által bizonyitandó s erre egyes kivételes esetek igazolása nem elégséges. **C.** 1282/96. (D. III. f. 6., 260. l.) Az elállás a kikötéstől azonban már annak alapján állapitandó meg, hogy a dijváltók, dijkötelezvények tartalma szerint a dijfizetés azok bemutatása ellenében történik: **C.** 1088/900. (U. o. 20., 181. l.)

[14]) A tudással egyenlő a tudhatás, a nélkül azonban, hogy a biztositottra oly tudakozási kötelezettséget lehetne róni, minő csak a legnagyobb gondosság mellett tételezhető fel.

[15]) A K. T. itt nemcsak oly körülményekre gondol, melyek a biztositás elvállalására egyáltalában birhatnak befolyással, hanem olyanokra is, melyek csak az elvállalás közelebbi feltételeit, pl. a dij nagyságát befolyásolhatják. Ez kitünik a K. T. 490. §-ából. V. ö. **L. I.** 58/81. (D. 17., 144. l.), **C.** 259/82. (D. Uj f. 3., 133. l. és 4., 259. l.), 1177/82. (U. o. 1., 240. l.), 163/96. (D. III. f. 6., 278. l.)

[16]) Össze nem tévesztendő az esemény bekövetkezte esetében követelt értesitéssel (l. alább III. alatt). — A közlési kötelesség s az annak elmulasztásából folyó következmények jogalapja iránt szétágaznak a nézetek. Minthogy a közlés azért követeltetik, hogy a biztositó a koczkázat iránt tájékozva legyen, legtermészetesebb a szerződéskötés indokai körüli

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hatalmazásából vagy ennek érdekében köttetik, a biztositóval azon körülmények is közlendők, melyekről az érdekelt harmadik bir tudomással, feltéve, hogy ennek módjában állott e körülményeket a helyette vagy érdekében szerződő féllel tudatni [id. §. 2. bek.].[17]) Hogy minő körülmények lehetnek befolyással a biztositás elvállalására? az a biztositás faja és a concrét eset körülményei szerint itélendő meg.[18]) Oly esetben azonban, midőn a szerződő fél-

---

t é v e d é s b ő l kiindulni, melynek ugyan rendszerint a szerződés jogérvényére semmi befolyása nincs, mely azonban kivételesen mégis a szerződés megtámadására ad jogot. Ily kivételt állapit meg épen a K. T. a közlési kötelesség tekintetében. V. ö. a német K. T. tárgyalására összehivott *Értekezl.* jk. 3144. s k. l. és *Kübel* id. h. II. 10. s k. l. Némelyek a szerződés tárgya körüli tévedésből indulnak ki, de ha e felfogás helyes volna, akkor a biztositási szerződésnek a hiányzó akarattalálkozás miatt mindkét félre nézve érvénytelennek kellene lennie, holott csak a biztositónak van megtámadási joga. V. ö. az életbiztositásra nézve: **C.** 893/97. (D. III. f. 10., 232. l.), 5062/98. (U. o. 13., 303. l.) Még kevésbbé kielégitő az a felfogás, hogy a közlési kötelesség a bizt. szerződés természetéből folyó kölcsönös bizalomból és hűségből magyarázandó (l. *Tervezet* ind. is 620. l.), mert e szerint a biztositott jóhiszemüsége esetén a legfontosabb körülmény elhallgatása sem adna jogot a megtámadásra.

[17]) Áll pl. oly esetben is, midőn közös tulajdon biztosittatik az egyik társ által s oly körülményről van szó, melyről a másik társ bir tudomással, illetve mely reá vonatkozik (v. ö. **C.** 294/89. P. T. 19., 67. l., l. id. 163/96. is házastárs általi biztositásnál); mig ha a társak együttesen szerződnek, a mindegyikre vonatkozó körülmények bemondásának kötelessége már a 474. §. 1. bek.-ből foly. Utóbbi esetben a biztositó az egész szerződést is megtámadhatja, habár csak az egyik társra vonatkozó körülmények hallgattattak el. **C.** 1491/90. (Ü. L. 90., 23. sz.)

[18]) Példák a birói gyakorlatból: Tűzkárbiztositásnál fontossággal birnak megelőző tűzesetek: **L. I.** 359/80., **C.** id. 259/82., 418/88. (Ü. L. 88., 24. sz.), 1250/93. (D. Uj f. 37., 150. l.), 272/901. (D. III. f. 21., 337. l.); még ha a biztositott más községben lévő dolgán történtek: **C.** 230/84. (P. T. 8., 90. l.); de nem gyujtási kisérletek: **C.** 779/82. (D. Uj f. 5., 155. l.), sem a hosszabb idő (12 év) előtt történt jelentéktelen tűzeset: **C.** 697/900. (D. III. f. 19., 98. l.) Nem fontos, vajjon a biztositott zálog- vagy tulajdoni joggal bir, vagy őt a zálogjogban más megelőzi-e? **L. I.** 918/78. (D. 19., 118. l.), **C.** 964/902. (Jogt. K. 903. mell. 304. l.); vagy ha a vevő magát az átadás előtt tulajdonosnak vallotta: **C.** 4/87. (M. Ig. D. 3., 65. l.); továbbá az épület rendeltetésének helytelen bemondása, ha valódi minősége szerint a koczkázat nem nagyobb: **C.** 1047/82. (D. Uj f. 2., 110. l.), 260/90. (M. Ig. D. 6., 114. l.), 1192/94. (Ü. L. 94., 42. sz.); az a körülmény, hogy a tulajdonos által biztositott dolog bérlő kezén van (U. a.), hogy a biztositott kiskoru: **C.** 162/85. (D. Uj f. 13., 56. l.); hogy a biztositott dolog biróilag

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a biztositási ügylet megkötésekor a biztositó részéről elébe terjesztett kérdőiv kitöltésére szóllittatik fel, csak a kérdőpontokra adott feleletek valóságáért felelős [id. §. 3. bek.].[19])

A mennyiben a biztositott vagy a helyette szerződő fél az ügylet megkötésekor fontos és a biztositó előtt tudva nem levő ténykörülményeket elhallgatott, vagy ha a fontos körülményeket valótlanul adta elő,[20]) a biztositónak, ha előtte az adatok vagy előadás valótlansága vagy helytelensége tudva nem volt,[21]) jogában áll a szerződés érvényességét az esemény bekövetkezte után is akár kereset, akár kifogás alakjában megtámadni [**K. T. 475. §.**]; [22]) mi tekintetben teljesen közömbös, vajjon ha az esemény már bekövetkezett, az elhallgatott körülmény azzal okozatos összefüggésben állott, arra közvetlen befolyást gyakorolt-e vagy nem? [23])

III. Fontos kötelezettség terheli végre a biztositottat a szer-

---

lefoglaltatott: **C.** 1410/902. (Jogt. K. 903. mell. 343. l.) — Szükség esetében a biróság szakértőket hallgathat ki.

[19]) A biztositó legjobban tudja, mi lehet befolyással az ő elhatározására; a miből azonban nem következik, hogy a kérdőpontok feltétlenül fontos körülményekre vonatkozóknak tekintendők. A bíróságok a kérdőpontokra adott valótlan előadások jelentőségét is szabadon itélik meg. V. ö. **L. I.** 406/80. (D. 26., 35. l.), 58/81. (D. 27., 144. l.), **C.** id. 259/82. A kérdőpontokban nem érintett körülményt a biztositott még akkor sem tartozik közölni, ha az a biztositás elvállalására befolyást gyakorol. **L. I.** id. 58/81., **C.** id. 163/96. (tűzesetek száma). Kivétel van, ha magában a kérdőivben oly pont foglaltatik, melyben a biztositott az előtte tudva levő más fontos körülmények közlésére is felszólittatik.

[20]) Vajjon a biztositott jó- vagy roszhiszemben tette azt? közömbös. V. ö. *Értekezl.* jk. 419. l. és **L. I.** 406/80. (D. 26., 35. l.), **C.** 1177/82. (D. Uj f. 1., 239. l.), 358/85. (U. o. 13., 142. l.), 1110/86. (P. T. 14., 60. l.)

[21]) Hogy minő uton szerezte a biztositó a tudomást? nem jön tekintetbe. Az ügynök tudomása azonban nem azonos a biztositó tudomásával. L. a megelőző §-t 19. és 21. jegyz.

[22]) Következménye ennek az, hogy a biztositó a bekövetkezett kárt megtériteni nem tartozik. A biztositott ellenben a szerződés érvénytelenitése daczára dijfizetésre köteles, illetve a befizetett dijakat vissza nem követelheti: v. ö. K. T. 486. §. és alább 193. §. — Magától értetődik azonban, hogy a biztositó a törvény által adott megtámadási jogról előre épugy lemondhat, mint a hogy tőle függ azzal élni, ha a közlési kötelesség megsértéséről tudomást szerez. A biztositó társaságok ezt ujabb időben tényleg teszik is arra az esetre, ha a bizt. szerződés bizonyos ideig fennállott. U. n. megtámadhatlan kötvények. V. ö. **C.** 1202/900. (D. III. f. 19., 287. l.) életbiztositásra nézve.

[23]) V. ö. **L. I.** 767/77. (*Fayer* Döntv. gyüjt. 5., 1. l.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ződésben kijelölt esemény bekövetkezésekor. A biztositott ugyanis, mihelyt az esemény bekövetkezéséről tudomást nyer, arról a biztositót haladéktalanul értesiteni[24]) s a kár enyhitésére kitelhető szorgalmat forditani tartozik. [**K. T. 476. §.**][25]) Ha e kötelességeit bebizonyithatólag elmulasztja, a biztositónak az ebből eredő hátrányokért felelős.[26]) Másrészt azonban a biztositó a biztositottnak a kár enyhitésére forditott költségeit az esetben is megtériteni tartozik, ha a fáradozás siker nélkül maradt.[27]) A mennyiben mindazonáltal a tárgy nem teljes értékben volt biztositva, az érintett költségek csak azon arányban téritendők meg, melyben a biztositási összeg a tárgy értékéhez áll [id. §. 2. bek.].[28])

192. §.

A biztositó kötelezettségei.

I. A biztositó kötelezettsége a bekövetkezett kárt a szerződés értelmében megtériteni. [**K. T. 477. §.**][1]) A biztositás fogalmából, mely szerint az meghatározott véletlen esemény folytán származó kár megtérítésére irányul (l. fent. 187. §.), következik

[24]) A biztositási feltételek, melyek az értesités idejét közelebbről határozzák meg, érvényesek, feltéve, hogy a »haladéktalan« értesités fogalmát szükebbre nem vonják. V. ö. **L. I.** 272/79. (D. 23., 83. l.) A kár okának bejelentése nincs előirva, bár a bizt. feltételek ezt kiköthetik. V. ö. **C.** 181/96. (P. T. 33., 130. l.)

[25]) A mentés mérvének kötelessége, épugy mint joga, a szerint itélendő meg, hogy minő szorgalmat fejtene ki és meddig menne a mentésben a biztositott akkor, ha biztositva nem volna.

[26]) Maga a kártéritési kötelezettség ellenben nem érintetik. V. ö. *Tervezet* ind. 624. l. Ellenkező kikötés a K. T. 472. §. értelmében érvénytelen. V. ö. **C.** id. 181/96. s az életbiztositásra nézve: **B. T.** 95/97. (P. T. 35., 179. l.), **C.** 866/98. (D. III. f. 13., 81. l.). Helytelen ellenk. **L. I.** id. 272/79.

[27]) Sőt még akkor is, ha a mentési költségek a kártéritési összeggel együtt a biztositási összeget meghaladják. V. ö. *Értekezl.* jk. 419. l. (bár a *Tervezet* egyes törvényhozások ily értelmü intézkedését kifejezetten mellőzte, l. ind. 625. l.) A mentés esetleg más, ugyanazon biztositónál biztositott tárgyaknak hasznára lehet, de különben is csak magának a biztositónak válnék hátrányára, ha a biztositottnak arra kellene néznie, hogy a mentési költség a biztositási összeget meg ne haladja.

[28]) Alkalmazása az önbiztositás elvének. L. a köv. §-t.

[1]) »A szerződés értelmében«; a mennyiben általában a szerződés mérvadó lehet. V. ö. fentebb 185. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

egyuttal, hogy a biztositó sem azt a kárt, melyet a szerződésben kijelölt eseménytől különböző esemény idézett elő, sem azt, mely a biztositott vétkességéből eredett,[2]) megtériteni nem tartozik [id. §. 2. bek.].[3]) Nem szünteti meg ellenben a biztositó kártéritési kötelezettségét az a körülmény, hogy az esemény és következőleg a kár harmadik személy vétkessége folytán keletkezett.[4]) A mennyiben azonban a biztositott a vétkes harmadikat a kár tekintetében felelősségre vonhatja, a biztositó az általa fizetett kártéritési összeg erejéig s az általa elvállalt koczkázat arányá-

---

[2]) A biztositott vétkességének foka iránt szétágaznak a nézetek. Minthogy azonban a K. T. ez iránt külön intézkedést nem tartalmaz, az általános elveket kell alkalmazni (v. ö. *Tervezet* ind. 626. l.) és pedig, ha a biztositási ügylet a biztositottra nézve keresk. ügylet, a K. T. 271. §-a (v. ö. fent. 122. §.), ellenkező esetben az általános magánjog irányadó. — Ugyancsak az általános elvek alapján állapitandó meg a bizonyitási kötelesség, ez tehát a biztositót terheli. Érvényesnek tekintendő azonban a szokásos kikötés, hogy a biztositó csak akkor köteles a kárt megtériteni, ha a biztositott hatósági ártatlansági bizonyitványt vagy ezt helyettesitő felmentő büntető itéletet mutat fel. V. ö. **L. I.** 595/79. (D. 24., 80. l.), 732/81. (D. 28., 243. l.), **C.** 1042/98. (D. III. f. 13., 233. l.), 923/99. (D. III. f. 16. 280. l.) Nem szünteti meg ellenben a biztositó kötelezettségét, ha a biztositott elmulasztotta az előirt és a biztositást harmadik személyek előtt felismertető jelvényt (táblát) alkalmazni, hacsak nem igazoltatik, hogy a káreset épen ezen mulasztás következménye (pl. boszuból történt gyujtogatás). V. ö. **L. I.** 918/78. (D. 19., 118. l.), **C.** 599/87. (D. Uj f. 19., 36. l.) Az a körülmény, hogy a biztositott a raktár padlásán hatósági szabályzat ellenére gyulékony anyagokat tartott, még nem menti fel a biztositót a kártérités alól. Ő csak akkor nem felelős, ha a biztositott cselekménye vagy mulasztása és a káreset között okozati összefüggés van: **C.** 1132/900. (D. III. f. 20., 178. l.)

[3]) Természetesen a szerződésben megállapitott biztositási idő után bekövetkezett kárt sem. Ha azonban az esemény ezen időn belül keletkezett, az a körülmény, hogy a kár részben már azon tul állt be, nem jön tekintetbe.

[4]) Harmadik személy alatt azonban nem értendő a biztositottól különböző szerződő fél. Ennek vétkessége a biztositót épugy felszabaditja, mint a biztositott vétkessége. Hogy mennyiben szabadul a biztositó a biztositott családtagjainak vagy alkalmazottjainak vétkessége esetében? attól függ, vajjon a biztositott azoknak vétségeiért általában felelős-e vagy nem? V. ö. *Tervezet* ind. 626. l., osztr. p. t. 1309., 1314., 1315. §§. és fent. 41. §. Eset: **B. T.** 33/902. (D. III. f. 23., 205. l.) Ha közös tulajdon biztosittatik azonos egységes érdekben, az egyik tulajdonostárs vétségéből származó kár megtéritését a másik sem követelheti: **C.** 191/99. (D. III. f. 14., 242. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ban,[5]) már a törvény erejénél fogva, a biztositott jogaiba lép, a biztositott felelős lévén azon cselekvényekért, melyek által a biztositó e jogait megröviditi. [**K. T. 483. §.**] [6])

II. A kártérités közelebbi terjedelme három tényező által határoztatik meg. Ezek: a tényleges kár nagysága, a biztositott dolog értéke és a biztositási összeg. A biztositás alapeszméjéből, valamint a kártérités fogalmából, nemkülönben a biztositási összeg jelentőségéből következik, hogy a biztositó egyrészt a tényleges kárnál,[7]) másrészt a biztositott dolog értékénél, ugyszintén a biztositási összegnél többre nem lehet kötelezve s csak az a kérdés, hogy miként állapittatik meg a kár s minő érték szolgál a kártérités alapjául, továbbá, mily eredmény származik a kártéritésre nézve az érintett tényezők egymással való összevetéséből?

1. A mi a kártérités alapjául veendő értéket illeti, a kártérités összege szabályképen azon érték szerint állapittatik meg, melylyel a biztositott tárgyak a megsemmisülés vagy megsérülés idejekor birtak [**K. T. 478. §.**]; [8]) mi tekintetben elvileg közömbös, vajjon ezen érték a biztositási szerződés megkötésekori értéknél nagyobb vagy kisebb, vajjon tehát a biztositott tárgyak a biztositás tartama alatt értékben növekedtek vagy csökkentek-e? [9]) A mennyiben azonban a tárgyak értéke a biztositási

---

[5]) Azaz, ha pl. a biztositási összeg 1000 korona, a tárgy értéke 2000, a kár 1000 korona, a midőn a biztositó 500 koronát fizet (l. alább) és feltéve, hogy a harmadiktól 600 kor. kárpótlás volna követelhető: a biztositó ebből csak 300 és nem 500 koronát igényelhet.

[6]) V. ö. ennek alkalmazását a biztositottnak a fuvarozóval szemben való igényére: fentebb 170. §. 6. jegyz.

[7]) Ez magában foglalja egyuttal, hogy a károsszegből mindaz levonható, a mi az esemény folytán megtakarittatott. Pl. cséplési és fuvarozási költség. V. ö. **C.** 1180/90. (J. Sz. 4., 812. l.)

[8]) Kivétel van a jégkárbiztositásnál, melynél az aratás, illetve szüretkori érték mérvadó. V. ö. **L. I.** 732/77. (D. 19., 127. l.) A megsemmisülés vagy megsérülés ideje magában foglalja a megsemmisülés vagy megsérülés helyét is. Ez azonban nem áll feltétlenül. Igy különösen, ha az érték meghatározása a piaczi ár szerint történik s a kár helyén ily ár nem jegyeztetik, a legközelebb eső piacz árjegyzése szolgál irányadóul. V. ö. K. T. 339. §. és **L. I.** 918/78. (D. 19., 118. l.) Kivétel van különösen a fuvarozási biztositásnál is. V. ö. alább 196. §.

[9]) V. ö. **L. I.** 1363/79. (D. 22., 110. l.): eladási érték közvetlenül a tüzeset előtt.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szerződésben megállapittatott (l. fent. 190. §.), a kártéritésre nézve ezen érték mindaddig irányadó, mig a biztositó igazolni nem képes, hogy a tárgyak a megsemmisülés vagy megsérülés idejekor csekélyebb értékkel birtak; miglen ha a tárgyak értéke a biztositási szerződésben nem állapittatott meg, a megsemmisülés vagy megsérülés idejekori értéket igazolni a biztositott köteles [**K. T. 479. §.**], a nélkül, hogy a biztositási összeg kitétele e tekintetben bármi változást eredményezne.[10])

Különös szabályok állanak arra az esetre, ha több oly tárgy közül, melyek a szerződésben nem külön-külön, hanem általában, összértékben lettek felvéve, egy vagy több semmisül vagy sérül meg. Ez esetben a kártéritésre nézve azon érték szolgál irányadóul, mely a megmaradt tárgyak értékének levonása után az összértékből[11]) fenmarad. E részben kivételnek csak akkor van helye, ha a biztositó igazolni képes, hogy a tárgyak a megsemmisülés vagy megsérülés idejekor csekélyebb értékkel birtak. [**K. T. 480. §.**]

2. A mi a kár megállapitását, az u. n. kárfelvételt illeti, melylyel rendszerint a megsemmisült vagy megsérült tárgyak értékének megállapitása össze van kapcsolva, a **K. T. 481. §**-a egyéb kikötés hiányában[12]) arra jogositja fel a bizto-

---

[10]) V. ö. **C.** 779/85. (D. Uj 5., 155. l.), 461/83. (U. o. 178. l.), 1054/84. (U. o. 11., 295. l.), 260/90. (M. Ig. D. 6., 114. l.), 1489/96. (D. III. f. 5.. 269. l.), 509/900. (U. o. 19., 135. l.)

[11]) A K. T. 480. §-a hibásan mondja »biztositási összegből«. Igy már *Tervezet* 512. cz., daczára hogy a forrásul használt és idézett drezdai javaslat világosan »Gesammtversicherungswerth«-et mond. A hibáról könnyen meggyőződhetünk. Tegyük fel, hogy a biztositási összeg 500 korona, a tárgyak összértéke 1000 kor., a megmaradt tárgyak értéke pedig 500 kor. Ez esetben, ha az utóbbit a biztositási összegből vonjuk le, a biztositó semmit sem tartoznék fizetni!

[12]) A biztositó társaságok rendszerint kikötik, hogy a kárfelvételt a társaság kiküldöttje eszközli, ki maga mellé magánszakértőt vehet, jogában állván a biztositottnak is ily szakértőt alkalmazni. E mellett azonban fentartják maguknak, hogy a kiküldött által teljesitett kárfelvételt felülvizsgálják és helyreigazitsák, a miben ha a biztositott megnyugodni nem akarna, külön szakértői bizottságok döntenek. Minthogy a törvény a felek megállapodására kifejezetten utal, a kárfelvétel ilyen módon kideritett eredménye, feltéve, hogy a kárfelvétel szabályszerüen eszközöltetett, vétség vagy tévedés nem igazoltatik, a felekre nézve kötelező ugy, hogy más bizonyiték alkalmazása csakis szerződési megállapodás hiányában lehetséges. V. ö. *Tervezet*

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

sitót, hogy azt szakértői szemle utján eszközölje,[13]) kimondván egyuttal, hogy a biztositott a kár megállapitásáig oly intézkedést nem tehet, mely által a biztositott tárgy mibenlétében változás történnék.[14]) Nehogy azonban a biztositott rendelkezési jogának ezen megszoritása tulsokáig tartson, a biztositó érintett szemlejogát a kárfeljelentés vételétől számitandó 15 nap alatt köteles gyakorolni, ellenkezőleg a kárnak szakértői szemle utjáni megállapitását a biztositó költségén a biztositott eszközölheti.[15])

3. Az előadottak szerint megállapittatván a megsemmisült vagy megsérült tárgy értéke, valamint a kár nagysága, a bizto-

---

ind. 649. l., **L. I.** 4665/78. (D. 21., 96. l.), **C.** 300/84. (P. T. 10., 38. l.), 809/84. (U. o.), 1142/93. (D. Uj f. 38., 135. l.), 635/94. (U. o. 197. l.), 108/95. (D. III. f. 4., 74. l.), 54/95. (P. T. 32., 96. l.), 1179/93. (U. o. 198. l.), 599/97. (D. III. f. 8., 283. l.), 1003/99. (U. o. 16., 278. l.), 385/900. (U. o. 18., 292. l.), 914/900. (U. o. 19., 120. l.), 1134/900. (U. o. 226. l.) Ellenk. **C.** 123/88. (D. Uj f. 20., 245. l.) A károsult a távollétében eszközölt becslésről értesitendő: **C.** id. 599/97. Ha jelen van, a kárbecslési jegyzőkönyv aláirására ő is fel szokott hivatni, de ily aláirás a becslés helyességének elismerését nem foglalja magában: **C.** 519/901. (D. III. f. 21., 279. l.). — Áruk biztositásánál rendesen vezetett és jól megőrzött keresk. könyvek általi bizonyitás köttetik ki. V. ö. erre nézve **C.** 1463/96. (D. III. f. 5., 110. l.), mely azonban kimondja, hogy ily kikötés nem zárja ki a kár más módon való igazolását. Kivéve ha a kár bizonyitásának módja mindkét félre nézve egyaránt kötelezőnek állapittatott meg, a mi még nem következik a bizt. kötvényben foglalt kikötésből. **C.** 192/99. (D. III. f. 15., 184. l.) L. még alább 195. §. 6. jegyz.

[13]) Értetik az előleges szakértői szemle az 1868: LIV. tcz. 534. §-ának korlátozása nélkül.

[14]) Ennek megszegése nem vonja maga után a kártéritési igény feltétlen elvesztését, hanem a kérdéses intézkedés helyes értelme az, hogy oly esetben, midőn a káreset megtörténte, vagy a kár mennyisége iránt kétség forog fenn s a biztositott által tett változtatás annak pontos megállapitását lehetetlenné teszi: a kétséges kár megtéritése nem követelhető. Oly esetben tehát, midőn a kár megtörténte és mennyisége különben sem kétséges, vagy a biztositott által tett változtatás annak pontos megállapitását nem gátolja, eme változtatás a biztositót a kártérités alól fel nem menti. V. ö. **L. I.** 214/78. (D. 20., 63. l.), 7378/78. (D. 21., 173. l.), 13,744/80. (D. 25., 100. l.), **C.** 20/91. (D. Uj f. 32., 26. l.) Kivétel van a K. T. 497. §. esetén. L. alább 196. §.

[15]) Ez csak jog, nem kötelesség. A biztositott tehát, egyéb megállapodás hiányában, a kár nagyságát másképen is bizonyithatja. Igy nevezetesen becslő esküvel. V. ö. **C.** 153/88. (D. Uj f. 20., 245. l.), 1180/90. (J. Sz. 4., 812. l.), 1151/93. (D. Uj f. 36., 96. l.) Minden esetre a bizonyitási teher az általános elvek értelmében a biztositottat illeti. **C.** 721/84. (D. Uj f. 10., 145. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

sitó által nyujtandó kártérités a biztositási összeghez viszonyitva következő elvek alapján állapittatik meg:

a) ha a biztositott tárgy értéke a biztositási összeggel azonos, a biztositó ugy teljes, mint részbeni kár esetében az egész kárt tartozik megtériteni s ugyanaz áll, ha a biztositási összeg a tárgy értékét meghaladja, feltéve, hogy a szerződés rosszhiszemü tulbiztositás folytán nem érvénytelen (l. fent. 189. §.);

b) ha pedig a biztositott tárgy értéke a biztositási összeget meghaladja, akkor a biztositott a biztositási összeg által nem fedezett érték erejéig önbiztositónak tekintetik,[16]) s ennek megfelelőleg a biztositó a tárgy teljes megsemmisülése esetében csak a biztositási összeget tartozik fizetni; ellenben ha a tárgy csak részben semmisül meg, kártéritésnek abban az arányban van helye, melyben a biztositási összeg a tárgy értékéhez áll [id. 478. §. 2. bek.].[17]) Utóbbi szabály akkor is nyer alkalmazást, ha több tárgy összértékben lett a szerződésben megállapitva [id. 480. §. 2. bek.].

III. A K. T. végül még a kártéritési összeg kifizetésének módozatai iránt is intézkedik. E szerint a kártéritési összeg, más megállapodás hiányában, a biztositottnak, illetőleg jogutódainak[18]) a kár megállapitásától számitandó 15 nap alatt

---

[16]) Az eset egészen azonos, mintha a biztositott a nem fedezett értéket más biztositónál biztositotta volna. Megjegyzendő azonban, hogy az önbiztositás csakis azon feltétel alatt nyer alkalmazást, ha az egész dolog biztosittatik csekélyebb értékben, de nem, ha a dolog meghatározott része önállóan és teljes értékben biztosittatik. Pl. a ház teteje, a felépitmény stb. Alkalmazandó ellenben abban az esetben is, ha többszörös biztositás történt. Pl. a korábbi biztositás $^3/_4$ érték erejéig köttetett, az ujabb biztositás szintén $^3/_4$ erejéig. Ez esetben az utóbbi csak $^1/_4$ érték erejéig érvényes, de mert nem az egész érték biztosittatott, hanem annak csak $^3/_4$ része: az $^1/_4$ résznek megfelelő kárnak csak $^3/_4$ része téritendő meg. V. ö. **C.** 964/902. (Jogt. K. 903. mell. 304. l.)

[17]) Ha tehát pl. az érték 1000 korona, a biztositási összeg 600 kor., a kár 500 kor., akkor a biztositó nem 500, hanem csak 300 koronát fizet.

[18]) A jogutódok alatt itt nemcsak egyetemes jogutódok (örökösök), hanem különös jogutódok, nevezetesen engedményesek vagy forgatmányosok is értendők. Hogy a kártéritési követelés engedmény utján, még pedig feltételesen még a kár bekövetkezése előtt is, szabadon átruházható, az általános elvekből foly (más kérdés magának a biztositásnak átruházása, miről a köv. §-ban). Ha azonban a biztositott dolog zálogjogilag terhelve van, minthogy a zálogos hitelezők a kárösszegre ugyanazon előjoggal birnak,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

fizetendő,[19]) ugy azonban, hogy teljes kár esetében a biztositó a fizetésre, más megállapodás hiányában, csak a kötvény visszaadása mellett van kötelezve (v. ö. fent. 190. §.); részbeni kár esetében ellenben a kötvény vissza nem adatik s a szerződés a kár által nem érintett érték erejéig érvényben marad. [**K. T. 482. §.**][20])

193. §.

A kárbiztositási szerződés s az abból eredő igények megszünése.

I. A kárbiztositási szerződés rendesen csak a szerződési idő leteltével, vagy a kikötött esemény folytáni teljes kár bekövetkeztével szünik meg. Kivételesen megszünhetik azonban az által is, hogy utólag h a t á l y á t v e s z t i (u. n. *ristorno).* Ez történhetik mindenekelőtt ugyanazon okokból, melyek által a szerződések általában hatályukat vesztik.[1]) De történhetik a kárbizto-

---

mint magára a dologra (v. ö. fentebb 188. §.): a károsszeg engedményezése a zálogbitelezők hátrányával nem történhetik. Ez mindazonáltal m a g á b a n v é v e csak a zálogbitelezők és a biztositott, illetve engedményes közti viszonyra nézve áll. Ellenben a b i z t o s i t ó a zálogbitelezők jogait csak ugyanazon feltételek mellett tartozik elismerni, melyek a követelések elzálogositásánál általában mérvadók; azaz csak akkor, ha a zálogbitelezőknek a kötvény kiszolgáltattatik, vagy a biztositó a zálogbitelezők előjogáról értesittetik. Ezenfelül csak akkor, ha a bizt. összeg a Végreh. t. 66. §. értelmében zár alá vétetik, vagy pedig a hitelezők által biróilag letiltatik.

[19]) Ha a biztositó nem fizet, ezen időponttól késedelmi kamatokkal tartozik. **C.** 622/99. (D. III. 17., 24. l.)

[20]) Ellenkező kikötés, mely szerint a biztositó részleges kár esetében a szerződéstől egyoldalulag visszaléphet, hatálytalan: **C.** 1087/900. (D. III. f. 20., 50. l.)

[1]) Különösen az a kérdés merül itt fel, minő befolyást gyakorol a biztositási szerződésre a b i z t o s i t ó c s ő d j e? Külföldi törvényhozások ily esetben többnyire jogot adnak a biztositottnak visszalépni vagy biztositékot követelni. A K. T. azonban külön nem intézkedvén, a Csődt.-nek a kétoldalu szerződések teljesitésére vonatkozó általános rendelkezései alkalmazandók. Ezek szerint, ha a biztositott a dijt a csődnyitás előtt már fizette, a biztositási szerződés épségben marad, a biztositott kártérítési követelésével azonban csak mint csődhitelező léphet fel (Cst. 18. és 19. §§.) s minthogy e követelés feltételes, csak azt igényelheti, hogy a csődtömeg a követelést az esemény bekövetkezte esetére birói letétbe helyezés által biztositsa (v. ö. Cst. 68. és 190. §§.). Ha ellenben a biztositási dij a csődnyitás előtt még nem, vagy csak részben fizettetett, a tömeggondnok választására van hagyva:

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

sitásnál előforduló különleges okoknál fogva is. A K. T. ezeket az okokat részletesen és kimeritően *(taxative)* [2]) határozza meg, azon elvből indulva ki, hogy a kárbiztositási ügylet hatályát veszti, ha azok a lényeges feltételek, melyek a kárbiztositásnál megköveteltetnek, s melyek, ha már a szerződés megkötésekor hiányoznának, annak eredeti érvénytelenségét vagy hatálytalanságát eredményeznék, a szerződés megkötése után elesnek.[3])

A kárbiztositási szerződés általában hatályát veszti [**K. T. 485. §.**]: [4])

1. ha a biztositott tárgy a szerződés megkötése után, de azon időpont előtt, melytől kezdve a biztositó a veszélyt viselni tartozik, megsemmisül vagy elvész; [5])

2. ha a biztositott tárgy azon időpont után, melytől kezdve a biztositó a veszélyt viselni tartozik, nem a szerződésben kijelölt, hanem más esemény folytán megsemmisül vagy elvész;

3. ha a biztositott vállalat nem létesül, vagy oly időpontra halasztatik el, midőn a veszély, mely ellen a biztositás irányul, már megszünt; [6])

---

vajjon a szerződés teljesitését akarja-e követelni, avagy attól el akar-e állani (Cst. 20. §.)? Utóbbi esetben a biztositott csak a szerződés megszünése miatti kárát mint csődhitelező érvényesitheti (v. ö. Cst. 19. §.), mig ha a szerződés fentartatik, a biztositott esetleges kártéritési követelése a tömegtartozások közé jön. (Cst. 48. §. 2. pont.) Megjegyzendő azonban, hogy a tömeggondnok azon joggal, melynél fogva ő a szerződést fentarthatja, csak annyiban bir, a mennyiben a szerződés más okból hatályát nem veszti. Igy nevezetesen a K. T. 485. §. 4. pontja a csődtömeggel szemben épugy irányadó, mint a közadós biztositóval szemben. — Hogy magában véve üzletátruházás, illetve egyesülés *(fusió)* esetén sem szünik meg a biztositás s nem léphet vissza a biztositott (eltekintve szintén a visszatérő időszakok szerinti biztositás folytatásától): arról már fentebb 19. §. volt szó.

[2]) Más esetek tehát szerződésileg meg nem állapithatók. Ez különben már a K. T. 472. §-ból következik. V. ö. **C.** 214/87. (D. Uj f. 17., 316. l.), 341/88. (J. 88., 102. l.), 1410/902. (Jogt. K. 903. mell. 343. l.)

[3]) V. ö. *Tervezet* indokolását 636. l.

[4]) Ezeken kivül még külön hatálytalanitási esetek a kárbiztositás egyes fajainál. V. ö. K. T. 490., 495. §.

[5]) Részbeni megsemmisülés esetében a hatályvesztés is csak részben áll be.

[6]) Ez különösen a fuvarozási és jégkárbiztositásnál bir jelentőséggel. Ha a vállalat csak részben nem létesül vagy halasztatik el, a hatályvesztés szintén csak részben áll be.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

4. ha a visszatérő időszakokban fizetendő dij a lejáratkor,[7]) vagy az e végre engedett halasztás eltelte előtt[8]) le nem fizettetik,[9]) kivévén, ha a biztositott a dij lefizetésében vétlen baleset vagy erőhatalom által gátoltatott;[10])

5. ha azon érdek, mely miatt a biztositási ügylet a szerződés szerint köttetett, megszünik.[11]) Mindazonáltal ha a biztositott tárgy tulajdona, illetve általában a tárgyhoz való érdek a szerződés tartama alatt vétel utján vagy egyébként *másra átruháztatik*:[12]) a biztositási szerződés minden jogokkal

---

[7]) Illetve a mikor az ügynök a dijnyugtát bemutatja. V. ö. fent. 191. §.

[8]) A halasztási idő alatt a biztositó a veszélyt épugy viseli, mint ha a dij lefizettetett volna, mert hisz annak leteltéig a biztositási szerződés még hatályban marad. Ez azonban csak feltételes, ha t. i. a biztositott a dijt a halasztási idő letelte előtt, bár az esemény bekövetkezte után, lefizeti vagy lefizetését felajánlja. Ha elmulasztja, a szerződés már a lejáratkor tekintendő megszüntnek, a biztositó tehát ez esetben a közbejött kárt megtériteni nem tartozik. De ugyanazon okból a dijt még a halasztási időre sem követelheti. V. ö. *Bp. tvsz.* felebb. t. 372/97. (Ü. L. 97., 15. sz.) Ellenkező gyakorlat az életbiztositásnál: l. alább 199. §.

[9]) Ez áll akkor is, ha a később fizetendő dijakról *váltók* vagy *kötelezvények* állittattak ki, melyek nem fizetés gyanánt szerepelnek, hanem csak fedezetül szolgálnak. V. ö. **C.** 157/82. (D. Uj f. 2., 328. l.), 437/88. (U. o. 21., 79. l.), 322/97. (D. III. f. 10., 174. l.), 940/99. (U. o. 17., 1. l.) Ellenk.: **C.** 721/84. (D. Uj f. 10., 145. l.), 124/88. (P. T. 17., 65. l.), 355/94. (D. Uj f. 40., 155. l.) Továbbá akkor is, ha a bizt. dijak folyószámlán elkönyveltettek: **C.** 3032/901. (D. III. f. 23., 20. l.) A hatályvesztés daczára azonban a biztositó a dijt később is elfogadhatja. Csakhogy ily esetben a szerződés csak a dijfizetés napjától tekintetik megujitottnak, a közbeeső idő alatt tehát (halasztás esetétől eltekintve) a biztositó nem felelős. V. ö. alább 199. §. 3. jegyz.

[10]) E kivétel nyilván a biztositott érdekében van felállitva. Magára a szabályra ellenben a biztositó és a biztositott egyaránt hivatkozhatik, vagyis nemcsak arról van szó, mintha a dijfizetés nemteljesitése folytán egyedül a *biztositó* volna jogositva a szerződéstől elállani *(lex commissoria)*. A törvény szövegezése, különösen a szóban forgó esetnek egyszerü mellérendelése a többiekhez, melyeknél a hatályvesztés mindkét félre nézve nyilvánvaló, ez iránt nem hagy fenn kétséget. De a hatályvesztés a visszatérő időszakok szerinti biztositás természetéből is következik. V. ö. fent. 187., 191. §§.

[11]) E pont alá voltaképen már az 1. és 2. s részben a 3. pont is esik.

[12]) A vétel külön kiemelése kétségtelenné teszi, hogy a törvény csak *különös* jogutódlást tart szem előtt. Az örökös belépése az örökhagyó biztositási szerződésébe már az általános jogelvekből foly s ezen esetre a K. T. 484. §. megszoritásai nem foglalnak helyet. Nem nyer továbbá alkal-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

és kötelességekkel együtt *ipso jure,* azaz ugy a biztositó mint a biztositott beleegyezése nélkül is,[13]) az uj érdekeltre megy át,[14]) feltéve, hogy ennek ellenkezője a biztositási szerződésben határozottan ki nem köttetett,[15]) vagy [16]) az érdek átruházásával a szerződés feltételein változás nem történik. [**K. T. 484. §.**] [17])

---

mazást a 484. §., ha az uj érdekelt mellett a biztositott érdeke fenmarad, pl. ha a biztositott dolog l e f o g l a l t a t i k. Épen azért a biztositó ily esetben az e §-ban elismert ellenkező megállapodásra nem hivatkozhatik. V. ö. **C.** 214/87. (D. Uj f. 17., 316. l.) Vajjon azonban ugyanaz az érdek ruházt atik-e át, vagy a jogutód érdeke más természetü? a szóban forgó szabály alkalmazására nézve közömbös. Igy pl. akkor is alkalmazandó, ha a biztositott bérlő a bérleményt a bérbeadónak visszabocsátja. Ellenk. **C.** 650/88. (P. T. 17., 124. l.)

[13]) A törvény csak a biztositóról mondja, hogy beleegyezése nem kell. Nyilván csak erre nézve tartotta szükségesnek intézkedni, az átruházó biztositottról nem is tételezvén fel az ellenkezőt. A rátió minden esetre reá nézve is azonos. A kárkövetelésnek külön engedményezése tehát nem szükséges. V. ö. **L. I.** 3571/78. (D. 21., 35. l.) Az igazság megköveteli azonban, hogy az általa fizetett dijnak a további biztositási időre eső része megtérittessék. Előbb a kötvényt kiadni nem tartozik.

[14]) A K. T. álláspontja megfelel azon felfogásnak, hogy a biztositás a biztositott dolog helyettesitője (l. fent. 188. §.), de ha ez nem is helyes, maga az *ipso jure* való átmenet, bár a külföldi törvényhozásban és elméletben kevésbbé van elismerve, mint az ellenkező (ugyanazon álláspontonː porosz Landrecht, hollandi K. T. és 1874. belga t.), nem alaptalan s jogilag különösen azzal indokolható, hogy a biztositásra nézve a biztositott személye rendszerint közömbös, s hogy ennélfogva nem az alanyi, hanem a t á r g y i l a g o s é r d e k a biztositás tárgya. V. ö. *Ehrenberg* id. m. 391. l. — Magától értetődik, hogy az uj érdekeltre a biztositási szerződésből eredő jogok és kötelességek ugyanazon tartalommal mennek át, mint a minővel az átruházónál birtak. A biztositó tehát vele szemben is megteheti az őt az átruházó ellen megillető kifogásokat, viszont az uj érdekelt sincs erősebben kötelezve. Igy pl. visszatérő időszakok szerinti biztositásnál ő sem tartozik a további dijakat fizetni. V. ö., bár nem helyes indokból: **C.** 4935/84. (D. Uj f. 9., 63. l.) Az *ipso jure* való átmenetelből következik másfelől, hogy a régi tulajdonostól még az első dij fizetése sem követelhető, ha a biztositott tárgy a szerződés hatályba lépte előtt adatott el. V. ö. **C.** 785/97. (M. IV. 310. l.), 1218/99. (D. III. f. 17., 47. l.)

[15]) Ha igen s a biztositó visszalép: a biztositott a megfizetett dij aránylagos részét visszakövetelheti, mert ez a megszünés nem esik a K. T. 486. §. intézkedése alá. V. ö. **C.** 1394/90. (J. Sz. 5., 376. l.)

[16]) Az id. §-ban helytelenül áll »é s«. Ha az ellenkező a szerződésben kiköttetett, akkor egészen közömbös, vajjon történt-e a szerződés feltételein változás vagy sem? Az id. §. szövegezése különben is elég pongyola.

[17]) Igy nevezetesen, ha a biztositott dolog rendeltetésének megváltoz-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. A mi a biztositási szerződés hatályvesztésének következményeit illeti: a **K. T. 486. §**-a ezeket közösen és egyenlően állapitja meg azokkal a következményekkel, melyek beállanak akkor, ha a szerződés kezdettől fogva érvénytelen volt (465. §.),[18]) vagy ha a biztositó megtámadása folytán később érvénytelennek nyilvánittatott (475. §.).[19]) Mindezen esetekre nézve abból az általános magánjogi elvből indul ki, hogy a szerződés olybá vétetik, mintha meg sem köttetett volna,[20]) s hogy ennélfogva valamint a biztositó kártéritésre nem köteles,[21]) azonképen a biztositott a dijfizetésre sincs kötelezve, hogy tehát a már befizetett dij a biztositottnak visszaadandó [id. §. 1. mond.]. Ha azonban az idő, melyre a szerződés köttetett, egészben vagy részben már eltelt, a biztositónak más megállapodás hiányában jogában áll a befizetett dij kétharmad-részét visszatartani [id. §. 2. mond.]. E szabály mindazonáltal csak azon feltétel mellett nyer alkalmazást, ha a szerződés érvénytelensége vagy hatályvesztése a felek személyén kivül álló ok következtében állt be; de nem, ha azt maguk a felek okozták. Ily esetben az áll, hogy a mennyiben a biztositási szerződés érvénytelenségét vagy megszüntét a biztositott okozta,[22]) a befizetett dijt vissza nem követelheti,

---

tatásával a veszély tetemesen fokoztatik, pl. lakház nagyobb tüzveszélylyel járó mühelylyé, gyárrá változtattatik át. V. ö. *Tervezet* ind. 634. l. A tüzkárbiztositásra nézve ez a 490. §-ból is foly.

[18]) V. ö. fentebb 187., 190. §§. Az érvénytelenség azon esete, mely a roszhiszemü biztositásból történik, itt nem jön tekintetbe. Ennek következményeit a 470. §. állapitja meg. V. ö. fentebb 189. §.

[19]) Közlési kötelesség megsértése: v. ö. fentebb 191. §.

[20]) Ez az elv azonban a K. T. 485. §. 2., 4. és 5. pontjaiban emlitett esetekre sehogy sem talál, mert hisz ezeknél a szerződés a hatályvesztést eredményező ok bekövetkezte előtt teljesen érvényes, tehát csak ettől fogva *(ex nunc)* volna nemlétezőnek tekinthető. Épen azért a dij visszatartása és pedig nem az egészen önkényileg megállapitott $^2/_3$ rész erejéig, hanem a letelt időnek megfelelőleg, époly kevéssé lehet kérdéses, mint a hogy a biztositó köteles az addig bekövetkezett kárt megfizetni. A méltányossági, illetve büntetési szempontra, melyből a 486. §. a dij visszatartása és visszafizetése tekintetében kiindul (v. ö. *Tervezet* ind. 637. s k. l.), csak a többi esetekben van szükség, melyekben a biztositó a veszélyt csak tényleg, de nem jogilag viselte.

[21]) Ezt a törvény külön kiemelni fölöslegesnek tartotta.

[22]) Ez alatt a biztositott puszta akarata is értendő; igy nevezetesen a K. T. 485. §. 4. pontja esetében a további dijfizetés megtagadása.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

illetőleg a lejárt dijt megfizetni köteles;[23]) s ezenfelül a biztositónak kártérítéssel tartozik;[24]) ha pedig az érintett körülményeket a biztositó idézte elő,[25]) a dijt vissza nem tarthatja, illetőleg a lejárt dijt nem követelheti s e mellett a biztositottnak az okozott kárt megtériteni tartozik [id. §. 2. bek.].[26])

III. A biztositási szerződésnek mint ilyennek megszünésétől megkülönböztetendő a biztositási szerződésből eredő igények megszünése. A K. T. különösen a biztositási szerződésből[27]) eredő igények elévülése iránt tartalmaz intézkedést, az elévülési időt a közönséges elévülési időnél sokkal rövidebben, t. i. egy esztendőben állapitván meg azon időponttól számitva, midőn a biztositási szerződésből eredő igények érvényesithetők lettek volna. [**K. T. 487. §.**][28]) Az elévülés félbeszakitására nézve azonban a közönséges szabályok irányadók.[29])

---

[23]) A lejárt dijt: tehát a 485. §. 4. pontjának esetében csak a már letelt időszakra eső dijt. V. ö. fent. 191. §.

[24]) A kár alatt nem érthetők a későbbi dijak, melyektől a biztositó elesik, mert ezekről a törvény már megelőzőleg kifejezetten intézkedett, hanem csak másnemü kár, melyet a biztositó a szerződés megkötése, illetve megszünése folytán szenvedett. Pl. szerzési és egyéb költségek, a mennyiben azok a biztositott által külön meg nem térittettek vagy a fizetett dijakba bele nem foglaltattak (v. ö. *Értekezl.* jk. 427. l.); dijkedvezmények, melyeket a biztositott csak a biztositás hosszabb fenmaradása fejében élvezett (l. fentebb 191. §. 10. jegyz.).

[25]) Ide tartozik a biztositó csődje vagy fizetésképtelensége is, mely jogos oknak tekinthető arra, hogy a biztositott a további dijfizetést beszüntesse; esetleg az üzletátruházás is (v. ö. fentebb 19. §.).

[26]) A kártérités tárgya különösen az a különbözet, mely a megszünt és egy más biztositóval kötött biztositás dija között mutatkozik, esetleg maga az esemény által okozott kár, ha pl. előbb következett be, mintsem ujabb biztositás köttethetett volna.

[27]) Csakis ebből. De nem jogellenes oly cselekvényből eredő igények tekintetében, melyek a biztositási szerződéssel csak külső összefüggésben állanak. Pl. dijváltó forgatása által okozott kár megtérítése iránti kereset: **C.** 1675/93. (D. Uj f. 38., 78. l.)

[28]) Ez áll ugy a biztositott kárkövetelési, mint a biztositó dijfizetési igényeire nézve. V. ö *Értekezl.* jk. 428. l., **B. T.** 5851/82. (M. IV. 414. l.), **C.** 5838/91. (M. IV. 415. l.) Utóbbira nézve az elévülés kezdőpontja a szerződés megkötésének, illetve a lejárat napja. Előbbire nézve pedig a K. T. 482. §. értelmében a kár megállapitásától számitandó 15-ik vagy a megállapodás szerinti fizetési nap. Hogy mikor utasittatott el a biztositott igényeivel a biztositó által? nem jön tekintetbe. Ellenk. **C.** 157/96. (P. T. 34., 34. l.) A mig azonban a kárigény megállapitása körüli eljárás vagy a fizetendő

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

194. §.

A kárbiztositás különös fajai.

I. Azon esemény szerint, mely ellen, s azon dolog szerint, melyre vonatkozólag a biztositási szerződés köttetik, a kárbiztositásnak különböző fajai különböztethetők meg. Ezek között nagyobb fontossággal birnak: 1. a tüzkárbiztositás, mely a tüzveszély ellen irányul; 2. a jégkárbiztositás, mely a jégverés által fenyegetett termésekre nézve köttetik; 3. a fuvarozási biztositás, mely a fuvarozott árukra és a fuvarozásból eredő veszélyekre vonatkozik. Mint kisebb jelentőségü vagy kevésbbé kifejlett kárbiztositási fajok emlitendők továbbá: az állatbiztositás, a házi állatokat érhető veszélyek ellen; az üvegbiztositás, üvegtáblák, különösen tükrök törése

---

összeg iránti egyezségi tárgyalás folyamatban van, az elévülés meg nem kezdődik. **L. I.** 638/78., **C.** 6999/83. (D. Uj f. 5., 35. l.), 721/84. (U. o. 10., 145. l.), 450/90. (J. Sz. 4., 17. sz.), **C.** 866/97. (D. III. f. 13., 81. l.), 702/900. (U. o. 19., 194. l.), 964/902. (Jogt. K. 903. mell. 304. l.), melyek azonban gyakran nagyon tág értelemben veszik az egyezségi tárgyalásokat (v. ö. *Beck* id. m. 161. s k. l.). Ugyanaz áll a kárigény érvényesitésének feltételéül tüzött ártatlansági bizonyitvány (l. fent. 192. §.) beszerzéséről: v. ö. **C.** 570/99. (D. III. f. 15., 223. l.) és a biztositó által meginditott bünvádi eljárásról. **C.** 8600/88. (P. T. 17., 163. l.), 191/99. (D. III. f. 14., 242. l.) Előbbiben egyuttal kimondva, hogy a bizt. feltételekben a törvényes elévülési időnél rövidebb meg nem állapitható, a mi a K. T. 472. §-ából következik. V. ö. **B. T.** 95/97. is (P. T. 35., 179. l.) és **C.** id. 866/98. Helytelen ellenk. **L. I.** 13,744/80. (D. 25., 100. l.), **C.** id. 6999/83. De hosszabb elévülési idő sem állapitható meg: **C.** 952/901. (D. III. f. 22., 271. l.) A bizt. ügyletre vonatkozó elévülés még a dijváltó ellenében is érvényesithető a közvetlen felek közt. **C.** 684/98. (D. III. f. 13., 187. l.), 1109/902. (U. o. 23., 364. l.)

[29]) Illetékes bíróság előtt inditott kereset, ugy azonban, hogy ha az illetéktelen bíróság, mely a keresetet visszautasitotta, a biztositási szerződésben kiköttetett, az elévülés mégis félbeszakittatik. V. ö. **L. I.** 918/78. (D. 19., 118. l.) Elismerés: **C.** id. 450/90., 1428/92. (D. Uj f. 35., 165. l.), id. 157/96., még ha részlegesen történt is: **C.** 1044/900. (D. III. f. 20., 72. l.) De **B. T.** 113/901. (U. o. 22., 327. l.) szerint a biztositó által elismert igény nem a K. T. 487. §., hanem a köztörvényi elévülés alá esik, a mi helytelen, mert a félbeszakitás után ugyanazon elévülés alkalmazandó, mint a félbeszakitás előtt. Kiskoruság: **C.** id. 866/98., mely szerint (életbiztositásnál) a kiskoru kedvezményezett ellen az elévülés csak a gyám kinevezésével kezdődik (v. ö. osztr. p. t. 1494, §.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ellen; a hitelbiztositás, követeléseknek, különösen jelzálogi követeléseknek értékvesztése és behajthatlansága ellen; betörés elleni biztositás [1]) stb.

II. A K. T.-nek a kárbiztositásra vonatkozó s az eddigiekben ismertetett szabályai a kárbiztositás minden fajára egyaránt nyernek alkalmazást. Kivétel egyedül a tengeri biztositás, mely ugyan a fuvarozási biztositás fogalma alá esik, melyre azonban a K. T.-nek a kárbiztositási ügyletre nézve felállitott határozatai [2]) époly kevéssé terjednek ki, mint a hogy a tengeri jog általában nincs a K. T. által közelebbről szabályozva (v. ö. fent. 7. §.). A K. T. a kárbiztositás szabályozásánál épen csak a szárazföldi biztositást tartja szem előtt,[3]) a tengeri biztositás ellenben a tengeri jog különös forrásai alá esik. A mennyiben azonban ezek nem intézkednek, a K. T. szabályai hasonszerüség alapján a tengeri biztositásra is alkalmazhatók.[4])

III. A kárbiztositásra általában vonatkozó szabályok mellett a kárbiztositás egyes fajaira nézve, eltekintve is a tengeri biztositástól, még különös szabályok léteznek. Maga a K. T. azonban ily különös szabályokat csak a tüzkár-, jégkár- és fuvarozási biztositásra nézve állit fel.[5]) Ezeket a következőkben közelebbről vesszük tekintetbe.

---

[1]) Ilyennek értelmezését l. **C.** 1270/99. (Jogt. K. 900. 27. sz. m.): az egész ékszerüzlet biztositása kiterjed az üzletben levő, habár foglalat nélküli drágakövekre is.

[2]) Csak ezek; ellenben a keresk. ügyekre és ügyletekre vonatkozó általános (l. fent. 5. és 115. §§.), valamint a biztositási vállalatokra vonatkozó határozatok (l. fentebb 186. §.) a tengeri biztositásra is alkalmazandók.

[3]) Ez kétségtelenül kitünik a fuvarozási biztositásra vonatkozó 493. §-ból. V. ö. már fentebb 115. §.; *Tervezet* ind. 651. és *Értekezl.* jk. 441. l. Igaz azonban, hogy a szárazföldi kárbiztositásra vonatkozó szabályok tulnyomóan épen a tengeri, mint legrégibb és kifejlettebb biztositás körében érvényre jutott elvek alapján állanak.

[4]) Ez még nagyobb jogosultsággal bir, mint a tengeri biztositásra nézve felállitott szabályok hasonszerü kiterjesztése a szárazföldi biztositásra, a mint az Francziaországban, Németországban s általában azon országokban történik, a hol egyedül a tengeri biztositás van törvényileg szabályozva.

[5]) A mennyiben más fajokra nézve szerződésileg állapittatnak meg különös szabályok, ezek époly kevéssé ellenkezhetnek a K. T. általános szabályaival, mint azok, melyek ugyancsak általános természetüek.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

195. §.

Különösen a tüzkárbiztositás.[1])

I. Tüzkár ellen ugy ingó, mint ingatlan dolgok, és pedig ugy egészben mint egyes részeikben biztosithatók. [**K. T. 488. §.**][2]) A mennyiben azonban valamely épület nem egyes meghatározott részeiben, hanem egészben biztosittatik is,[3]) a biztositás világos kikötés hiányában mégis az alépitményekre, mint a melyek a tüzveszélynek rendszerint kitéve nincsenek, nevezetesen a pinczékre, kutakra s egyéb földalatti részekre ki nem terjed [id. §. 2. bek.].[4]) Ingó dolgok biztositásánál pedig a hely vagy helyiség, hol azok léteznek, világosan kijelölendő s a biztositás csakis a kijelölt hely vagy helyiségre nézve bir foganattal [id. §. 3. bek.].[5]) E mel-

---

[1]) *Hopf* Aufgaben der Gezetzgebung im Gebiet der Feuerversicherung. Berlin, 1880.; *Lalande* és *Couturier* Traité du contrat d'assurance contre l'incendie. Páris, 1885.; *Bunyon* The law of fire insurance, 4. kiad. London, 1893.; *Wood* Treatise on the law of fire insurance. N.-York, 1878.; *Ostrander* Treatise on the law of fire insurance. N.-York, 1897.

[2]) Az egyes alkatrészek biztositása össze nem tévesztendő azzal az esettel, midőn nem az egész érték biztosittatik. Maga a K. T. is összezavarja a kettőt az id. §-ban. Pedig különösen a kártérités nagyságára nézve nagy a különbség. V. ö. fentebb 192. §.

[3]) Nyilván ezt akarja az id. §. 2. bek. az épület »teljes értékére« szóló biztositás alatt érteni. Vajjon a biztositási összeg az épület teljes értékével egyenlő, vagy ennél kisebb? a szövegben érintett szabály szempontjából nem jön tekintetbe.

[4]) A biztositó tehát egyrészt nem felelős azon kárért, mely az alépitményekben származik; másrészt pedig a biztositási összeg az alépitmények értékének levonása után fenmaradó értékhez viszonyitandó.

[5]) Ha tehát a tárgyak más helyre vitetnek s ott égnek el, a biztositó kártéritéssel nem tartozik. V. ö. **L. I.** 732/81. (D. 28., 243. l.), **C.** 862/87. (J. 88., 31. l.) A szerződés megszüntét ily helyváltoztatás magában véve nem vonja maga után, tekintve, hogy a tárgyak az eredeti helyre ismét visszavitethetnek. Gyakori helyváltoztatás esetében (pl. cséplőgépeknél) szokásban van a biztositás olynemü megkötése, hogy a változás mindig bejelentendő, a mi azonban az eredeti helyre való visszavitelre nem értendő: **C.** 14/96. (D. III. f. 7., 310. l.) Külön kikötés hiányában a bejelentett helyváltozásnál az uj helynek nem kell az eredetivel hasonlónak lennie, pl. cséplőgép szabad ég alatt helyeztetik el: **C.** 1096/900. (D. III. f. 19., 193. l.) Állandó helyváltoztatás esetében a K. T. 490. §-a mérvadó. — A hely vagy helyiség szerződésileg tágabb (pl. ház, udvar stb.) vagy szükebb értelemben (pl. szoba, padlás stb.) vehető. Cséplőgép tisztitása alatt a tisz-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lett azonban az ingók ugy meghatározott egyedenként, mint dologösszeségek gyanánt biztosithatók;[6]) igy nevezetesen biztosithatók oly árukészletek is, melyeknek mennyisége koronként változik, a midőn a tüzeset időpontjában létezett mennyiség a biztositott által igazolandó. [**K. T. 489. §.**][7])

II. Habár a kárbiztositási szerződés általában véve független a biztositott dologban előforduló változásoktól s még akkor sem szünik meg, ha a biztositó által viselendő veszély a rendesnél kivételesebb módon fokozódik:[8]) az ingatlanokra vonatkozó

---

titás helye a cséplési helyhez számitandó: **C.** 1410/902. (Jogt. K. 903. mell. 343. l.).

[6]) Pl. butor, fehérnemü, könyvtár stb. Utóbbi esetben a dologösszeségekre általában vonatkozó szabályok annyiban nyernek alkalmazást, a menynyiben az ujonnan megszerzett dolgok a régiek helyébe és mellé lépnek, a biztositó tehát a biztositási érték és összeg arányában ezekért is felelős.

[7]) Az id. §. nem eléggé világos, midőn a »koronként változó« mennyiség igazolásáról szól. V. ö. **C.** 650/83. is (D. Uj f. 9., 252. l.) Az igazolás különösen kereskedelmi, gazdasági vagy más könyvek és feljegyzések által (v. ö. **C.** 1463/96. fent. 192. §. 12. jegyz.), de egyébként pl. tanuk vagy becslő eskü által is történhetik. V. ö. *Értekezl.* jk. 429. l. és **C.** id. 650/83. Ha azonban a mennyiség mellett az elégett áru minősége is igazolandó, becslő eskü nem alkalmazható: **C.** 1151/93. (D. Uj f. 36., 96. l.) Még kevésbbé a kár valódiságának igazolására. **C.** id. 1463/96. Az a körülmény, hogy az esemény bekövetkeztekor vagy előbb az árukészlet értéke a biztositási összegnél csekélyebb volt: nem jön tekintetbe. A tulbiztositásra vonatkozó szabály itt a dolog természete szerint nem alkalmazható. **C.** 96/88. (P. T. 18., 36. l.)

[8]) Egyes külföldi tvhozások ily esetben általában megszüntnek nyilvánitják a biztositást s az elméletben is ez az uralkodó felfogás, a megszünés a k ö z l é s i kötelezettség egyenes folyományának állittatván. V. ö. *Beck* is id. m. 141. s k. l. Ebből indult ki az *Értekezlet* is. L. Jegyzők. 431. l.: ».... a biztositó csak oly károkra vállalta el a koczkázatot, melyek a szerződés kötésekor bevallottaknál nem nagyobbak s ezen koczkázat nagyobb volta esetében a biztositást általában nem vagy nem ily feltételek mellett vállalta volna el, ennélfogva tehát minden, a biztositás tartama alatt létesült oly változás, mely a koczkázat nagyobbodásával jár, már magában véve azon alapokat megáltoztatja, melyek mellett a szerződés létrejött s igy a szerződés további fennállása, hacsak a biztositó a változtatások mellett is határozottan bele nem egyez, nem indokolható.« De bármennyire helyes legyen ez az elméleti alap (l. azonban ellene különösen *Kübel* id. h. II. 33. s k. l.), gyakorlati okok inkább az ellenkező szabály felállitását igazolják. A biztositónak mindig módjában áll a biztositás elvállalásának feltételeit ugy megállapitani, hogy a szerződés megkötésekori körülmények lényeges változása esetében mentve legyen; mig a biztositott

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tüzkárbiztositásnál [9]) mégis ellenkező áll.[10]) Ha ugyanis a biztositott épületben vagy annak rendeltetésében [11]) oly változás történik, mely által a tüzveszély akkép fokoztatik, hogy a biztositó, ha e körülmény előtte tudva lett volna, az ügyletet egyáltalán nem, vagy nem ugyanazon feltétel mellett kötötte volna meg,[12]) a biztositás megszünik, feltéve, hogy a biztositó a változásról nyert értesités folytán [13]) ki nem jelenti,[14]) hogy a szerződést

---

helyzete fölötte bizonytalanná válik, ha a biztositó egészen általánosan hangzó szabály alapján hivatkozhatnék a szerződés megszüntére. Legfelebb oly változásokra nézve helyeselhető, melyekre maga a törvény is utal, melyek szabatosan körülirhatók, s melyekről nyilvánvaló, hogy a biztositás alapjait megmásitották. Ebből a szempontból a magyar K. T. eljárását sem tartjuk kifogásolhatónak, habár a változásokra vonatkozó közelebbi rendelkezések nem is teljesen kielégitők.

[9]) Ingók biztositásánál, a mint láttuk, csak a helyváltoztatás van figyelembe véve, azonban tekintet nélkül arra, vajjon a tüzveszély általa fokoztatik-e vagy nem?

[10]) Hasonló rendelkezés az életbiztositásnál. L. alább 199. §. A fuvarozási biztositásnál némely változások szintén tekintetbe vétetnek ugyan, de épugy mint az ingók tüzkárbiztositásánál a helyváltoztatás, a veszély fokozásától magában véve függetlenül. L. a köv. §-t.

[11]) Pl. cseréppel fedett ház ujonnan zsindelylyel fedetik be; lakóház gyárhelyiséggé alakittatik át stb. De nem, ha pl. a lakóház lakatlanná válik; **C.** 1047/82. (D. Uj f. 2., 110. l.) Oly változások, melyek a biztositott épületen kivül, annak környezetében, szomszédságában fordulnak elő, a biztositás folytatására befolyást nem gyakorolnak.

[12]) Vajjon a változásokat maga a biztositott okozta, vagy azok tőle függetlenül következtek-e be? közömbös, s ez teljesen meg is felel a kiemelt alapelvnek. Ha ennek daczára még azok is, a kik a változásokra nézve általános szabályt akarnak felállitani, csak a biztositott által okozott változásokat veszik tekintetbe (igy *Beck* is), ez époly engedmény a gyakorlati követelmények irányában, mint az általános szabály teljes mellőzése.

[13]) Az értesités csak annyiban kötelező, a mennyiben annak elmulasztása megfosztja a biztositottat attól, hogy a biztositó a szerződést a változás daczára fentartsa, minél fogva a szerződés feltétlenül megszünik.

[14]) Ez alatt csak kifejezett akaratnyilvánitás érthető, a biztositó puszta hallgatása tehát a szerződés fentartása értelmében nem magyarázható. Másként a *Tervezet* 521. cz. szerint, mely egyuttal három napi nyilatkozási határidőt állapitott meg. Arra való tekintettel azonban, hogy a biztositott a szerződés fenn nem tartása esetére mielőbb másnál biztosithassa magát, a nélkül egyuttal, hogy a tulbiztositás tilalmát sértse, a biztositó a rendes üzleti kezelés szerint haladéktalanul tartozik nyilatkozni, vagy a biztositott szabhat nyilatkozási határidőt.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

fentartja. [**K. T. 490. §.**] [15]) A mennyiben a biztositó a szerződést fenn nem tartja, a befizetett biztositási dijnak a még le nem járt időre eső része a biztositottnak visszaadatik [id. §. 2. bek.].[16])

III. A K. T. végül közelebbről határozza meg a tüzkár fogalmát. E szerint a tüz elleni biztositás kiterjed a tüzveszély által okozott kárra, tekintet nélkül a tüz keletkezési módjára.[17]) A tüz keletkezésének azon nemei, melyekre a felek a biztositást kiterjeszteni nem kivánják, a szerződésben világosan felsorolandók. A közvetlen tüzkárral továbbá egyenlőnek tekintetik az, mely a szomszédos épületekben [18]) kiütött tüz folytán a biztositott tárgyakon oltás vagy mentés következtében történik. Ez áll különösen akkor, ha a biztositott tárgyak oltás vagy mentés következtében megsemmisülnek vagy megsérülnek. [**K. T. 491. §.**]

196. §.

A jégkár- és fuvarozási biztositás.

I. A jégkárbiztositás tekintetében a K. T. különleges intézkedéseket csak annyiban tartalmaz, a mennyiben 1. kimondja, hogy a jégkár elleni biztositás egyedül a jégverés által okozott károkra terjed ki [**K. T. 492. §.**], tehát nem egyuttal azokra,

---

[15]) Az érintett változások tehát csak feltételesen szüntetik meg a szerződést. A fentartás alatt azonban csak az eredeti feltételek melletti fentartás értendő. Ha a biztositó kijelenti, hogy a szerződést csak a biztositottra nézve terhesebb feltételek, pl. a dij felemelése mellett akarja fentartani, akkor ebben uj szerződés iránti ajánlat rejlik, mely a biztositott részéről elfogadásra szorul.

[16]) A megszünés tehát csak a jövőre nézve *(ex nunc)*, nem mint a K. T. 485. §-ban emlitett esetekben, kezdettől fogva *(ex tunc)* áll be. L. fent. 193. §.

[17]) Pl. gyujtogatás (hacsak nem a biztositott vagy oly személyek által történt, a kikért a biztositott felelős, l. fent. 192. §.), villámcsapás, öngyulladás, rabbanás stb. Tüzveszély hozzájárulása nélkül történt robbanásért azonban a biztositó különös kikötés nélkül nem felelős. A *Tervezet* 523. cz. ezt kifejezetten megállapitotta, s az *Értekezlet* csak azért mellőzte ezen vagy az ellenkező intézkedés felvételét, mert egyik mellett sem nyilatkozott többség. L. Jegyzők. 432. l. Ugyanaz áll a tüz nélküli villámcsapásról. V. ö. **C.** 1413/95. (D. III. f. 4., 209. l.) Égő szivar által okozott tüz: **C.** 862/87. (J. 98., 31. l.)

[18]) Ez nagyon szük; kiterjesztendő szomszédos ingóságokra is, pl. kazalokra, farakásokra stb.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

melyek a jégveréssel kapcsolatban előforduló eseményekből származnak;[1]) 2. a biztositási kötvényben az általános kellékeken felül még a biztositott földek dülőnként pontos leirását követeli [id. §.];[2]) 3. megengedi, hogy részbeni jégkár esetében a biztositó a kár megállapitását a termés beszedéséig elhalaszthassa. [**K. T. 481. §.** 3. bek.][3])

II. A mi a fuvarozási biztositást illeti, a K. T. egyedül a szárazon, folyókon vagy belvizeken fuvarozott áruk[4]) biztositása iránt tartalmaz különleges rendelkezéseket és pedig:

1. a biztositás tárgya és a biztositási összeg tekintetében. E szerint a fuvarozott áruk azon teljes értékben biztosithatók, melylyel azok a feladás helyén és idejekor birnak. Ez értékhez azonban még hozzászámithatók: a biztositási dij, a rakodási és fuvarozási költségek, a vámkiadások s általában mindazon költségek, melyek az áruknak a rendeltetés helyére beérkeztéig felmerülhetnek.[5]) Biztositható azonfelül azon áremelkedés is, mely az esemény bekövetkeztekor a rendeltetés helyén mutatkozni fog.[6]) E reménylett áremelkedés azonban a tulbiztositás követ-

---

[1]) Pl. szélvészből, felhőszakadásból, eliszaposodásból stb.

[2]) E kellék hiánya épugy érvénytelenné teszi a szerződést, mint az általános kellékek hiánya. V. ö. *Értekezlet* jk. 433. l.

[3]) Termés beszedéséig: vagyis, mig a termés helyéről el nem vitetett, nevezetesen csűrbe vagy asztagba nem rakták. **C.** 809/84. (P. T. 10., 4. sz.)

[4]) A fuvarozás veszélyei ellen maga a járműi (hajótest, kocsi) is biztositható ugyan (hajóknál u. n. casco-biztositás). Erre nézve azonban a K. T. különös intézkedéseket nem tartalmaz; csak arról lehet szó, hogy a fuvarozási biztositás némely szabálya hasonszerüség alapján alkalmaztassék. Igy nevezetesen az esemény közelebbi meghatározására vonatkozó 493. §. 3. bek. és a 496. §.

[5]) A mennyiben a kár bekövetkezése folytán a fuvarozási költségekből valami megtakarittatnék, az levonásba kerül. V. ö. *Értekezlet* jk. 497. l., hol ez azonban helytelenül csak arra az esetre mondatik ki, ha az áruk a rendeltetés helyén mutatkozó érték szerint biztosittatnak.

[6]) Ezt az *Értekezlet* csak a 2. olvasásban határozta el. »Indokolásául felemlittetett, hogy mi által sem igazolható azon felfogás, mely vitelezett áruknál a várandó nyeremény biztositását tulbiztositásnak tekinti, minthogy ezen nyereményt teljes bizonyossággal lehet kimutatni. Másrészt továbbá gyakorlati akadály sem forog fenn, mivel a várandó nyeremény bizonyos tételekben már előre megállapitható és ennélfogva a dij is bizonyos érték szerint fizettetik.« Jegyzők. 497. l. Az ujabb törvényhozások általában ezen álláspontón vannak, igy nevezetesen a tengeri biztositásnál. Voltaképen az áremelkedés biztositása ugyanazt jelenti, mint a rendeltetési hely értéke

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kezményeinek terhe alatt a biztositási kötvényben külön és számszerüleg kiteendő. [**K. T. 493. §.** 1. és 2. bek.] [7])

2. A fuvarozási biztositásnak egyik sajátsága az, hogy nem egy meghatározott, hanem a legkülönbözőbb események ellen irányul, melyek folytán az áru fuvarozás közben elveszhet, vagy sérülést szenvedhet. Kiterjed nevezetesen, a fuvarozás minden nemét tekintve, a tüz,[8]) villám, hajótörés, jégzajlás, elmerülés, a gőzkazán szétrobbanása s más, különösen erőhatalom által okozott károkra.[9]) Kizártaknak csak azon események tekinthetők, melyek a biztositási szerződésben világosan kijelölvék [id. §. 3. bek.].

3. Miként a biztositás tartama általában, ugy a fuvarozási biztositás tartama is szerződésileg tetszés szerint állapitható meg.[10]) Más megállapodás hiányában azonban a fuvarozási biztositás azon időponttal veszi kezdetét, midőn az áruk fuvarozás végett feladatnak s azon időponttal végződik, midőn az áruk rendeltetésük helyén az átvevőnek vagy megbizottjának kiadatnak. [**K. T. 494. §.**] [11]) Ezen tartamon belül a biztositás szakadatlanul tart

---

szerinti biztositás, ez pedig époly valóságos érték, mint a feladási hely értéke. A jégkárbiztositásnál is jövendő érték szolgál a biztositás és kártérités alapjául. V. ö. fent. 187. §.

[7]) Az áremelkedés összegének kitétele nem mint becsü (taksa), hanem csak mint biztositási összeg kitüntetése jön tekintetbe. Ugyanazért kár esetén az áremelkedésnek megfelelő kár a biztositott által igazolandó. V. ö. fentebb 192. §.

[8]) Ennyiben a fuvarozási biztositás egyuttal tüzkárbiztositás.

[9]) Az erőhatalom fogalmáról l. fentebb 170. §. s egy példát (hirtelen záporeső): **C.** 1346/91. (M. IV. 395. l.) Abból, hogy az erőhatalom esetét kivéve a kárért a fuvarozó felelős, nem szabad következtetni, hogy a fuvarozási biztositás épen csak az erőhatalom fogalma alá eső események ellen irányul, s hogy a biztositó a K. T. 493. §-ában felsorolt eseményekért is csak akkor felelős, ha azok az erőhatalom fogalma alá esnek. Ez már abból tünik ki, hogy a K. T. 493. §. 3. bek., melynek szövege ugyan sok kivánni valót hagy hátra (a részletezés nyilván a tengeri biztositás analogiájára történt), az erőhatalmat külön emliti. De következik a K. T. 483. §-ából is (v. ö. fent. 192. §.), melynek értelmében a fuvarozó elleni igények a biztositóra mennek át. A fuvarozó felelőssége különben szerződésileg korlátozva is lehet, valamint azt sem szabad szem elől téveszteni, hogy mint biztositott maga a fuvarozó is szerepelhet.

[10]) Igy nevezetesen az egész utra, vagy annak csak bizonyos részére.

[11]) A fuvarozási biztositás tartama tehát megfelel az időnek, mely alatt a fuvarozó felelős. V. ö. K. T. 398. §. és fentebb 170. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

akkor is: *a)* ha a részben szárazon, részben vizen fuvarozandó áruk utközben más járművekre rakatnak át,[12]) *b)* ha a vizen fuvarozandó áruk utközben más hajóra rakatnak. E tekintetben kivételnek csak akkor van helye, ha a biztositás a szerződésben világosan kijelölt hajón leendő fuvarozásra nézve köttetett; de ily esetben is a veszély a biztositót terheli, ha az átrakodást valamely esemény teszi szükségessé s a hajó, melyen az áru utját folytatja, a szerződésbeli feltételeknek megfelel; *c)* ha az áruk valamely esemény miatt az ut folytatásáig ideiglenesen elhelyezendők. A *b)* és *c)* pont esetében azonban a biztositó, mihelyt az lehetséges, értesitendő. [**K. T. 495. §.**] [13])

4. Különleges szabályok léteznek végre a fuvarozási biztositásnál a biztositó felelősségének megszünése iránt. Igy nevezetesen: *a)* a biztositó nem felelős a kárért, ha a fuvarozás, a nélkül, hogy erre szükség volna, a közönséges módtól eltérőleg történik. [**K. T. 496. §.** 1. bek.]; [14]) *b)* ha a biztositott az áru elküldését vagy szállitmányozását szükség nélkül késlelteti, a biztositó a késedelem ideje alatt történt kárért nem felelős, sőt ha a késedelem egy hónapnál tovább tart, vagy ha a kijelölt átvevő az áru rendeltetési helyén az átvétellel késik, a biztositó minden további felelősség alól megszabadul [id. §. 2. és 3. bek.]; *c)* megszünik végre a biztositó felelőssége, ha a kijelölt átvevő az árut a kár megállapitása előtt fogadja el. A külsőleg fel nem ismerhető sérelmeket pedig köteles az átvevő az átvételtől számitandó 8 nap alatt a biztositónak bejelenteni, ellenkezőleg kártéritési igényeit ezekre nézve is elveszti. [**K. T. 497. §.**]

---

[12]) Kiterjesztendő arra az esetre is, ha az áruk kizárólag szárazon fuvaroztatnak. Az alapul szolgált források (németalföldi K. T., porosz javaslat) ezt kifejezetten mondják.

[13]) Az értesités elmulasztása nem vonja ugyan maga után a biztositó felelősségének megszüntét, de kártéritésre kötelez, ha a biztositóra annak elmulasztásából kár háramlott.

[14]) A közönséges móddal azonos a szerződésben határozottan kijelölt mód. Vajjon az eltérést a biztositott okozta-e, vagy az a fuvarozó vagy szállitmányozó által önkényesen történt? közömbös.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

HARMADIK FEJEZET.

Életbiztositás.[1])

197. §.

Az életbiztositás fogalma, fajai, természete.

I. Életbiztositásnak azon ügylet tekintetik, mely által valaki, a biztositó, ellenérték (dij) kikötése mellett bizonyos összeg fizetésére kötelezi magát olyképen, hogy a fizetési kötelezettség valamely személy, a biztositott, élettartamától vagy egészségétől, vagy testi épségétől tétetik függővé. [K. T. 498. §.][2]) Kitü-

[1]) A biztositási ügyletre általában vonatkozó irodalom mellett az életbiztositásra nézve különösen v. ö. *Fick Fr.* Der jur. Charakter des Lebensversicherungsvertrages. Zürich, 1884.; *Goldschmidt* System 256. l. és Z. f. d. ges. Hr. 23., 35. köt.; *Hecker* u. o. 37. köt. *Hinrichs* u. o. 20. köt.; *Karup* Handbuch der Lebensversicherung. Halle, 1880.; *Laband* Die juristische Natur der Lebens- u. Rentenversicherung. Strassburg, 1879.; *Predöhl* Z. f. d. ges. Hr. 23. köt.; *Reuling* u. o. 15. köt.; *Rüdiger* Die Rechtslehre vom Lebensversicherungsvertrag. Berlin, 1885.; *Staudinger* Die Rechtslehre vom Lebensversicherungsvertrag. Erlangen, 1858.; — *Adan* Etude sur la nature du contrat d'assurance sur la vie, 2. kiad. Bruxelles, 1880.; *Couteau* Traité des ass. sur la vie, 2. köt. Par., 1881.; *Dufrénois* Traité pratique du contrat d'assurance sur la vie. Páris, 1887.; *Dumaine* Du contrat d'ass, sur la vie. Par., 1883.; *Herbault* Traité des ass. sur la vie. Par., 1877.; *Lefort* Traité théorique et pratique du contrat d'ass. sur la vie, 4 köt. Paris, 1893—1900.; *Meuron* Du contrat d'ass. sur la vie. Lausanne, 1877.; *Montluc* Des ass. sur la vie. Páris, 1870.; *Mornard* Du contrat d'ass. sur la vie. Par., 1883,; *Paulmier* Étude sur les ass. sur la vie. Par., 1883.; *Reboul* Des ass. sur la vie. Páris, 1865.; *Rehfous* Le contrat d'ass. en cas de décés. Genève, 1887.; — *Bunyon* The law of life insurance, 2. kiad. London, 1875.; *Bliss* Ugyanaz. 2. kiad. N.-York, 1874.; *Crawley* Ugyanaz. London, 1882.; — *Jónás* Tanulmányok és javaslatok az életbiztositási üzlet körül. Budapest, 1883. (Németül is. Berlin, 1883.)

[2]) Az *Értekezlet*en e fogalommeghatározás élénk vita tárgyát képezte. V. ö. Jegyzők. 441. s k. l. Azonban bármily nagy különbség létezzék is az ember személyében bekövetkezhető veszélyek elleni biztositási fajok között, s bármily kevéssé szabatos pl. a betegség és a halál esetére ki nem terjedő balesetbiztositást életbiztositásnak nevezni; bármennyire igaz továbbá, hogy a törvény definitiója a tulajdonképeni életbiztositás valódi természetét kifejezésre nem juttatja (v. ö. *Beck* id. m. 85. s k. l.): annyi kétségtelen, hogy a törvény fogalommeghatározása teljesen megfelel annak, a mit a gyakorlatban az életbiztositás alá foglalnak. Ezen a gyakorlatban általánosan elfogadott terminologiára való tekintettel a különben szabatosabb személybiztositás kifejezése sem mutatkozott elfogadhatónak.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nik e fogalommeghatározásból, hogy mig a kárbiztositás oly események ellen irányul, melyek az ember személyén kivül következnek be: addig az életbiztositásnál oly eseményekről van szó, melyek magában az emberben állanak elő (v. ö. fent. 184. §.). Mig továbbá a kárbiztositás tárgyilag megbecsülhető vagyoni érdek megóvására irányul s a biztositó tárgyilagosan megbecsülhető kár megtérítésére vállalkozik: addig az életbiztositásnál ily meghatározható érdek és kár rendszerint nem fordul elő, miért is a biztositást vevő fél akaratától függ, a veszélyeztetett érdek, illetve bekövetkezhető kár pénzbeli egyenértékét megállapitani (l. a köv. §-t), sőt a szerződés rendszerint minden érdek- és kárigazolás mellőzésével [3]) akkor is érvényes, ha érdek és kár fenforgása egyáltalában fel nem ismerhető. Innen van épen, hogy a K. T. az életbiztositás fogalmának felállitásánál vagyoni érdekről és kárról emlitést nem tesz. Hogy azonban ennek daczára az életbiztositásnál is elvileg a vagyoni hátrány megtérítéséből, vagyoni érdekből kell kiindulni, [4]) azt annál kevésbbé szabad kétségbevonni, mert különben az életbiztositás a biztositási ügylet fogalma alá egyáltalában nem vonható.[5])

II. A K. T. által felállitott fogalommeghatározásnak megfelelőleg az életbiztositás három faját kell megkülönböztetni: 1. a tulajdonképeni életbiztositást; 2. az egészségbiztositást; 3. a testi épség biztositását. A tulajdonképeni életbiztositásnál a biztositó valamely személy élettartamától feltételezetten, közelebbről: vagy valamely személy halá-

[3]) Kivétel egyedül a harmadik személy halálára vett biztositásnál van. L. a köv. §-t.

[4]) V. ö. *Tervezet* ind. 659. l. és *Értekezl.* jk. 444. l. is. Maga a K. T. is kétségtelenül szem előtt tartja ezt az elvet, midőn pl. a harmadik személy halála esetére vett biztositásnál az életbenmaradáshoz kötött érdek kimutatását követeli (499. §.) s a biztositást hatálytalannak nyilvánitja, ha a kijelölt kedvezményezett meghal (505. §. 2. pont).

[5]) E következményt tényleg már többször vonták le a kártérítési eszme vélt hiányából. Sem a gyakorlati élet, sem a törvényhozások azonban a vagyoni érdek tárgyilagos meghatározhatlanságában nem látnak akadályt arra, hogy az életbiztositás a biztositás fogalma alá ne vonassék. Hogy pedig valaki életét, egészségét vagy testi épségét vagyoni érdek veszélyeztetésének teljes hiányában is biztositsa: oly kivétel, mely az életbiztositás természetének megállapitásánál annál inkább figyelmen kivül hagyható, minél bizonyosabb, hogy a biztositás alapeszméje: nagyobb tömegre való felosztás (l. fent. 183. §.), az életbiztositásnál is érvényesül.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lának[6]) vagy pedig életbenmaradásának[7]) esetére vállalja el a fizetési kötelezettséget.[8]) Az egészségbiztositásnál pedig a fizetési kötelezettség valamely személy betegsége,[9]) a testi épség biztositásánál valamely baleset[10]) folytáni testi sérülés

---

[6]) Ez az életbiztositás leggyakoribb faja. Rendesen a halál bármikor leendő bekövetkezése esetére, kivételesen meghatározott időn belül, pl. 10, 20 éven belül, bekövetkező halál esetére köttetik. Ide tartozik a temetkezési biztositás is, még ha a temetkezés természetben teljesittetik is. V. ö. **C.** 1526/95. (D. III. f. 4., 176. l.) másodb. hat.

[7]) Ide tartozik az u. n. kiházasitási biztositás, melynél a biztositási összeg bizonyos fiatalabb évek (20—25 év) elérése esetén fizetendő; továbbá ennek ellentéte, az u. n. nyugdijbiztositás, melynél a fizetendő összeg bizonyos magasabb kor elérése esetén esedékes.

[8]) A halál és életbenmaradás esetére szóló biztositás combinálva is előfordul. Ide tartozik a biztositás azon módja, melynél a biztositási összeg akkor fizetendő, ha egyik személy egy másikat tulél, s mely ugy egyoldalu, mint kölcsönös lehet. Ily tulélési biztositás nagyobb csoportok által is köthető (u. n. tontinák, *Tonti Lőrincz* után, a ki azokat először alkalmazta a XVII. század közepén Francziaországban), melyek akkor is, ha valamely biztositó társaság vezetése alatt szerveztetnek, külön önálló jogi személyeknek ismertetnek el. V. ö. **C.** 1147/84. (P. T. 9., 107. l.)

[9]) Az életbiztositás ezen faja rendesen szövetkezeti alapon nyugvó betegsegélyző-egyletek vagy betegpénztárak által üzetik. V. ö. fent. 103. §. 8. jegyz. Az 1891 : XIV. tcz. az egészségbiztositást az ipari alkalmazottakra nézve kötelezőleg szervezte, mely azonban épen ezen kényszernél fogva nem esik a biztositási ügylet mint szerződés fogalma s az erre vonatkozó szabályok alá.

[10]) Hogy mit kell baleset alatt érteni? a törvény nem határozza meg s azért kizárólag a biztositási feltételek s a helyes elmélet irányadók. V. ö. **C.** 532/86. (P. T. 13., 35. l.): vérmérgezés csak akkor baleset, ha a méreg behatása erőszakos módon történt; **K. V. T.** (D. Uj f. 28., 144. l.): oly sérülés, melyet a sérelmet szenvedett fél a kellő figyelem és óvatosság elmulasztása nélkül, akarata ellenére szenved. *Beck H.* szerint (l. id. m. 188. s k. l.) a baleset »rendes gondosság mellett előre nem látott physikai behatás, mely a biztositottnak testi épségére kárt okozó eredményt idéz elő«, a physikai behatás alatt nemcsak mechanikai, hanem dynamikai (pl. méreg elvegyülése a testben) és elemi behatás (pl. megfagyás) értetvén. E mellett lehet közvetlen épugy mint közvetett. V. ö. még *König* Uber den Begriff des Unfalls. Winterthur, 1882. és Kritischer Nachtrag. Bern, 1883. Ha a bizt. feltételek szerint a biztositó csak arra az esetre vállalta a koczkázatot, ha a halál a baleset által okozott sérülés közvetlen és kizárólagos következménye, a halált azonban oly tüdőlob okozta, a melyet nem a baleset (lábtörés) okozott, a biztositót nem terheli a felelősség, bár a baleset lényegesen előmozditotta a halálos kimenetelt: **C.** 755/99. (D. III. f. 16., 11. l.) Az a körülmény azonban, hogy a biztositott testalkata, akár veleszületett

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

esetén áll be. Utóbbi azért **balesetbiztositásnak** is neveztetik,[11]) bár ez rendszerint a halál esetére is kiterjed, ez esetben is azonban a tulajdonképeni életbiztositástól abban különbözik, hogy a biztositó fizetési kötelezettsége nem a halál bekövetkezésekor általában, hanem csupán a baleset folytáni halál esetében áll be.[12])

Egyéb faji különbségek egyrészt a biztositott által fizetendő dij, másrészt a biztositó által kötelezett biztositási összeg mikénti meghatározása szempontjából keletkeznek. Előbbi tekintetben kiemelendő, hogy habár az életbiztositásnál is a veszély hosszabb tartamánál rövidebb biztositási időszakok képeztetnek (v. ö. fent. 187. §.) s a dij ezeknek megfelelőleg, rendesen mint évi dij, állapittatik meg és fizettetik: mégis előfordul, hogy a biztositott nem ily visszatérő időszakok szerint teljesitendő dijfizetésre, hanem e helyett egyszersmindenkorra meghatározott összeg (francziából vett u. n. *mise)* fizetésére kötelezi magát. Viszont pedig a mi a biztositási összeget illeti, ez nem áll mindig a biztositó által fizetendő tőkéből, hanem gyakran a biztositó bizonyos évi összeg, járadék *(rente)* fizetésére kötelezi magát. Előbbi esetben **tőkebiztositásról**, utóbbi esetben pedig **járadékbiztositás-**

---

gyengeségénél fogva, akár kóros elváltozás, betegség vagy előhaladt kor miatt csak csekély ellenállást képes kifejteni, ugy hogy nála végzetessé válik az oly sérülés, mely teljesen ép és egészséges embernél muló bajt vagy épen semmi bántalmat nem idéz elő: a biztositó kötelezettségét a balesetért (esés) nem zárja ki **C.** 107/900. (D. III. f. 19., 38. l.) V. ö. 903/900. is (U. o. 336. l.) és 138/901. (U. o. 21., 108. l.) Nem felelős ellenben a biztositó, ha a baleset következménye (halál) az e részben érvényes bizt. feltételekben megállapitott határidő (egy év) után: **C.** 912/900. (U. o. 216. l.), vagy más körülmények közt állt be, pl. a nem hivatásszerü munka közben és a biztositott üzemben: **C.** 751/900. (U. o. 289. l.)

[11]) Az ujabb időben behozott s nálunk is tervezett kötelező **munkásbalesetbiztositás** (l. fentebb 183. §. 5. jegyz.) azonban époly kevéssé esik a biztositási ügylet szabályai alá, mint a kötelező egészségbiztositás.

[12]) Ez különösen a **bizonyitási kötelezettségre** bir befolyással, a mennyiben ugyanis a balesetbiztositásnál a kedvezményezett nemcsak a halál bekövetkeztét, hanem azt is tartozik bizonyitani, hogy a halál baleset folytán, mint annak okozata, állt be; holott a tulajdonképeni életbiztositásnál elég a halál bekövetkeztét igazolni, a biztositó feladata levén kimutatni, hogy a halál oly okból következett be, mely őt a fizetés alól mentesiti. V. ö. **C.** 180/91/ (Ü. L. 91., 49. sz.), 1795/93. (D. Uj f. 35., 118. l.), 1542/94. (P. T. 29., 87. l.), 1283/901. (Jogt. K. 903. mell. 257. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ról szokás beszélni, maga a járadékbiztositás ismét különböző módon nyervén alkalmazást.[13])

III. A legfontosabb, ugy a biztositási üzlet berendezését, mint az életbiztositás jogi természetét legmélyebben érintő, különbség azonban az életbiztositásnál előforduló események bekövetkezhetésének módja alapján áll elő. Az életbiztositás különböző fajainál előforduló események ugyanis lényegesen kétfélék: 1. olyanok, melyeknek bekövetkezése époly bizonytalan, mint a kárbiztositási események, s melyek egy nagyobb tömegnek szintén csak kis részét szokták érni;[14]) 2. olyanok, melyeknek bekövetkezése egészen bizonyos, csak az bizonytalan, hogy mikor következnek be s melyek egyuttal akármily nagy tömeg minden egyes tagját okvetlenül érik. Ide tartozik a tulajdonképeni életbiztositás eseménye: a halál, ha a biztositás mint rendesen, annak bármikor leendő bekövetkezése esetére köttetik.[15]) A mi az első osztályba tartozó események elleni biztositást illeti, ez a kár tárgyilagos megbecsülésétől eltekintve, a kárbiztositással teljesen azonos elbirálás alá esik, sem az üzleti berendezés, sem az ügylet jogi természete ennél alapjában véve nem más, mint a kárbiztositásnál.[16]) Nem igy áll azonban a dolog a tulajdonképeni életbiztositásnál. Nyilvánvaló, hogy a mennyiben az esemény (a halál) bekövetkezése bizonyos s mindenkit egyaránt ér, vagyis arról van szó, hogy egyáltalában be fog-e következni? a biztositás alapeszméje: az egyesnek fizetendő összeg felosztása egy nagyobb tömegre, nem érvényesülhet. Csakis annyiban alkalmazható a biztositás, a mennyiben az esemény bekövetkezése bizony-

[13]) A fizetendő járadék lehet nevezetesen: életjáradék, mely egy meghatározott naptól fogva (életév, más személy halála stb.) a kedvezményezett halálának napjáig fizetendő, és oly járadék, mely egy a haláltól függetlenül megállapitott időpontig (korév, állás elnyerése stb.) fizetendő.

[14]) Ide tartozik első sorban a baleset, továbbá a betegség, de a halál is, ha arról van szó, hogy az bizonyos rövid idő alatt következzék be. Ha hosszabb az idő, akkor lehet ugyan, hogy az egyest nem fogja érni, de ilyen már aránylag kevés van, s minél hosszabb, annál inkább közeledünk a második osztályhoz.

[15]) Ezzel egyenlő a halál vagy bizonyos időben való megélés esetére kapcsolatosan kötött biztositás, melyet a következőben a halál bármikor leendő bekövetkezésének esetére szóló biztositásba benfoglaltnak veszünk.

[16]) Ennyiben (de csak ennyiben) teljesen megfelelő, ha pl. a balesetbiztositás nem az élet-, hanem a kárbiztositáshoz számittatik. V. ö. *Beck* id. m. 101. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

talan, vagyis a mennyiben annak i d e j é r ő l van szó, a mely egy nagyobb tömegnek csak kis részénél egyenlő. Ehhez képest eleve ki van zárva, hogy az ember halála esetére megfelelő nagyobb összeget oly csekély dijfizetési áldozattal biztosithasson, mint a kárbiztositásnál, hanem arra van utalva, hogy azt az összeget maga gyüjtse össze, takaritsa meg. A mire nézve az ember magát biztosithatja, az egyedül az, hogy a megtakaritandó összeg akkor is meglegyen, ha a halál előbb következnék be, mintsem ez az összeg megtakarittathatott volna. E biztositás közelebbről nem irányul másra, mint arra, hogy a biztositó a halál bekövetkezése esetében oly összeget fizessen, mely a biztositott által már tényleg megtakaritott összegnek a megtakaritandó összegig való kiegészitésére szükséges s az áldozat, melyet érte hozni kell, vagyis a fizetendő dij nem nagyobb, mint a mi egyrészt a kiegészitendő összegnek, másrészt a valószinüségnek, hogy a halál a megállapitott biztositási időszakban be fog következni, megfelel.[17])

IV. Kitünik ebből, hogy az ember, ha bármikor bekövetkezhető halála esetére meghatározott összeget meg akar szerezni, ezt csakis két müvelet által érheti el: egy takarékpénztári és egy biztositási müvelet által. Hogy e két müvelet egymástól teljesen függetlenül foganatositható, kétséget nem szenved. Tényleg mindazonáltal nem ez a gyakorlat.[18]) A biztositó társaságok ugyanis nem vállalkoznak egyedül a biztositási müveletre, hanem egyut-

---

[17]) E valószinüség számszerü nagyságát a h a l a n d ó s á g i t á b l á z a t o k mutatják, a melyekből minden korosztályra nézve kitünik, hogy minő hányad az, a mely belőle elhal? Igy pl. a 17 angol társaság hal. táblája szerint 100,000 emberből az 55. év elején él 63,469, meghal az év folytán 1375, a valószinüség tehát, hogy egy 55 éves ember ebben az évben meg fog halni $= \frac{1375}{63{,}469}$, vagyis kerekszámban $\frac{21}{1000}$. E szám, viszonyitva a biztositási összeghez, adja egyuttal a fizetendő dij nagyságát. Igy ha pl. a biztositási összeg 1000 K., akkor az ennek megfelelő (tiszta koczkázati) dij (a kamattényezőt nem számitva) 21 K. Ezt a hal. táblából közvetlenül is ki lehet számitani. Ha t. i. mindegyik egyenlően 1000 K.-ra van biztositva, akkor az 1375 elhalt után fizetendő 1.375,000 K., ezt felosztva a 63,469 élőre, esik egyre 21 K. A további években az elhalás valószinüsége természetesen emelkedik s ennek megfelelően a dij aránylag nagyobb. Viszont azonban a már megtakaritott összeg is nagyobb, tehát csak kisebb összegre szükséges a biztositás. L. a 19. jegyzetet is.

[18]) Legalább Európában. Ellenben Amerikában van olyan társaság, mely kizárólag csak a tulajdonképeni biztositási müvelettel foglalkozik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tal a takarékpénztári müveletre is és pedig ugy, hogy e két müveletet egy közös ügyletté egyesitik. Ezen igy egyesitett ügylet épen az, a mely életbiztositási ügyletnek nèveztetik, daczára annak, hogy ez elnevezés csak az ügylet egyik részének felel meg, másik részében nem biztositási, hanem takarékpénztári ügylet. Ugyancsak a biztositott által ezen egyesitett ügylet folytán és szintén együttesen fizetett, a tulajdonképeni biztositási dijnál természetesen sokkal nagyobb, ellenérték is egyszerüen biztositási dijnak neveztetik, jóllehet ez szintén csak részben az, másik részében nem biztositási dij, hanem takarékpénztári betét.

A közönségesen u. n. ezen életbiztositási ügylet összetett természete teljes kifejezést talál a biztositó társaságok üzleti berendezésében is, a mennyiben ugyanis a biztositott által fizetett dijak azon része, a mely takarékpénztári betét jellegével bir, nem fordittatik a társaság folyó kötelezettségeinek fedezésére, illetve osztalék fizetésére, hanem mint u. n. dijtartalék félretétetik és rendszeresen kamatoztatik mindaddig, mig a biztositási összeg esedékessé nem válik. De épen azért, mert ezen dijtartalék nem más, mint a biztositott takarékbetéte, az lényegesen különbözik a közönséges tartalékoktól. Az nem a társaság szabad tulajdona, mely fölött tetszés szerint rendelkezhetik, hanem épugy a biztositotté, mint a közönséges takarékpénztáraknál elhelyezett betétek. Sajnos azonban, hogy a törvényhozás s nevezetesen a magyar K. T. az életbiztositási ügylet és dijtartalék valódi természetét eddigelé világosan még nem ismerte fel.[19]) Arról gondoskodik

---

[19]) A törvényhozást azonban annál kevésbbé illetheti vád, mert az életbiztositás összetett természete az elméletben is még fölötte vitás. Mióta ugyan *Malsz* először deritett arra világot (az 1862-ben megjelent »Betrachtungen etc.« cz. id. müvében), a helyes felfogás mindinkább utat tör magának (nálunk *Beck H.* fejtette ki először, l. Magy. Igazs. II. köt. és id. m. 63., 86., 182. l.). De egyrészt az elnevezés, másrészt az életbiztositásnál alkalmazott és a jogász előtt nehezen érthető számitási technika, különösen pedig az a körülmény zavarja meg folyton a dolog lényegének felismerését, hogy a biztositott mindig egyenlő dijt fizet, jóllehet az elhalási valószinüség évről évre változik s hogy ezen egyenlő dij nem más, mint átlagdij az összes korosztályoknak megfelelő dijak alapján számitva, ugy hogy, a mennyivel a biztositott az átlagdijban eleinte többet fizet, mint a mennyi a koczkázatnak megfelel (u. n. koczkázati dij), ez teljesen ellensulyoztatik az által, hogy az átlagdij később a koczkázati dij mögött marad. A müvelet

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ugyan, hogy az életbiztositási dijtartalék lehetőleg biztos módon legyen elhelyezve (l. fentebb 186. §.); a dijtartalék takarékbetét természetéből folyó magánjogi következményeket ellenben, nevezetesen azt, hogy ha a biztositási ügylet az esemény bekövetkezte előtt bármi okból megszünik, a dijtartalék a biztositottnak kiadandó, nem vonta meg.[20])

ilyformán csakugyan tervszerü egységet mutat s a dijtartalékon sem lehet felismerni, hogy a biztositott takarékbetéte, midőn ugy tüntettetik fel, hogy az épen az eleinte teljesitett többletfizetésekből és ezek kamataiból áll, melyek azonban a későbbi hiány által teljesen felemésztetnek. Csakhogy nem szabad figyelmen kivül hagyni, hogy ugyanannyival, a mennyivel a biztositott eleinte többet fizet, csökken az az összeg is, melyre nézve a biztositó koczkázatot vállal, s hogy ennek folytán a koczkázati dij is később valósággal nem az, a mely az egész biztositási összeg után számittatik, hanem csak az, mely a korábbi többletfizetés levonása után fenmaradó összegnek felel meg. Már pedig ezen, a valóságos koczkázati összeg után kiszámitott koczkázati dij a későbbi években sem éri el a tényleg fizetett átlagos dijt, hanem később is mindig van egy bizonyos rész, a mennyivel a biztositott többet fizet. A korábbi többletfizetés tehát valósággal nemcsak fel nem emésztetik a későbbi hiány által, hanem ellenkezőleg még szaporittatik, annyira, hogy ha a dijfizetés a számitásszerü korévig tart, a dijakban teljesitett többletfizetésekből és azok kamataiból az egész biztositási összeg kerül ki. Ha pedig a többletfizetések és ezek kamatai a számitásszerü korévig csakugyan ezt az eredményt adják, a miről könnyen meg lehet győződni, lehet-e akkor tagadni, hogy maga a biztositott az, a ki a biztositási összeget megtakaritotta s hogy a többletfizetések csakugyan a biztositottnak ezen összeg felgyüjtésére forditott takarékbetétei?

[20]) Sőt ellenkezőleg, ha a szerződés a biztositott vétkessége folytán szünik meg, ha ő nevezetesen a dijfizetést elmulasztja, a biztositót kifejezetten feljogositja a már befizetett összes dijak visszatartására. V. ö. alább 199. §. Szerencsére a biztositó társaságok e joggal nem élnek s ha nem is akarják elismerni, hogy a biztositottnak egyenesen joga van az egész dijtartalékra (külföldön vannak azonban társulatok, melyek ezt is teszik): mégis hajlandók neki »méltányosságból« azt megközelitő összeget visszatériteni (u. n. kötvényvisszaváltás), vagy pedig az ügyletet a további dijfizetés elengedése mellett a dijtartaléknak megfelelőleg leszállitott bizt. összegig fentartani. L. utóbbira nézve: **C.** 381/99. (D. III. f. 15., 199. l.) Egyébiránt maga a K. T. sem alkalmazza mindig a biztositási ügylet és dij egységéből folyó következményeket, a mennyiben ugyanis a szerződés megszünésének több esetében a már befizetett dijak egy harmadának (a mi a dijtartaléknál ugyan kevesebb) visszatérítését rendeli (502. §., 504. §. 1. és 2. pont, 505. §. 1. és 2. pont), jóllehet a biztositó a koczkázatot már tényleg viselte. Ha a biztositási dijak csakugyan egészen koczkázati dijak volnának: akkor a biztositót azoknak részbeni visszafizetésére ez esetekben sem lehetne kötelezni. V. ö. *Beck* is id. m. 88. s k. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

198. §.

Az életbiztositási ügylet megkötése s az abból eredő jogok és kötelezettségek.

I. Az életbiztositási szerződés rendszerint szintén a biztositó és a biztositott között, ennek ajánlata alapján és ügynökök közvetitése mellett köttetik. Mig azonban a kárbiztositásnál a biztositott saját javára köti a szerződést, addig az életbiztositásnál a fizetendő összeg nemcsak magának a biztositottnak, hanem harmadik személy javára is kiköthető, a ki kedvezményezettnek neveztetik. [**K. T. 498. §.** 2. bek.][1] Kivételesen nem a biztositott, hanem épen a kedvezményezett köti meg a szerződést. Igy nevezetesen a harmadik személy halála esetére szóló biztositásnál, mely azonban csak akkor érvényes, ha ennek vagy törvényes képviselőjének beleegyezésével köttetik, vagy ha a szerződő fél kimutatja, hogy a biztositottnak életbenmaradása érdekében fekszik;[2] kivételnek e tekintetben csak házastársakra

[1]) A mennyiben a biztositás egyszerü halálesetre köttetik, ez másként nem is képzelhető. Más biztositás ellenben akár a biztositott, akár a külön kedvezményezett, akár vagylagosan mindkettő javára köthető ugy, hogy a bizt. összeg az utóbbinak csak az esetben fizetendő, ha a biztositott az esemény bekövetkeztekor nem élne.

[2]) »Ez intézkedés nélkül az életbiztositás oly spekuláczió forrásává lehetne, melynek realizálása a biztositottra nézve könnyen veszélyessé válhatnék; a szerződő fél mint esetleges kedvezményezett ingert nyerhetne oly cselekvények elkövetésére, melyek egyenesen a büntető törvény sulya alá esnek.« *Tervezet* ind. 661., 662. l. L. *Értekezl.* jk. is 444. l. Az érdek kimutatásának szüksége egyébiránt a biztositás lényegéből is következik s a beleegyezés vagy a törvényben emlitett személyek halálára történő biztositás esetében csak azért nem követeltetik, mert elegendőképen vélelmeztetik. Ugyancsak a biztositás lényegéből következik, hogy a kimutatandó érdek vagyonjogi kell hogy legyen (v. ö. *Értekezlet* is id. h.) s hogy a mennyiben számszerüleg kimutatható (pl. ha a hitelező adósa életét biztositja), a biztositási összeg annál nagyobb nem lehet. Hasonlóképen következik, hogy a kimutatandó s épugy az emlitett személyek közti viszonyból vélelmezhető érdeknek nemcsak a szerződés megkötésekor, hanem később is fenn kell forognia, illetve, hogy a biztositás hatályát veszti, ha az érdek később megszünik (pl. az adós a követelést kifizeti, a házastársak elválnak stb.), hacsak a harmadik a további biztositásba bele nem egyezik. Ujabban többnyire csak a szerződés megkötésekor követeltetik az érdek (l. *Beck* is id. m. 176. s k. l.), de ez sem a törvény intézkedéseivel, sem a biztositás

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

fel- és lemenő ágbeli rokonokra és jegyesekre nézve lévén helye, a kik egymás életét feltétlenül biztosithatják. [**K. T. 499. §.**] Előfordulhat végre az az eset, hogy a szerződést ugy a biztositottól mint a kedvezményezettől különböző személy köti, és pedig nemcsak meghatalmazotti minőségben, hanem saját nevében is. Ez ugyanazon tekintet alá esik, mint a harmadik személy érdekében kötött kárbiztositás. [**K. T. 506. §.**] [3])

A mi az életbiztositási szerződés létrejöttét s a megkötés alakját illeti, arra nézve ugyanaz áll mint a kárbiztositásnál [id. 506. §.].[4]) Az életbiztositási kötvény kellékei azonban a dolog természeténél fogva némileg eltérők. Az életbiztositási kötvénynek ugyanis magában kell foglalnia [**K. T. 500. §.**]:[5]) 1. a felek, nevezetesen a biztositó, a biztositott és a kedvezményezett neveit; utóbbi gyanánt azonban a bemutató is kijelölhető;[6]) 2. azon eseményt,[7]) melynek bekövetkeztétől a fizetés függővé tétetik; 3. a biztositási összeget; 4. a biztositás kezdetét és végét; 5. a biztositási dijt és 6. a kiállitók aláirását. E kellékek nélkül az életbiztositási ügylet épugy érvénytelen, mint a kárbiztositási ügylet (l. fent. 190. §.), a mint általában a kárbiztositás érvénytelenségi esetei az életbiztositásnál is megfelelő alkalmazást nyernek [id. 506. §.].[8]) Határozott kivételt képez

---

lényegével össze nem egyeztethető. Az életbizt. szerződésben tartalmazott takarékszerződés a hiányzó biztositási érdeket nem helyettesiti, de a szerződés hatályvesztése által nem is sértetik, mert a biztositott a befizetett takarékbetétet (dijtartalékot, illetve a K. T. 506., 486. §§. értelmében a dijak egyharmadát) visszakapja.

[3]) Utalással a 467. §-ra. V. ö. fentebb 190. §.

[4]) Utalással a 468. §-ra. V. ö. fentebb 190. §.

[5]) Utalással a 469. §-ra, részben fölösleges ismétlésekkel. V. ö. fentebb 190. §.

[6]) Ily esetben addig, a mig a biztositott a kötvényt másra át nem ruházta, kedvezményezettnek maga a biztositott tekintendő. V. ö. alább 13. jegyz. Hogy az életbizt. épugy mint a kárbizt. kötvény rendeletre is szólhat: l. fent. 132. §.

[7]) Az id. §. 3. pontja az esemény mellett még azt mondja: »vagy időt«. Azonban az időnek az életbiztositásnál sem lehet más értelme, mint az, hogy meghatározza a biztositás tartamát. Oly ügylet, melynél a fizetés egyszerüen bizonyos időhöz köttetik, nem biztositás.

[8]) Utalással a 465. §-ra. Az életbiztositás is érvénytelen tehát, ha a biztositott vagy az ügyletet megkötő harmadik személy által szándékolt tiltott cselekvény, vagy pedig oly esemény ellen köttetik, mely az ügylet

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

azonban a tulbiztositási tilalom, a mennyiben ugyanis az életbiztositásnál a szerződő felek a biztositási összeget minden megszoritás nélkül szabadon állapithatják meg s a többszörös biztositás nincs kizárva. [**K. T. 501. §.**] [9])

II. A mi az életbiztositásból eredő kölcsönös jogokat és kötelezettségeket illeti: ezek a biztositott kötelezettségeit tekintve egészben véve azonosak mint a kárbiztositásnál. Ez áll különösen a dijfizetésről és a közlési kötelezettségről [id. 506. §.],[10]) ugyszintén a tekintetben, hogy valamint a kárbiztositásnál a biztositott, ugy az életbiztositásnál a kedvezményezett a meghatározott esemény bekövetkezéséről, mihelyt róla tudo-

megkötésekor már bekövetkezett s a biztositott vagy a szerződő fél arról tudomással birt, vagy ha a biztositó tudta, hogy az esemény többé be nem következhetik.

[9]) Csak a harmadik személy halála esetére kötött biztositás esik a kárbiztositással egyenlő tekintet alá. L. fent. 2. jegyz.

[10]) Utalással a 473., 474., 475. §§-ra. V. ö. fentebb 191. §. Az életbiztositási közlési kötelezettségre vonatkozó birói gyakorlatból kiemelendők: 1. Fontos körülmények elhallgatása miatt a szerződés akkor is megtámadható, ha a biztositó részéről az ajánlat tételekor orvosi vizsgálat tartatott: **L. I.** 3597/79. (D. 23., 112. l.), **C.** 792/87. (D. Uj f. 19., 183. l.) 2. Fontos körülmények: életkor bemondása: **L. I.** 406/80. (D. 26., 35. l.), **C.** 1364/99. (D. III. f. 17., 267. l.); megelőző oly betegség, mely rendszerint az élet tartamára befolyást gyakorol: **L. I.** 1773/77. (D. 18., 24. l.), habár nem is állt a halál okozati összefüggésben vele: **L. I.** 58/81. (D. 27., 141. l.), **C.** 636/86. (P. T. 13., 116. l.), 792/87. (J. 88. 2. l.), 16/901. (D. III. f. 21., 4. l.), de nem olyan, mely lényegtelen és minden következmény nélkül maradt: **C.** 784/88. (D. Uj f. 21., 246. l.), 828/90. (U. o. 29., 121. l.), 1374/97. (Ü. L. 97., 21. sz.); megelőző orvosi gyógykezelés: **L. I.** id. 58/81., **C.** 43/96. (M. Ig. D. 2., 70. l.); 1062/91. (J. Sz. 6., 457. l.), 141/98. (D. III. f. 11., 200. l.), 754/900. (U. o. 19., 282. l.), id. 16/901., 568/902. (U. o. 23., 345. l.); de nem, ha az nem a biztositott kivánságára, hanem hivatalból (fogházi orvos) történt: **C.** id. 1374/97.; nőknél a terhesség: **C.** 1110/86. (P. T. 14., 60. l.); a biztositott foglalkozása, feltéve, hogy a bevallott foglalkozás lényegileg nem azonos: **C.** id. 828/90., illetve a bevallástól foglalttól annyira különbözik, hogy a biztositott élettartamára befolyással van: **C.** 1364/99. (D. III. f. 17., 267. l.); más társulatnál tett ajánlat visszautasitása: **C.** 1117/82. (D. Uj f. 1., 239. l.), 358/85. (U. o. 13., 142. l., 4215/901. (D. III. f. 20., 272. l.), 1237/901. (U. o. 22., 351. l.), de csak akkor, ha a másutt tett ajánlat elhallgatása következtében a biztositónak valamely fontos körülmény tudomására nem jutott: **C.** id. 16/901. Szülők korának valótlansága nem árt, ha a közlés felismerhetőleg csak megközelitő módon s a valóság tudata nélkül történt s ugyanaz áll a testvérekre vonatkozó bemondásról, hacsak örökletes baj nem mutattatik ki: **C.** 326/94. (D. Uj f. 39., 201. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mást nyer, a biztositót késedelem nélkül értesiteni tartozik, ellenkezőleg ennek a mulasztásból eredő hátrányokért felelős. [**K. T. 503. §.**][11]) A biztositót terhelő fizetési kötelezettség tekintetében ellenben fontos különbségek vannak. Mindenekelőtt abban, hogy az életbiztositásnál kárfelvételről s a fizetendő összegnek a kár nagyságának arányában való kiszámitásáról nem lehet szó,[11a]) hanem feltétlenül a kikötött biztositási összeg fizetendő. Továbbá a fizetés *idejére* nézve, a mennyiben a felek különös megállapodásának hiányában a biztositási összeg a fizetési feltétel bekövetkeztének igazolásától számitandó 8 nap alatt fizetendő [id. §. 2. bek.],[12]) s még inkább arra nézve, hogy *kinek* tartozik a biztositó fizetni? a mennyiben ugyanis oly esetben, midőn külön *kedvezményezett* van kijelölve, ez a biztositási összeg kifizetését nem mint a biztositott jogutóda, hanem mint *közvetlenül* jogositott követelheti.[13]) Sajátos elbirálás alá esik még az

---

[11]) Az esemény mellett itt is helytelenül emlittetik az idő bekövetkezése. V. ö. fentebb 7. jegyz. A késedelem nélküli értesités nem jelenti a haladéktalan értesitést. Az egyéni viszonyok méltányos tekintetbe veendők. V. ö. *Értekezlet* jk. 447., 448. l. Oly kikötés, mely szerint az értesités, illetőleg a haláleset igazolásának elmulasztása a bizt. igény elvesztését vonja maga után, itt is érvénytelen. V. ö. fent. 191. §. 26. j. és **B. T.** 95/97. (P. T. 35., 179. l.), **C.** 866/98. (D. III. f. 13., 81. l.), 117/900. (U. a. 19., 38. l.) Áll különösen a balesetbiztositásnál is: **C.** 903/900. (D. III. f. 19., 336. l.), **K. V. T.** 761/900. (U. o. 304. l.)

[11a]) Csak betegség- és balesetbiztositásnál fordul elő, hogy az eset sulyossága szerint külön megállapitandó nagyobb vagy kisebb kárpótlás fizettessék. V. ö. **C.** 364/902. (D. III. f. 23., 358. l.), a hol egyszersmind kimondva, hogy szakértői bizottság általi kötelező kárbecslés, miként a K. T. 381. §. értelmében, mely a K. T. 506. §. által nem vétetett át, az életbiztositásnál nem nyerhet alkalmazást.

[12]) Az igazolásnak nem kell épen okmányilag (pl. anyakönyvi kivonattal) történnie. V. ö. *Értekezl.* jk. 448. l.

[13]) Az életbiztositás e tekintetben mint *harmadik személy javára* kötött szerződés jelentkezik (v. ö. kifejezetten német polg. t. 330. §.), a mivel nem áll ellentétben, hogy a biztositott életében a szerződés fölött rendelkezik, a biztositási kötvényt elzálogosithatja: **C.** 2572/95. (Jogt. K. 97., 42. sz.), másra engedményezheti: **C.** 700/900. (D. III. f. 20., 42. l.), vagy más kedvezményezettet jelölhet ki: v. ö. **C.** id. 828/90., 700/900., 1133/900. D. III. f. 20., 47. l.; a mit abban az esetben, ha a biztositási feltételek megállapitásánál a kedvezményezett személye befolyást nem gyakorol (tehát nem pl. a hozomány- vagy nyugdijbiztositásnál), vagy a kötvényfeltételek általában mást nem rendelnek (a mi azonban csak a biztó-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

életbiztositás azon körülmények tekintetében, melyek a biztositót az esemény bekövetkezte daczára a biztositási összeg fizetése alól felmentik s melyek részint az esemény véletlenségi kellékével állanak ellentétben, részint a bekövetkezés módjának oly rendkivüliségét foglalják magukban, hogy annak elvállalása a biztositó által nem vélelmezhető. A **K. T. 504. §**-a szerint ugyanis a biztositó, ha a szerződésben az ellenkező világosan ki nem köttetett, a megállapitott biztositási összeg fizetésére nem kötelezhető: [14])

---

sitóval szemben bir hatálylyal, nem a kijelölt kedvezmények közt: **C.** 5032/902. D. III. f. 24., 68. l.), a biztositó beleegyezése nélkül is tehet, v. ö. **C.** 517/94. D. Uj f. 40., 132. l., id. 700/900., 1133/900. — Abból, hogy a kedvezményezett közvetlenül van jogositva, az a fontos következmény származik, hogy a biztositási összeg nem tartozik a biztositott hagyatékához s ennek adósságai miatt végrehajtás alá nem vonható: v. ö. 1881 : LX. tcz. 66. §., mely egyuttal kimondja, hogy utóbbi szabály akkor is áll, ha kedvezményezettekül a biztositott örökösei, habár minden közelebbi megjelölés nélkül, vannak megjelölve. L. már előbb **S.** 626/78. (D. 19., 53. l.), s legujabban **C.** 6369/902. (D. III. f. 22., 21. l.), 179/902. (U. o. 94. l.) Ha azonban a biztositási összeg első sorban a biztositott s csak ennek korábbi halála esetére az örökösök javára köttetik ki, akkor ezzel utóbbiak részére a közvetlen jog csak feltételesen szereztetik meg, t. i. ha a biztositott az életb. összeg felvétele előtt halt meg. V. ö. **C.** 5880/87. (D. Uj f. 18., 112. l.), 1533/91. (U. o. 31., 239. l.) Sőt minthogy a biztositott a szerződés fölött szabadon rendelkezik, az ő életében a végrehajtásnak akkor is helye van, ha határozottan külön kedvezményezett jelöltetett ki. **C.** 8743/87. (D. Uj f. 19., 337. l.) Ugyanaz áll, ha a kötvény bemutatóra szól, feltéve, hogy a biztositottnál vagy a hagyatékban megtaláltatik. V. ö. **B. T.** 27,882/83., 27,888/83. (P. T. 8., 76., 77. l.), **C.** 678/85. (U. o. 11., 108. l.), 3315/89. (U. o. 20., 5. l.) Kétség esetében az örökhagyó biztositott akarata kipuhatolandó: **C.** 179/902. (D. III. f. 22., 94. l.): kedvezményezettül megjelölt törvényes örökösök közül melyik (özvegy vagy pedig felmenők)? A külföldi jogra nézve v. ö. *Scherer* Jahrb. für Dogmatik 20. köt. 149. s k. l. Más kérdés, hogy a mennyiben a hitelezők vagy a köteles részre jogositott örökösök a biztositási dijak fizetése által megrövidittetnek, nem követelhetik-e ezek a kedvezményezettől a fizetett dijak visszatéritését jogosulatlan ajándékozás czimén? V. ö. osztr. p. t. 951., 953. §§. Ha ennek feltételei fenforognak, kétségkivül igen. V. ö. **B. T.** 14,965/86. is. (D. Uj f. 16., 301. l.) A mennyiben a biztositott a dijfizetéssel hátralékban volt, a biztositó a kedvezményezett ellen beszámitással élhet, a dijfizetés reá nézve is a biztositó kötelezettségének feltétele lévén. V. ö. **C.** id. 517/94. is.

[14]) A felsorolás taxativ. Nem lehet tehát szerződésileg más eseteket megállapitani. V. ö. **C.** 620/97. (Ü. L. 97., 32. sz.): havi orvosi jelentések és gyógykezelés eredményét igazoló orvosi bizonyitvány hiánya.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

1. ha a biztositott életét halálos itélet, párbaj vagy öngyilkosság[15]) folytán veszti el; 2. ha a biztositott csatában, vagy az ott nyert sebek következtében halt meg; 3. ha a biztositás tárgyát az egészség vagy testi épség képezi és az esemény, melynek bekövetkeztétől a fizetés függővé tétetett, a biztositott vagy a kedvezményezett vétkességéből következett be.[16]) Az 1. és

---

[15]) Élénk vita uralkodik az iránt, vajjon a biztositó akkor is szabadul-e, ha az öngyilkosság beszámithatlan (önkivületi) állapotban követtetett el? V. ö. különösen *Emminghaus* Die Behandlung des Selbstmordes in der Lebensversicherung. Lipcse, 1875.; *Fick* Zeitschr. f. d. ges. Hr. 20. köt. *Goldschmidt* u. o. 23. köt., *König* id. h. 814. s k. l. A *Tervezet* 540. cz. a biztositót ily esetbe nem mentette fel; ezt azonban az *Értekezlet* elvetette (l. Jegyzők. 449. l.). A törvény tehát szándékosan nem tesz megkülönböztetést s ez teljesen megfelel annak, hogy az öngyilkosságnak mint az esemény bekövetkezésének rendkivüli s előre nem látható módjának elvállalása a biztositó részéről nem vélelmezhető. Ha azonban tekintetbe vesszük, hogy valamint a gyilkosság, ugy az öngyilkosság is erre irányzott szándékot, akaratot már fogalmilag követel, akkor a beszámithatlan állapotban, pl. elmebetegségben, lázban, elkövetett öngyilkosság nem is öngyilkosság, hanem époly véletlen, mint más halálmód. Ez alapon tényleg most már majdnem mindenütt elismerik, hogy az önkivületi állapotban elkövetett öngyilkosság a biztositót fel nem menti. V. ö. **L. I.** is 593/81. (D. Uj f. 1., 109. l. és 4., 270. l.), **B. T.** 10,969/83. (P. T. 9., 85. l.), **C.** 873/96. (D. III. f. 9., 255. l.) A biztositó társaságok egyébiránt még tovább mentek, a mennyiben t. i. öntudatos öngyilkosság esetére is kötelezik magukat a fizetésre, ha a biztositás bizonyos időn át (1—3 évig) fennállott. Ily kikötés esetében tehát csak az előbb bekövetkezett öngyilkosság jön kérdésbe, s az a körülmény, hogy a dijak már a kikötött időre megfizettettek, közömbös. V. ö. **C.** 393/84. (P. T. 9., 85. l.), 1202/900. (D. III. f. 19., 287. l.) Van azonban olyan kikötés is, hogy a biztositó a nem szándékos öngyilkosság esetében is csak akkor vállalja el a fizetést, ha az bizonyos idő mulva következik be. De ezt érvénytelennek kell tekinteni, mert ha a törvény csak a szándékos öngyilkosságot érti, akkor a nemszándékos szerződésileg sem minősithető felmentő oknak. Helytelen ellenk. **C.** 139/99. (D. III. f. 14., 195. l.), 1090/99. (U. o. 17., 111. l.) A mi a bizonyitási kötelezettséget illeti: az öngyilkosság tényét a biztositó, a beszámithatlanságot a kedvezményezett tartozik bizonyitani. V. ö. **B. T.** 1946/81. (D. 28., 262. l.) és id. 10,969/83., **C.** 1265/903. (Jogt. K. 903. mell. 264. l.)

[16]) A tulajdonképeni életbiztositásnál csak a kedvezményezett szándékos cselekvénye jön tekintetbe, ez esetben azonban a szerződés ellenkező kikötés mellőzésével hatályát veszti. V. ö. K. T. 505. §. 4. pont és köv. §. A *Tervezet* 540. cz. a tulajdonképeni életbiztositás és az egészség és testi épség biztositása között nem tett különbséget, ezt csak az *Értekezlet* határozta el (l. Jegyzők. 448. l.). Azonban ha helyes is a szándékos

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

2. pont alatti esetekben azonban a kedvezményezett a befizetett dij egy harmadrészét visszakövetelheti. Végül kiemelendő, hogy valamint a kár- ugy az életbiztositásnál [17]) is a biztositó, ha a biztositási összeget kifizette, már a törvény erejénél fogva mindazon jogokba lép, melyek a biztositottat, illetve kedvezményezettet az esemény bekövetkezése tekintetében egy harmadik ellen illetik [id. 506. §.].[18])

199. §.

Az életbiztositási szerződés s az abból eredő igények megszünése.

I. Eltekintve azon esetektől, melyekben az életbiztositási szerződés épugy mint a kárbiztositási szerződés már eredetileg érvénytelen, vagy a közlési kötelezettség megsértése miatti megtámadás folytán érvénytelennek nyilvánittatik (l. a megelőző §-t): az életbiztositási szerződés is némely esetekben utólag hatályát veszti. Ezen esetek, melyek részben a kárbiztositás hatályvesztését eredményező eseteknek (l. fent. 193. §.) felelnek meg, a **K. T. 505. §.** szerint a következők: [1])

---

cselekménynél a szerződést egészen megszüntnek nyilvánitani (bár ennél is elég lenne a biztositó felmentése), az mégis következetlen és hibás, hogy a biztositó csak az egészség és testi épség biztositásánál mentessék fel v é t k e s s é g esetében, a tulajdonképeni életbiztositásnál ellenben a vétkesség mentő okul ne szolgáljon. Gondoljunk pl. az iszákosság folytáni halálra, mely esetben a biztositó még ellenkező kikötés esetében tartozik fizetni. V. ö. fent. 185. §. és **C.** 671/88. (D. Uj. f. 22., 184. l.)

[17]) A lefizetett dijak egyharmadának visszafizetését kizáró ellenkező szerződés érvénytelen. V. ö. **C.** 967/82. (D. Uj f. 4., 111. l.)

[18]) Utalással a 483. §-ra. V. ö. fentebb 192. §.

[1]) A törvényben felsorolt okokon kivül más okok itt sem állapithatók meg szerződésileg. V. ö. **C.** 806/86. (P. T. 13., 217. l.): hatályvesztés kötvényre adott kölcsön kamatainak meg nem fizetése folytán; 671/88. (D. Uj f. 22., 184. l.): iszákosság miatt. — A c s ő d az életbiztositást magában véve époly kevéssé szünteti meg, mint a kárbiztositást (l. fent. 193. §.). A menynyiben pedig a tömeggondnok a szerződéstől elál s a biztositott e miatt kártéritést követel: ennek tárgya a tulajdonképeni életbiztositásnál, hacsak nagyobb kár nem mutattatik ki (pl. betegség folytán ujabb biztositás nem fogadtatik el), a d i j t a r t a l é k, a mely épen azt az értéket képviseli, melylyel a bizt. szerződés a biztositó csődbejutása napján bir. V. ö. **C.** 1103/85. (D. Uj f. 14., 128. l.) Másként áll azonban a dolog, ha a tömeggondnok a szerződést fentartja, de a biztositott a további dijfizetést megtagadja. Mint-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

1. ha az esemény, melynek bekövetkeztétől a biztositási összeg kifizetése függővé tétetik, a szerződés megkötése után, de azon időpont előtt következik be, melytől kezdve a biztositó a koczkázatot viselni tartozik;

2. ha a kijelölt kedvezményezett meghal,[2]) vagy ha az esemény, melynek bekövetkeztétől a fizetés függővé tétetett, többé be nem következhetik;

3. ha a visszatérő időszakokban fizetendő dij a lejárat után 30 nap alatt, vagy az e végre engedett halasztás eltelte előtt le nem fizettetik; kivételnek e tekintetben csak akkor lévén helye, ha a késedelem erőhatalom vagy vétlen baleset által okoztatik;[3])

---

hogy ezt épen a biztositó csődje okozta, ennélfogva a K. T. 506., illetve 486. §§. értelmében nemcsak, mint az szintén igazságos volna, a dijtartalék, hanem az összes befizetett dijak követelhetők, jóllehet a biztositó a koczkázatot már viselte s az ennek megfelelő koczkázati dijt megszerezte. V. ö. az e részben ugyanazon tekintet alá eső üzletátruházás esetében: **L. I.** 274/78. (D. 20., 47. l.), 394/78. (D. 21., 183. l.)

[2]) Csak ha határozottan megnevezett kedvezményezett van kijelölve, de nem, ha a kötvény bemutatóra szól, vagy kedvezményezett első sorban vagy egyedül maga a biztositott. V. ö. *Értekezlet* jk. 452. l.

[3]) Azokhoz az okokhoz, melyekre a dijfizetés elmulasztása folytáni hatályvesztés a kárbiztositásnál vezetendő vissza s melyeknél fogva a biztositott a további dijfizetésre keresetileg nem szoritható (v. ö. fentebb 191., 193. §§.), különösen a bármikor bekövetkezendő halál esetére szóló életbiztositásnál még az is hozzájárul, hogy erkölcsileg is visszás dolog volna, ha valaki egész életen át a biztositási dijak megtakaritására kényszerittetnék. Ha a jog az egész életre kötött társasági szerződést nem teszi kényszeritővé, még kevésbbé teheti azzá a biztositási ügyletet. V. ö. *Szerző* Magy. Ig. 15., 252. s k. l. A halasztási idő alatti veszély viselésére, mely a dij lefizetése esetében akkor is terheli a biztositót, ha a biztositott annak eltelte előtt meghal, s arra nézve, hogy a biztositó a halasztási időre eső dijt sem követelheti: v. ö. fent. 193. §. 8. jegyz. Helytelen ellenk. **C.** 5362/87. (P. T. 15., 178. l.), 209/902. (D. III. f. 22., 163. l.), 210/902. (U. o. 169. l.) *Bpesti tvszék* 42/95. E. sz. (Jogt. Közl. 95., 16. sz.) Az id. 209/902., 210/902. szerint a halasztási idő alatt történt elhalálozás daczára a biztositási összeg még akkor is követelhető, ha nemcsak a második, hanem még az első évi dij sem fizettetett, hacsak ez pereltetett és megitéltetett! — A mennyiben a dij csak a halasztási idő eltelte után fizettetik s ezt a biztositó elfogadja, a mi akkor is tőle függ, ha előző esetekben az elkésett dijfizetést elfogadta **C.** 859/95. (D. III. f. 4., 52. l.), utóbbi a közbenső idő alatt bekövetkezett eseményért (pl. baleset) nem felelős. V. ö. **C.** 577/90. (D. Uj f. 28., 144. l.) és fentebb 193. §. 9. jegyz. Az elkésett dijfizetés elfogadása a főügynökség részéről külön felhatalmazás vagy jóváhagyás nélkül a biztositót nem kötelezi: **C.** 322/96. (D. III. f. 6., 4. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

4. ha a kedvezményezett a biztositott életét vagy egészségét veszélyeztető valamely cselekvényt szándékosan követ el.[4]) Ha azonban a kedvezményezett a biztositott összegnek csak egy részére tarthat igényt, a biztositó csak ezen részösszeg megfizetése alól szabadul fel.

Mindezen esetek jogi következményeikre nézve ugyanazon elbirálás alá esnek, mint a megfelelő esetek a kárbiztositásnál s ugyanaz áll azokra az esetekre nézve, melyekben az életbiztositási ügylet eredetileg érvénytelen vagy megtámadás esetén érvénytelennek nyilvánittatik. [**K. T. 506. §.**] [5]) Különbség csak annyiban van, a mennyiben a fentérintett 1. és 2. pont alatti esetekben feltétlenül csak a befizetett dijak egy harmadrésze adandó vissza [id. 505. §. 2. bek.], tehát akkor is, ha a biztositási idő még meg sem kezdődött.

II. Az életbiztositási szerződés hatályvesztésének felsorolt esetein kivül a K. T. még abban az esetben is megszüntnek nyilvánitja az ügyletet, ha a biztositott személy foglalkozásában oly változás történik, mely által a koczkázat akkép fokoztatik, hogy a biztositó, ha e körülmény előre tudva lett volna, az ügyletet egyáltalában nem, vagy nem ugyanazon feltételek mellett kötötte volna meg, feltéve hogy más megállapodás nem történt, vagy a biztositó a változásokról nyert értesités folytán ki nem jelenti, hogy a szerződést fentartja. [**K. T. 502. §.**] Ez intézkedés megfelel a tüzkárbiztositásnál kimondott hasonló rendelkezésnek (l. fent. 195. §.) s ezzel hasonló elbirálás alá esik, nevezetesen a tekintetben, hogy a szerződés nem kezdettől fogva, mint a hatályvesztés eseteiben, hanem csak a változás bekövetkeztétől fogva tekintetik megszüntnek. Mindazonáltal, ha a biztositó a szerződést fenn nem tartja, a szerződő félnek, illetőleg a kedvezményezettnek a befizetett dijak egy harmadrésze szintén visszaadatik [id. §. 2. bek.].[6])

---

[4]) Nem kell épen büntetőjogi cselekményre gondolni. V. ö. *Tervezet* ind. 666. l.

[5]) Utalással a 486. §-ra. V. ö. fentebb 193. §. A 486. §-ból kétségtelen, de az 505. §. 2. bek.-ből is kitünik, hogy különösen abban az esetben, ha a biztositott a további dijfizetést elmulasztja, a befizetett dijakból semmit sem követelhet vissza. Ennek igazságtalanságáról l. fent. 197. §.

[6]) A mily helyes ez a tulajdonképeni életbiztositásnál (ha már a teljes dijtartalék visszafizetése nem rendeltetik), époly helytelen az életbiz-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. A mi végül az életbiztositási ügyletből eredő igények megszünését illeti, e tekintetben egészen ugyanaz áll, mi a kárbiztositásnál. Igy nevezetesen az életbiztositásnál is ugyanazon elévülés foglal helyet [id. 506. §.].[7])

NEGYEDIK FEJEZET.

Viszontbiztositás.[1])

200. §.

I. A viszontbiztositási ügylet által a viszontbiztositó ellenérték (dij) kikötése mellett arra kötelezi magát, hogy a viszontbiztositottnak bizonyos összeget fizetend azon teljesités fejében, melyre az utóbbi biztositási szerződés alapján köteleztetik. [**K. T. 508. §.**] Lényeges kelléke tehát, hogy egy fennálló biztositási szerződést tételez fel, melyhez mint főbiztositáshoz csatlakozik. E csatlakozás mindazonáltal csak arra terjed ki, hogy a viszontbiztositás a főbiztositásból tárgyát nyeri, a mennyiben t. i. a főbiztositás biztositója azon vagyoni érdeket biztositja a viszontbiztositásban, mely az általa elvállalt főbiztositás folytán veszélyeztetik. Egyebekben azonban a viszontbiztositás époly önálló biztositás, mint a kár- és életbiztositás. A viszontbiztositó nevezetesen nem lép be a főbiztositási ügyletbe s jogviszony a viszonbiztositó és a főbiztositásban a viszontbiztositottal szerződő felek között nem keletkezik.[2]) Mi sem áll továbbá utjában annak, hogy a viszontbiztositási szerződés egészen más feltételek mellett köttessék meg,

---

tositás azon fajainál, melyek a kárbiztositással egyenlő tekintet alá esnek. V. ö. fent. 197. §. Ezeknél csak a még le nem járt időre eső dijnak visszafizetése lett volna elrendelendő, épugy mint a tüzkárbiztositásnál.

[7]) Utalással a 487. §-ra. V. ö. fentebb 193. §. Annyiban azonban mégis van eltérés, a mennyiben a biztositási összegre vonatkozó elévülés kezdőnapja az 503. §-ban megállapitott fizetési időtől számitandó. V. ö. fent. 198. §. 11. jegyz. Nem az esemény bekövetkeztétől: **B. T.** 95/97. (P. T. 35., 179. l.)

[1]) V. ö. különösen: *Ehrenberg* Die Rückversicherung. Rostock, 1885. és *Lewis* id- m. 7. és 8. §§.

[2]) A főbiztositási szerződés biztositottja tehát nem bir követelési joggal a viszontbiztositó ellen; de épen azért a viszontbiztositott sincs jogositva a főbiztositási dijtartalékot egészben vagy részben a viszontbiztositóra átruházni. V. ö. **L. I.** 274/78. (D. 20., 47. l.), 394/78. (D. 21., 183. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mint a főbiztositás, hogy nevezetesen eltérő biztositási összeg [3]) és más biztositási dij [4]) legyen megállapitva.

II. A viszontbiztositás csatlakozhatik akár egy fennálló kár-, akár élet-, akár ugyancsak viszontbiztositáshoz. A kár- és életbiztositás viszontbiztositása közvetlen, a viszontbiztositás biztositása közvetett viszontbiztositásnak neveztetik, mi mellett teljesen közömbös, vajjon a viszontbiztositó kizárólag viszontbiztositással foglalkozik-e, vagy kár- és életbiztositási üzletet maga is folytat? [5]) A K. T. megköveteli, hogy a viszontbiztositási szerződésben határozottan kijelöltessék az, vajjon az ügylet mint közvetlen, vagy mint közvetett viszontbiztositás köttetik meg? Egyebekben azonban a viszontbiztositási szerződésnek ugyanazon kellékekkel kell birnia, melyeket a törvény a kárbiztositási kötvényre nézve ir elő. [**K. T. 509. §.**] [6])

---

[3]) A viszontbiztositás rendszerint nem történik az egész főbiztositási összegre; hanem a biztositó társaságok csak egy meghatározott összegen felül (u. n. *excedens)* vesznek viszontbiztositást s e meghaladó összeg is gyakran több viszontbiztositó között osztatik el. Másrészt a viszontbiztositási összeg nagyobb is lehet, mint a főbiztositási összeg, a mennyiben ezen felül különösen a mentési költségek (K. T. 476. §.) is biztosithatók. Tulbiztositás azonban a viszontbiztositásnál sincs megengedve, a mi már a K. T. 508. §. fogalommeghatározásából foly, s épen azért a K. T. 470. és 471. §§. a viszontbiztositásra is alkalmazandók, bár azokra hivatkozás nem történt.

[4]) Rendesen a viszontbiztositási dij kisebb mint a főbiztositási dij, illetve a viszontbiztositott a dijakból bizonyos levonást tesz. Ez megfelel annak, hogy a viszontbiztositottnak tetemes költségei vannak az elvállalt biztositásból s hogy e költségek közvetve a viszontbiztositó helyett is történnek.

[5]) Minthogy a kizárólagos viszontbiztositó társaságok a közönséggel közvetlen érintkezésbe nem lépnek, sokkal egyszerübb szervezet és csekélyebb igazgatási költségek mellett folytathatják az üzletet, mint azon társaságok, melyek kár- és életbiztositással foglalkoznak.

[6]) Utalással a 469. §-ra. Az uralkodó gyakorlat szerint a viszontbiztositásról nem állittatnak ki külön kötvények, hanem rovatos ürlapok (u. n. *bordereaux)* használtatnak, melyeken együttesen több viszontbiztositási ajánlat tétetik, az elfogadott ajánlatok azután csak a viszontbiztositó könyveibe vezettetvén. Gyakran általános viszontbiztositási szerződés is köttetik, melynek értelmében a viszontbiztositott az összes általa kötött biztositásokat meghatározott hányadban előre viszontbiztositásba adja s a viszontbiztositó azokat előre elfogadja. Ily esetben az egyes biztositásokra nézve külön ajánlat és elfogadás nem szükséges, hanem a bejelentés csak az elszámolás miatt történik. Némelyek az ilyen szerződést társasági szerződésnek tekintik,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. A viszontbiztositási ügyletből eredő jogok és kötelezettségek egészben véve azonosak mint a kárbiztositásnál. Igy nevezetesen a viszontbiztositottat is terheli a dijfizetés,[7]) és a közlési kötelezettség az ennek elmulasztására szabott következményekkel [**K. T. 514. §.**]; [8]) hasonlóképen a viszontbiztositott is köteles a viszontbiztositót értesiteni, ha az esemény bekövetkezik, az esemény a viszontbiztositásnál ugyanaz lévén, melynek alapján a viszontbiztositott saját biztositási kötelezettségének eleget tenni tartozik. [**K. T. 511. §.**] Mig azonban az értesités a kár- és hasonlóképen az életbiztositásnál szabatosan meghatározott időhöz kötve nincs, addig a viszontbiztositott a viszontbiztositót más megállapodás hiányában az esemény tudomásul vétele után legfelebb három nap alatt köteles értesiteni; mig továbbá az értesités elmulasztása a kár- és életbiztositásnál csak kártéritésre kötelez, addig a viszontbiztositó kötelezettsége ilyen esetben egészen megszünik.[9]) A mi a viszontbiztositó fizetési kötelezettségét illeti, ez más megállapodás hiányában, azon időpontban veszi kezdetét, midőn a fizetési kötelezettség a viszontbiztositottra nézve következik be [**K. T. 512. §.**], a nélkül, hogy a viszontbiztositó jogositva volna a viszontbiztositott fizetési kötelezettségének és az általa fizetendő összeg megállapitásába befolyni. A viszontbiztositó mindazonáltal csak annyiban köteles a viszontbiztositott fizetését elismerni, a mennyiben az a főbiztositási szerződésnek, illetve a törvényes szabályoknak megfelel.[10]) A mennyiben pedig a viszontbiztositott az általa fizetett összeget harmadik személyek elleni törvényes igénye alapján egészben vagy részben visszanyerte, a

de ez csak akkor volna helyén, ha a viszontbiztositó a viszontbiztositási feltételek külön megállapitása nélkül egyszerüen csak hányadrészes volna a viszontbiztositott ügyleteiben.

[7]) A viszontbiztositási dijak azonban rendszerint nem minden egyes viszontbiztositás után külön-külön, hanem valamennyi egy meghatározott időszakban kötött viszontbiztositás után együttesen fizettetnek; illetve a viszontbiztositó és biztositott közt folyószámlaviszony vezettetik.

[8]) Utalással a 473., 474., 475. §§-ra.

[9]) Ez eltérést alig lehet valamivel indokolni.

[10]) A viszontbiztositót nem kötelezi nevezetesen a viszontbiztositott által kötött egyezség, sem oly fizetés, mely annak daczára történt, hogy a biztositottnak, illetve kedvezményezettnek ahhoz jogos igénye nem volt. Ez már a viszontbiztositás fogalmából következik. V. ö. *Értekezl.* jk. 455. l. Kivétel van, ha a viszontbiztositó a viszontbiztositottnak egészen szabad kezet engedett.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

visszanyert összegből a viszontbiztositásnak megfelelő aránylagos részt a viszontbiztositónak kiszolgáltatni tartozik. [**K. T. 513. §.**][11])

IV. A mi végül a viszontbiztositási szerződés megszünését illeti, ide értve ugy annak eredeti érvénytelenségét és megtámadás folytáni érvénytelenségét, mint utólagos hatályvesztését: ez részint önállóan a főbiztositási szerződés fenmaradása mellett,[12]) részint a főbiztositási szerződés megszünése folytán történik. [**K. T. 510. §.**]; [13]) a megszünés következményei mindegyik esetben azonosak lévén mint a kárbiztositás megszünése esetében [id. 514. §.].[14]) A viszontbiztositó azonban más megállapodás hiányában azon dijhoz, mely a biztositót netán illeti, csak az elvállalt viszontbiztositási koczkázat arányában tarthat igényt [id. 510. §. 2. bek.].[15]) Hasonlóképen azonos a viszontbiztositási ügyletből származó igények elévülése [id. 514. §.].[16])

---

[11]) Az id. §. helytelenül csak a »kártéritési összegnek« a 483. §. értelmében való megtéritését emliti, holott ily megtérités az életbiztositásnál is előfordulhat; bár igaz, hogy az erre vonatkozó 506. §. is csak a 483. §-ra való utalással intézkedik.

[12]) Igy ha csupán a viszontbiztositási ügylet nem felel meg a törvényes kellékeknek, vagy csak ennél történt mulasztás a közlési kötelesség tekintetében.

[13]) Ily esetben hiányzik épen az érdek, mely miatt a viszontbiztositás köttetik. Ha azonban a főbiztositási szerződés csak részben szünik meg, ebből nem következik, hogy a viszontbiztositásnak is okvetlenül aránylag meg kell szünnie. A viszontbiztositás egészen is fenmaradhat; igy nevezetesen, ha a főbiztositás még mindig oly összeg erejéig érvényes, a melyen viszontbiztositva lett. Kivétel csak akkor van, ha a viszontbiztositás a főbiztositási összeg meghatározott hányadára köttetett.

[14]) Utalással a 486. §-ra.

[15]) Helyesebben (minthogy a viszontbiztositási dij nem azonos a főbiztositási dijjal): a mily mértékben a viszontbiztositott a főbiztositási dijt tarthatja vissza vagy követelheti, ugyanoly mértékben tarthatja vissza vagy követelheti a viszontbiztositó a viszontbiztositási dijt. Ez különben az 514., illetve 486. §-ból is következik.

[16]) Utalással a 487. §-ra.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

NYOLCZADIK CZIM.

Kiadói ügylet.[1])

201. §.

A kiadói ügylet és kiadói jog fogalma és természete.

I. Kiadói ügylet vagy kiadói szerződés[2]) a **K. T. 515. §.** szerint azon ügylet, mely által valaki (a kiadó) kész vagy készitendő irodalmi, műszaki vagy művészeti munka többszörözésére, közzétételére és forgalomba helyezésére a szerzőtől vagy ennek

---

[1]) *Eisenlohr* Das literarische u. artistische Eigenthum und das Verlagsrecht. Schwerin, 1855.; *Harum* Die gegenwärtige österreichische Pressgesetzgebung. Bécs, 1857.; *Klostermann* Das geistige Eigenthum an Schriften, Kunstwerken und Erfindungen etc. I. köt. Berlin, 1867. és Endemann-féle Handb. III. 714. s k. l.; *Kohler* Das Autorrecht. Jahrb. f. Dogmatik, 18. köt. 129—478. l.; *Petsch* Die gesetzlichen Bestimmungen über den Verlagsvertrag. Lipcse, 1870.; *Schürmann* Die Rechtswerhältnisse der Autoren u. Verleger. Halle, 1889.; *Wächter O.* Das Verlagsrecht, 2. köt. Stuttgart, 1857/58.; német birodalmi törvény 1901. jun. 19.; — *Huard* Des contrats entre les auteurs et les editeurs. Páris, 1889.; *Lardeur* Du contrat d'édition en matière littéraire. Páris, 1893.; *Eisenmann* Le contrat d'édition et les autres louages d'oeuvres intellectuelles. Páris, 1894. — *Mutschenbacher* A szerzői jog. Pécsett, 1890. 15. §.; *Magyary Géza* A kiadói ügylet, Budapest, 1893. — L. még általában a szerzői jogra vonatkozó gazdag irodalmat.

[2]) A K. T. által meghatározott és szabályozott kiadói ügylet nem azonos a 259. §. 5. pontjában keresk. ügyleteknek nyilvánitott kiadói ügyletekkel. Ezek sokkal tágabb értelemben vannak véve (l. fent. 116. §.), holott az 515. s k. §§-ban egyedül valamely munka többszörözése, közzététele és forgalombahelyezése végett a kiadó és szerző között kötött szerződésről s az ebből eredő jogviszonyokról van szó. Ez okból helyesebb ezt épen kiadói szerződésnek nevezni. Néha megkülönböztetésül tulajdonképeni kiadói ügyletnek neveztetik, a 259. §-ban érintett másféle kiadói ügyletek pedig mint nemtulajdonképeni kiadói ügyletek jelöltetnek meg.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

jogutódaitól kizárólagos jogot szerez. E fogalommeghatározás azonban lényeges kiegészitésre szorul. A mint ugyanis a kiadói ügyletre vonatkozó részletes szabályokból kitünik, a K. T. azt nem ugy gondolja, hogy a kiadó a többszörözésre, közzétételre és forgalombahelyezésre csupán jogot szerez, hanem azt is megkivánja, hogy a kiadó a többszörözésre, közzétételre és forgalombahelyezésre egyuttal kötelezettséget is vállaljon.[3]) A K. T. továbbá maga kimondja, hogy a kiadói ügyletre vonatkozó határozatok a dolog természetének megfelelő alkalmazással oly esetben is irányadóul szolgálnak, midőn a kiadói ügylet valamely irodalmi, műszaki vagy művészeti munka tulajdonosával, ki a szerzőnek nem jogutódja, köttetik meg. [**K. T. 533. §.**].[4]) Ezekhez képest tehát a kiadói ügylet alatt szabatosabban azon ügylet értendő, mely által a kiadó valamely irodalmi, műszaki vagy müvészeti munka többszörözésére, közzétételére és forgalombahelyezésére annak tulajdonosától kizárólagos jogot szerez és kötelezettséget vállal; a tulajdonos alatt értetvén ugy a szerző, a ki a kérdéses munkát maga készitette vagy készíteni fogja,[5]) mint egyetemes és különös jogutódjai,[6]) nemkülönben oly

---

[3]) V. ö. K. T. 519. §. és alább 203. §. A kiadói jog átruházása kiadói kötelezettség nélkül csak nemtulajdonképeni értelemben vett kiadói ügylet.

[4]) E szakasz nem akarja csak azt mondani, hogy a kiadói ügylet hasonszerüsége foglal helyet, mert hisz világosan »kiadói ügylet« megkötéséről szól. Puszta hasonszerüséget csak akkor kellene felvenni, ha a kiadói jog szükségképeni alapját a szerzői jog képezné, a mi azonban nem áll. L. alább. V. ö. *Tervezet* ind. 601. l. is: »Az ügylet jogi természetére azon körülmény, hogy a munka nem a szerzőnek vagy jogutódainak tulajdonát képezi, általában befolyással nem lehet.« U. o. közelebbi megjelölése annak, hogy mennyiben nyer az ily tulajdonos által kötött kiadói ügylet csak »a dolog természetének megfelelő« alkalmazást? Mert »a jelen czimnek azon határozatai, melyek a szerződő felek individualitását veszik alapul, a tulajdonosra nézve, kinek individualitása rendszerint tekintetbe nem jön, alkalmazást nem nyerhetnek.«

[5]) A szerzővel egyenlő tekintet alá esik a fordító. **B. T.** 3406/86. (P. T. 15., 62. l.)

[6]) A jogutódok alatt ugy azok értendők, a kikre közvetlenül a szerzői jog (v. ö. 1884 : XVI. tcz. 3. §.), mint azok, a kikre közvetlenül maga a munka ruháztatott át. A kettő nem azonos, mert lehet, hogy a munka nem oltalmaztatik szerzői jog által, vagy a szerzői jog csak a munka megszerzőjének személyében szülemlik meg. Pl. arczképeknél, szoborképmásoknál

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

személy, ki a nélkül, hogy szerző volna, a munka tulajdonát jogutódlás nélkül szerezte meg.[7]) Kiemelendő egyuttal, hogy a K. T. s általában a keresk. jog szabályai alá a kiadói ügylet csak azon feltétel mellett esik, ha a kiadó ily ügyletekkel iparszerüleg foglalkozik, vagy a mennyiben a kiadói ügylet csak alkalomszerüleg köttetett: ha a kiadó kereskedő s az ügylet megkötése az üzlet körében történt (v. ö. fent. 116., 117. §§.).[8]) Hogy minő alakban köttetik meg az ügylet? teljesen közömbös.[9])

II. A jog, melynél fogva valamely munka többszörözése, közzététele és forgalombahelyezése eszközölhető: kiadói jognak neveztetik. E jognak átruházását foglalja magában a kiadói ügylet.[10]) A helyett, hogy a tulajdonos maga adná ki a munkát,[11]) ő mással, a kiadóval szerződik, a ki azt saját nevében, saját rovására és saját hasznára eszközli.[12]) Maga a munka azonban

---

és fényképészeti arczképeknél a szerzői jog nem a szerzőt, hanem a megrendelőt illeti. V. ö. id. tcz. 64. és 72. §§.

[7]) Pl. a ki a munkát találta *(occupatio)* vagy jóhiszemüleg jogosulatlan személytől szerezte, de azután elbirtokolta. Gyakran a jogutódlás szabályszerüen fenforog ugyan, de biztosan meg nem állapitható. Gondoljunk régi kéziratok mellett különösen régi képekre, rajzokra stb.

[8]) Mindazonáltal helyesen járnak el a biróságok, ha megfelelő magánjogi szabályok hiányában a nem iparszerüleg vagy nem kereskedő által kötött kiadói ügyletre is a K. T. szabályait alkalmazzák, a mint azt általában a K. T. szabályaival teszik (v. ö. fent. 1. §. 8. jegyz.), annyival inkább, mert a kiadói ügylet nem a munkabéri szerződés *(locatio conductio operis)* puszta alkalmazása, hanem önálló természetü ügylet. V. ö. *Magyary* id. m. 48. s k. l. A külföldi keresk. törvények a kiadó ügylet közelebbi szabályozását egyáltalában nem tartalmazzák, hanem vagy a polgári törvénykönyveknek vagy külön törvényeknek tartják fenn. A magyar K. T. az egyedüli, mely a kiadói ügyletet szabályozza.

[9]) A kiadói ügylet gyakran hallgatag is köttetik. Igy nevezetesen kéziratok beküldése által folyóiratok szerkesztőségeihez.

[10]) Ennek hiányában, azaz ha a kiadó csak a kiadási kötelezettséget vállalja magára, mint pl. bizományi kiadásnál (l. alább 12. jegyz.), szintén csak nemtulajdonképeni értelemben beszélhetünk kiadói ügyletről.

[11]) U. n. saját vagy önkiadás *(Selbstverlag)*.

[12]) Ha a kiadó saját nevében ugyan, de a szerző rovására és hasznára adja ki a munkát, az bizományi kiadás, mely nem a kiadói, hanem a bizományi ügylet elvei szerint itélendő meg. Ha pedig a kiadás szintén a kiadó nevében ugyan, de közös haszonra és veszteségre történik, társasági szerződés forog fenn, mely közelebbről az alkalmi egyesülés fogalma alá esik. V. ö. fent. 50. §. Az a körülmény, hogy a szerző előre

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

megmarad a kiadóval szerződő tulajdonosnál; a kiadói jog, melyet a kiadó szerez, épen csak a többszörözésre, közzétételre és forgalombahelyezésre terjed ki, vagyis csak a munka anyagi kihasználását, haszonélvezetét foglalja magában, a munka tulajdonát ellenben a kiadó a kiadói ügylet és kiadói jog által nem szerzi meg.[13]) A kiadói jog tehát haszonélvezeti jog. A tulajdonos által átengedett ezen haszonélvezeti jog egyuttal kizárólagos. De magában véve csak a munka tulajdonosával szemben; azaz magában véve csak a munka tulajdonosa az, a ki a kiadói jog átruházása folytán a munka többszörözését, közzétételét és forgalomba helyezését nem eszközölheti. Harmadik személyek irányában ellenben a kiadói jog magában véve kizárólagos természettel nem bir s a kiadó a kiadói jog alapján magában véve harmadik személyeket nem akadályozhat meg abban, hogy a közzétett munkát az ő kárára kiadják.[14]) Más szóval: a kiadó által a kiadói ügyletnél fogva szerzett kiadói jog magában véve csak kötelmi, nem dologi *(absolut)* jog. Ahhoz, hogy a kiadó által szerzett kiadói jog harmadik személyek irányában is kizárólagos legyen, a kiadói ügylet magában véve nem elegendő, hanem még egy feltétel szükséges, t. i. hogy a kiadói jog a munka tulajdonosánál is mint kizárólagos legyen elismerve, vagyis az u. n. szerzői jog fogalma alá essék,[15]) melynek

---

kapott valamit a kiadótól, e részben nem változtat. V. ö. **C.** 942/89. (D. Uj f. 25., 227. l.)

[13]) Kétségtelen azonban, hogy a munka tulajdona is átruházható. Csakhogy ily esetben nem kiadói ügylet, hanem a szerint, a mint kész vagy csak készitendő munkáról van szó, vétel vagy munkabéri szerződés forog fenn. Még akkor is, ha a munka tulajdona kiadási kötelezettség mellett ruháztatik át, a mi nem okvetlenül történik (pl. kép eladása), nem kiadói ügyletről, hanem csak feltételes vagy meghagyás melletti *(sub modo)* tulajdonátruházásról lehet szó.

[14]) Ezt többnyire félreismerik. Pedig nyilvánvaló. Kiadói ügyletek léteztek, még mielőtt a szerzői jog el volt ismerve és szabályozva (igy különösen nálunk) s előfordulnak bőven oly szellemi termékekre nézve, melyek a szerzői jog oltalmában nem részesülnek. V. ö. alább 21. jegyz. Még a szerzői jog egyenes bitorlásával eszközölt kiadói ügylet sem tekinthető semmisnek. Azt sem lehet mondani, hogy a K. T. a kizárólagosságot legalább az 515. §-ban értette mindenkivel szemben s hogy ennélfogva a szerzői jogból mint szabályból indul ki (igy *Magyary* id. m. 44. l.).

[15]) A szerzői jog, vagy a mint azelőtt nevezték s a francziák ma is nevezik: szellemi, in specie: irói, művészi tulajdonjog *(pro-*

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

közelebbi feltételeit az 1884 : XVI. tcz. szabályozza.[16]) Ez esetben a kiadói jog átruházása a szerzői jog átruházását is magában foglalja s a kiadó által harmadik személyek irányában époly kizárólag gyakorolható, mint a munka tulajdonosa által.[17]) A mi-

priété littéraire et artistique) és a kiadói jog egymás közti viszonya iránt gyakran találkozni téves nézetekkel. Néha a kettőt egyszerüen azonositják, a mi nemcsak azért helytelen, mert kiadói jog létezhetik szerzői jog nélkül (pl. a munka tulajdonosánál, a ki sem szerző, sem ennek jogutódja), hanem azért is, mert a kiadói jog a szerzői jogot ki nem meriti. A szerzőnek nemcsak a munka kiadására, hanem elvileg mindenre van joga, mi által a munka közzétehető és vagyonilag kihasználható; igy nevezetesen a forditáshoz, szinműveknél és zeneműveknél a nyilvános előadáshoz, képeknél és szobroknál a közszemlére való kitételhez és utánképzéshez is. A kiadói jog tehát csak akkor szerzői jog, ha egyuttal kizárólagos, másrészt csak egyik, de nem egyedül alakja a szerzői jognak. De még ha a kiadói jog mint kizárólagos jog a szerzői jog fogalma alá esik is, lényeges különbség van a szerző és a kiadó kiadói joga közt. A szerzőnél a kizárólagos kiadói jog mindig egy és ugyanaz; a kiadónál ellenben a kiadói jog annyiféle, a hány kiadói szerződés van, azaz mindig csak *in concreto* határozható meg s még akkor sem egyenlő a szerző kiadói jogával, ha korlátlanul szereztetett meg, mert még ez esetben is a szerző szerződési jogai által van befolyásolva. Egyenlőség a szerző és a kiadó kiadói joga között csakis akkor van, ha maga a szerzői jog egészében véve ruháztatott át, sőt pl. a hitelezők végrehajtási joga tekintetében még ez esetben is van különbség (l. alább 203. §.).

[16]) Ennek előtte a szerzői jog a tulajdonképeni Magyarországon, jóllehet egy már a mult században, 1793. november 22-én kelt kir. rendelet az utánnyomást sulyos büntetés terhe alatt megtiltotta (l. *Tauszig* Magy. Igazs. 11. köt.), s jóllehet később az Országb. Ért. az Id. Tk. Sz. I. r. 23. §-ában kijelentette, hogy »az ész szüleményei is oly tulajdont képeznek, mely a törvény oltalma alatt áll«, gyakorlatilag jóformán nem is létezett (v. ö. **C.** nov. 28/76. M. Ig. 11. k. 611. l.); a magyar korona többi országaiban pedig az 1846. okt. 19-én kelt osztrák császári nyiltparancs volt érvényben. — Az id. tcz. is azonban csak a belföldi s a belföldön legalább két év óta lakó s itt adót fizető külföldi szerzőket, valamint a külföldi szerzőknek belföldi kiadónál megjelent műveit részesiti védelemben (79. §.); külföldön lakó szerzők külföldön meljelent munkái ellenben nem védetnek, hacsak ily védelmet nemzetközi szerződések nem biztositanak. Ily szerződés létezik Ausztriával (1887 : IX. tcz.), továbbá Francziaországgal 1866. decz. 11-éről, mely az 1884 : IV. tcz.-ben megujitott keresk. szerződés által is fentartatott, Olaszországgal (1891 : III. tcz.), Nagy-Brittániával (1894 : X. tcz.) és Németországgal (1901 : VI. tcz.).

[17]) Ez már a kiadói jognak a szerző iránti kizárólagosságából következik, mert ilyenről nem lehet szó, ha a szerző legalább ugyanazon terjedelemben mást is részesit benne. V. ö. 1884 : XVI. tcz. 3. és 28. §§. is.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vel nem akarjuk azt mondani, mintha a kiadó által szerzett kiadói és a szerzői jog teljesen fedné egymást. Sőt ellenkezőleg, a kiadói jog rendszerint csak bizonyos korlátozások mellett szokott a kiadóra átruháztatni (l. a köv. §-t); e mellett figyelembe veendő, hogy a szerzői jog időhatárhoz van kötve,[18]) a szerző és kiadó közti viszony tartama pedig ettől független s valamint a szerzői jog megszünte előtt szünhetik meg, ugy annak megszünte után is fenmarad.[19])

III. A kiadói ügylet és kiadói jog tárgya valamely irodalmi, műszaki vagy művészeti munka. Értetik pedig munka alatt egyedül a meghatározott külső formában létesült vagy létesitendő szellemi termék mint ilyen; ennélfogva tehát nem szólhatunk kiadói ügyletről akkor, ha valamely munkának csak egyes, bár összes példányai ruháztatnak át közzététel és forgalombahelyezés végett.[20]) Hogy mit kelljen közelebbről az irodalmi, műszaki *(technikai)* s művészeti munkák alatt érteni? az egyrészt a közönséges felfogás szerint, másrészt a szerint itélendő meg, vajjon valamely szellemi munka[21]) a kiadói ügylet czélját képező többszörözésre, közzétételre és forgalombahelyezésre alkalmas-e?[22]) a nélkül azonban, hogy okvetlenül szükséges volna, mikép a munka önállóan és egymagában véve is közzététel és forgalombahelyezés tárgyát képezhesse.[23]) Hasonlóképen

---

[18]) V. ö. 1884 : XVI. tcz. 11—18., 45., 55., 65., 67., 70. §§.

[19]) A szerző a kiadó kárára még akkor sem teheti közzé ujra a munkát, ha harmadik személyek abban megakadályozva többé nincsenek; hasonlóképen a kiadó is kötve van a szerződéshez, jóllehet a szerzői jog időközben megszünt. Ez kétségtelenül kiderül a K. T. 517. §-ából, mely a szerzői jog megszünte esetére semmi kivételt nem tesz.

[20]) Erre vonatkozó szerződések különösen a kiadók és az u. n. *sortiment*-könyvárusok között fordulnak elő s szintén csak a nemtulajdonképeni kiadói ügyletek közé tartoznak. V. ö. fent. 116. §.

[21]) Nem épen önálló szellemi munka. Pl. szótár, czimtár, statisztikai összeállitás stb. De nem pl. árjegyzék, habár ábrák vannak benne. V. ö. **C.** 3999/93. (D. Uj f. 35., 304. l.)

[22]) A közzétételnél és a forgalombahelyezésnél minden esetre nagyobb közönségre kell gondolnunk. Nem képez tehát kiadói ügyletet pl. valamely kép, szobor stb. egy-két másolatának átruházása eladás végett. De nem szükséges épen, hogy a munka szabad adás-vétel tárgyaként szerepeljen. A közzététel és forgalombahelyezés zárt körre is szoritkozhatik. Pl. képek megszerzése és többszörözése valamely egylet tagjai közti szétosztás végett.

[23]) Kiadói ügylet forog fenn nevezetesen oly kisebb irodalmi dolgo-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nem szükséges, hogy a munka eredeti alakjában legyen a szerződés tárgya; lehet fordítás vagy utánzat is.[24]) Minthogy továbbá a kiadói jog a szerzői jogtól magában véve független, kétséget nem szenvedhet, hogy kiadói ügylet tárgya szerzői jog által nem védett munka is lehet[25]) s hogy azon közelebbi meghatározások, melyek a szerzői jog szempontjából tétetnek, a kiadói ügylet szempontjából nem feltétlenül irányadók. A mennyiben azonban valamely munkán szerzői jog elismertetik, az minden esetre a kiadói ügylet tárgyát képezheti.[26])

202. §.

A kiadói jog terjedelme.

I. A kiadói jog valamely irodalmi, műszaki vagy művészeti munka kizárólagos haszonélvezetét foglalván magában, ebből szükségképen következik, hogy mig a kiadói viszony tart, nevezetesen addig, a mig a többszörözés végett átengedett munkának azon példányai, melyeknek forgalomba helyezésére a kiadó

---

zatokra, képekre, rajzokra stb. nézve, melyek gyüjteményes munkákban, hirlapokban, folyóiratokban jelennek meg. V. ö. K. T. 517. §. Ezeknél rendszerint kettős kiadói ügyletek különböztethetők meg: egyrészt a gyüjtemény, hirlap, folyóirat kiadója és szerkesztője között, másrészt az utóbbi mint kiadó és az egyes dolgozatok szerzői között. Ha azonban a kiadó és nem a szerkesztő tulajdonosa a hirlapnak, közöttük csak munkabéri szerződésről lehet szó. V. ö. **C.** 245/83. (D. Uj f. 7., 9. l.)

[24]) V. ö. **B. T.** id. 3406/86.; 1884: XVI. tcz. 8., 17., 53., 63. és 74. §§., melyek a fordítást és utánzatot is a szerzői oltalomban részesitik. Más kérdés: vajjon szabad-e az eredetit forditani vagy utánozni? Szabály szerint nem. V. ö. id. tcz. 7., 54., 60. s k., 69. s k. §§. és alább a köv. §-ban.

[25]) Pl. nyilvános ügyiratok, beszédek (v. ö. id. tcz. 9. §.); törvények és rendeletek az 1880: LIII. tcz. korlátai között; oly munkák, melyeknél a szerzői jog a törvényben megállapitott védelmi idő letelte miatt megszünt, vagy melyeknek tulajdonosa nem a szerző vagy jogutódja s ilyen már nem él (talált régi kéziratok, képek, metszetek stb.).

[26]) Igy a szerzői törvény mint műszaki munkákat különösen a föld- és térképeket, a természettudományi, mértani és épitészeti rajzokat és ábrákat részesiti védelemben (l. annak 5. fejezetét), következőleg ezek a kiadói ügylet tárgyát is képezik. Ugyanaz áll a fényképekről (l. id. t. 6. fej.), daczára annak, hogy a művészeti munkák közé szoroson véve nem tartoznak.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

jogot nyert, el nem keltek, a szerző [1]) munkájával oly intézkedéseket nem tehet, melyek a kiadó kárára lehetnének, őt a kiadói jog szabad gyakorlásában megakadályoznák. [**K. T. 517. §.**] A mint azonban már érintettük: a kiadó kiadói joga nem elvontan, minden esetre egyenlően megállapitott tartalmu jog, hanem a concrét szerződéshez képest nagyobb vagy kisebb terjedelmü lehet, miért is annak közelebbi meghatározásánál mindig a szerző és kiadó között létrejött megállapodás szolgál irányadóul. [**K. T. 522. §.**] A kiadó joga lehet nevezetesen vagy egészen korlátlan, vagy pedig korlátolt [2]) s a korlátozások ismét a legkülönbözőbbek lehetnek. Vonatkozhatnak akár a forgalomba helyezés területére,[3]) akár az időre,[4]) akár meghatározott kiadásra,[5]) akár az alakra,[6]) akár a példányok számára (l. köv. §.), akár a nyelvre [7]) stb. s ezek közül egyre vagy többre. A K. T. a felek szerződési szabadságának semmi irányban gátat nem vet, feltéve, hogy kizárólagos haszonélvezeti jog a kiadó részéről egyáltalán még fenforog.[8])

II. Ha azonban a K. T. a felek szerződési szabadságát a kiadói jog terjedelmének megállapitásában nem is korlátozza:

---

[1]) A következőben mindig csak szerzőt emlitünk, de a szerző jogutódjait, vagy a munka másnemü tulajdonosát is értjük. Hasonlóképen jár el a K. T. is.

[2]) És pedig a szerzői jogra való tekintettel is. V. ö. 1884 : XVI. tcz. 3. §.

[3]) Pl. hogy a kiadó a munkát csak egy országban hozhatja forgalomba. Más országra nézve tehát a szerző szabadon köthet kiadói ügyletet. Ez az eset, mely különösen zeneműveknél fordul elő, megosztott kiadói joguak is neveztetik, de e kifejezés másnemü korlátozásoknál is alkalmazható.

[4]) Pl. 10, 20 évre, tekintet nélkül a példányok számára és arra, vajjon a közzétett példányok a kitüzött idő alatt mind elkeltek; vagy pl. a szerzői jog tartamára.

[5]) A »kiadás« fogalma az összes példányokat foglalja magában, melyek az egyfolytában eszközölt többszörösitésből kikerülnek. V. ö. *Értekezl.* jk. 378. l. Közelebbi meghatározását e fogalom a szerződés, a kiadó belátása (v. ö. K. T. 520. és köv. §§.) és a szokás által nyeri.

[6]) Pl. negyed-, nyolczad-, tizenhatodrétü alakra, ugy hogy más alakra nézve a szerző szabadon rendelkezhetik.

[7]) Pl. csak az eredeti nyelvre, vagy csak meghatározott vagy bármily nyelvü forditásra.

[8]) Azontul sincs ugyan korlát, csakhogy kiadói ügylet nem lesz többé. Legfelebb nemtulajdonképeni kiadói ügyletről lehet szó.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mégis szükségesnek találta, hogy némely szerződéspótló természetü szabályt maga is állitson fel, melyek a következők:

1. Kétség esetében a szerződés a munkának csak egyszeri kiadására ád jogositványt [id. 522. §. 2. mond.]. Ha azonban a felek uj kiadás iránt szerződnek, arra nézve, miről az uj szerződésben nem intézkednek, a korábbi szerződés szolgál irányadóul. [**K. T. 521. §.**]

2. A kiadói jog nem ád egyszersmind jogosultságot a munka fordításához s ennek kiadásához. [**K. T. 518. §.**] [9])

3. A kiadó, ha a szerző egyes munkáinak kiadására nyert jogot, e munkák összkiadásának eszközlésére feljogositottnak nem tekintetik, s megforditva, ha a szerző munkáinak összkiadását engedi át, a kiadó nem nyer jogot arra, hogy az egyes munkákat vagy azok részeit külön kiadhassa. [**K. T. 524. §.**]

4. A kiadói jog fennállása alatt a szerzőnek nem áll jogában ugyanazon munkát [10]) vagy annak egy részét ujra kiadni, vagy kiadás végett másnak átengedni,[11]) vagy összes munkái

---

[9]) Ez intézkedéssel nem kell szükségképen arra gondolni, hogy a forditási jog a szerzői jog alkateleme, hogy tehát a szerző a forditás ellen védve van (l. a megelőző §-t); mert ha a kiadói jog az *eredetire* nézve független a szerzői jogtól, akkor a forditási tilalomnak is függetlennek kell lennie attól, vajjon a szerzőnek kizárólagos joga van-e a forditáshoz vagy nem? A kiadó és szerző közti viszony hozza magával, hogy a kiadó oly esetben sem fordithatja le a munkát, ha harmadik személyek tehetik. Ha ezt el nem ismernők, a szerző, minthogy a forditás ellen szükebb terjedelmü védelemben részesül (v. ö. 1884 : XVI. tcz. 7. és 17. §§.), a kiadó részéről tetemes megröviditést szenvedhetne. — Vajjon van-e a *szerzőnek* joga a munkát leforditani? arról l. alább 11. jegyz.

[10]) Az azonosságnak nemcsak a munka tárgyára, hanem a kidolgozás módjára is kell vonatkoznia. A szerző tehát nincs akadályozva abban, hogy ugyanazon tárgyról máskép kidolgozott munkát kiadjon, pl. gyakorlati commentár helyett tudományos rendszert vagy megforditva; feltéve, hogy ez által a kiadót meg nem kárositja.

[11]) A K. T. uj kiadásról általában beszél. Minthogy pedig a *forditott* munka tartalmilag ugyanaz mint az eredeti — miért is a szerző a forditás ellen is védelemben részesül, — ebből szükségképen következik, hogy a szerző a kiadóval szemben forditásban sem adhatja ki a munkát. Ez ellen nem szól a K. T. 518. §-a, mert abból, hogy a *kiadó* nem fordithatja a munkát, nem következik, hogy a szerző azt teheti. Még kevésbbé szól ellene az *Értekezlet* azon határozata, mely által a *Tervezet*nek a szerző forditását korlátozó rendelkezése (478. cz.) elvettetett. V. ö. Jegyzők. 376. l. Ellenk. **C.** 974/81. (D. Uj f. 1., 196. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kiadásába, vagy valamely gyüjteménybe felvétetni [id. 517. §. 1. bek.].[12]) Ha azonban a szerző egyes dolgozatokat valamely gyüjteménybe szolgáltat, ezeket akár külön, akár összes munkáiban közzéteheti, feltéve, hogy az egyes dolgozatok azon alakban, melyben a gyüjtemény részeként jelentkeznek, a könyv- vagy műkereskedés önálló tárgyait nem képezik [id. §. 2. bek.].[13]) A kisebb dolgozatok, melyek hirlapnak vagy folyóiratnak engedtetnek át, megjelenésük után a szerző szabad rendelkezése alá kerülnek [id. §. 3. bek.].[14])

III. A mennyiben akár a kiadó, akár a szerző a kiadói szerződésben, vagy ha ez nem intézkedik, a K. T. által körülhatárolt kiadói jogot megsértené: a károsult fél az általános elvekhez képest kártérítést követelhet. E mellett azonban ily sértő eljárás egyuttal a szerzői jog bitorlásának fogalma,[15]) s az erre rendelt büntetés,[16]) a jogosulatlanul közzétett példányok pedig elkobzás alá esnek.[17])

203. §.

A szerző és kiadó kölcsönös jogai és kötelezettségei.

I. A szerző kötelezettsége mindössze arra terjed, hogy a kiadónak az igért munkát a szerződésileg megállapitott minőségben és kellő időben átadja. [K. T. 516. §.][1]) Ha a szerző e köte-

---

[12]) Utánnyomás a szerző részéről.

[13]) Pl. önálló kötetben külön árban adatik.

[14]) Áll rendesen a nagyobb dolgozatokra is a 2. bek. értelmében, a hirlap vagy folyóirat sem lévén más mint gyüjtemény. A hirlapok vagy folyóiratok egyes közleményeinek átvétele a szerzői jog szempontjából harmadik személyek részéről is meg van engedve. Kivételt képeznek a szépirodalmi és tudományos dolgozatok, továbbá az olyan nagyobb közlemények, melyeknek élén az utánnyomás tilalma kifejeztetett. V. ö. 1884 : XVI. tcz. 9. §. 2. pont.

[15]) V. ö. 1884 : XVI. tcz. 6. §. 3. és 4. pont, 45. §., 61. §. 4. és 5. pont és 67. §.

[16]) A büntetés 1000 frtig terjedhető birság, behajthatlanság esetén fogházbüntetés. Az eljárás azonban csak a sértett fél kérelmére és csak akkor foglalhat helyet, ha a bitorlás szándékosan vagy gondatlanságból történt. Kiszabása a polgári bíróság (törvényszék) által történik. V. ö. id. t. 19. s k. §§.

[17]) V. ö. id. t. 21. §. Az elkobzás akkor is helyt foglalhat, ha a bitorlás nem történt szándékosan vagy gondatlanságból.

[1]) A minőség alatt csak annak tárgyi tartalma, alakja, terjedelme és

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lességének saját hibájából [2]) meg nem felel, a kiadó tetszése szerint vagy: 1. a szerződés teljesitését s a késedelemből eredő kár megtéritését igényelheti; vagy 2. a nemteljesités miatt kártéritést követelhet; vagy 3. a szerződéstől elállhat, mintha az meg sem köttetett volna [id. §. 2. bek.].[3])

II. A mi a kiadó kötelezettségeit illeti, azok a következők:

1. A kiadó a kéziratban vagy a megállapitott eredetiben átvett munkát saját költségén változatlanul [4]) többszörözni és kellően forgalomba helyezni tartozik. [**K. T. 519. §.**] [5]) A kiállitásnak, határozott megállapodás hiányában, a munka czéljának és jelentőségének megfelelő alakban kell történni. [**K. T. 520. §.**] [6])

---

kiviteli módja, de nem a belértéke értendő. Utóbbi is azonban kiköthető, pl. ha tudományos testület véleményétől tétetik függővé a kiadás.

[2]) A véletlen a kiadói ügylet megszüntét vonja maga után. L. a következő §-t.

[3]) Ugyanazon jogok ezek, melyek a vételnél vannak elismerve.

[4]) Csak a kiadó nincs jogositva a munkán változtatásokat tenni, ellenben a szerző igen, tekintve, hogy a munka átadása után is annak tulajdonosa marad. A mennyiben azonban a változtatások a kiadónak külön költséget okoznának, ezeket a szerző megtériteni tartozik, hacsak oly változtatások nem forognak szóban, melyek külső körülmények (pl. törvénymódositások, uj törvény vagy rendelet megjelenése) folytán váltak szükségessé.

[5]) A kellő forgalombahelyezés alatt különösen a szokásos forgalombahelyezés értendő. A szokás határozza meg azt is, vajjon a kiadó köteles-e a munka hirdetéséről és ismertetéséről gondoskodni? — Vitás, vajjon a kiadási kötelezettség és illetve kiadói jog (melyek elválaszthatlanul összefüggnek) személyes természetü-e? vajjon tehát a kiadó jogositva van-e a kiadást más kiadóra ruházni? Az *Értekezlet*en a kérdés felvettetett, de meg nem oldatott. V. ö. Jegyzők. 386. l. Helyesebb a tagadó válasz, tekintve, hogy a munka kelendősége nagyrészben a kiadó személyes ügyességétől, összeköttetéseitől, hirnevétől függ s a szerző rendszerint épen a kiadó ezen személyes tulajdonságaira való tekintettel köti meg a szerződést. Kivételt csak a kiadó egész üzletének átruházása esetében lehet elismerni, ugyszintén kivétel van az 1884 : XVI. tcz. 4. §-a értelmében, mely ugy a szerzőre mint a kiadóra vonatkozik, a végrehajtási átruházásra nézve, mely csak addig nem lehetséges, mig a szerzői jog a szerzőt vagy örököseit, vagy hagyományosait illeti, azaz szerződésileg még nem ruháztatott át.

[6]) A szerző a kiállitásnál közreműködni magában véve nincs kötelezve; ellenben jogositva van arra annyiban, a mennyiben a munka helyes visszaadásáról van szó. Correcturák!

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A példányok számát és az egyes példányok árát, ha ez iránt a felek közt megállapodás nem történt,[7]) a kiadó saját belátása szerint határozza meg; de nem áll jogában oly tulságos árt szabni, mely a munka kelendőségének ártana [id. §. 2. bek.].[8]) Hogy mennyi idő alatt köteles a kiadó a munkát többszörözni és forgalomba helyezni? az iránt a törvény csak azt a különleges intézkedést tartalmazza, hogy a mennyiben a munka további kiadásai is átruháztattak, a kiadó az előbbi kiadás teljes elkelte után azonnal köteles uj kiadást eszközölni. [**K. T. 522. §.** 2. bek.][9]) Ettől eltekintve azonban valamint a szerző, ugy kétségtelenül a kiadó is kellő időben köteles teljesiteni. Ha a kiadó az átvett munka többszörözését, vagy az első kiadás teljes elkelte után az uj kiadás eszközlését saját hibájából[10]) elmulasztja, a szerző, épugy mint a kiadó a szerző mulasztása esetében, tetszése szerint vagy: 1. a szerződés teljesitését és a késedelemből eredő kár megtérítését igényelheti, vagy 2. a nemteljesités miatt kártérítést követelhet, vagy 3. a szerződéstől elállhat, mintha az meg sem köttetett volna. [**K. T. 523. §.**]

2. A kiadói ügyletnek nem lényeges kelléke, hogy a kiadó a szerzőnek ellenértéket, u. n. t i s z t e l e t d i j t adjon.[11]) Ilyent a szerző csak akkor követelhet a kiadótól, ha az nyiltan vagy hallgatag kiköttetett. A tiszteletdij hallgatag kikötöttnek akkor tekintetik, ha a körülmények szerint a munka átengedése csak tiszteletdij mellett volt feltehető.[12]) Ily esetben annak nagyságát, a körülményekhez képest szakértők meghallgatása mellett, a biróság állapitja meg. Ugyanez történik akkor is, ha a tiszteletdij közelebbi meghatározás nélkül általában köttetik ki. [**K. T. 525. §.**] A tiszteletdij megállapitása történhetik akár egységesen az egész munkára s annak összes kiadásaira nézve, akár

---

[7]) A megállapodással egyenlő a szokás. Ha több példány nyomatik, a többlet elárusitása megtiltható, vagy a szerző érte külön dijazást követelhet. V. ö. **C.** 600/84. (P. T. 9., 23. sz.)

[8]) A törvény csak a tulságos á r t tiltja, de nem a tulságos példányszámot, a mi bizonyára kifogásolható.

[9]) A méltányossággal alig összeegyeztethető intézkedés. Hátha a viszonyok, melyek közt a szerződés köttetett, lényegesen megváltoztak?

[10]) A vétlen mulasztás esetéről l. a köv. §-t.

[11]) A tiszteletdij nem okvetlenül pénzösszeg. Ingyenpéldányok!

[12]) A körülményekhez tartozik a munka minősége is; pl. kötelezően előirt tankönyv.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

egységesen az egész munkára, de csak egy kiadásra, akár az összes vagy egy kiadásra, de ivenként. Ha utóbbi esetben a tiszteletdij megállapitásánál bizonyos ivszám vétetett alapul, a kiadó a megállapitott ivszámot meghaladó részért tiszteletdijt fizetni nem tartozik, de a szerzőtől követelheti, hogy ez teljes munkát szolgáltasson. [**K. T. 526. §.**][13]) A mi pedig a tiszteletdij fizetési idejét illeti: a kiadó, más megállapodás hiányában, köteles a tiszteletdijt, ha az a munkáért általában köttetik ki, a teljes kézirat vagy az eredeti átvételével azonnal kifizetni; ellenben ha a tiszteletdij ivek szerint állapittatott meg, az a többszörözés befejezésekor, illetve a mennyiben a munka részekben jelenik meg, az egyes részek bevégzett kiállitásakor fizetendő. [**K. T. 527. §.**]

204. §.

A kiadói ügylet megszünése.

A kiadói szerződés részint a szerzőnél, részint a kiadónál, részint a szerződő felek személyétől függetlenül bekövetkező okokból szünhetik meg;[1]) és pedig:

1. a szerzőnél bekövetkező okokból: *a)* ha kész munka iránt köttetett szerződés és az az átadás előtt a szerzőnél véletlenül elvész, pl. elég; *b)* ha a szerző a munka befejezése előtt meghal, vagy a munka szerződésszerü elkészitésében egyébként véletlenül meggátoltatik, vagy az elkészitésre képtelenné válik. [**K. T. 531. §.** 1. és 2. pont] Mindkét esetben a szerző, illetőleg jogutódai a kötelezettség alól felszabadulnak,[2]) másrészt azonban tiszteletdijt sem követelhetnek, sőt ha ilyet kaptak, azt visszafizetni tartoznak [id. §. 2. bek.].

---

[13]) Habár az ivszám meghatározása a tiszteletdij szempontjából nem foglalja magában annak meghatározását, hány ivre terjedhet a munka? mégis fel kell tételezni, hogy a kiadó nagy eltérésekre nem számit. A szerző tehát nem szolgáltathat aránytalanul több vagy kevesebb ivet.

[1]) A K. T. helytelenül csak az 531. §. eseteiben beszél a kiadói ügylet megszünéséről; pedig nyilván az 528., 529. és részben az 532. §§. eseteiben is megszünik a kiadói szerződés.

[2]) A jogudódok tehát nem lépnek a szerző helyébe a munka elkészitésében, tekintve, hogy legszemélyesebb cselekvényről van szó. Ha azonban a szerző meghal, miután a munka már elkészült, a jogutódok azt a kiadónak átadni kötelesek. Ily esetben a kiadói ügylet átszáll a szerző jogutódjaira.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

2. A kiadónál bekövetkező okokból: *a)* ha a többszörözés végett átadott munka a kiadónál véletlenül elvész. Ez esetben a kiadó kötelezettsége a tiszteletdij megfizetésére szoritkozik. Ha azonban a szerző egy második példány birtokában van, ezt esetleges költségeinek megtéritése mellett a kiadónak átengedni tartozik, ily esetben tehát a kiadói ügylet fenmarad. [**K. T. 529. S.**] Hasonlóképen fenmarad a kiadói ügylet, ha nem maga a munka, hanem a kész kiadás egészben vagy részben véletlenül megsemmisül; sőt a mennyiben a kiadás megsemmisülése a forgalomba helyezés előtt történt, a kiadónak jogában áll a megsemmisült példányokat saját költségén kipótolni, a nélkül, hogy ezekért a szerzőnek tiszteletdijt fizetni tartoznék. [**K. T. 530. §.**];[3] — *b)* ha a szerződés teljesitése a kiadó személyében történt véletlenség miatt lehetetlenné válik. Ez esetben a kiadó a tiszteletdij fizetése alól csak ugy szabadul, ha a szerző a munkát ugyanazon feltételek mellett más kiadónak adta át. [**K. T. 528. §.**][4] A teljesités lehetetlensége alatt azonban nem értendő sem a kiadó halála, sem magában véve a kiadó csődje. Első esetben a kiadói jog és kötelezettség a kiadó örököseire száll; utóbbi esetben pedig a tömeggondnok akaratától függ, vajjon a szerződést fenn akarja-e tartani és teljesiteni, vagy nem?[5]

---

[3]) A forgalombahelyezés utáni megsemmisülés esetében ily pótlás már nincs megengedve. V. ö. *Értekezl.* jk. 382. l. Fontossággal bir tehát annak pontos meghatározása, mikor mondható, hogy a forgalombahelyezés megtörtént? Felelet: mihelyest csak egy példány is eladási szándékkal a kiadó üzlethelyiségébe, illetve kirakatába tétetett vagy elküldetett. V. ö. **C.** 5563/92. (D. Uj. 32., 38. l.)

[4]) Magától értve akkor is, ha a szerző kedvezőbb feltételek mellett szerződött. — Minthogy a törvény rátiója az, hogy a szerző kártól óvassék meg, ebből következtethető, hogy a kiadó kedvezőtlenebb feltételek melletti szerződésnél nem köteles az egész tiszteletdijt megfizetni, hanem jogositva van az uj szerződésben kikötött tiszteletdijt levonásba hozni.

[5]) V. ö. Csődt. 18., 20. §§. A fentartáshoz azonban a felszámolási határnap előtt a csődbiróság felhatalmazása, azután a csődválasztmány határozata szükséges. Cst. 160. §. A szerző pedig a tiszteletdijt, ha a munkát még nem szolgáltatta át, mint tömegtartozást érvényesitheti. Cst. 48. §. 2. pont. A **K. T. 532. §**-a a szerzőnek is megadta a jogot, hogy a kiadói szerződést felbontsa, feltéve, hogy a többszörözés még meg nem kezdetett, a mikor a tömeg kellő biztositék mellett a szerződést fentarthatta. De ez a Csődt. 267. §. értelmében hatályon kivül lépett.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

3. A felek személyétől független okból: ha a czél, mely a szerződő felek szándéka szerint a közzététel által elérendő volt, véletlen eset folytán lehetetlenné vált [id. 531. §. 3. pont].[6]) A mennyiben ily eset a kézirat vagy az eredeti átadása előtt következett be: a szerző vagy jogutódjai tiszteletdijt nem követelhetnek s ha ilyet kaptak, azt visszfizetni tartoznak; ellenben ha a czél csak a kézirat vagy eredeti átadása után vált lehetetlenné: a szerző vagy jogutódjai tiszteletdijt követelhetnek, illetőleg a kapott tiszteletdijt visszafizetni nem tartoznak [id. §. 2. és 3. bek.].

[6]) Ez azonban helytelenül csak azon esetről szól, ha a czél lehetetlenné vált a kézirat vagy eredeti átadása e l ő t t következett be, — holott a 3. bek. azon következményeket is megállapitja, melyek a kézirat vagy eredeti átadása u t á n i lehetetlenség esetén állanak be.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

KILENCZEDIK CZIM.

Alkuszi ügylet.[1])

205. §.

Az alkuszi ügylet és alkusz fogalma s az alkuszok fajai.

I. A keresk. ügyletek megkötésének közvetitése alkuszi ügyletnek s az, ki ily ügyletekkel iparszerüleg foglalkozik, alkusznak tekintetik. [**K. T. 534. §.**][2]) Csakis ezen iparszerü alkuszra vonatkozólag szabályozza a K. T. az alkuszi ügyletet[3]) s bár keresk. ügyletek közvetitése akkor is keresk. ügylet, ha az nem iparszerüleg, hanem csak alkalomszerüleg történik, feltéve, hogy a közvetitő kereskedő s a közvetitės üzlete körében történt (v. ö. fent. 117. §.): az ily alkalomszerü alkuszi tevékenység mégis az alkuszi ügyletre vonatkozó határozatok alá nem esik, hanem csak a keresk. ügyletekre vonatkozó általános határozatok, illetve a

---

[1]) *Behrend* id. m. I. 56—60. §§.; *Grünhut* Endemann-féle Handb. III. 132. s k. l. és Zeitschr. f. d. Privat- u. öff. Recht, II. 547. s k. l.; *Fabre J.* Des courtiers. 2. köt. Páris, 1883.; *Guillard* Journal de droit internat., 4., 5., 7. kötet.

[2]) Az elnevezés nem határoz. Különösen az »ügynök« elnevezése használtatik gyakran az alkusz megjelölésére, bár az ügynökök nem mindig alkuszok. V. ö. fentebb 36. §.

[3]) Ez nemcsak abból tünik ki, hogy a K. T. az alkuszi jogok és kötelességek meghatározásánál határozottan mindig alkuszról szól s hogy némely intézkedések alkalomszerü alkuszi tevékenységre egyenesen alkalmazhatlanok; hanem abból is, hogy mig a bizományi, szállitmányozási és fuvarozási ügyletre vonatkozó határozatokról kifejezetten azt mondja, hogy azok az alkalomszerü ügyletkötésre is alkalmazandók (K. T. 383., 392., 420. §§.): addig ily intézkedés az alkuszi ügyletnél hiányzik. Ebből következik pl., hogy más, nem iparszerü közvetitésért csak akkor követelhető dij, ha az előre kiköttetett és az ügylet egyenesen a közvetitő közbenjárásával létesült. V. ö. **C.** 503/99. (D. III. f. 16. 315. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

keresk. szokások és az általános magánjog szerint itélendő meg.[4]) Az alkuszi ügylet fogalma minden esetre feltételezi továbbá, hogy az akusz a közvetitésre valóban megbizást kapott, vagy a fél azt utólag elfogadta. Ennek hiányában a közvetités jogviszonyt az alkusz és a fél közt nem létesit s különösen ellenszolgálat követelésére nem jogosit.[5])

II. Az alkuszi ügylet és az alkuszi tevékenység valamely ügylet megkötésének közvetitését foglalván magában, ez alatt mindazon tényleges természetü tevékenységet kell érteni, mely valamely ügylet létesitése körül kifejtetik.[6]) Az ügylet megkötésére irányzott jogi cselekvés ellenben már az alkuszi tevékenységen kivül esik, akár a megbizó, akár a megbizott nevében történő ügyletkötésre gondolunk. Az alkusz tehát lényegesen különbözik ugy a meghatalmazottól, mint a bizományostól, s ha kivételesen meg is köti az ügyletet, a mi ellen általában véve semmi akadály nem forog fenn,[7]) akkor ő épen nem mint alkusz jár el. De nemcsak a megkötés, hanem a teljesités körüli jogi tevékenység is kivül esik az alkuszi tevékenységen. Az ügylet közvetitésével megbizott alkusz mint ilyen nem tekinthető feljogositottnak nevezetesen arra, hogy fizetést vagy a szerződésben kikötött más szolgálmányt átvehessen [id. §. 2. bek.]. Ily cse-

---

[4]) Hogy a magánjognak melyik ügyletére vonatkozó különös határozatok mérvadók, ha az alkuszi ügylet külön nem szabályoztatik, a mint az sajátságainál fogva legmegfelelőbb; vajjon nevezetesen a megbizás, vagy a munkabéri szerződés szabályait kell-e alkalmazni? nehezen dönthető el. Helyesebb azonban az alkuszi ügyletet a megbizás fogalma alá vonni, főleg a felek egyoldalu visszalépési jogára való tekintettel, mely az alkuszi ügyletnél el van ismerve. V. ö. **L. I.** 646/80. (D. 26., 120. l.) Római jogi szempontból ez ugyan nem lehetséges, mert ennek értelmében a megbizás szükségképen ingyenes ügylet *(mandatum, nisi gratuitum sit, in aliam formam negotii cadere:* §. 13. I. de mand. III. 26., l. 1. §. 4. D. mand. 17., 1.). Ez azonban a mai jogban tulhaladott álláspont. V. ö. osztrák p. t. 1004. §.

[5]) V. ö. **C.** 6804/96. (D. III. f. 6., 84. l.), a mely azonban a megbizás hiánya daczára a tényleges szolgálatért megfelelő dijazást állapitott meg az alapon, hogy a fél az alkusz által közölt adatokat felhasználta.

[6]) Igy nevezetesen: a szerződő felek összehozása, főképen vevő, illetve eladó keresése, a szerződési feltételek közlése, mustrák átvétele és kiszolgáltatása stb.

[7]) V. ö. K. T. 536. §. 3. bek. Kivétel volt előbb a tőzsdealkuszokra nézve. V. ö. 1883-ik évi budapesti tőzsdeügynöki szab. 3. §. De az megszünt. L. alább.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lekvényt is az alkusz csak azon fél külön meghatalmazása alapján foganatosithat, a kinek részére a fizetés vagy átadás teljesitendő.[8])

III. Az alkuszoknak különböző osztályai, fajai vannak. Némelyek mindennemü, mások csak meghatározott természetü és tárgyu ügyletek közvetitésével foglalkoznak.[9]) Különbség van továbbá helyi tekintetben: némelyek meghatározott helyen vagy épen helyiségben, mások helyről helyre utazva járnak el.[10]) Előbbiek közül kiemelendők különösen a tőzsdealkuszok (tőzsdeügynökök), a kik valamely tőzsdén az ott előforduló ügyleteket közvetitik. Különbség teendő végül az alkuszi tevékenység kiterjedése szerint: vajjon t. i. az alkusz üzlete a kisipar körét meghaladja-e vagy nem? Csakis első esetben tekinthető az illető oly alkusznak, a kire a K. T.-nek az alkuszokra vonatkozó szabályai alkalmazhatók; mig utóbbi esetben az alkusz kereskedői minősége szerint a kiskereskedők fogalma alá tartozik (l. fent. 17. §.) s az alkuszokra vonatkozó szabályok alá nem esik.[11])

---

[8]) Ez különösen fontos a vételnél a vevő kifogásolási jogára nézve. V. ö. fent. 36. §. 10. jegyz. és 151. §. 4., 8. jegyz. A meghatalmazás fenforgását a megbizó ellen fellépő fél tartozik bizonyitani. V. ö. fentebb 41. §. és **C.** 194/89. (D. Uj. f. 24., 102. l.): ügynök sikkasztása esetében.

[9]) Pl. áru- és különösen gabona- és terményalkuszok, pénz- és értékpapir-, különösen váltóalkuszok, biztositási alkuszok (ügynökök), tengeri alkuszok stb.

[10]) Utazó ügynökök. V. ö. fentebb 36. §

[11]) L. e megkülönböztetést a keresk. min. 1892. május 30-án 30,629. sz. a. kelt rendeletében (Közp. Ért. 1892. évi 48. sz.), mely ugyan közvetlenül csak annyiban felel meg a törvénynek, a mennyiben a czégbejegyzésről és az alkuszi naplóról van szó. Ha azonban a K. T. a naplóvezetés tekintetében egyszerüen csak alkuszról szól, jóllehet az 5. §. szerint kétségtelen, hogy a kisipar körét meg nem haladó üzlettel biró alkuszt nem értette: akkor fel kell tételezni, hogy egyéb intézkedéseiben is csak a nagyobb üzlettel biró bejegyzett alkuszokra gondolt. A kötjegyre vonatkozó intézkedésekre nézve ez már abból is következik, bogy az a naplóba bevezetett tényköriilményeket kell hogy magában foglalja (538. §.). Megerősiti e magyarázatot a törvény keletkezési története is, a mennyiben ugyanis az alkuszi ügyletre vonatkozó határozatok a *Tervezet*nek a hites alkuszokra vonatkozó határozatai alapján állapittattak meg. V. ö. *Értekezl.* jk. 327. s k. l. L. kifejezetten uj német K. T. 104. §. is. — Az id. rendelet egyébiránt az alkuszoknak még egy harmadik osztályát is emliti, t. i. azon alkuszokat, kiknek foglalkozása a kufárok (?), hajcsárok, sáfárok stb. fogalma alá esik, mert piaczon, vásárokon, vasuti- és hajóállomásokon stb. szokták szolgálataikat felajánlani, s ebbeli jutalmuk inkább borravaló, mint keresk. szerzemény jelentőségével bir. Ezek nemcsak czégbejegyzésre, hanem iparigazolvány váltására sincsenek kötelezve.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Azelőtt voltak olyan alkuszok, a kik mint meghitelt közhitelességü személyek szerepeltek s mint ilyenek iparszerü közvetitésre kizárólagossággal birtak s az általuk közvetitett ügyletekről teljes bizonyitéku okiratokat állitottak ki (u. n. hites alkuszok).[12]) Ez az intézmény azonban a keresk. törvény hatálybaléptével megszünt. [**K. T. 565.**][13]) Csak a budapesti tőzsdén alkalmaztattak tovább is a hites alkuszokhoz hasonló u. n. jogositott tőzsdeügynökök.[14]) Legujabban azonban a tőzsdei alkuszok különállása is megszünt s ők is teljesen a K. T. intézkedései alá esnek.[15])

206. §.
Az alkusz kötelességei.

I. Az alkusz kötelességei, melyek részint köz-, részint magánjogiak, a következők:

1. Az alkusz, a mennyiben a felek által az ellenkezőre feljogositva nem lett, vagy az ügylet természete ellenkezőt nem kiván, a megbizások, alkudozások és kötések tekintetében harmadik személyek irányában titoktartásra kötelezteti. [**K. T. 535. §.**][1])

---

[12]) V. ö. 1840 : XIX. tcz.

[13]) A *Tervezet* a hites alkuszok intézményét még fentartotta volt (69—90. cz.) s nagyrészben a német K. T. megfelelő intézkedései szerint szabályozta. Azonban az *Értekezlet*, támaszkodva arra, hogy az a kor és a keresk. forgalom követelményeinek többé meg nem felel s mindenütt hanyatlásnak indul, élénk vita után mellőzte. (Jegyzők. 70—73. l.) Legujabban az uj német K. T. is megszüntette a hites alkuszok intézményét; miután egyes német államokban (Hamburg, Bréma) már előbb törülték el. Ugyanez történt Belgiumban (1867. évi t.), Olaszországban (uj K. T. 29. s k. cz.) és részben Franciaországban (1866. évi t. az árualkuszokra, de nem a pénz- és értékpapiralkuszokra nézve: *agents de change).*

[14]) V. ö. 1883. évi bpesti tőzsdeügynöki szabályzat.

[15]) V. ö. 1897. aug. 1-én hatályba lépett uj »Szabályzat a tőzsdei alkuszok számára«, melynek 2. §-a kimondja, hogy keresk. ügyletek megkötésének közvetitésével a budapesti tőzsdén minden tőzsdetag foglalkozhatik. A 3. §. szerint azonban azok a tőzsdetagok, kik alkuszügyletekkel iparszerüleg kivánnak foglalkozni, kötelesek ezt a tőzsdetanácsnál bejelenteni, 3000 frt óvadékot letenni és magukat a keresk. czégjegyzékbe bejegyeztetni.

[1]) Csak harmadik személyek irányában. A felek irányában az alkusz titoktartásra jogositva sincs, s nevezetesen nem áll jogában az egyik fél előtt a másik fél nevét elhallgatni. Ez nem következik ugyan

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

2. Mig a K. T. általában véve nem tartalmaz intézkedést az iránt, hogy minő könyveket kell a kereskedőknek vezetni (l. fent. 32. §.): addig az alkusznál határozottan előirja, hogy naplót vezetni köteles, mely a mellett, hogy, miként a keresk. könyvek általában, bekötve, laponként folyó számmal ellátva és átfüzve kell lennie, használatbavétel előtt azon törvényszék által hitelesitendő, melynek kerületében az alkusz üzletét gyakorolni szándékozik. [**K. T. 536. §.**][2]) E napló kizárólag az alkszi ügyletek bevezetésére szolgál, ugy hogy ha az alkusz még egyéb ügyletekkel is foglalkozik, ezekre nézve külön könyveket köteles vezetni [id. §. 3. bek.].[3]) A K. T. azonban nemcsak azt állapitja meg, minő könyveket köteles az alkusz vezetni? hanem közelebbről intézkedik a naplóba iktatandó bevezetések iránt is. Előirja, hogy az alkusz a naplóba a megkötött ügyleteket mindennap bevezetni és a megtörtént bevezetéseket naponként aláirni tartozik [id. §. 1. bek.].[4]) Előirja továbbá, hogy a naplóba iktatott bevezetéseknek, melyek bármely élő nyelven történhetnek,[5]) a szerződők neveit, az ügylet megkötésének idejét, tárgyának megjelölését s annak feltételeit, jelesen áruk eladásánál azok nemét és mennyiségét, nemkülönben az árt és a szállitás idejét kell tartalmaznia, s hogy időrendben hézag hagyása nélkül eszközlendők. [**K. T. 537. §.**]

---

a dolog természetéből, mert a szerződéskötés ismeretlen személylyel is történhetik, de annyival inkább a K. T. tételes intézkedéseiből, különösen a naplói bevezetés és a kötjegy kellékeiből. L. alább.

[3]) Szabatosabban: azon törvényszék által, melynél az alkusz bejegyeztetett. A hitelesités a bejegyzést minden esetre feltételezi. V. ö. **B. T.** 4231/77. (D. 28., 259. l.)

[3]) Az id. bek., mely szerint: »ha az alkusz kizárólag keresk. ügyletek közvetitésével foglalkozik, a naplón kivül egyéb könyveket vezetni nem köteles« — csak igy bir kellő, a naplói bevezetések kellékeivel is összhangzó értelemmel, tekintve, hogy a K. T. nem irja elő, minő és hány könyvet kell a kereskedőnek vezetnie? Gondolhatunk ugyan arra, hogy a leltározás, mérlegkészités és levélmegőrzés kötelessége alól kivánta az alkuszt felmenteni; de ez a másolati könyvtől (K. T. 29. §.) eltekintve, mégis erőltetett, habár kétségtelen, hogy az alkusz, ha épen más ügyletekkel nem foglalkozik, már üzletének természetéből folyólag nem lehet az érintett kötelességeknek alávetve.

[4]) ¡Sajátkezü bevezetés és aláirás azonban nem kötelező, a mi kitünik a K. T. 542. §-ból (l. a köv. §.).

[5]) Zsidó nyelv: v. ö. fentebb 32. §. 5. jegyz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

3. Az alkusz az ügylet közvetitésénél rendes kereskedő gondosságával, a megbizás értelmében s a felek érdekeinek megfelelőleg köteles eljárni.[6]) Az ügylet megkötése után pedig a felek mindegyikének egy általa aláirt s a naplói bevezetés tárgyául kijelölt ténykörülményeket magába foglaló kötjegyet *(aviso)* azonnal kézbesiteni tartozik. [**K. T. 538. §.**] Oly ügyleteknél, melyek nem azonnal teljesitendők, a kötjegy a feleknek aláirás végett kézbesitendő s mindegyik félnek a kötjegy azon példánya küldendő meg, melyet a másik fél irt alá [id. §. 2. bek.]. Az ügylet magánjogi érvénye és létrejötte azonban magában véve ugy a naplói bevezetéstől, mint a kötjegy kiállitásától, illetve a felek általi aláirásától független. [**K. T. 540. §.**][7]) A bevezetés és a kötjegy kiadása csak a szerződés megkötésének bizonyitékául szolgál [id. §. 2. bek.]; a kötjegy elfogadásának vagy aláirásának megtagadásáról azonban a másik fél az alkusz által azonnal értesitendő [id. 538. §. 3. bek.].

4. Az alkusz köteles továbbá naplójából, a felek kivánatára, ezeknek kivonatokat kiállitani, melyeknek mindazt kell magukban foglalni, mi az alkusz által a feleket érdeklő ügyletre vonatkozólag bevezettetett. Harmadik személyek részére ily kivonatok csak az érdekelt felek beleegyezésével állithatók ki. [**K. T. 539. §.**]

5. Az alkusz végül, a mennyiben a felek vagy az áruk minőségét tekintve, a helybeli szokás által ez alól fel nem mentetik, köteles a közvetitése mellett létrejött minden mustra szerinti eladásnál a mustrát, miután az felismerhetés végett megjelölte, addig megőrizni, mig az áru a minőséget illetőleg ellen-

---

[6]) A gondosság a felek, tehát mindkét, nemcsak azon fél irányában van előirva, a kitől a megbizás kiindult. Az alkusz ugyanis nemcsak ennek, hanem a másik félnek is megbizottja.

[7]) Az ügylet csakugy jön létre, mint alkusz közvetitése nélkül (v. ö. **C.** 855/95. (D. III. f. 3., 150. l.), mely azonban minden esetre azt foglalja magában, hogy az ügylet távollevők közt köttetik. V. ö. fentebb 141. §. Valamint azonban a felek általában bizonyos alaktól tehetik függővé a szerződés érvényét, ugy azt is kiköthetik, hogy az ügylet a kötjegyek kölcsönös elfogadásától legyen feltételezve. De a kötjegy ily esetben sem értékpapir (v. ö. fent. 129. §.) s különösen forgatmány által nem ruházható át, még ha rendeletre szólna is. V. ö. fent. 132. §. 4. jegyz. Engedményezésre a kötjegy minden esetre alkalmas. V. ö **C.** 449/83. (D. Uj f. 8., 39. és 201. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mondás nélkül átvétetett, vagy az ügylet más módon kiegyenlittetett. [**K. T. 544. §.**][8])

II. Habár az alkusz most érintett kötelességei részben közjogi természettel is birnak: a K. T. azoknak elmulasztását mégis sem büntetéssel, sem más hasonló következményekkel nem sujtja. Az alkusz kizárólag magánjogilag felelős a feleknek azon kárért, mely e kötelességek megszegése vagy elhanyagolása által nekik okoztatott [**K. T. 546. §.**]; ezen kivül a mulasztás részben még csak az alkuszdij követelhetésére bir befolyással (l. a köv. §-t).

207. §.
Az alkusz jogai és kiváltságai.

I. Már az általános elvekből következik, hogy az alkusz a közvetitést nem köteles ingyen teljesiteni, hanem közbenjárásáért előleges kikötés nélkül is dijt követelhet (l. fent. 125. §.). Ez az u. n. alkuszdij mindazonáltal csak akkor követelhető, ha az ügylet megköttetett, vagy a feltételesen kötött ügylet feltétlenné vált[1]) s az alkusz a kötjegy kézbesitését tárgyazó kötelességnek megfelelt. Ha az ügylet meg nem köttetett, vagy feltétlenné nem vált, a közbenjárásért alkuszdij nem követelhető [**K. T. 546. §.**], és pedig még akkor sem, ha a megbizó fél a közvetités iránti

---

[8]) A másnemü kiegyenlités alatt értendő különösen az az eset is, hogy a rejtett hibák érvényesitésére kitüzött határidő letelt. V. ö. fentebb 164. §. Az alkusz tehát a mustrát legalább ezen idő leteltéig köteles megőrizni.

[1]) Feltétel alatt csak felfüggesztő feltétel értendő. A felbontó feltétel mellett kötött ügylet az alkuszdij szempontjából feltétlennek tekintendő, hacsak egyszerü visszalépési jogról nincsen szó, melynek gyakorlása esetében alkuszdij époly kevéssé követelhető, mint ha az ügylet meg sem köttetett. V. ö. **C.** 334/99. (D. III. f. 18., 28. l.) Az alkuszdij egyébiránt akkor is csak feltételesen lehet megállapitva, ha maga az ügylet feltétlen. V. ö. **C.** 450/84. (D. Uj f. 10., 308. l.) Lehet különösen, hogy csak arra az esetre van megállapitva, ha a megkötött ügylet teljesedésbe ment. V. ö. **C.** 2873/95. (D. III. f. 2., 284. l.), mely szerint kölcsön kieszközléséért igért alkuszdij csak akkor jár, ha a kölcsön tényleg kifizettetett, nem ha csupán megszavaztatott, de később még sem fizettetett ki. A megkötés alatt pedig végleges megkötés értendő. Pl. biztositási ügynök nem követelhet dijt, ha a biztositó ideiglenes kötvényt állitott ki, de a végleges kötvény kiállitását megtagadta. **C.** 253/97. (D. III. f. 10., 316. l.) A mennyiben az ingatlan vételéről van szó, az alkuszdij csak akkor követelhető, ha a tulajdonjog bekebelezésének megengedését is magában foglaló szerződés aláiratott: **C.** 284/96. (D. III. f. 7., 139. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

megbizást beszüntetve, az ügyletet közvetlenül, vagy más alkusz közvetitése mellett később mégis megkötötte.[2]) Az alkuszdij menynyisége szabad egyezkedés tárgya. Ily egyezkedés vagy más helyi szokás hiányában,[3]) az alkuszt, a közvetitett ügylet által képviselt értéket véve alapul, dij fejében 5000 forintig fél száztóli, az ezen felüli összeg után egy negyed száztóli illeti. [**K. T. 547. §.**][4]) E dijakat, ha más ki nem köttetett, vagy a helybeli szokás mást nem állapit meg, a felek egyenlően tartoznak viselni [id. §. 2. bek.].[5])

II. Hogy az alkusz által vezetett napló az alkuszi ügyletre nézve ugyanoly bizonyitékul szolgál, mint a keresk. könyvek általában, kétséget nem szenvedhet. Azonban a K. T. az alkuszt még azon különös kiváltsággal ruházza fel, hogy a napló, épugy mint az alkusz által kiállitott kötjegy, maga a közvetitett ügylet megkötése és tartalma iránt, tehát az alkusztól külön-

---

[2]) V. ö. **L. I.** 646/80. (D. 26., 120. l.), **C.** 9/82. (D. Uj f. 2., 145. l.), 5322/96. (D. III. f. 6., 80. l.) Előbbi szerint: habár a másik alkusz általa ajánltatott s utasitásokkal láttatott el. Általában az alkuszdij csak akkor követelhető, ha a szerződés létrejöttét a közbenjárás eredményezte: **L. I.** 1121/79. (D. 24., 164. l.), **C.** 7651/83. (D. Uj f. 4., 223. l.), 5060/85. (U. o. 12., 268. l.), 405/86. (U. o. 15., 227. l.), 6919/87. (U. o. 18., 269. l.) Az a körülmény azonban, hogy a szerződési ajánlat elfogadása után az ügylet a fél cselekvénye miatt még sem jött létre, nem jön tekintetbe: **C.** 6317/85. (U. o. 13., 258. l.); még ha az ügylet megszüntetése az ő közvetitése mellett történt: **C.** 1613/95. (T. É. 96., 3. sz.) Esetleg az ügylet tárgyának, illetve a szerződő fél megnevezése, ajánlása önmagában is elegendő a közvetités fogalmának megállapitására, ha az ügylet annak folytán létesül: v. ö. **C.** 1219/95. (D. III. f. 4., 153. l.), id. 5322/96., 5414/96. (P. T. 34., 161. l.) Ellenk. 1452/92. (D. Uj f. 34., 241. l. és 35., 60. l.), 2133/96. (P. T. 34., 162. l.), 3816/96. (U. o.) Az ügylet megkötésével egyenlő továbbá a megkötött ügylet feltételeinek későbbi megváltoztatása, pl. a szállitási határidő meghosszabbitása, melynek közvetitéséért tehát ujabb alkuszdij követelhető: **L. I.** 7/80. (D. 25., 15. l.)

[3]) Ilyenek léteznek különösen a tőzsdei alkuszokra nézve. V. ö. id. tőzsdealkuszi szabályzat 6. §.

[4]) Átvéve az 1840 : XIX. tcz. 15. §-ából. Ha az áruszállitás több év tartama alatt meghatározott részletekben történik s a vételár is nem egyszerre és előre, hanem az áruszállitás arányában fizetendő: az alkuszdij csak azon szállitmány értéke után követelhető, mely már valósággal átvétetett: **L. I.** 11,391/79. (D. 24., 99. l.)

[5]) Egyenlően: nem mindegyik az egész fél, illetve negyed %-ot, hanem mindegyik az egyetemlegesség kizárásával az egészből annyit, a mennyi fejarány szerint reá esik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

böző szerződő felek között, sőt esetleg harmadik személyek részére is bizonyitékot képez.[6]) Az alkusz ennek folytán ma is okmányoló személy,[7]) mint volt a hites alkusz, s különbség csak abban van, hogy a napló és a kötjegy, épugy mint a keresk. könyvek általában, rendszerint csak nem teljes, eskü vagy más bizonyitási eszköz által kiegészithető bizonyitékot képez. [**K. T. 541. §.**] [8]) Mindazonáltal a biróság az alkuszi napló és kötjegy tekintetében is szabad méltánylási joggal bir, a mennyiben a fenforgó körülmények megfontolása alapján, belátása szerint határoz a fölött, vajjon azoknak tartalma bizonyitéknak tekinthető-e, vajjon azok mellé az alkusz esküje vagy egyéb bizonyiték követelendő-e,[9]) vajjon különösen a kötjegy elfogadásának vagy aláirásának megtagadása az ügy elbirálásánál nyomatékkal bir-e vagy sem [id. §. 2. bek.]? Habár továbbá rendszerint csak a szabályszerüen vezetett napló és a szabályszerüen kiállitott kötjegy szolgál bizonyitékul [id. §. 1. bek.].[10]) ezekre nézve sincs kizárva, hogy a szabálytalanságok daczára bizonyitékul vétethessenek, ha a fonforgó körülmények szerint mégis hitelt érdemelnek. [**K. T. 542. §.**] [11]) Vajjon az alkusz naplója az alkusz által személyesen, avagy segédszemélyzet által vezettetett-e? annak bizonyitó erején szintén mitsem változtat [id. §.].[12])

III. Az alkusz most jelzett bizonyitási kiváltságával jár az alkusz azon kötelessége, hogy a naplót a bíróságnál a per folyamában felmutassa. A felmutatást a biróság akár a felek kérelmére, akár hivatalból, különösen a végett rendelheti el, hogy a napló a kötjegygyel, a kivonattal vagy egyéb bizonyitékokkal

---

[6]) Pl. a megbizó részére a bizományos által megkötött ügyletre nézve vagy megforditva. Az *Értekezlet*en az alkusz ezen bizonyitási kiváltsága élénk megtámadásban részesült. L. Jegyzők. 331—332. l.

[7]) E kifejezést jobbnak hiányában a német: »*Urkundsperson*« értelmében használjuk.

[8]) V. ö. fent. 33. §. Az 1883. évi szabályzat szerint a tőzsdealkuszok naplói és kötjegyei a tőzsdei választott biróság előtt rendszerint teljes bizonyitékot szolgáltattak. De ezt az uj szabályzat eltörölte.

[9]) A K. T. csak az alkusz esküjét emliti; de kétségtelen, hogy az ügyletben résztvevő felek is póteskü̈re, illetve az 1893 : XVIII. tcz. 75. §. értelmében eskü alatti kihallgatásra bocsáthatók.

[10]) A szabályszerü vezetés alatt értendő a napló hitelesitése is.

[11]) Utalással a 32. §-ra. V. ö. fent. 33. §.

[12]) Utalással a 33. §-ra. V. ö. szintén fent. 33. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

összehasonlittassék. [**K. T. 543. §.**] Ha az alkusz e rendeletnek meg nem felel, a bíróság által 500 forintig terjedhető pénzbirsággal sujtható [id. §. 2. bek.].[13]) A felmutatott napló megtekintésére nézve ugyanazon szabályok mérvadók, mint a keresk. könyvvek megtekintésére nézve általában [id. 542. §.].[14])

IV. Az alkuszi naplóra vonatkozó bizonyitási kiváltsággal, valamint azzal, hogy a napló a felek érdekében vezettetik, összefügg végül a törvény azon rendelkezése, mely szerint, ha az alkusz meghal, üzletével felhágy, vagy azt bármi okból nem folytathatja, naplója azon törvényszéknél leteendő, melynek területén az alkusz ügyletét gyakorolta. [**K. T. 548. §.**] [15]) A letett naplóra a felek ugyanazon jogokkal birnak, mint a letétel előtt.[16])

---

[13]) Utalással a 21. §-ra (v. ö. fent. 28. §.). Itt természetesen nem lehetett szó azon bizonyitási hátrányokról, melyek a felmutatásra kötelezettre akkor hárulnak, ha a könyvek általi bizonyitás saját ügyében történik. V. ö. fentebb 34. §. Ha azonban az alkusz a perfél, azaz maga az alkuszi ügylet a per tárgya, akkor a napló felmutatásának elmulasztása szintén a fentérintett bizonyitási következményt vonja maga után.

[14]) Utalással a 35. §-a. V. ö. fent. 34. §.

[15]) Szabatosabban: azon törvényszéknél, melynél az alkusz bejegyezve vagy bejegyzendő volt.

[16]) Vehetnek nevezetesen kivonatokat s kérhetik annak felmutatását. V. ö. *Értekezl.* jk. 336. l.

— Vége. —

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Betürendes tárgymutató.

(A nagy számok a szakaszokat, a kis számok a jegyzeteket jelentik.)

A.

Ab Budapest 145 [7]), 150 [18]).
Absolut kereskedelmi ügyletek l. tárgyilagos keresk. ügyletek.
Accessorius keresk. ügyletek l. mellékügyletek.
Accreditif l. hitellevél.
Actio quanti minoris 151.
— *redhibitoria* 151.
Actia l. részvény.
Actions de jouissance 82 [2]).
Agent l. ügynök.
Ajánlás 121 [16]).
Ajánlat 128, 141, 142 [4]), 149, 190.
Aláirás l. részvényaláirás.
Aláirási ivek 77.
Aláiró l. részvényaláiró.
Alaki keresk. ügyek 5.
Alakuló közgyülés 78, 105.
Alanyi kereskedelmi ügyletek 114, 116.
Alapitási feltételek megnem tartása 80.
— költség 77 [10]).
Alapitó 76, 77, 105.
— felelőssége 77, 78.
— előnyei 77, 78.
— megbüntetése 101.
Alapszabályok 76, 78, 105.
— bejegyzése és közzététele 79, 105.
— módositása 89.
Alaptőke 74, 82, 108 [8]), 179.
— biztositása 76, 77.
— felemelése 89, 109 [1]).
Alaptőke leszállitása 89, 109 [1]).
Alapügyletek 114—116.
Alkalmi egyesülések 15, 17, 48, 50.
Álképviselő 42.
Alkusz 18 [8]), 36, 205.
— hites 10, 205.
— jogai és kiváltságai 207.
— kötelességei 206.
Alkuszdij 207.
Alkuszi kötjegy, napló 206.
— — bizonyitó ereje 207.
— ügylet 116, 205—207.
Állam mint kereskedő 16.
— keresk. vállalatai 16 [7]).
Állami biztositás 183.
— engedély l. engedély.
Államjegyek 129 [9a]).
Állampapirok 115, 130.
— megszerzése 115.
Állatbiztositás 194.
Állatfuvarozás 175.
Állomások 20 [6]).
Amalgamatio l. egyesülés.
Amortisatio l. megsemmisités.
Analogia l. hasonszerüség.
Anatocismus 126 [25]).
Anyagi keresk. ügyek 5.
Apport 78 [14]).
Áremelkedés biztositása 196.
Árjegyzés 139.
Ártatlansági bizonyitvány 192 [2]).
Áru 5, 115 [1]).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Áruforgalmi statisztika 171.
Árufuvarozás 115, 116, 167.
Árujegy 30, 180, 182.
Áruk biztositása 195.
— megszerzése 115.
— szállitása 115.
Árupapirok 130, 134.
Áruszerzési kötés 115 [15]).
Árutár leltározása 32.
Áruutalvány 130 [9]), 135 [17]).
Árverési csarnok 137 [29]).
— üzletek 18 [28]).
Assignatio l. utalvány.
Association en participation 48 [2]).
Átadási költség 150.
Át- vagy feldolgozás 115 [3]), 116 [3]).
Átalánybiztositás 190 [4]).
Átmenő fuvarlevél 170 [34]).
Átvételi elismervények 168.
Átvevő 168, 172.
Aviso l. kötjegy.
Azonnali szállitás 146 [16]), 148 [21]).

B.

Balesetbiztositás 197, 198 [11a]).
Bánatpénz 123.
Bankjegy 129.
— kibocsátása 18 [18]), 133.
Bankügylet 116.
Bankutalvány l. *cheque*.
Bányaipar ügyletei 116.
Bányászat 18 [19]).
Bányatársulatok 48.
Befizetése a részvényeknek 74, 77.
— a szövetkezeti üzletrészeknek 106.
Begöngyölés 170, 175.
— költsége 150.
Behajthatlan követelések leltározása 32.
Bejegyzés l. cégbejegyzés.
Bejegyzett, be nem jegyzett kereskedő 14, 28.
Beltag 69.
Beltag felelőssége 69.
Belvizhajózás 167.
Bemutatás 135.
Bemutatóra szóló papirok 130, 133, 136, 145.
— átruházása 133.
— elzálogositása 136, 137.
— kibocsátása 133.
— megsemmisitése 134.
— megszerzése 136.
Bemutatóra szóló részvények 74, 84.
Beneficium divisionis 107 [8]), 121 [11]).
— *excussionis* v. *ordinis* 121 [12]).
Berni egyezmény 167, 177.
Beszámitás, 144.
— a közkereseti társaságnál 61.
— a betéti társaságnál 72.
— a szövetkezetnél 106.
Betegápoló és temetkezési egyletek 103 [8]).
Betegsegélyző pénztárak 103 [8]), 197 [9]).
Betétel, társasági 54, 69.
— nem készpénzbeli 77, 78.
Betéti részvénytársaság 48.
— társaság 48, 69 s. k.
— — alakitása 70.
— — bejegyzése 70.
— — belviszonyai 71.
— — czége 26, 72.
— — feloszlása 73.
— — felszámolása 73.
— — fogalma 69.
— — joghatályának kezdete 72.
— — képviselete 72.
— — külviszonyai 72.
— — üzletvezetése 71.
Birák 18 [36]).
Bizományi ügylet 35, 116, 158—162.
— dij 161.
— fogalma 158.
— kiadás 116 [20]), 201.
— váltó 158 [7]).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Bizományos 158.
— jogai 161.
— jótállása 160.
— kötelezettségei 160.
— mint önszerződő fél 162.
— zálogjoga 136, 161, 171.
Biztositás alapeszméje 183.
— határai, kellékei, nemei 184.
— tárgya 188.
Biztositási ajánlat 190.
— alap 186.
— dij 183, 187, 191, 198.
— dijtartalék 186.
— esemény 183, 187.
— feltételek 185, 190.
— jutalék 186.
— kötvény 132, 190, 198.
— összeg 189, 193, 198.
— ügylet 115, 183—200.
— — jogi szabályozása 185.
— — alakja 190.
— ügynök 36, 190.
— üzlet átruházása 19, 193, 199.
— vállalatok 4 [18]), 18 [27]), 183, 186.
— végrehajtás 138 [18]).
— viszkereset 135.
Biztositás elvállalása 115.
Biztositó 115, 187, 197.
— kötelezettségei 192.
— társaságok 103, 104 [4]).
Biztositott 115, 187—188, 197.
— kötelezettségei 191.
Blanco-papirok 133 [1]).
Bodmerei l. hajókölcsön.
Bon 135 [32]).
Börze l. tőzsde.
Bukás 52.
Büntetések, a részvénytársaságnál 101.
— a szövetkezetnél 110 [2]).
— a biztositási vállalatoknál 186.
— l. pénzbirság alatt is.

C.

Calo 149.
Cartellszerződések 88.
Cautio l. óvadék.
Cautio judicatum solvi 49 [16]), 177.
Cédule l. árujegy.
Chartepartie 132 [3]).
Cheque 135, 144 [8]).
Cif 150 [13]).
Circa 143 [16]).
Clearing 144.
Clientela 19.
Code de commerce 2, 3.
Collectiv-Procura l. együttes czégvezetés.
Commis interessé 46 [11]).
— *voyageur* 39 [1]).
Compensatio l. beszámitás.
Compte courant l. folyószámla.
Concessio l. engedély.
Concurrence dèloyale 25 [2]), 30 [1]).
Conditionsgeschäft 116 [20]).
Connaissement l. hajóselismervény.
Consortium 50.
Consul 2 [6]).
Constitutum possessorium 136 [10]), 137 [10]) [13]).
Contocorrent l. folyószámla.
Contractus aestimatorius 115 [2]) [4]), 116 [20]), 158 [5]),
Contrat à la grosse l. hajókölcsön.
Conversio 146 [1]).
Copropriété de navires l. hajótársaság.
Cottage épitő társaságok 103.
Coupon l. szelvény.
Creationstheorie 129 [30]).
Csalás 151.
Cselédi szolgálatok 45.
Csendes társaság 48.
Csere 148.
Csődnyitás bejegyzése 21.
Csődügyek 5 [19]).
Csurgás 170.
Czég, fogalma 25.
— minősége 10, 16 [7]), 26.
— fajai 25.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Czég, törlése 28 [7]).
Czégaláirás 27, 37, 52, 66, 70, 79, 91.
Czégátruházás 26.
Czégbejegyzés 10, 16 [7]), 17, 21, 27.
— elmulasztása 28, 72, 80, 105.
— joghatálya 24.
— jogi természete 23.
— közzététele 22, 24.
— tárgya 21.
Czégbitorlás 29.
Czégbiztos 21 [9]).
Czégjegyzékek 10, 21—24.
— berendezése és vezetése 21.
— bizonyitása 23.
— jogi természete 23.
— nyilvánossága 22.
Czégjegyzék-bíróság 21.
Czégjegyzés 37, 38, 92.
Czégjegyző 92.
Czégjog 25.
Czégoltalom 29.
Czégtábla 25, 30 [3]).
Czégvalódiság elve 26.
Czégvezető 10, 16 [7]), 17, 36, 37, 56, 67 [8]), 72, 95.
— bejegyzése 37.
— hatásköre 37.
— kirendelése 37.
Czégvezetői jogositvány átruházása, megszünése, visszavonása 44.
Czéhrendszer 18 [8]).
Czimer, országos, használata 30.
Czimpéldányok 25 [1]).
Czimzett 168.

D.

Damnum emergens 122.
Datio in solutum 144.
Delcredere 121 [16]), 160, 164.
Deport 157.
Differentiális ügylet l. különbözeti ügylet.
Dij 123 [30]), 125, 157. l. biztositási dij is
Dijátvitel 186.
Dijbiztositás 115, 183.
Dijjutalék 186.
Dijoszthatlanság elve 191.
Dijtarifák 179, 187 [11]).
Dijtartalék 186, 197.
Dijügyletek 157.
Dijváltó 191 [10]), 193 [9]).
Disconto l. leszámitolás.
Distanzgeschäft l. helykülönbség melletti vétel.
Dividenda l. osztalék.
Dividendengenossenschaft 102 [5]).
Dock l. közraktár.
Dologbiztositás 184, 187.
Dologi jogok védelme 136.
Drágaságok fuvarozása 170.
Droit de suite 152 [37]).

E.

Editto politico 4, 7.
Egészségbiztositás 197.
Egyedárusági vállalatok 16 [7]), 18.
Egyéni czég 25.
— czégjegyzék 21.
— jogok 81.
Egyesülés 98, 111, 112.
Egyetemleges felelősség 47, 51, 59.
— kötelezettség 121.
Egyoldalu kereskedelmi ügyletek 114, 118.
— szerződések 118, 125.
Együttes czégvezetés 37.
— képviselet 52, 60.
— üzletvezetés 56.
Eladás, mint keresk. ügylet 115, 117.
Eladási ajánlat 149.
— bizomány 158 [5]).
Eladó felelőssége 151.
— jogai 152, 153.
— kötelezettségei 150.
Elárusitási szövetkezetek 103.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Életbiztositás 184, 197—199.
— fogalma, fajai, természete 197.
— megkötése 198.
— megszünése 199.
Életbiztositási dijtartalék 186.
— kötvény 198.
Életjáradék 197 [13]).
Elevator 178 [10]).
Elévülés 10, 43, 57, 68, 73, 113, 126, 134, 164, 170, 193, 199, 200.
Elfogadás 135, 141.
Elismerési szerződés 127.
Elmaradt nyereség 122.
— — biztositása 187.
Előfizetési vétel 147 [3]), 152.
Előlegezési és hitelegyletek 103.
Előzők értesitése 135.
Elsőbbségi kötvény 77, 78, 83.
— részvény 83.
Élvezeti jegyek 82 [2]).
Elvontkövetelés 127 [3]), 130 [12]).
Engedély 18, 75.
Engedélyezési rendszer 75 [1]).
Engedmény 132.
Entrepôt l. szabadraktár.
Épités 117a.
Épitési kamat 82 [12]).
Épitész 117a.
Érdekbevallás 176 [5]).
Erőhatalom 170 [7]), 181, 196 [9]).
Értekezlet keresk. törv. tárgyalására 4, 7 [1]).
Értékpapirok 115, 129 s k.
— átruházása 129.
— elévülése 134.
— elzálogositása 129, 137.
— fogalma és lényege 129.
— kibocsátása 129.
— megszerzése 115, 136.
— megsemmisitése 129, 134.
— nemei 130.
— szállitása 115.
Értékcsökkenési tartalék 92 [23]).
Értesitési kötelesség a biztositásnál 191.
Escompt l. leszámitolás.
Etablissement l. telep.
Exceptio non adimpleti contractus 147.
— *non rite adimpl. contr.* 147.

F.

Factura 127 [1]).
Falsus procurator l. álképviselő.
Fedezeti vétel 151, 153 [11]).
Fekbér 171.
Feladási vevény 168, 169.
Feladó 167, 168.
— rendelkezési joga 169.
Felbontási kereset 62, 63.
Feléntuli sérelem 124.
Felmondás 46, 62, 63, 108, 146.
Felszámolás 50, 65, 73, 97.
Felszámolók 65, 66, 73, 97.
— bejegyzése 66, 97.
— hatásköre 67, 97.
— kirendelése 66, 97.
— megbüntetése 101.
Felszámolói megbizás visszavonása 66, 97.
Feltételes keresk. ügyletek, l. alanyi keresk. ügyletek.
— vétel 149 [1]).
Feltétlen keresk. ügyletek, l. tárgyilagos keresk. ügyletek.
Felügyelő bizottság 93, 110.
— elmozditása 88, 93.
— felelőssége 94.
— felmentése 88.
— hatásköre 93.
— megbüntetése 101.
— perbefogása 94.
— szervezete 93.
— választása 78, 88, 93.
Felülosztalék 82 [10]).
Fémjelzés 143 [19]).
Fényképész 116 [21]).
Fiókintézet 99.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Fióktelep 20.
— bejegyzése 24, 27, 52, 70, 79.
— czége 26.
Firma l. czég.
Fixügylet 148, 153.
Fizetés 144.
Fizetés helyetti adás 144.
Fizetési viszkereset 135.
Fizetésmegszüntetés 138[18]).
Foenus nauticum 115[38]).
Fogadás 157.
Foglaló 123.
Fogyasztási egyletek 103, 106[11]).
Földhitelintézet, magyar 101[1]), 103[9]), 109[1])[3]).
— kisbirtokosoké 103[9]), 109[1])[3]).
Folyamhajózás 167.
Folyószámla 126, 127.
Főnök 35.
— felelőssége 41.
— halála 44.
Forditás 201, 202.
Forgathatópapirok 130, 132, 136, 145.
— elzálogositása 136, 137.
— megsemmisitése 134.
— megszerzése 136.
Forgatmány 84, 132, 137[13]), 180.
Forgatmányos 132.
Forgató 132.
Főtelep 20.
Franco 150[13]), 170[37]).
Fuvardij 171.
— visszatérités 165[12a]), 170[42]).
Fuvardij-pótlék 168[10]), 170[42]), 172[13]).
Fuvaridő 169.
— elmulasztása 170, 176.
Fuvarcáló 170[6]).
Fuvarlevél 168, 170, 177.
— átmenő 170[34]).
— másodlat 168.
— nemzetközi 177.
Fuvarosok 17.
Fuvarozási biztositás 194, 196.
Fuvarozási ügylet 115, 116, 167—177.
— — fogalma, természete, nemei 167.
— — megkötése 168.
Fuvarozó 167.
— felelőssége 170.
— jogai 171.
— kötelezettségei 169.
— viszkeresete 170, 176, 177.
— zálogjoga 136, 171.
Fuzió l. egyesülés.

G. Gy.

Gabonaelővételi ügyle 126[12]), 150[1]).
Gabonaraktárak 103[4]).
Gazdasági és ipari hitelszövetkezetek 101a, 113a, 113b.
Genusscheine 82[2]).
Girofizetés 144.
Gondosság 57, 94[1]), 122.
Göngysuly 149.
Gyakorlatok 8, 120.
Gyárak 20[5]), 116[8]).
Gyógyszerész 13[16]).
Gyógyszerészet 18[24]).
Gyógyszerészsegéd 45[2]).
Gyökös iparjog 18.
Gyüjtőkocsi-rakomány 166[2]).

H.

Hajójelzálog 115[33]).
Hajókölcsön 115.
Hajókölcsönlevél 115, 132.
Hajóselismervény 130[2])[6]), 132, 173.
Hajósok 17.
Hajótársaság 48[6]).
Hajóvontatás 167[8]).
Hajózási állomások 20[6]).
— vállalatok 18, 167.
Halál 13, 44, 46, 62, 73, 108, 128.
— esetére szóló biztositás 197.
Halandósági táblák 184[2]), 186, 197.
Halasztó ügylet 157.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Halasztó határidőre szóló vétel 148, 153.
Hallgatás, mint elfogadás 120[9]), 142.
Hányadrészvény 74.
Harmadik személy érdekében kötött biztositás 190, 198.
— szerződés 19, 172, 190, 198.
Hasonszerüség 1[10]), 7, 104, 114.
Haszonvételek, királyiak 18.
Határidőügyletek 157.
Hátirat l. forgatmány.
Házalás 1[13]), 18.
Házalók 17, 18.
Helyi érdekü vasutak 18[18]), 74[24]), 77[1]), 83[4]).
— vétel 148.
Helykülönbség melletti vétel 148.
Hitelbiztositás 194.
Hitelértesités 121[16]).
Hiteles személy 137[30]).
Hitelezők értesitése, felhivása részvénytársaság vagy szövetkezet feloszlása esetén 97, 111.
Hitellevél, hitelmegbizás 121[16]), 135.
Hitelre történt eladás 147, 149, 152[30]), [33]).
Hitelszövetkezetek 103.
— gazdasági és ipari 101a, 113a, 113b.
— országos központi 113a, 113c.
Hiteltulajdonosiegyletek 102[6]).
Hites alkusz 10, 205[12]).
Hit és bizalom 41, 120.
Hozomány, hitbér, jegyajándék bejegyzése 10, 21.

I.

Idegen váltó 130, 135.
Ideiglenes részvény 74.
Időbeli határai a kereskedelmi jognak 10.
Időszámitás 143, 146.
Igazgatóság 91, 110.
— bejegyzése 79, 91.
— czégjegyzése 79, 92.
— elmozditása 88, 91.
— felelőssége 94.
— felmentése 88.
— hatásköre 92.
— kirendelése 78, 88, 91.
— kötelességei 92.
— lemondása 91.
— megbüntetése 101.
— perbefogása 94.
— szervezete 91.
Igazgatótanács 91[1]).
— választmány 91[1]).
Igérvény 133[7]).
Igazolási papir 131[5]), 133[8]).
Industrial partnership 102[6]).
Ingatlanok biztositása 117a, 195.
— elidegenitése és terhelése 37, 38, 60, 92.
— előállitása, épitése 116[1]), 117a.
— közvetitése 117a.
Ingatlanokra vonatkozó egyesülések 50.
— ügyek és ügyletek 5, 114, 117a.
Ingók biztositása 195.
— elzálogositása 137.
— fel- vagy átdolgozása 116.
— megszerzése 115[2]).
— szállitása 115.
Ingyenes szerződés 125.
Ingyenév 187[11]), 191[10]).
Inhaberpapiere l. bemutatóra szóló papirok.
Ipar 5, 17[3]).
Iparhatósági igazolvány 18.
Iparjogositvány 18.
Iparos 13[16]), 17.
Iparossegéd 45.
Iparszabadság 18.
Iparszerüség 13.
Ipartestületek és társulatok 102[8]).
Ipartörvény 7, 18, 45, 46.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Iparvédjegy l. védjegy.
Irásbeli szerződés 140, 190.
Irodalmi munka 201.

J.

Járadékbiztositás 197.
Járadékpapirok 130 [3]).
Járulékos ügyletek 114.
Jégkárbiztositás 194, 196.
Jelenléti bárcza 91 [4]).
Jelenlevők közti szerződéskötés 141.
— — vétel 148.
Jellegmustra 155 [1]).
Jelzálogkölcsön 117a.
Jogi személyek mint kereskedők 14, 18.
Jóhiszemü megszerzés védelme 136.
Jótállási dij 161.
— idő 151 [37]).
Jus retentionis l. megtartási jog.
Jus variandi 121 [10]).

K.

Kamat 55, 82, 125, 126.
— elévülése 126, 134.
— kamatja 126.
Kamatbiztositás 82 [10]).
Kamatszelvény 82 [30]), 130.
Kárbiztositás 184, 187—197.
— átruházása 193.
— fajai 194.
— fogalma és kellékei 187.
— megkötése 190.
— megszünése 193.
— tárgya 188.
— terjedelme 189.
Kárfelvétel 192.
Kártartalék 186 [4]).
Kártérités 122.
— a biztositásnál 192.
— a fuvarozásnál 170.
Katonák 18 [34]).
Kedvezményezett 198.
Kényszerárfolyam 129 [10]), 144 [10]).
Kényszeregyezség 32.
Kényszereladás 152.
Kényszervétel 150.
Képesités 18.
Képviselet 35, 41.
Képviselő 36 [3]).
Képviselőség külföldi társaságoknál 99, 100.
Kérdőiv 191.
Kereskedelem 5.
Kereskedelmi biróság 1 [6]) [7]) [12]), 2 [6]), 118.
— csőd 5 [19]).
— czégek l. czég.
— czégjegyzékek l. czégjegyzékek.
— eljárás 1 [6]) [7]) [12]), 5 [2]), 118.
— érték 139, 170.
— és iparkamarák 8 [6]), 21.
— jelzők, jelvények 30.
— jog fogalma 1.
— — forrásai 6.
— — időbeli határai 10.
— — irodalma 12.
— — codificatiója 3, 4.
— — létjogosultsága 1.
— — tárgya 5.
— — természete 1.
— — területi határai 11.
— — története 2—4.
— könyvek 10, 16 [7]), 17, 31—34, 206.
— — berendezése 32.
— — bizonyitó ereje 33, 113c, 207.
— — felmutatása 34.
— — hitelesitése 32 [1]), 206.
— — külföldiek 11.
— — megőrzése 32, 76.
— — megtekintése 34.
— megbizás 128.
— meghatalmazás 35, 128.
— — átruházása 44.
— — kizárólagossága 43.
— — megszünése 44.
— — visszavonása 44.
— meghatalmazott 35, 36, 38, 41, 95, 128.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Kereskedelmi meghatalmazott hatásköre 38, 128.
— — kirendelése 38.
— — fajai 35, 36.
— megtartási jog 138.
— számlák 127.
— szokások 2, 5[18]), 6, 8, 120.
— — bizonyitása 8 [6]).
— társaságok 10, 15, 17, 47 s k.
— — bejegyzése 21, 24.
— — czége 26.
— — fajai 48.
— — jogképessége 49.
— — jogi természete 47, 50.
— — jogviszonyai 49.
— — mint kereskedők 15.
— telep 20.
— törvény 4, 6, 7.
— törvények é s rendeletek 7.
— ügyek 5, 114 [4]).
— ügyletek 5 [2]), 114 s k.
— — alakja 140.
— — értelmezése 120.
— — fogalma 114.
— — közvetitése 116.
— — megerősitése 123.
— — meghatározása 114—118.
— — megkötése 139—142.
— — megkötésének helye 139.
— — nemei 114.
— — teljesitése 143—147.
— utalvány 132, 135.
— — elévülése 134.
— — megsemmisitése 134.
— üzlet 19.
— — átruházása 19, 26.
— védjegyek 30.
— vétel 148.
— zálogjog 137.
Kereskedési szabadság 18.
Kereskedő fogalma 13.
Kereskedők jogai és kötelességei 13 [1]).
— fajai 14.
Kereskedősegéd l. segéd.
Kereskedői testületek 2, 8.
Késedelmi kamat 126.
Készpénzvásárlás 152 [23]).
Kétes követelések 32.
Kétoldalu keresk. ügylet 114, 118.
— szerződés 118, 125, 147.
Kezesség 121, 160.
Kézi zálog 137.
— — kölcsönügylet 116 [10]), 137.
— — kölcsönüzlet 13 [18]), 18 [21]).
Kézművesek eladásai 17 [16]), 117.
Kiadás 202 [5]).
Kiadó 201.
— jogai és kötelezettségei 203.
Kiadói jog 201.
— átruházása 201.
— — terjedelme 202.
— ügylet 116, 201—204.
— — megszünése 204.
Kiházasitási biztositás 197 [7]).
— szövetkezetek 103 [8]).
Kilépés, társaságból 64, 73, 108.
Kisebbség védelme 85.
Kiséret melletti fuvarozás 175.
Kisérő iratok 171.
Kisipar 17, 116.
Kiskereskedő 14, 17.
Kiskereskedői egyesületek 17, 48.
Kiskoru kereskedő 18.
Kiszolgáltatási dij 161.
Kivetési eljárás 107.
Kizárás, társaságból 64, 108.
— képviseletből és üzletvezetésből 56, 60.
Kölcsönpénztárak 106 [8]) [12]).
Kölcsönösség 102.
Kölcsönös biztositás 115, 183.
— biztositó-társaság 103.
— keresk. ügylet 114, 118.
Könyvkereskedés 116.
Könyvezés módja 32.
Könyvkivonat 34, 113a.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Könyvkövetelés elzálogositása 137.
Könyvvezető 33, 46.
Könyvviteli kötelesség 17, 31, 92.
Korcsmárosok 17.
Korlátlan felelősség 48, 51, 59.
Korlátoltfelelősség 48, 51[5]), 72, 74, 102, 107.
Korlátolt felelősségü társaság 48[2]).
Kormánybiztos 75[6]).
Kormányfelügyelet 75.
Koronaszövetkezetek 103[2]).
Kostgeschäft 157.
Kötbér 123.
Kötelezőjegy 132, 135.
Kötelezvény 117.
Kötés 143[6]).
Kötjegy 206, 207.
Kötvények 83, 113c, 133.
Körülbelül 143[15]).
Kötvénykibocsátó intézetek 18[27]), 78[6]).
Követelés elzálogositása 137.
Középár 139.
Közgyülés 78, 87, 105, 109.
— határozathozatala 78, 87, 105, 109.
— határozatképessége 78, 87, 105, 109.
— hatásköre 78, 88, 89, 105, 109.
— összehivása 78, 87, 105, 199.
Közgyülésihatározatokbejegyzése 90, 109.
— — birói ellenőrzése 90, 109.
— jegyzőkönyv 90, 109.
Közhivatalnokok 18[35]).
Közjegyzők 18[38]).
Közkereseti társaság 48, 51 s k.
— alakitása 51, 52.
— bejegyzése 52.
— belviszonyai 53 s k.
— csődje 61, 62.
— czége 26.
— feloszlása 62 s k.
— felszámolása 65 s k.
Közkereseti társaság fogalma 51.
— joghatályának kezdete 58.
— képviselete 52, 56, 60.
— külviszonyai 58 s k.
— tagjainak felelőssége 59, 68.
— üzletvezetése 56.
— vagyona 54, 61.
Közlési kötelesség 191, 198.
Központi értesitő 22, 24.
Központihitelszövetkezet 113a, 113c.
Közraktár 116, 178.
— felállitása 18[27]), 179.
— jogai és kötelezettségei 181.
— zálogjoga 181.
Közraktári jegy 130[2]) [6]), 132, 180—182.
— ügylet 116, 178—185.
Közvetett, közvetlen felelősség 51[5]).
Közvetett szállitmányozó 163.
Közvetités 116.
Kufárok 17.
Küldés 148, 150.
Küldési költség 150.
Külföldi biztositó vállalatok 104[4]), 105[16]), 186.
— jog 6, 11.
— jelzálogintézetek 100[4]).
— keresk. könyvek 11.
— részvénytársaságok 99, 100.
— szövetkezetek 104.
— társaságok 11, 48, 99.
Különbözeti ügylet 157.
Különjogok 81.
Különosztalék 82[10]).
Kültag 69.
— felelőssége 72.

L.

Laesio enormis 124.
Laképitő társaságok 103.
Legitimitationspapiere l. igazolási papir.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Lekötés 131 [3]).
Leltár 32.
Leszámitolás 32, 116 [11]), 146 [3]).
Leszámitolási dij 146 [3]).
Leszámolás 144 [10]).
Leszámolásra kötött ügylet 157 [6]).
Letéti könyv 180.
Levelek megőrzése 32.
Lex commissoria 137, 150 [18]), 152.
Liberált, nem liberált részvény 74 [31]) [32]).
Limito 160.
Liquidatio l. felszámolás.
Liquidator l. felszámoló.
Locatio-conductio 116.
Lombardügylet 116 [10]), 137 [6]) [7]).
Lottoelismervény 134.
Lóvonatuvasutak 41 [22]), 174 [5]).
Lucrum cessans 122.

M.

Magánhitelező 61, 63, 64, 108.
Magánhivatalnok, magántisztviselő 45 [2]).
Magánjog 1, 2, 6, 9.
Magyarázat 1 [10]), 7, 120.
Mandatum qualificatum l. hitellevél.
Másolati könyv 32.
Megbizás 128, 142 [4]).
Megintés 126.
Megkötési idő 141.
Megőrzési kötelesség 32.
Megrendelések gyüjtése 40.
Megrendelés nélküli áruküldés 142 [4]) [12]), 149 [1]), 152 [3]).
Megsemmisités 86, 129, 134, 180.
Megtámadhatlan kötvény 191 [22]).
Megtartási jog 138.
Megtekintésre szóló vétel 154.
Megtorlás elve 11 [12]).
Mellékügyletek 114, 117.
Mennyiség 143.
Mérleg 32, 92, 110, 186.
Mérték 143.
Méterredszer 143.
Mezőgazdasági hitel- és előlegegyletek 106 [8]) [13]).
Minőség 143, 151.
Műkereskedés 116.
Mulasztások jelentősége 120.
Munka, irodalmi, művészeti, műszaki 201.
Munkabéri szerződés 116.
Munkadij 55.
Munkásbiztositás 183, 197.
Mustra szerinti vétel 155.
Mustravédelem 5 [21]), 30 [2]).

N. Ny.

Nagykereskedő 14 [4]).
Nagyipar 17 [1]), 116 [8]).
Napló, alkuszi 206, 207.
Nem készpénzbeli betétek 77, 78.
Nemzetközi egyezmények 1 [5]).
— magánjog 11.
— vasuti fuvarozás 177.
Nevezetlen társaság 48.
Névérték 74.
— befizetése 74, 77, 79.
— felemelése 89.
— leszállitása 89.
Névértéken aluli részvénykibocsátás 74 [19]).
Névjegyzék, szövetkezeti 110, 186 [26]).
Névre szóló részvény 74.
— átruházása 84.
Névváltoztatás 26.
Nők, mint kereskedők 14, 18.
Normativ szabályok 75.
Nyereménykötvények 133 [7]).
Nyeremény-részesülés biztositó társaságnál 183 [6]).
Nyereség és veszteség megállapitása és felosztása 50, 55, 71, 82, 106.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Nyerészkedési szándék 5, 114, 115 [6]).
Nyerhányadrész 46, 91 [4]).
Nyersanyag közös beszerzésére alakult egyletek 103.
Nyitott kocsiban való fuvarozás 175.
Nyomdai ügylet 116.
Nyugdijalap 74 [18]).
Nyugdijbiztositás 197 [7]).
Nyugta 40.

O.

Objectiv kereskedelmi ügyletek l. tárgyilagos keresk. ügyletek.
Ódondászok 17.
Okmánytár 21.
Önbiztositó 192.
Öngyilkosság 198.
Önkiadás 201.
Önsegélyző egyletek 102 [8]).
Ordonnance du commerce 3.
Ordrepapirok l. forgatható papirok.
Országos központi hitelszövetkezet 113a, 113c.
Őstermelés 5, 116.
Összeségi jogok 81.
Osztalék 82.
Osztalékszelvény 82, 130.
— elévülése 134.
Osztaléktartalék 82 [1]),
Osztálysorsjáték 133 [7]), 134 [32a]).
Óvadék 123 [3]) [17]).
Óvás 135, 153, 182.

P.

Pactum displicentiae 156.
— *reservati dominii* 152.
Papok 18 [33]).
Papirpénz 129.
Parafirozás l. hitelesités.
Parérék 8 [6]).
Pari 74 [19]).
Pénzbirság 28, 31 [4]), 37, 52, 66, 70, 79, 92, 97, 101, 207.
Pénzérték 143 [7]).
Pénzláb 143 [8]).
Pénznem 143 [9]).
Pénzpapirok 130.
Pénzszolgáltatások teljesitése 143.
Pénztárnok 46.
Pénzutalvány 135.
Pénzváltói ügylet 116.
Perköltségbiztositék 49 [16]), 177.
Per procura 37.
Piacz 139.
Piaczi ár 139, 149.
— vétel 148.
Podgyász 176.
Polizza l. kötvény.
Posta 7 [9]), 16, 167.
— felelőssége 170.
Postaegyesület 1 [5]).
Postakényszer 167 [26]).
Postautalvány 131.
Präsenzmárkák l. jelenléti bárczák.
Próbaidő 46.
Próbavétel 154.
Próba szerinti vétel 155.
Procurista l. czégvezető.
Promesse l. igérvény.
Prompt 146 [16]), 148 [21]).
Prospectus l. tervezet.
Provisió l. dij.

R.

Rabatt 146 [2]).
Raiffeisen-féle kölcsönpénztárak 106.
Rakjegy 130 [3]), 132, 168, 173, 182.
Raktár 20 [5]).
Raktáregyletek 103.
Raktári dij 125.
Raktárvállalatok 13 [16]), 116 [17]).
Reáliparjogok 18.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Realisationális ügyletek 117 [4]).
Rectapapirok 130, 131.
— megsemmisitése 134.
Redhibitoria actio, exceptio 151.
Reductio l. tuljegyzés.
Refactia 149 [11]), 165 [1a]), 177.
Regálék 18.
Rei vindicatio 136.
Relativ keresk. ügyletek l. alanyi ügyletek.
Rendbüntetések 28, 101.
Rendeleti papirok 130, 132.
Rendelkezés 138, 169, 172.
Rendelkezésre bocsátás 152.
Rendes kereskedő gondossága 122.
— fuvarozó gondossága 122[5]), 170.
Reportügylet 157.
Report 157.
Reprise d'assurance 189 [10]).
Részletügylet 115 [26]), 124, 149, 153.
Részletüzlet 18 [27]).
Részvény 74, 132.
— átruházása 84.
— befizetése 74, 77, 79, 86.
— kibocsátása 74, 89.
— kisorsolása 82 [2]), 89.
— megsemmisitése 86, 89.
— megszerzése 92, 115.
— törlesztése 82 [2]), 89.
— visszaszerzése 89.
Részvény zálogbavétele 92.
Részvényaláirás 77.
Részvényaláiró 77.
— felelőssége 77, 86.
— szavazati joga 78.
Részvényes 74.
— egyéni jogai 81.
— ellenőrzési joga 85.
— felelőssége 74, 87.
— jogai 81.
— jogai a társasági vagyonban 82.
— jogviszonyai 81 s k.
Részvényes kereseti joga 85.
— kötelezettségei 86.
— szavazati joga 85.
Részvényjegy 74.
Részvényjog 74.
Részvénykönyv 84.
Részvénytársaság 48, 74 s k.
— alapitása 75, 76, 78, 80.
— alapszabályai 76, 78.
— bejegyzése 76, 79.
— czége 26.
— ellenőrzése 75.
— feloszlása 96.
— felszámolása 97.
— fogalma 74.
— jogviszonyai 81.
— képviselete 92.
— közegei 95.
— közzététele 79.
— vagyona 74.
— vagyonfelosztása 97.
Részvényutalvány 74.
Retorsio l. megtorlás.
Rhedereі l. hajótársaság.
Right of stoppage in transitu 152 [37]).
Ristorno 193.

S.

Saját részvények megszerzése és zálogbavétele 92.
Saját váltó 135.
Saldó 127.
Sconto 146 [2]).
Scontratio 2 [5]), 144.
Schluss l. kötés.
Segéd 45, 46.
Segédszemélyzet 35, 45, 46.
Segédügylet 117 [5]).
Societas leonina 47.
Sociétés à capital variable 102 [6]).
Sopratara l. sulyfölösleg.
Sorsjegyek kibocsátása 133.
Sortimenter 116 [19]).
Spediteur l. szállitmányozó.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Speculatio 5, 114.
— *à la baisse, à découvert* 115 [18]).
— *à la hausse* 115 [6]).
Star del credere 121 [16]), 160, 164.
Stellage-ügylet 157.
Subjectiv keresk. ügyletek l. alanyi k. ügyletek.
Subsidiarius felelősség 51 [5]), 61, 107.
Sulyfölösleg 149.
Superdividenda 82 [10]).
Syndicatus 50.
Szabadalmi jog 1 [13]), 30 [2]).
Szabadraktár 178, 179.
Szállitási ügylet 115 [15]), 148.
Szállitólevél l. fuvarlevél.
Szállitmányozási dij 165.
— ügylet 35, 116, 163—166.
Szállitmányozó 163.
— felelőssége 164.
— jogai 165.
— mint önszerződő fél 166.
— zálogjoga 136, 165, 171.
Számla 34, 40, 126, 127.
— elismerése 127.
Számolási érték 143 [11]).
Szatócs 17 [3]).
Székhely 20.
Szellemi tulajdonjog l. szerzői jog.
Szelvényiv 130.
Szelvényutalvány 130.
Személybiztositás 197 [2]).
Személyfuvarozás 115, 116, 167.
Személyfuvarozásiintézet 116.
Szervezési költség 186.
Szerzési költség 186.
Szerző 201.
— jogai és kötelezettségei 203.
Szerzői jog 201.
Szóbeliegyezkedések 140 [7]).
Szokás l. keresk. szokás.
Szolgálati szerződés, viszony 35, 45, 46.
Szövetkezetek 4 [18]), 48, 102 sk.
— alakitása 105.
— alapszabályai 105.
— bejegyzése 105.
— czége 26.
— ellenőrzése 109.
— fajai 103.
— feloszlása 111.
— felszámolása 112.
— fogalma 102.
— szabályozása 104.
— vagyona 106.
— vagyonfelosztása 112.
Szövetkezetitagok belépése 105.
— — felelőssége 102, 107, 113.
— — jogviszonyai 106 s k.
— — kiválása 108.
— — névjegyzéke 110.
Sztrájk 46 [32]), 170 [7]).

T.

Takarékpénztári könyv 131 [4]) [6]), 134 [19]).
— ügylet 116 [19]), 126 [26]).
Taksált kötvény 190 [12]).
Találmányi szabadalmak 1 [13]), 30 [2]).
Talon l. szelvényutalvány.
Tanácsadás 121 [16]).
Tanoncz 45.
Tantième l. nyerhányadrész.
Tanviszony 45.
Tara l. göngysuly.
Tárgyilagos keresk. ügyletek 114, 115.
Tariffák vasuti 174, 177.
Társaskocsi üzlet 18 [22]).
Tartalékalap 74, 186.
Távbeszélő 18 [18]), 140 [3]), 141 [9]).
Távirat jogi természete 140 [3]).
Távirda 7 [2]), 18 [18]), 140 [3]), 167.
Távirdaegyezmény 1 [5]).
Távollevők közti szerződéskötés 141.
— közti vétel 148.
Telefon l. távbeszélő.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Telep l. keresk. telep.
Telepengedély 18.
Teljesités helye 145.
— ideje 146.
— módja 144.
— tárgya 143.
Teljes jogu kereskedő 14.
Temetkezésiegyletek 103 [8]), 197 [6]).
Tengeri biztositás 115, 185 [1]), 194.
— fuvarozás 115, 167.
— kereskedelmi hajózás 18 [27]).
— jog 1 [5]) [12]) [13]), 5 [17]), 7.
Terhes szerződés 125.
Termelő egyletek 103.
Termelők ügyletei 116.
Termény- és gabonacsarnokok 139.
Térti vevény 168 [21]).
Tervezet, keresk. törvény tervezete 4, 7 [1]).
— *prospectus* 77, 89, 105.
Testi épség biztositása 197.
Tetszés szerinti vétel 146 [16]).
Tiszteletdij 203.
Titkos társaság 48.
Titres au porteur l. bemutatóra szóló papirok.
Többszörös biztositás 189.
Tőkebiztositás 197.
Tolérance 149 [11]).
Toldás, a czéghez 26.
Tontinák 197 [8]).
Továbbadási szándék 115.
Törzsbetét 106 [7]).
Törzsrészvény 83.
Tőzsde 139.
Tőzsde-alkusz, ügynök 36, 205.
Tőzsdei ár 139, 149.
— halasztó ügylet 157.
Tőzsdeszokások 8 [10]) [14]).
Tőzsdeügyletek 116 [12]), 157.
Treu und Glauben 120 [3]).
Trust 88 [9]).
Tulajdoni kereset 136.
Tulbiztositás 189, 198.
Tulélési csoport 197.
Tuljegyzés 77.
Tüzkárbiztositás 194, 195.

U. Ü.

Ugró viszkereset 135 [13]).
Ügynök 36, 190, 205.
Ügynökség 20 [6]), 99.
Ügyvédek 18 [39]).
Uj kiadás 203.
— részvények kibocsátása 89.
— tagok felvétele 57.
Üres hátirat 84, 132.
Uso, Usancia, Usance 2, 8.
Utalvány 135.
Utánvét 152 [1]), 165, 171.
Utasitási jog 169, 172.
Utazó 36, 39, 46.
— ügynök 36.
Üvegbiztositás 194.
Üzlet l. keresk. üzlet.
Üzletátruházás 19, 26, 98, 199 [1]).
Üzlet megkezdése 27, 58, 72.
Üzlethelyiség 19.
Üzleti összeköttetés 142.
— személyzet 35.
— szokás 8.
Üzletkezelés megvizsgálása 85, 109 [2]).
Üzletnyitás tilalma 43 [3]), 123 [3]).
Üzletrész 106.
— átruházása 108.
Üzletrész kifizetése 108.
Üzletszabályzat, vasuti 1 [13]), 167.
— közraktári 179.
Üzletvezetés 56.
Üzletvezető 18, 38, 46.
Uzsora 2, 126.

V. W.

Váltó 2, 130, 132, 135, 149 [1]), 152 [90]).
— aláirás 41 [2]).
— jog 1 [5]), 5 [19]).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Váltó pénz 143 [9]).
— ügyek 5 [19]).
Valuta l. pénzérték.
Vásárok 2, 139.
Vaspályák fuvarozási ügyletei 174—177.
— felelőssége 41 [22]), 174—176.
Vasuti állomások 20 [6]).
— fuvarozás 167, 174.
— — nemzetközi 177.
— vállalatok 16 [7]), 18 [18]), 75 [6]).
— üzletszabályzat 167.
Védjegyoltalom 1 [13]), 30.
Végkiegyenlités 64, 67, 108.
Végrehajtás társasági vagyonra 59, 61, 63, 72, 106, 108.
Végrehajtási ügyletek 117 [4]).
Vélelmezett keresk. meghatalmazott 36, 40.
— — ügyletek 117 [15]).
Versenytilalom 43, 57.
Veszély viselése a vételnél 150.
Vétel 115, 148—157.
— feltételes 149 [1]).
— költségei 150.
— különös nemei 154—157.
— megkötése 149.
— megtekintésre vagy próbára 154.
Vételár 140.
— leszállitása 151.
— megfizetése 152.
Vételárelőleg 123 [21]).
Vételi bizomány 158 [5]).
Vevő jogai 151, 153.
— kötelezettségei 152.
Vezérigazgató v. titkár 91 [1]), 95 [2]).
Villamos vasutak 41 [22]), 174 [5]).
Vinculatió l. lekötés.
Vis major l. erőhatalom.
Viszleszámitolás 103 [3]).
Visszalépési jog melletti vétel 156.
Viszkereset 132, 135, 170, 176, 177, 182.
Viszonosság 11, 100.
Viszontbiztositás 184, 200.
Viszontszolgáltatás keresk. ügyleteknél 125.
Viszonylagos keresk. ügyletek l. alanyi keresk. ügyletek.
Viszvétel melletti eladás 137 [9]).
Viz-társulatok 103.
Vizi fuvarozás 167.
Vontatás 167 [8]).
Waggon-rakomány 143 [16]).
Warrant l. zálogjegy.

Z.

Zálogház, királyi 16 [7]).
— magán 13 [18]), 18 [21]), 134 [9]).
Zálogházi jegyek 134.
Záloghitelező előjoga a biztositási összegre 188 [4]), 192.
Zálogjegy 180.
Zálogjog átruházása 137.
— kereskedelmi 137.
— megszerzése 136, 137.
— rangsorozata 171.
— törvényes 136, 161, 165, 171, 181.
Zálogkielégités 137.
Zálogleveleк 78 [6]), 83, 105 [14]), 133.
Zálogszerződés 137.
Záros határidőre szóló vétel 148, 153.
Zsákkölcsöndij 125 [6]).
Zsibárusok 17.
Zsidó nyelv 32 [4]).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ORSZÁGGYŰLÉSI
·KÖNYVTÁR·

907_OGYK_000460421_04383567

Nagy Ferenc
A magyar kereskedelmi jog kézikönyve
1904

https://go.ogyk.hu/ogy01-000460421

A digitalizálás az Országgyűlési Könyvtár Digitalizáló Műhelyében készült a "DTT – Magyar Jogi Portál" projekt (2018) keretében.

Attribution (CC-BY-4.0)
Nevezd meg!